

En effektivare organisering av mindre myndigheter – analys och förslag

*Betänkande av Utredningen om
en översyn av mindre myndigheters uppgifter och organisering*

Stockholm 2025

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2025:13

SOU och Ds finns på regeringen.se under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför
Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.

Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på regeringen.se/remisser.

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet

Omslag: Elanders Sverige AB

Tryck och remisshantering: Elanders Sverige AB, Stockholm 2025

ISBN 978-91-525-1143-5 (tryck)

ISBN 978-91-525-1144-2 (pdf)

ISSN 0375-250X

Till statsrådet Erik Slottner

Regeringen beslutade den 14 september 2023 att en särskild utredare ska analysera de mindre myndigheternas verksamhet, uppgifter och organisering. Syftet med utredningen är enligt regeringen att skapa bättre förutsättningar för regeringens styrning samt att främja en väl fungerande statsförvaltning med hög kostnadseffektivitet och hög samhällsekonomisk effektivitet.

Till särskild utredare förordnades den 15 januari 2024 direktör Ulf Bengtsson.

Regeringen beslutade i tilläggsdirektiv den 8 februari 2024 att utvidga utredarens uppdrag till att även omfatta en analys av hur behovet av analys och utvärdering av statlig och annan offentlig verksamhet och av reformer kan tillgodoses genom att de befintliga analys- och utvärderingsmyndigheterna samlas i färre myndigheter.

Regeringen beslutade i tilläggsdirektiv den 3 oktober 2024 att senarelägga datumet för utredarens redovisning av uppdraget från senast den 15 december 2024 till senast den 31 januari 2025.

Från och med den 17 februari 2024 anställdes senior rådgivare Magnus Arnek som sekreterare i utredningen. Under perioden 3 mars till 11 oktober 2024 har utredaren Jana Fromm vid Statskontoret deltagit i utredningens arbete som stabsbiträde och anställdes i utredningen som sekreterare den 12 oktober 2024. Departementsrådet Malin Bohlin var anställd som sekreterare i utredningen från och med den 28 mars 2024 till och med den 31 augusti 2024. Från och med 19 september 2024 anställdes utredaren Clas Heinegård som sekreterare i utredningen.

Som experter i utredningen förordnades den 14 mars 2024 kansliråd Katarina Arvidsson, kansliråd Anders Bagge, ämnesråd Christian de Filippi, kansliråd Susanna Hammarberg, kansliråd Magnus Hedenskog, ämnesråd Sofia Holmgren, kansliråd Eva Holmström, departementssekreterare Ulrika Lindberg, departe-

mentssekreterare Anna Maria Mandorff, kansliråd Karin Norberg, departementssekreterare Anton Ringström och ämnesråd Erik Rudal. Den 1 juli 2024 entledigades experten Anton Ringström. Samma dag förordnades som expert departementssekreterare Emma Wigren. Den 16 september 2024 entledigades experten Magnus Hedenskog. Samma dag förordnades som expert kanslirådet Aurora Lewén.

Utredningen har antagit namnet Utredningen om översyn av mindre myndigheter.

Härmed överlämnas betänkandet *En effektivare organisering av mindre myndigheter – analys och förslag* (SOU 2025:13). Arbetet är därmed avslutat.

Stockholm i januari 2025

Ulf Bengtsson

/Magnus Arnek
Jana Fromm
Clas Heinegård

Innehåll

Förkortningar	17
Sammanfattning	19
1 Utredningens uppdrag och arbete	39
1.1 Bakgrund	39
1.2 Uppdraget.....	40
1.3 Avgränsningar	41
1.3.1 Myndigheter som omfattas av utredningens uppdrag.....	41
1.3.2 Avgränsningar av analysens omfattning.....	45
1.4 Utgångspunkter för analysen	47
1.5 Genomförande av uppdraget.....	48
1.5.1 Analytisk inriktning	48
1.5.2 Utredningens arbete.....	51
1.6 Betänkandets disposition.....	53
2 Motiv för offentliga åtaganden – en teoretisk grund	55
2.1 Politiska teorier och synen på det offentliga åtagandet.....	56
2.1.1 Libertarianism.....	56
2.1.2 Liberalism.....	57
2.1.3 Socialism.....	58
2.1.4 Summering	58
2.2 Nationalekonomisk välfärdsteori	59
2.2.1 Det grundläggande produktions- och konsumtionsproblemet	59

2.2.2	En samhällsekonomiskt effektiv resursanvändning.....	60
2.2.3	Marknadssystemet resulterar under vissa förutsättningar i en samhällsekonomiskt effektiv resursanvändning.....	62
2.3	Motiven för det offentliga åtagandet.....	63
2.3.1	Förekomsten av marknadsmisslyckanden som motiv för det offentliga åtagandet.....	64
2.3.2	Strävan efter att åstadkomma likvärda förutsättningar och en jämnare inkomstfördelning som motiv för det offentliga åtagandet.....	69
2.3.3	Samhällsnyttiga respektive samhällsskadliga varor och tjänster	70
2.3.4	Summering.....	71
2.4	Bör ett motiverat offentligt åtagande också utföras av staten?	72
2.4.1	Offentlig regi kontra privat regi.....	73
2.4.2	Vilken organisatorisk nivå inom den offentliga sektorn är mest lämpad att ansvara för olika verksamheter – några insikter från teorin om fiskal federalism	76
2.5	Sammanfattande iakttagelser	78
3	Bakgrund om statsförvaltningen och statliga myndigheter	79
3.1	Vissa grunder och utgångspunkter.....	79
3.1.1	Regeringsformen om statsskicket och den offentliga makten.....	79
3.1.2	Övergripande om den svenska offentliga sektorn	80
3.2	Grundläggande principer och mål för statsförvaltningen	82
3.3	Organisering av statliga myndigheter	83
3.4	Myndighetsstrukturen	85
3.5	Kostnader i stora och mindre myndigheter	88

3.6	Myndigheternas huvudsakliga uppgiftstyper och funktioner.....	89
3.7	Regeringens styrning	90
3.7.1	Regeringens styrformer och styrintstrument	90
3.7.2	En utvecklad styrning.....	91
3.8	En kostnadseffektiv statsförvaltning	92
3.8.1	Allmänt om krav på effektivisering	92
3.8.2	Sammanslagning av myndigheter som ett sätt att öka kostnadseffektiviteten	94
3.9	En statsförvaltning som främjar samhällsekonomisk effektivitet	95
3.10	En statsförvaltning som vilar på kunskap.....	96
3.10.1	Utvärdering i offentlig förvaltning.....	97
3.11	Regeringens behov av analyser.....	99
3.11.1	Myndigheternas åiterrapportering och redovisning till regeringen	99
3.11.2	Kunskap om politikens genomförande och effekter	100
3.11.3	Fristående analyser	101
3.11.4	Underlag för omprövning.....	102
3.11.5	Sektorsövergripande analyser	102
3.11.6	Regeringens rapportering till riksdagen.....	103
3.12	Sammanfattande iakttagelser.....	103
4	Analys av det offentliga åtagandet	105
4.1	Analysmodell för det offentliga åtagandet	105
4.2	Myndigheter under Arbetsmarknadsdepartementet.....	110
4.2.1	Diskrimineringsombudsmannen	110
4.2.2	Inspektionen för Arbetslöshetsförsäkringen.....	112
4.2.3	Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	114
4.2.4	Institutet för mänskliga rättigheter	116
4.2.5	Medlingsinstitutet	118

4.3	Myndigheter under Finansdepartementet	120
4.3.1	Arbetsgivarverket	120
4.3.2	Allmänna reklamationsnämnden.....	121
4.3.3	Finanspolitiska rådet.....	124
4.3.4	Konjunkturinstitutet.....	125
4.3.5	Revisorsinspektionen.....	127
4.3.6	Spelinspektionen	129
4.3.7	Upphandlingsmyndigheten	130
4.4	Myndigheter under Försvarsdepartementet	133
4.4.1	Myndigheten för psykologiskt försvar	133
4.4.2	Myndigheten för totalförsvarsanalys	135
4.4.3	Statens haverikommission	137
4.5	Myndigheter under Justitiedepartementet.....	140
4.5.1	Brottsoffermyndigheten	140
4.6	Myndigheter under KIimat- och näringslivsdepartementet	142
4.6.1	Elsäkerhetsverket	142
4.6.2	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas)	144
4.6.3	Kärnavfallsfonden	147
4.6.4	Statens geotekniska institut.....	149
4.6.5	Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	152
4.7	Myndigheter under Kulturdepartementet	154
4.7.1	Statens centrum för arkitektur och design	154
4.7.2	Forum för levande historia	155
4.7.3	Institutet för språk och fornminnen.....	158
4.7.4	Myndigheten för kulturanalys.....	160
4.7.5	Mediemyndigheten	162
4.7.6	Myndigheten för tillgängliga medier.....	164
4.7.7	Sametinget	167
4.7.8	Statens försvarshistoriska museer	168
4.7.9	Statens konstråd	170
4.7.10	Statens musikverk	172

4.8	Myndigheter under Landsbygds- och infrastrukturdepartementet.....	174
4.8.1	Trafikanalys.....	174
4.9	Myndigheter under Statsrådsberedningen	176
4.9.1	Svenska institutet för europapolitiska studier	176
4.10	Myndigheter under Socialdepartementet	178
4.10.1	Barnombudsmannen.....	178
4.10.2	Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte)	180
4.10.3	Inspektionen för socialförsäkringen	181
4.10.4	Myndigheten för delaktighet	184
4.10.5	Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.....	186
4.10.6	Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	189
4.10.7	Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	191
4.11	Myndigheter under Utrikesdepartementet	194
4.11.1	Inspektionen för strategiska produkter	194
4.11.2	Kommerskollegium	196
4.11.3	Nordiska Afrikainstitutet	197
4.12	Myndigheter under Utbildningsdepartementet.....	199
4.12.1	Polarforskningssekretariatet	199
4.12.2	Rymdstyrelsen	201
4.12.3	Skolforskningsinstitutet.....	202
4.13	Sammanfattande iakttagelser och bedömningar	204
4.13.1	En fascinerande bredd av uppgifter och verksamheter.....	205
4.13.2	Betydande variation bland de mindre myndigheterna rörande strukturella faktorer	205
4.13.3	De mindre myndigheterna har en omfattande samverkan med andra myndigheter inom ramen för sina uppdrag.....	207
4.13.4	Samtliga mindre myndigheters uppgift och verksamhet bedöms vara motiverade, i regel, statliga åtaganden... ..	207

4.13.5	...vilket inte med nödvändighet innebär att dagens organisering eller uppgiftsfördelning är optimal	208
5	Fördjupad analys av analys- och utvärderingsmyndigheterna	213
5.1	En fördjupad kartläggning av tillgänglig analyskapacitet ...	214
5.1.1	Myndigheter under Arbetsmarknadsdepartementet	215
5.1.2	Myndigheter under Finansdepartementet	218
5.1.3	Myndigheter under Försvarsdepartementet.....	224
5.1.4	Myndigheter under Justitiedepartementet	227
5.1.5	Myndigheter under Klimat- och Näringslivsdepartementet.....	232
5.1.6	Myndigheter under Kulturdepartementet	239
5.1.7	Myndigheter under Landsbygds- och infrastrukturdepartementet.....	240
5.1.8	Myndigheter under Statsrådsberedningen.....	243
5.1.9	Myndigheter under Socialdepartementet	243
5.1.10	Myndigheter under Utrikesdepartementet	251
5.1.11	Myndigheter under Utbildningsdepartementet..	253
5.2	Den samlade bilden av analys- och utvärderingsmyndigheterna	255
5.2.1	Analys- och utvärderingsmyndigheternas huvudsakliga fokus	255
5.2.2	Regeringens tillgång till fristående analyser och utvärderingar	259
5.2.3	Myndigheterna riktar sig till flera olika målgrupper utöver regeringen	264
5.2.4	Enrådighetsmyndighet den vanligaste ledningsformen.....	265
5.3	Rollfördelning och analyskapacitet inom olika områden...	268
5.3.1	Analyskapacitet inom myndigheter som inte omfattas av utredningens uppdrag.....	268
5.3.2	Inte alla sektorer har tillgång till fristående analys- och utvärderingskapacitet	269

5.3.3	Trots fristående aktörer saknas viktiga perspektiv	270
5.3.4	Flera genomförandemyndigheter har i uppgift att analysera och utvärdera effekter av verksamheten	272
5.3.5	Centrala myndigheter med en roll som expertfunktion	273
5.4	Sammanfattande iakttagelser och bedömningar	274
5.4.1	Det varierar vilken typ av underlag regeringen har tillgång till	275
5.4.2	Områden där utredningen i nuläget anser att det inte finns skäl till förändringar	277
5.4.3	Behov att se över ansvars- och resursfördelning	279
5.4.4	Potential till ökad verksamhetsnytta	281
6	Överväganden och förslag till organisatoriska förändringar	283
6.1	Inledande överväganden	283
6.2	Ett breddat uppdrag för Upphandlingsmyndigheten	286
6.2.1	Bakgrund till förslaget	287
6.2.2	Närmare om förslaget	290
6.2.3	Förslagets fördelar och möjliga risker	291
6.3	Ett breddat uppdrag till nya Statskontoret	300
6.3.1	Bakgrund till förslaget	300
6.3.2	Behovet av en myndighet som genomför utgiftsöversyner	301
6.3.3	Behovet av en myndighet med kapacitet att utvärdera stora reformer	302
6.3.4	Behovet av en myndighet för metodstöd vid analyser av offentlig sektor	305
6.3.5	ESV:s prognosverksamhet överförs till Konjunkturinstitutet	306
6.3.6	Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi inrättas som ett särskilt organ inom det nya Statskontoret	308

6.4	En myndighet med ett samlat ansvar för analyser och utvärderingar inom hållbar tillväxt och infrastruktur ...	310
6.4.1	Bakgrund till förslaget	310
6.4.2	Närmare om förslaget	313
6.4.3	Fördelar och nackdelar med förslaget.....	315
6.4.4	En överföring av uppgifter och anslag från Energimyndigheten	319
6.4.5	Andra alternativ som utredningen har övervägt ...	323
6.4.6	Summering av utredningens förslag.....	325
6.5	En myndighet med ansvar för analys och utvärderingar av arbetsmarknads-, socialförsäkrings- och migrationsområdena.....	325
6.5.1	Bakgrund till förslaget	326
6.5.2	Närmare om förslaget	329
6.5.3	Fördelar och nackdelar med förslaget.....	334
6.5.4	En överföring av uppgifter och anslag från Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.....	340
6.5.5	Andra alternativt som utredningen har övervägt	343
6.5.6	Summering av utredningens förslag.....	346
6.6	En förändrad organisationsstruktur för myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter	347
6.6.1	Politikens utformning och genomförande	347
6.6.2	Framväxten av en specialiserad och uppdelad myndighetsstruktur	351
6.6.3	Behovs- och problembild med nuvarande myndighetsstruktur	352
6.6.4	Organisationsstrukturen behöver ses över och integreras	352
6.6.5	Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd inordnas i Socialstyrelsen	354
6.7	En förändrad ledningsform för Expertgruppen för biståndsanalys (EBA)	361
6.7.1	Närmare om förslaget	361
6.7.2	Fördelar och nackdelar med förslaget.....	362

6.7.3	Andra alternativt som utredningen har övervägt.....	363
6.8	Sieps uppgifter överförs till Utrikespolitiska institutet.....	364
6.8.1	Bakgrund till förslaget.....	364
6.8.2	Fördjupad analys av näraliggande uppgifter och verksamhetssamband.....	366
6.8.3	Närmare om förslaget	369
6.8.4	Fördelar och nackdelar med förslaget	370
6.9	Revisorsinspektionens uppgifter inordnas i Finansinspektionen	372
6.9.1	Bakgrund till förslaget.....	372
6.9.2	Fördjupad analys av näraliggande uppgifter och andra verksamhetssamband.....	373
6.9.3	Närmare om förslaget	376
6.9.4	Fördelar och nackdelar med en myndighetsammanläggning	377
6.10	Kärnavfallsfondens uppgifter överförs till Kammarkollegiet	381
6.10.1	Bakgrund till förslaget.....	382
6.10.2	Fördjupad analys av näraliggande uppgifter och andra verksamhetssamband.....	382
6.10.3	Närmare om förslaget	384
6.10.4	Fördelar och nackdelar med en sammanläggning	385
6.11	Statens försvarshistoriska museer läggs samman med Statens maritima och transporthistoriska museer	386
6.11.1	Bakgrund till förslaget.....	386
6.11.2	Fördjupad analys av näraliggande uppgifter och andra verksamhetssamband.....	388
6.11.3	Närmare om förslaget	389
6.11.4	Fördelar och nackdelar med en överföring	390
6.12	Översikt över och beredning av utredningens förslag.....	391

7	Överväganden och förslag rörande resurssamverkan	395
7.1	Utgångspunkter och former för statlig resurssamverkan ..	396
7.1.1	Verksamhetsmässiga motiv och utgångspunkter	396
7.1.2	Olika former för resurssamverkan.....	397
7.2	Den nuvarande statliga resurssamverkan	402
7.2.1	Tillhandahållande av vissa administrativa tjänster	402
7.2.2	Samordnad och säker statlig it-drift.....	402
7.2.3	Kompetensförsörjning.....	403
7.2.4	Andra områden och former för resurssamverkan ..	404
7.2.5	Mindre myndigheters erfarenheter av statlig resurssamverkan.....	404
7.3	Överväganden och förslag	405
7.3.1	Tydligare styrning av statlig resurssamverkan	407
7.3.2	Öka de mindre myndigheternas anslutning till centraliserad statlig resurssamverkan	409
7.3.3	Förtydliga förutsättningarna till personallån och lokalsamverkan mellan myndigheter	409
7.3.4	Nya områden för statlig resurssamverkan.....	411
8	Konsekvensbeskrivningar	413
8.1	Samhällsekonomiska effekter och påverkan på statsbudgeten	413
8.2	Konsekvenser för myndigheternas kompetensförsörjning och personal.....	415
8.3	Konsekvenser för myndigheternas lokalisering, stödfunktioner och avvecklingsåtgärder	418
8.4	Konsekvenser för myndigheternas interna ledning och styrning samt regeringens styrning.....	419
8.5	Påverkan på hantering av sekretess och skydd för den personliga integriteten.....	421
8.6	Andra konsekvenser enligt kommittéförordningen.....	421

9	Författningar som berörs av utredningens förslag	425
9.1	Ett breddat uppdrag till Upphandlingsmyndigheten.....	425
9.2	Ett breddat uppdrag till Statskontoret	426
9.3	Ett samlat ansvar för analyser och utvärderingar inom hållbar tillväxt och infrastruktur	427
9.4	En myndighet med ansvar för analys och utvärderingar av trygghetssystemen.....	429
9.5	En förändrad organisationsstruktur för myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter.....	431
9.6	En överföring av Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps) uppgifter till Utrikespolitiska institutet (UI).....	432
9.7	Revisorsinspektionens uppgifter inordnas i Finansinspektionen	432
9.8	En överföring av Kärnavfallsfondens uppgifter till Kammarkollegiet	433
9.9	En inordning av Statens försvarshistoriska museer (SFHM) i Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM).....	434
	Referenser	435
Bilagor		
Bilaga 1	Kommittédirektiv 2023:132	445
Bilaga 2	Kommittédirektiv 2024:23	451
Bilaga 3	Kommittédirektiv 2024:96	455
Bilaga 4	Analys av motiven för det offentliga åtagandet för de mindre myndigheter som ingår i översynen.....	460
Bilaga 5	Översiktlig beskrivning av övriga analys- och utvärderingsmyndigheter	745
Bilaga 6	Utredningens användning av AI-assistenter.....	755

Förkortningar

A-kassa	arbetslöshetskassa
ArkDes	Statens centrum för arkitektur och design
ARN	Allmänna reklamationsnämnden
Brå	Brottsförebyggande rådet
CSN	Centrala studiestödsnämnden
Delmi	Delegationen för migrationsstudier
Digg	Myndigheten för digital förvaltning
DO	Diskrimineringsombudsmannen
EBA	Expertgruppen för biståndsanalys
Energimyndigheten	Statens energimyndighet
ESV	Ekonomistyrningsverket
ESO	Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi
Formas	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad
Forte	Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd
FpR	Finanspolitiska rådet
IAF	Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen
IFAU	Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering
IMR	Institutet för mänskliga rättigheter
ISF	Inspektionen för socialförsäkringen
Isof	Institutet för språk och folkminnen
ISP	Inspektionen för strategiska produkter
KI	Konjunkturinstitutet
Kulturanalys	Myndigheten för kulturanalys

LOV	Lagen om valfrihetssystem
MFD	Myndigheten för delaktighet
MFoF	Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
MPF	Myndigheten för psykologiskt försvar
MSB	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
MTFA	Myndigheten för total försvarsanalys
MTM	Myndigheten för tillgängliga medier
NAI	Nordiska Afrikainstitutet
SBU	Statens beredning för medicinsk och social utvärdering
SFHM	Statens försvarshistoriska museer
SGI	Statens geotekniska institut
SIC	Statens inköpscentral
Sida	Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete
Sieps	Svenska institutet för europapolitiska studier
Skolverket	Statens skolverk
SMHI	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut
SMTM	Statens maritima och transport-historiska museer
SSC	Statens servicecenter
Tillväxtanalys	Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
UI	Utrikespolitiska institutet
Vård- och omsorgsanalys	Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Sammanfattning

Utredningens uppdrag är att analysera de mindre myndigheternas verksamhet, uppgifter och organisering. Analysen ska bland annat omfatta om de mindre myndigheternas verksamhet och uppgifter är motiverade offentliga åtaganden, och om dessa i så fall bör utföras av staten samt vilka av de mindre myndigheternas uppgifter som är näraliggande eller överlappande med andra myndigheters uppgifter. Utredningen ska utifrån analysen och vid behov föreslå vilka myndigheter eller delar av myndigheters verksamhet som bör avvecklas, samt till vilken eller vilka myndigheter som eventuellt kvarvarande uppgifter bör överföras. Vid behov ska utredningen även föreslå former för utökad resurssamverkan eller andra åtgärder för att de mindre myndigheternas stödverksamheter ska uppnå en högre kostnadseffektivitet.

I utredningens uppdrag ingår även att analysera hur behovet av analys och utvärdering av statlig och annan offentlig verksamhet och av stora reformer kan tillgodoses genom att de befintliga analys- och utvärderingsmyndigheterna samlas i färre myndigheter. Utredningen ska även analysera om det finns uppgifter vid andra myndigheter som bör flyttas till analys- och utvärderingsmyndigheter och utifrån analyserna lämna förslag på de organisations- och strukturförändringar som bör genomföras.

50 myndigheter omfattas av utredningens uppdrag

Med mindre myndigheter avses som huvudregel de förvaltningsmyndigheter under regeringen som har upp till 100 årsarbetskrafter. Utredningens direktiv ger därutöver ytterligare kriterier som ska vara uppfyllda för att myndigheterna ska omfattas av utredningens uppdrag. Myndigheter som är universitet och högskolor, myndigheter som leds av en nämnd, myndigheter vars uppgifter regleras

i grundlag samt de myndigheter som har varit föremål för separata översyner enligt budgetpropositionen för 2024 ingår inte i utredningens uppdrag.

Det innebär att totalt 50 myndigheter omfattas av utredningens uppdrag. Dessa myndigheter består av 34 mindre myndigheter samt 16 analys- och utvärderingsmyndigheter. Fyra av analys- och utvärderingsmyndigheterna ingår i utredningen utifrån de tilläggsdirektiv som regeringen beslutat. Dessa är Brottsförebyggande rådet (Brå), Expertgruppen för biståndsanalys (EBA), Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO), samt Delegationen för migrationsstudier (Delmi).

En analys i fyra delar

Utredningens analys består av fyra huvudsakliga delar.

I den första analysdelen tar utredningen sig an uppdragsfrågorna om de mindre myndigheternas uppgifter och verksamheter är motiverade offentliga (statliga) åtaganden och om det finns andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamheter. Analysen ligger till grund för en uppdelning av berörda myndigheter i följande kategorier:

- Myndigheter med uppgifter och verksamhet som inte är motiverade offentliga respektive statliga åtaganden.
- Myndigheter med uppgifter och verksamhet som är motiverade offentliga åtaganden och där det inte finns andra myndigheter med näraliggande eller överlappande verksamhet och uppgifter. Dessa myndigheter analyserar utredningen inte vidare.
- Myndigheter med uppgifter och verksamhet som är motiverade offentliga åtaganden och där det finns andra myndigheter med uppgifter och verksamhet som är näraliggande eller överlappande. Dessa myndigheter analyserar utredningen vidare för att se om det finns en verksamhetslogik som motiverar en sammanslagning med eller överföring av uppgifter till andra myndigheter.

Den andra analysdelen omfattar uppdragsfrågorna om analys- och utvärderingsmyndigheterna. Det gäller särskilt om dessa myndigheter kan organiseras i färre myndigheter och samtidigt täcka in fler

områden där det i dag saknas fristående analys- och utvärderingskapacitet. I analysen ingår det även att undersöka om det finns uppgifter vid andra myndigheter som bör flyttas till en analys- och utvärderingsmyndighet.

Den tredje analysdelen består av utredningens överväganden och förslag på organisatoriska förändringar i syfte att förbättra förutsättningarna för regeringens styrning och en väl fungerande statsförvaltning med hög kostnadseffektivitet och hög samhällsekonomisk effektivitet. Förslagen syftar även till att tillgodose regeringens behov av analys och utvärdering av statlig och annan offentlig verksamhet och av stora reformer. Det betyder att utredningens förslag är inriktade på att skapa en reellt ökad samhällsnytta och möjlighet till en högre uppfyllelse av politiska mål genom att förstärka statliga myndigheters förmåga att tillgodose specifika behov och utmaningar inom olika områden. Utredningens förslag är även utformade med hänsyn tagen till regeringens förvaltningspolitiska inriktning i fråga om att statsförvaltningen generellt sett behöver bli mindre fragmenterad och att antalet myndigheter och organisatoriska gränser bör minska.

Den fjärde analysdelen utgår från de mindre myndigheternas behov av stöd i framför allt gemensamma administrativa funktioner. Genomgången omfattar den nuvarande statliga resurssamverkan rörande olika stödverksamheter samt utredningens överväganden och förslag till tydligare styrning av, ökad anslutning till och nya områden för statlig resurssamverkan.

Samtliga 50 myndigheters uppgifter och verksamheter är motiverade statliga åtaganden

Utredningen analyserar i vilken utsträckning statliga myndigheters uppgifter är motiverade offentliga och statliga åtaganden. Analysen utgår från nationalekonomisk välfärdsteori som består av huvudkomponenterna marknadsmislyckanden, rättvise- och jämlikhetsambitioner samt argumenten om samhällsnyttiga respektive samhällsskadliga varor och tjänster (*merit goods* och *merit bads*). Med analysen utifrån nationalekonomisk välfärdsteori bedömer utredningen att samtliga 50 myndigheters uppgifter och verksamheter är motiverade offentliga åtaganden, och i nästan samtliga fall tydliga statliga åtaganden. För det stora flertalet av myndigheterna är det

en kombination av två eller flera av de teoretiska motiven som är för handen. Vidare bedömer utredningen att de motiv som låg till grund för myndigheternas bildande alltjämt är giltiga, och i en majoritet av fallen snarast har förstärkts över tid.

I några fall har utredningen övervägt om verksamheten kan bedrivas i annan verksamhets- och associationsform än statlig myndighet, men utredningens slutsats är att myndighetsformen är mest lämplig. I ett fall förslår utredningen att en statlig myndighets verksamhet överförs till en ideell förening.

20 myndigheter saknar tydliga näraliggande uppgifter med andra myndigheter

För 20 av de mindre myndigheterna bedömer utredningen att det finns få eller inga andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamheter. Det innebär att utredningen inte ser några möjligheter till ökad verksamhetsnytta, ökad kostnads-effektivitet eller styrningsmässiga fördelar som motiverar en fortsatt analys eller organisatoriska förändringar. Dessa myndigheter anges i tabell 1.

Tabell 1 Myndigheter som inte analyseras vidare

Myndighet som inte analyseras vidare
Allmänna reklamationsnämnden
Arbetsgivarverket
Brottsoffermyndigheten
Elsäkerhetsverket
Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas)
Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte)
Inspektionen för strategiska produkter
Institutet för mänskliga rättigheter
Institutet för språk och fornminnen
Mediemyndigheten
Medlingsinstitutet
Myndigheten för psykologiskt försvar
Polarforskningssekreteriatet
Rymdstyrelsen
Sametinget
Skolforskningsinstitutet

Myndighet som inte analyseras vidare

Spelinspektionen

Statens geotekniska institut

Statens haverikommission

Statens musikverk

26 myndigheter har tydliga näraliggande uppgifter med andra myndigheter

För de övriga 26 myndigheterna har utredningen däremot bedömt att det finns näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamheter och att det därmed finns en potential till ökad verksamhetsnytta, ökad kostnadseffektivitet och styrningsmässiga fördelar. För dessa myndigheter gör utredningen fördjupade analyser för att se om det finns möjlighet att eventuellt lägga förslag till organisatoriska förändringar. Dessa 26 myndigheter består av tre undergrupper: Analys- och utvärderingsmyndigheter, myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter och övriga mindre myndigheter.

Tabell 2 Myndigheter som analyseras vidare

Analys- och utvärderingsmyndigheter
Finanspolitiska rådet
Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen
Inspektionen för socialförsäkringen
Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering
Konjunkturinstitutet
Myndigheten för kulturanalys
Myndigheten för tillväxtpolitiska analyser och utvärderingar
Myndigheten för totalförsvarsanalys
Myndigheten för vård- och omsorgsanalys
Statens beredning för medicinsk och social utvärdering
Svenska institutet för europapolitiska studier
Trafikanalys
Myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter
Barnombudsmannen
Diskrimineringsombudsmannen
Forum för levande historia
Myndigheten för delaktighet

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Myndigheten för tillgängliga medier

Övriga myndigheter

Kommerskollegium

Kärnavfallsfonden

Nordiska Afrikainstitutet

Revisorsinspektionen

Statens centrum för arkitektur och design

Statens försvarshistoriska museer

Statens Konstråd

Upphandlingsmyndigheten

Statens konstråd och Statens centrum för arkitektur och design utreds i särskild ordning inom ramen för en departementspromemoria vid Kulturdepartementet (Ku2024/00723). Det innebär att utredningen inte lägger egna förslag för dessa två myndigheter.

Överväganden och förslag om analys- och utvärderingsmyndigheter

Behovet av fristående analyser och utvärdering tillgodoses och organiseras på olika sätt inom den statliga förvaltningen. Myndigheternas uppgifter varierar och därmed fokus i deras analyser. Utredningen gör bedömningen att det finns ett behov av mer sektorsövergripande analyser och utvärderingar utifrån ett helhetsperspektiv. Det är inte minst viktigt eftersom verksamhet och insatser i en sektor kan ha betydelse för måluppfyllelsen inom en annan sektor.

Flera av myndigheterna har i uppgift att utvärdera resultat och effekter av åtgärder och politiska reformer. En del av myndigheterna ska redovisa en uppföljning av de politiska målen inom sitt respektive ansvarsområde. Däremot kan utredningen konstatera att ingen av analys- och utvärderingsmyndigheterna uttryckligen har i uppgift att utvärdera stora reformer.

Utredningen kan konstatera att det i vissa fall finns formuleringsmässiga överlapp vad gäller uppgifter inom analys- och utvärdering mellan en fristående sektorsinriktad analys- och utvärderingsmyndighet och den myndighet som ansvarar för genomförandet av

verksamheten inom området. Vidare har vissa genomförande-myndigheter uppgifter som innebär att de utvärderar verksamhet som de själva utför. Utredningens utgångspunkt är att utvärdering av en verksamhet normalt bör ske med ett visst avstånd från genomförandet. De fristående analys- och utvärderingsmyndigheterna behöver dessutom ha tillräcklig kapacitet och resurser för att utföra sin uppgift, både avseende regeringsuppdrag och egeninitierade analyser för att kunna svara upp mot regeringens behov av fristående analyser och utvärderingar. Utredningen anser att det därför kan finnas skäl att se över resursfördelning mellan genomförande-myndigheterna och analys- och utvärderingsmyndigheterna. Utredningen ser att det kan vara motiverat att en större andel av utgifterna för analys- och utvärdering koncentreras till de fristående analys- och utvärderingsmyndigheterna än vad som är fallet i dag.

För vissa av analys- och utvärderingsmyndigheterna ser inte utredningen att en förändrad organisering skulle innebära tillräckligt stora fördelar för att gå vidare med förslag på förändringar. Det beror bland annat på myndighetens roll eller att det saknas tillräckliga synergier med andra sakpolitiska områden som motiverar en sammanläggning.

Inom andra områden bedömer utredningen att en förändrad organisering av analys- och utvärderingsmyndigheterna kan ge en ökad verksamhetsnytta. Inte minst utifrån det faktum att vissa områden och sakfrågor är näraliggande och har ömsesidiga beroendeförhållanden. Det handlar också om att ha en struktur som ger möjlighet att täcka in områden där det i dag saknas en fristående analyskapacitet utan att behöva bilda nya myndigheter.

Slutligen är utredningens utgångspunkt att regeringen har ett permanent behov av analyser och utvärderingar, vilket motiverar att verksamheterna bör bedrivas i myndighetsform. Det förenklar regeringens styrning och gör det enklare att vid behov ge myndigheten specifika regeringsuppdrag. I ett fall har dock utredningen lämnat förslag om att en statlig myndighets verksamhet överförs till en ideell förening.

Översikt över förslagen

Utredningen lägger förslag till sammanläggningar av myndigheter respektive överföringar av vissa uppgifter mellan myndigheter enligt tabell 3.

Tabell 3 Utredningens förslag till organisatoriska förändringar

Myndigheter som avvecklas efter inordnande av verksamheten i annan myndighet	Myndighet där vissa uppgifter överförs till annan myndighet	Mottagande myndighet (organisation)
	Kammarkollegiet (Statens inköpscentral) Myndigheten för digital förvaltning (elektroniska upphandlingar)	Upphandlingsmyndigheten
Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi		Nya Statskontoret
	ESV/Nya Statskontoret (prognosverksamhet)	Konjunkturinstitutet
Trafikanalys		Tillväxtanalys
	Konjunkturinstitutet (miljöekonomiska analyser) Energimyndigheten (viss analys och utvärdering)	Tillväxtanalys
Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen Delegationen för migrationsstudier		Inspektionen för socialförsäkringen

Myndigheter som avvecklas efter inordnande av verksamheten i annan myndighet	Myndighet där vissa uppgifter överförs till annan myndighet	Mottagande myndighet (organisation)
	Arbetsförmedlingen (viss analys och utvärdering) Försäkringskassan (viss analys och utvärdering)	Inspektionen för socialförsäkringen
Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd		Socialstyrelsen
Svenska institutet för europapolitiska studier		Utrikespolitiska institutet
Revisorsinspektionen		Finansinspektionen
Kärnavfallsfonden		Kammarkollegiet
Statens försvarshistoriska museer		Statens maritima och transporthistoriska museer
Statens centrum för arkitektur och design Statens konstråd		Moderna museet

Av tabell 3 framgår att utredningen lämnar förslag till att nio myndigheters uppgifter och verksamhet överförs till och inordnas i annan myndighet. Utredningen föreslår även att vissa uppgifter överförs från sju myndigheter till andra myndigheter. Tillkommer gör även förslag som lämnas inom ramen för en departementspromemoria beträffande inordning av Statens centrum för arkitektur och design och Statens konstråd i Moderna museet. Sammantaget innebär förslagen att elva mindre myndigheter ska avvecklas.

Utöver förslagen som redovisas i tabell 3 lämnar utredningen även förslag om ett breddat uppdrag för Statskontoret, översyn av organisationsstrukturen för myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter samt ändrad ledningsform för EBA. Varje förslag sammanfattas mer utförligt nedan.

Ett breddat uppdrag för Upphandlingsmyndigheten

Utredningen föreslår att ansvaret för att upphandla samordnade ramavtal som är avsedda för andra statliga myndigheter samt medföljande uppgifter (Statens inköpscentral) överförs från Kammarkollegiet till Upphandlingsmyndigheten. Myndigheten för digital

förvaltnings uppgift inom området elektronisk inköpsprocess överförs till Upphandlingsmyndigheten.

Förslaget innebär en väsentlig breddning av Upphandlingsmyndighetens uppdrag. Utöver att inordna den statliga inköps-samordningen får myndigheten också ett helhetsansvar att främja den elektroniska inköpsprocessen. Förslaget innebär ett stärkt fokus på upphandling och inköp, vilket utgör ett av de viktigaste medlen som den offentliga förvaltningen förfogar över för att effektivisera verksamheterna.

Givet att inriktningen för verksamheten är att gå från fokus på upphandling till den offentliga affären föreslår utredningen att Upphandlingsmyndigheten byter namn till Myndigheten för offentliga affärer.

Ett breddat uppdrag för nya Statskontoret

Utredningen föreslår att den nya myndigheten Statskontoret tillförs nya uppgifter. Myndigheten bör få i uppgift att löpande genomföra utgiftsöversyner inom alla utgiftsområden, vara regeringens organ för att utvärdera stora reformer samt ansvara för nätverk för metodfrågor och erfarenhetsutbyte mellan statens analys- och utvärderingsmyndigheter. Därutöver föreslår utredningen att Ekonomistyrningsverkets (ESV) nuvarande uppgift att göra prognoser flyttas till Konjunkturinstitutet. Statsredovisningen och statsbudgetsystemet Hermes bibehålls inom den nya myndigheten Statskontoret.

Utredningen bedömer att det finns mekanismer för att säkerställa de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet. Däremot saknas det en tillräckligt verkningsfull process för regelbunden översyn och omprövning av tidigare beslutade offentliga åtaganden. Även när det gäller att säkerställa kostnadseffektiviteten i den befintliga statliga verksamheten finns det utrymme för förbättringar. Tidigare har ESV föreslagit hur en generisk modell för utgiftsöversyner skulle kunna implementeras i Sverige.¹ ESV:s förslag innebär att regeringen på försök inrättar ett ramverk för utgiftsöversyner. Utredningens uppfattning är att ramverket skulle kunna införas och justeras vid behov. Därmed skulle någon försöksperiod inte vara nödvändig.

---

¹ ESV (2023:3). *Utgiftsöversyner – anpassar det offentliga åtagandet till nya behov och prioriteringar.*

En sammanläggning av ESV och Statskontoret samt den förstärkta rollen att vara regeringens centrala organ för att ta fram underlag för omprövning, samt att analysera effektivitet och produktivitet i staten gör att kapaciteten att utvärdera stora reformer ytterligare stärks. Mot bakgrund av det anser utredningen att den nya myndigheten Statskontoret är väl lämpad och kommer att ha kompetens att analysera och utvärdera stora reformer, framför allt avseende stora sektorsövergripande organisatoriska, förvaltningspolitiska och omfattande ekonomiska reformer. Avseende mer sektorsspecifika reformer gör utredningen bedömningen att även övriga analys- och utvärderingsmyndigheter, inte minst genom utredningens förslag, har god kapacitet att analysera och utvärdera stora reformer inom sina ansvarsområden. Det gäller särskilt i de fall när det krävs djup sakkompetens eller tillgång till registerdata.

Statskontoret bör fungera som en nationell resurs som samordnar och sprider kunskap om metoder och verktyg för analys och utvärdering. Det innebär att myndigheten ska samla och sprida *best practices* inom utpekade områden, följa den forskning och utveckling som sker inom dessa områden, skapa nätverk och lämpliga samverkansgrupper för att underlätta utbytet av erfarenheter från forskning och praktik samt vid behov samordna utbildningsinsatser för statliga myndigheter.

Utredningen har övervägt alternativet att samla all statlig prognosverksamhet i en myndighet, men har inte haft möjlighet att göra en så djup och omfattande analys som är nödvändigt för att lämna ett sådant förslag. Utredning bedömer att det ändå är lämpligt att ta ett steg i riktning mot en koncentration av prognosverksamheten i staten genom att flytta ESV:s uppgifter som avser prognoser till Konjunkturinstitutet (KI). KI får därmed en starkare och samlad roll som framtagare av underlag till Regeringskansliet om offentlig och statlig ekonomi.

ESO inordnas som särskilt organ i nya Statskontoret

Utredningen föreslår att Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) inordnas som ett särskilt organ i den nya myndigheten Statskontoret. Utredningen gör bedömningen att förslaget ger ESO goda möjligheter att fortsätta bedriva sin verksamhet med nuvarande uppdrag och beslutsmandat oförändrade. Utredningen

vill även betona att detta är väsentligt, inte minst för att bibehålla den starka legitimitet ESO har inom akademien och förvaltningen.

Det nya Statskontoret blir en sektoroberoende myndighet med expertis inom offentlig, främst statlig förvaltning och som fokuserar på omprövning, analys, utvärdering, effektivitet och produktivitet. Utredningen ser flera möjliga synergier mellan ESO:s verksamhet och uppdraget för det nya Statskontoret. Bägge organisationerna är sektoroberoende och har omprövning, samhällsekonomisk effektivitet och kostnadseffektivitet som ledstjärnor för verksamheten. Vidare bedömer utredningen det redan i dag finns närliggande uppgifter mellan ESV, Statskontoret och ESO som gör att staten som helhet skulle vinna på om organisationerna samordnade verksamheten mer. ESO har lång erfarenhet av att ta fram relevanta analysområden som belyser olika delar av den offentliga verksamheten utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv som den nya myndigheten Statskontoret kan dra nytta av.

En myndighet med ett samlat ansvar för analyser och utvärderingar inom hållbar tillväxt och infrastruktur

Utredningen föreslår att en myndighet med ett samlat ansvar för analyser och utvärderingar inom hållbar tillväxt och infrastruktur, särskilt transportinfrastruktur, skapas genom en sammanläggning av Trafikanalys och Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys). Sammanläggningen föreslås ske genom att Trafikanalys befintliga uppgifter och verksamhet i sin helhet överförs och inordnas i Tillväxtanalys. I samband med inordnandet avvecklas Trafikanalys som egen myndighet. Vidare överförs KI:s uppgift avseende miljöekonomiska analyser till Tillväxtanalys. Utredningen föreslår även att Tillväxtanalys uppgifter och ansvarsområden breddas för att omfatta energi-, klimat- och miljöpolitiken samt att myndigheten även får i uppgift att utvärdera och analysera den samhällsekonomiska effektiviteten och målpuppfyllelsen inom miljö- klimat- och energipolitiken. Enligt utredningen bör myndigheten byta namn för att bättre spegla dess breddade ansvarsområde.

Förslaget skapar bättre förutsättningar att leverera heltäckande och tvärsektorieella analyser och ger tillgång till analyskapacitet inom områden som i dag inte täcks av en fristående analys- och utvärderingsmyndighet.

Ett kompletterande förslag innebär att Statens energimyndighets (Energimyndighetens) uppgift att analysera energimarknadens och energisystemets inverkan på och betydelse för näringslivets konkurrenskraft och den ekonomiska tillväxten överförs till den sammanslagna myndigheten. Utredningen föreslår att det i samband med överföringen av uppgifter sker en anslagsöverföring från Energimyndigheten till den sammanslagna myndigheten. Utredningen bedömer att en fristående myndighet med ett samlat ansvar för analys och utvärdering inom energi, klimat, infrastruktur och tillväxt kan ge en mer komplett bild av hur energimarknadens förändringar påverkar transportsektorn, den ekonomiska tillväxten och näringslivets konkurrenskraft.

En myndighet med ansvar för analyser och utvärderingar av arbetsmarknads-, socialförsäkrings- och migrationsområdena

Utredningen föreslår att en analys- och utvärderingsmyndighet med ett ansvar för systemtillsyn och effektivitetsgranskning av arbetsmarknads-, socialförsäkrings- och migrationsområdena skapas genom en sammanläggning av verksamheten vid Inspektionen för arbetslöshetsförsäkring (IAF), Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) och Delegationen för migrationsstudier (Delmi). Sammanläggningen sker genom att IAF:s befintliga uppgifter och verksamhet överförs och inordnas i ISF. I samband med inordnandet avvecklas IAF som egen myndighet. Delmis uppgifter förs över till ISF och kommitténs uppdrag avslutas.

Myndigheten bör samtidigt byta namn för att bättre spegla den breddade verksamheten.

Utredningen föreslår att den sammanslagna myndigheten bör ha sitt huvudsäte i Stockholm, men med möjlighet till verksamhet i Göteborg. En sammanläggning av IAF, ISF och Delmi skulle ge ett mer sammanhållet systemperspektiv och förbättra förutsättningarna att identifiera samt föreslå åtgärder för att komma till rätta med systemövergripande problem inom trygghetssystemen och migrationsområdet. En breddning av uppgiften skulle även ge tillgång till analyskapacitet på områden som i dag inte täcks av någon fristående analys- och utvärderingsmyndighet.

Utredningen föreslår att IAF:s uppgift att utfärda intyg till enskilda samt uppgiften att pröva vissa ärenden om skadestånd från

staten inte överförs till den sammanslagna myndigheten. Dessa uppgifter bör föras över till en annan lämplig myndighet.

Ett kompletterande förslag omfattar att Försäkringskassans uppgift att analysera och förmedla socialförsäkringssystemets effekter för enskilda och samhälle samt Arbetsförmedlingens uppgift att analysera och utvärdera den arbetsmarknadspolitiska verksamheten överförs till den sammanslagna analys- och utvärderingsmyndigheten. Utredningen föreslår att det i samband med uppgiftsöverföringen sker en anslagsöverföring från Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen till den sammanslagna myndigheten.

En förändrad organisationsstruktur för myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter

Utredningen föreslår att regeringen tar initiativ till att genomföra en samlad översyn av organisationsstrukturen för vissa myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter. Myndigheter som enligt förslaget ska omfattas av en översyn är Barnombudsmannen, Diskrimineringsombudsmannen, Forum för levande historia, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) och Myndigheten för tillgängliga medier.

Det pågår en utredning rörande vissa av de jämställdhetspolitiska delmålen och styrningen av jämställdhetspolitiken. Utifrån kommande överväganden och förslag i det nämnda utredningsuppdraget anser utredningen att regeringen bör överväga om även Jämställdhetsmyndigheten på grund av sina uppgifter ska ingå i en samlad översyn.

Behovet av en samlad översyn grundar sig bland annat på framväxten av en alltmer uppdelad organisationsstruktur bestående av myndigheter med i hög grad horisontella uppdrag och som använder en bred uppsättning olika hårda och mjuka styrmedel. Det innebär en otydlig ansvarsfördelning mellan berörda myndigheter och lämnar ett alltför stort utrymme för att myndigheterna arbetar parallellt med liknande frågor eller att myndigheternas insatser överlappar varandra. Det innebär även att myndigheternas resurser fördelas på ett sätt som inte är optimalt ur ett helhetsperspektiv. Således riskerar arbetsmässiga glapp, dubbelarbete och ineffektiv

resursallokering att verksamheten inte blir tillräckligt kraftfull och att insatser och åtgärder i betydligt lägre grad når fram till berörda målgrupper. I förlängningen kan detta innebära att enskilda individers rättigheter och behov inte kan tillgodoses.

Som ett första steg i en samlad översyn föreslår utredningen att MFoF:s uppgifter inordnas i Socialstyrelsen, se följande avsnitt. Enligt utredningen försvårar inte en sådan inordning de ytterligare myndighetsammanslagningar som kan följa av en samlad översyn.

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd inordnas i Socialstyrelsen

Utredningen föreslår att MFoF:s samtliga uppgifter rörande föräldraskapsstöd, familjerådgivning, familjerätt och internationella adoptioner inordnas i Socialstyrelsen. Enligt utredningen är det även mycket angeläget att säkerställa kontinuitet gällande kapacitet och kvalitet i flera av MFoF:s uppgifter. Det gäller bland annat föräldraskapsstöd och internationella adoptioner.

Utredningen lägger inget förslag om ändrad lokalisering för de uppgifter som ska inordnas i Socialstyrelsen. Enligt utredningen är det rimligt att den aktuella verksamheten fortsätter att bedrivas i Skellefteå tills vidare.

En inordning av MFoF:s uppgifter i Socialstyrelsen ger en större kompetensbas och mer samlad expertis i samma organisation kring frågor rörande barnskydd, familjerätt och föräldraskapsstöd och hur dessa frågor kopplar till socialtjänstens uppdrag. Detta skapar i sin tur ett mervärde och kommer att vara till praktiskt nytta för yrkesverksamma i socialtjänstens handläggning av ärenden rörande barn och unga samt andra familjerättsliga frågor. En inordning ger även bättre möjligheter till ett mer samordnat och effektivt arbete med exempelvis brottsförebyggande föräldraskapsstöd samt internationella adoptioner och familjerättsliga frågor.

En förändrad ledningsform för EBA

Utredningen föreslår att Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) permanentas. Verksamheten upphör som kommitté och ledningsformen ändras så att EBA blir en enrådighetsmyndighet. Myndig-

hetsformen är huvudalternativet för att organisera och bedriva statlig verksamhet. Myndighetsformen uppfyller kraven på insyn och tydliga ansvarskedjor och ger goda möjligheter för regeringen att anpassa sin styrning och myndighetens organisation till olika förutsättningar. Myndighetsformen underlättar även för regeringen att vid behov kunna ge EBA specifika analys- eller utvärderingsuppdrag.

Utredningen gör bedömningen att en förändrad ledningsform kommer att ge myndigheten bättre möjligheter att själva styra över viktiga förutsättningar i verksamheten. Utredningen ser samtidigt att en utökad administrativ samordning långsiktigt är nödvändig för att mindre myndigheter på ett kostnadseffektivt sätt ska kunna leva upp till de krav som ställs på samtliga myndigheter, det gäller förstås även EBA. Exempelvis kan det vara lämpligt att samlokalisera EBA med en större myndighet.

Sieps verksamhet överförs till Utrikespolitiska institutet

Utredningen föreslår att Sieps nuvarande uppgifter att ta fram forskningsbaserade analyser, tillgängliggöra analyser och underlag, bidra till allsidig belysning av EU-frågor samt delta i internationellt utbyte överförs till Utrikespolitiska institutet (UI). Vid UI bör de överförda uppgifterna tillsammans med UI:s Europaprogram organiseras i ett nationellt kunskapscentrum för EU-relaterade och europapolitiska frågor. Kunskapscentrumet bör med en fristående ställning ha till uppdrag att ta fram forskningsbaserade analyser och kunskapsunderlag samt att tillgängliggöra och informera om sina analys- och forskningsresultat till relevanta målgrupper.

Utredningen lämnar två alternativa förslag beträffande Sieps utbildningsverksamhet i olika EU-ämnen. Det första alternativet, som utredningen förordar, innebär att uppgiften rörande EU-utbildningar överförs till UI. Vid UI bör EU-utbildningar om lämpligt samordnas med institutets folkbildande verksamhet. Det andra alternativet är att uppgiften rörande EU-utbildningar överförs antingen till annan statlig myndighet eller till ett eller flera universitet och där tillhandahålls genom uppdragsutbildning.

En överföring av Sieps uppgifter till UI ger ett stort mervärde i form av en förstärkt analysförmåga och en breddad kompetens-

bas. En förstärkt analysförmåga gör det möjligt att ta fram och förmedla fördjupade kunskapsunderlag om viktiga förändringar av EU-samarbetet, politiska, sociala och ekonomiska förhållanden i olika europeiska länder samt geopolitiska och säkerhetspolitiska utmaningar. En forsknings- och analysverksamhet som täcker in flera områden gör det även möjligt att i ett tidigt skede identifiera viktiga frågeställningar för fortsatt kvalitativ analys. Enligt utredningen skulle en sådan förmåga vara av mycket stort värde för regeringen, statliga myndigheter och andra aktörer i samhället. En samlad organisation gör det även möjligt att samordna informationsinsatser om forsknings- och analysresultat och angelägna EU-relaterade frågor. Det bidrar även till möjligheterna för medborgare, organisationer och företag att få kunskap om och insyn i EU:s beslutsprocess.

Revisorsinspektionens uppgifter inordnas i Finansinspektionen

Utredningen föreslår att Revisionsinspektionens samtliga nuvarande uppgifter överförs till och inordnas i Finansinspektionen. Det gäller bland annat uppgifterna om auktorisation och godkännande av revisorer, registrering av revisionsbolag, att utöva tillsyn och att pröva frågor om disciplinära åtgärder. Inordningen omfattar även Revisorsinspektionens uppgifter att vara representerad i Kommittén för europeiska tillsynsorgan för revisorer och att vara behörig myndighet enligt EU:s revisorsförordning i frågor som avser tillsyn över revisorer och registrerade revisionsbolag. Dessutom ska Tillsynsnämnden för revisorer föras över till Finansinspektionen med oförändrade uppgifter och bibehållen ställning som särskilt beslutsorgan. Även Examenrådet vid Revisorsinspektionen överförs till Finansinspektionen med oförändrad funktion som rådgivande organ. Överföringen av uppgifterna till Finansinspektionen innebär att Revisorsinspektionen avvecklas som en egen myndighet.

En inordning medför flera verksamhetsmässiga fördelar i form av ökad samordning av tillsynsverksamhet, förstärkt kapacitet att motverka organiserad brottslighet, stärkt deltagande i EU-samarbetet och det internationella arbetet och samordningsmöjligheter på redovisningsområdet.

Kärnavfallsfondens uppgifter överförs till Kammarkollegiet

Det finns ett särskilt finansieringssystem för att säkerställa omhändertagandet av använt kärnbränsle och annat kärnavfall samt för att utveckla och riva kärntechniska anläggningar. Finansieringssystemet innebär att den som har tillstånd att inneha eller driva en kärnkraftsreaktor och vissa andra tillståndsinnehavare, ska betala avgifter och ställa säkerheter till staten. Inbetalda avgifter fonderas och betalas ut till inbetalaren för kostnader som omfattas av finansieringssystemet. Myndigheten Kärnavfallsfonden ansvarar för att sköta administrationen och förvaltningen av Kärnavfallsfonden. Kammarkollegiet utför vissa uppgifter åt Kärnavfallsfonden enligt avtal mellan myndigheterna.

Utredningen föreslår att myndigheten Kärnavfallsfondens uppgifter överförs till och inordnas i Kammarkollegiet. Kammarkollegiets uppgifter ska delvis bestå av att sköta administrativa göromål för Kärnavfallsfonden, såsom att svara för diarieföring, ärendehantering, externa kontakter och förbereda sammanträden. Kammarkollegiet ska också ha till uppgift att svara för operativ kapitalförvaltning och finansiell rapportering rörande Kärnavfallsfonden. Förslaget innebär också att det ska bildas ett särskilt beslutsorgan inom Kammarkollegiet med motsvarande beslutsmandat som Kärnavfallsfondens styrelse har för närvarande. Representanter för berörda tillståndsinnehavare får genom deltagande i det särskilda beslutsorganet fortsatt insyn i Kärnavfallsfondens verksamhet och ärendens avgörande. Verksamheten gällande det särskilda beslutsorganet, inklusive tillhörande administrativa göromål, bör finansieras av medel från Kärnavfallsfonden.

Uppgiftsöverföringen skapar bättre förutsättningar för samlat helhetsgrepp över Kärnavfallsfondens verksamhet. Det gäller såväl de administrativa uppgifter som uppgifterna rörande operativ och strategisk kapitalförvaltning.

Statens försvarshistoriska museer läggs samman med Statens maritima och transporthistoriska museer

Utredningen föreslår att verksamheten vid Statens försvarshistoriska museer (SFHM) överförs till Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM). Den sammanslagna myndigheten ska därmed omfatta Sjöhistoriska museet, Marinmuseum, Vasamuseet och Järnvägs-museet samt Armémuseum och Flygvapenmuseum samt Försvarets traditionsnämnd. Vid den sammanslagna myndigheten finns även Vrak - Museum of Wreck, civilflygsamlingar samt väg- och trafik-historiska samlingar.

Den sammanslagna myndighetens uppdrag och uppgifter bör utgå från SMTM:s samtliga nuvarande uppgifter. Flera av SFHM:s uppgifter överensstämmer helt eller är mycket snarlika SMTM:s uppgifter. De uppgifter som är unika för SFHM ska också ingå uppdraget för den sammanslagna myndigheten. Det gäller bland annat att stödja samlingar av militär art i Sverige, främja studier och forskning i ämnen som tillhör verksamhetsområdet samt handlägga frågor som rör traditioner, traditionsvård och liknande ärenden på det militära området samt pröva frågor om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter. Förslaget innebär att SFHM avvecklas som en egen myndighet.

En samlad myndighetsorganisation ger bättre förutsättningar för att verksamheten kan ledas, styras och prioriteras utifrån ett helhetsperspektiv på de försvarshistoriska, maritima och transport-historiska kulturarven. Inom det försvarshistoriska området innebär det att Marinmuseum tillsammans Armémuseum och Flygvapen-museum ingår i en och samma organisation för hela den svenska förvarshistorien. Det innebär att verksamheten ger en tydligare helhetsbild på det svenska försvarets historiska utveckling och roll. En myndighetssammanslagning gör det även möjligt att bibehålla och vidareutveckla ett samlat historiskt maritimt perspektiv som omfattar både civil sjöfart och militärt sjöförsvaret. Det gäller bland annat en ändamålsenlig förvaltning och bevarande av maritima samlingar, ett effektivt driftsarbete med museifartyg, fler integrerade utställningar och forskning som belyser försvars- och transports-historiska samband. Utifrån att SFHM och SMTM har liknande typ av uppgifter bedömer utredningen att en myndighetssammanslagning även har synergipotentialer beträffande besöksverksamhet

och utställningar, gemensam forskning, anläggningar för samlingsförvaltning samt hantering av statsbidrag och samarbete med andra aktörer.

En förtydligad styrning av, ökad anslutning till och nya områden för statlig resurssamverkan

Vissa administrativa stödverksamheter behöver även fortsättningsvis bygga på centraliserad myndighetsgemensam resurssamverkan för att stordriftsfördelar, kvalitetsvinster samt hög säkerhet ska kunna åstadkommas. Statliga myndigheters frivilliga anslutning till centraliserad statlig resurssamverkan har tydliga fördelar men även allvarliga risker utan en kompletterande styrning av myndigheterna. Utredningen föreslår att statliga myndigheter som utgångspunkt bör vara anslutna till statliga funktioner för resurssamverkan. Statliga myndigheter som väljer att inte vara anslutna till statlig resurssamverkan bör kunna redovisa hur andra alternativ är mer effektiva i fråga om kostnader, kvalitet och säkerhet samt hur myndigheterna säkerställt egen beställarkompetens. Sådana redovisningskrav bör särskilt ställas på mindre myndigheter gällande anslutning till berörda statliga myndigheters tjänster för säker statlig it-drift respektive fordringsbevakning.

Mindre myndigheter ska även visa att förhyrning av egna lokaler är kostnadsmässigt och verksamhetsmässigt mest fördelaktigt, annars ska lokalförsörjningen säkerställas genom samlokalisering med annan myndighet. ESV, som efter genomförd sammanläggning ska heta Statskontoret, ges i uppdrag att tillhandahålla information till berörda myndigheter på samma ort om förestående tidpunkter för förlängning eller uppsägning av hyresavtal.

Vidare behöver statlig resurssamverkan utvidgas till att omfatta fler stödverksamheter. Utredningen föreslår därför att statlig resurssamverkan utvidgas till att även omfatta tillhandahållande av tjänster rörande e-arkiv och tillhandahållande av kompetensstöd i säkerhetsfrågor.

1 Utredningens uppdrag och arbete

1.1 Bakgrund

Regeringen beslutade den 14 september 2023 att tillsätta en utredning för att göra en översyn av mindre myndigheters uppgifter och organisering (dir. 2023:132). I direktivet till utredningen konstaterar regeringen att antalet myndigheter under regeringen har minskat över tid, i stor utsträckning som en följd av sammanslagningar. Vid ingången av år 2024 uppgick antalet myndigheter under regeringen till 367 varav cirka 80 är domstolar. Av de resterande förvaltningsmyndigheterna hade 120 myndigheter färre än 100 årsarbetskrafter. Regeringen konstaterar att mindre myndigheter kan ha vissa fördelar jämfört med större myndigheter, såsom möjlighet till specialisering inom vissa områden och mindre behov av samordning inom myndigheten. Samtidigt konstateras att mindre myndigheter i allmänhet inte på egen hand kan uppnå samma skalfördelar som större myndigheter.

Vidare konstateras att det även finns utmaningar för mindre myndigheter att ha tillräcklig administrativ bemanning och upprätthålla nödvändig kompetens för att tillgodose de krav som ställs i såväl författningar som andra typer av regelverk inom olika områden, till exempel ekonomisk styrning. Det betonas dock att det inte finns indikationer på att mindre myndigheter gör väsentliga fel i större omfattning än större myndigheter när det gäller ekonomi och administration. Regeringen framhåller också med hänvisning till flera rapporter från Statskontoret att det finns utmaningar i styrningen av stora myndigheter.

1.2 Uppdraget

I korthet är utredningens uppdrag att, utifrån en inledande analys om de mindre myndigheternas uppgifter och verksamhet är motiverade offentliga åtaganden, analysera om de kan organiseras på ett mer effektivt och ändamålsenligt sätt. Utifrån analysen ska utredningen vid behov föreslå vilka myndigheter eller delar av myndigheters verksamhet som bör avvecklas eller överföras till en eller flera andra myndigheter. Utredningen kan även vid behov föreslå former för utökad resurssamverkan mellan myndigheterna. Syftet med utredningen är att skapa bättre förutsättningar för regeringens styrning samt att främja en välfungerande statsförvaltning med hög kostnadseffektivitet och hög samhällsekonomisk effektivitet.

Regeringen beslutade den 8 februari 2024 om tilläggsdirektiv till utredningen (dir. 2024:23). Utredningens uppdrag utökades till att även omfatta en analys av hur behovet av analys och utvärdering av statlig och annan offentlig verksamhet kan ske samt om behovet av analys och utvärderingar kan tillgodoses genom att befintliga analys- och utvärderingsmyndigheter samlas i färre myndigheter. Utredningen ska även analysera om det finns uppgifter vid andra myndigheter som bör flyttas till analys- och utvärderingsmyndigheterna. Syftet med översynen i denna del av utredningens uppdrag är att ge förslag som kan förbättra effektiviteten och ändamålsenligheten i analys- och utvärderingsverksamheten utan att öka statens utgifter för analys och utvärdering.

Utredningens uppdrag är ett led i regeringens ambition att använda statens resurser mer effektivt och ompröva det offentliga åtagandet. Regeringen bedömer att statsförvaltningen behöver bli mindre fragmentiserad och att myndigheterna behöver fokusera mer på sina kärnuppgifter. Regeringen har utöver uppdraget till denna utredning bland annat gett Statskontoret i uppdrag att göra en översyn av nämndmyndigheter.¹ Statskontoret har redovisat uppdraget under 2024 och föreslår flera förändringar i organisationen av nämndmyndigheterna.²

---

¹ Regeringsbeslut Fi2023/02994. *Uppdrag att göra en översyn av nämndmyndigheter.*

² Statskontoret (2024:11). *En form för kollektivt beslutsfattande. En kartläggning och prövning av nämndmyndigheter.*

1.3 Avgränsningar

1.3.1 Myndigheter som omfattas av utredningens uppdrag

Översynen i denna utredning omfattar förvaltningsmyndigheter som vid utgången av 2022 hade upp till 100 årsarbetskrafter och som ska upprätta och till regeringen lämna egen årsredovisning enligt förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Undantag kan göras om en myndighet tillfälligt understiger det angivna antalet årsarbetskrafter, eller om en myndighet inom en snar framtid kommer att uppgå till det angivna antalet årsarbetskrafter. Myndigheter som uppfyller följande kriterier ska exkluderas från utredningens analyser:

- samtliga myndigheter som leds av en nämnd,
- samtliga universitet och högskolor,
- samtliga myndigheter vars uppgifter regleras i grundlag,
- de myndigheter som omfattas av separata översyner enligt budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1, utgiftsområde 2, avsnitt 4.5.1), det vill säga Ekonomistyrningsverket, Statskontoret, Myndigheten för stöd till trossamfund, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, Konstnärsnämnden, Statens kulturråd, Fastighetsmäklarinspektionen, Konsumentverket, Myndigheten för arbetsmiljökunskap, Arbetsmiljöverket.

Sammantaget innebär det att 46 myndigheter ingår i den analys som utredningen enligt regeringens direktiv ska genomföra, se tabell 1.1.

Bland de 46 myndigheter finns sju mindre myndigheter som har i uppgift, eller som en framträdande del av sin uppgift, att skydda, främja och/eller övervaka mänskliga rättigheter. Dessa myndigheter är Barnombudsmannen, Diskrimineringsombudsmannen, Forum för levande historia, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Institutet för mänskliga rättigheter och Myndigheten för tillgängliga medier. I detta sammanhang utgår mänskliga rättigheter från grundläggande fri- och rättigheter i Regeringsformens andra kapitel (i första hand skydd mot diskriminering), EU:s stadga för de grundläggande rättigheterna (i första hand i avdelning III om icke-diskriminering, jämställdhet mellan män och kvinnor, barnets rättigheter integ-

ration av personer med funktionshinder), FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna samt relevanta internationella konventioner som rör de sju myndigheternas ansvarsområden. Med uppgift eller framträdande del av uppgift avses att vissa av dessa sju myndigheter har andra uppgifter och myndigheterna arbetar därmed *i olika stor uträckning* med frågor om mänskliga rättigheter. Med skydd, främjande och/eller övervakning avses att de sju myndigheterna arbetar *på olika sätt* med mänskliga rättigheter. Vissa av myndigheter använder så kallade ”hårda” styrmedel som processföring och tillsyn, medan andra myndigheter främst använder ”mjuka” styrmedel till exempel kunskapssammanställning och kunskapsspridning samt stöd och vägledning. För en del av myndigheterna består uppgifterna även av att samordna och följa upp politikens genomförandet. Det innebär att utgiftsområden och närmare politiska mål skiljer sig för de sju myndigheterna. I betänkandet benämner utredningen dessa sju myndigheter för myndigheter med uppgift rörande mänskliga rättigheter. Utredningen behandlar dessa myndigheter särskilt i kapitel 6 rörande utredningens förslag.

Tabell 1.1 Myndigheter som omfattas av direktiv 2023:132

Departement	Myndighet
Arbetsmarknadsdepartementet	Diskrimineringsombudsmannen (DO) Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) Institutet för mänskliga rättigheter (IMR) Medlingsinstitutet
Finansdepartementet	Allmänna reklamationsnämnden (ARN) Arbetsgivarverket Finanspolitiska rådet (FpR) Konjunkturinstitutet (KI) Revisorsinspektionen Spelinspektionen Upphandlingsmyndigheten
Försvarsdepartementet	Myndigheten för psykologiskt försvar (MPF) Myndigheten för totalförsvarsanalys (MTFA) Statens haverikommission
Justitiedepartementet	Brottsoffermyndigheten

Departement	Myndighet
Klimat- och näringslivsdepartementet	Elsäkerhetsverket Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) Kärnavfallsfonden Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) Statens geotekniska institut (SGI)
Kulturdepartementet	Forum för levande historia (FLH) Instituttet för språk och folkminnen (Isof) Mediemyndigheten Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys) Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) Sametinget Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes) Statens försvarshistoriska museer (SFHM) Statens konstråd Statens musikverk
Landsbygds- och infrastrukturdepartementet	Trafikanalys
Socialdepartementet	Barnombudsmannen (BO) Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) Myndigheten för delaktighet (MFD) Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (Vård- och omsorgsanalys) Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)
Statsrådsberedningen	Svenska instituttet för europapolitiska studier (Sieps)
Utbildningsdepartementet	Polarforskningssekreteriatet Rymdstyrelsen Skolforskningsinstitutet
Utrikesdepartementet	Inspektionen för strategiska produkter (ISP) Kommerskollegium Nordiska Afrikainstitutet (NAI)

Tilläggsdirektivet till utredningen anger inte explicit vilka analys- och utvärderingsmyndigheter som omfattas av uppdraget. Dock anger direktivet kriterier för vilka myndigheter som omfattas av uppdraget och som är att betrakta som analys- och utvärderingsmyndigheter. Direktivet framhåller att det handlar om analyser och utvärderingar som tas fram av:

- myndigheter som har som huvudsaklig uppgift att göra analyser och/eller utvärderingar,
- myndigheter som är fristående i förhållande till det som analyseras eller utvärderas.

Utredningens tolkning av ovanstående är att tolv av de myndigheter som ingår enligt ursprungsdirektivet är analys- och utvärderingsmyndigheter. Tolkningen i denna del har beaktat vilka myndigheter som har ingått i tidigare utredningar om analys- och utvärderingsmyndigheter.³

Det framkommer av tilläggsdirektivet att såväl förvaltningsmyndigheter som kommittéer som har permanenta uppgifter omfattas av direktivet. Utredningen inkluderar därmed tre permanenta och långvariga kommittéer i utredningens fortsatta arbete – Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO), Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) och Delegationen för migrationsstudier (Delmi). Sedan den tidigare utredningen av analys- och utvärderingsmyndigheter 2018 och Statskontorets årliga analyser och rapport om nybildade myndigheter kan konstateras att en ny analys- och utvärderingsmyndighet inrättats under 2023 – Myndigheten för totalförsvarsanalys.

Därutöver omfattas även Brottsförebyggande rådet (Brå), eftersom Brå enligt definitionen är att betrakta som en analys- och utvärderingsmyndighet, även om Brå har fler än 100 årsarbetskrafter.

Totalt ingår således sexton myndigheter i urvalet av analys- och utvärderingsmyndigheter (se tabell 1.2). Av dessa omfattas tolv myndigheter även av utredningens huvuddirektiv. De som inte omfattas av huvuddirektivet är de tre ovan nämnda permanenta och långvariga kommittéerna samt Brå.

---

³ SOU 2018:79. Analyser och utvärderingar för effektiv styrning, Statskontoret (2014:7). *Utvärdering på olika områden. En analys av sektorsspecifika utvärderingsmyndigheter*. Statskontoret (2011). *Fristående utvärderingsmyndigheter – en förvaltningspolitisk trend?*

Tabell 1.2 Myndigheter som omfattas enligt tilläggsdirektiv 2024:23

Departement	Myndighet
Arbetsmarknadsdepartementet	Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)
Finansdepartementet	Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) Finanspolitiska rådet (FpR) Konjunkturinstitutet (KI)
Försvarsdepartementet	Myndigheten för totalförsvarsanalys (MTFA)
Justitiedepartementet	Brottsförebyggande rådet (Brå) Delegationen för migrationsstudier (Delmi)
Klimat- och näringslivsdepartementet	Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys)
Kulturdepartementet	Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys)
Landsbygds- och infrastrukturdepartementet	Trafikanalys
Socialdepartementet	Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (Vård- och omsorgsanalys) Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)
Statsrådsberedningen	Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps)
Utrikesdepartementet	Expertgruppen för biståndsanalys (EBA)

Utredningens huvuddirektiv undantar universitet och högskolor från översynen. Orsaken är att styrning och finansiering väsentligt skiljer sig från övrig statlig sektor. Det finns även internationella överenskommelser för utvärdering av sektorn. Utredningen inkluderar därför inte Universitetskanslersämbetet (UKÄ) i analysen.

1.3.2 Avgränsningar av analysens omfattning

Givet antalet myndigheter som omfattas av uppdraget och den utredningstid som utredningen haft till sitt förfogande har det varit nödvändigt att göra vissa avgränsningar av analysernas omfattning.

Utredningen har haft begränsade möjligheter att göra detaljerade och djupgående analyser av varje enskild myndighet. Utredningen har heller inte haft möjlighet att göra en problem- eller behovs-inventering för varje myndighet eller kluster av myndigheter. Det ingår således inte utredningens uppdrag att analysera hur myndigheternas verksamhetsresultat förhåller sig till det uppdrag och de resurser som tilldelats. Utredningen har således inte haft i uppdrag att redogöra för eller analysera resultatet av varje enskild verksamhet – det vill säga om resultatet är tillfredsställande eller inte. I de fall utredningen föreslår en förändrad organisering betyder det inte per se att dagens verksamhet inte är väl fungerande eller inte uppfyller sitt syfte eller verksamhetens mål. I de fall utredningen föreslår förändrad organisering så redogörs för motiven till en förändrad organisering i anslutning till respektive förslag.

Utredningen har valt att inte lämna några förslag om förändringar för myndigheter som har inrättats eller genomgått större ansvars- och organisationsförändringar under de senaste två åren, det vill säga inrättades eller genomgick större förändringar efter årsskiftet 2022/2023. Anledningen är att utredningen, givet utredningstiden, inte kan komma djupare eller få en större förståelse för myndighetens förutsättningar och funktionssätt än de sektorsinriktade analyser som ligger bakom de nyligen genomförda förändringarna. Däremot gör utredningen en analys av det offentliga åtagandet och analyserar näraliggande och överlappande verksamheter och uppgifter för samtliga myndigheter som omfattas av huvuddirektivet, det vill säga även för de myndigheter som inrättades efter årsskiftet 2022/2023.

Utredningen kommer inte heller, med något undantag, att lämna förslag för myndigheter som omfattas av andra pågående processer eller utredningar. Det innebär bland annat att utredningen inte lämnar förslag som berör myndigheter vars huvuduppgift det är att finansiera forskning (till exempel Forte och Formas) och där det finns ett förslag till förändrad organisering (SOU 2023:59) som behandlas i den forskningsproposition regeringen presenterade i december 2024 (prop. 2024/25:60).

Enligt tilläggsdirektivet ska utredningen analysera om det finns uppgifter vid andra myndigheter än analys- och utvärderingsmyndigheter som bör flyttas till analys- och utvärderingsmyndigheterna. För att besvara den frågan gör utredningen en kartläggning

av tillgänglig analyskapacitet vid ett urval av centrala förvaltningsmyndigheter inom respektive utgiftsområde. Fokus ligger på de sektorer och utgiftsområden där det i dag finns fristående analys- och utvärderingsmyndigheter. Utredningen har givet utredningstiden avgränsat antalet myndigheter till de som har en mer omfattande analys- och utvärderingskapacitet och/eller ett uttalat uppdrag i instruktionen att genomföra analyser och utvärderingar. Utredningen berör inte analyskapaciteten inom universitet- och högskolesektorn, eftersom sektorn inte omfattas av utredningens uppdrag.

Regeringen anger i tilläggsdirektivet angående analys- och utvärderingsmyndigheter att utredningen ska identifiera de författningar som berörs av de organisations- och strukturförändringar som föreslås. Utredningen tolkar att berörda författningar även behöver identifieras för organisationsförslag rörande andra statliga förvaltningsmyndigheter som enligt genomgången ovan omfattas av uppdraget. Utredningen redovisar vilka författningar som berörs i kapitel 9.

1.4 Utgångspunkter för analysen

Statlig verksamhet ska bedrivas med hög måluppfyllnad och kostnadseffektivitet samt främja hög samhällsekonomisk effektivitet. Kraven på effektivitet framgår bland annat av budgetlagen (2011:203) och myndighetsförordningen (2007:515). Återkommande omprövning av det offentliga åtagandet är viktigt för att anpassa den offentliga verksamheten till förändrade behov i samhället.

Statlig verksamhet ska också bedrivas utifrån ett motiverat offentligt åtagande och som regel i myndighetsform. Statsförvaltningens organisering ska vara sådan att det klart och tydligt framgår vem som är ansvarig för vad, samtidigt som specialisering och sektorisering inte får leda till fragmentering och bristande helhetssyn. Myndigheter ska som regel inte ha överlappande uppgifter (prop. 2009/10:175, s. 72). Det är också viktigt att olika typer av uppgifter kan organiseras inom en och samma myndighet för att tillvarata skalfördelar och minska behov av samordning mellan olika organisatoriska enheter inom staten. Organiseringen av myndigheterna avseende deras storlek och inbördes uppgiftsfördelning

med mera ska ge goda förutsättningar för ändamålsenliga verksamheter, både i de enskilda myndigheterna och i statsförvaltningen som helhet.

Det är väsentligt att effektivisera alla statliga verksamheter och se vilka kostnadsbesparingar som är möjliga att genomföra. Med det sagt är syftet med utredningen inte primärt kostnadsbesparingar utan att skapa bättre förutsättningar för regeringens styrning samt att främja en väl fungerande statsförvaltning. I det senare ingår att hushålla väl med statens resurser.

De fristående analys- och utvärderingsmyndigheterna har en central roll i såväl regeringens styrning av offentlig förvaltning, utformningen av politiken och förutsättningar för ansvarsutkrävande i en större demokratisk kontext. Utredningens uppdrag är att analysera hur befintliga analys- och utvärderingsmyndigheter kan bli färre och samtidigt täcka samtliga områden där det finns behov av fristående analys. Regeringen har tillgång till utvärderingar från fristående analys- och utvärderingar inom de flesta områden, men inte alla. Som konstateras i direktiven täcks exempelvis inte miljö och energi in av någon fristående analys- och utvärderingsmyndighet.

1.5 Genomförande av uppdraget

I det följande beskrivs hur utredningen analytiskt och utredningsmässigt har gått till väga för att kunna fullgöra uppdraget utifrån utredningsdirektiven och lägga en grund för förslag om organisatoriska förändringar och uppgiftsöverföringar mellan myndigheter. Först beskrivs översiktligt hur utredningen analytiskt hanterat de två direktiven. Därefter beskrivs översiktligt utredningens arbete.

1.5.1 Analytisk inriktning

I grova drag har utredningen valt att dela upp analysen i fyra delar.

I den första delen tar utredningen sig an det ursprungliga direktivets frågeställningar. Det handlar till stor del om en analys av om de mindre myndigheternas uppgifter och verksamheter är motiverade offentliga (statliga) åtaganden samt om det finns andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet. Näraliggande uppgifter definierar utredningen på flera sätt. För det

första kan det innebära att olika myndigheter utför samma typ av uppgifter, till exempel att utöva tillsyn eller att svara för främjande insatser. För det andra kan näraliggande uppgifter även innebära att myndigheter har uppgifter som på olika sätt kompletterar varandra, alternativt rör samma ämnesområde, till exempel museal verksamhet eller mänskliga rättigheter. Överlappande verksamhet definierar utredningen som situationer där det i myndighetens instruktion eller i genomförandet av verksamheten finns uppenbara likheter och överensstämmelser med verksamhet som bedrivs i annan myndighet.

För att svara mot utredningens direktiv har utredningen med utgångspunkt i nationalekonomisk välfärdsteori och olika motiv för offentliga åtaganden konstruerat en analysmodell. Analysmodellens tillämpning mynnar ut i en uppdelning av myndigheterna i tre olika kategorier:

- Myndigheter vars uppgift och verksamhet inte bedöms vara motiverade offentliga åtaganden, vare sig ett statligt eller ett regionalt/kommunalt sådant.
- Myndigheter vars uppgift och verksamhet bedöms vara motiverade offentliga åtaganden och där det enligt utredningens bedömning inte finns andra myndigheter med näraliggande eller överlappande verksamhet och uppgifter. Dessa myndigheter analyserar utredningen inte vidare.
- Myndigheter vars uppgift och verksamhet bedöms vara motiverade offentliga åtaganden och där det bedöms finnas andra myndigheter med uppgifter och verksamhet som är näraliggande eller överlappande. Dessa myndigheter analyserar utredningen vidare för att se om det finns en verksamhetslogik som motiverar en sammanslagning eller överföring av uppgifter som kan skapa bättre förutsättningar för regeringens styrning och som kan förväntas bidra till större verksamhetsnytta och ökad kostnadseffektivitet.

Gränsen mellan de två sistnämnda kategorierna är inte absolut. Ett nödvändigt villkor för att utredningen ska föreslå en sammanslagning av myndigheter är att det finns myndigheter som bedriver näraliggande eller överlappande verksamheter. För att utredningen ska placera en myndighet i den tredje kategorin bedömer utredningen att det dessutom finns:

- en verksamhetsmässig förbättringspotential, exempelvis positiva synergieffekter från sammanläggning av myndigheter eller genom överföring av uppgifter, som i sin tur bedöms kunna bidra till högre politisk måluppfyllnad, eller
- en potential till ökad kostnadseffektivitet och minskad sårbarhet genom en sammanslagning av myndigheter eller genom överföring av uppgifter, eller
- en potential att genom en sammanslagning av myndigheterna alternativt genom överföring av uppgifter åstadkomma bättre förutsättningar för regeringens styrning.

Den andra delen i utredningens analys utgår från tilläggsdirektivets frågeställningar som rör analys- och utvärderingsmyndigheterna. Fokus ligger på om de befintliga analys- och utvärderingsmyndigheterna kan organiseras i färre myndigheter, så att fler utgiftsområden där det finns behov av analys och utvärdering täcks in, samt att det finns en kapacitet att utvärdera stora reformer. I denna del av utredningsuppdraget ingår även att analysera om det finns uppgifter hos befintliga analys- och utvärderingsmyndigheter som inte bör följa med vid en eventuell sammanslagning. Utredningen analyserar även om det finns uppgifter vid andra myndigheter, som inte är renodlade analys- och utvärderingsmyndigheter, som bör flyttas över till en sådan. För att kunna göra det så kartläggs och analyseras de befintliga analys- och utvärderingsmyndigheternas uppgifter och verksamheter men även den analys- och utvärderingsverksamhet som bedrivs vid några av de större genomförande-myndigheterna. Resultatet av denna kartläggning och analys ligger sedan till grund för den analys och de överväganden utredningen gör i betänkandets förslagskapitel (kapitel 6).

I betänkandets tredje del analyserar utredningen med utgångspunkt i gjorda iakttagelser och bedömningar vilka förslag på organisatoriska förändringar som utredningen bedömer uppfyller syftet med utredningen.

Utöver dessa tre delar har utredningen även genomfört en kartläggning och analys av hur de mindre myndigheternas behov av resursamverkan ser ut och vilka möjligheter det finnas att möta dessa behov.

1.5.2 Utredningens arbete

Det främsta underlaget för utredningens analyser, bedömningar och förslag utgörs av intervjuer och samtal samt fakta om verksamheter vid de myndigheter som omfattas av utredningens direktiv. Informationen om myndigheterna är hämtad från offentliga källor, såsom instruktion, regleringsbrev och årsredovisningar. Myndigheterna har även bistått utredningen genom att skriftligen besvara ett antal frågor som skickades ut i maj 2024.

Möten med berörda myndigheter

Utredningen har bjudit in samtliga myndigheter som omfattas av utredningens direktiv (se avgränsningar avsnitt 1.3). Utredningen bjöd in myndigheterna till träffar under maj och juni 2024 där utredningen berättade om det planerade arbetet och gav myndigheterna möjlighet att inkomma med synpunkter och underlag.

Under hösten 2024 har utredningen även haft bilaterala möten och samtal med de myndigheter som omfattas av våra förslag.

Användning av AI-assistenter

Utredningens uppdrag omfattar ett stort antal myndigheter. Utredningen har haft ett omfattande uppdrag och har givet utredningstiden inte haft möjlighet gå djupt in i varje enskild myndighets verksamhet. För att underlätta arbetet har utredningen använt så kallade AI-assistenter som ett verktyg i analysarbetet.

Ekonomistyrningsverkets datalabb har på uppdrag av utredningen skapat ett antal AI-assistenter. AI-assistenterna har fått tillgång till myndigheternas förordning med instruktion, deras respektive regleringsbrev för budgetåret 2022–2024 samt årsredovisningen för 2023. AI-assistenten har även fått ta del av det underlag respektive myndighet har skickat in till utredningen. I AI-assistenternas instruktioner framgår att de ska beakta ett antal aspekter i enlighet med utredningens direktiv.

Utredningen har använt AI-assistenterna som ett verktyg för att snabbare få en överblick över materialet. Det har fungerat som ett komplement till övrig kartläggning och analys. Det är viktigt

att poängtera att den återkoppling AI-assistenterna har bistått med endast har fungerat som preliminära inspel till utredningen på frågor som kan vara värda att analyseras närmare. AI-assistenternas återkoppling har därför fungerat som tillfälligt arbetsmaterial och preliminära grova utkast, vilka efter kvalitetsgranskning och beaktande av andra källor har blivit föremål för omarbetningar och kompletteringar.

I bilaga 6 ges en mer utförlig beskrivning av användandet av AI-assistenterna.

Expertgruppens arbete

Utredningen har biståtts av en expertgrupp. Experterna har utsetts av regeringen och har representerat samtliga departement inom Regeringskansliet. Utredningen och expertgruppen har sammanträtt vid totalt sex tillfällen.

Expertgruppen har löpande fått läsa underlag från utredningen och har haft möjlighet att lämna synpunkter.

Andra samråd

Under arbetets gång har utredningen haft flera möten med representanter för myndigheter och aktuella utredningar. Utredningen har bland annat haft möten med Arbetsgivarverket, Försäkringskassan, Statens Servicecenter, Statskontoret och Ekonomistyrningsverket. Utredningen har även träffat forskningsfinansieringsutredningen (SOU 2023:59), Produktivitetskommissionen (Fi 2023:03), Adoptionskommissionen (S2021:08), utredningen om nya konkurrensverktyg för väl fungerande marknader (KN 2023:03) samt utredningen rörande ett eventuellt inordnande av Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes) samt Statens konstråd i Moderna museet (Ku2024/00723). Utredningen har även träffat Statens maritima och transporthistoriska museer och Statens försvarshistoriska museer med anledningen av deras uppdrag att lämna förslag om organisationsförändring (Ku2024/01225).

1.6 Betänkandets disposition

I kapitel 2 beskrivs översiktligt den teoretiska referensram som utredningen använt i analysen om de mindre myndigheter som ingår i översynen har uppgifter och verksamheter som är motiverade offentliga åtaganden. Som redan nämnts baseras referensramen på nationalekonomisk välfärdsteori, men också i delar på politisk teori.

Kapitel 3 beskriver översiktligt hur det offentliga åtagandet med fokus på det statliga åtagandet i Sverige är organiserat. Det innehåller vissa grundläggande utgångspunkter för statsförvaltningen, den befintliga myndighetsstrukturen, regeringens styrning med mera. Utredningen resonerar också kring de olika sätt som kostnadseffektiviteten i förvaltningen kan öka och vad som avses med samhällsekonomisk effektivitet. Slutligen följer ett resonemang om regeringens behov av analyser och utvärderingar för att förverkliga regeringens politik.

I kapitel 4 beskriver utredningen den analysmodell som använts för att gå igenom motiven för det offentliga åtagandet för samtliga myndigheter. Därefter följer en sammanfattning av analysen av det offentliga åtagandet för alla de myndigheter som ingår i översynen. En mer omfattande genomgång av utredningens analys av det offentliga åtagandet för alla myndigheter finns i bilaga 4.

I kapitel 5 görs en fördjupning av analys- och utvärderingsmyndigheterna kopplat till tilläggsdirektivet. Kapitlet inleds med en kartläggning av uppgifter, verksamhet, målgrupper med mera för de analys- och utvärderingsmyndigheter som omfattas av översynen. Kapitlet innehåller även en kartläggning av den analys- och utvärderingsverksamhet som bedrivs av myndigheter som inte har detta som sin kärnverksamhet. Med utgångspunkt från kartläggningen ger utredningen en samlad bild av regeringens analys- och utvärderingsmyndigheter. Kapitlet avslutas med utredningens sammanfattande iakttagelser och bedömningar med fokus på regeringens behov.

Kapitel 6 innehåller utredningens överväganden och förslag till organisatoriska förändringar. Kapitel 7 innehåller utredningens överväganden och förslag om resurssamverkan och därefter följer utredningens konsekvensbeskrivningar (kapitel 8). I kapitel 9 identifieras de författningar som berörs av utredningens förslag.

2 Motiv för offentliga åtaganden – en teoretisk grund

En central del i utredningens uppdrag är att analysera om de mindre myndigheter som omfattas av översynen har uppgifter och verksamhet som är motiverade offentliga åtaganden och om de i så fall bör utföras av staten. I det här kapitlet redogörs för hur utredningen har tagit sig an analysuppgiften. Kapitlet har form av en teoretisk referensram där startpunkten är det offentliga åtagandet och hur man kan se på det. Som framgick i det inledande kapitlet pekas det i utredningsdirektivet på att det offentliga åtagandet kan motiveras utifrån förekomsten av så kallade marknadsmisslyckanden respektive fördelningspolitiska motiv – ett i grunden nationalekonomiskt perspektiv.¹ Det är dock inte det enda perspektiv som kan läggas på frågan. En central faktor i sammanhanget är att vad det offentliga ska göra, hur det ska göras och omfattningen på åtagandet, vilket skiljer sig åt beroende på politisk ideologi. Traditionellt har mer högerinriktade politiska partier förespråkade en större roll för marknaden och ett mindre offentligt åtagande medan mer vänsterinriktade partier har haft ett motsatt perspektiv.² Med andra ord, synen på det offentliga åtagandet är i grunden politiskt och i en demokrati med olika politiska partier kommer det faktiska utseendet och omfattningen på det offentliga åtagandet att återspegla detta förhållande. Kapitlet inleds därför med en översiktlig genomgång av olika politiska ideologiers syn på det offentliga roll i allmänhet och kopplat till en modern och utvecklad välfärdsstat i synnerhet. Därefter redogör utredningen för den ansats utredningen har valt att

---

¹ Det är också det perspektiv på frågan som anläggs i Molander, P. (1999). *Den åttafaldiga vägen. Om motiv för offentliga åtaganden*. Molanders text har tidigare använts inom Regeringskansliet bland annat som utgångspunkt för konsekvensbeskrivningar i utredningsväsendet.

² Detta beskrivs bland annat i Rothstein, B. (2010). *Vad bör staten göra? – om välfärdsstatens moraliska och politiska logik*.

använda – en ansats som baseras på nationalekonomisk välfärds-teori och som kan sägas utgå från ”mittfältet” eller huvudfåran i det politiskt ideologiska spektrumet. I kapitel 4 beskrivs hur utredningen har operationaliserat denna teoribildning för att kunna analysera om de mindre myndigheter som ingår i översynen har uppgifter och verksamheter som är motiverade offentliga åtaganden.

2.1 Politiska teorier och synen på det offentliga åtagandet

I sin bok *The economics of the welfare state* ger Nicholas Barr en översiktlig bild av hur olika politiska ideologier ser på statens roll.³ Beskrivningen görs utifrån de klassiska politiska teoribildningarna: libertarianism, liberalism och socialism.

2.1.1 Libertarianism

Gemensamt för den politiska teori som går under beteckningen libertarianism är uppfattningen att samhällets institutioner ska syfta till att sätta individens frihet i centrum och att det fria marknadssystemet är det bästa sättet att uppnå detta. Vidare förespråkas en ytterst begränsad roll för staten och det offentliga. Statens primära uppgift enligt denna teoribildning är att tillhandahålla ett försvar mot yttre fiender samt att upprätthålla lag och ordning i samhället via ett polisväsende och ett rättssystem – det som ibland brukar kallas för nattvaktarstaten samt att i en mycket begränsad omfattning bistå med basal hjälp till individer som av olika skäl inte kan försörja sig själva.

Barr gör en distinktion mellan den så kallade ”naturliga rättighetslibertarianska” skolan med förespråkare som Nozick och den så kallade ”empiriska libertarianskolan” med förespråkare som Friedman och Hayek.⁴ Den förstnämnda skolan är av uppfattningen att tillgångar som en individ får genom eget arbete, arv med mera är dennes att förfoga över hur den vill och är ingenting som staten ska lägga sig i. Det uttrycks som att individen har ett antal ”naturliga” rättigheter som staten inte ska sätta sig över. Tilltron till att marknader

---

³ Det här avsnittet bygger på kapitel 2 i Barr, N. (2020). *The economics of the welfare state*.

⁴ Ibid.

resulterar i en samhällsekonomiskt effektiv användning av resurser är stark. I sin mest extrema form ses beskattning som en form av slaveri där individen tvingas arbeta en del av sin tid åt staten. Vidare finns en skepsis mot omfördelning mellan individer via beskattning och transfereringar, framför allt för att det anses moraliskt felaktigt då det inskränker individens frihet.

De empiriska libertarianerna förordnar också i huvudsak en så kallad nattväktarstat och förlitar sig till marknadssystemet men främst av skälet att det marknadsekonomiska systemet bedöms generera största möjliga välfärd i samhället. Enligt denna skola kan omfördelningen av resurser mellan individer via beskattning och en aktiv roll för staten vara legitim om det sker i en liten skala. Begreppet social rättvisa anses inte existera och därtill menar till exempel Hayek att en strävan efter att ändå försöka uppnå detta är riskabelt eftersom det i en förlängning kommer att leda till ett totalitärt samhälle där individen blir alltmer beroende av staten.⁵ Detta kommer i sin tur, menar Hayek, leda till ett mindre effektivt resursutnyttjande och en inskränkning av de individuella friheterna.

2.1.2 Liberalism

De liberala politiska teorierna som Barr diskuterar är dels ”nyttoskolan” (*utilitarianism*) med J.S. Mill som prominent företrädare och den skola som följer J. Rawls idéer och tänkande. Både Mills och Rawls sätter individens frihet och en stark tro på marknaden i centrum. Men de skiljer sig från libertarianismen dels genom att ge staten en större omfördelande roll, dels genom att ifrågasätta om marknadssystemet alltid är det mest fördelaktiga sättet att producera och fördela varor och tjänster.

Det primära målet för nyttoskolan är att ordna samhällets institutioner så att summan av varje individs välfärd blir så stor som möjligt. Under vissa förutsättningar kan man visa att detta sker när inkomsterna i samhället är jämnt fördelade mellan medborgare, vilket åstadkoms genom beskattning och omfördelande roll för staten. Den andra – Rawlsskolan – har i stället som mål att institutionerna i samhället ska ge så hög välfärd som möjligt till den individ

---

⁵ Barr, N. (2020). *The economics of the welfare state*.

som har det sämst i samhället. Detta kan men behöver inte innebära att en helt jämn inkomstfördelning.

2.1.3 Socialism

Den tredje politiska skolbildningen benämns av Barr socialistiska teorier. Denna består i sin tur av flera olika skolor, främst Marxismen och den sociala demokratin. De socialistiska teorierna har det gemensamt att de fäster stor vikt vid jämlikhet, frihet och social gemenskap (*fraternity*). Begreppet frihet skiljer sig från till exempel det libertarianska frihetsbegreppet genom att betona att individen inte är fri att göra det den vill förrän grundläggande behov som föda och tak över huvudet är tillgodosedda. Det har också det gemensamt att de har begränsad eller obefintlig tilltro till att marknader kan åstadkomma jämlikhet och frihet. Tvärtom anser de att det krävs mer eller mindre omfattande ingrepp av staten och det offentliga i såväl produktion som inkomstfördelning för att uppnå målet om ett jämlikt och fritt samhälle.

2.1.4 Summering

Sammanfattningsvis finns det betydande skillnader mellan de olika politiska teorierna i synen på det offentliga åtagandet. Detta härstammar delvis från olika syn på individens frihet och vad som läggs i begreppet rättvisa men också i synen på marknadssystemet och dess för- och nackdelar. Skillnaderna är störst mellan libertarianer och socialister där de förra ser en högst begränsad roll för staten medan de senare ser en omfattande, till och med dominerande roll. Mellan dessa ytterligheter blir dock skillnaderna mindre och det går att se ett ”mittfält” – om än brett. Inom detta mittfält råder det relativ konsensus om att marknader är värdeskapande i den meningen att de på ett effektivt sätt kan tillgodose människors behov av många varor och tjänster. Men samtidigt anser man att marknaden kan ge upphov till alltför stora skillnader i inkomster och levnadsvillkor som staten genom beskattning och omfördelning av resurser mellan individer behöver mildra. Det råder också konsensus om att marknadssystemet inte fungerar lika effektivt när det gäller produktion och distribution av alla varor och tjänster.

Typexemplet är så kallade kollektiva nyttigheter som till exempel ett lands försvar och att oreglerade marknader kan ge upphov till negativa externa effekter som till exempel miljöförstöring.

Syftet med denna förenklade och översiktliga genomgång av olika politiska ideologiers syn på det offentliga åtagandet är flera. För det första att synen på det offentliga åtagandet och dess omfattning i grunden är en politisk ideologisk fråga. Det finns stora skillnader i hur de dominerande politiska teorierna ser på frågan. Detta betyder att i en representativ demokrati bestående av partier med olika politisk-ideologiska utgångspunkter kommer det faktiska utseendet och omfattningen på det offentliga åtagandet att avspegla detta förhållande. För det andra vill utredningen visa att det bland de politiska teorierna finns en mittfåra som rymmer både socialdemokratiska teorier och liberala teorier där synen på det offentliga åtagandet inte skiljer sig radikalt åt. För det tredje är syftet att klargöra att den analysapparat som den nationalekonomiska välfärdsteorin utgör och som denna utredning utgår från ligger i denna politiska mittfåra, vilket belyses i det följande. Det är också det perspektiv på frågan om det offentliga åtagandet som uttrycks i utredningens direktiv (dir. 2023:132) och Molanders bok.⁶

2.2 Nationalekonomisk välfärdsteori

2.2.1 Det grundläggande produktions- och konsumtionsproblemet

Det nationalekonomiska ämnet kan i grunden sägas handla om hur samhällen använder tillgängliga resurser – tid, naturresurser, kapital, arbetskraft med mera för att producera de många varor och tjänster, inklusive en mängd offentliga verksamheter, som behövs för att tillgodose människors och samhällenas olika behov på ett så bra sätt som möjligt. Följande fyra frågor är därvid centrala:

- Vad är det som ska produceras?
- Hur ska det produceras?
- Åt vem ska det produceras?
- Hur fattas dessa beslut?

---

⁶ Molander, P. (1999). *Den åttafaldiga vägen. Om motiv för offentliga åtaganden.*

Beroende på om det som produceras och konsumeras sker på marknaden eller av den offentliga sektorn blir svaren på dessa frågor annorlunda.

En marknad kan förväntas uppstå när den samlade betalningsviljan för en vara eller tjänst överstiger vad det kostar att producera och tillhandahålla varan eller tjänsten. På en marknad är det i regel privata företag som avgör vad som ska produceras, hur mycket och med vilken kvalitet utifrån vad konsumenterna efterfrågar. De som kan och är villiga att betala de priser som tas ut får sina behov tillgodosedda. Omvänt blir de som inte kan eller vill betala vad det kostar utan denna vara eller tjänst. Beslut om produktion och konsumtion sker i regel decentraliserat och samspelet mellan utbud och efterfrågan bestämmer pris och kvantitet på marknaden.

Om det är den offentliga sektorn som har tagit på sig ansvaret för att tillhandahålla vissa varor och tjänster sker produktionen oftast av offentliga aktörer – men långt ifrån alltid. Nuförtiden utförs många offentligt finansierade tjänster av privata företag. Det som produceras konsumeras ofta utan kostnad för den enskilde eller är kraftigt subventionerat. Besluten av vad som ska produceras, hur det ska gå till, och åt vem sker genom politiska beslut där det ofta finns en specifik lagstiftning som ligger till grund för dessa beslut.

I alla länder samexisterar dessa två olika sätt att lösa det grundläggande produktions- och konsumtionsproblemet. I litteraturen talar man om blandekonomier. I de flesta länder tillhandahålls merparten av alla varor och tjänster av privata företag som konkurrerar sinsemellan om att få sälja sina produkter till konsumenterna. En betydande mängd, framför allt tjänster av olika slag, – där en tjänst kan definieras brett och syfta på en viss verksamhet, till exempel räddningstjänst – tillhandahålls dock av den offentliga sektorn. Det är med andra ord något som det offentliga åtagit sig att tillhandahålla. Utredningen återkommer längre fram till de samhällsekonomiska motiven bakom detta åtagande.

2.2.2 En samhällsekonomiskt effektiv resursanvändning

Direktiven pekar på att statsförvaltningen ska vara kostnadseffektiv och bidra till att främja samhällsekonomisk effektivitet. Vad ligger i dessa begrepp? En utgångspunkt i så gott som all nationalekono-

misk analys är att de tillgängliga resurserna är begränsade samtidigt som människors behov av varor och tjänster av olika slag är mycket stort. Det leder naturligen till frågan hur väl, eller hur effektivt, resurserna används för att tillgodose de många behoven.

Effektivitet kan definieras på olika sätt beroende på sammanhang. I nationalekonomiska analyser används företrädesvis så kallad Paretoeffektivitet: en viss användning av de tillgängliga resurserna i en given kontext sägs vara Paretoeffektiv om det inte går att åstadkomma en förbättring för en eller flera individer genom att använda resurserna på ett annat sätt utan att samtidigt åstadkomma en försämring för en eller flera andra individer. Så länge det är möjligt att åstadkomma så kallade vinna-vinna-förändringar för alla inblandade parter används inte resurserna effektivt, vilket är ett ganska intuitivt sätt att få grepp om detta abstrakta begrepp.

Detta generella effektivitetsbegrepp brukar sedan i olika analyser som rör det grundläggande produktions- och konsumtionsproblemet brytas ner i:

- *Effektivitet i konsumtionen:* givet de varor och tjänster som finns att tillgå är de berörda individernas konsumtionsmönster sådant att ett annat konsumtionsmönster som skulle ge en eller flera individer högre nytta inte är möjligt utan att samtidigt ge en eller flera individer en lägre nytta.
- *Effektivitet i produktionen:* givet de tillgängliga produktionsresurserna är det inte möjligt att öka produktionen av en eller flera varor och tjänster utan att samtidigt minska produktionen av en eller flera andra varor eller tjänster. En konsekvens av detta är att den aktuella produktionen av varorna och tjänsterna sker på ett kostnadseffektivt sätt, det vill säga att kostnaderna för att producera varorna i de aktuella kvantiteterna är minimerade.
- *Effektivitet i den mix av varor och tjänster som produceras och konsumeras:* detta kan kort och gott sägas innebära att den uppsättning av varor och tjänster som produceras också är den som konsumenterna efterfrågar.

När de tillgängliga resurserna används på ett sätt att dessa tre villkor är uppfyllda säger man att det råder samhällsekonomisk effektivitet.

2.2.3 Marknadssystemet resulterar under vissa förutsättningar i en samhällsekonomiskt effektiv resursanvändning

I de allra flesta moderna ekonomier sker merparten av den produktion av varor av tjänster som konsumenter, företag och andra organisationer, inklusive myndigheter på privata marknader där företag konkurrerar med varandra, om att få sälja sina produkter. Ett av de mest centrala resultaten i den national-samhällsekonomiska välfärdsteorin är att konkurrens på marknader under vissa förutsättningar leder till samhällsekonomiskt effektiva utfall, det vill säga att de tre villkoren för effektivitet samtidigt är uppfyllda. De förutsättningar det handlar om är i korthet att:

- Det råder konkurrens på marknaderna exempelvis till följd av att det finns många säljare och köpare, vilket gör att ingen enskild aktör kan påverka priset utan detta bestäms av utbud och efterfrågan.
- De varor och tjänster som produceras har inte karaktär av kollektiva nyttigheter.
- Produktionen eller konsumtionen av varorna och tjänsterna ger inte upphov till så kallade externa effekter, det vill säga att det uppstår bieffekter som påverkar individer och andra aktörer utanför den aktuella marknadskontexten.
- Säljare och köpare har samma information om faktorer, till exempel kvaliteten på varor eller tjänsten, av relevans för de affärer som görs.
- Det finns marknader för alla varor och tjänster som efterfrågas.

Detta mycket centrala resultat är den teoretiska grunden till varför nationalekonomer och andra håller konkurrens mellan vinstinriktade företag som det dominerande och bästa alternativet för att lösa det ekonomiska produktions- och konsumtionsproblemet. Viktigt är dock att komma ihåg att resultatet strikt teoretiskt bara är giltigt under de specifika förutsättningarna och att dessa i praktiken sällan fullt ut föreligger. Detta betyder dock inte att resultatet helt faller bara för att antaganden inte är perfekt uppfyllda. Det faktum att så mycket av varor och tjänster i moderna ekonomier sker via det

privata marknadssystemet kan sägas utgöra en slags empiriskt bevis på teorins praktiska giltighet.

2.3 Motiven för det offentliga åtagandet

Över tid har det offentliga åtagandet i de flesta länder ökat markant.⁷ Ibland brukar man tala om denna utveckling som en utveckling från nattvaktarstat till välfärdsstat. Begreppet nattvaktarstat syftar på en stat där det offentliga åtagandet begränsar sig till att skydda medborgarna från yttre och inre hot samt upprätthålla lag och ordning, det vill säga till att tillhanda ett militärt försvar och ett rättsväsende (polis, domstolar och fängelser). Alla övriga behov av varor och tjänster, alltifrån bostäder, mat, kläder till försäkringar, nöjen med mera förutsätts i denna tankefigur tillhandahållas av marknaden. Numera spenderar den offentliga sektorn i det stora flertalet rika och utvecklade länder en stor andel av de samlade inkomsterna (BNP) på olika slags sociala insatser, vård, skola och omsorg och inte minst socialförsäkringar. Därav benämningen välfärdsstat.

Hur kan denna utveckling förstås utifrån den nationalekonomiska välfärdsteorin? Med andra ord, vilka motiv ligger bakom det i dag omfattande offentliga åtagandet? Svaret är att det handlar om en kombination av följande tre motiv:

- Förekomsten av så kallade marknadsmisslyckanden – effektivitetsmotivet, att öka den samhällsekonomiska effektiviteten genom olika slags offentliga ingrepp i samhällsekonomin.
- En strävan efter att åstadkomma ”rättvisa” och en någorlunda jämn inkomstfördelning – fördelningsmotivet – via beskattning och omfördelning av resurser mellan individer.
- Viss produktion och konsumtion har särskilda förtjänster som statsmakterna vill främja och omvänt finns det viss produktion och konsumtion som man vill motverka.

---

⁷ Se exempelvis Lindert, P. (2009). *Growing Public- Social spending and economic growth since the eighteenth century*.

2.3.1 Förekomsten av marknadsmisslyckanden som motiv för det offentliga åtagandet

Marknader där privata företag konkurrerar om att tillgodose efterfrågan på varor och tjänster från konsumenter, företag och den offentliga sektorn kan förväntas åstadkomma en samhällsekonomiskt effektiv användning av de tillgängliga resurserna under vissa förutsättningar. Saknas de rätta förutsättningarna kan marknadsystemet teoretiskt inte förväntas lyckas med detta fullt ut. I den nationalekonomiska litteraturen talar man då om marknadsmisslyckanden – utfallet blir därmed inte en samhällsekonomisk effektiv användning av resurserna. Det finns ett antal källor till marknadsmisslyckanden och sätt att försöka korrigera dessa.

Bristande konkurrens

Den första källan är bristande konkurrens. Graden av konkurrens på en marknad beror på ett flertal olika faktorer, såsom antalet konkurrerande företag, etableringshinder, hur marknaden fungerar, förekomsten och utsträckningen av produktdifferentiering, förekomsten av regleringar med mera. Det klassiska effektivitetsrelaterade problemet förknippat med bristande konkurrens är högre priser och lägre produktion (och därmed lägre konsumtion) än vad som skulle vara fallet med mer konkurrens. Bristande konkurrens kan också förväntas leda till minskad kostnadseffektivitet och mindre innovationsbenägenhet. Att åstadkomma större konkurrens på marknader där den är bristfällig är således ett motiv för att det offentliga griper in i syfte att öka den samhällsekonomiska effektiviteten. Detta kan göras på olika sätt. Dels i form av konkurrenslagstiftning som syftar till att främja konkurrens och upprätthållandet av denna lagstiftning. Exempelvis genom att förbjuda vissa företeelser som att företag samarbetar kring vilka priser de ska ta ut eller att på marknaden dominerade företag agerar i syfte att minska konkurrensen. Dels kan det åstadkommas genom att vid behov öppna upp marknader för konkurrens, till exempel genom avreglering eller att inte införa handelshinder som försvårar för utländska företag att sälja sina produkter i landet. Uppgiften att upprätthålla konkurrenslagstiftningen i Sverige ligger framför allt på Konkurrensverket.

En del marknader karaktäriseras av omfattande stordriftsfördelar i produktionen som gör det svårt att upprätthålla konkurrens. I extremfallet talar man om så kallade naturliga monopol där stordriftsfördelarna är så betydande att det bara finns plats för en producent, vilket också är önskvärt ur ett kostnadseffektivitets-perspektiv – då kostnaden för att producera en vara av en given kvalitet minimeras om den utförs av en enda producent. För att undvika att dominerande producenter i monopolställning använder sin marknadsakt, och tar ut för höga priser och begränsar produktionen, kan det offentliga gripa in på olika sätt. Detta kan antingen ske genom att producera i egen regi och typiskt tillämpa en prissättning som innebär kostnads-täckning, alternativt genom att reglera vilka priser som en privat monopolist får ta ut.

Kollektiva nyttigheter

Vissa tjänster karaktäriseras av att en individs konsumtion av tjänsten inte begränsar en annan individs möjlighet till konsumtion av samma tjänst. Det innebär även att när väl tjänsten är producerad är marginalkostnaden för att låta en ny individ ta del av tjänsten låg eller noll. När tjänsten väl är producerad är det svårt hindra någon från att ta del av tjänsten även om vederbörande inte betalar, vilket kan resultera i så kallat snålskjutsbeteende. Denna typ av tjänster benämns i den national-ekonomiska litteraturen som kollektiva nyttigheter. Klassiska exempel är ett lands försvar respektive fyrar till havs. Mer subtila exempel är trygghet i ett samhälle eller att det finns tillit i samhället till andra individer eller det offentliga. Bland annat till följd av risk för snålskjutsbeteende tar det offentliga ofta på sig ansvaret för att finansiera och tillhandahålla kollektiva nyttigheter så att dessa kommer till stånd i önskvärd, eller samhällsekonomiskt effektiv, omfattning.

Externa effekter

En samhällsekonomiskt effektiv användning av resurser bygger på att de kostnader och den nytta som producenterna möter och konsumenterna erhåller fullt ut avspeglar de totala samhälleliga kostnaderna och den totala samhälleliga nyttan. Om produktionen av

en vara eller tjänst exempelvis ger upphov till utsläpp av miljö- och hälsoskadliga ämnen som inte behöver beaktas av producenterna, så kallade negativa externa effekter, kommer resultatet att bli en för stor produktion och för stora utsläpp av de skadliga ämnena. Omvänt kommer produktion och konsumtion av en vara eller tjänst som ger upphov till positiva bieffekter, till exempel utbildning, att bli samhällsekonomiskt för liten. Detta eftersom de enskilda individerna när de väljer vilken och hur mycket utbildning de ska skaffa sig inte beaktar den positiva bieffekten på resten av samhället.

I praktiken är denna typ av negativa och positiva bieffekter av produktion eller konsumtion frekvent förekommande – ibland är de externa effekterna stora och ibland är de små. Poängen är att marknadssystemet i regel inte av sig självt kan förväntas hantera problemet med följd att produktionen antingen blir för stor (i händelse av negativa externa effekter) eller för liten (i händelse av positiva externa effekter). Därför är det motiverat att det offentliga griper in för att korrigera de externa effekterna och öka den samhällsekonomiska effektiviteten. Detta kan i princip göras på två olika sätt: dels i form av regleringar av olika slag, förbud eller begränsning av utsläpp av miljöskadliga ämnen eller krav på obligatorisk utbildning för alla barn, dels i form av ekonomiska styrmedel, till exempel miljöskatter såsom skatt på drivmedel eller subventioner såsom bidrag till elbilar.

Inkompleta marknader

Marknader för varor och tjänster kan förväntas uppstå närhelst den samlade betalningsviljan överstiger produktionskostnaderna. Då kan intäkterna från försäljningen täcka alla kostnader förknippade med att ta fram, producera och distribuera produkten inklusive en vinst för de involverade företagen. Detta har dock visat sig fungera dåligt eller inte alls för vissa tjänster, som inte finns att köpa eller som finns i för liten utsträckning. Man brukar tala om inkompleta eller ”saknade” marknader. I litteraturen lyfts ofta vissa lån eller försäkringar fram som exempel på dylika produkter. Det gäller till exempel studielån eller försäkring mot inkomstbortfall i samband med arbetslöshet eller sjukdom som den privata marknaden i regel inte erbjuder alls eller i otillräcklig omfattning. Den primära eko-

nomiska förklaringen till att det saknas marknader för vissa produkter handlar om brist på information. En samhällsekonomiskt effektiv användning av resurser bygger på antagandet att såväl konsumenter som producenter är väl informerade om faktorer av relevans för de transaktioner som ska göras.

Om så inte är fallet, exempelvis att säljarna på marknaden har mer kunskap om kvaliteten på den vara eller tjänst som bjuds ut än köparna, kan resultatet i teorin bli att enbart dåliga produkter bjuds ut. Det benämns i den nationalekonomiska litteraturen för skadlig selektion (*adverse selection*). Resultatet skulle bli att antalet köp som faktiskt görs blir mycket färre än vad som skulle bli fallet om kunskapen om kvaliteten var lika god på köparsidan som på säljarsidan. För att förhindra detta utfall kan det offentliga vidta ett flertal åtgärder. En åtgärd är att genom information försöka utjämna informationsasymmetrin. En annan åtgärd som i vissa fall kan lösa problemet är att göra det obligatoriskt för den sida av marknaden som har informationsövertaget att ”delta” på marknaden, vilket den obligatoriska trafikförsäkringen kan ses som ett exempel på. En annan slags informationsasymmetri som kan resultera i samhällsekonomiskt ineffektiva utfall är att den ena sidan av marknaden efter att en transaktion ingåtts betar sig på ett sådant sätt att den andra sidan drabbas av kostnader och som när detta utfall kan förutses är tveksam att ingå transaktionen från första början. Det klassiska exemplet på detta, som går under benämningen moralrisk (*moral hazard*), är försäkringsmarknaden där individer och företag kommer att vara mer eller mindre försiktiga eller riskbenägna beroende på om de är försäkrade eller inte: ju mer en försäkring framtalar en individ de ekonomiska konsekvenserna av sitt eget handlande desto mindre benägen kommer individen, allt annat lika, vara att agera så att en olycka inte inträffar. Detta kommer i sin tur påverka säljaren av försäkringen som på olika sätt kommer att försöka motverka detta. Rent generellt är problemet med moral hazard svårare än det andra fenomenet, *adverse selection*, för det offentliga att motverka. Det beror bland annat på att det i regel kräver att incitament skapas som i en viss mening försämrar försäkringsskyddet, till exempel genom karensdagar i sjuk- eller arbetslöshetsförsäkringen. I mångt och mycket kan det faktum att det offentliga erbjuder socialförsäkringar av olika slag ses som svar på problemet med inkompleta marknader och asymmetrisk information.

Informationsbrist

En relaterad källa till marknadsmisslyckande och ett motiv till att det offentliga griper in rör brist på information. Inom en rad områden är producenter skyldiga att förse konsumenter med information rörande de varor och tjänster de köper, exempelvis vad den effektiva räntan är på ett lån. Andra exempel är vilka ingredienser matvaror innehåller, att till exempel tobak och alkohol har negativa hälsoeffekter, hur produkter ska användas för att vara säkra att använda med mera. Mer generellt kan information ses som en kollektiv nytthet med risk för att den privata marknaden tillhandahåller detta i för liten utsträckning. Även det offentligas stöd till forskning kan ses i ljuset av detta.

Problemet med arbetslöshet

Det sista exemplet på marknadsmisslyckande är mer makroekonomiskt än de tidigare refererade som varit mer av mikroekonomisk karaktär. Ett av de grundläggande målen för ekonomisk politik i de flesta länder är att verka för full sysselsättning, det vill säga att alla som vill och kan arbeta ska ha ett jobb. Så ser det dock sällan ut. Tvärtom är arbetslöshet vanligt förekommande, vilket innebär både samhällsekonomiska kostnader i form av produktionsbortfall, lägre BNP samt kostnader och andra negativa effekter för de arbetslösa individerna. Man brukar tala om olika slags typer av arbetslöshet, där så kallad strukturarbetslöshet respektive konjunkturarbetslöshet är de två mest betydelsefulla i sammanhanget.

Strukturarbetslöshet innebär att arbetsgivarnas efterfrågan på arbetskraft inte matchar utbudet av arbetslösa, något som kan innebära att det samtidigt förekommer brist på arbetskraft och många som är arbetslösa. Det offentliga kan spela en viktig roll i att försöka minska den strukturella arbetslösheten genom utbildningsinsatser, ekonomiska stödinsatser med mera

Konjunkturarbetslöshet innebär att arbetslösheten varierar med konjunkturläget: när den ekonomiska aktiviteten är hög är arbetslösheten låg och vice versa. Det råder numera bred konsensus bland nationalekonomer och politiska beslutsfattare att staten har en roll att spela för att genom stabiliseringspolitik motverka stora konjunkturväxlingar och därmed kraftigt ökande arbetslöshet. Det offent-

liga har också en viktig roll att spela genom att tillhandahålla ekonomisk trygghet för framför allt individer vid arbetslöshet, till exempel i form av arbetslöshetsförsäkringar.

Sammanfattningsvis finns det en rad olika källor till att marknader utifrån ett teoretiskt perspektiv inte kan förväntas generera samhällsekonomiskt effektiva utfall. Dessa kan existera samtidigt och kan behöva olika slags offentliga ingrepp för att främja en samhällsekonomiskt mer effektiv resursanvändning.

2.3.2 Strävan efter att åstadkomma likvärda förutsättningar och en jämnare inkomstfördelning som motiv för det offentliga åtagandet

Även om det inte skulle föreligga några marknadsmisslyckanden och att en samhällsekonomiskt effektiv resursanvändning därför kan förväntas, kan det finnas motiv för offentliga ingrepp i samhällsekonomin.

Ett i praktiken tungt vägande motiv för det offentliga åtagandet är en strävan efter att åstadkomma en större jämlikhet mellan individer, både vad gäller tillgång till vissa grundläggande tjänster som utbildning och hälso- och sjukvård, som utjämning av inkomstskillnader. Det råder till exempel i många länder politisk konsensus om att alla barn ska ges likvärda förutsättningar att lyckas i livet, vilket offentligt finansierad skolgång och skolplikt syftar till att åstadkomma. Detsamma gäller tillgång till hälso- och sjukvård av god kvalitet för alla medborgare oavsett inkomst och förmögenhet.

Vidare är det stora flertalet nationalekonomer överens om att det i ett renodlat marknadssystem ofrånkomligen kommer att uppstå skillnader i inkomst mellan olika individer beroende på en rad olika faktorer som den enskilde kan ha små möjligheter att påverka. Denna insikt i kombination med de negativa effekterna av stora inkomstskillnader är ett skäl till att det offentliga griper in och försöker åstadkomma en mer jämn inkomstfördelning. Stora inkomstskillnader kan på en övergripande nivå exempelvis genom utbredd fattigdom i vissa befolkningslager riskera att bli en grogrund för olika sociala problem och kriminalitet. På individnivå skapar låga inkomster ogynnsamma levnadsvillkor på en mängd plan. Det offentliga åtagandet kan här variera men i grunden handlar det dels om in-

grepp i skattesystemet genom olika former av inkomstbeskattning, dels om transfereringar till ekonomiskt utsatta individer och hushåll.

2.3.3 Samhällsnyttiga respektive samhällsskadliga varor och tjänster⁸

Utöver de två grundläggande effektivitets- respektive rättvis-/fördelningspolitiska motiven för offentliga åtaganden finns det en tredje kategori motiv. Det handlar om att statsmakterna bör tillhandahålla vissa varor och tjänster även om medborgarna inte direkt efterfrågar dessa tjänster. På ett likartat sätt kan statsmakterna motverka konsumtion av vissa varor och tjänster även de som efterfrågas. På engelska brukar denna typ av varor eller tjänster benämnas som *merit goods* respektive *merit bads*, vilket utredningen i brist på bättre ord benämner som *samhällsnyttiga* respektive *samhällsskadliga* varor och tjänster.

På ett teoretiskt plan utgår en del av diskussionen kring samhällsnyttiga och samhällsskadliga tjänster från att människor inte är fullt så rationella som den traditionella nationalekonomiska teoribildningen förutsätter. Denna teori bygger på att individens preferenser och val ska respekteras och där de senare förutses vara väl övervägda och i individens bästa på såväl kort som lång sikt. Senare tids forskning inom bland annat beteendekonomi ifrågasätter denna utgångspunkt och pekar på omständigheter där det offentliga kan behöva ingripa för att gynna eller skydda individen från sina egna handlingar, i grunden ett paternalistiskt synsätt. Ett exempel på detta är offentliga pensionssystem där individen "tvingas" sätta av en del inkomsten under arbetslivet till sin egen pension, något som delvis kan motiveras med att inte alla individer annars skulle spara och därför skulle ha otillräckliga ekonomiska medel för att klara sig själv på ålderns höst.

Som samhällsnyttiga varor och tjänster brukar det offentliga främjande av kultur, som konst, teatrar, opera med mera nämnas. Saker som det offentliga enligt detta motiv bör finansiera och tillhandahålla om betalningsviljan från medborgare inte är tillräckligt hög för att täcka produktionskostnaderna. Listan på varor och tjänster som i denna bemärkelse skulle kunna tänkas hamna under

---

⁸ De engelska begreppen är *merit goods* respektive *merit bads*.

kategorin samhällsnyttiga varor och tjänster kan i praktiken göras lång. I en viss mening kan det sägas handla om varor och tjänster som inte bär sig på kommersiella villkor men som likväl bedöms vara viktiga i ett väl fungerande och utvecklat samhälle. Andra exempel på samhällsnyttiga varor handlar om lagstadgade krav på att ha bilbälte på vid bilresande, hjälm vid moped- och motorcykelåkning.

Som exempel på samhällsskadliga varor brukar droger och drogmissbruk nämnas. Individer som fastnar i drogmissbruk med allt vad det innebär i form av negativa effekter på hälsan, kriminalitet för att finansiera missbruk, effekter som inte stannar för den enskilde utan också ger upphov till negativa externa effekter för det omgivande samhället. De negativa effekterna för individer och samhälle av drogmissbruk bedöms ha stora negativa effekter på samhället i stort och därför strävar merparten av alla samhällen efter att minimera skadligt bruk av droger.

Det ska betonas att det samhällsnyttiga eller samhällsskadliga argumentet som motiv för offentliga ingrepp är mer omdiskuterat än de andra två effektivitets- och fördelningsspolitikmotiven. Det beror på att detta synsätt i en förlängning skulle kunna motivera långtgående ingrepp i människors liv och leverne bland annat motiverat utifrån ideologiska förtecken. Flertalet nationalekonomer är emellertid av uppfattningen att när det gäller barn och unga, som inte kan förväntas ha ett lika väl utvecklat konsekvenstänkande som vuxna, är det motiverat att det offentliga griper in för att hindra barn och unga att begå handlingar som på längre sikt är skadliga för barnen eller ungdomarna och för samhället som helhet.

2.3.4 Summering

Sammanfattningsvis anger den nationalekonomiska välfärdsteorin tre olika typer av motiv för offentliga åtaganden: att genom olika ingrepp i marknadssystemet försöka öka den samhällsekonomiska effektiviteten, att genom olika åtgärder åstadkomma jämlika levnadsförutsättningar samt att tillhandahålla vissa varor och tjänster som av statsmakterna bedöms vara angelägna och förhindra individer från konsumtion eller ageranden som bedöms vara till harm för individerna på kort eller lång sikt. I praktiken kan flera av moti-

ven föreligga samtidigt och det är svårt att tydligt särskilja dom åt. Vidare är det klart att olika vikt läggs vid de olika motiven beroende på politisk ideologisk utgångspunkt.

Utredningen är medveten om att den analysram som den nationalekonomiska välfärdsteorin tillhandahåller för att analysera det offentliga åtagandet är ett av flera perspektiv som kan anläggas. Vår bedömning är att dock att den välfärdsekonomiska analysramen är tillräckligt bred för att på ett meningsfullt sätt kunna användas för att fullgöra utredningens uppdrag i den del i direktiven som handlar om att analysera om de mindre myndigheternas uppgifter och verksamheter är motiverade offentliga åtaganden.

2.4 Bör ett motiverat offentligt åtagande också utföras av staten?

Utöver att analysera om de mindre myndigheternas verksamheter och uppgifter är motiverade offentliga åtaganden ska utredningen också analysera om ett bedömt offentligt åtagande bör utföras av staten.

Denna aspekt på det offentliga åtagandet har analyserats ingående i den nationalekonomiska litteraturen men också inom bland annat statsvetenskapen. Det finns kopplat till de mindre myndigheter som omfattas av uppdraget i denna del åtminstone två dimensioner att beakta i sammanhanget. Dels om en verksamhet som det offentliga tagit på sig att tillhandahålla och finansiera bör utföras av det offentliga, eller om själva utförandet med fördel kan ske i privat regi. Dels dimensionen gällande vilken organisatorisk nivå inom det offentliga som är mest lämpad att ansvara för ett visst offentligt åtagande. I en svensk kontext handlar det om det är staten, regionerna eller kommunerna som ska ansvara för en viss verksamhet som bedöms vara ett offentligt åtagande. Dessa två frågor kan i praktiken gå in i varandra men utredningen väljer här att sammanfatta de relevanta teoribildningarna separat.

2.4.1 Offentlig regi kontra privat regi

Grunden för merparten av de verksamheter som det offentliga tagit på sig att bedriva är att verksamheterna huvudsakligen finansieras med skatter eller avgifter. Detta innebär emellertid inte med nödvändighet att verksamheterna också ska utföras av det offentliga. I stället kan utförandet av verksamheten läggas ut på entreprenad till privata företag eller till verksamheter som bedrivs i andra associationsformer. De senaste decennierna har det i Sverige och i många andra länder skett en markant förskjutning mot att verksamheter läggs ut på entreprenad. Det är en utveckling som syns i många offentligt finansierade verksamheter, alltifrån tjänster som städning, parkskötsel till utbildning, vård och omsorg. Hur kan denna utveckling förstås utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv och går det att säga något om under vilka förutsättningar det är mer samhällsekonomiskt effektivt att utföra ett motiverat offentlig åtagande i offentlig regi kontra att överlämna utförandet till den privata sektorn?

Som en utgångspunkt för diskussionen kan det vara på sin plats att konstatera att det offentliga köper en stor mängd varor och tjänster från den privata sektorn. Tjänster som behövs för att bedriva de många olika offentliga verksamheterna. Den enkla anledningen är att i moderna blandekonomier är det många varor och tjänster som det offentliga behöver, men inte producerar själv, alltifrån pennor, rengöringsmedel, bilar, livsmedel, drivmedel, datorer, mobiltelefoner med mera. Denna ordning är det få som ifrågasätter eller ser något realistiskt alternativ till. Däremot finns det en livaktig diskussion om hur dessa inköp av det offentliga från den privata sektorn är reglerade i lagstiftning samt hur verksamheterna i praktiken genomförs och fungerar. På samma sätt är det få som ifrågasätter att det offentliga tagit på sig ansvaret för det militära försvaret och att denna kollektiva nytthet i allt väsentligt utförs med personal anställda av staten. Detsamma gäller stora delar av rättsväsendet, framför allt domstolsväsendet och polisen. Diskussionen kring om produktionen av offentligt finansierade varor och tjänster bör ske i offentlig eller privat regi handlar med andra ord inte om ovanstående verksamheter. Det handlar om offentliga åtaganden där det både är möjligt och inte uppenbart olämpligt med ett privat utförande.

För- och nackdelar med produktion i offentlig regi respektive privat regi

Ett viktigt argument för utförande i offentlig regi som lyfts fram i den nationalekonomiska litteraturen är att det offentligas ”mål-funktion”, det vill säga det man vill uppnå, är multidimensionell. Det kan därmed vara svårt att på ett precist sätt formulera detta i ett avtal med en extern utförare. Ibland uttryckts detta som att det finns dimensioner av kvalitet i den verksamhet som ska utföras som är av svårkontrakterbar karaktär i bemärkelsen att den är svår att i detalj och på ett tillräckligt uttömmande sätt beskriva i ett kontrakt eller avtal. Därmed blir det svårt att följa upp huruvida den har levererats eller inte, vilket är centralt i sammanhanget.

Nackdelen med offentlig egen regi kan vara svårigheterna att få till en kostnadseffektiv produktion av det som ska utföras. Det hänger i sin tur samman med att det är svårt att skapa incitament för kostnadseffektivitet till följd av bland annat brist på konkurrens. Det beror även på att drivkrafterna att hålla nere kostnaderna i regel är högre i vinstdrivande verksamheter. Utvecklingen mot ett ökat privat utförande av offentligt finansierad verksamhet kan således utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv förstås som en strävan efter att åstadkomma en mer kostnadseffektiv verksamhet.

I teorin åstadkoms detta genom att privata företag konkurrerar med varandra om att få leverera en vara eller tjänst till det offentliga. Den som uppfyller kravspecifikationen och erbjuder den lägsta kostnaden erhåller uppdraget. Till detta kan den offentliga beställaren skapa incitament att tillhandahålla en god kvalitet genom att lägga in prestationsbonusar. Omvänt kan en undermålig prestation rendera viten för uppdragstagaren. Vidare fungerar vinstintresset som i regel finns hos privata utförare i sig som ett incitament att hålla nere kostnaderna, till exempel om ersättningen, det vill säga företagets intäkt, är fast kan vinsten bara ökas genom att reducera produktionskostnaderna.

Som framgått i det föregående kan det i vissa verksamheter vara en utmaning att i ett förfrågningsunderlag i en upphandling beskriva det som ska utföras på ett tillräckligt utförligt sätt och som också är uppföljningsbart. Uppdragstagarens uppgift är att utföra det som beskrivs i avtalet, varken mer eller mindre. Beroende på vara eller tjänst kan detta vara mer eller mindre krävande. Under

alla omständigheter innebär det i regel betydande transaktionskostnader, det vill säga alla kostnader förknippade med att beskriva det som ska utföras, utvärdera anbud, skriva avtal och sedan följa upp att det som beställts också levererats och med önskvärd kvalitet. Transaktionskostnader finns förstås också i offentlig regi men är av ett annat slag och mindre explicita. En parallell kan här göras till ekonomen Coases analys av varför företag finns. Enligt Coase finns företag för att det är ett sätt att minimera transaktionskostnader genom att organisera ett antal olika verksamheter i en och samma organisation i stället för att köpa samma verksamheter från ett flertal olika externa aktörer.⁹

Under vilka förutsättningar är den ena eller andra utföranderegimen att föredra?

Det finns således för- och nackdelar förknippade med att utföra ett offentligt åtagande i offentlig kontra privat regi. Går det att säga någonting närmare om när det ena alternativet är att föredra före det andra? I teorin är svaret ett försiktigt ja. I några banbrytande analyser i slutet av 1990-talet kom nationalekonomerna Hart, Shleifer och Vishny fram till att om följande förutsättningar är uppfyllda så kan det vara samhällsekonomiskt mer effektivt – här i betydelsen att kostnaderna för att en given verksamhet av en viss kvalitet minimeras – att utföra ett offentligt åtagande i privat regi¹⁰:

- det går att beskriva den verksamhet som ska utföras, inklusive kvaliteten på ett tydligt uppföljningsbart sätt,
- det finns flera potentiella utförare så att det blir konkurrens om att få utföra uppdraget,
- det finns en fungerande ryktesmekanism, så att en utförare som presterar undermåligt kan få svårt att få nya uppdrag.

Om dessa tre förutsättningar föreligger så kan med fördel verksamheten bedrivas i privat form – det blir samhällsekonomiskt mer effektivt. I praktiken torde dessa förutsättningar många gånger vara

---

⁹ Coase, R.H. (1937). The Nature of the firm. *Economica*. vol. 4:16, s. 386-405.

¹⁰ Hart, Shleifer & Vishny (1997). *The proper scope of government: theory and an application to prisons*.

uppfyllda. Det förklarar sannolikt varför staten, regionerna och kommunerna i så stor utsträckning kommit att upphandla många varor och tjänster, även viss kärnverksamhet från den privata sektorn: det bedöms bli billigare utan att kvaliteten på den utförda verksamheten blir sämre.

Saken är emellertid annorlunda om dessa förutsättningar inte är uppfyllda. Det som främst lyfts fram i den teoretiska analysen är förhållandet att vissa kvalitetsdimensioner kan vara genuint svåra att beskriva på ett tydligt sätt och som gör det möjligt att i efterhand verifiera att de är uppfyllda. Exempelvis ett gott bemötande i äldreomsorgen av personalen mot de äldre, samtidigt som konsekvenserna av bristfällig kvalitet är allvarliga, som en kränkande behandling av en äldre och kanske dement person. När dessa två förutsättningar föreligger pekar den teoretiska analysen på att privat utförande av vinstdrivande aktörer kan leda till ett samhälls-ekonomiskt sämre utfall än ett offentligt utförande, även om det sistnämnda är mer kostsamt: värderingen av den bristfälliga kvaliteten överstiger kostnadsbesparingen.

Det ska framhållas att detta är en teoretisk analys vars praktiska relevans det inte går att dra några stora växlar på annat sätt än att det belyser en grundläggande komplexitet gällande att lägga ut vissa offentliga verksamheter på entreprenad. Men även bristande konkurrens är av praktisk betydelse. Att upphandla verksamheter där antalet potentiella utförare är litet riskerar att leda till att det offentliga kostnader stiger med följd att den samhälls-ekonomiska effektiviteten minskar.

2.4.2 Vilken organisatorisk nivå inom den offentliga sektorn är mest lämpad att ansvara för olika verksamheter – några insikter från teorin om fiskal federalism

I de flesta länder är den offentliga sektorn organiserad i flera nivåer med staten högst upp och kommuner längst ner med ett eller flera mellanlager där de olika nivåerna har olika ansvarsområden och befogenheter. I regel ansvarar staten för att utforma den lagstiftning som reglerar affärlivet, civilsamhället men också den offentliga sektorns olika verksamheter och de myndigheter som utför denna, inklusive hur de senare ska kunna finansiera sina verksamheter. Centrala frågor i den nationalekonomiska teoribildning som

går under namnet *fiskal federalism* handlar om vilka principer som styr vilka nivåer som ska ansvara för vilka verksamheter och hur finansieringen av dessa ska gå till. Det är ett mycket komplext område både teoretiskt och inte minst empiriskt. Här begränsar sig utredningen till frågan om vad teorin har att säga om när ett visst offentligt åtagande bör ligga på en viss nivå eftersom detta är en fråga som har bäring på utredningens uppdrag.

Nationella kollektiva nyttigheter kontra lokala kollektiva nyttigheter

Ett av motiven för det offentliga åtagandet är verksamheter som har karaktär av kollektiva nyttigheter. Gällande detta pekar teorin på att staten bör ansvara för kollektiva nyttigheter av nationell karaktär, till exempel försvaret, eftersom alla medborgare och företag omfattas av denna nytta. Det är också staten som via olika typer av beskattning finansierar nationella kollektiva nyttigheter. Andra typer av kollektiva nyttigheter har en mer lokal karaktär, till exempel den lokala räddningstjänsten eller ett attraktivt parkområde. Där är det medborgarna lokalt som gynnas av att nyttigheten finns. Dessa lokala kollektiva nyttigheter finansieras i regel av kommunerna via kommunalskatt eller andra lokala skatter som finns i andra länder, till exempel fastighetsskatt.

Närhetsprincipen som ett argument för mer lokala offentliga åtaganden

Ett analytiskt argument för varför offentlig verksamhet som rör medborgarna i deras vardag bäst utförs och också finansieras av kommuner är att det skapar större möjlighet för det offentliga att anpassa verksamheterna och deras utformning utifrån de olika lokala behov som kan finnas.

2.5 Sammanfattande iakttagelser

Utredningen kan konstatera att synen på det offentliga åtagandet skiljer sig åt markant mellan de traditionella politiska teorierna men att det bland dessa finns en mittfåra där synen på det offentliga åtagandet inte skiljer sig radikalt åt. Den analysapparat som den nationalekonomiska välfärdsteorin utgör och som denna utredning utgår ifrån bedöms ligga i denna politiska mittfåra, något som även utredningsdirektivet pekar på.

3 Bakgrund om statsförvaltningen och statliga myndigheter

I följande kapitel ger utredningen en övergripande bakgrundsbild om hur det offentliga åtagandet är organiserat i Sverige. Tyngdpunkten ligger inledningsvis på att beskriva statsförvaltningen och statliga myndigheter. Utifrån uppdragen i regeringens direktiv för utredningen omfattar beskrivningen även ett resonemang om regeringens styrning av statsförvaltningen samt strävan att åstadkomma en statsförvaltning präglad av hög kostnadseffektivitet och en samhällsekonomiskt effektiv resursanvändning. Med utgångspunkt i tilläggsdirektiven avslutas kapitlet med en genomgång av bland annat regeringens behov av analyser och utvärderingar och olika typer av utvärderingar.

3.1 Vissa grunder och utgångspunkter

3.1.1 Regeringsformen om statsskicket och den offentliga makten

Regeringsformen lägger fast grunden för det svenska statsskicket och för den offentliga makten. All offentlig makt i Sverige utgår från folket. Den svenska folkstyrelsen förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statsskick och genom kommunal självstyrelse.

Av regeringsformen framgår även att regeringen styr riket och att den är ansvarig inför riksdagen. I riket finns kommuner på lokal och regional nivå. För rättskipningen finns domstolar och för den offentliga förvaltningen finns statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter.

Statliga förvaltningsmyndigheter lyder normalt under regeringen. Undantag är de myndigheter som ligger under riksdagen. Myndigheter under regeringen står i ett lydtnadsförhållande till regeringen, men inte till ett enskilt statsråd eller till riksdagen. Lydnadsrelationen avgränsas i ett avseende. Myndigheterna är självständiga i förhållande till regeringen i enskilda ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda eller mot kommuner och när det gäller tillämpning av lag.

Vidare gäller att förvaltningsuppgifter kan överlämnas till bland annat kommuner. Kommunerna sköter även lokala och regionala angelägenheter av allmänt intresse på den kommunala självstyrelsens grund.

3.1.2 Övergripande om den svenska offentliga sektorn

Det offentliga åtagandet i Sverige är omfattande och har så varit under lång tid. Exempelvis utgör de totala utgifterna för den offentliga sektorn ungefär 50 procent av bruttonationalprodukten (BNP). Med andra ord så lägger Sverige som nation cirka hälften av landets samlade inkomster på den offentliga sektorn, ett åtagande som i huvudsak finansieras med skatter och obligatoriska avgifter. År 2022 uppgick den offentliga sektorns utgifter till knappt 2 900 miljarder kronor. Enligt den internationella COFOG-indelningen fördelade sig dessa utgifter i enlighet med tabell 3.1.¹

---

¹ COFOG-indelningen har fördelen att den delar in den offentliga sektorns utgifter efter ändamål utan att skilja på vilken del av den offentliga sektorn som är ansvarig.

Tabell 3.1 Offentlig sektors utgifter enligt COFOG-inledningen år 2022 (miljarder kronor)

COFOG-kategori	Utgifter (mdr kr)
Socialt skydd	1 079,16
Hälso- och sjukvård	418,23
Utbildning	417,33
Näringslivsfrågor	319,10
Allmän offentlig förvaltning	299,64
Försvar	98,10
Samhällsskydd och rättsskipning	79,84
Fritidsverksamhet, kultur och religion	79,25
Bostadsförsörjning och samhällsutveckling	42,29
Miljöskydd	35,66
Totalt	2 868,6

Källa: Ekonomifakta (2024). https://www.ekonomifakta.se/sakomraden/offentlig-ekonomi/offentlig-sektor/offentliga-sektorns-utgifter_1208394.html. (hämtad 2025-01-20).

Socialt skydd utgör den enskilt största utgiftsposten, vilket inkluderar utgifter för socialförsäkringarna men också för äldreomsorg, hemtjänst med mera. Hälso- och sjukvård och utbildning är två av de andra dominerande utgiftsposterna. Att en så stor andel av det monetära offentliga åtagandet utgörs av det som kan benämnas som välfärden är en illustration av utredningens tidigare beskrivning i kapitel 2 att de flesta rika och utvecklade länder har utvecklats från nattväktarstater till välfärdsstater.

Organisatoriskt består den offentliga sektorn av staten, regioner och kommuner, vilka har olika ansvarsområden. I grova drag ansvarar regionerna för att bedriva hälso- och sjukvård och kollektivtrafik medan kommunerna ansvarar för att bedriva grundläggande utbildning, barn- respektive äldreomsorg, socialtjänst. Staten ansvarar i huvudsak för det som i kapitel 2 betecknades om uppgifter för nattväktarstaten, det vill säga nationella kollektiva nyttigheter samt socialförsäkringarna. Staten ansvarar även för utformningen av den lagstiftning som reglerar statens respektive kommunsektorns olika verksamheter. Utgiftsmässigt kan ungefär hälften av de totala offentliga utgifterna som anges i enligt tabell 3.1 hänföras till staten och den andra hälften till kommunsektorn.

3.2 Grundläggande principer och mål för statsförvaltningen

De statliga myndigheterna har en nyckelroll i att genomföra och förverkliga regeringens politik. Det förutsätter att regeringen ger tydliga uppdrag och delegerar ansvar till myndigheterna. Myndigheternas fristående ställning och tilldelat handlingsutrymme att sköta sin löpande verksamhet självständigt är en viktig del av statsförvaltningen. Denna omständighet ändrar inte att regeringen ytterst är ansvarig inför riksdagen för det myndigheterna gör, med undantag för myndighetsutövning mot enskilda eller kommuner eller tillämpning av lag.

En utgångspunkt är även att statliga myndigheter och deras anställda ska upprätthålla grundläggande värden om demokrati, rättssäkerhet och effektivitet. Detta kommer bland annat till uttryck i regeringsformen i fråga om att förvaltningsmyndigheter ska beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saktlighet och opartiskhet i sina verksamheter. Av förvaltningslagen (2017:900) framgår den grundläggande principen att en myndighet endast får vidta åtgärder som har stöd i rättsordningen. Vidare föreskriver myndighetsförordningen (2007:515) bland annat att myndigheter ska se till att deras verksamheter bedrivs effektivt och enligt gällande rätt samt att myndigheten hushållar väl med statens medel.

I myndighetsförordningen anges vidare att myndigheterna fortlöpande ska utveckla sina verksamheter. Statsförvaltningen ställs inför krav att ständigt förbättra sina verksamheter för att på ett ändamålsenligt sätt kunna hantera komplexa utmaningar och förändringar i samhället. Det gäller exempelvis frågor om säkerhet, brottslighet, hälsa och klimat. I förlängningen påverkar de statliga myndigheternas förmåga att hantera samhällsutmaningar och skapa nytta för medborgare och företag allmänhetens förtroende för statsförvaltningen.

Det finns således ett flertal grundläggande principer och krav som statliga myndigheter behöver utgå ifrån och tillgodose i sina verksamheter. Detta avspeglas även till stor del i lydelsen av regeringens förvaltningspolitiska mål (prop. 2009/10:175, s. 27):

En innovativ och samverkande statsförvaltning som är rättssäker och effektiv, har väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet och som därmed bidrar till Sveriges utveckling och ett effektivt EU-samarbete.

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1, utgiftsområde 2) framhåller regeringen att det ovan nämnda förvaltningspolitiska målet fortsatt är en bra utgångspunkt för regeringens styrning av statsförvaltningen. Regeringen bedömer att målet i stora delar är uppfyllt, men konstaterar samtidigt att det finns områden som behöver utvecklas. Bland annat pekar regeringen på att det behövs åtgärder för att åstadkomma en mer ändamålsenlig organisering av statsförvaltning.

3.3 Organisering av statliga myndigheter

Statliga myndigheter kan organiseras på olika sätt. Skillnaderna i organisering beror på vilka uppgifter som myndigheten ansvarar för, vilka mål som myndigheten ska uppnå samt vilka omständigheter som präglar myndighetens verksamhet. I praktiken är organiseringen av statliga myndigheter ofta en kombination av olika principer för att dela in statliga verksamheter och myndigheter.²

En *sektoriell indelning* av statliga verksamheter återfinns i statsbudgetens indelning i utgiftsområden men även i Regeringskansliets inre organisering i departement. En *territoriell indelning* fokuserar på statliga myndigheters geografiska verksamhetsområden. Centrala och nationella statliga förvaltningsmyndigheter har hela riket som geografiskt verksamhetsområde, medan till exempel länsstyrelsernas verksamhetsområden i huvudsak är geografiskt avgränsade till det egna länet. Vissa centrala och nationella förvaltningsmyndigheter har en regional organisation för hela eller delar av sin verksamhet. En *funktionell indelning* utgår i högre grad från statliga myndigheters huvudsakliga uppgifter och funktioner. I avsnitt 3.5 ges en övergripande beskrivning av huvudsakliga uppgiftstyper och funktioner.

Varje organisationslösning blir förr eller senare föremål för ifrågasättande och eventuell förändring. En del organisationsförändringar handlar om att avväga behov mellan att centralisera respektive decentralisera verksamhetsansvar. Vid andra organisationsförändringar ligger fokus i stället på att utarbeta lämpliga gränsdragningar mellan

---

² För en mer utförlig redogörelse av indelningsprinciper se bland annat Pettersson, O. (2007, 2021). *Statsbyggnad: den offentliga maktens organisation*.

att integrera verksamheter i en sammanhållen organisation eller att specialisera verksamheter i en renodlad organisation.

Det finns flera exempel på hur sådana avvägningar på olika sätt har varit en del av statliga organisationsförändringar. Det gäller bland annat ombildningen av lokala och regionala fristående myndigheter och centrala myndigheter till ett tiotal sammanhållna så kallade enmyndigheter (Arbetsmiljöverket, Försäkringskassan, Skatteverket, Polismyndigheten med flera). Till grund för bildandet av många av enmyndigheterna låg framför allt motiv för att kunna uppnå tydligare ledning och styrning, mer effektiv resursanvändning och mer enhetlig rättstillämpning.³ Ett aktuellt exempel på organisatorisk integrering av statliga verksamheter är bildandet av Mediemyndigheten genom inordnande av Statens medieråd i Myndigheten för press, radio och tv.⁴

En organisatorisk renodling kan föranledas av behovet att undvika motsättningar mellan olika verksamhetsuppgifter. Det kan exempelvis gälla att verksamhet rörande tillsyn och granskning behöver organiseras fristående från den verksamhet som tillsynen och granskningen rör. Exempel på detta är bildandet av flera analys- och utvärderingsmyndigheter som är fristående i förhållande till genomförandemyndigheterna.⁵

De statliga myndigheterna har genom sin fristående ställning och delegerade verksamhetsansvar ett stort handlingsutrymme att på ett effektivt sätt bedriva sina verksamheter och genomföra regeringens politik. Ur ett statligt helhetsperspektiv är det samtidigt viktigt att ansvars- och uppgiftsfördelning mellan statliga myndigheter är tydlig och att myndigheterna vid behov samordnar sina verksamheter med varandra.

I den förvaltningspolitiska propositionen (prop. 2009/2010:175) bedömde regeringen att specialiseringen och sektoriseringen inom förvaltningen inte får leda till fragmentering och bristande helhets-syn. Vidare pekar regeringen på att den statliga förvaltningen bör vara organiserad på ett sådant sätt att rättssäkerhet och effektivitet upprätthålls. Myndigheter bör enligt regeringen som regel inte ha överlappande uppgifter och rollkonflikter inom en enskild myndighet bör undvikas.

---

³ Statskontoret (2010). *När flera blir en – om nyttan med enmyndigheter*.

⁴ Ds 2022:17. *Inordnande av Statens medieråd i Myndigheten för press, radio och tv*.

⁵ Se bland annat dir. 2007:24. *Direktiv för översyn av tillsynen inom socialförsäkringsområdet*.

Även i budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1, utgiftsområde 2) framhåller regeringen vissa organisatoriska utgångspunkter för statsförvaltningen. Enligt regeringen behöver statsförvaltningen bli mer ändamålsenligt organiserad och mindre fragmenterad, antalet myndigheter och därmed organisatoriska gränser bör minska och myndigheternas kärnuppgifter behöver prioriteras. Regeringen anser även att nytillkomna uppgifter i huvudsak ska utföras av befintliga myndigheter och att ansvars- och uppgiftsfördelningen mellan myndigheter ska vara tydlig.

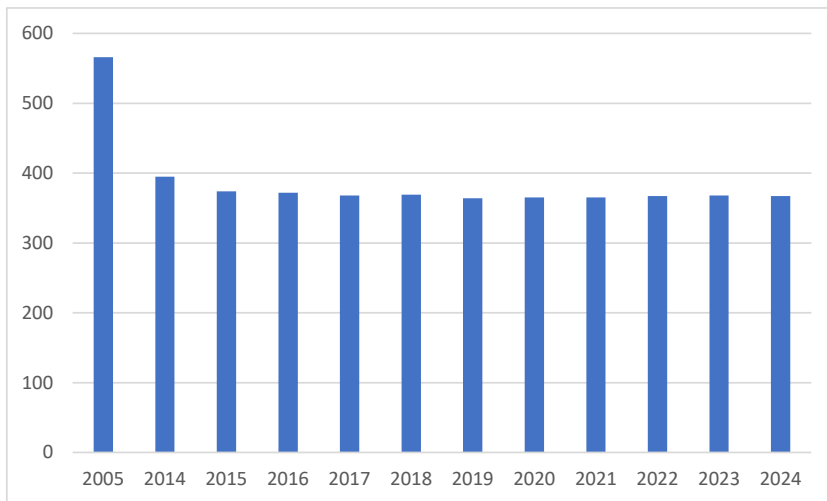
3.4 Myndighetsstrukturen

Ett av den svenska förvaltningsmodellens mest framträdande kännetecken är ett förhållandevis litet regeringskansli och stort antal fristående statliga förvaltningsmyndigheter av olika storlek. För att beskriva den statliga myndighetsstrukturen ges i detta avsnitt en överblick över antalet myndigheter totalt och per departementsområde samt storleken på myndigheternas verksamheter.⁶

Den 1 januari 2024 fanns det totalt 367 statliga myndigheter. Av diagram 3.1 framgår att det totala antalet myndigheter har varit förhållandevis oförändrat under den senaste tioårsperioden. Under denna period har det dock vidtagits flera organisatoriska åtgärder genom inrättandet av nya myndigheter respektive sammanläggning och avveckling av befintliga myndigheter. Några aktuella exempel är sammanläggningen av Statens medieråd och Myndigheten för press, radio och tv, som i samband med förändringen bytte namn till Mediemyndigheten. Den 1 januari 2024 inrättades även Utbetalningsmyndigheten.

---

⁶ Uppgifter om antal myndigheter och antal årsarbetskrafter i detta avsnitt är hämtade från Statskontorets fakta om statsförvaltningen. Statskontoret (2019–2024). *Statsförvaltningen i kortbet.* Statskontoret (2015–2018). *Den offentliga förvaltningen i kortbet.*

Figur 3.1 Antal myndigheter under regeringen (2005, 2014–2024)

Källa: Statskontoret (2024). *Statsförvaltningen i korthet*.

Sett över en längre tidsperiod har antalet myndigheter minskat betydligt. I början av 1990-talet fanns det drygt 1 300 myndigheter, för att år 2005 ha minskat till cirka 560 myndigheter. Den stora minskningen beror på inrättande av enmyndigheter samt på om- bildning och nedläggning av olika myndigheter, inte minst på lokal och regional nivå.

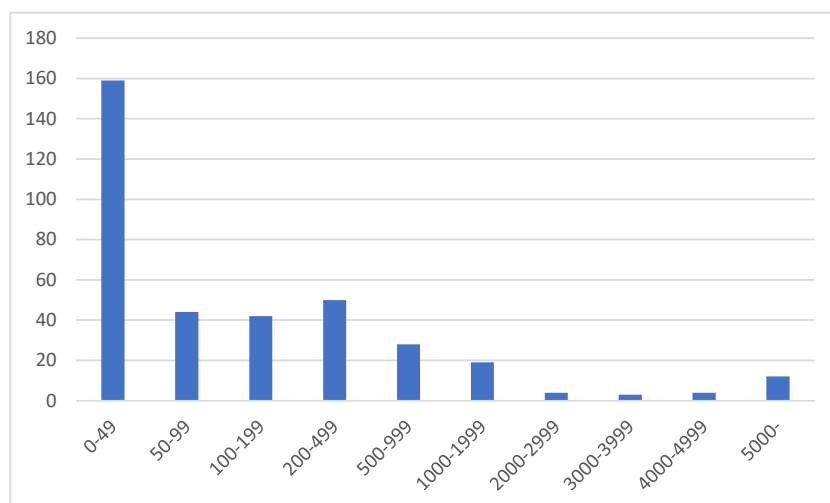
Tabell 3.2 visar antalet myndigheter per departementsområde den 1 januari 2024. Flest myndigheter finns på Justitiedepartementets, Finansdepartementets och Utbildningsdepartementets områden. Det förklaras av att dessa departement svarar för administrativ hantering av domstolarna, länsstyrelserna samt universitetet och högskolorna.

Tabell 3.2 Antal myndigheter per departement 2024

Departement	Antal
Arbetsmarknadsdepartementet	15
Finansdepartementet	60
Försvarsdepartementet	15
Justitiedepartementet	126
Klimat- och näringslivsdepartementet	25
Kulturdepartementet	23
Landsbygds- och infrastrukturdepartementet	17
Socialdepartementet	22
Statsrådsberedningen	3
Utbildningsdepartementet	52
Utrikesdepartementet	9
Samtliga	367

Källa: Statskontoret (2024). *Statsförvaltningen i korthet*.

Det finns stora skillnader mellan storleken på statliga myndigheter vad gäller antal årsarbetskrafter, se figur 3.2. Den 1 januari 2024 hade cirka 200 myndigheter, vilket motsvarar drygt hälften av alla myndigheter, färre än 100 årsarbetskrafter. Antalet myndigheter med färre än 100 årsarbetskrafter har varit relativt stabilt under den senaste femårsperioden.

Figur 3.2 Myndigheters storlek utifrån antal årsarbetskrafter

Källa: Statskontoret (2024). *Statsförvaltningen i korthet*.

Vissa myndigheter har ökat förhållandevis mycket i storlek under de senaste åren. I absoluta tal har Polismyndigheten, Kriminalvården, Försvarsmakten och Trafikverket ökat antalet årsarbetskrafter mest. Flera myndigheter har minskat antalet årsarbetskrafter, bland annat Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen som i absoluta tal minskade mest under 2023.

I sammanhanget är det även relevant att konstatera att staten är en begränsad del av den totala arbetsmarknaden. År 2023 arbetade ungefär fem procent av de anställda på hela arbetsmarknaden i staten, huvudsakligen i de tio största myndigheterna.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att i ett längre perspektiv har antalet myndigheter under regeringen blivit färre samtidigt som antalet anställda har blivit något fler. Andelen statligt anställda på arbetsmarknaden har dock varit i stort sett oförändrad under flera år.

3.5 Kostnader i stora och mindre myndigheter

En rapport från Statskontoret visar att myndigheter med upp till 30 årsarbetskrafter i genomsnitt har högre driftskostnader per årsarbetskraft än större myndigheter. Men Statskontoret konstaterar samtidigt att det inte finns något entydigt samband mellan myndigheternas totala verksamhetskostnader per årsarbetskraft och deras storlek. Även om medianvärdet är högre för små myndigheter (här definierat som färre än 30 årsarbetskrafter) finns det en stor variation inom olika storleksgrupper. Karaktären på myndigheters verksamhet skiljer sig åt och vilken typ av verksamhet en myndighet bedriver påverkar naturligen kostnadsbilden. Exempelvis har myndigheter inom försvars- respektive miljöskyddsområdet som grupp de högsta kostnaderna.⁷

Statskontoret konstaterar vidare att kostnadsstrukturen över lag ser ungefär likadan ut i myndigheter av olika storlek, men att myndigheter med färre än 100 årsarbetskrafter har en något högre andel personalkostnader jämfört med större myndigheter. Myndigheter med färre än 100 årsarbetskrafter har i genomsnitt även något högre lokalkostnader som andel av de totala verksamhetskostnaderna. Vidare skiljer sig såväl personal- som lokalkostnader åt beroende på

---

⁷ Statskontoret (2017). *Kostnader för små myndigheter*. Dnr 2017/229–5.

var myndigheten är lokaliserad. Myndigheter i Stockholms län har de högsta genomsnittliga personal- och lokalkostnaderna.⁸

3.6 Myndigheternas huvudsakliga uppgiftstyper och funktioner

Regeringen fastställer i instruktionen för statliga myndigheter vilka specifika uppgifter som respektive myndighet ansvarar för. Karaktären på uppgifterna varierar stort mellan olika myndigheter. I syfte att sammanfattningsvis beskriva uppgiftsvariationen bland myndigheterna redovisas nedan en övergripande kategorisering av vissa huvudsakliga uppgiftstyper.⁹

- *Ärendehandläggning* kan avse olika åtgärder, till exempel sådana som är förknippade med att myndigheter tar emot ansökningar från medborgare eller när myndigheter på egna initiativ agerar mot enskilda. Ärendehandläggning omfattar inte sällan *myndighetsutövning*. Myndighetsutövning har ingen exakt definition men avser i en allmän mening utövande av befogenheter att bestämma exempelvis förmån, rättighet, skyldighet eller disciplinär bestraffning för enskild.
- *Tillsyn och kontroll* handlar i huvudsak om att myndigheter säkerställer regelefterlevnad, det vill säga att aktörer handlar i enlighet med gällande regler och krav.
- Myndigheter riktar olika typer av *information och rådgivning* till olika målgrupper i samhället.
- Vissa myndigheter svarar även för *tjänsteproduktion*, till exempel Arbetsförmedlingen i fråga om arbetsförmedling och Statens servicecenter gällande lönehantering och viss ekonomiadministration.
- *Kunskapsproduktion* består till stor del av allmän analys- och utredningsverksamhet som bedrivs av kommittéväsendet respektive analys- och utvärderingsmyndigheter.

---

⁸ Ibid.

⁹ I kategorisering av huvudsakliga uppgiftstyper har utredningen beaktat indelningen av verksamhetsformer som redovisas i Premfors m.fl. (2003). *Demokrati & byråkrati* (2003).

- *Planering, styrning och samordning* omfattar bland annat att vissa myndigheter ansvarar för att utarbeta långsiktiga planer respektive ta fram beslutsunderlag rörande långsiktig planering och samordning.
- *Policyutformning* avser att myndigheter har fått möjligheter att påverka och komplettera den statliga besluts- och genomförandeprocessen. Det sker bland annat genom att myndigheter inom remissförfarandet kan framföra synpunkter på exempelvis utredningsbetänkanden inför riksdagens och regeringens beslut. Myndigheterna har i många fall även regeringens delegation att utfärda kompletterande föreskrifter till lagar och förordningar.

Flertalet av förvaltningsmyndigheterna har uppdrag i flera av dessa uppgiftstyper.

3.7 Regeringens styrning

3.7.1 Regeringens styrformer och styrintstrument

Av regeringens direktiv för utredningen framgår att ett av syftena med utredningen är att skapa bättre förutsättningar för regeringen att styra statsförvaltningen och de statliga myndigheterna. I regeringens styrning och uppföljning av statsförvaltningen och statliga myndigheter ingår flera olika styrformer och styr- och uppföljningsinstrument.

Regeringen använder kombinationer av olika styrformer beroende på hur den aktuella styrsituationen ser ut. Organisationsstyrning handlar om lämplig organisering av statliga verksamheter, till exempel myndighetsform eller annan organisationsform. Utnämningsstyrning gäller i första hand utnämning av myndighetschefer eller tillsättning av befattningar för mer tillfälliga uppdrag. Den ekonomiska styrningen består av finansiell styrning och resultatstyrning och är inriktad på att skapa förutsättningar för hög effektivitet och god resurshushållning i statlig verksamhet. I den finansiella styrningen ingår anslagstilldelning, villkor för avgiftsbelagd verksamhet, investerings- och låneramar, beställningsbemyndiganden samt tillgång till räntekonto med kredit. Regelstyrning innebär vanligen

styrning genom bindande förordningar eller andra styrdokument med olika grad av detaljerad eller generell utformning.

Regeringens styr- och uppföljningsinstrument består bland annat av bestämmelser som gäller för samtliga eller flera myndigheter, såsom myndighetsförordningen (2007:515), förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag, internrevisionsförordningen (2006:1228) samt förordningen (2007:603) om intern styrning och kontroll.

Regeringen använder även andra instrument i den långsiktiga respektive löpande styrningen av enskilda myndigheter. Till de långsiktiga styrinstrumenten hör framför allt instruktionen, i vilken regeringen anger uppgifter, ledningsform och andra förutsättningar som ska gälla för en myndighet. Styrinstrumenten som används i den löpande styrningen har en nära koppling till den statliga årliga budgetprocessen. I de årliga regleringsbrevan anger regeringen de finansiella förutsättningarna och eventuella tillkommande mål, återrapporteringskrav och uppdrag för myndigheter. Andra styrinstrument som ingår i den löpande, årliga styrningen är myndighetsdialog mellan politisk ledning och myndighetsledning, informella kontakter för löpande informationsutbyte samt årsredovisning med resultatredovisning och finansiell redovisning.

3.7.2 En utvecklad styrning

Den senaste större förändringen av regeringens styrning skedde 2010, då regeringen avlämnade den senaste förvaltningspolitiska propositionen. Förändringarna föregicks av att bland annat Styrutredningen och Förvaltningskommittén hade uppmärksammat olika brister och problem i styrningen.¹⁰ I budgetpropositionen för 2009 (prop. 2008/2009:1) framhöll regeringen att det fanns behov av att utveckla styrningen och uppföljningen av statliga myndigheter och verksamheter. Resultatstyrningen var även fortsättningsvis ett viktigt styrmedel, men den behövde bli mer flexibel för att bättre kunna svara mot regeringens styrbehov. Resultatstyrningen skulle även inriktas mot en mer långsiktig och strategiskt orienterad myndighetsstyrning.

---

¹⁰ SOU 2007:75 *Att styra staten - regeringens styrning av sin förvaltning*, SOU 2008:118. *Styra och ställa - förslag till en effektivare statsförvaltning*.

Inriktning för en utvecklad styrning behandlades även av regeringen i den förvaltningspolitiska propositionen (prop. 2009/10:175). Enligt regeringen bör styrningen vara tydlig, inriktad mot verksamheternas resultat, verksamhetsanpassad och ha ett medborgarperspektiv. Styrningen bör också inriktas på att bli mer strategisk. Regeringen framhöll även att styrningen i så hög grad som möjligt bör vara utformad så att den bäst gynnar syftet med respektive verksamhet.

Av budgetproposition för 2025 (prop. 2024/25:1, utgiftsområde 2) framgår att regeringen fortsatt ser den förvaltningspolitiska inriktningen från 2010 som styrande för statsförvaltningen, samtidigt som det finns behov av vissa förändringar.

3.8 En kostnadseffektiv statsförvaltning

Enligt regeringens direktiv syftar denna utredning till att bland annat främja en välfungerande statsförvaltning med hög kostnadseffektivitet och hög samhällsekonomisk effektivitet. I det följande resonerar utredningen kring syftet att främja en väl fungerande statsförvaltning med hög kostnadseffektivitet. Med kostnadseffektivitet avses generellt att bedriva eller producera en given verksamhet till lägsta möjliga kostnad.

3.8.1 Allmänt om krav på effektivisering

Kostnaderna för den statliga verksamheten kan delas in i personalkostnader, lokalkostnader samt övriga driftskostnader. Personalkostnader, som inkluderar både kostnader för myndigheternas kärnverksamhet och kostnader för administration, står vanligen för 60 till 70 procent av de totala kostnaderna. Kostnader för lokaler står normalt för cirka 10 procent. Övriga driftskostnader omfattar allt ifrån it-drift och telefoni till kostnader för externa konsulttjänster, vars omfattning varierar beroende på vilken typ av verksamhet som bedrivs. För att uppnå en kostnadseffektiv verksamhet bör dessa tre poster vara så låga som möjligt givet den verksamhet som ska bedrivas.

Kostnadseffektivitet i statsförvaltningen kan främjas på flera olika sätt. Det är centralt att främja en god arbetsmiljö och personal-

politik, inte minst eftersom personalkostnader i regel utgör den största kostnadsposten. Det gäller för myndigheterna att vara attraktiva arbetsgivare för att rekrytera och behålla rätt kompetens. Det kan många gånger vara utmanande i yrkeskategorier där myndigheterna konkurrerar med andra sektorer om arbetstagarna. En väl fungerande arbetsmiljö och personalpolitik är ett viktigt verktyg för att åstadkomma en kostnadseffektiv förvaltning.

Regeringen använder pris- och löneomräkningen som ett integrerat verktyg i den årliga statliga budgetprocessen i syfte att skapa drivkrafter att effektivisera verksamheten. Pris- och löneomräkningen innebär att myndigheterna får de årliga anslagen uppräknade med kostnadsutvecklingen minus en produktivitetskomponent. Det gör att myndigheterna löpande behöver effektivisera verksamheten.

Ett annat instrument för att åstadkomma kostnadseffektivitet är de statliga ramavtalen. Det finns centrala ramavtalsupphandlingar för flertalet av de varor och tjänster statliga myndigheter behöver. Grundtanken är att större inköpsvolymerna ska resultera i mer fördelaktiga villkor, bland annat lägre priser, jämfört med om de enskilda myndigheterna på egen hand ska göra upphandlingar och tillgodose sina behov. Detta kan förstås i termer av stor-driftsfördelar, det vill säga att priset per inköpt enhet sjunker med inköpsvolymen.

Ett tredje instrument som rör det administrativa området är resurssamverkan. Att myndigheter ska samverka med varandra framgår bland annat av myndighetsförordningen (2007:515). Ett exempel på myndighetsgemensam resurssamverkan är Statens servicecenters tillhandahållande av administrativa tjänster gällande löner och ekonomiadministration. Ytterligare områden för resurssamverkan är bland annat lokalförsörjning samt samordnad och säker statlig it-drift.

Utredningen redovisar i kapitel 7 överväganden och förslag till åtgärder för en ökad resurssamverkan i staten.

3.8.2 Sammanslagning av myndigheter som ett sätt att öka kostnadseffektiviteten

Regeringen och statliga myndigheter kan även påverka kostnadseffektiviteten i statliga verksamheter genom hur de väljer att organisera verksamheterna. Idealt sett ska den statliga verksamheten organiseras på det mest kostnadseffektiva sättet och dimensioneras med tillräckliga resurser. Vad som är den optimala resursdimensioneringen av en viss verksamhet kan vara svårt att avgöra i praktiken.

Merparten av de statliga myndigheterna är små eller medelstora mätt i termer av antalet årsarbetskrafter. En organisatorisk åtgärd som potentiellt kan öka kostnadseffektiviteten i statliga verksamheter är att lägga samman myndigheter. Genom att myndigheters fasta administrativa kostnader fördelas på fler anställda kan stor-driftsfördelar uppnås. Men även synergier mellan verksamheter kan skapa produktionsfördelar så att den totala kostnaden för att bedriva två verksamheter blir lägre i en samlad organisation än vid två separata. Regeringen bedömer att en högre effektivitet och en bättre kvalitet uppnås genom att samla uppgifter inom närliggande områden.¹¹

De synergier som kan uppstå vid en sammanslagning av statliga verksamheter har störst potential om verksamheterna är närliggande. Det kan leda till högre produktivitet, kvalitet och kostnadseffektivitet. På lång sikt kan sammanslagningar leda till besparingar, även om sammanslagningar ofta leder till initiala ökade kostnader.

Det finns även en potential för en mer robust stödverksamhet när verksamheter slås samman. Det gäller framför allt för mindre myndigheter som har små stödverksamheter som därmed är känsliga för när medarbetare är lediga eller slutar. Vid en sammanslagning kan stödverksamheten få en bredare mer samlad kompetens, vilket kan möjliggöra en högre kvalitet.

Samtidigt visar erfarenheten att det finns återkommande utmaningar när myndigheter läggs samman. Det tar ofta längre tid än förväntat att genomföra ett förändringsarbete och att överbrygga skillnader i organisationskulturer.¹² Det kan leda till att samordningsvinster inte realiserar inom förväntad tid.

---

¹¹ Prop. 2023/24:1. Utgiftsområde 2, avsnitt 4.5.1.

¹² Se exempelvis Statskontoret (2024:7). *Myndighetsanalys av Universitets- och högskolerådet*.

3.9 En statsförvaltning som främjar samhällsekonomisk effektivitet

Ytterligare ett syfte med utredningen är att främja en samhälls-ekonomiskt effektiv resursanvändning. Samhällsekonomisk effektivitet är ett bredare koncept än kostnadseffektivitet och handlar om hur resurserna i hela ekonomin används. Det beaktar såväl kostnaderna för olika verksamheter och de nyttor som resursförbrukningen genererar. Samhällsekonomisk effektivitet handlar om att använda de samlade resurserna på ett sådant sätt att det inte genom en annan resursanvändning går att öka nyttan i delar av ekonomin utan att samtidigt minska den någon annanstans. Att i praktiken avgöra om samhällets resurser används på ett effektivt sätt är en komplex och komplicerad fråga att besvara, eftersom det förutsätter att det är möjligt att fastställa nyttor och kostnader för olika verksamheter på jämförbart sett. Det bör även framhållas att samhällsekonomisk effektivitet inte säger någonting om hur resurserna fördelas mellan olika individer. En samhällsekonomiskt effektiv resursanvändning kan därför upplevas som mycket orättvis. Teoretiskt föreligger det normalt en avvägning mellan en samhälls-ekonomisk effektiv resursanvändning och en rättvis/jämlig resursanvändning.

För att hantera problemet brukar samhällsekonomiska analyser utgå från ett marknadsekonomiskt perspektiv och fokusera på under vilka förutsättningar marknaden eller annan organisationsform på teoretiska grunder kan förväntas resultera i en samhälls-ekonomiskt effektiv resursanvändning respektive när det inte kan förväntas göra detta. Resultatet av en sådan studie kan utgöra en grund för det offentliga att på olika sätt gripa in i syfte att åstadkomma en mer samhällsekonomiskt effektiv resursanvändning. Utredningen utgår från detta synsätt vid analysen om de mindre myndigheters uppgifter och verksamheter som omfattas av över- synen är motiverade offentliga åtaganden.

3.10 En statsförvaltning som vilar på kunskap

Enligt regeringens tilläggsdirektiv syftar utredningen till att förbättra effektiviteten och ändamålsenligheten i statens analys- och utvärderingsverksamhet utan att statens utgifter för analys och utvärdering ökar.

Statsförvaltningen är både omfattande och komplex. De statliga myndigheterna skiljer sig åt vad gäller storlek och uppgifter. En genomgående utmaning för statliga myndigheter är att i så stor utsträckning som möjligt uppnå målen för verksamheten med de resurser som regeringen har tilldelat myndigheten. Detta är i regel en komplicerad uppgift där många olika faktorer behöver tas med i beaktande. Ofta finns det flera olika sätt att utföra uppdraget på och det handlar för den enskilda myndigheten om att finna det mest kostnadseffektiva och ändamålsenliga sättet. Detta kräver i sin tur kunskap inom en rad olika sakområden men också att åtgärder som vidtas föregås av noggrann analys där berörda myndigheter systematiskt tänker igenom hur de planerade åtgärderna kan förväntas leda till avsedda effekter och förväntat resultat. Detta inbegriper en noggrann konsekvensanalys där inte minst oförutsedda effekter, det vill säga vad som kan riskera att gå fel, identifieras. Kopplat till detta är det centralt att i efterhand följa upp och framför allt utvärdera effekterna av de åtgärder som har vidtagits.

Slutsatsen av ovanstående är att analyser, uppföljningar och utvärderingar är viktiga ur flera olika perspektiv och på olika nivåer inom förvaltningen. Såväl regeringen som myndigheter behöver se till att den har tillgång till kunskapsunderlag som svarar mot behovet och som kan användas som underlag för både policyutveckling och beslut. Myndigheterna själva behöver också kunskapsunderlag för att kunna styra och utveckla verksamheten internt. För båda syftena spelar analyser, uppföljning och utvärderingar en viktig roll.

Analys, uppföljning och utvärdering är dock breda begrepp som kan rymma flera olika dimensioner och tolkas på olika sätt, vilket beskrivs närmare i det följande.

3.10.1 Utvärdering i offentlig förvaltning

Vad som ryms i begreppet utvärdering har diskuterats inom såväl utbildningen och forskningen som olika utredningar.¹³

Utvärdering kan definieras som att med hjälp av samhällsvetenskapliga metoder systematiskt undersöka och göra en noggrann bedömning av värdet av en insats eller en verksamhet. Syftet är att bygga kunskap som kan bidra till att förbättra förhållanden och ta fram underlag som kan vara en viktig del i beslutsfattandet.¹⁴

Utvärdering sker ofta i efterhand, eller parallellt med en pågående aktivitet eller insats, men syftet är normalt att det ska ge vägledning framåt. Utvärderingen görs utifrån fastställda kriterier och är anpassad efter en politisk och organisatorisk kontext där den ska användas.¹⁵ Utvärderingskriterierna har ofta sin utgångspunkt i politiskt formulerade mål, exempelvis de mål riksdagen har beslutat för ett visst område. Den centrala frågan är oftast om politiken är ändamålsenlig och effektiv.¹⁶ Men utvärdering kan också innefatta att det sker genom en bedömning av en insats i förväg, vilket ofta betecknas som konsekvensanalys.

Det finns olika typer av utvärderingar där olika ansatser fokuserar på olika saker i en verksamhet. Några av de vanligaste ansatserna är effektutvärdering, samhällsekonomisk utvärdering, programteorianalys, processutvärdering (studier av hur en verksamhet genomförs i praktiken) och behovsanalys (analyser för att bedöma behovet av insatser för att lösa ett specifikt problem).¹⁷

Effektutvärderingar bedömer om en insats eller en verksamhet har fått de förväntade effekterna. Det förutsätter att insatsen är avslutad eller har pågått ett tag. För att det ska gå att säkerställa kausala samband krävs det att vissa förutsättningar är på plats för att effektutvärderingen ska kunna genomföras, exempelvis måste effekterna av den studerade insatsen kunna isoleras. I praktiken är detta ofta svårt.

---

¹³ Se exempelvis Vedung, E. (2009). *Utvärdering i politik och förvaltning*. Sandberg, B. och Faugert, S (2020). *Perspektiv på utvärdering*. Statskontoret (2014:7). *Utvärdering på olika områden*.

¹⁴ Vedung, E. (2009). *Utvärdering i politik och förvaltning*. Ivarsson, A. och Salas, O. (2013) "Utvärdering" i *Uppdrag offentlig granskning*, Johansson och Lindgren (red).

¹⁵ Ivarsson, A. och Salas, O. (2013) "Utvärdering" i *Uppdrag offentlig granskning*, Johansson och Lindgren (red).

¹⁶ ESO (2017:1). *Dags för omprövning – en ESO-rapport om styrning av offentlig verksamhet*.

¹⁷ Ivarsson, A. och Salas, O. (2013). "Utvärdering" i *Uppdrag offentlig granskning*, Johansson och Lindgren (red).

Samhällsekonomiska utvärderingar bedömer förhållandet mellan effekter och kostnader som en insats kan medföra. Antingen för samhället som helhet, eller för ett specifikt och avgränsat projekt. Två vanliga metoder är *cost-benefit* analys och *cost-effectiveness* analys. En *cost-benefit* analys jämför nyttan i monetära termer, till exempel en investering, med kostnaderna för investeringen. I en *cost-effectiveness* analys jämförs typiskt sett kostnaderna för två eller flera åtgärder för att uppnå samma förväntade effekt.

Programteorianalys har som syfte att beskriva och bedöma en verksamhets underliggande teori. Programteorin kan beskrivas som en modell över hur en insats är tänkt att fungera med avseende på prestationer som ska leda till önskade effekter.¹⁸

Utvärdering och näraliggande begrepp

Till skillnad från utvärdering så är uppföljning något som sker mer löpande i verksamheten, ofta enligt fasta rutiner i en verksamhet. Uppföljningen syftar till att ge en samlad och översiktlig bild av en åtgärd och vad den har lett till, men utan att det görs någon värdering.¹⁹ Uppföljning, eller enkel uppföljning, kan exempelvis innebära datainsamling och statistikproduktion om en enskild aktivitet. Den enkla uppföljningen analyserar inte eventuella kausala samband eller bedömer informationen utifrån värderingskriterier.

Skillnaden mellan uppföljning och utvärdering är att utvärdering sker vid särskilda tillfällen och innehåller någon form av värdering och kriterier mot vilka ett resultat eller utfall jämförs. Detta saknas normalt inom uppföljningen. Utvärdering innebär också en djupare analys och bedömning än en uppföljning, som normalt inte ger förklaringar till de observerade förändringarna.

Tillsyn liknar utvärdering i det att verksamheter granskas och bedöms. Men det finns en skillnad i vilken typ av bedömningsgrunder som används och tillsynen bedrivs endast av myndigheter som enligt lag har detta som uppgift.²⁰ Tillsynen fokuserar till stor del på om verksamheten uppfyller de krav som lagstiftningen ställer och har inte på samma sätt till syfte att hitta förklaringar till varför

---

¹⁸ ESV (2012:43). *Programteori och verksamhetslogik – ett metodstöd för Regeringskansliet*.

¹⁹ Sandberg, B. och Faugert, S. (2020). *Perspektiv på utvärdering*.

²⁰ Bengtsson, M. och Ek, E. (2013). "Tillsyn" i *Uppdrag offentlig granskning*, Johansson och Lindgren (red).

verksamheten inte uppfyller kraven. En del tillsynsmyndigheter har möjlighet att vidta sanktioner som exempelvis föreläggande och förbud för att driva igenom sina krav. Men det finns stor variation i vilka formella befogenheter en tillsynsmyndighet har samt i vilken utsträckning de använder sina befogenheter.²¹

Utvärdering och forskning är näraliggande på så sätt att de ofta använder sig av liknande samhällsvetenskapliga metoder och arbetsätt – och i viss mån kan ha fokus på samma frågeställningar. Forskningen är dock inte på samma sätt bunden av uppdragsramar för de undersökningar som görs och kan även i högre utsträckning välja de objekt som ska studeras. Syftet med utvärderingar är att ta fram specifik och tillämpbar kunskap som ska vara till praktisk nytta inför beslut, medan forskningens syfte snarare är att bidra till en kontinuerlig kunskapsuppbyggnad inom ett område.²² Uppdragsforskning befinner sig någonstans i gränslandet mellan utvärdering och forskning genom att forskningen då har en bestämd tillämpning i sikte.

3.11 Regeringens behov av analyser

Regeringen behöver analyser och utvärderingar som underlag för en allmän bedömning av statsförvaltningen och av enskilda myndigheters effektivitet samt för utveckling av politiken generellt och för enskilda utgiftsområden. Den följande redovisningen utgår från dessa behov.

3.11.1 Myndigheternas återrapportering och redovisning till regeringen

Analys, utvärdering och uppföljning av resultat och effekter behövs på olika nivåer i offentlig förvaltning och syftar till olika saker. Regeringen och Regeringskansliet har behov av en löpande återkoppling och kunskapsöverföring från myndigheterna på såväl formell som informell basis.

Det finns också krav som gäller för samtliga myndigheter. Den årliga resultatredovisningen, enligt förordningen om årsredovisning

---

²¹ Ibid.

²² Sandberg, B. och Faugert, S. (2020). *Perspektiv på utvärdering*.

och budgetunderlag, är nära knutet till den statliga budgetprocessen och kräver årlig resultatredovisning från myndigheterna. Detta ställer i sin tur krav på intern analyskapacitet på myndigheterna för att kunna bedöma såväl den egna verksamhetens måluppfyllelse som hur verksamheten bidrar till att nå de mål som politiken har satt upp för myndigheten och politikområdet.

3.11.2 Kunskap om politikens genomförande och effekter

För att regeringen ska kunna bedöma om politiken har fått avsedda effekter behöver regeringen löpande underlag för bedömningen. Genom de analyser som myndigheterna gör kan regeringen utveckla styrningen av en viss politisk åtgärd eller verksamhet. Regeringen behöver också från tid till annan ett utökat kunskapsunderlag för att kunna bedöma om det finns skäl att genomföra förändringar av politikens inriktning eller genomförande.

Som redovisats ovan har alla myndigheter ett ansvar att redovisa sin verksamhet. Myndigheter med genomförandeuppgifter tar exempelvis fram huvuddelen av den statistik och den uppföljnings- och utvärderingsinformation som regeringen behöver för att kunna bedöma genomförandet av politiken och de prestationer som utförts.

De renodlade analys- och utvärderingsmyndigheterna har en särskild och viktig roll genom sin kunskap om analys- och utvärderingsmetoder. De kan därmed ge mer uttömmande svar om effekter och kausala samband mellan politikens genomförande och uppnådda mål.

Även universitet, högskolor och forskningsinstitut tar fram information om offentlig verksamhet som kan vara relevant för regeringens styrning. För att regeringen ska kunna forma en kunskapsbaserad politik behöver den fånga upp nya forsknings- och utvärderingsresultat. Vidare behöver regeringen få resultaten sammanställda och presenterade på ett sätt som är anpassat till regeringens behov. Analys- och utvärderingsmyndigheterna tar fram sådana forsknings- och kunskapsöversikter. Givet att analys- och utvärderingsmyndigheterna får den typen av uppdrag bygger de över tid upp en institutionell kunskap om politikens möjligheter och begränsningar inom en sektor som är värdefull för regeringen.

3.11.3 Fristående analyser

Regeringen behöver också fristående analyser för att kunna värdera hur myndigheter utför sitt uppdrag och de underlag som genomförandemyndigheter lämnar till regeringen inom ramen för den årliga budgetprocessen. Genom att det finns en annan myndighet än genomförandemyndigheten som analyserar och utvärderar politikens genomförande och resultat så har regeringen ett underlag som kan uppfattas som mer objektivt och som kan ha andra och fler perspektiv på verksamhetens resultat och om de politiska målen har uppnåtts.²³ Dessutom kan genomförandemyndigheten ta del av underlag som analys- och utvärderingsmyndigheterna tar fram och de kan därmed bidra till en diskussion om effektivitet i genomförandet.

Regeringen kan även använda underlag från en analys- och utvärderingsmyndighet som underlag för den årliga resultatdialogen med genomförandemyndigheten och därmed som ett underlag för att bedöma resultat och för diskussioner om behov av att förändra regeringens styrning. Det är tydligt att regeringen i vissa fall genom inrättande av en fristående analys- och utvärderingsfunktion för vissa politikområden har önskat att balansera informationsövertaget som myndigheter med omfattande verksamhet har gentemot regeringen. Regeringen ser behovet av att ha myndigheter som med ett visst avstånd till genomförandet kan analysera verksamhetens utfall och resultat och samband mellan verksamheter.

En annan förklaring till behovet av fristående analys- och utvärderingsmyndigheter är förvaltningsstrukturen i Sverige, med små departement och fristående myndigheter. Huvuddelen av de analytiska resurserna är samlade i myndigheterna. Även en stor del av den strategiska analysen och förslag till policyutveckling har kommit att ligga hos myndigheterna. De fristående analys- och utvärderingsmyndigheterna är därmed ett sätt att bryta genomförandemyndigheternas informationsövertag och bistå regering och riksdag med analyser och utvärderingar.²⁴

---

²³ Se exempelvis prop. 2009/10:175. *Offentlig förvaltning för demokrati, delaktighet och Tillväxt.*

²⁴ ESO (2017:1). *Dags för omprövning – en ESO-rapport om styrning av offentlig verksamhet.*

3.11.4 Underlag för omprövning

För att möta förändrade behov och utmaningar behöver statens insatser kontinuerligt ses över. Även nya politiska prioriteringar och ny kunskap skapar behov av att förändra sammansättningen av statens utgifter. Internationella erfarenheter visar att många länder har inrättat särskilda funktioner som, inom ramen för den statliga budgetprocessen, granskar och omprövar tidigare beslut om offentliga utgifter.²⁵ Någon sådan funktion eller något sådant verktyg finns inte i Sverige. Flera länder har även regleringar om när och hur utvärderingar ska göras.²⁶

Regeringen lägger sällan uppdrag på enskilda myndigheter att ta fram underlag för att ompröva det statliga åtagandet. I de fall det har använts så är det mer ad-hoc och inom ramen för utredningsväsendet. Frågan om att systematiskt inom ramen för budgetprocessen kunna göra översyner av det offentliga åtagandet har varit återkommande under lång tid. Behovet har framförts i flera utredningar, bland annat har Riksrevisionen rekommenderat regeringen att införa en rutin för att säkerställa att stora reformer utvärderas.²⁷ Det har gjorts flera försök att institutionalisera behovet av översyner och omprövning av reformer.²⁸ Utredningen återkommer i kapitel 6 med förslag inom dessa områden.

3.11.5 Sektorsövergripande analyser

Styrningen och organiseringen av den statliga verksamheten utgår i hög utsträckning från riksdagens indelning av statsbudgeten i utgiftsområden och regeringens departementsindelning. Ibland behövs analyser som inte avgränsas av dessa indelningar. Analys- och utvärderingsmyndigheterna har en tydlig inriktning mot den verksamhet som bedrivs i respektive utgiftsområde eller departement. Detta innebär att regeringen oftast och enbart får sektorsvisa utvärderingar.

I dagsläget har regeringen framför allt två myndigheter som har ett sektorsövergripande perspektiv på analyser och utvärderingar;

---

²⁵ ESV (2023:3). *Utgiftsöversyner – anpassar det offentliga åtagandet till nya behov och prioriteringar.*

²⁶ SOU 2018:79. *Analys och utvärderingar för effektiv styrning.*

²⁷ Riksrevisionen (2022:15). *På skakig grund – beslutsunderlag inför stora reformer.*

²⁸ ESV (2023:3). *Utgiftsöversyner – anpassar det offentliga åtagandet till nya behov och prioriteringar.* Statskontoret (2021). *Perspektiv på omprövning.*

Statskontoret och Ekonomistyrningsverket (ESV). De ska förse regeringen med underlag eller på regeringens uppdrag erbjuda myndigheter stöd.²⁹ För att öka möjligheten att ge regeringen ett mer kvalificerat underlag för omprövning och effektivisering av statliga verksamheter så föreslås i budgetpropositionen för 2025 att myndigheterna Ekonomistyrningsverket och Statskontoret slås samman (prop. 2024/25:1). Regeringen kan därmed i vissa fall använda den sammanslagna myndigheten för en sektoroberoende eller en sektorspecifik analys- och utvärdering.

3.11.6 Regeringens rapportering till riksdagen

Regeringen ska enligt budgetlagen redovisa till riksdagen vilka resultat som uppnåtts i förhållande till de mål som riksdagen har beslutat för utgiftsområdena.

Resultatinformationen ska vara tillräcklig för att riksdagen ska kunna ta ställning till regeringens budgetförslag. Här finns således en koppling mellan resultatinformation och det budgetförslag som läggs fram. Den teoretiska kopplingen är att regeringen ska redovisa att resurserna använts på ett ändamålsenligt sätt och i enlighet med riksdagens beslut samt att verksamheten bedrivits effektivt. Om detta görs trovärdigt så ska riksdagen fatta beslut om resurser för det kommande året.

Normalt baseras regeringens redovisning till riksdagen på offentlig statistik, myndigheters årsredovisningar och annan information från myndigheter. Även offentliga utredningar och andra källor är central information. Enligt de uttalanden som bland annat Finansutskottet gjort är riksdagen framför allt intresserad av information om politikens samlade effekter och om målen uppnåtts.³⁰

3.12 Sammanfattande iakttagelser

I detta kapitel har utredningen kortfattat redogjort för den offentliga sektorns omfattning och organisering samt regeringens behov och myndigheternas ansvar. Det offentliga åtagandet är omfattande

---

²⁹ ESV (2024:23) och Statskontoret (2024:4). *Redovisning av uppdrag att lämna förslag om organisationsförändring.*

³⁰ Bet. 2015/16:FiU1, s. 165.

och utgiftsmässigt står staten för cirka hälften av kostnaderna och kommunsektorn för den andra hälften. Antalet myndigheter har minskat över tid och består av några få stora myndigheter och många små- och medelstora myndigheter. Utredningen kan också konstatera att mindre myndigheter tenderar att ha något högre kostnader per årsarbetskraft jämfört med större myndigheter, men skillnaderna i detta avseende är inte påfallande stora. Mer betydelsefullt för kostnadsbilden och för förutsättningarna för att driva en effektiv verksamhet är vilken verksamhet myndigheten är satt att utföra och därmed blir organisationen för den statliga verksamheten viktig.

Regeringens styrning av myndigheterna är i normalfallet knuten till den årliga budgetprocessen, där fokus ligger på uppföljning och utfärdande av instruktioner och regleringsbrev. Regeringen styrning har också över tid blivit mer verksamhetsanpassad.

Det finns ett tydligt fokus i regeringens nuvarande styrning att arbeta för en hög samhällsekonomisk effektivitet och en hög kostnadseffektivitet. Som nämnts ovan är organiseringen av uppdraget viktigt för att nå dessa mål. Ett kompletterande sätt att uppnå målen om effektivitet är att se till att det finns oberoende analyser och utvärderingar av den offentliga verksamheten. Det ger regeringen underlag för att bedöma politikens genomslag och behovet av förändringar.

4 Analys av det offentliga åtagandet

I det här kapitlet redovisar utredningen analyserna av motiven för det offentliga åtagandet för respektive myndighet. Utgångspunkten för analyserna är den teoretiska referensram som beskrivs i kapitel 2. Kapitlet inleds med en beskrivning av hur utredningen har operationaliserat teoribildningen kring det offentliga åtagandet. Därefter följer en kortfattad beskrivning av respektive myndighet samt utredningens bedömning avseende om myndighetens uppgift och verksamhet är ett motiverat offentligt åtagande. Utredningen besvarar även frågan om staten är mest lämpad att bedriva verksamheten samt redogör för eventuella överlappande eller näraliggande verksamheter med andra myndigheter som kan behöva studeras vidare för att se om det finns mer ändamålsenliga eller kostnads-effektiva sätt att organisera verksamheterna. Kapitlet avslutas med ett antal sammanfattande iakttagelser och bedömningar.

I kapitlet redovisas en kortfattad version av den längre genomgång som utredningen gjort av de myndigheter som ingår i uppdraget och som redovisas i bilaga 4.

4.1 Analysmodell för det offentliga åtagandet

Utredningens analysmodell syftar primärt till att ligga till grund för att ge svar på direktivets (dir. 2023:132) centrala frågor:

- Är myndighetens uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden och bör det/de i så fall utföras av staten?
- Är de överväganden som legat till grund för myndighetens bildande fortfarande motiverade?
- Är myndighetens uppgifter näraliggande eller överlappande med andra myndigheters uppgifter?

De myndigheter som omfattas av direktivet omfattar i huvudsak alla utgiftsområden på statsbudgeten eller samtliga departement. På en övergripande nivå handlar det om en heterogen skara myndigheter med olika uppgifter och verksamheter som i stort sett bara har gemensamt att de vid utgången av år 2022 hade färre än 100 årsarbetskrafter och i övrigt uppfyllde de kriterier som styrte urvalet av vilka myndigheter som ska ingå i översynen (se kapitel 1).

I det följande beskrivs den stegvisa ansats utredningen använt för att kunna ge svar på de tre frågorna.

- *Steg 1:* En övergripande beskrivning av det område som respektive myndighet är verksam inom samt en översiktlig redovisning utifrån den teoretiska referensramen av motiven för det offentliga åtagandet inom det aktuella området.¹

För att sätta myndigheternas verksamhet och uppgifter i en större kontext, analysera om dessa är motiverade offentliga åtaganden samt identifiera eventuella överlapp bedömer utredningen att det är nödvändigt att först översiktligt beskriva det aktuella området. På en övergripande nivå analyserar utredningen i detta steg vilket eller vilka av de tre motiven för det offentliga åtagandet (effektivitetsmotivet, rättvis-/fördelningsmotivet, och motivet om samhällsnyttiga respektive samhällsskadliga varor och tjänster) som är giltiga inom politikområdet i stort.

- *Steg 2:* Genomgång av motiven för myndighetens bildande.

Nästa steg i analysen är att identifiera motiven till myndighetens bildande, vilka övervägande kring detta som gjordes för att kunna bedöma om dessa fortfarande är giltiga i dag.

- *Steg 3:* Beskrivning av myndighetens uppgifter och verksamhet.

Därefter beskrivs översiktligt vad den mindre myndighetens uppgifter är och vad verksamheten består av utifrån instruktionen.

- *Steg 4:* Beskrivning av myndighetens samverkan med andra myndigheter inom ramen för uppdraget.²

---

¹ Notera att denna del av utrymmesskäl endast återfinns i den längre bilagan.

² Även denna del återfinns av utrymmesskäl endast i bilagan.

I steg 4 följer en redovisning av myndighetens samverkan med andra myndigheter eller andra organisationer.

- *Steg 5:* I detta steg redogörs översiktligt för var myndigheten är lokaliserad, antal årsarbetskrafter, hur den finansieras samt den totala verksamhetskostnaden fördelat på personalkostnader och lokalkostnader med mera.

När det gäller kostnaderna för verksamheten redovisas specifikt hur dessa fördelas på personal, lokaler och övriga driftskostnader samt driftskostnaderna per årsarbetskraft. Dessa siffror kommer genomgående från myndigheternas årsredovisningar. Utredningen har kompletterat dessa kostnadsåtgångar med två andra åtgångar: personalkostnader per årsarbetskraft respektive lokalkostnader per årsarbetskraft. Syftet är att jämföra i vilken utsträckning personal- och lokalkostnaderna skiljer sig åt beroende på till exempel lokaliseringssort. Tanken är främst att kunna identifiera kostnader för enskilda myndigheter som sticker ut som höga i relation till de andra mindre myndigheterna.

- *Steg 6:* Analys av om myndighetens verksamhet och uppgifter är motiverade offentliga åtaganden.

I detta steg genomförs på basis av den kunskap som genererats i de tidigare stegen analysen av om myndighetens uppgifter och verksamhet är motiverade offentliga åtaganden. Detta görs också med utgångspunkt i det teoretiska ramverket. Syftet är att kunna identifiera vilket eller vilka av dessa motiv som är mest giltiga för den mindre myndighetens verksamhet och uppgifter. För ett flertal av de mindre myndigheterna kommer det sannolikt vara tydligt att deras verksamhet fyller en specifik uppgift i ett större motiverat offentligt åtagande. Om uppgiften bedöms vara ett motiverat offentligt åtagande analyseras också om uppgiften bör utföras av staten. Syftet är också att konstatera om en viss verksamhet och vissa uppgifter inte är motiverade offentliga åtaganden utifrån den teoretiska referensramen men som eventuellt kan motiveras på andra sätt, till exempel genom att myndighetens verksamhet och uppgifter följer av internationella konventioner och överenskommelser som Sverige anslutit sig till. I detta steg ingår också att analysera om de ursprung-

liga övervägandena bakom myndighetens bildande fortfarande är giltiga.

I denna del av analysen ingår också att bedöma om den uppgift som myndigheten har och den verksamhet som bedrivs är näraliggande eller överlappande med andra myndigheters uppgifter och verksamhet (se kapitel 1 för definition av begreppen). Utredningens bedömning vilar i huvudsak på myndigheternas egna redovisningar av vilka andra myndigheter som bedriver näraliggande eller överlappande verksamheter.

- *Steg 7: Sammanfattande bedömning och fortsatt analys.*

I detta sista steg besvarar utredningen, på basis av den information och resultatet från de tidigare stegen, de tre frågor som formulerades i inledningen på detta avsnitt. Resultaten av denna övning mynnar ut i tre kategorier av myndigheter:

Myndigheter vars uppgifter och verksamhet som inte bedöms vara motiverade offentliga åtaganden.

I det fall analysen mynnar ut i att myndighetens uppgift och verksamhet inte längre är motiverade offentliga åtaganden kan förslaget bli att myndigheten eller delar av myndighetens verksamhet bör avvecklas.

Myndigheter vars uppgifter och verksamhet bedöms vara motiverade offentliga åtagande och där det inte finnas andra myndigheter som bedriver näraliggande eller överlappande verksamhet.

I det fall analysen mynnar ut i bedömningen att myndighetens uppgift och verksamhet är motiverade offentliga åtaganden och att det är staten som är mest lämpad att ha uppdraget samtidigt som det inte bedöms finnas näraliggande eller överlappande verksamhet hos andra myndigheter så finner utredningen det inte motiverat att fördjupa analysen för dessa myndigheter.³

---

³ Notera att detta inte gäller för de analys- och utvärderingsmyndigheter som ingår analysen. För dessa samtliga dessa genomförs en fördjupad analys i kapitel 5 med motiveringen att de omfattas av utredningens tilläggsdirektiv.

Myndigheter vars uppgifter och verksamhet bedöms vara motiverade offentliga åtaganden och där det finns andra myndigheter som bedriver näraliggande eller överlappande uppgifter.

I det fall analysen mynnar ut i att myndighetens uppgift och verksamhet är motiverade offentliga åtaganden och att det är staten som är mest lämpad att ha uppgiften samtidigt som det bedöms finnas näraliggande eller överlappande verksamhet hos andra myndigheter så fördjupar utredningen analysen för dessa myndigheter. Detta görs i kapitel 5 och kapitel 6.

Denna uppdelning av myndigheterna i de tre kategorierna svarar mot direktivets skrivning att utredningen efter en inledande analys ska göra en avgränsning till de områden eller sektorer där det bedöms mest lämpligt att föreslå sammanläggning av myndigheter genom överföring av uppgifter till en eller flera andra myndigheter respektive avveckling av uppgifter. För att utredningen ska ha placerat en myndighet i den tredje kategorin ska det antingen bedömas finnas:

- en verksamhetsmässig förbättringspotential: det kan handla om positiva synergieffekter från en sammanläggning av myndigheter genom överföring av uppgifter, som i sin tur bedöms kunna bidra till högre politisk måluppfyllnad,
- eller en potential till ökad kostnadseffektivitet och mindre sårbarhet genom en sammanslagning av myndigheter genom överföring av uppgifter,
- eller en potential att genom en sammanslagning av myndigheterna genom överföring av uppgifter åstadkomma bättre förutsättningar för regeringens styrning.

Det ska betonas att dessa kriterier ser delvis olika ut beroende på vilken myndighet och område det handlar om. Det gäller inte minst analys- och utvärderingsmyndigheterna där utredningens tilläggsdirektiv och därmed andra överväganden också kommer in i bilden.

4.2 Myndigheter under Arbetsmarknadsdepartementet

4.2.1 Diskrimineringsombudsmannen

Diskrimineringsombudsmannen (DO) bildades år 2009. Det var en följd av att de civilrättsliga diskrimineringsförbuden och övriga bestämmelser om åtgärder mot diskriminering fördes samman i en gemensam lag, diskrimineringslagen (2008:567).⁴ I samband med att den nya sammanslagna ombudsmannamyndigheten DO bildades, avvecklades de dåvarande fyra ombudsmännen: Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Handikappombudsmannen och Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning.

Det fanns en rad motiv bakom bildandet av DO. Bland annat ansågs det vara en logisk konsekvens av en gemensam lag mot diskriminering. Kompetens och erfarenheter för en diskrimineringsgrund kunde komma andra diskrimineringsgrunder till godo. En sammanslagen myndighet ansågs även få större genomslagskraft, tyngd och auktoritet och skulle underlätta för den som utsatts för diskriminering, särskilt om en diskriminerande handling kan hänföras till mer än en diskrimineringsgrund. En sammanslagning underlättade även för den som diskrimineringsförbuden, skyldigheten att vidta aktiva åtgärder med mera, riktar sig mot. Det bedömdes också leda till större tydlighet i tillsynsarbetet och underlätta en enhetlig tillämpning av regelverket.

DO:s uppdrag är delvis en följd eller ett resultat av Sveriges internationella åtaganden eller EU-rättsakter. Av ett flertal så kallade likabehandlingsdirektiv följer att EU:s medlemsstater är skyldiga att ha likabehandlingsorgan för att främja likabehandling. DO:s uppgifter framgår av diskrimineringslagen (2008:567), lagen (2008:568) om Diskrimineringsombudsmannen, föräldraledighetslagen (1995:584), lagen (1988:1465) om ledighet för närståendevård och lagen (1998:209) om rätt till ledighet av trängande familjeskäl. Det innebär bland annat att DO ska utöva tillsyn över diskrimineringslagen. Det omfattar dels diskrimineringsförbuden för verksamhetsutövare på olika samhällsområden, dels kraven på arbetsgivare och utbildningsanordnare att bedriva ett arbete med aktiva åtgärder.

---

⁴ Se prop. 2007/08:95. *Ett starkare skydd mot diskriminering.*

DO ska därutöver verka för att diskriminering som har samband med kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder inte förekommer på några områden av samhällslivet. Det innebär att DO ska verka även inom andra samhällsområden än de som omfattas av diskrimineringslagen men på andra sätt än genom tillsyn. Vidare ska DO också i övrigt verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Myndigheten är lokaliserad till Solna och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 96 årsarbetskrafter. Verksamheten är i allt väsentligt finansierad med anslag. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till drygt 140 miljoner kronor, fördelat på personal 70 procent, lokaler 11 procent och övriga driftskostnader 18 procent.

Det offentliga åtagandet inom diskrimineringsområdet kan motiveras på flera sätt. Dels utifrån att motverka marknadsmisslyckanden, dels utifrån ett rättviseperspektiv, dels utifrån att frånvaro av diskriminering kan ses som en samhällsnyttig tjänst. DO har en central uppgift i att förverkliga regeringens mål om ett samhälle fritt från diskriminering, en uppgift som direkt följer av gällande lagstiftning. Mot den bakgrunden bedöms myndighetens uppgifter som motiverade offentliga åtaganden. Det finns också såväl internationella konventioner som EU-rättsakter som har betydelse för utformningen av DO:s uppdrag. Det bedöms också vara ett offentligt åtagande som bör utföras av staten, bland annat eftersom det handlar om tillsyn över lagstiftning inom ett brett område. Vidare bedöms de överväganden som låg till grund för bildandet av myndigheten fortfarande vara giltiga även om det tillkommit flera nya myndigheter som i delar kan sägas bedriva näraliggande verksamhet. Det gäller främst Jämställdhetsmyndigheten, som bildades år 2015, och Institutet för mänskliga rättigheter, som bildades år 2022. Utredningen kan utöver dessa konstatera att det finns ett flertal myndigheter som har näraliggande eller överlappande uppgifter med Diskrimineringsombudsmannens främjandeverksamhet bland annat Forum för levande historia och Myndigheten för delaktighet.

Sammanfattningsvis bedöms DO:s uppgifter och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Omständigheten att det finns ett flertal myndigheter med uppgifter och verksamheter som är

närallgande och i delar överlappande med DO:s uppgifter och verksamhet motiverar fortsatt analys för att se om det finns organisatoriska eller andra förändringar som kan öka nyttan och effektiviteten inom det område myndigheten är verksam inom.

4.2.2 Inspektionen för Arbetslöshetsförsäkringen

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) inrättades i januari 2004 med uppgift att utöva en fristående och sammanhållen tillsyn över alla delar i arbetslöshetsförsäkringen, det vill säga över både a-kassorna och över Arbetsförmedlingens arbete med försäkringen. Regeringens motivering var att en sammanhållen tillsyn över alla delar i arbetslöshetsförsäkringen hos en fristående myndighet skulle stärka rättssäkerheten för och likabehandlingen av de arbetslösa, samtidigt som den medverkar till att arbetsmarknadens funktionssätt förbättras. Motiven var även att skapa förutsättningar för:

- mer likartad och rättvisare tillämpning av reglerna hos a-kassorna och Arbetsförmedlingen,
- legitimitet och ökad tilltro till arbetslöshetsförsäkringen, och
- effektivare uppföljning av arbetslöshetsförsäkringen.

Bakgrunden till förslaget att inrätta en tillsynsmyndighet var de brister i hanteringen av arbetslöshetsförsäkringen som hade pekats på i propositionen *En rättvisare och tydligare arbetslöshetsförsäkring* (prop. 1999/2000:1393). Regeringen menade att bristerna äventyrade rättssäkerheten och likabehandlingen av de försäkrade. Regeringen framhöll att rättssäkerheten för de arbetsökande kunde stärkas genom tydligare och mer ändamålsenliga regler, en mer enhetlig och likabehandlande tillämpning av reglerna samt genom upprätthållande av de grundläggande principerna i arbetslöshetsförsäkringen. Sedan bildandet har IAF:s uppgifter utökats till att även omfatta Arbetsförmedlingens och Försäkringskassans arbete med sanktioner inom aktivitetsstödet, utvecklingsersättningen och etableringsersättningen. Det beror på att kraven på arbetslösa och sanktionssystemet inom dessa trygghetssystem har anpassats efter

arbetslöshetsförsäkringen, så att det sedan 2018 ställs i princip samma krav på alla arbetslösa, oberoende av vilken ersättningsform som utgår.

IAF ansvarar för tillsyn över arbetslöshetsförsäkringen, arbetslöshetskassorna (a-kassorna) och Arbetsförmedlingens och Försäkringskassans arbete med trygghetssystem för den som är arbetslös.⁵ Det innebär att myndigheten utövar tillsyn över a-kassorna och granskar Arbetsförmedlingens handläggning av ärenden som rör arbetslöshetsförsäkringen, återkallande av anvisning till arbetsmarknadspolitiska program och utbetalning av statsbidrag till arbetslöshetskassorna. Vidare granskar myndigheten även Arbetsförmedlingens respektive Försäkringskassans handläggning av ärenden som rör sanktioner inom aktivitetsstödet, utvecklingsersättningen och etableringsersättningen.

IAF är lokaliserad till Katrineholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 75 årsarbetskrafter. Myndigheten finansieras i huvudsak via anslag. År 2023 uppgick de totala kostnaderna för verksamheten till drygt 83 miljoner kronor varav personalkostnader utgjorde 75 procent, lokalkostnader 4 procent och övriga driftskostnader 18 procent.

Arbetslöshetsförsäkringen är ett offentligt, statligt åtagande. Arbetsförmedlingen, a-kassorna men också Försäkringskassan är involverade i administrationen av arbetslöshetsförsäkringens olika delar. Administrationen ska ske på ett rättssäkert och effektivt sätt. Regeringen har genom bildandet av IAF skapat en fristående myndighet vars uppgift det är att genom granskning av administrationen bidra till att så sker. Ur ett systemperspektiv bedöms därför den verksamhet som IAF bedriver och den uppgift de har vara motiverade statliga åtaganden. Vidare bedöms de överväganden som låg till grund för IAF:s bildande år 2004 alltså vara relevanta. De kan snarast ha stärkts om man utöver tillkommande uppgifter för myndigheten beaktar betydelsen av att dessa stora och samhällsviktiga myndigheter åtnjuter ett förtroende bland medborgarna. Vikten av att medborgarna har förtroende för att administrationen sker rättssäkert, effektivt och utan felaktiga utbetalningar samt de betydande administrationskostnaderna gör att det behöver finnas en fristående granskningsfunktion på området.

Det finns i delar andra myndigheter som har näraliggande uppgifter med IAF. Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har i

---

⁵ Förordning (2007:906) med instruktion för Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen.

uppgift att utöva systemtillsyn över Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens administration av socialförsäkringen. Försäkringskassan ansvarar för att betala ut aktivitetsstöd, utvecklings- och etableringsersättning, ersättningar som även IAF utövar tillsyn över. Vidare har både Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan analysavdelningar som analyserar de egna verksamheterna med i grunden samma utgångspunkter som IAF, det vill säga att administrationen ska ske på ett effektivt, rättssäkert och serviceinriktat sätt. Även IFAU har ett näraliggande uppdrag genom att de kan genomföra analyser inom IAF:s granskningsområde, till exempel genom att analysera effekterna av olika åtgärder som berörda myndigheter vidtar.

Sammanfattningsvis bedöms IAF:s uppgifter och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande eftersom det handlar om tillsyn av i huvudsak statligt finansierad men också genomförd statlig verksamhet. Det finns ett visst överlapp mellan IAF:s, ISF:s och IFAU:s uppdrag som behöver analyseras vidare för att se om det finns organisatoriska förändringar som kan öka nyttan och effektiviteten i de statliga åtagandena inom arbetslöshet- och socialförsäkringen.

4.2.3 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) bildades år 1997 som Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering. Det grundläggande motivet till bildandet var de stora utgiftsökningarna för arbetsmarknadspolitiken under 90-talskrisen och en vilja att utvärdera om resurserna använts ändamålsenligt. Den arbetsmarknadspolitiska kommittén slog fast att det behövdes mer kunskap om arbetsmarknadspolitiken och i ett särskilt yttrande presenterades förslaget om en oberoende forskningsmyndighet.⁶ Under början av 00-talet tillkom uppdrag för IFAU att studera arbetsmarknadseffekter av utbildningssatsningar och några år senare uppdraget att studera arbetsmarknadseffekter av socialförsäkringen. Bakgrunden till IFAU:s utökade uppdrag på utbildningsområdet

---

⁶ SOU 1996:34. *Aktiv arbetsmarknadspolitik*.

2012 var att Regeringskansliet efterfrågade mer registerbaserad analys och utvärdering av åtgärder inom utbildningssystemet.

Enligt IFAU:s instruktion ska myndigheten främja och stödja och genom forskning genomföra uppföljning och utvärdering av den arbetsmarknadspolitiska verksamheten, studier av arbetsmarknadens funktionssätt, utvärdering av effekter av reformer inom utbildningsväsendet, utvärdering av effekterna på arbetsmarknaden av åtgärder inom utbildningsväsendet och av socialförsäkringen och utvärdering av socialförsäkringens effekter på arbetsmarknaden. Det omfattar både effektutvärdering och processutvärdering. IFAU ska även enligt instruktionen sprida information om resultaten till andra myndigheter och intressenter. Merparten av IFAU:s verksamhet består av forskning inom arbetsmarknads- och utbildningsområdet.

Myndigheten är lokaliserad till Uppsala och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 39 årsarbetskrafter. Verksamheten finansieras med anslag (73 procent) och bidrag (26 procent). År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till knappt 52 miljoner kronor varav personalkostnader utgjorde 83 procent och lokaler drygt 4 procent.

Motiven för det offentliga åtagandet inom arbetsmarknadsområdet kan på ett övergripande plan förklaras i termer av marknadsmisslyckanden, rättvise- och jämlikhetsmotiv samt utifrån makroekonomiska motiv. Detsamma gäller för socialförsäkrings- respektive utbildningsområdet. IFAU verkar således inom tre stora och för samhällsekonomin centrala områden där myndighetens roll är att genom forskning ta fram kunskap om hur dessa områden fungerar i olika avseenden. Fokus i verksamheten ligger på effektutvärdering av förd politik. Forskning är också ett tydligt motiverat offentligt åtagande. Således bedöms myndighetens verksamhet och uppgift vara motiverade offentliga åtaganden. Det är också ett statligt motiverat åtagande i och med att det rör hela arbetsmarknaden och till stor del statliga verksamheter. Undantaget är utbildningsområdet där kommunerna har det primära genomförandeuppdraget, dock med stark statlig styrning. Vidare bedöms de överväganden som låg till grund både för myndighetens bildande och breddningen till utbildningsområdet fortsatt vara relevanta. Mot bakgrund av samhällsutvecklingen där arbetslösheten i Sverige i dag tillhör de högsta inom EU och där skolresultaten i internationella mätningar ofta lyfts fram som ett problemområde kan motiven för systematiska utvärder-

ingar av den förda politiken inom de aktuella områdena och dess effekter snarast ha stärkts över tid.

Det finns myndigheter som bedriver näraliggande och i vissa delar överlappande verksamhet genom ISF och IAF som granskar socialförsäkringen respektive arbetslöshetsförsäkringen. Även analysverksamheterna vid Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Skolverket är i delar näraliggande. Dessa myndigheter bedriver dock inte primärt forskning. Den mest näraliggande verksamheten och i vissa fall överlappande verksamheten bedrivs i andra forskningsmiljöer, främst på universitet och högskolor, och då företrädesvis nationalekonomiskt inriktad sådan.

Sammanfattningsvis bedöms IFAU:s uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Det finns ett visst överlapp mellan Arbetsförmedlingens, Försäkringskassan, IAF:s, ISF:s och IFAU:s uppdrag och verksamhet som analyseras vidare för att se om det finns organisatoriska eller andra förändringar som kan öka nyttan och effektiviteten i de statliga åtagandena inom arbetslöshet- och socialförsäkringen.

4.2.4 Institutet för mänskliga rättigheter

Frågan om en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige har aktualiserats i ett antal offentliga utredningar och utvärderingar.⁷ År 2021 föreslog regeringen i en proposition att Institutet för mänskliga rättigheter (prop. 2020/21:143) skulle inrättas och den 1 januari 2022 inrättades institutet genom lag (2021:642) om Institutet för mänskliga rättigheter (IMR).

Institutet har ett brett mandat och ska främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna i Sverige. Institutet får föreslå för regeringen att Sveriges folkrättsliga åtaganden utvidgas inom området mänskliga rättigheter. Institutet ska däremot inte pröva enskilda klagomål om kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Institutets uppgifter är att följa, undersöka och rapportera om hur de mänskliga rättigheterna respekteras och förverkligas i Sverige. Institutet ska lämna förslag till regeringen om de åtgärder som behövs för att säkerställa de mänskliga rättigheterna, ha kontakter

---

⁷ Se exempelvis Ds 2019:4. *Förslag till en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige.*

med internationella organisationer och även i övrigt delta i internationellt samarbete. Institutet ska främja utbildning, forskning, kompetensutveckling, information och ökad medvetenhet om de mänskliga rättigheterna. Institutet ska varje år lämna en rapport till regeringen om sina iakttagelser av utvecklingen inom området mänskliga rättigheter i Sverige.

Myndigheten är lokaliserad till Lund och leds av en styrelse som ska bestå av institutets direktör och sju andra ledamöter. De andra ledamöterna utses av regeringen för en tid om fem år. Styrelsen utser en ordförande och en vice ordförande inom sig. År 2023 hade institutet en personalstyrka motsvarande 22 årsarbetskrafter. Verksamheten är i huvudsak finansierad med anslag. De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till knappt 41 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personal- respektive lokalkostnader 61 respektive 11 procent.

Det offentliga åtagandet inom det breda området som mänskliga rättigheter utgör är omfattande, förenklat kan man säga att uppgiften att skapa ett gott och väl fungerande samhälle för alla medborgare är synonymt med att skapa ett samhälle där de mänskliga rättigheterna är uppfyllda. Utifrån den välfärdsteoretiska analysmodellen som utredningen använder kan detta åtagande motiveras såväl som ett sätt att korrigera marknadsmisslyckanden, åstadkomma rättvisa och ur perspektivet samhällsnyttiga varor och tjänster. IMR:s uppgift och verksamhet fyller en viktig funktion i detta åtagande. Det bedöms således vara ett motiverat offentligt åtagande och ett statligt sådant med tanke på att det är ett rikstäckande arbete. Vidare följer institutets bildande och verksamhet av såväl svensk lag som ett flertal internationella konventioner som Sverige har anslutit sig till.

I och med att området mänskliga rättigheter är så omfattande och inkluderar ett flertal olika områden är det naturligt att flera andra myndigheter, till exempel Diskrimineringsombudsmannen, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för tillgängliga medier, har näraliggande uppgifter inom sina respektive uppdrag och ansvarsområden. Det finns emellertid ingen annan myndighet som har samma breda uppdrag som IMR inom området.

Sammanfattningsvis bedöms IMR:s uppgifter och verksamhet vara motiverade statliga åtaganden. Det finns flera andra myndigheter som i delar bedriver närliggande verksamhet. Mot bakgrund av att institutet relativt nyligen inrättats och har en unik roll har utredningen valt att undanta myndigheten från fortsatt analys.

4.2.5 Medlingsinstitutet

Under 1970- och 80-talen genomgick svensk arbetsmarknad stora förändringar såväl samhällsekonomiskt som politiskt och i fråga om partsrelationerna på arbetsmarknaden. Det sätt på vilket lönebildningen fungerade under dessa decennier medförde stora nominella lönepåslag men ringa eller inga reala löneökningar samt problem avseende internationell konkurrenskraft och för samhällsekonomin. Med början i slutet av 1980-talet och in på 1990-talet gjordes politiska försök att få arbetsmarknadens parter att enas om bättre fungerande former för lönebildningen. Inrättandet av Medlingsinstitutet år 2000 och det samtida införandet av nya regler för medling i arbetstvister innebar slutpunkten på en process som kan sägas ha inletts redan vid 1990-talets början.

Medlingsinstitutet har enligt sin instruktion i uppgift att verka för en väl fungerande lönebildning, ansvara för medling i arbetstvister och vara statistikansvarig myndighet för den officiella lönestatistiken.

Myndigheten har sitt säte i Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 12 årsarbetskrafter. Den verksamhet som myndigheten bedriver finansieras i allt väsentligt med anslag. 2023 uppgick myndighetens totala verksamhetskostnader till knappt 54 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personalkostnader 38 procent, lokalkostnader drygt 2 procent och övriga driftskostnader 59 procent.

Det finns både effektivitetsskäl och rättvise/fördelningspolitiska skäl för det offentliga åtagandet inom arbetsmarknadsområdet. Medlingsinstitutets uppgifter kopplar i huvudsak till det skäl som handlar om att åstadkomma en väl fungerande arbetsmarknad genom en väl fungerande lönebildning. Myndigheten bildades i slutet av 1990-talet för att den svenska arbetsmarknaden under flera årtienden inte haft en väl fungerande lönebildning. Under de snart 25 år som gått sedan myndighetens inrättande har samhälle och arbetsmark-

nad genomgått stora förändringar. Givet att lönebildningen de senaste decennierna varit mer välfungerande i den mening att den tidigare inflationsdrivande lönebildningen inte längre framstår som ett problem på samma sätt som tidigare framstår detta motiv i dag inte som lika starkt. Men de motiv, ytterst syftande till en lönebildning i samhällsekonomisk balans, som låg till grund för myndighetens uppdrag är alltså giltiga. Inte minst i ljuset av den globala inflationsuppgång som präglade de senaste åren. Likaså torde de verktyg som myndigheten har till sitt förfogande och de regler som styr verksamheten fortsatt vara väl lämpade för uppgiften. Bedömningen är således att myndighetens uppgift är ett motiverat offentligt åtagande som fortfarande är relevant. Det är också ett statligt sådant eftersom uppgiften rör lönebildningen på hela arbetsmarknaden.

Det finns ingen annan myndighet som på ett övergripande plan ska verka för en väl fungerande lönebildning på den svenska arbetsmarknaden eller medla brett vid konflikter. I den delen kan utredningen inte se att det finns andra myndigheter med näraliggande eller överlappande verksamhet. När det gäller Medlingsinstitutets statistikuppdrag är det näraliggande med SCB:s motsvarande uppdrag. Att ansvaret för den officiella lönestatistiken ligger på Medlingsinstitutet hänger dock ihop med dess betydelse för uppdraget att verka för en väl fungerande lönebildning.

Utredningen har övervägt om en medlingsfunktion kopplad till arbetsmarknadens parter – ett fristående råd – med uppgift att medla vid konflikter skulle kunna vara ett alternativ till Medlingsinstitutet. Detta skulle kunna ha fördelen att arbetsmarknadens parter får ett större ansvar att på egen hand hantera konflikter och i sista hand överlåta till det fristående rådet att medla i händelse av konflikt. I en viss mening kan man säga att en sådan lösning är mer i linje med den svenska arbetsmarknadsmodellen där parterna utan inblandning från staten ansvarar för lönebildningen. Nackdelen som utredningen ser det är att ett fristående råd kan ha svårt att vara oberoende i förhållande till arbetsmarknadens parter på samma sätt som Medlingsinstitutet. Utredningen bedömer att nackdelen överväger och har därför inte analyserat alternativet vidare.

Sammanfattningsvis bedöms Medlingsinstitutets uppdrag och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande och givet myndighetens unika roll, så analyseras myndigheten inte vidare.

4.3 Myndigheter under Finansdepartementet

4.3.1 Arbetsgivarverket

När Arbetsgivarverket bildades i sin nuvarande form år 1994 var ett huvudsyfte att, i linje med den svenska arbetsmarknadsmodellen, skapa en arbetsgivarorganisation som i praktiken skulle verka fristående från statsmakten. Arbetsgivarverket skulle finansieras med avgifter från myndigheterna och arbeta på deras uppdrag. I samband med reformen samma år som innebar ett till myndigheterna delegerat arbetsgivaransvar, delegerade regeringen även rätten att självständigt sluta kollektivavtal på det statliga området till det nybildade Arbetsgivarverket.

Arbetsgivarverket är i dag en arbetsgivarorganisation med cirka 250 medlemmar. Merparten av medlemmarna är myndigheter men också affärsverk samt några andra arbetsgivare med anknytning till statlig verksamhet. Myndighetens uppgift enligt instruktionen kan sammanfattas enligt följande: ansvara för centrala förhandlingar med de fackliga organisationerna, företräda staten i arbetsrättsliga tvister, utveckla och samordna den statliga arbetsgivarpolitiken genom samverkan med medlemmarna.⁸

Arbetsgivarverket är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en arbetsstyrka motsvarande knappt 70 årsarbetskrafter. Myndigheten leds av ett arbetsgivarkollegium. Chefer för myndigheter som lyder omedelbart under regeringen och som anställts av regeringen är ledamöter i arbetsgivarkollegiet. Regeringen utser övriga ledamöter i arbetsgivarkollegiet. Till skillnad från det stora flertalet myndigheter är verksamheten inte finansierad med anslag utan finansieras huvudsakligen genom medlemsavgifter. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till drygt 126 miljoner kronor. Av de totala kostnaderna utgjorde personalkostnader 73 procent, lokalkostnader 10 procent och övriga driftskostnader 16 procent.

Ett utmärkande drag för den svenska arbetsmarknaden är att kollektivavtal som reglerar löner och andra anställningsvillkor förhandlas fram mellan arbetsmarknadens parter, det vill säga arbetsgivarorganisationer och arbetstagarnas fackliga organisationer. Denna modell syftar till att åstadkomma en så väl fungerande arbetsmarknad som möjligt samhällsekonomiskt sett och utifrån att svenskt

---

⁸ Förordning (2007:829) med instruktion för Arbetsgivarverket.

näringsliv ska kunna vara konkurrenskraftigt internationellt. Arbetsgivarverket är den statliga sektorns arbetsgivarorganisation.

Den verksamhet och den uppgift myndigheten har är således en del i den svenska arbetsmarknadsmodellen och är ur detta perspektiv ett motiverat statligt åtagande. Vidare bedöms de överväganden som låg till grund för myndighetens bildande fortfarande vara giltiga motivet givet att modellen för avtalsförhandlingar fortfarande är rådande på den svenska arbetsmarknaden. Så länge regeringen står fast vid denna modell är motiven för Arbetsgivarverket som fristående arbetsgivarorganisation fortsatt giltiga.

Givet myndighetens unika konstruktion som en medlemsfinansierad organisation med uppgift att teckna kollektivavtal för de statliga myndigheterna finns det inte någon annan myndighet med näraliggande eller överlappande verksamhet.

Sammanfattningsvis bedöms Arbetsgivarverkets uppgifter och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande och det finns inga andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter eller verksamhet, varför utredningen inte har inkluderat myndigheten i fortsatt analys.

4.3.2 Allmänna reklamationsnämnden

Verksamheten vid Allmänna reklamationsnämnden (ARN) påbörjades vid årsskiftet år 1968 som en försöksverksamhet. Inrättandet av ARN var en av flera åtgärder som vid den tiden vidtogs i syfte att stärka konsumenternas ställning. Omfattande lagstiftning infördes både på det civilrättsliga och på det marknadsrättsliga området samtidigt som flera samhällsorgan med uppgift att ta till vara konsumenternas intressen successivt byggdes upp. Huvuddelen av de vidtagna åtgärderna tog sikte på att allmänt stärka konsumenternas ställning, men arbetet inriktades också på att hjälpa enskilda konsumenter när en tvist uppstod mellan en konsument och en näringsidkare (prop. 1979/80:114, s. 3–4). ARN var från början knuten till Statens konsumentråd och huvudmannskapet övergick 1973 till Konsumentverket, den nybildade centrala myndigheten på konsumentområdet. Reklamationsutredningen föreslog att verksamheten vid ARN skulle permanentas (SOU 1978:40) och ARN blev 1981 en fristående myndighet. ARN:s kompetensområde har

genom åren succesivt utvidgats. Verksamheten vid ARN var från början uppdelad på fem avdelningar, men verksamheten har där-
efter utvidgats till att avse många fler områden för tvistlösning.

ARN har enligt instruktionen i uppgift att pröva konsument-
tvister, verka för att parterna i en tvist kommer överens, informera
konsumenter och näringsidkare om ARN:s praxis, stödja den kom-
munala konsumentverksamhetens hantering av tvister genom ut-
bildning och information, genomföra förtroendeskapande åtgärder
i förhållande till näringslivet samt redovisa statistik över mottagna
anmälningar.

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en
arbetsstyrka motsvarande 49 årsarbetskrafter. Verksamheten är i
huvudsak finansierad med anslag. De totala verksamhetskostnaderna
uppgick år 2023 till drygt 63 miljoner kronor. Av dessa utgjorde
personalkostnader drygt 76 procent, lokalkostnader knappt 8 pro-
cent och övriga driftskostnader 14 procent.

Alla köp som görs innebär transaktionskostnader. Det handlar
om allt från att hitta säljare, bedöma om produkten eller säljaren
håller vad som utlovas till kostnader förknippade med saker och
ting som kan inträffa efter köpet, reklamationer, garantier med
mera. Dessa transaktionskostnader kan vara betydande. Generellt
kan man säga att ju större tillit köpare och säljare kan känna för att
transaktionen faller ut till belåtenhet och att det finns en etablerad
ordning för att hantera problem kring köpet, desto lägre blir transak-
tionskostnaderna. En låg transaktionskostnad är till gagn för alla
inblandande men också för samhällsekonomin i stort. Den lagstift-
ning som under lång tid etablerats i Sverige och många andra länder
kring köp av konsumentprodukter kan förstås i ljuset av en strävan
att minimera transaktionskostnader. Exempelvis genom att ange
vilka skyldigheter köpare och säljare har, hur eventuella tvister löses
och en etablerad ordning syftande till att säkerställa att denna lag-
stiftning efterlevs. En komponent i detta system är tvistlösnings-
instanser dit köpare eller säljare kan vända sig. Ytterst är detta dom-
stolar. Det är dock önskvärt många gånger att kunna lösa tvister
utan att gå till domstol eftersom detta kan innebära betydande
kostnader rent monetärt men också i form av tid. I Sverige finns
ARN dit konsumenter kan vända sig. Konsumenter kan i vissa fall
också vända sig till branschvisa tvistlösningsalternativ.

En central fråga i sammanhanget är om det skulle dyka upp privata tvistlösningsalternativ inom alla de konsumentområden där ARN i dag erbjuder tvistlösning om ARN inte fanns. Detta är en svår fråga att besvara men utredningens bedömning är att det inte skulle göra det. Än mindre skulle det finnas tvistlösningsalternativ dit konsumenter, som i dag, kostnadsfritt kan vända sig till med klagomål och få ett oberoende utlåtande och rekommendation. Med andra ord är bedömningen att ARN:s uppgifter och verksamhet är ett motiverat offentligt åtagande och därtill ett statligt sådant. Motiven till bildandet av ARN bedöms fortsatt vara giltiga. Exempelvis har konsumenter i takt med ökad digitalisering och gränsöverskridande handel blivit alltmer sårbara och utsatta. Såväl EU-kommissionen som Konsumentverket har nyligen lyft fram att personer med små ekonomiska marginaler kan vara särskilt utsatta på konsumentmarknader eftersom de riskerar att motiveras och lockas av olika erbjudanden som senare visar sig vara otillbörliga.

ARN har inte någon näraliggande eller överlappande uppgift i relation till någon annan myndighet. De allmänna domstolarna prövar förvisso också tvister mellan konsumenter och företag, men deras verksamhet kan i detta sammanhang inte ses som näraliggande eller överlappande. Det finns några godkända nämnder för alternativ tvistlösning, exempelvis Personförsäkringsnämnden, som drivs av branschorganisationer. ARN prövar inte tvister som kan prövas eller har prövats av en sådan nämnd om den har godkänts enligt lagen (2015:671) om alternativ tvistlösning i konsumentförhållanden.⁹

Utredningen har övervägt om ett alternativ till dagens ordning skulle kunna vara en privat tvistlösningsorganisation med statlig finansiering. Det finns i dag några privata tvistlösningsmekanismer inom några konsumentområden där ARN inte är verksamma. Man skulle kunna tänka sig att staten upphandlar tvistlösningstjänster av privata utförare, vilket potentiellt skulle kunna leda till ökad kostnadseffektivitet till följd av konkurrensutsättningen. Utredningen ser dock flera nackdelar med en sådan lösning. ARN bedöms ha stor legitimitet i samhället både bland konsumenter och näringsidkare och har därtill byggt upp en hög kompetens inom konsumentområdet som skulle riskeras att slås sönder.

---

⁹ Se § 6 förordning (2015:739) med instruktion för Allmänna reklamationsnämnden.

Sammanfattningsvis bedöms ARN:s uppgifter och verksamhet vara motiverade statliga åtaganden. Det finns med några få undantag inga andra myndigheter, eller andra organ, med tydligt närliggande eller överlappande uppgifter eller verksamhet. Utredningen har därför valt att inte analysera ARN vidare.

4.3.3 Finanspolitiska rådet

Finanspolitiska rådet (FpR) inrättades år 2007. Syftet var att bidra till en ökad öppenhet och stärkt möjlighet till ansvarsutkrävande (prop. 2006/07:100). Rådet bedömdes gagna det demokratiska samtalet och kunna utgöra stöd för långsiktighet i beslutsfattande som kan vara politiskt kostsamma på kort sikt.

Rådet ska enligt sin instruktion följa upp och bedöma måluppfyllelsen i finanspolitiken och den ekonomiska politik som regeringen föreslår och riksdagen beslutar om och därmed bidra till ökad öppenhet och tydlighet kring den ekonomiska politikens syften och effektivitet. Rådet ska med utgångspunkt i den ekonomiska vårpropositionen och budgetpropositionen bedöma om finanspolitiken är förenlig med långsiktigt hållbara offentliga finanser och de finanspolitiska målen, särskilt överskottsmålet och utgiftstaket.

Myndigheten lyder under Finansdepartementet och är lokaliserad till Stockholm. FpR leds av en myndighetschef (kanslichefen). Kansliet har fyra medarbetare, utöver kanslichefen (totalt fem årsarbetskrafter). Myndigheten har i uppdrag att bistå det särskilda råd som finns vid myndigheten. Myndigheten har ett särskilt beslutsorgan – det särskilda rådet. Det består av högst sex medlemmar, varav en ordförande och en vice ordförande. Samtliga ledamöter utses av regeringen efter förslag från rådets valberedning. Verksamheten är i allt väsentligt finansierad med anslag. De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till drygt 11 miljoner kronor, varav personalkostnader utgjorde 73 procent och lokalkostnader drygt 7 procent.

Finanspolitiken är en central statlig uppgift, dels genom att bestämma hur staten ska fördela resurser mellan olika utgiftsområden och hur finansieringen ska se ut, dels genom att vara en viktig del i stabiliseringspolitiken. Genom sin fristående ställning att analysera finanspolitiken både på kort och lång sikt tillför FpR en viktig del till finanspolitiken och dess utformning. Således bedöms FpR:s upp-

gift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Vidare bedöms motiven för rådets bildande fortfarande vara giltiga, kanske än mer i dag till följd av de pågående diskussionerna kring de budgetpolitiska målen. Det finns också ett krav på att EU:s medlemsstater ska ha nationella finanspolitiska regler och en oberoende tillsyn av att dessa efterlevs.

Rådet har följande näraliggande eller överlappande uppgifter med följande andra myndigheter enligt respektive instruktion: Konjunkturinstitutet (uppgiften att analysera hur de offentliga finanserna förhåller sig till budgetpolitiska mål respektive bedöma de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet), Ekonomistyrningsverket (uppgiften att analysera hur de offentliga finanserna förhåller sig till budgetpolitiska mål) och Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (uppgiften att utvärdera, analysera och redovisa effekter av statens insatser för hållbar nationell och regional tillväxt respektive uppdraget att bedöma om finanspolitiken ligger i linje med vad som krävs för en god, långsiktigt uthållig tillväxt).

Sammanfattningsvis bedöms FpR:s uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Det finns ett flertal andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter varför myndigheten analyseras vidare.

4.3.4 Konjunkturinstitutet

Konjunkturinstitutet (KI) bildades år 1937 mot bakgrund av det intresse som fanns under 1920- och 1930-talet för att med hjälp av politiska beslut styra ekonomins strukturella och konjunkturrella utveckling. För att åstadkomma detta behövdes bättre och mer enhetlig information om den svenska ekonomin. Under tidigt 1990-tal tillkom miljöekonomi som verksamhetsgren. Inledningsvis var den primära uppgiften i denna del att utveckla modeller och metoder för så kallade gröna nationalräkenskaper. Inriktningen kom senare att ändras till att ta fram beslutsunderlag för svensk klimat- och miljöpolitik.

KI ska enligt sin instruktion följa och analysera den ekonomiska utvecklingen, analysera finans- och penningpolitikens inriktning, analysera den förda finanspolitikens effekter och göra långsiktiga framskrivningar av de offentliga finanserna. Vidare ska KI göra

miljöekonomiska analyser och utvärdera den ekonomiska politikens kort- och långsiktiga effekter på riksdagens mål för miljö- och klimat och på en i övrigt miljömässigt hållbar utveckling.

KI är lokaliserad till Stockholm och är en enrådighetsmyndighet. År 2023 hade myndigheten en personalstyrka motsvarande 52 årsarbetskrafter. Verksamheten är huvudsakligen anslagsfinansierad och de totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till knappt 82 miljoner kronor, fördelat på personalkostnader 75 procent, lokal- kostnader 10 procent och övriga driftskostnader 14 procent.

KI:s verksamhet kan delas in två delar, dels den del som handlar om att analysera den makroekonomiska utvecklingen och göra prognoser för densamma, dels den del som handlar om att göra miljöekonomiska analyser. Det första verksamhetsdelen bedöms givet statens centrala roll i stabiliseringspolitiskt hänseende vara ett motiverat offentligt, och specifikt statligt åtagande. Det är till exempel enligt nuvarande finanspolitiska ramverk enbart staten som inte behöver ha en balanserad budget och därför kan stimulera samhällsekonomin genom finanspolitiska åtgärder i form av ökande offentliga utgifter eller sänkta skatter. Det kan enstaka år leda till betydande budgetunderskott. KI tillhandahåller genom sina analyser och prognoser i hög utsträckning vad som kan karaktäriseras som en kollektiv vara. Detta skapar positiva externa effekter för samhället i stort. Även den andra verksamhetsdelen bedöms vara ett motiverat offentligt åtagande. Analyser behövs för att på det mest kostnadseffektiva sättet kunna hantera bland annat problem med negativa externa effekter på klimat och miljöområdet.

Analyser av den makroekonomiska utvecklingen är kärnverksamheter både inom Finansdepartementet och Riksbanken. De flesta större banker gör sedan många år tillbaka makroekonomiska analyser och bedömningar av vart ekonomin är på väg. Det finns med andra ord både andra myndigheter och privata företag som bedriver närallgande och åtminstone delvis överlappande verksamheter med KI:s makroekonomiska verksamhet. Både KI och FpR har i uppdrag att analysera hur de offentliga finanserna förhåller sig till budgetpolitiska mål, bedöma de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet samt att göra prognosutvärderingar. Både KI och Ekonomistyrningsverket har i uppdrag att analysera hur de offentliga finanserna förhåller sig till budgetpolitiska mål och prognoser. Det finns även ett överlapp av verksamheter mellan KI

och Riksgälden avseende vissa makroekonomiska prognoser. Detsamma gäller vis-a-vis Arbetsförmedlingen avseende prognoser över arbetslösheten. Det finns vidare ett överlapp av verksamheter mellan KI och Statistiska centralbyrån (SCB). SCB gör vissa fördjupade analyser kopplade till svensk ekonomi och till Nationalräkenskaperna och arbetskraftsundersökningen (AKU). Både KI och Naturvårdsverket som gör samhällsekonomiska analyser av klimat- och miljöpolitiken. Även Myndigheten för tillväxtpolitisk utvärdering och analys gör samhällsekonomiska analyser av klimat- och miljöpolitiken. Det som utmärker KI:s verksamhet är att myndighetens makroekonomiska prognoser till stor del är underlag som andra myndigheter och aktörer nyttjar och lägger till grund för sina egna makroekonomiska prognoser.

Sammanfattningsvis bedöms Konjunkturinstitutets uppgifter och verksamhet vara statligt motiverade åtaganden. Det finns ett flertal andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter, vilket behöver analyseras vidare för att kunna bedöma om det kan vara aktuellt med organisatoriska eller andra förändringar.

4.3.5 Revisorsinspektionen

Revisorstillsynen har en lång historia i Sverige och har reformerats vid ett antal tillfällen. Tillsynen har hanterats av handelskamrarna och av staten genom Kommerskollegium. År 1995 övertogs tillsynsansvaret av den nybildade myndigheten Revisorsnämnden. Tillsynen har gått från att huvudsakligen skapa praxis genom påförandet av disciplinära åtgärder, till att successivt gripa sig an de större frågor om förväntningarna på revisionen, utbildning och fortbildning av revisorer, samt revisorns roll för att motverka korrup­tion och oegentligheter. Samarbetet inom Europa och globalt inom revisionsområdet blir alltmer integrerat och proaktivt. Kampen mot ekonomisk brottslighet och behovet av att öka trovärdigheten i företagets redovisning och rapportering, har drivit utvecklingen såväl i Sverige som internationellt. År 2017 ändrade Revisorsnämnden namn till Revisorsinspektionen för att tydliggöra myndighetens ledningsform och ansvarsförhållandet till tillsynsnämnden. Men även för att markera myndighetens förändrade mandat som följde av EU:s revisionspaket.

Grundläggande bestämmelser om verksamheten vid Revisorsinspektionen finns i revisorslagen (2001:883), förordningen (1995:665) om revisorer samt förordningen (2007:1077) med instruktion för Revisorsinspektionen. Revisorsinspektionens uppdrag är att tillgodose samhällets behov av kvalificerade och oberoende externa revisorer och att ansvara för att god revisorssed och god revisionsutvecklas på ett ändamålsenligt sätt. Därtill bedriver inspektionen tillsyn av auktoriserade och godkända revisorer och registrerade revisionsbolag. I uppdraget ingår även att ingripa mot revisorer som medverkar till eller som underlättar för ekonomisk brottslighet.

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 20 årsarbetskrafter. Verksamheten finansieras uteslutande med avgifter. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till drygt 44 miljoner kronor varav personalkostnader och lokalkostnader utgjorde 60 procent respektive 10 procent.

Det är centralt för samhällsekonomin och den ekonomiska utvecklingen i ett land att ha väl fungerande system för bokföring och revision. Detta inbegriper också en väl fungerande tillsyn inom revisionsområdet, så att det går att lita på revisorernas utsagor. Detta är i grunden Revisorsinspektionens uppdrag. Således bedöms myndighetens uppdrag och verksamhet vara motiverade offentliga åtaganden. Eftersom uppdraget avser såväl privat som offentlig verksamhet bedöms det också vara ett statligt motiverat åtagande. Den EU-rättsliga regleringen, revisorsdirektivet och EU:s revisorsförordning, kräver att det finns en behörig myndighet som ansvarar för tillsynen över auktoriserade revisorer och registrerade revisionsbolag. Motiven för myndighetens bildande bedöms fortfarande vara giltiga och har mot bakgrund av en tilltagande ekonomisk brottslighet och behovet av att öka trovärdigheten i företagens redovisning och rapportering snarast stärkts över tid.

Revisorsinspektionen och Finansinspektionen delar på ansvaret för EU:s revisionspaket. Denna uppdelning av ansvaret är ovanlig vid en europeisk utblick, där det vanligast är att en och samma myndighet ansvarar för såväl tillsynen över revisorerna som över företag av allmänt intresse.

Sammanfattningsvis bedöms Revisorsinspektionens uppgifter och verksamhet vara motiverade statliga åtaganden. Bland annat

utifrån det delade ansvaret med Finansinspektionen rörande EU:s revisionsplikt har utredningen funnit det motiverat att analysera vidare om det finns ökad verksamhetsnytta eller kostnadseffektivitet att uppnå genom en inordning av Revisionsinspektionen i Finansinspektionen.

4.3.6 Spelinspektionen

I Sverige har spelandet om pengar under lång tid varit under statlig kontroll. Staten har sett ett behov av att skydda spelarna och befolkningen men det har även funnits skäl till att kontrollera spelandet för att öka statens intäkter. I takt med att den svenska lotteri- och spelmarknaden växte uppstod ett behov av en särskild myndighet som hade tillsyn över spelmarknaden. Lotterinämnden inrättades på försök år 1974 och blev 1983 en permanent nämnd. När lotterilagen sågs över blev Lotterinämnden myndigheten Lotteriinspektionen, som år 2019 bytte namn till Spelinspektionen.

Spelinspektionen är en förvaltningsmyndighet för frågor om spel och har enligt instruktionen följande uppgifter: fullgöra de uppgifter som spelmyndigheten har enligt spellagen (2018:1138) och som spelmarknadsmyndigheten har enligt lagen (2022:1672) om skyldighet att lämna uppgifter om utvecklingen på spelmarknaden, verka för en sund och säker utveckling inom tillsynsområdet och vid behov vidta eller föreslå åtgärder, motverka förekomsten av manipulation av sporthändelser med avseende på vadållning (matchfixning), främja allmän kännedom om spellagstiftningen, följa och informera om utvecklingen på spelmarknaden samt bistå regeringen med det underlag som behövs inom spelområdet, belysa skillnader mellan kvinnors och mäns spelande, och utöva tillsyn över den utlottningsverksamhet som bedrivs av Riksgäldskontoret inom ramen för svenska statens premieobligationslån.¹⁰

Myndigheten är lokaliserad till Strängnäs och är en styrelsemyndighet. År 2023 hade myndigheten en personalstyrka motsvarande 61 årsarbetskrafter. Verksamheten är i allt väsentligt anslagsfinansierad. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till drygt 80 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personal- respektive lokal-kostnader 72 respektive 8 procent.

---

¹⁰ Förordning (2018:1476) med instruktion för Spelinspektionen.

Det primära motivet för offentliga åtagandet inom spelområdet är att verka för en sund och laglig spelmarknad där unga och individer med benägenhet för spelmissbruk så långt det är möjligt ska skyddas från ett osunt spelande. Spelinspektionen är den myndighet som har till uppgift att verka för detta. Således är myndighetens uppgifter och verksamhet ett motiverat offentligt åtagande och närmare bestämt ett statligt sådant eftersom det gäller allt spelande i Sverige och som numera sker på ett gränsöverskridande sätt. Motiven för myndighetens bildande är fortsatt giltiga och har snarast stärkts över tid genom att en betydande del av spelandet i dag sker via nätet och involverar spelbolag utanför Sverige.

Spelinspektionen och Konsumentverket har enligt spellagen ett gemensamt tillsynsansvar för marknadsföringsregleringen i 15 kap. spellagen. Att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism är uppdrag som flera andra myndigheter också har eftersom tillsynen är sektorsspecifik. Finansinspektionen utövar tillsyn över den finansiella sektorn, Spelinspektionen över spelmarknaden.

Sammanfattningsvis bedöms Spelinspektionens uppgifter och verksamhet vara motiverade statliga åtaganden. Både Konsumentverket och Finansinspektionen har i delar näraliggande uppgifter. Myndigheterna har dock olika perspektiv och inriktningar på sina uppdrag. Utredningen har sammantaget funnit att det inte är motiverat, trots vissa näraliggande uppgifter med andra myndigheter, att ta med Spelinspektionen för fortsatt analys.

4.3.7 Upphandlingsmyndigheten

Upphandlingsmyndigheten bildades 2015 med syfte att stärka den strategiska betydelsen av offentlig upphandling. I budgetpropositionen för 2015 framgår bland annat att ett statligt, samordnat upphandlingsstöd spelar en nyckelroll i genomförandet av regeringens politik på området (prop. 2014/15:1, utgiftsområde 2). Bildandet hade föregåtts av Upphandlingsstödsutredningen, som i betänkandet Upphandlingsstödsutredningens framtid föreslog att en upphandlingsstödsmyndighet skulle inrättas för att ta ansvar för det samordnade upphandlingsstödet. Utredningen menade att en fristående myndighet har flera fördelar i förhållande till att låta upphandlingsstödet ingå i en befintlig myndighet. Utredningen förde bland annat fram bättre

synlighet, möjlighet att rekrytera personal med hög kompetens och enklare och mer transparent ur myndighetsstyrningssynpunkt. Den efterföljande Upphandlingsutredningen stödde Upphandlingsstödutredningens förslag att inrätta en upphandlingsstödsmyndighet, med syfte att stärka den strategiska betydelsen av offentlig upphandling, ett tema som var starkt framträdande i Upphandlingsutredningens slutbetänkande *Goda affärer – en strategi för hållbar offentlig upphandling* (SOU 2013:12). Denna utredning lämnade också förslag på hur statistiken på upphandlingsområdet kan utvecklas. När Upphandlingsmyndigheten bildades 2015 tog myndigheten vidare det arbete som tidigare drivits av Konkurrensverket, upphandlingsstödet vid Kammarkollegiet, AB Svenska Miljöstyrningsrådet och Vinnova.

Från 2018 har Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att ge vägledning till kommuner och regioner i statsstödsfrågor. Statskontoret föreslog nyligen en utökning av Upphandlingsmyndighetens uppdrag genom att få ett samlat ansvar för statens arbete med vägledning, rapportering, kvalitetssäkring och registerföring av statsstöd. Sedan 2020 är myndigheten statistikmyndighet med ansvar för statistik på upphandlingsområdet.

Det övergripande uppdraget för Upphandlingsmyndigheten, som lyder under Finansdepartementet, är att ha det samlade ansvaret för att utveckla, förvalta och stödja den upphandling som genomförs av upphandlande myndigheter och enheter. Myndigheten ska verka för en rättssäker, effektiv och hållbar offentlig upphandling till nytta för medborgarna och näringslivets utveckling. Myndigheten är statistikmyndighet på upphandlingsområdet och ger även vägledning i statsstödsfrågor till kommuner och regioner. Myndighetens uppdrag kan med utgångspunkt från myndighetens instruktion formuleras i fyra delar:

- Utveckla, förvalta och ge stöd inom upphandling.
- Vara statistikmyndighet på upphandlingsområdet.
- Utveckla och förvalta en nationell LOV-databas samt en kriteriedatabas.
- Ge vägledning till kommuner och regioner i statsstödsfrågor.

Upphandlingsmyndigheten är lokaliserad till Solna. År 2023 uppgick personalstyrkan till motsvarande knappt 70 årsarbetskrafter. Verksamheten är i huvudsak anslagsfinansierad. Av verksamhetens kostnader, som år 2023 uppgick till knappt 120 miljoner kronor, utgjorde personalkostnader drygt 67 procent, lokalkostnader 3 procent och övriga driftskostnader 24 procent.

Det offentliga åtagandet inom upphandlingsområdet kan motiveras utifrån två primära motiv. Det ena är att verka för att upphandlingslagstiftningen efterlevs och det andra är att ge stöd till upphandlande myndigheter i upphandlingsrelaterade frågor samt att ansvara för att statistik inom offentlig upphandling tas fram. För närvarande är det Konkurrensverket som har till uppgift att utöva tillsyn och Upphandlingsmyndigheten som har till uppgift att ge stöd och ansvara för statistiken.

Ett centralt motiv till att Upphandlingsmyndigheten bildades var att offentlig upphandling behöver ses mer som en strategisk verksamhet genom vilken den offentliga sektorn kan tillgodose sitt behov av varor och tjänster på ett så effektivt sätt som möjligt. Mot bakgrund av områdets storlek och komplexitet, inte minst att kunna leva upp till lagstiftningens krav, är detta en svår uppgift. Det kräver ingående kunskap både om vad som gäller, vad man som upphandlande myndighet får göra samt vad resultatet av upphandlingarna blir. Dessa motiv är fortsatt giltiga och har i delar också förstärkts. Upphandlingsmyndighetens stödverksamhet sker brett och avser inte enskilda upphandlingar och kan därför anses vara information som är karaktär av en offentlig nyttinghet. Det anknyter därmed till de klassiska motiven kring marknadsmisslyckanden som motiv för det offentliga åtagandet. Myndighetens statistikansvar inom upphandlingsområdet har också karaktär av en offentlig nyttinghet och är därmed ett motiverat offentligt åtagande.

Det finns visst överlapp i verksamheten i förhållande till Konkurrensverket som har ett främjande uppdrag inom upphandlingsområdet som delvis är detsamma som Upphandlingsmyndighetens uppdrag. Inom statsstödsområdet har Statskontoret just genomlyst och lämnat förslag till en samlad myndighetsfunktion för statens arbete med vägledning inom statsstödsområdet. Statskontoret föreslår att en sådan samlad organisation ska förläggas till Upphandlings-

myndigheten.¹¹ Naturvårdsverket har tidigare också viss verksamhet inom upphandling som i delar är näraliggande Upphandlingsmyndighetens uppdrag. Även Myndigheten för digital förvaltning (Digg) har en i delar överlappande uppgift med Upphandlingsmyndigheten inom området att främja en elektronisk inköpsprocess. Slutligen har Kammarkollegiet en näraliggande uppgift genom att Statens inköpscentral upphandlar ramavtal för statliga myndigheter (och inom it-området även för kommuner och regioner).

Sammanfattningsvis bedöms Upphandlingsmyndighetens uppgift och verksamhet vara motiverade statliga åtaganden eftersom offentlig upphandling spänner över hela den offentliga sektorn. Bland annat med utgångspunkt från de näraliggande och i delar överlappande uppgifter och verksamhet som finns hos Kammarkollegiet, Digg och Konkurrensverket finner utredningen det motiverat att analysera myndigheten vidare.

4.4 Myndigheter under Försvarsdepartementet

4.4.1 Myndigheten för psykologiskt försvar

Det psykologiska försvaret har åtminstone sedan det kalla kriget varit en del i det svenska totalförsvaret. Under åren har ansvaret för det psykologiska försvaret organiserats på olika sätt. Fram till bildandet av Myndigheten för psykologiskt försvar (MPF) fanns vissa uppgifter inom det psykologiska försvaret vid Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Bakgrunden till MPF var att regeringen år 2018 konstaterade att den säkerhetspolitiska situationen i Europa hade försämrats och att arbetet med ett psykologiskt försvar behövde förstärkas. Som en del i att utveckla det moderna totalförsvaret skulle därför en ny myndighet inrättas med ansvar för att utveckla och samordna det psykologiska försvaret. I direktiven som togs fram i samband med uppdraget att inrätta myndigheten gjorde regeringen bedömningen att det fanns ett behov av ett stärkt psykologiskt försvar. Det skulle enligt regeringen skapa förutsättningar för att värna det öppna och demokratiska samhället och den fria åsiktsbildningen, genom att säkerställa försvarsviljan, Sveriges frihet och oberoende. En del i det arbetet förutsågs vara att stärka den

---

¹¹ Statskontoret (2024:6). *Bättre stöd för statsstöd - Förslag till en samlad myndighetsfunktion för statens arbete med vägledning, rapportering, kvalitetssäkring och registerföring av statsstöd.*

samlade förmågan att identifiera och möta otillbörlig informationspåverkan mot Sverige. Den nya myndigheten startade sin verksamhet den 1 januari 2022.

MPF ska utifrån sin instruktion i fredstid och vid höjd beredskap:

- leda arbetet med att samordna och utveckla myndigheters och andra aktörers verksamhet inom Sveriges psykologiska försvar,
- lämna stöd till sådan verksamhet, och
- bidra till att stärka befolkningens motståndskraft.

Vidare ska myndigheten:

- identifiera, analysera och kunna lämna stöd i bemötandet av otillbörlig informationspåverkan och annan vilseledande information som riktas mot Sverige eller svenska intressen,
- sprida kunskap och bidra till befolkningens och berörda aktörers beredskap i fråga om psykologiskt försvar,
- bedriva utbildning och övningsverksamhet inom myndighetens ansvarsområde,
- följa, beställa och förmedla forskning och annan kunskapsutveckling i frågor som rör psykologiskt försvar,
- verka för samverkan mellan myndigheter och övriga aktörer i det förebyggande arbetet samt skapa förutsättningar för och bidra till att säkerställa ett samordnat operativt agerande.

Myndigheten har sitt huvudkontor i Karlstad, men myndigheten är även lokaliserad till Solna. Antalet årsarbetskrafter uppgick år 2023 till drygt 50. Verksamheten är i huvudsak anslagsfinansierad. År 2023 uppgick de totala kostnaderna till drygt 140 miljoner kronor fördelat på personal (60 miljoner kronor), lokaler (5 miljoner kronor) och övriga driftskostnader (70 miljoner kronor).

MPF:s uppgifter och verksamheter är en viktig del i det svenska totalförsvaret som närmast per definition är ett motiverat offentligt åtagande, och mer precist ett motiverat statligt åtagande. Således är myndighetens uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden som bör utföras av staten. De överväganden som låg till grund för bildandet av MPF är fortfarande giltiga och har förstärkts

genom det försämrade säkerhetsläget i närområdet till följd av Rysslands angrepp på Ukraina och det pågående kriget. Men också till följd av desinformationskampanjer riktade mot Sverige från andra delar världen, vilket bland annat inneburit ett ökat terrorhot. Till detta kan läggas den snabba utvecklingen inom AI som skapar nya risker inom området desinformation brett definierat.

Sammanfattningsvis bedöms MPF:s uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Mot bakgrund att myndigheten nyligen bildades genom att ansvaret för stora delar av det psykologiska försvaret flyttades från att vara en del av MSB ser utredningen ingen anledning att analysera myndigheten vidare.

4.4.2 Myndigheten för totalförvarsanalys

Behovet av självständig analys- och utvärderingskapacitet inom försvarsområdet är en fråga som har lyfts i flera utredningar genom åren. Även utredningen om analys- och utvärderingsmyndigheter konstaterade att det saknades en oberoende analys- och utvärderingsmyndighet inom försvar och krisberedskap (SOU 2018:79).

Försvarssvarsberedningen konstaterade i rapporten *Motståndskraft* (Ds 2017:66) att med en ökad ambitionsnivå och utökade ekonomiska resurser inom totalförsvaret, behöver uppföljning och utvärdering av genomförd planering och verksamhet finnas på plats. Försvarsberedningen noterade vidare att regeringen på flera andra områden, till exempel socialförsäkringar, rättsväsendet, arbetsmarknad med flera hade tillskapat någon form av självständig analys- och utvärderingsinstans. Något som saknades inom totalförvarsområdet. Försvarsberedningen vidhöll i sin rapport *Värnkraft* (Ds 2019:8) behovet av en myndighet med uppgiften att granska, utvärdera och följa upp verksamheten inom totalförsvaret. Den främsta uppgiften för en ny myndighet var enligt Försvarsberedningen att utvärdera måluppfyllnaden för totalförsvaret samt uppgifterna för det militära och civila försvaret. Ytterligare uppgifter som föreslogs var att utvärdera den samlade förmågan i totalförsvaret i förhållande till de krav som ställs på totalförsvaret. I betänkandet *Totalförvarsanalys – en ny myndighet för uppföljning och utvärdering* (SOU 2021:103) presenterades förslag om att inrätta en ny myndighet. Myndigheten för totalförvarsanalys (MTFA) inrättades den 1 januari 2023.

MTFA har enligt sin instruktion till huvuduppgift att följa upp, analysera och utvärdera verksamheten inom totalförsvaret ur ett systemperspektiv och med tyngdpunkt på totalförsvarets samlade funktionssätt. Resultatet av analyser, uppföljningar och utvärderingar ska löpande redovisas till regeringen. Myndigheten ska vidare:

- följa upp utvecklingen av totalförsvaret i förhållande till det övergripande målet för totalförsvaret samt målen för det militära respektive det civila försvaret,
- analysera och utvärdera utvecklingen av totalförsvaret och de samlade effekterna av de beslutade statliga insatserna inom totalförsvaret,
- analysera och utvärdera effektiviteten i genomförandet av den politiska inriktningen och kostnadseffektiviteten i statliga insatser inom totalförsvaret, och
- inom sitt verksamhetsområde bistå regeringen med kvalificerade kunskapsunderlag när det gäller totalförsvarets inriktning samt med handlingsalternativ för effektivisering av statliga insatser och styrning.

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 11 årsarbetskrafter, men myndigheten är fortfarande i sin uppstart och planen är att antalet anställda kommer öka kommande år. Verksamheten är huvudsakligen finansierad med anslag. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till drygt 26 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personal- respektive lokalkostnader 61 respektive 15 procent.

Ett lands försvar har under lång tid räknats till en av statens kärnuppgifter och är ett klassiskt exempel på en kollektiv nytthet. Det moderna totalförsvaret består av ett flertal olika försvars- och beredskapsrelaterade funktioner som tillsammans utgör ett system. Den nyinrättade myndigheten MTFA har en viktig uppgift att kunna analysera och utvärdera totalförsvaret ur ett systemperspektiv. Det har tidigare saknats på området, även om befintliga myndigheter inom området och Försvarsberedningen genomfört analyser av systemet i sin helhet i en eller annan form. Genom tillkomsten av MTFA kommer uppföljning, analys och utvärdering av totalförsvarets utveckling göras kontinuerligt och systematiskt.

Därtill kommer MTFA genom det säkerhetsskydd som myndigheten skapar ha bättre förutsättningar än andra fristående analysmyndigheter att ta sig an även mycket känsliga analyser och utvärderingar av totalförsvaret och dess olika delar. Således bedöms MTFA:s uppgifter och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande.

Mot bakgrund av att myndigheten nyligen bildats och fortfarande kan sägas befinna sig i en uppbyggnadsfas är det svårt säga i vilken utsträckning den verksamhet som kommer att bedrivas kommer vara näraliggande eller överlappande med den analysverksamhet som bedrivs inom övriga myndigheter inom försvarsområdet. Erfarenheter från andra områden visar att det finns en risk för att vissa analyser som görs vid övriga berörda myndigheter kan komma att vara näraliggande med MTFA:s analyser. Det är naturligt och är något som förekommer inom flera andra områden där det finns fristående analys- och utvärderingsmyndigheter. Detta behöver inte vara fel men samtidigt är det viktigt för regeringen att använda analys- och utvärderingsmyndigheterna så att man får ut så mycket som möjligt av dessa. Inom det aktuella området kan det därför finnas anledning att inom några år analysera frågan och eventuellt överväga en renodling av ansvarsfördelning mellan MTFA och genomförandemyndigheterna inom totalförvarsområdet avseende systemövergripande analyser.

MTFA:s uppgifter och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande. Utredningen kommer mot bakgrund av regeringens tilläggsdirektiv att gå vidare med fortsatt analys av myndigheten.

4.4.3 Statens haverikommission

Efter andra världskriget genomfördes en omfattande uppbyggnad av det svenska flygvapnet, en verksamhet som var högt belastad av olyckor. Det inrättades tidigt en organisation inom flygvapnet för utredning av olyckorna, Flygvapnets haverikommission. Denna ersattes år 1966 av Försvarets haverikommission. Civila luftfartsolyckor utreddes av kommissioner som kallades in ad hoc av Luftfartsverket. På 1970-talet bedömdes det att utredningsverksamheten behövde permanentas och att förändringar behövde genomföras för att Sverige skulle uppfylla sina internationella förpliktelser på om-

rådet. Sverige är anslutet till 1944 års konvention om civil luftfart, Chicagokonventionen. Konventionen kräver att civila luftfartsolyckor ska utredas ur säkerhetssynpunkt och ställer krav på att utredningsverksamheten ska bedrivas av ett permanent och oberoende organ. År 1978 bildades därför Statens haverikommission (SHK) med uppdrag att utreda olyckor och allvarliga tillbud inom civil och militär luftfart. Samtidigt avskaffades Försvarets haverikommission. Under 1990 fick SHK det utökade mandat som myndigheten har i dag och samtidigt avskaffades Katastrofkommissionen och Sjöfartens haverikommission. Katastrofkommissionen utredde allvarliga olyckor inom alla samhällsområden utom luftfart och Sjöfartens haverikommission kallades in ad hoc för att utreda allvarliga sjöolyckor.

Av myndighetens instruktion framgår att SHK, som lyder under Försvarsdepartementet, genomför undersökningar av olyckor och samverkar med berörda myndigheter i deras olycksförebyggande verksamhet. Haverikommissionen samverkar även med myndigheter och organisationer i andra länder i frågor som ligger inom myndighetens verksamhetsområde. Haverikommissionen är också behörig myndighet för säkerhetsutredningar enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 996/2010 av den 20 oktober 2010 om utredning och förebyggande av olyckor och tillbud inom civil luftfart. Det övergripande syftet med verksamheten är att utreda olyckor och allvarliga tillbud på djupet i syfte att kunna föreslå preventiva åtgärder och därigenom höja säkerheten i den verksamhet som undersöks och förebygga framtida upprepningar av olyckorna. En av förutsättningarna för att kunna göra detta är att verksamheten är självständig i förhållande till bland annat regelgivande myndigheter och tillsynsmyndigheter. SHK har till uppgift att från säkerhetssynpunkt undersöka allvarliga olyckor och tillbud till olyckor inom luftfart, sjöfart, spårbunden trafik, vägtrafik och annan verksamhet. Med annan verksamhet avses alla verksamheter i samhället som inte är att hänföra till luftfart, sjöfart, spårbunden trafik eller vägtrafik. SHK:s utredningsuppdrag omfattar såväl civil som militär verksamhet.

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm men verksamheten bedrivs i praktiken till stor del ute i landet beroende på var de olyckor och tillbud som utreds inträffar. År 2023 uppgick antalet årsarbetskrafter till knappt 30 men myndigheten använder även en del externa

konsulter. Verksamheten finansieras huvudsakligen med anslag som samma år uppgick till 78 miljoner kronor, vilket är en markant ökning jämfört med föregående år. Av dessa tilldelades 25 miljoner kronor i ändringsbeslut för att finansiera ytterligare undersökningar av passagerarfartyget Estonia. Även 2021 och 2022 tilldelades myndigheten extramedel för detta ändamål. Personalkostnader, lokalkostnader samt övriga driftskostnader utgjorde drygt 50, 4 och 30 procent av de totala verksamhetskostnaderna. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till knappt 2,8 miljoner kronor.

Den verksamhet som bedrivs av Statens haverikommission är utifrån det samhällsekonomiska perspektivet ett motiverat offentligt åtagande. Att utreda allvarliga olyckor och tillbud utifrån ett säkerhetsperspektiv är en viktig del i det offentligas samlade arbete för att kunna bygga ett så säkert samhälle som möjligt, vilket kan ses som en kollektiv nytta. Vidare bedöms att motiven för bildandet av myndigheten fortsatt är giltiga och snarast har förstärkts på grund av den tekniska utvecklingen, med även av forskningen kring olycksförebyggande åtgärder och den fortsatta utvecklingen av internationella instrument på området. Verksamheten bedöms också vara av sådan karaktär att det inte är lämpligt att någon annan aktör än staten utför verksamheten. Slutligen följer uppgiften och verksamheten av internationella förpliktelser som Sverige anslutit sig till.

Det finns ingen annan myndighet som utför den typ av oberoende olycksutredningar som SHK gör. Grundprincipen är att varje verksamhetsutövare, oavsett om det är en privat eller offentlig funktion, ska utreda olyckor och tillbud som inträffar i verksamheten. I något allvarigare fall finns det tillsynsmyndigheter som kan utreda eller granska inträffade olyckor och i sitt tillsynsarbete vidta åtgärder mot den berörda verksamhetsutövaren. I den mån tillsynsmyndigheten genomför konkreta utredningar tenderar dessa av naturliga skäl att inte belysa tillsynens och regelverkens påverkan på inträffade olyckor. I de mest allvarliga fallen kan SHK utreda olyckor och tillbud. Området för verksamheten är inte begränsat utan kan röra alla samhällssektorer även om transporthändelser hör till de vanligaste utredningarna.

SHK:s uppgift och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande som därtill följer av internationella konventioner på området. Detta och myndighetens unika roll inom området gör att utredningen inte finner det motiverat med fortsatt analys av myndigheten.

4.5 Myndigheter under Justitiedepartementet

4.5.1 Brottsoffermyndigheten

Brottsoffermyndigheten bildades år 1994 genom att den dåvarande Brottsskadenämnden omorganiserades och tillfördes ytterligare uppgifter. Myndighetens övergripande mål angavs vara att tillvarata brottsoffers rättigheter, behov och intressen (prop. 1993/94:143, s. 34). Bildandet av myndigheten motiverades i huvudsak av att regeringen ansåg det önskvärt att stärka brottsoffers ställning i samhället och prioritera deras behov i större utsträckning än tidigare. Regeringen såg även instiftandet av Brottsoffermyndigheten som ett viktigt steg för att lyfta fram de kriminalpolitiskt centrala brottsofferfrågorna och därigenom ge stödet till brottsoffren stadga och kontinuitet på såväl kort som lång sikt. Bildandet av myndigheten skedde således i syfte att vidga Brottsskadenämndens tidigare verksamhet för att ge bättre förutsättningar till överblick, samordning och utveckling av brottsofferområdet (prop. 1993/94:143, s. 34). Myndighetens initiala uppdrag var att fatta beslut i brottsskadeärenden, besluta om användningen av Brottsofferfondens medel, ha ett övergripande ansvar för brottsofferfrågor och fungera som ett kunskapscentrum. I samband med myndighetens bildande inrättade regeringen även Brottsofferfonden. Motiven till fondens inrättande var att öka utrymmet att ge ekonomiskt stöd till verksamheter och projekt som bedrev forskning eller arbete på brottsofferområdet. Regeringen såg även ett särskilt värde i att fondens inrättande skulle markera att staten står på brottsoffrens sida. Brottsoffermyndigheten ålades således att besluta om utbetalningar ur fonden.

Brottsoffermyndigheten är Sveriges expertmyndighet för brottsofferfrågor och lyder under Justitiedepartementet. Till grund för Brottsoffermyndighetens verksamhet ligger förordningen (2007:1171) med instruktion för Brottsoffermyndigheten. Enligt instruktionen

ska myndigheten främja brottsoffers rättigheter, uppmärksamma deras behov och intressen, samt vara ett informations- och kunskapscentrum för brottsofferfrågor. Myndigheten har rikstäckande ansvar för olika verksamhetsområden: Brottskadeersättning, Regress, Brottsofferfonden och Kunskapscentrum.

Brottsoffermyndigheten är lokaliserad till Umeå och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 55 årsarbetskrafter. Det är en enrådighetsmyndighet. Verksamheten är i huvudsak finansierad med anslag (87 procent) och bidrag (10 procent). De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till knappt 64 miljoner kronor där personalkostnaderna utgjorde 68 procent och lokalkostnader drygt 6 procent.

Det offentliga åtagandet inom brottsområdet är en av statens kärnuppgifter, vilket utifrån utredningens analysmodell kan ses i ljuset av att trygghet i ett samhälle har karaktär av kollektiv nytthet. En del i det offentliga åtagandet är att värna de som har utsatts för brott, finansiellt och på annat sätt. Denna del av åtagandet kan förstås i termer av det marknadsmisslyckande som benämns ”saknade marknader”. I den aktuella kontexten betyder detta att utan ett offentligt ingripande skulle många gånger brottsoffer inte få ekonomisk kompensation eftersom förövaren kanske inte kan betala. Därför går staten in och betalar och försöker därefter kräva in pengarna av förövaren. En av Brottsoffermyndighetens uppgifter är att betala ut ersättning till brottsoffer. Således bedöms myndighetens uppgifter och verksamhet vara ett offentligt åtagande och mer precist ett statligt sådant eftersom det är en nationell uppgift. Motiven som angavs när Brottsoffermyndigheten bildades bedöms vidare vara fortsatt giltiga och myndigheten har sedan bildandet genomgått få förändringar i sin grundverksamhet. Brottsoffer är fortsatt en särskilt utsatt grupp i samhället i stort behov av att staten tillvaratar deras rättigheter och intressen. Under 2022 kom ny lagstiftning som innebär att fler brottsoffer kan få rätt till skadestånd samt att ersättningsnivåerna höjs.

Brottsoffermyndigheten fokuserar inte enbart på brottsofferfrågor generellt utan även på brottsoffer som utsatts för vissa typer av brott, såsom mäns våld mot kvinnor. Inom den kategorin kan det finnas näraliggande uppgifter i relation till Jämställdhetsmyndigheten, som bland annat har i uppgift att arbeta med de jämställdhetspolitiska målen, bland annat att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Myndigheterna har dock delvis olika uppgifter och arbetar

utifrån olika perspektiv. Jämställdhetsmyndighetens fokus ligger på jämställdhet medan Brottsoffermyndighetens verksamhet omfattar brottsofferområdet och därför inte enbart de som utsatts för brott till följd av ojämställdhet.

En annan myndighet vars arbete till viss del kan vara näraliggande är Brottsförebyggande rådet (Brå). Det föreligger dock betydande skillnader i arbetsuppgifter mellan myndigheterna, eftersom Brottsoffermyndighetens verksamhet är avgränsad till brottsofferfrågor. Brå arbetar brottsförebyggande och inom ramen för brottsförebyggande arbete kan brottsofferperspektivet vara ett av flera alternativ.

Brottsoffermyndighetens uppgifter och verksamhet bedöms vara motiverade statliga åtaganden. Jämställdhetsmyndigheten och Brottsförebyggande rådet har i delar näraliggande men inte överlappande verksamheter. Sammantaget finner utredningen det inte motiverat att analysera Brottsoffermyndigheten vidare.

4.6 Myndigheter under Klimat- och näringslivsdepartementet

4.6.1 Elsäkerhetsverket

Ellagen stiftades 1902 och staten har haft tillsyn av elektriska installationer sedan 1903 när Statens elektriska inspektion bildades. I en proposition till riksdagen (1992/93:21) föreslog regeringen att Elsäkerhetsverket skulle bli en självständig myndighet. Regeringen ansåg att verksamheten borde samlas och organiseras i en egen verksamhet för att effektivisera och stärka elsäkerhetsarbetets ställning nationellt och internationellt. Skälen som gavs var att:

- Elsäkerhet är ett tekniskt avancerat område.
- En slagkraftig och tekniskt högt kvalificerad organisation behövs.
- Den erforderliga kompetensen ansågs dessutom vara av speciellt slag vilket gjorde det svårt att få rationaliseringsvinster genom att samordna arbetet med annan verksamhet.
- Ett fristående verk medför en förstärkning, verksamheten blir mer tydlig och möter ökande internationalisering.

Med dessa motiv bildades den nya myndigheten Elsäkerhetsverket år 1993.

Elsäkerhetsverket, som lyder under Klimat- och näringslivsdepartementet, ska enligt instruktionen vara expertmyndighet avseende frågor som rör elsäkerhet och tekniska säkerhetsfrågor på elområdet. Myndighetens uppgift är att:

- förebygga skador på person och egendom orsakade av el,
- bygga upp, upprätthålla och vidareutveckla en god säkerhetsnivå för elektriska anläggningar och elektrisk utrustning,
- medverka till en tillfredsställande elektromagnetisk kompatibilitet (EMC).

Myndigheten har också i uppgift att ge auktorisation att utföra elinstallationsarbete och är tillsynsmyndighet för personer med auktorisation samt för elinstallationsföretag, elektriska anläggningar och elektrisk utrustning. Elsäkerhetsverkets uppdrag är omfattande då det finns över 5,7 miljoner lågspänningsanläggningar, cirka 10 000 högspänningsanläggningar och elektrifierad järnvägs- och spårvägstrafik i Sverige. Till uppdraget kommer även auktorisation av elinstallatörer, tillsyn av cirka 15 000 elinstallationsföretag och beviljande av drifttillstånd för vissa typer av kraftledningar. Därutöver ansvarar myndigheten för marknadskontroll av elektriska produkter.

Elsäkerhetsverkets huvudkontor ligger i Kristinehamn men myndigheten har regionkontor i Hässleholm, Stockholm och Umeå. Myndigheten är en enrådighetsmyndighet och hade vid utgången av år 2023 en personalstyrka motsvarande 52 årsarbetskrafter. Elsäkerhetsverkets verksamhet finansieras genom en elsäkerhetsavgift, vilket är reglerat i elsäkerhetslagen (2016:732). Regeringen har beslutat att full kostnadstäckning ska gälla för elsäkerhetsavgiften. Avgiften faktureras nätinnehavare och redovisas mot inkomsttitel och tillförs myndigheten via anslagsmedel. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till knappt 74 miljoner kronor varav kostnaderna för personal, lokaler och övriga drift utgjorde 69, 4 respektive 27 procent.

Motiven till det offentliga åtagandet inom energiområdet är flera men en viktig aspekt är att främja säkerhet och förhindra olyckor. En del i detta arbete handlar om elsäkerhet. Elsäkerhetsmyndigheten har i uppdrag att på olika sätt verka för en säker användning

av el i Sverige. Bedömningen är således att myndighetens uppgift och verksamhet är ett motiverat offentligt åtagande och specifikt ett statligt sådant eftersom det rör all elsäkerhetsrelaterad verksamhet i landet.

Elsäkerhetsverket har inom ramen för sitt uppdrag en omfattande samverkan med andra myndigheter. Men ingen av dessa samverkansmyndigheter bedöms bedriva överlappande verksamhet till den som Elsäkerhetsverket bedriver.

Sammanfattningsvis bedöms Elsäkerhetsverket uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande utan överlappande verksamhet med andra myndigheters uppgifter. Utredningen finner det därför inte motiverat att analysera myndigheten vidare.

4.6.2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas)

De statliga forskningsråden har sina rötter kring andra världskrigets inledning då vetenskapen kom att tillmätas allt större betydelse för samhällets liv och förändring och det var också en period med snabbt ökande forskningsvolym globalt liksom nationellt. De generella motiv som staten hade när den inrättade forskningsråd är giltiga än i dag. Ett dualistiskt system med direkt anslagsfinansiering av forskningsutförare (framför allt lärosäten i det svenska systemet) kompletterat med ett bidragssystem där forskningsråd och andra forskningsfinansierande myndigheter kompletterar den direkta finansieringen genom konkurrensutsatt bidragsfinansiering är vanlig i många länder. Bidragssystemet kan användas i flera syften. Dels är det en mekanism för staten att omfördela resurser på nationell nivå till forskningsområden som anses vara av särskilt hög vetenskaplig kvalitet eller av särskilt stor samhällsnytta. Det finns få andra aktörer än staten som på nationell nivå kan ta initiativ till ny forskning eller samordna finansiering inom särskilt utpekade områden eller ta nationellt ansvar för finansiering och planering av olika typer av nationell forskningsinfrastruktur än de externa finansiärerna. Forskningsrådets finansiering anses också vara kvalitetsdrivande då medel utlyses i konkurrens och råden har rigorösa granskningsprocesser som inbegriper expertgranskning av aktiva forskare, både nationella och internationella.

Forskningsrådssystemet har genomgått flera organisatoriska förändringar över tid och den senaste reformen gjordes år 2001 då Vetenskapsrådet, Forte (då med namnet FAS), Formas och Vinnova bildades genom en fusion av ett flertal mindre forskningsfinansierande myndigheter. Efter reformen 2001 tog FAS/Forte över ansvaret för den forskningsfinansiering som tidigare låg på det Socialvetenskapliga forskningsrådet (SFR) och delvis på Rådet för arbetslivsforskning (RALF). Forte tog även över ansvaret för finansiering av ungdomsforskningen från det Humanistisk-Samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR).

Formas inrättades i sin nuvarande form 2001. Den forskning med inriktning mot ett hållbart samhälle som före 2001 fick stöd av Naturvårdsverket samt delvis av Forskningsrådsnämnden FRN gick då in i Formas tillsammans med forskningsfinansiering som tidigare hanterades av Skogs- och jordbrukets forskningsråd och Statens råd för byggnadsforskning. De grundläggande motiven som framfördes var att vetenskapens och samhällets snabba förändring och ökade komplexitet ställer allt högre krav på samarbete över ämnes- och sektorsgränser samt förmåga till omprioritering. Nya forskningsområden och framstående forskningsbegåvningar måste snabbt kunna ges kraftfullt stöd. Organisationen skulle avse såväl grundläggande, nyfikenhetsbaserad forskning för den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden som forskning till stöd för kunskapsbehov inom näringsliv och olika samhällssektorer.

Formas instruktion anger att myndighetens uppdrag är att främja och stödja grundforskning och behovsmotiverad forskning inom områdena miljö, areella näringar och samhällsbyggande. Där framgår också den forskning som stöds ska vara av högsta vetenskapliga kvalitet och av relevans för rådets ansvarsområden. Formas får också finansiera innovationsverksamhet i viss omfattning. Formas har också i uppdrag att ta fram forskningssammanställningar som kan bidra till att Sverige når de nationella miljökvalitetsmålen, samt att kommunicera om forskning och forskningens resultat.

Myndigheten är lokaliserad i Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande drygt 100 årsarbetskrafter. Myndigheten är en enrådgivningsmyndighet. Till myndigheten är dock två externa råd kopplade. Formas forskarråd är ansvariga för strategiska, formella och slutliga beslut kring Formas forsknings- och innovationsfinansiering. Rådet för evidensbaserad miljöanalys är styrande

organ för arbetet med de systematiska forskningssammanställningarna. Rådet beslutar vilka sammanställningar av miljöforskning som Formas ska genomföra. Rådet fastställer också slutsatserna i varje forskningssammanställning. Myndigheten leds av en styrelse. Verksamheten är i huvudsak anslagsfinansierad. Av de totala verksamhetskostnaderna år 2023 på drygt 177 miljoner kronor utgjorde personalkostnader respektive lokalkostnader 67 respektive 5 procent.

Det offentliga åtagandet inom forskningsområdet är omfattande, både utförmässigt genom den forskning som bedrivs vid de statliga universiteten och högskolorna, och genom den forskningsfinansiering som staten bidrar med. Den kunskap som forskningen genererar kan betraktas som en kollektiv nytta för hela samhället men också internationellt, vilket är ett grundläggande skäl till att staten i så stor utsträckning tagit på sig uppgiften att bedriva och finansiera forskning. I frånvaro av detta offentliga åtagande skulle forskning högst sannolikt komma att bedrivas i en samhälls-ekonomiskt för liten omfattning. Mot denna bakgrund bedöms Formas uppgifter och verksamhet vara ett motiverat offentligt åtagande och mer precist ett motiverat statligt åtagande eftersom det handlar om rikstäckande insatser inom forskningsområdet.

Sedan Formas inrättades har perspektivet på samhällsutmaningar alltmer hamnat i fokus, bland annat mot bakgrund av internationella överenskommelser såsom Parisavtalet och målen i FN:s Agenda 2030. De lösningar som eftersträvas för att nå dessa övergripande mål är tvärssektoriella. Det innebär bland annat att myndigheten har utvecklat sina samarbeten med andra myndigheter med uppdrag inom forskning och innovation såväl som med aktörer från olika delar av samhället såsom offentliga, privata och civilsamhällesorganisationer. Parallellt med detta har också flera av forskningsfinansierarna, inklusive Formas, förändrats över tid bland annat till följd av flera nya uppdrag. Dessa frågor genomlysas grundligt i utredningen om ny myndighetsstruktur för finansiering och forskning och innovation (SOU 2023:59).

Sammanfattningsvis bedöms Formas uppgifter och verksamhet vara motiverade offentliga och statliga åtaganden. Det finns vissa överlappningar i forskningsfinansieringen som belyses grundligt i betänkande från forskningsfinansieringsutredningen (SOU 2023:59). Regeringen har i forskningspropositionen i december 2024 lagt fram förslag till organisation och finansiering av bland annat Formas

(prop. 2024/25:60). Med anledning av forskningspropositionens inriktning bedömer utredningen det inte motiverat att fortsatt analysera Formas.

4.6.3 Kärnavfallsfonden

Kärntekniskt avfall är ett samlingsnamn för kärnavfall och använt kärnbränsle som måste hanteras så att människor och miljö skyddas från skadlig verkan av strålning. Lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen) kräver att den som bedriver verksamhet där kärntekniskt avfall uppkommer hanterar och slutförvarar det på ett säkert sätt. De som har tillstånd för reaktorer, reaktorinnehavarna, äger det gemensamma bolaget Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB) som har i uppdrag att hantera och slutförvara avfallet från kärnkraftverken. Kärnavfallsfonden ansvarar tillsammans med Riksgälden för att säkerställa att det finns tillräckliga finansiella medel för att ta hand om det använda kärnbränslet från de svenska kärnkraftverken och för att avveckla och riva dessa, något som kärnkraftsbolagen ska bekosta.

Bakgrunden till att Kärnavfallsfonden bildades var att riksdagen i början av 1980-talet införde ett särskilt finansieringssystem för att säkerställa finansieringen av ett säkert omhändertagande av det använda kärnbränslet och annat kärnavfall, samt för att avveckla och riva de kärntekniska anläggningarna. Finansieringssystemet innebär i korthet att den som har tillstånd att inneha eller driva en kärnreaktor, samt vissa övriga tillståndshavare, ska betala avgifter och ställa säkerheter till staten. Inbetalda avgifter fonderas och betalas sedan ut till inbetalaren för att finansiera sådana kostnader som omfattas av finansieringssystemet. Även vissa myndighetskostnader finansieras från fonden. Inledningsvis sattes avgiftsmedlen in på konto i Riksbanken, men efter en lagändring år 1996 förs medlen över till en särskild fond benämnd ”kärnavfallsfonden”. Samtidigt beslutades att fonden ska ledas av en styrelse, utsedd av regeringen, med ansvar för att förvaltningen tillgodoser kraven på långsiktigt god avkastning och tillfredställande betalningsberedskap. Motivet till förändringen var att fonden skulle kunna uppnå en högre avkastning än om avgiftsmedlen placeras på konto i Riksbanken och att styrelsen skulle ta ett aktivt ansvar för förvaltningen.

Myndigheten Kärnavfallsfonden bildades således år 1996 i syfte att sköta administrationen och förvaltningen av fonden kärnavfallsfonden.

Kärnavfallsfondens verksamhet regleras av förordningen (2007:1055) med instruktion för Kärnavfallsfonden; förordningen (2017:1180) om förvaltningen av kärnavfallsfondens medel; och förordningen (2017:1179) om finansiering av kärntekniska restprodukter. Enligt instruktionen ska myndigheten utföra följande uppgifter:

- ta emot de avgifter som betalas enligt lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter,
- förvalta de avgiftsmedel som fonderas enligt lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter och den upphävda lagen (1988:1597) om finansiering av hanteringen av visst radioaktivt avfall med mera,
- ordna utbetalningar efter begäran från Riksgäldskontoret enligt förordningen (2017:1179) om finansiering av kärntekniska restprodukter och den upphävda förordningen (1988:1598) om finansiering av hanteringen av visst radioaktivt avfall med mera, och
- hålla Riksgäldskontoret informerat om storleken på de fonderade medel som finns avsatta för varje reaktorinnehavares och varje annan tillståndshavares kostnader samt om fondens verksamhet i övrigt på ett sådant sätt att myndigheten kan fullgöra sina uppgifter enligt de lagar som anges i punkt 1 ovan.

Kärnavfallsfonden är speciell på det sättet att myndigheten inte har någon anställd personal, fonden köper i stället olika kansligöromål av Kammarkollegiet. Fondens arbete leds av en styrelse med högst sju ledamöter som utses av regeringen. Två av ledamöterna ska utses på förslag av de tillståndshavare som är skyldiga att betala kärnavfallsavgift. Enligt avtalet sköter också Kammarkollegiet huvuddelen av den operativa kapitalförvaltningen inom de ramar som styrelsen har fastställt men fonden anlitar även externa kapitalförvaltare. År 2023 uppgick fondens verksamhetskostnader till knappt 25 miljoner kronor varav Kammarkollegiets administration

utgjorde knappt 9 miljoner kronor och kapitalförvaltningen resterande knappt 15 miljoner kronor.

Kärnavfall är ett resultat av kärnkraftsproduktion, som började användas för elproduktion i stor skala för ungefär 50 år sedan. Det är en verksamhet som är rigoröst reglerad bland annat av det skälet att haveri i en anläggning kan leda till utsläpp av radioaktiva ämnen som är mycket hälsovådliga för människor och djur – ett klassiskt exempel på en negativ extern effekt. Det är ett av skälen till det offentliga åtagandet inom området. Detsamma kan sägas om avfallet, det behöver tas om hand och lagras under lång tid. En misslyckad hantering kan även det leda till skadliga utsläpp. Därför behövs det säkerställas att det finns ekonomiska medel för att kunna hantera avfallshantering på ett långsiktigt säkert sätt, vilket är anledningen till att reaktorinnehavarna är skyldiga att löpande betala avgifter för detta ändamål. Kärnavfallsfondens uppgift är att fondera dessa medel. Mot denna bakgrund bedöms fondens uppgifter och verksamheter vara ett motiverat statligt åtagande.

Kärnavfallsfondens uppgift och verksamhet är unik i så måtto att det inte finns någon annan myndighet som har en näraliggande uppgift.

Sammanfattningsvis bedöms Kärnavfallsfondens uppgift och verksamhet vara ett motiverat offentligt, statligt åtagande. Utredningen finner det motiverat att fortsatt analysera om ökad verksamhetsnytta eller kostnadseffektivitet kan uppnås genom att myndighetens verksamhet överförs till antingen Kammarkollegiet eller Riksgälden.

4.6.4 Statens geotekniska institut

Statens geotekniska institut (SGI) inrättades av regeringen 1944 i syfte att stärka den geotekniska forskningen och för att ge stöd till statliga myndigheter med byggnadsverksamhet. Under de första åren efter bildandet var myndigheten aktiv med att utveckla grundläggande kunskap om geotekniska undersökningar i fält och laboratorium. Verksamheten utvecklades över tid till en omfattande forsknings- och konsultverksamhet inom teknik för grundläggning och markstabilisering. Flera stora olyckor med jordskred påverkade inriktningen av SGI:s verksamhet, bland Surteskredet 1950 och

Götaskredet 1957. Vid skredet i Tuve utanför Göteborg 1977 omkommer nio människor och 65 villor förstördes. Skredet i Vagnhärad 1997 med flera förstörda villor blev en påminnelse om vikten av att ta hänsyn till markens stabilitet i den fysiska planeringen. Med tiden utvecklas den geotekniska forskningen och tillämpningarna vid SGI till att omfatta nya tekniker för grundläggning och markförstärkning till stöd för det framväxande bostadsbyggandet och infrastruktursatsningar. Nya tillämpningar av geotekniken växte fram inom energi och miljö, till exempel markvärmesystem, deponering av avfall, användning av restprodukter i anläggningsbyggande liksom teknik för undersökning, riskbedömning och åtgärd av förorenade områden. SGI har de senaste 20 åren utvecklats som organisation, från forskningsinstitut med konsultverksamhet till en förvaltningsmyndighet.

SGI är en förvaltningsmyndighet under Klimat- och näringslivsdepartementet med övergripande ansvar för geotekniska och miljögeotekniska frågor. Myndigheten ska vara pådrivande i frågor som syftar till en säker, ekonomisk och miljöanpassad samhällsutveckling inom det geotekniska området. SGI har ett särskilt ansvar för att minska riskerna för ras, skred och erosion och ska bidra till ett hållbart och säkert markbyggande. I uppdraget ingår i huvudsak följande delar:

- Stöd till kommuner och länsstyrelser i planprocessen rörande geotekniska säkerhetsfrågor.
- Stöd till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap i prövningen av statsbidrag för förebyggande åtgärder mot naturolyckor samt vid översiktlig kartering av skredrisker.
- Tjänsteperson i beredskap (TiB) för akuta händelser rörande ras, skred och erosion.
- Övervakning av stabilitetsförhållandena i Göta älvdalen.
- Förmedling av bidrag till kommunerna längs Göta älv för skredsäkringsåtgärder.
- Utveckla kunskap, ge stöd och samordna olika aktörers intressen inom stranderosion.

- Klimatanpassning genom utredning, kartläggning och metodutveckling som minskar riskerna för ras, skred och erosion samt bidrar till en hållbar bebyggelse i ett föränderligt klimat.
- Tillämpad forskning och utveckling samt kunskapsförmedling som bidrar till att plan- och byggprocessen effektiviseras.
- Tillämpad forskning och teknikutveckling vad gäller sanering och återställning av förorenade områden.

Myndigheten har sitt huvudkontor i Linköping men har lokala kontor i Stockholm, Göteborg och Malmö. År 2023 uppgick personalstyrkan till motsvarande 89 årsarbetskrafter. Verksamheten är till betydande del anslagsfinansierad. De totala myndighetskostnaderna uppgick år 2023 till knappt 160 miljoner fördelat på personalkostnader drygt 61 procent, lokalkostnader knappt 6 procent och övriga driftskostnader drygt 30 procent.

Det offentliga åtagandet inom det geotekniska området kan motiveras utifrån en kombination av kunskapsuppbyggnad genom forskning och utbildning (informationsmotivet). Det kan också motiveras utifrån att utsläpp, påverkan av väderförhållanden på till exempel transporter i form av ras, solkurvor med mera, byggaktiviteter som skapar risker och olyckor kan medföra stora negativa externa effekter på samhället. Myndigheten SGI har i dag en nyckelroll inom detta område genom att bidra med sin kunskap om geotekniska förhållanden och förmedla den till relevanta aktörer i samhället. Med andra ord bedöms uppgifterna och verksamheten vara motiverade offentliga åtaganden, vars relevans är lika stor som när myndigheten bildades. Det bedöms också vara ett statligt åtagande mot bakgrund av att verksamheten avser kunskapsuppbyggnad som är till gagn för hela landet.

Myndigheten har en omfattande samverkan med andra myndigheter med i delar näraliggande uppgifter, något som följer av SGI:s roll som expertmyndighet inom det geotekniska- och miljögeotekniska området. Myndighetens kunskap är en viktig komponent i flera andra myndigheters verksamhet. Bedömningen är att myndighetens uppgifter inte är överlappande med dessa myndigheters uppdrag, roller eller ansvar utan snarare stödande och ömsesidigt förstärkande.

Sammanfattningsvis bedöms SGI:s uppgifter och verksamhet vara motiverade statliga åtaganden. Myndighetens uppgifter och verksamhet är i delar näraliggande men inte överlappande med någon annan myndigheters uppdrag. Utredningen finner det därför inte motiverat att analysera SGI vidare.

4.6.5 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) bildades år 2009 genom att Institutet för tillväxtpolitiska studier och delar av dåvarande Glesbygdsverket slogs ihop. Sammanslagningen var en del i ett större paket där regeringen mellan år 2009 och 2011 inrättade fem analys- och utvärderingsmyndigheter med uppgift att utvärdera effekter av statliga insatser inom en viss sektor. I regeringens förvaltningspolitiska skrivelse från 2014 angav regeringen att dessa myndigheter har en viktig funktion när det gäller att utvärdera en viss sektor utifrån ett helhetsperspektiv och att ta fram underlag för en bedömning av hur effekter svarar mot politiska mål.

Tillväxtanalys, som lyder under Klimat- och näringslivsdepartementet, ska enligt instruktionen utveckla och tillhandahålla kvalificerade kunskapsunderlag för tillväxt- och näringspolitiken samt utvärdera, analysera och redovisa effekter av statens insatser för hållbar nationell och regional tillväxt och näringslivsutveckling. Vidare ska myndigheten enligt instruktionen ta fram beslutsunderlag och rekommendationer för utveckling, omprövning och effektivisering samt vid behov peka på målkonflikter. Fokus ska ligga på samlade effekter av statens insatser inom tillväxt- och näringspolitik. Tillväxtanalys har också i uppdrag att utveckla utvärderings- och analysmetoder. Myndigheten får bedriva forskning inom sitt verksamhetsområde utifrån statistiskt material.

Tillväxtanalys är statistikansvarig myndighet. Myndigheten ansvarar för officiell statistik enligt förordningen (2001:100) om den officiella statistiken. Ansvaret omfattar statistik för nystartade företag, internationella företag samt konkurser och offentliga ackord. Myndigheten publicerar årligen även statistik för omfattningen av och förändringarna inom riskkapitalinvesteringar i Sverige. Tillväxtanalys ska upprätthålla och utveckla mikrodatabaser för analys

och utvärdering av tillväxt- och näringspolitik. Myndigheten ska enligt instruktion svara för insamling, förvaltning och utveckling av olika former av mikrodata för offentliga företagsstöd. Vidare ska myndigheten bistå Klimat- och näringslivsdepartementet i arbetet i flera av OECD:s kommittéer och arbetsgrupper.

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och Östersund och hade år 2023 motsvarande 42 årsarbetskrafter. Inom ramen för regeringsuppdragen 2024 har antalet anställda ökat. Verksamheten finansieras i huvudsak med anslag, men i samband med tillkommande regeringsuppdrag finansieras cirka 15 procent av myndighetens budget genom bidrag kopplade till regeringsuppdragen. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till drygt 69 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personal- respektive lokalkostnader 70 respektive 7 procent.

Tillväxtområdet är komplext och involverar en rad olika områden i samhället och inom politiken. Tillväxtanalys uppgifter och verksamhet handlar om att genomföra analyser och utvärderingar utifrån ett tillväxtperspektiv. Detta är en viktig uppgift. Således bedöms myndighetens uppgifter och verksamhet vara ett motiverat offentligt, och närmare bestämt statligt åtagande i och med att det rör i princip all verksamhet som relaterar till tillväxtområdet. Vidare bedöms de motiv som låg till grund för bildandet alltså vara relevanta.

Givet områdets storlek och komplexitet är det inte konstigt att det föreligger viss överlappning mellan Tillväxtanalys uppgifter och annan verksamhet. Detta gäller både vis-a-vis de primära genomförandemyndigheterna på området Tillväxtverket, Vinnova och Energimyndigheten och vissa av analys- och utvärderingsmyndigheter vars ansvarsområden överlappar eller är näraliggande med Tillväxtanalys uppdrag inom tillväxt- och näringspolitiken.

Officiell statistik rörande företag och näringsliv förs i dag av både Tillväxtverket och Tillväxtanalys.

Sammanfattningsvis bedöms Tillväxtanalys uppgifter och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Eftersom andra analys- och utvärderingsmyndigheter bedriver näraliggande verksamhet som Tillväxtanalys finner utredningen det vara motiverat att analysera Tillväxtanalys vidare.

4.7 Myndigheter under Kulturdepartementet

4.7.1 Statens centrum för arkitektur och design

Arkitekturmuseet bildades 1962 av Svenska Arkitekters riksförbund. Vid grundandet donerades förbundets bild-, bok- och ritningssamlingar till museet. Liksom många andra privatorganiserade museer vid denna tid, förstatligades museet år 1978. Uppdraget vid bildandet var att samla och förvara arkitektoniskt värdefullt material, upprätthålla ett centralt register över historiskt material i andra arkiv samt att bedriva upplysningsverksamhet. År 2009 utvidgades museets ansvarsområde till att omfatta design och Arkitekturmuseet tillfördes även ett mötesplatsuppdrag. Därmed hade den centrala statliga myndighet för politiken för arkitektur, form och design som efterfrågats i ett flertal tidigare rapporter och utredningar, formellt kommit på plats. För att förtydliga det vidgade uppdraget bytte myndigheten år 2013 namn till Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes). Samtidigt genomfördes en tydlig revidering av instruktionen där arkitektur- och designpolitikens helhet lyfts in som ett ansvarsområde i instruktionens portalparagraf. I budgetpropositionen för 2018 lämnade regeringen förslag om att stärka arkitektur-, form- och designområdet. I syfte att stimulera kunskapsutveckling inom arkitektur, form och design för hållbart gestaltade livsmiljöer tillfördes ArkDes en ny forskningsfunktion med inriktning på gestaltad livsmiljö.

ArkDes ska enligt instruktionen stärka kunskapen om och främja intresset för arkitekturens, formens och designens värden och betydelse för individen och för samhällsutvecklingen. Myndigheten ska verka för att dess verksamhet ska vara en angelägenhet för alla människor i samhället.¹² Myndigheten ska vidare vara en nationell mötesplats för aktörer inom sitt område. Myndigheten ska driva och stödja utställningsverksamhet och annan pedagogisk och debatterande verksamhet för att stärka arkitekturens, formens och designens ställning i samhället. Myndigheten ska verka för att de mål som riksdagen har fastställt för arkitektur, formgivning och design uppnås.

---

¹² Förordning (2013:71) med instruktion för Statens centrum för arkitektur och design.

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 38 årsarbetskrafter. Verksamheten är huvudsakligen finansierad med anslag. De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till drygt 83 miljoner kronor varav personal- och lokalkostnader utgjorde 42 respektive 20 procent.

Det offentliga åtagandet inom kulturområdet är omfattande och kan på ett allmänt plan motiveras utifrån perspektiven marknadsmisslyckanden, rättvisa- och jämlikhet samt samhällsnyttiga varor och tjänster. ArkDes uppgift och verksamhet, som varande en del i detta åtagande inom arkitekturområdet, bedöms mot denna bakgrund vara ett motiverat statligt åtagande. De motiv som låg till grund för bildandet bedöms också fortvarande vara giltiga.

ArkDes museiuppdrag kombineras av regeringen med uppdraget att verka för politiken för gestaltad livsmiljö. Boverket som är förvaltningsmyndighet för fysisk planering, byggande och boende har sedan 2018 ett löpande uppdrag att förstärka arbetet med gestaltad livsmiljö, med fokus på att inspirera och engagera kommuner i planeringsfrågor samt att se över regelverk och styrsystem. Uppdraget kompletterar tillsammans med övriga utpekade myndigheter som arbetar med politik för gestaltad livsmiljö, ArkDes uppdrag.

ArkDes uppgift och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande. Utredningen vill särskilt uppmärksamma att Kulturdepartementet har initierat en utredning för att se över ArkDes, Statens konstråd och Moderna Museet (Ku2024/00723).

4.7.2 Forum för levande historia

Hösten 1997 påbörjades informationsatsningen *Levande historia* med syftet att sprida kunskap och information om Förintelsen. Syftet var också att skapa en bred diskussion kring frågor om demokrati, tolerans, medmänsklighet och människors lika värde. Bakgrunden till initiativen var bland annat en rapport från Centrum för invandringforskning (CEIFO) och Brottsförebyggande rådet som visade att det fanns ungdomar som uppgav att de inte var säkra på att Förintelsen hade ägt rum. Till denna bakgrund hör också att det under slutet av 1990-talet inträffade en rad händelser i det svenska samhället med uttalade främlingsfientliga och rasistiska motiv. Projektet *Levande historia* omfattade en stor mängd informationsinsatser,

seminarier och konferenser. År 1999 beslutade regeringen att tillkalla en kommitté med uppgift att utreda etablerandet av ett forum för levande historia (dir.1999:75). Kommittén överlämnade i början av 2001 sitt slutbetänkande (SOU 2001:5) och föreslog inrättandet av ett nytt kunskapscentrum, Forum för Levande historia (FLH).

Myndigheten FLH har i uppgift att främja arbete med demokrati och mänskliga rättigheter. Detta ska göras med utgångspunkt i lärdomar från Förntelsen och kommunistiska regimers brott mot mänskligheten i historien, liksom andra brott mot mänskligheten i historien.¹³ Myndigheten har särskilt till uppgift att öka och fördjupa kunskaperna om antisemitism, antiziganism och andra former av rasism och intolerans med fokus på kopplingen mellan historien och samtiden. Myndigheten ska sträva efter att stärka människors vilja att aktivt verka för alla människors lika värde och ska bedriva utåtriktad verksamhet med inriktning på kunskap, kultur och utbildning. Verksamheten ska bedrivas i nära kontakt med pågående forskning, andra kultur- och utbildningsinstitutioner samt myndigheter, organisationer och föreningar vars verksamhet rör liknande frågor. Myndigheten ska sträva efter att verksamheten når största möjliga geografiska spridning och förankring. FLH ska verka för ökad kunskap grundad på forskning och samverkan med andra och förmedla kunskap inom sitt verksamhetsområde.

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 43 årsarbetskrafter. Verksamheten finansieras i huvudsak med anslag (77 procent) och bidrag (30 procent). De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till knappt 73 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personal- respektive lokal-kostnader 59 respektive 13 procent.

FLH är en av flera myndigheter som på delvis olika sätt verkar för demokrati och mänskliga rättigheter, ett offentligt åtagande som kan motiveras utifrån det välfärdsteoretiska ramverk som utredningen utgår från. Ett sätt att se på FLH:s verksamhet i detta ljus är att myndigheten tillhandahåller tjänster inom detta område som är betrakta som kollektiva nyttigheter. Det gäller exempelvis myndighetens stora produktion och utbud av fakta-, utbildnings- och stödmaterial och filmer som finns tillgängliga digitalt via myndighetens webbplats. Användarna av dessa tjänster är i huvudsak lärare och annan skolpersonal, elever och offentliganställda som

---

¹³ Förordning (2007:1197) med instruktion för Forum för levande historia.

inte skulle kunna utnyttja myndighetens tjänster om de inte var kostnadsfria. Tjänsterna skulle med stor sannolikhet inte heller tillhandahållas av privata aktörer och sannolikt inte vara gratis för användaren. Man kan också på ett generellt plan argumentera för att information och utbildning som tjänsteproduktion har positiva externa effekter, på så sätt att det kommer fler människor till del på ett sätt som inte en marknad kan ta hänsyn till. FLH:s verksamhet passar väl in på positiva externa effekter, då tjänsterna kan förväntas ha olika positiva effekter i samhället. Med andra ord bedöms FLH:s uppgift och verksamhet vara ett motiverat offentligt åtagande. Med tanke på att uppgiften är rikstäckande också ett statligt sådant.

De myndigheter som, i delar, har mest näraliggande verksamhet bedöms vara Diskrimineringsombudsmannen (DO) och Institutet för mänskliga rättigheter (IMR). Uppgifterna är näraliggande i de delar som handlar om att främja respekten för de mänskliga rättigheterna och allas lika värde. Arbetet är dock inte överlappande i och med att myndigheternas uppdrag och roller skiljer sig åt. Såväl DO som IMR har i huvudsak, på olika sätt, roller för tillsyn och granskning vad gäller Sveriges efterlevnad av internationell och nationell lagstiftning inom området mänskliga rättigheter och icke-diskriminering. FLH arbetar bredare och mer generellt med främjande och med delvis andra målgrupper och integrerat med ett brett demokratistärkande arbete. Det är också uttalat att FLH i sitt arbete för att öka kunskapen om olika former av rasism och intolerans ska ha fokus på kopplingen mellan historien och samtiden. Så är inte fallet för DO eller IMR. Näraliggande, i de delar av verksamheten som rör lärdomar av Förintelsen, är Sveriges museum om Förintelsen (som är en del av Statens historiska museer).

Sammanfattningsvis bedöms FLH:s uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Framför allt DO respektive IMR bedriver i delar näraliggande verksamheter. Mot denna bakgrund finner utredningen det motiverat att fortsätta analysera organiseringen inom området.

4.7.3 Institutet för språk och folkminnen

Institutet för språk och folkminnen (Isof) har sin grund i ett insamlings-, dokumentations- och forskningsarbete av dialekter, namn och folkliga traditioner som inleddes under 1800-talets andra hälft. Myndighetens språkvårdande uppdrag är en följd av att staten successivt har tagit ett allt större ansvar för den offentliga språkvården. Fram till 1900-talets mitt hade verksamheten fokus på forsknings- och bevarandefrågor. Genom en aktiv insamlingsverksamhet försökte man behålla kunskapen om dialekter, namn och det immateriella kulturarvet i Sverige för framtiden och forskningen. Stora samlingar bestående av uppteckningar, inspelningar, fotografier med mera byggdes upp i Uppsala, Göteborg, Lund och Umeå. Genom åren har Isof:s verksamhet genomgått olika organisatoriska förändringar. Verksamheter har tillkommit till myndigheten, såsom språkvårdsuppdraget, medan annan verksamhet förts över till andra myndigheter. Ett exempel är att Svenskt visarkiv på 1990-talet fördes över till det som i dag utgör myndigheten Statens musikverk. År 1972, fick Svenska språknämnden, som grundades 1944, en årlig statlig finansiering. Uppdraget var att följa svenska språkets utveckling i tal och skrift och utöva språkvårdande verksamhet. Kommittén för svenska språket föreslog 2002 bland annat nya nationella språkpolitiska mål och att en ny språkmyndighet skulle bildas (SOU 2002:27). Regeringen föreslog 2005 bland annat att språkvården skulle organiseras i myndighetsform och samordnas med myndigheten Språk- och folkminnesinstitutet (Sofi). Basen för den nya språkvården föreslogs, förutom Sofis verksamhet, vara den verksamhet som då bedrevs av Svenska språknämnden, Sverigefinska språknämnden och Klarspraksgruppen i Regeringskansliet. Därutöver bedömdes att den samordnade språkvården borde ha resurser för språkvård som rör svenskt teckenspråk och de nationella minoritetsspråken. Betänkandet ledde fram till bildandet av Institutet för språk och folkminnen.

Isof:s övergripande uppdrag enligt instruktionen är att bedriva språkvård och på vetenskaplig grund öka, levandegöra och sprida kunskaper om språk, dialekter, folkminnen, namn och immateriella kulturarv i Sverige. Myndigheten ska främja utvecklingen inom sitt verksamhetsområde genom fördelning av statliga bidrag. Myndigheten ska även bedriva forskning inom sitt verksamhetsområde och

verka för ökad kunskap i samverkan med andra, exempelvis universitet och högskolor.¹⁴

Myndigheten har sitt säte i Uppsala, men finns även i Göteborg och Stockholm. Myndigheten hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 93 årsarbetskrafter. Verksamheten är i huvudsak anslagsfinansierad. De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till drygt 109 miljoner kronor varav kostnader för personal, lokaler och övriga driftskostnader utgjorde 75, 2 respektive 14 procent av de totala kostnaderna. Under åren 2022 – 2024 har Isof haft i uppdrag att bedriva språkcentrum för fyra av de nationella minoritetsspråken, samt utöka sin språkvårdande och bidragsgivande verksamhet för språken. Ansvaret för de samiska språken ligger hos Sametinget. Myndigheten har för detta ändamål haft särskild finansiering på drygt 30 miljoner kronor per år och anställt medarbetare för att arbeta med uppgiften. Regeringen har i budgetpropositionen för 2025 aviserat att satsningen ska fortsätta, dock i betydligt mindre omfattning.

Det offentliga åtagandet inom kulturområdet kan generellt motiveras på flera olika sätt: som främjare av det svenska kulturarvet som en kollektiv nytthet, som främjare av kunskapsuppbyggnad genom stöd till forskning med mera samt utifrån att kultur kan ses som en samhällsnyttig vara och tjänst. Isof:s uppgift och verksamhet bland annat som en central aktör i främjandet av det svenska immateriella kulturarvet bedöms med bakgrund i dessa konstateranden vara motiverade statliga åtaganden. Vidare bedöms motiven som lag till grund för bildandet fortvarande vara giltiga.

Isof:s har ett brett uppdrag inom språk- och folkminnesområdet och det finns andra myndigheter och organisationer med näraliggande och i delar överlappande uppgifter och verksamhet. Exempelvis bedrivs forskning om svenska samt om namn och dialekter vid universitet och högskolor i Sverige. När det gäller folkminnesverksamhet ligger Isof och Nordiska museet tematiskt nära varandra i en del frågor. Bägge institutionerna förvaltar samlingar inom området och det finns likartad expertis. Både Riksantikvarieämbetet och Isof är statliga kulturarvsmyndigheter och har beröringspunkter och samarbeten. Svenskt visarkiv, som nu ingår i Statens musikverk, var länge en del av det som så småningom blev Isof. Isof har fortfarande vissa samlingar kopplade till musik, och folkmusik, vilket finns in-

---

¹⁴ Förordning (2007:1181) med instruktion för Institutet för språk och folkminnen.

skrivet i Isofs instruktion. Slutligen arbetar Isof inom ortnamnsvården även med de territoriella minoritetsspråkens ortnamn (samiska och meänkieli). Även Sametinget har uppdrag som remissinstans till Lantmäteriet rörande samiska ortnamn. Uppdraget som namnvårdande, både inom ortnamn och personnamn, kan i viss mån vara överlappande med Lantmäteriet respektive Skatteverket.

Isof:s uppgifter och verksamhet bedöms vara motiverade statliga åtaganden. Det finns flera myndigheter som i delar har näraliggande verksamhet, vilket är naturligt givet Isof:s breda verksamhetsuppdrag rörande det svenska språket, de fem minoritetsspråken med mera. Utredningen finner det inte tillräckligt motiverat att gå vidare med en analys av myndigheten, även om det finns vissa begränsade näraliggande verksamheter vid andra myndigheter.

4.7.4 Myndigheten för kulturanalys

Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys) bildades 2011. I propositionen *Tid för kultur* gjorde regeringen bedömningen att det fanns behov av en myndighet med uppgift att analysera, utvärdera och följa upp kulturpolitiska insatser (prop. 2009/10:3). I propositionen uttryckte regeringen att den nya myndighetens uppgift bör vara att analysera det samlade utfallet av de kulturpolitiska insatserna och lämna förslag till regeringen om eventuella behov av ändringar i regeringens politik. Regeringen angav också att myndigheten bör ha ett övergripande analysansvar för hela kulturområdet. Förslaget motiverades främst utifrån grundprincipen att uppgiften att utföra en verksamhet ska vara avskild från uppgiften att utvärdera resultaten. Kultur var vid den tidpunkten ett av de politikområden som saknade en oberoende analys- och utvärderingsmyndighet. I stället hade utförarmyndigheterna, främst Statens kulturråd och Riksantikvarieämbetet, till uppgift att utvärdera eller utöva tillsyn inom sina respektive områden. Behovet av analyser och utvärderingar av den statliga kulturpolitiken som genomförs oberoende av utförarförarmyndigheter var följaktligen det centrala motivet till myndighetens bildande. I Kultursamverkansutredningens betänkande (SOU 2010:11) föreslogs en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet – Kultursamverkansmodellen. Därtill föreslogs också att uppdraget att utvärdera effekterna av modellen skulle

tillföras den nya analys- och utvärderingsmyndigheten (Kulturanalys) medan uppdraget att följa upp fördelade bidrag genom modellen skulle ligga hos utförarmyndigheten, Statens kulturråd. I Kultursamverkansutredningens betänkande föreslogs även att den nya analys- och utvärderingsmyndigheten skulle överta finansieringen av forsknings- och utvecklingsinsatser (FoU), som då låg hos Statens kulturråd. Något regeringen tog fasta på och lade fram och tillförde medel för från och med 2011 (prop. 2010/11:1). Vidare är från 2012 Kulturanalys ansvarig för all officiell statistik inom kulturområdet, utom biblioteksstatistiken. Detta ansvar flyttades över från Statens kulturråd.

Kulturanalys har enligt instruktionen i uppdrag att utvärdera, analysera och redovisa effekter av förslag och genomförda åtgärder inom kulturområdet. Detta ska göras med utgångspunkt i de nationella kulturpolitiska målen. I uppgiften ingår att analysera utvecklingen både inom kulturområdet och inom andra samhällsområden som har betydelse för kulturlivet. I uppdraget ingår också att bistå regeringen med stöd och rekommendationer för att utveckla den statliga kulturpolitiken.

Kulturanalys ansvarar även för officiell statistik inom områdena kulturmiljövård, museer, samhällets kulturutgifter och film. Myndigheten har även i uppdrag att utveckla statistik inom scenkonst samt bild och form och publicerar även statistik över befolkningens kulturvanor.

Myndigheten är lokaliserad till Göteborg och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 13 årsarbetskrafter. Verksamheten finansieras till största delen med anslag (78 procent) och bidrag (15 procent). År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till knappt 24 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personalkostnader 62 procent och lokalkostnader 8 procent.

Det omfattande offentliga åtagandet inom det breda kulturområdet kan motiveras ur flera perspektiv: risk för marknadsmisslyckanden, rättvisa/jämlighet och att kultur i en vid mening är att betrakta som en samhällsnyttig vara och tjänst. Kulturanalys uppgift och verksamhet att analysera och utvärdera samt ansvara för statistik inom området är viktig för att kunna utvärdera den förda politiken. Med andra ord kan myndighetens verksamhet betraktas som en kugge inom politiken på detta område. Således bedöms myndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverat offentligt

åtagande och ett statligt sådant eftersom uppdraget är rikstäckande. Vidare bedöms motiven bakom myndighetens bildande fortfarande giltiga.

Såsom varande den enda analys- och utvärderingsmyndigheten inom kulturområdet finns inga andra myndigheter med liknande uppdrag. De bidragsgivande myndigheterna inom området har i uppdrag att följa upp hur bidragen används, vilket skiljer sig från Kulturanalys utvärderingsuppdrag. Ett undantag är emellertid att Konstnärdsnämnden har i uppdrag att analysera konstnärernas ekonomiska och sociala villkor, något som även ryms inom Kulturanalys övergripande uppdrag.

Sammanfattningsvis bedöms Kulturanalys uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Det bedöms inte finnas näraliggande eller överlappande verksamhet av någon betydande omfattning hos någon annan myndighet. Utredningen finner det dock motiverat att fördjupa analysen av Myndigheten för kulturanalys inom ramen för uppdraget i tilläggsdirektivet.

4.7.5 Mediemyndigheten

Den 1 januari 2024 slogs Statens medieråd och Myndigheten för press, radio och tv ihop och blev Mediemyndigheten. Sammanslagningen innebär att Statens medieråd inordnades i Myndigheten för press, radio och tv. Bakgrunden var regeringens bedömning att en sammanslagning skulle ge bättre förutsättningar att arbeta med omvärldsbevakning, analys och kunskapsspridning inom ett område med förändrade produktions- och konsumtionsmönster för medietjänster. En större organisation bedömdes bli mer stabil och mindre sårbar. Mediefältets utveckling, det ökade fokuset på medie- och informationskunnighet och de krav som följer av EU:s direktiv om audiovisuella tjänster kommer att innebära att uppdragen till myndigheten blir fler och mer omfattande. Myndighetens kompetens och kapacitet att genomföra uppdrag från regeringen bedömdes att öka i en samlad myndighet. Vidare bedömdes det finnas samordningsvinster avseende kansli- och stödfunktioner samt lokalkostnader genom en sammanslagning. Effektiviseringar bedömdes även kunna göras avseende vissa personella resurser, beroende på hur myndighetsledningen väljer att organisera verksamheten. Samman-

taget bedömdes sammanslagningen ge en resursmässig effektivisering som innebär att en större del av anslaget kan användas till myndighetens kärnverksamhet.

Mediemyndigheten, som ligger under Kulturdepartementet, har enligt instruktionen att verka för yttrandefrihet, medie- och informationskunnighet samt möjligheterna till mångfald och tillgänglighet på medieområdet. Myndigheten ska också verka för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare, ta tillvara deras erfarenheter samt verka för att skydda barn från skadlig mediepåverkan. Myndighetens verksamhet kan sammanfattas i följande punkter:

- fördela ekonomiskt stöd till nyhetsmedier,
- besluta om åldersgräns för biografifilm,
- utfärda tillstånd och registrera radio- och tv-sändningar,
- utfärda utgivningsbevis för databaser,
- granska att medier följer lagar och regler,
- följa och analysera medieutvecklingen och barn och ungas medieanvändning,
- samordna det nationella arbetet med medie- och informationskunnighet,
- driva Safer Internet Centre Sverige tillsammans med barnrättsorganisationerna Bris och ECPAT.

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och har cirka 65 medarbetare.

Det offentliga åtagandet inom medieområdet, ett åtagande som är omfattande och involverar ett flertal olika delar, kan motiveras både utifrån marknadsmisslyckanden, rättvise- och jämlikhetsperspektivet och argumentet om samhällsnyttiga varor och tjänster. Mediemyndighetens uppgift och verksamhet fyller en viktig roll i detta. Således bedöms dess uppgifter och verksamhet vara ett motiverat offentligt åtagande och mer precist ett statligt sådant eftersom det rör all media, såväl kommersiella medier som den offentligt finansierade public serviceverksamheten.

I och med sammanslagningen mellan Statens medieråd och Myndigheten för press, radio och tv samt att Mediemyndigheten snart kommer att ta över av uppgiften från Patent- och registreringsverket att utfärda utgivningsbevis för periodisk skrift är myndighetsuppgifterna inom medieområdet i huvudsak hanterade inom en och samma myndighet.

Inom förordningen för digitala tjänster (DSA) har ansvariga tillsynsmyndigheter nyligen pekats ut, däribland Mediemyndigheten. Där kan det möjligen komma upp behov av justeringar när regelverket börjar tillämpas i större omfattning. Mediemyndigheten har ett samordningsuppdrag vad gäller medie- och informationskunnighetsfrågor. Myndigheten för psykologiskt försvar har att hantera sådana frågor fast utifrån andra utgångspunkter (yttre hot etcetera).

Sammanfattningsvis bedöms Mediemyndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Mot bakgrund av den nyligen genomförda sammanslagningen av två myndigheter finner utredningen det inte motiverat att analysera myndigheten vidare.

4.7.6 Myndigheten för tillgängliga medier

Talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB) bildades år 1980 med uppgiften att i samverkan med andra bibliotek ge personer med funktionsnedsättning tillgång till litteratur i format som de kan ta del av. Bakgrunden var att utredningen *Kultur åt alla* (SOU 1976:20) hade föreslagit att staten skulle överta De blindas förenings (DBF:s) punktskrifts- och talboksbibliotek. Problemet var att DBF:s bibliotek bara erbjöd en bråkdel av den svenska bokutgivningen och att den större delen av beståndet bestod av offentliga tryck som var av litet intresse för målgruppen. Utredningens utgångspunkt var att synskadade ska ha samma tillgång till böcker som seende genomsnittsläsare. För att öka utbudet behövdes därför ett statligt specialbibliotek som även skulle ta ansvar för tillgången av barn- och ungdomslitteratur på punktskrift och då med särskilt fokus på eleverna i den statliga specialskolan Tomtebodaskolan för synskadade barn. TPB genomgick en stark digitaliseringsresa under 1990-talet. År 2013 bytte myndigheten namn till Myndigheten för tillgängliga

medier (MTM) och två år senare blev Centrum för lättläst (som bland annat ansvarar för utgivningen av lättlästa böcker) en del av MTM. Samtidigt fick MTM i uppdrag att vara ett nationellt kunskapscentrum för tillgängliga medier. År 2020 fick MTM i uppdrag att främja universell utformning av nyheter, litteratur och samhällsinformation i samhället. År 2025 blir MTM tillsynsmyndighet för e-böcker och ändamålsenlig programvara enligt lagen om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet (2023:254).

Myndigheten för tillgängliga medier, som lyder under Kulturdepartementet, ska enligt instruktionen arbeta för att alla ska ha tillgång till litteratur, nyheter och samhällsinformation utifrån vars och ens förutsättningar oavsett läsförmåga eller funktionsnedsättning. Mer precist har myndigheten till uppgift att:

- vara ett nationellt kunskapscentrum för tillgängliga medier,
- främja tillgänglighet till och universell utformning av litteratur, nyheter och samhällsinformation,
- i samverkan med bibliotek, skolor och andra aktörer i landet arbeta för att personer med funktionsnedsättning ska få tillgång till sådana exemplar av litterära verk som de behöver för att kunna ta del av verken samt tillgängliggöra lättläst litteratur,
- ge ut och distribuera lättläst litteratur i den utsträckning behoven inte tillgodoses på den kommersiella marknaden, och
- förbättra tillgången till innehållet i dagstidningar för personer med en funktionsnedsättning som gör att de inte kan ta del av en vanlig dagstidning samt tillgängliggöra lättläst nyhetsinformation. Förordning (2019:638).

Utöver det ska myndigheten, bland annat, ta fram riktlinjer och vägledningar inom sitt verksamhetsområde i den utsträckning som inte någon annan myndighet har detta till uppgift samt framställa, köpa in och överföra talböcker och punktskriftsböcker samt tillhandahålla dessa för försäljning. MTM ska göra kulturtidskrifter tillgängliga för personer med funktionsnedsättning, främja tecken-språkig litteratur, och stödja utgivning och distribution av den oberoende lättlästa nyhetstidningen 8 SIDOR.

MTM är sedan år 2020 lokaliserad till Malmö och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 79 årsarbetskrafter. Verksamheten

är i huvudsak finansierad med anslag. De totala verksamhetskostnaderna uppgick samma år till knappt 203 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personalkostnader och kostnader för lokaler 35 respektive drygt 3 procent. Övriga kostnader är huvudsakligen hänförliga till tillgängliggörandet av medier med mera för myndighetens målgrupper.

MTM:s uppgifter och verksamhet kan sägas ligga under de breda paraplyerna kultur respektive mänskliga rättigheter, som båda är motiverade offentligt åtaganden utifrån de tre perspektiv som utredningen använder för att analysera det offentliga åtagandet. MTM:s uppgift och verksamhet att möjliggöra för personer med syn- eller läsnedsättning kan i likhet med Myndigheten för delaktighets uppgift och verksamhet motiveras utifrån perspektivet marknadsmisslyckanden. Det är osannolikt att de tjänster som MTM producerar och tillhandahåller skulle produceras av det privata marknadssystemet. Det offentliga åtagandet kan även motiveras utifrån rättviseperspektivet samt att det kan betraktas om en samhällsnyttig vara eller tjänst att alla medborgare oavsett förutsättningar ska ha möjlighet att läsa. Motiven till myndighetens existens bedöms fortfarande giltiga och har stärkts med tiden. Läsning och text är en alltmer central del av det digitala informationssamhället. Det ställer högre krav på individens förmåga att ta till sig information för att kunna delta i samhället.

MTM:s breda uppdrag kring tillgänglighet och läsning och funktion som kunskapscentrum för tillgänglig läsning gör att det finns områden som överlappar med andra myndigheter. Exempelvis främjar MTM läsning i hela samhället och samverkar med både Kungliga biblioteket och Kulturrådet som i viss utsträckning arbetar med samma målgrupp som MTM. MTM och Mediemyndigheten har näraliggande uppdrag vad gäller att främja tillgängliga nyheter. Både MTM och Myndigheten för digital förvaltning främjar digital tillgänglighet inom offentlig sektor. Myndigheten för delaktighet och MTM har till del överlappande uppdrag att främja tillgänglig samhällsinformation.

Sammanfattningsvis bedöms MTM:s uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Det finns flera andra myndigheter som i delar har näraliggande och i vissa fall överlappande uppgifter och verksamhet dock utifrån olika ingångsvärden och

grunduppdrag. Mot denna bakgrund bedömer utredningen det motiverat att fortsätta analysera MTM.

4.7.7 Sametinget

Myndigheten Sametinget bildades år 1993. De främsta motiven var att regeringen ville skapa ett kraftfullt instrument för att främja den samiska kulturens utveckling och förbättra samernas möjligheter att som en minoritet bland landets befolkning hålla sin kultur levande. När Sametinget inrättades konstaterade regeringen att lösningen med ett folkvalt organ som är en statlig förvaltningsmyndighet var ovanlig, men att konstruktionen rymdes inom de legala ramarna. Tanken var att organisationsformen skulle främja ett verkligt engagemang från den samiska befolkningen i verksamheten och göra det lättare för samerna att hantera motsättningar mellan olika samiska grupperingar. När Sametinget bildades var den huvudsakliga uppgiften att verka för en levande samisk kultur, och att ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur.

Sametinget är enligt instruktionen förvaltningsmyndighet inom rennäringens område och för samisk kultur.¹⁵ Utöver de uppgifter som framgår av sametingslagen (1992:1433) ska myndigheten även bland annat följa, utvärdera och hålla regeringen informerad om utvecklingen inom rennäringen, övrigt samiskt näringsliv och samisk kultur. Sametinget ska även följa, utvärdera och hålla regeringen informerad om utvecklingen inom minoritetspolitiken samt yttra sig i ärenden om fastställande av samiska ortnamn och granska förslag till samiska namn på allmänna kartor. Sametinget ska inom sitt ansvarsområde svara för underhåll av riksgränsstängsel och av vissa renskötselaneläggningar för vilka staten har underhållsansvaret, redovisa markanvändning och marker som är speciellt värdefulla eller känsliga för renskötseln och natur- och kulturmiljövården, och vara verksamhetsansvarig för renbruksplaner.

Sametinget är en unik myndighet så till vida att det både är ett parlament bestående av folkvalda och en förvaltningsmyndighet. Sametingets folkvalda församling, plenum, utser styrelse, presidium, olika nämnder samt ett ungdomsråd. Sametingets styrelse ansvarar enligt lagen för Sametingets verksamhet. Styrelsen utser i sin tur

---

¹⁵ Förordning (2009:1395) med instruktion för Sametinget.

en kanslichef med ansvar för den löpande verksamheten. Verksamheten är i huvudsak, till cirka 90 procent, finansierad med anslag. År 2023 uppgick de totala kostnaderna till drygt 105 miljoner kronor där personalkostnader utgjorde drygt 60 procent. Lokalkostnader som andel av de totala kostnaderna uppgick till drygt tre procent. År 2023 hade myndigheten en personalstyrka motsvarande 57 årsarbetskrafter.

Det offentliga åtagande inom minoritetsområdet kan motiveras på flera sätt. Det är också ett åtagande utifrån internationella konventioner som Sverige anslutit sig till. Sametingets konstruktion som både folkvald församling och förvaltningsmyndighet med ansvar för samerelaterade frågor kan sägas vara en unik konstruktion.

Inom rennäringen finns överlappande uppgifter. Sametinget har en uppgift, riksintressen, som kan beröra tredje part. En annan uppgift är att Sametinget beslutar om gränser mellan samebyarna, och länsstyrelsen beslutar om maximalt renantal inom dessa samebygränser. Dessa uppgifter är överlappande. Rovdjursfrågan är också överlappande, där Sametinget betalar ersättning till samebyarna utifrån länsstyrelsens inventeringsrapporter. Dessutom utbetalar Sametinget inventeringskostnaderna till samebyarna. Sametinget utbetalar också ersättning för skadeförebyggande åtgärder och genomförande av skydds jakt, som beslutas av länsstyrelsen.

Sammanfattningsvis bedöms Sametingets uppgifter och verksamhet vara motiverade statliga åtaganden. Det finns en viss överlappning inom rennäringen mellan Sametinget och länsstyrelsen. Utredningen finner det dock inte vara ett tillräckligt skäl att fortsätta analysera Sametinget.

4.7.8 Statens försvarshistoriska museer

Myndigheten Statens försvarshistoriska museer (SFHM) bildades år 1976, då Armémuseum och Marinmuseum fördes samman. På följande år tillfördes det nyorganiserade Flygvapenmuseum och senare även Försvarets traditionsnämnd. 1997 lades Marinmuseum samman med Statens sjöhistoriska museer, sedermera Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM). Bevarandet av föremål och traditioner har alltid spelat en viktig roll i den militära verksamheten. Regementsmuseer, traditionsrum och uppbygg-

naden av rikssamlingar inom de respektive tre försvarsgrenarna har handlat om att bevara historien och synliggöra ett levande kulturarv inom armé, marin och flyg. Till detta kommer den teknik- och samhällsutveckling som både påverkat och påverkats av militär verksamhet. Det är svårt att hitta underlag för att kunna redogöra för de grundläggande motiven till varför myndigheten bildades. Mot bakgrund av att samtliga ursprungliga försvarsgrenar var representerade finns det skäl att anta att ett centralt motiv var att bilda en myndighet som kunde arbeta med ett samlat perspektiv på försvarets historiska utveckling, samt hur de olika delarna påverkat samhället både var för sig och tillsammans.

SFHM har till uppgift att främja kunskapen om det svenska försvaret genom tiderna och om försvarets roll i samhällsutvecklingen.¹⁶ I myndigheten ingår Armémuseum i Stockholm, Flygvapenmuseum i Linköping samt Försvarets traditionsnämnd. SFHM prövar även frågor om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter.

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm, men har verksamhet även i Linköping där Flygvapenmuseum ligger, och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 77 årsarbetskrafter. Verksamheten finansieras i huvudsak med anslag (80 procent) och avgifter (18 procent). De totala verksamhetskostnaderna uppgift år 2023 till knappt 151 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personalkostnader respektive lokalkostnader 40 respektive 35 procent.

Det offentliga åtagandet inom kulturområdet, där statens museer huserar, är omfattande och kan motiveras utifrån perspektivet marknadsmisslyckanden, rättvisa/jämlikhet samt samhällsnyttig vara eller tjänst. Statens försvarshistoriska museer, som också kan sägas vara en del av försvaret i den meningen att det gör oss medvetna om landets försvar ur ett historiskt perspektiv, kan motiveras på samma sätt. Således bedöms myndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Mot bakgrund av att det varit svårt att med full säkerhet kunna identifiera alla motiv till myndighetens bildande är det svårare än för många andra av de mindre myndigheterna att uttala sig om huruvida de ursprungliga motiven är fortsatt giltiga eller om de har förändrats på något väsentligt sätt.

Utredningen bedömer, med utgångspunkt i myndighetens instruktion, att det formellt inte finns näraliggande eller överlappande uppgifter i relation till andra myndigheter. SFHM är ensamt ansvarig

---

¹⁶ Förordning (2007:1178) med instruktion för Statens försvarshistoriska museer.

myndighet för uppgiften att främja kunskapen om det svenska försvaret genom tiderna och om försvarets roll i samhällsutvecklingen. Vad gäller landförsvaret och statens troféksamling samt flygstridskrafterna ska dessa uppgifter enligt SFHM:s instruktion fullgöras av Armémuseum respektive Flygvapenmuseum. Vad gäller sjöförsvaret ingår Marinmuseum sedan 1997 i Sveriges maritima och transporthistoriska museer. De båda myndigheterna ska i fråga om sjöförsvaret samråda med varandra enligt sina myndighetsinstruktioner. SFHM och SMTM har avseende bevarandet av föremål och traditioner likartade uppdrag och verksamheter.

Sammanfattningsvis bedöms SFHM:s uppgifter och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Med anledning av att det finns näraliggande verksamhet i andra myndigheter finner utredningen det motiverat att fortsatt analysera SFHM.

4.7.9 Statens konstråd

Statens konstråd bildades år 1937 med den huvudsakliga målsättningen att konsten skulle "bliva allas egendom". Sedan dess har myndigheten arbetat med att göra konsten tillgänglig för alla. Men redan vid bildandet fick Statens konstråd i uppdrag att skapa ökade arbetstillfällen och gynnsammare arbetsvillkor för svenska konstnärer. De nationella kulturpolitiska målen är styrande för myndigheten. Målen betonar att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund, att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling. Sedan år 2004 ansvarar myndigheten för tillsyn vilket ger stärkta förutsättningarna att verka för att den offentliga konsten kan bevaras som värdefulla delar av samhällets kulturarv.

Statens konstråd har enligt instruktionen i uppgift att beställa och förvärva god samtidskonst till statens byggnader och andra lokaler för statlig verksamhet samt medverka till skapandet och utvecklingen av offentlig konst och gestaltning av gemensamma miljöer.¹⁷ Myndigheten har även i uppgift att förteckna samlingar av konst och konsthantverk som tillhör eller understöds av staten samt ha tillsyn över sådana samlingar och över hur statliga organ

---

¹⁷ Förordning (2007:1188) med instruktion för Statens konstråd.

vårdar konstverk som tillhör staten och som är fast anbringade. Statens konstråd har också ett kunskapsspridande uppdrag. Myndigheten ska utveckla och sprida kunskap inom området offentlig konst och gestaltning av gemensamma miljöer samt uppgiften att främja samtidskonstens utveckling och spridning.

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 21 årsarbetskrafter. Verksamheten är i allt väsentligt anslagsfinansierad. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till knappt 52 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personal- respektive lokalkostnader 37 respektive 11 procent.

Det offentliga åtagandet inom kulturområdet, dit konsten räknas, är omfattande och kan motiveras utifrån samtliga tre argumenten för offentliga ingrepp: marknadsmisslyckanden, rättvisa/jämlikhet och att kultur vitt definierat kan betraktas som en samhällsnyttig vara eller tjänst. När det gäller Statens konstråd uppgift och verksamhet kan dessa ses vara motiverade främst men inte uteslutande utifrån de två förstnämnda. Genom att beställa och förvärva samtidskonst till statens byggnader och andra lokaler för statlig verksamhet med mera görs konst tillgänglig för alla medborgare. Det hade sannolikt inte skett i samma utsträckning om uppdraget att beställa och förvärva samtidskonst skulle ske på kommersiell grund. Således bedöms myndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverat offentligt åtagande, och ett statligt sådant bland annat eftersom uppdraget primärt rör statliga byggnader. Motiven bakom myndighetens bildande bedöms fortfarande som giltiga.

Det finns inga uppgifter i Statens konstråds instruktion som är direkt näraliggande eller överlappande med andra myndigheter. Det finns en emellertid en viss överlappning med Konstnärsnämndens verksamhet i form av att båda myndigheterna erbjuder arbetsmöjligheter för konstnärer. Det finns även en viss överlappning mellan Statens konstråds tillsyn över byggnadsanknuten konst och Riksantikvarieämbetets verksamhet inom kulturmiljöområdet och det moderna samhällets byggda kulturmiljöer.

Sammanfattningsvis bedöms Statens konstråds uppgifter och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Det finns i delar verksamhet som är delvis överlappande med andra myndigheters. Utredningen vill även uppmärksamma att Kulturdepartementet har initierat en utredning för att se över ArkDes, Statens konstråd och Moderna Museet (Ku2024/00723).

4.7.10 Statens musikverk

Statens musikverk har under årens lopp genomgått flera sammanslagningar av verksamheter inom musik, teater och dans. Myndigheten fick sin nuvarande form 2011 genom en ombildning av kulturarvsmyndigheten Statens musiksamlingar. Statens musiksamlingar bildades 1981 genom sammanslagning och förstatligande av Musikmuseet och Musikaliska akademiens bibliotek – två verksamheter som tidigare haft Kungl. Musikaliska Akademien som huvudman. 1999 tillfördes Svenskt visarkiv som tidigare ingick i Institutet för språk och folkminnen (Isof). Skälen till detta var att Visarkivet, med sin inriktning på musik, passade dåligt i Isof:s organisation och att man i stället ville samla statliga verksamheter med kulturarvsuppdrag på musikområdet i en myndighet. Efter utredningen *Klenoder i tiden* 2009 överfördes stiftelsen Sveriges teatermuseum, Marionettmuseet samt något senare Arkivet för folklig dans till Statens musiksamlingar. Syftet med denna sammanslagning var att skapa bättre förutsättningar att bevara och tillgängliggöra teaterns och dansens kulturarv i en gemensam kulturarvsmyndighet. Resultatet blev en myndighet som härbärgerade alla tre konstarterna under en gemensam administrativ kapp. Ytterligare verksamheter tillfördes efter Rikskonserters nedläggning 2010. Samtidigt ändrades myndighetens namn till Statens musikverk. De nya verksamheterna var Caprice Records och Elektronmusikstudion EMS. Dessutom tillskapades en avdelning för bidragsgivning till det fria musiklivet. Bidragsgivningen flyttades 2022 över till Kulturrådet. Det övergripande motivet för sammanslagningarna har varit att föra samman verksamheter med liknande inriktning i en organisation med gemensam administration. De olika verksamheterna i Statens musikverk har alla sin egen historia och har bildats med olika syften, förutsättningar och målgrupper; från biblioteksverksamheten från 1771 till Caprice Records i början av 1970-talet.

Statens musikverk räknas till de centrala museerna, men museiverksamheten är endast en av fem verksamheter. I Statens musikverk ingår även biblioteks- och arkivverksamhet, forskning, dokumentation, fonogramutgivning samt upplåtande av ljudstudior för elektronmusik. Musikverket är en expertmyndighet med en mångfald av verksamheter, samlingar och kompetenser inom musik, teater och dans. I myndigheten ingår Musik- och teaterbiblioteket, Svenskt

visarkiv, Caprice Music, Scenkonstmuseet och Elektronmusikstudion EMS. Statens musikverk ska dokumentera, bevara, främja, bygga upp kunskap om och tillgängliggöra teaterns, dansens och musikens kulturarv. Dessutom har myndigheten uppdraget att främja kulturlivet, det vill säga stödja, underlätta och möjliggöra för kulturarbetare i deras verksamheter.

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 64 årsarbetskrafter. Verksamheten är i huvudsak finansierad med anslag (90 procent) men också med avgifter och bidrag. De totala verksamhetskostnaderna uppgick 2023 till drygt 109 miljoner kronor varav personalkostnader respektive lokalkostnader utgjorde 49 respektive 28 procent.

Det offentliga åtagandet inom kulturområdet, där statens museer huserar, är omfattande och kan motiveras utifrån perspektivet marknadsmisslyckanden, rättvise- och jämlikhetsmotiv samt samhällsnyttiga varor eller tjänster. Statens musikverk är ett av de statliga museerna. Mot denna bakgrund bedöms myndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Vidare bedöms de motiv som förelåg vid bildandet alltjämt vara relevanta.

Det finns vissa näraliggande verksamheter inom kulturarvssektorn vad gäller systemfrågor och databaser till exempel där det bedöms finnas vinster att göra genom högre grad av samordning. Innehållsligt är Statens musikverks verksamheter däremot tämligen väl definierade och specifika för myndigheten genom inriktningen på musikens, teaterns och dansens kulturarv. I någon mån finns folkmusiksamlingar hos andra myndigheter som exempelvis Isof vilket kan ses som en överlappning.

Statens musikverks uppgift och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande. Även om det finns vissa begränsade överlappningar med annan myndighet, finner utredningen det inte motiverat att analysera myndigheten vidare.

4.8 Myndigheter under Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

4.8.1 Trafikanalys

Trafikanalys, som bildades år 2010, är resultatet av en större om- bildning av myndighetsstrukturen inom transportområdet som ägde rum i början av 2010-talet. Den nybildade myndigheten tog bland annat över uppgifter från Statens institut för kommunika- tionsanalys (SIKA). Ett av motiven bakom grundandet av Trafik- analys var att regeringen ansåg sig behöva oberoende kunskaps- underlag, analyser och utvärderingar inom transportområdet. Ett annat var myndigheten skulle kunna balansera det informations- övertag som de stora genomförandemyndigheterna har. En statlig utredning lyfte fram vikten av att regeringen inför beslut får stöd av en fristående utvärderingsfunktion för att utvärdera förslag från Trafikverket. Regeringen framförde i och med inrättandet av Trafik- analys att en tydligare styrning innebar ett högre inslag av uppfölj- ning och utvärdering (prop. 2009/10:1, utgiftsområde 22, s. 47). En huvuduppgift för Trafikanalys var också att granska och kvali- tetssäkra beslutsunderlag samt utvärdera genomförandet av olika åtgärder och dess effekter inom transportområdet.

Trafikanalys, som lyder under Landsbygds- och infrastruktur- departementet, har till huvuduppgift att med utgångspunkt i de transportpolitiska målen, utvärdera och analysera samt redovisa effekter av föreslagna och genomförda åtgärder inom transport- området. Trafikanalys är statistikansvarig myndighet och ansvarar för att samla in, sammanställa och sprida statistik på transport- området. Myndigheten ska inom sitt ansvarsområde bistå reger- ingen med underlag och rekommendationer. Trafikanalys ska även bedriva omvärldsanalys och omvärldsbevakning, med tonvikt på transportsystemets och transportpolitikens utveckling i EU och de effekter denna utveckling har på Sverige. En viktig uppgift är också att kontinuerligt följa Trafikverkets arbete med att utveckla modeller för samhällsekonomiska analyser. Vidare granskar Trafik- analys på årlig basis beslutsunderlag som Trafikverket tar fram inom ramen för infrastrukturplaneringen.

Trafikanalys får bedriva egen forskning utifrån statistiskt material. Myndigheten ska samverka med andra myndigheter med ansvar för utvärderingar och analyser.

Myndigheten är lokaliserad på två orter, Stockholm och Östersund. År 2023 hade myndigheten en personalstyrka motsvarande 34 årsarbetskrafter. Verksamheten är huvudsakligen, till 87 procent, finansierad med anslag. Resten utgörs av bidrag. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till drygt 77 miljoner kronor. Av dessa utgjorde kostnader för personal 57 procent och lokaler 5 procent.

Det offentliga åtagandet inom transportsystemet är mycket omfattande. Det är också till stor del ett statligt åtagande, som kan förklaras utifrån perspektivet att korrigera flera marknadsmisslyckanden. Trafikanalys har genom sitt uppdrag och den verksamhet som bedrivs en viktig analys- och utvärderingsuppgift i detta system. Med andra ord bedöms myndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverat offentligt åtagande, närmare bestämt ett statligt sådant eftersom det handlar om det nationella rikstäckande transportsystemet. Bedömningen är vidare att de motiv som förelåg vid myndighetens bildande är giltiga än i dag och om något snarast har förstärkts genom att genomförandemyndigheterna har blivit större och att transportsystemet står inför stora utmaningar i form av elektrifieringen av transportområdet samt behov av att avhjälpa ett eftersläpande underhåll av den befintliga infrastrukturen.

Givet transportområdets omfattning och komplexitet finns det andra myndigheter som bedriver näraliggande verksamhet, till exempel Naturvårdsverket och Konjunkturinstitutets arbete inom det miljöekonomiska området, men få av de konkreta uppgifter som är ålagda just Trafikanalys hanteras av andra myndigheter. Det finns naturligen näraliggande verksamhet vid Trafikverket, som till exempel har i uppdrag att följa det internationella arbetet med samhällsekonomiska modeller och metoder. Vidare bedriver Trafikverket omvärldsanalys och leder även den grupp som tar fram underlag till samhällsekonomiska kalkyler på transportområdet (ASEK) inför planeringen av infrastrukturen. Trafikanalys funktion på det sistnämnda området är snarare att vara en oberoende aktör som tar fram ett bredare transportpolitiskt underlag baserat på befintlig forskning och följer det arbete som Trafikverket bedriver.

Sammanfattningsvis bedöms Trafikanalys uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Mot bakgrund av de näraliggande verksamheter som finns vid andra myndigheter och reger-

ingens behov av systemövergripande analyser finner utredningen det motiverat att analysera Trafikanalys vidare.

4.9 Myndigheter under Statsrådsberedningen

4.9.1 Svenska institutet för europapolitiska studier

Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps) inledde sitt arbete 2004 och motivet bakom inrättandet var att det saknades en samlad resurs och en förmåga att analysera långsiktiga och horisontella frågor inom EU-samarbetet och ge goda kunskapsunderlag.¹⁸ Vid inrättandet fanns det tankar på att inrätta en sådan samlad resurs i form av en statlig kommitté, i likhet med Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO). I stället inrättades en myndighet under statsrådsberedningen med uppdrag att självständigt och objektivt bidra till att bredda och fördjupa regeringens underlag i olika EU-frågor. Ytterligare syfte var att Sieps skulle ha en nära kontakt med forskningen, bevaka forskningen inom Europaområdet och samverkan mellan forskare och nätverk samt utgöra en länk mellan forskningen och beslutsfattandet. Det fanns också behov av deltagande i europeiska nätverk för forskningsmiljöer och andra institut. Att höja kunskaperna om EU har varit en del av Sieps verksamhet från början.

Sieps huvudsakliga uppgifter enligt myndighetens instruktion (2008:748) är att ta fram forskningsbaserade analyser och annat underlag i frågor som rör utvecklingen av EU och Sveriges europapolitik. Vidare ska Sieps göra analyserna tillgängliga för regeringen och övriga aktörer i den politiska beslutsprocessen i Sverige samt självständigt och objektivt bidra till en allsidig belysning av aktuella europapolitiska frågor. Sieps ska även delta i internationellt utbyte inom sitt verksamhetsområde samt tillhandahålla utbildningar i ämnen som rör Europeiska unionen.

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 14 årsarbetskrafter. Verksamheten är i huvudsak finansierad med anslag. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till knappt 25 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personal- respektive lokalkostnader 63 respektive 8 procent.

---

¹⁸ SB2001/4332.

En nations relationer till omvärlden är en kärnuppgift för staten. Precis som ett lands försvar är en kollektiv nyttinghet kan utrikespolitiken ses som en sådan. Goda relationer med omvärlden, handelsavtal som ger svenska företag möjlighet att exportera varor och tjänster till världen och som ger utländska företag möjligheter att sälja sina produkter i Sverige, göra investeringar med mera är faktorer som alla kan tjäna på. I en alltmer komplex och komplicerad värld med otaliga överstatliga avtal behövs kunskap att kunna navigera rätt i dessa vatten. När det gäller EU står Sieps för en viktig sådan kunskap. Den kunskap som Sieps tar fram har karaktär av kollektiv nyttinghet för svenska företag, myndigheter och intresseorganisationer.

Mot denna bakgrund bedöms Sieps uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Vidare bedöms de grundläggande motiven till myndighetens bildande kvarstå i hög utsträckning i dag. EU har sedan dess genomgått en kraftig expansion, både geografiskt och politiskt. Allt fler centrala politikområden berörs av EU i dag och nationell politikutveckling påverkas i allt högre grad av beslut som tas på EU-nivå.

I en bred handelskontext är Sieps verksamhet näraliggande med Kommerskollegium med den skillnaden att den sistnämnda har i uppdrag att verka för frihandel i ett globalt perspektiv medan Sieps i handelshänseende fokuserar på handelsfrågor inom EU. Vidare finns viss överlappning mellan de EU-utbildningar som Sieps gör för offentlig sektor och uppdragsutbildning som genomförs av Universitets- och högskolerådet. Det finns flera myndigheter som analyserar EU-frågor inom sin sektor. Sieps fokuserar främst på de horisontella frågorna inom EU-samarbetet men i de fall ett visst politikområde uppmärksammas kan samverka med andra myndigheter vara till nytta. Det finns sammantaget många beröringspunkter med andra myndigheter, men även med Utrikespolitiska institutet som har Europafrågor som ett forsknings- och analysområde. Men Sieps har ett eget verksamhetsområde som handlar om att bevaka och förstå de långsiktiga linjerna som påverkar såväl EU:s politik som Sveriges roll och inflytande i EU.

Sieps uppgift och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande. Rörande utrikeshandelsområdet och forskning och analys av Europa- och EU-frågor finns det beröringspunkter framför allt mellan Sieps och Utrikespolitiska institutet, men även mellan Sieps

och Kommerskollegium, som utredningen finner det motiverat att analysera vidare.

4.10 Myndigheter under Socialdepartementet

4.10.1 Barnombudsmannen

Barnombudsmannen bildades år 1993 efter att Sverige, som ett av de första länderna i världen, ratificerat barnkonventionen. Vid inrättandet av Barnombudsmannen konstaterades det att barndomen i sig innebär utsatthet och beroende samt att barns behov ofta får stå tillbaka för vuxnas intressen. Behovet av ett tydligare barnperspektiv betonades, liksom att barnets ställning i samhället behöver stärkas. Det framhölls att en nationell ombudsman för barn och unga, med uppgiften att utifrån ett barnperspektiv bevaka barns och ungas intressen, skulle fylla en viktig funktion i samhället och att en sådan bevakning också ligger i linje med barnkonventionen (prop. 1992/93:173). Det lyftes också fram att det bör finnas en återhållsamhet med att inrätta ombudsmän men att barn är den grupp i samhället som genom sin utsatthet och sårbarhet i första hand borde få en egen ombudsman. Det konstaterades vidare att starka principiella skäl talar för att ombudsmannen, myndigheter och frivilligorganisationer ska ha olika funktioner i arbetet med barn- och ungdomsfrågor.

I syfte att tydliggöra Barnombudsmannens fristående ställning och att stärka Barnombudsmannen i ombudsmannarollen ändrades senare Lagen om Barnombudsman och Barnombudsmannen fick ytterligare befogenheter. Den fristående ställningen ansågs viktig för att en ombudsman skulle kunna arbeta effektivt. Barnombudsmannens roll som företrädare för barns och ungas rättigheter och intressen (ombudsmannarollen) och fristående ställning från regeringen slogs fast i lag. Därutöver gavs ombudsmannen vissa rättsliga befogenheter gentemot andra myndigheter, kommuner och regioner (prop. 2001/02:96).

Barnombudsmannens verksamhet regleras i lagen (1993:335) om Barnombudsman samt i myndighetens instruktion.¹⁹ Myndighetens uppgifter, sammansättning och befogenheter är fastställda i

---

¹⁹ Förordning (2007:1021) med instruktion för Barnombudsmannen.

lag av riksdagen. Myndigheten har rättsliga befogenheter att begära information från och kalla in kommuner, regioner och förvaltningsmyndigheter till överläggning. Barns delaktighet är en central utgångspunkt för verksamheten och delaktigheten genomförs exempelvis genom referensgrupper, intervjuer, gruppsamtal och genom att låta barn själva möta beslutsfattare. Barnombudsmannen har särskilt fokus på barn i utsatta situationer. Barnombudsmannen har även i uppdrag att bevaka efterlevnaden och driva på genomförandet av barnkonventionen. Barnombudsmannen granskar angelägna frågor inom ramen för myndighetens årliga rapport till regeringen och särskilda regeringsuppdrag.

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 21 årsarbetskrafter. Verksamheten är huvudsakligen finansierad med anslag. Av de totala verksamhetskostnaderna, som samma år uppgick till drygt 39 miljoner kronor, utgjorde personalkostnader 61 procent, lokalkostnader 6 procent och övriga driftskostnader 31 procent.

Det offentliga åtagandet inom barnrättsområdet kan förklaras i termer av att främja den samhällsekonomiska effektiviteten, åstadkomma likvärda livsbetingelser och möjligheter för barn samt genom olika ingrepp skydda barn från att skadas av andra och sig själva – det senare utifrån att barns konsekvenstänkande inte är lika väl utvecklat som hos vuxna. Barnombudsmannen har en nyckelroll i arbetet med att främja och säkerställa att Sverige lever upp till barnkonventionen, som sedan ett par år tillbaka är lag. Mot denna bakgrund bedöms myndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverade offentligt och närmare bestämt statligt åtagande. Det är ett åtagande som därtill följer av att Sverige anslutit sig till barnkonventionen. Utredningen kan också konstatera att de motiv som låg till grund för bildandet av myndigheten för drygt 30 år sedan fortfarande är högst giltiga. Även om samhällsutvecklingen sedan dess på många sätt varit positiv med stigande välbefinnande till följd av god ekonomisk tillväxt med mera finns det fortfarande många barn som lever i utsatthet, ekonomiskt och på andra sätt.

Det finns såvitt utredningen kan bedöma inte någon annan myndighet med direkt överlappande uppgifter med Barnombudsmannen. Det nyinrättade Institutet för mänskliga rättigheter (IMR) har en kompletterande och förstärkande roll i förhållande till Barnombudsmannen, i linje med vad regeringen uttryckte vid inrättandet

av institutet. Det finns dock ingen annan myndighet som har uppdraget att företräda barnets rättigheter enligt barnkonventionen i Sverige med en självständig roll i enlighet med Parisprinciperna. Alla myndigheter har en skyldighet att följa barnkonventionen men Barnombudsmannen ska bevaka dess efterlevnad. Det finns många myndigheter som har barn som målgrupp för delar av sitt arbete.

Sammanfattningsvis bedöms Barnombudsmannens uppgift och verksamhet vara motiverade statliga åtaganden. Vidare finner utredningen att det finns andra myndigheter med uppgifter inom ramen för arbetet med mänskliga rättigheter som har näraliggande verksamhetsmässiga gränssytor med Barnombudsmannen. Utredningen finner det därför motiverat att analysera Barnombudsmannen vidare.

4.10.2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte)

Den bakgrund som gavs vid redovisningen av Formas bildande är även giltig för Forte. Forskningsrådssystemet har genomgått flera organisatoriska förändringar över tid och den senaste reformen gjordes år 2001 då Vetenskapsrådet, Forte (då med namnet FAS), Formas och Vinnova bildades genom en fusion av ett flertal mindre forskningsfinansierande myndigheter. Efter reformen 2001 tog FAS/Forte över ansvaret för den forskningsfinansiering som tidigare låg på det Socialvetenskapliga forskningsrådet (SFR) och delvis på Rådet för arbetslivsforskning (RALF). Forte tog även över ansvaret för finansiering av ungdomsforskningen från det Humanistisk-Samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR).

Forte ska enligt instruktionen främja och stödja forskning på arbetslivsområdet samt inom social- och folkhälsovetenskap.²⁰ Exempel på ytterligare uppgifter är att vara rådgivande organ åt regeringen i forskningsfrågor, att utreda vilka forskningsbehov som är angelägna inom myndighetens verksamhetsområde samt forskningskommunikation. Forte finansierar forskning inom tre områden: hälsa, arbetsliv och välfärd. Därtill samordnar Forte den nationella forskningsfinansieringen inom fem utpekade områden: barn och unga, äldre, internationell migration och etniska relationer, funktionshinder samt socialvetenskaplig alkohol- och narkotika-

---

²⁰ Förordning (2007:1431) med instruktion för Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.

forskning. Samordningen ska skapa överblick över forskningen inom de utpekade områdena, identifiera kunskapsluckor och bidra till att forskningsresultaten kommer samhället till nytta (det senare gäller all forskning som Forte finansierar).

Forte är lokaliserad i Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 36 årsarbetskrafter. Myndigheten leds av en styrelse som består av en ordförande, myndighetschefen och elva andra ledamöter. Sju ledamöter i styrelsen utses enligt förordningen (2012:520) om elektorsförsamling vid forskningsråd och ämnesråd. Ordföranden samt fyra ledamöter utses av regeringen. Verksamheten är i huvudsak finansierad med anslag. År 2023 uppgick de totala kostnaderna för verksamheten till knappt 72 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personalkostnader 69 procent och lokalkostnader drygt 7 procent.

Det offentliga åtagandet inom forskningsområdet är omfattande, både utförmässigt genom den forskning som bedrivs vid de statliga universiteten och högskolorna, och genom den forskningsfinansiering som staten bidrar med. Den kunskap som forskningen genererar kan betraktas som en kollektiv nytta för hela samhället men också internationellt, vilket är ett grundläggande skäl till att staten i så stor utsträckning tagit på sig uppgiften att bedriva och finansiera forskning. I frånvaro av detta åtagande skulle forskning högst sannolikt komma att bedrivas i en samhällsekonomiskt för liten omfattning.

Mot denna bakgrund bedöms Fortes uppgifter och verksamhet vara motiverade offentliga åtaganden och mer precist ett motiverat statligt åtagande eftersom det handlar om rikstäckande insatser inom forskningsområdet. Regeringen har i forskningspropositionen i december 2024 lagt fram förslag till organisation och finansiering av bland annat Forte (prop. 2024/25:60). Därför bedömer utredningen det inte motiverat att fortsatt analysera Forte.

4.10.3 Inspektionen för socialförsäkringen

Fram till år 2005 administrerades de svenska socialförsäkringarna av de allmänna försäkringskassorna, vars verksamhet Riksförsäkringsverket (RFV) utövade tillsyn över. RFV hade till uppgift att verka för att de allmänna försäkringskassorna tillämpade de olika

ersättnings- och bidragssystemen likformigt och rättssäkert. RFV genomförde också utvärderingar och analyser både när det gäller socialförsäkringens effekter i samhället och när det gäller de allmänna försäkringskassornas inre effektivitet och organisering i regeringsuppdrag och i egeninitierade projekt. RFV ansvarade också för ekonomistyrningen av försäkringskassorna. Genom bildandet av enmyndigheten Försäkringskassan avskaffades de allmänna försäkringskassorna och RFV. Som en konsekvens saknades en funktion för kontroll, granskning och oberoende utvärdering av socialförsäkringsadministrationen. En utredning fick i uppdrag att föreslå hur en funktion för systemtillsyn och effektivitetsgranskning av socialförsäkringsområdet skulle kunna organiseras. I betänkandet *21+1? En ny myndighet för tillsyn och effektivitetsgranskning av socialförsäkringen* föreslogs att en ny myndighet skulle inrättas (SOU 2008:10). Utredningen konstaterade att det fanns ett tydligt behov av en extern och oberoende granskningsmyndighet med såväl bred och djup sakkompetens som utför systematisk och löpande granskning inom socialförsäkringsområdet. Vidare framhölls att den enskilt viktigaste faktorn för detta är omfattningen av socialförsäkringssystemet som står för en betydande andel av statens samlade utgifter och vars beslut många gånger har stor betydelse för enskildas grundläggande försörjningsvillkor. En fristående myndighet skulle skapa goda förutsättningar för genomslag, effektivitet och tydlighet. Signalvärdet av en oberoende funktion för att granska socialförsäkringen i syfte att stärka förtroendet för socialförsäkringen skulle begränsas av att organisera verksamheten i en befintlig myndighet. Samtidigt framhöll utredningen att det långsiktigt vore angeläget att trygghetssystemen skulle ses som ett sammanhållet system, med korsvisa beroendeförhållanden. Det skulle, enligt utredningen, vara lämpligt med tillsyn och granskning som utövas samlat över systemen. Ett sådant förslag låg dock utanför ramarna för utredningens uppdrag. Den nya myndigheten, Inspektionen för socialförsäkringen (ISF), startade sin verksamhet 2009.

Av ISF:s instruktion framgår att myndigheten har till uppgift att värna rättssäkerheten och effektiviteten inom socialförsäkringsområdet, vilket ska göras genom så kallad systemtillsyn och effektivitetsgranskning. Med systemtillsyn avses granskning av om tillsynsobjektens egna system för styrning och kontroll säkerställer att myndigheterna tillämpar socialförsäkringens regler korrekt och

enhetligt. ISF har inom ramen för systemtillsynen i uppdrag att värna både den formella och den materiella rättssäkerheten. Vid sidan av att granska rättssäkerhet genom systemtillsyn är en central del i myndigheten att genom effektivitetsgranskning granska effektiviteten i socialförsäkringen. Därvid är två viktiga förutsättningar att de resurser som tillförs socialförsäkringen leder till att uppsatta mål och intentioner inom socialförsäkringsområdet uppnås samt att de myndigheter som administrerar socialförsäkringen hanterar sina resurser på ett effektivt sätt. I effektivitetsgranskningar granskar ISF därför måluppfyllelse och administrativ effektivitet. ISF lämnar vanligen rekommendationer i sina rapporter. Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten är skyldiga att skriftligen till regeringen kommentera ISF:s rapporter och redovisa eventuella åtgärder de tänker vidta med anledning av rapporten. ISF granskar inte enskilda ärenden och har inte heller, i jämförelse med IAF, några sanktionsmöjligheter eller någon normerande funktion.

ISF är sedan år 2019 lokaliserad till Göteborg. År 2023 uppgick personalstyrkan till motsvarande 45 årsarbetskrafter. Verksamheten, finansieras i allt väsentligt med anslag. Av de totala kostnaderna, som samma år uppgick till drygt 71 miljoner kronor utgjorde personalkostnader 73 procent, lokalkostnader 12 procent och övriga driftskostnader 13 procent.

Det offentliga åtagandet inom socialförsäkringen kan motiveras utifrån risken för marknadsmisslyckanden, en strävan efter rättvisa och jämlikhet samt perspektivet samhällsnyttiga varor och tjänster. Socialförsäkringen är i dag administrerad av två stora myndigheter Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten. Mot bakgrund av de stora belopp som myndigheterna betalar ut, de betydande administrationskostnaderna samt inte minst socialförsäkringens betydelse för medborgarna och vikten av att dessa känner förtroende för att systemet fungerar som det är tänkt, har regeringen bedömt att det behövs en oberoende granskning av administrationen. Att svara för denna granskning är ISF:s uppgift. Med andra ord är ISF en viktig kugge i det stora maskineri som socialförsäkringen och dess administration utgör. Utifrån det perspektivet är verksamheten ett motiverat statligt åtagande. Vidare bedöms de överväganden som låg till grund för myndighetens bildande fortfarande vara giltiga motiv.

Det finns myndigheter som bedriver näraliggande och i vissa fall överlappande verksamhet. IAF granskar till exempel Arbetsför-

medlingens hantering av vissa socialförsäkringsförmåner som också faller inom ISF:s uppdrag. Vidare har både Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten analysavdelningar med uppgift att analysera både den egna administrationen och hur socialförsäkringen fungerar utifrån dess intentioner. Även IFAU kan inom ramen för sitt uppdrag genomföra utvärderingar av effekter av reformer inom socialförsäkringsadministrationen.

Sammanfattningsvis bedöms ISF:s uppgifter och verksamhet vara motiverade statliga åtaganden. Omständigheterna att det finns visst överlapp i uppgifter och verksamhet med några andra myndigheter gör att utredningen anser att det finns anledning att analysera myndigheten vidare.

4.10.4 Myndigheten för delaktighet

Personer med funktionsnedsättning har historiskt i Sverige betraktats som patienter och omsorgstagare som är föremål för vård och andra samhällsinsatser. Under en stor del av 1900-talet var många individer även föremål för statlig institutionsvård. År 2000 skedde ett paradigmskifte då den nationella politiken och dess inriktning gick från ett vård- och omsorgsperspektiv till att se personer med funktionsnedsättning som en naturlig del av samhällets mångfald och att de var fullvärdiga medborgare med lika rättigheter och skyldigheter som alla andra. Bredden och mångfalden i detta nya har påkallat ett behov av samordning och tillgång till ett kunskapsbaserat stöd. En struktur för detta skapades i början av 2000-talet inom Regeringskansliet, men regeringen såg behovet av en myndighet som kunde ta en samordnande och pådrivande roll i relation till statliga myndigheter, regioner och kommuner. Myndigheten för handikappolitisk samordning, Handisam, bildades år 2006. I anslutning till att regeringen identifierade ett reformeringsbehov av Hjälpmedelsinstitutet, såg regeringen en möjlighet att utveckla Handisams uppdrag med mer operativa möjligheter. Detta bedömdes viktigt, inte minst för att öka träffsäkerheten i stödet till de offentliga aktörerna. En inordning gjordes av vissa av Hjälpmedelsinstitutets uppgifter i Handisam vilket 2014 resulterade i att Myndigheten för delaktighet (MFD) bildades.

Enligt förordningen (2024:78) med instruktion för MFD ska myndigheten verka för att det nationella målet för funktionshinderspolitiken uppnås. Myndigheten ska främja ett systematiskt och effektivt genomförande av funktionshinderspolitiken i samhället genom att samordna, följa upp, samla in och analysera insatser inom funktionshinderspolitiken från statliga myndigheter, kommuner, regioner och andra aktörer. I uppdraget ingår att inhämta och sammanställa kunskap om utvecklingen av levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning samt att årligen till regeringen redovisa utvecklingen av levnadsvillkoren och av offentliga aktörers samlade arbete för att nå det nationella målet för funktionshinderspolitiken.

Myndigheten ska även följa relevant forskning om funktionshinder och vid behov initiera utveckling av ny kunskap. I myndighetens uppdrag ingår också att ta fram stöd och vägledning till olika samhällsaktörer i syfte att säkerställa tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Myndigheten ska bidra till att Sverige uppfyller sina åtaganden inom ramen för skyddet av mänskliga rättigheter samt vid behov bistå i rapportering relaterad till Sveriges åtaganden gällande personer med funktionsnedsättning.

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 38 årsarbetskrafter. Verksamheten är i huvudsak finansierad med anslag. Av de totala verksamhetskostnaderna, som år 2023 uppgick till drygt 74 miljoner kronor svarande personalkostnader respektive lokalkostnader för 53 respektive 10 procent.

MFD:s uppgift och verksamhet är en del i det större komplex som rör med arbetet med att främja och säkerställa mänskliga rättigheter – ett arbete som involverar ett flertal andra myndigheter – vilket bedöms vara motiverade offentliga åtaganden utifrån de tre kriterier som används. När det gäller specifikt MFD:s uppgifter och verksamhet kan dessa på samma sätt vara motiverade i det mer begränsande perspektivet om att främja personer med funktionsnedsättning rättigheter och möjlighet att uppnå jämlikhet och full delaktighet. Mer specifikt kan MFD:s uppgifter och verksamhet i likhet med Forum för levande historier och Myndigheten för tillgängliga mediers verksamhet betraktas som kollektiva nyttigheter för den tilltänkta användargruppen. MFD:s uppgift och verksamhet bedöms vara ett motiverat offentligt åtagande och ett statligt sådant eftersom det spänner över hela samhället på ett rikstäckande sätt.

Därtill följer myndighetens uppgifter och verksamhet från FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. De finns andra myndigheter med tvärsektoriella uppdrag vars arbete är näraliggande med MFD:s tvärsektoriella uppdrag inom funktionshinderspolitiken, men eftersom myndigheterna har olika uppdrag och ingångsvärden bedöms detta sällan leda till överlappande verksamhet. Det finns verksamhetsmässiga gränssytor särskilt med Socialstyrelsen och till viss del även med Diskrimineringsombudsmannen. Det finns även vissa verksamhetsmässiga gränssytor mellan MFD och Myndigheten för tillgängliga medier.

Sammanfattningsvis bedöms MFD:s uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Mot bakgrund de överlappande och näraliggande uppgifter som finns vid andra myndigheter inom det breda området mänskliga rättigheter finner utredningen det motiverat att analysera MFD vidare.

4.10.5 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Frågor rörande internationell adoption handlades till en början inom Socialstyrelsen. I samband med en omorganisation bildades år 1981 myndigheten Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA) som år 2005 blev Myndigheten för internationella adoptioner (MIA). I utredningen *Samordnat ansvar för vissa familje-frågor* (Ds 2014:17) föreslogs att MIA skulle få ett utökad uppdrag i syfte att förbättra samordningen av det statliga ansvaret för föräldrastöd och familjerättsliga frågor. Rapporten föreslog att myndigheten skulle få ansvaret för internationella och nationella adoptioner, familjerättsliga frågor om vårdnad, boende, umgänge samt fastställande av faderskap och föräldraskap. 2016 bildades den nya myndigheten. Ansvaret för familjerätt och familjerådgivning flyttades över från Socialstyrelsen och ansvaret för föräldraskapsstöd flyttades över från Folkhälsomyndigheten.

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) har i uppgift att främja samordning av sådant stöd efter adoption som avses i socialtjänstlagen (2001:453) och samordna den föräldrautbildning som kommunen ska anvisa inför adoption. Myndigheten ska även bedriva och främja ett kunskapsbaserat arbete och ansvara för kunskapsförmedling av förebyggande insatser inom samarbets-

samtal som inte sker på uppdrag av domstol, familjerådgivning, och stöd till föräldrar i föräldraskapet för att främja barnets utveckling och hälsa (föräldraskapsstöd). När det gäller internationella adoptioner ska myndigheten särskilt övervaka att de svenska auktoriserade sammanslutningarnas arbete med internationell adoptionsförmedling sker i enlighet med lag och Haagkonventionen samt på ett i övrigt etiskt godtagbart sätt. MFoF ska följa den internationella utvecklingen och samla information i frågor som rör adoption av utländska barn och följa utvecklingen av kostnaderna för adoption av utländska barn. Myndigheten ansvarar bland annat också i fråga om internationella adoptioner även för de uppgifter som åligger myndigheten enligt lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling och förordningen (2008:1239) om statsbidrag till auktoriserade adoptionsammanslutningar och till riksorganisationer för adopterade. Myndigheten är statistikansvarig myndighet inom familjerätt och familjerådgivning.

Myndigheten är lokaliserad till Skellefteå och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 38 årsarbetskrafter. Verksamheten är huvudsakligen finansierad med anslag (85 procent) och bidrag (15 procent). De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till drygt 50 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personalkostnader 70 procent och lokalkostnader knappt 3 procent.

Ansvaret för barns välmående, säkerhet, utveckling med mera ligger i första hand på föräldrarna, vilket också framgår av FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen). Utredningen kan konstatera att det offentliga åtagandet inom barn- och barnrätts- men också familjerättsområdet sedan länge är omfattande, i Sverige och många andra länder. Obligatorisk och kostnadsfri skolgång för alla barn, kostnadsfri hälso- och sjukvård, inklusive tandvård för att ta några exempel. Ett annat exempel är att staten inom socialförsäkringssystemet går in och betalar underhållsstöd när en förälder inte fullgör sina ekonomiska förpliktelser. Andra exempel är rådgivning till familjer och stöd i föräldraskapsfrågor. Området är stort och viktigt. Hur kan detta åtagande förstås utifrån utredningens analysram? Dels kan det förklaras med utgångspunkt från motivet marknadsmisslyckande och då främst kriteriet information och kunskapsuppbyggnad. Det offentliga tillhandahåller en mängd information gällande barns rättigheter, vad barn behöver för att må väl och utvecklas på ett bra sätt, till exempel vad gäller kost, lek,

inlärning, rörelse, vad som gäller familjerättsligt, vid adoptioner med mera, information som i så stor utsträckning som möjligt ska baseras på vetenskaplig grund. Dels kan det förklaras med utgångspunkt från motivet om att åstadkomma rättvisa och likvärdiga möjligheter för barn, något som sannolikt inte skulle bli fallet i ett samhälle där föräldrar själva och marknadssystemet i större utsträckning skulle bestämma – då skulle skillnaderna i förutsättningar och levnadsvillkor för olika barn vara större. Sist men inte kan det förklaras utifrån motivet samhällsnyttiga respektive samhällsskadliga varor eller tjänster. MFoF:s uppgifter och verksamhet, till exempel den stödverksamhet som bedrivs inom området, är en del i detta större komplex som involverar en rad olika offentliga aktörer. Således bedöms uppgiften och verksamheten vara ett motiverat offentligt åtagande och därtill ett statligt sådant eftersom verksamheten är nationell. De som motiv som låg till grund för bildandet bedöms vidare vara fortsatt giltiga. Slutligen följer uppgiften och verksamheten av flera internationella konventioner som Sverige har anslutit sig till.

Bildandet av MFoF innebar en renodling av ansvarsområden för de myndigheter som arbetar inom det breda barn- och familjerättsområdet, vilket innebar att överlappningarna med andra myndigheters uppdrag och arbete har minskat. Det finns dock näraliggande uppgifter hos andra myndigheter. Då både MFoF och Socialstyrelsen är kunskapsansvariga myndigheter för olika delar av socialtjänstens arbete kan det sägas att målgruppen ofta är den samma, även om sakfrågorna och arbetssätten skiljer sig åt. Även när det gäller tvärperspektivfrågor såsom jämställt föräldraskap, barnets rättigheter, hbtqi, våld och funktionshinder så finns det andra myndigheter med liknande mål, målgrupper och arbetssätt. Vissa regeringsuppdrag kan också vara utformade på ett sådant sätt att det ska finnas ett visst överlapp med verksamhet andra myndigheter ansvarar för. Socialstyrelsen har till exempel i uppdrag att stödja familjecentralernas arbete med föräldraskapsstöd, men med olika metoder och arbetssätt. Andra exempel finns inom områdena brottsförebyggande föräldraskapsstöd, våldsförebyggande insatser till föräldrar i hederskontext och framtagandet av ett nationellt hälsoprogram för barn och unga.

Sammanfattningsvis bedöms MFoF:s uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Det finns vissa näraliggande och överlappande verksamheter med andra myndigheter, framför allt med Socialstyrelsen, som motiverar att utredningen analyserar MFoF vidare.

4.10.6 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) bildades ursprungligen som en funktion inom Regeringskansliet 1988. De huvudsakliga argumenten för att inrätta beredningen var de stora kostnader som vården genererade där bristen på utvärdering av både befintliga och nya metoder ledde till att nya metoder infördes utan att gamla utmönstrades i samma takt. Det saknades en nationell aktör som ansvarade för hela frågan i ett samlat perspektiv. Efter en utredning (SOU 1991:6), som poängterade vikten av att utvärdering av medicinsk metodik skulle ske i en egen organisation blev SBU en fristående myndighet 1998. SBU var en styrelsemyndighet fram till 2008 då SBU blev en enrådighetsmyndighet och leds i dag av en generaldirektör. Regeringen gav år 2008 SBU i uppdrag att inrätta en upplysningstjänst. SBU:s upplysningstjänst har sedan dess utvecklats och är nu en integrerad del av myndighetens ordinarie verksamhet och omfattar även socialtjänstområdet. Förutom yrkesverksamma inom områdena hälso- och sjukvård, socialtjänst, funktionstillstånd- och funktionshinder samt tandvård, tar SBU även emot frågor från andra myndigheter och statliga utredningar, från Nationellt system för kunskapsstyrning hälso- och sjukvård och nationella programområden (NPO), samt från andra regionala utvecklingsenheter. År 2008 fick SBU även i uppdrag att utifrån internationella kunskapsöversikter om medicinska utvärderingar redovisa hur sådana utvärderingar kan kvalitetsgranskas, kompletteras och göras tillgängliga för svensk hälso- och sjukvård.

Genom en instruktionsförändring 2010 fick myndigheten även i uppgift att systematiskt identifiera och aktivt föra ut kunskap om, samt utvärdera behandlingsmetoder i vården, vars effekter det saknas tillräcklig kunskap om. På så sätt kan forskningsbehov belysas och dessa kunskapsluckor tillgängliggörs i myndighetens databas för vetenskapliga kunskapsluckor. År 2015 breddades SBU:s upp-

drag och myndigheten fick i uppgift att även identifiera och aktivt informera om metoder inom socialtjänsten. Rapporten *En samlad kunskapsstyrning för hälso- och sjukvård och socialtjänst* (Ds 2014:9) föreslog att SBU skulle få ett samlat ansvar för systematiska vetenskapliga kunskapsöversikter inom hälso- och sjukvård och socialtjänst. Ett flertal förändringar genomfördes under 2015 inom den statliga styrningen av hälso- och sjukvård och socialtjänst, bland annat för att säkerställa att kunskapsstyrningen inom hälso- och sjukvård samt socialtjänst ska vara så samordnad, effektiv och målgruppsanpassad som möjligt. Samma år genomfördes en överföring av uppgifter och resurser från Socialstyrelsen till SBU. SBU:s uppgift utvidgades från att utvärdera det vetenskapliga stödet för tillämpade och nya metoder i hälso- och sjukvården, till att även inkludera den verksamhet som bedrivs med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

SBU:s instruktion anger att myndigheten har till uppgift att utvärdera det vetenskapliga stödet för tillämpade och nya metoder i hälso- och sjukvården och i den verksamhet som bedrivs med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade ur, där det är aktuellt, ett medicinskt, socialt, ekonomiskt, samhälleligt och etiskt perspektiv. Myndigheten ska även identifiera metoder och insatser vars effekter det saknas tillräcklig kunskap om, så kallade vetenskapliga kunskapsluckor. Myndigheten ska i sin utvärdering inkludera ett jämställdhetsperspektiv där det är möjligt. Myndigheten ska systematiskt sammanställa kunskap om arbetsmiljöns betydelse för uppkomst av sjukdom. Sammanställningarna ska användas vid bedömning av arbetsskador enligt socialförsäkringsbalken. SBU har ett kunskaps-spridande uppdrag och syftet är att SBU:s utvärderingar ska tillämpas i praktiken inom hälso- och sjukvård och socialtjänst. Myndigheten ska också vara kontaktpmyndighet i internationella frågor som rör utvärdering av medicinska metoder.

SBU är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande⁷⁸ årsarbetskrafter. Verksamheten finansieras till största delen med anslag (74 procent) och bidrag (23 procent). De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till knappt 125 miljoner kronor. Av dessa utgjorde kostnader för personal 72 procent och lokaler 7 procent.

Det offentliga åtagandet inom hälso- och sjukvården men också socialtjänsten är omfattande och involverar ett antal olika delar. SBU:s uppgift är att visa vilka metoder och insatser inom de aktuella områdena som har stöd i forskningen. Vidare ska myndigheten peka på områden där forskningsunderlagen är otillräckliga, vilket sammantaget kan betraktas som en kollektiv nytthet som vårdgivare, kommuner och andra aktörer drar nytta av. Vidare bidrar SBU:s rapporter till en mer kostnadseffektiv vård och omsorg genom att peka ut vilka metoder som ger bäst effekt. Således bedöms myndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverat offentligt åtagande. Det bedöms också vara ett statligt motiverat åtagande utifrån bland annat att de systematiska kunskapssammanställningar som myndigheten löpande tar fram som kommer såväl offentliga som privata vårdgivare till del. De motiv som låg till grund för myndighetens bildande bedöms fortfarande vara giltiga och kan snarast säga ha förstärkts över tid, bland annat genom breddning till socialtjänstens område.

Det finns flera myndigheter som arbetar inom samma sakområden som SBU. De olika myndigheterna har dock olika ansvarsområden och instruktioner hur samverkan ska ske.

Sammanfattningsvis bedöms SBU:s uppgifter och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Eftersom det finns flera myndigheter som arbetar inom samma område finner utredningen finner det motiverat att analysera SBU vidare.

4.10.7 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (Vård- och omsorgsanalys) bildades år 2011. Syftet var att få till en oberoende uppföljning, utvärdering och effektivitetsgranskning av hälso- och sjukvården. Myndighetens uppgift skulle vara att följa upp hur väl hälso- och sjukvården fungerar och analysera större satsningar och reformer ur patienternas och allmänhetens perspektiv (prop. 2010/11:1). I direktiven till organisationskommittén framhöll regeringen att verksamheten skulle ha särskilt fokus på hälso- och sjukvårdens kvalitet och effektivitet (dir. 2010:58). Verksamheten skulle omfatta all offentligt finansierad hälso- och sjukvård (inklusive tandvård), oavsett huvudmannaskap eller driftsform,

liksom vissa områden av socialtjänsten. Det senare avsåg områden som ligger i gränssnittet mellan vård och omsorg, till exempel missbruksområdet eller kommuners vård och omsorg av äldre. Senare utvidgades myndighetens uppdrag till att även omfatta hela socialtjänstens område och den verksamhet som bedrivs med stöd av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Vård- och omsorgsanalys har till uppgift att ur ett patient-, brukar- och medborgarperspektiv följa upp och analysera verksamheter och förhållanden inom hälso- och sjukvård, tandvård och omsorg.²¹ Av instruktionen framgår vidare att myndigheten ska följa upp och analysera vårdens och omsorgens funktionssätt, effektivitetsgranska statliga åtaganden och verksamheter, samt inom sitt verksamhetsområde bistå regeringen med underlag och rekommendationer för effektivisering av statlig verksamhet och styrning. Av instruktionen följer att myndigheten även har till uppgift att: kontinuerligt utvärdera sådan information om vården och omsorgen som lämnas till den enskilde, i fråga om informationens innehåll, kvalitet, ändamålsenlighet och tillgänglighet. Vård- och omsorgsanalys ska på regeringens uppdrag bistå med utvärderingar och uppföljningar av beslutade eller genomförda statliga reformer och andra statliga initiativ, samt inom sitt verksamhetsområde bedriva omvärldsbevakning och genomföra internationella jämförelser.

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 38 årsarbetskrafter. Verksamheten finansieras via anslag (63 procent) och bidrag (37 procent). De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till drygt 60 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personal- respektive lokalkostnader 71 respektive 11 procent.

Det offentliga åtagandet inom hälso- och sjukvårdsområdet respektive omsorgsområdet är omfattande såväl finansiellt, genomförandemässigt men också på andra sätt. Åtagandet kan motiveras utifrån perspektivet marknadsmisslyckanden och rättvis/jämlikhetsperspektivet. De uppgifter och den verksamhet som Vård- och omsorgsanalys bedriver är en viktig del för att regeringens politik inom dessa sektorer ska fungera som det är tänkt. Således bedöms myndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverat offentligt åtagande. Det bedöms också vara ett statligt motiverat åtagande eftersom uppdraget är nationellt och gäller alla offentligt finan-

---

²¹ Förordningen (2010:1385) med instruktion för Myndigheten för vård- och omsorgsanalys.

sierade verksamheten inom de aktuella områdena. Vidare bedöms de motiv som låg till grund för bildandet av myndigheten, och utvidgningen av uppdraget år 2015, vara lika relevanta nu som de var då. Behovet av en oberoende aktör som kan följa upp och analysera alla delar av hälso- och sjukvården och socialtjänsten ur ett patient-, brukar- och medborgarperspektiv är fortsatt stort.

Det finns flera andra myndigheter än Vård- och omsorgsanalys som gör uppföljningar och analyser av hälso- och sjukvården, tandvården och socialtjänsten. Det är framför allt Socialstyrelsen, Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV), E-hälsomyndigheten, Folkhälsomyndigheten och Försäkringskassan, som alla har uppdrag inom området och egna analysavdelningar. Även Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) är en näraliggande verksamhet, även om överlappningen av uppgifter är mycket begränsad. Fortes verksamhet har också beröringspunkter med myndigheten för Vård- och omsorgsanalys. Därutöver finns det analyskapacitet hos regioner, kommuner och Sveriges kommuner och regioner (SKR). Den myndighet vars uppdrag och verksamhet som det finns störst överlapp med är Socialstyrelsen, som har en egen analysverksamhet. Socialstyrelsen gör delvis uppföljningar och utvärderingar som överlappar med Vård- och omsorgsanalys verksamhet, men de båda myndigheterna har ofta olika utgångspunkter och perspektiv. Även IVO:s och TLV:s analysverksamhet är i viss mån näraliggande till Vård- och omsorgsanalys, men överlappen bedöms vara begränsade. E-hälsomyndigheten utvecklar sin analysverksamhet, men även här är bedömningen att överlappningen med Vård- och omsorgsanalys är begränsad.

Sammanfattningsvis bedöms Vård- och omsorgsanalys uppgifter och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Det finns flera andra myndigheter som bedriver näraliggande och delvis överlappande analysverksamhet, bland annat gäller det Socialstyrelsen och därför kommer utredningen att analysera Vård- och omsorgsanalys vidare.

4.11 Myndigheter under Utrikesdepartementet

4.11.1 Inspektionen för strategiska produkter

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) inrättades genom att Krigsmaterielinspektionen ombildades till en ny myndighet och påbörjade sin verksamhet 1996. Motiven för myndighetens bildande var att en delegering av ärendehantering och beslutsfattande till en myndighet skulle befria regeringen från förvaltningsärenden av mer eller mindre rutinbetonad karaktär. Detta hade fått ökad aktualitet i takt med att ärendena på exportkontrollområdet ökat i antal (prop. 1995/96:31). När Sverige år 2023 skulle införa ett system för granskning av utländska direktinvesteringar föll regeringens val av granskningsmyndighet på ISP. ISP bedömdes ha stor kompetens när det gäller säkerhetspolitiska bedömningar och teknik samt en väl fungerande samverkan med andra myndigheter vars kompetens och information behövs vid prövningen av ärenden enligt den nya lagen om granskning av utländska direktinvesteringar.

ISP är förvaltningsmyndighet för ärenden och tillsyn enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel samt lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden (PDA) och av tekniskt bistånd. Vidare är myndigheten nationell myndighet med de uppgifter som följer av lagen (1994:118) om inspektioner enligt Förenta nationernas konvention om förbud mot kemiska vapen och förordningen (1997:121) om inspektioner enligt Förenta nationernas konvention om förbud mot kemiska vapen med mera (Kemvapenkonventionen). Därtill ska ISP fullgöra de uppgifter som myndigheten tilldelas enligt förordningar om ekonomiska sanktioner som beslutas av Europeiska unionen, beslut som regeringen meddelar med anledning av sådana förordningar, eller föreskrifter som regeringen beslutar med stöd av lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner. Slutligen har ISP en uppgift gällande export av civila skjutvapen då myndigheten prövar frågor om exporttillstånd enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 258/2012. ISP utsågs genom regeringsbeslut 2023 också till granskningsmyndighet enligt lagen (2023:560) om granskning av utländska direktinvesteringar. Vidare har myndigheten uppdraget som nationell kontaktpunkt enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/452 om upprättande av en ram för granskning av utländska direktinvesteringar. Slutligen har ISP i uppgift att analysera och

bedöma vilka framväxande teknologier och vilken annan strategiskt skyddsvärd teknologi som bör anges i bilaga 2 till förordningen (2023:624) om granskning av utländska direktinvesteringar.

Myndigheten är lokaliserad till Solna och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 66 årsarbetskrafter. Verksamheten finansieras i huvudsak med anslag. År 2023 uppgift de totala verksamhetskostnaderna till drygt 88 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personalkostnader 64 procent och lokalkostnader 10 procent. Antalet årsarbetskrafter uppgår i dagsläget till 85 och förväntas öka. För år 2025 föreslås i regeringens budgetproposition en ökning av anslaget till 163 miljoner kronor.

Ett lands försvars- och säkerhetspolitik är en av statens kärnuppgifter. De två världskrigen under 1900-talet, utvecklingen av massförstörelsevapen med mera har resulterat i flera internationella konventioner och samarbeten för att undvika att fler stora krig bryter ut och att massförstörelsevapen används eller kommer i händer på till exempel terrorister. En central del i detta är att ha kontroll över export av militär utrustning eller produkter som kan användas för att skapa massförstörelsevapen. I Sverige har ISP denna uppgift. Mot denna bakgrund bedöms myndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. De senaste årens försämrade säkerhetsläge med ett ökat terrorhot mot Sverige med mera gör att de ursprungliga motiven bakom ISP:s bildande framstår som fortsatt giltiga och om något snarast förstärkta.

Närallgande uppgifter finns framför allt hos två andra myndigheter. För det första har Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) ett begränsat uppdrag som exportkontrollmyndighet i vissa avseenden. För det andra har Kommerskollegium ett uppdrag gällande internationella sanktioner då myndigheten hanterar ansökningar om undantag från export av vissa varor eller tjänster som omfattas av sanktionerna mot ett visst land (där ISP hanterar frågor som rör produkter med dubbla användningsområden, utrustning som kan användas för internt förtryck och vapenembargon).

Sammanfattningsvis bedöms ISP:s uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Det finns i vissa begränsade delar myndigheter med närallgande uppdrag, men utredningen finner att dessa närallgande uppdrag inte är tillräckliga för att motivera fortsatt analys av ISP.

4.11.2 Kommerskollegium

Kommerskollegium är en Sveriges äldsta myndigheter, den grundades år 1651 med uppdraget att främja handel, sjöfart och manufakturerna (industrin). Den ursprungliga instruktionen framhöll att handel var till gagn för rikets styrka och säkerhet, vilket är relevant ännu i dag. Sedan år 1973 är myndighetens fokus utrikeshandel, vilket efter EU-inträdet 1995 även innefattar EU:s inre marknad och EU:s handelspolitik. Sjöfartsfrågorna fördes under 1900-talet över till Sjöfartsverket och andra frågor till Tillväxtverket och Kammarkollegiet. Handelsfrågorna har hela tiden varit utgångspunkten för myndighetens verksamhet. På 2000-talet har Kommerskollegiums arbete med EU:s inre marknad intensifierats genom bland annat Sveriges Solvitcenter, som hjälper företag och privatpersoner att tillvarata sina rättigheter på EU:s inre marknad. Ett flertal kontaktpunkter har därefter tillkommit som rör varuförordningen, tjänstedirektivet samt flera anmälningsprocedurer. Dessa funktioner är avgörande för att den inre marknaden ska fungera. Sedan 2008 bedriver myndigheten handelsrelaterat utvecklings-samarbete i syfte att bygga kapacitet hos handelsministerier i såväl Östeuropa som i utvecklingsländer.

Kommerskollegium är Sveriges myndighet för frågor som rör utrikeshandel, EU:s inre marknad och EU:s handelspolitik. Den huvudsakliga uppgiften är att bistå regeringen med expertis, vilket görs genom analyser, underlag och handläggning av funktioner inom den inre marknaden som inom handelspolitiken i stort. Myndigheten har enligt instruktionen en mängd uppgifter som rör EU:s inre marknad och det yttre marknadsområdet (utanför Europa), vilket inkluderar att beakta utvecklingsländernas perspektiv och integrering i handelssystemet.²²

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm. År 2023 uppgick personalstyrkan till motsvarande 79 årsarbetskrafter. Verksamheten är i huvudsak anslagsfinansierad. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till knappt 127 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personalkostnader 67 procent, lokalkostnader 12 procent och övriga driftskostnader 20 procent.

På ett övergripande plan kan det offentliga åtagandet inom utrikeshandelsområdet motiveras av vikten att verka för så fri handel

---

²² Förordning (2012:990) med instruktion för Kommerskollegium.

som möjligt, till gagn för Sverige, det svenska näringslivet men också omvärlden. I rollen som Sveriges utrikeshandelsmyndighet har Kommerskollegium en nyckelroll i detta åtagande. Således bedöms Kommerskollegiums uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Därtill är motiven för dess bildande på 1600-talet alltför giltiga även om synen på handel, dess välståndsskapande roll och vad som krävs för att åstadkomma detta förändrats och utvecklats markant sedan dess.

Kommerskollegiums uppgifter och verksamhet inom utrikeshandeln är unika men det finns i delar överlapp med andra myndigheters uppdrag. Ett sådant område är Kommerskollegiums analyser av handelsutvecklingen, där Tillväxtanalys också företar vissa analyser. Ett annat område där det kan finnas överlappande analysuppdrag rör EU-relaterade frågor där Sieps också skulle kunna göra analyser som tangerar Kommerskollegiums handelsanalyser.

Sammanfattningsvis bedöms Kommerskollegiums uppgifter och verksamhet vara motiverade statliga åtaganden. Det finns några andra myndigheter, framför allt Sieps, med potentiellt överlappande uppgifter med Kommerskollegiums analysuppdrag inom utrikeshandelsområdet. Mot denna bakgrund finner utredningen det motiverat att analysera Kommerskollegium vidare.

4.11.3 Nordiska Afrikainstitutet

När Nordiska Afrikainstitutet (NAI) 1962 inrättades via ett beslut i Nordiska Rådet var ett bärande argumentet att institutet var en nödvändighet med den ökande handeln med afrikanska länder. Kontinenten sågs som allt viktigare ur investerings- och teknisk hjälpsynpunkt. Myndigheten inrättades för att tillgodose behovet av information, utbildning och forskning beträffande det moderna Afrika. Bibliotekets och myndighetsarkivets roll i ett nordiskt samarbete för ett komplett och lättillgängligt bibliotek betonades också inför inrättandet.

NAI ska enligt instruktionen bidra till en djupare förståelse för det moderna Afrika hos nordiska beslutsfattare genom att: bedriva, tillgängliggöra och sprida tvärvetenskaplig forskning och analys om relevanta samhällsutmaningar i Afrika, skapa förutsättningar för en forskningsbaserad policydialog om Afrika i Norden och på den

afrikanska kontinenten, stimulera forskning om Afrika i Norden och främja forskningssamarbete mellan nordiska och afrikanska forskare, och tillhandahålla ett bibliotek för att förvärva och tillgängliggöra litteratur och andra informationsbärare av relevans för forskning och studier om det moderna Afrika. Vidare ska myndigheten genom sin verksamhet bidra till att uppfylla målet för det internationella utvecklingssamarbetet, som en del i genomförandet av Sveriges politik för global utveckling och till att genomföra Förenta nationernas Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling.

Myndigheten är lokaliserad till Uppsala och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 33 årsarbetskrafter. Verksamheten finansieras till största delen med anslag (71 procent) och bidrag (28 procent). De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till drygt 46 miljoner kronor varav personalkostnader respektive lokalkostnader utgjorde 69 respektive 9 procent.

NAI:s uppgifter kan ses som en del i den svenska utrikespolitiken som riktar sig mot Afrika, en uppgift som i sig kan räknas som en av statens kärnuppgifter och kan ses i ljuset av att det är en kollektiv nytthet för företag och privatpersoner. När det gäller NAI:s uppgifter och verksamhet, en verksamhet som till stor del rör forskning, kan dessa motiveras på samma som forskning generellt, det vill säga att det handlar om att tillhandahålla information och kunskap som inte på samma sätt skulle komma till stånd om den lämnades till marknadskrafterna. Således bedöms NAI:s uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. De motiv som låg till grund för myndighetens bildande bedöms fortsatt vara giltiga. Behovet av kunskap om den snabbt växande afrikanska kontinenten, där ett flertal länder haft hög ekonomisk tillväxt de senaste decennierna, har inte minskat, snarare tvärtom.

Om man betraktar myndighetens uppdrag i den nordiska dimensionen, finansieringen från flera nordiska utrikesförvaltningar samt den tydligt specificerade målgruppen (nordiska beslutsfattare) finns det inte någon liknande myndighet eller aktör i Sverige. När det gäller den forskning som bedrivs av myndigheten, finns det i likhet med andra forskningsmyndigheter universitet och högskolor som i delar bedriver forskning inriktad på samma områden som NAI.

Sammanfattningsvis NAI:s uppgifter och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Utredningen finner det mot bakgrund

av de näraliggande verksamheter som finns vid andra aktörer motiverat att analysera NAI vidare.

4.12 Myndigheter under Utbildningsdepartementet

4.12.1 Polarforskningssekretariatet

Den utredning som ledde fram till bildandet av Polarforskningssekretariatet pekade bland annat på vikten av svensk polarforskning, svensk politisk närvaro i såväl Arktis som Antarktis samt behovet av en fast organisation och resurser för polarforskningen. Hösten 1984 startade verksamheten. Från början fanns det två syften med Polarforskningssekretariatets verksamhet, dels att möjliggöra Sveriges medlemskap i Antarktisfördraget, dels att möjliggöra och förenkla för svenska forskare att bedriva forskning i polarområdena. Ett krav för konsultativt medlemskap i Antarktisfördraget är att bedriva egen forskningsverksamhet i Antarktis. Sverige valde en något annorlunda modell jämfört med andra länder för sin polarforskningsorganisation och valde att inte inkludera forskningsdelen. Inför bildandet ville flera universitet att verksamheten skulle bli del av deras ansvar, men regeringen valde att skapa en fristående myndighet som skulle finnas till för alla forskare på lika villkor. Principen för sekretariatets stöd till forskare var att de projekt som antogs skulle kunna bedriva sin fältforskning i polarområden till samma kostnad som om den bedrivits i Sverige. Det innebär att sekretariatet står för det som möjliggör polarforskning, till exempel förberedande säkerhetsutbildning, resor, transporter i fält, mat och boende.

Polarforskningssekretariatet har enligt instruktionen till uppgift att främja förutsättningarna för och samordna svensk forskning och utveckling i polarområdena. De huvudsakliga uppgifterna enligt instruktionen är att främja och samordna forskning i och om polarområdena, inte minst när det gäller klimat och miljö, att vara expertmyndighet till Regeringskansliet och andra myndigheter, samt att vara ansvarig myndighet enligt lagen (2006:924) om Antarktis och förordningen (2006:1111) om Antarktis.²³

---

²³ Förordning (1998:414) med instruktion för Polarforskningssekretariatet.

Myndigheten hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 30 årsarbetskrafter. Dessa är placerade vid Abisko naturvetenskapliga station, i Luleå som är myndighetens säte, samt personal som arbetar på isbrytaren Oden alternativt vid sekretariatets marina logistikcenter i Helsingborg. Myndigheten har tre huvudsakliga finansieringskällor, anslag – som år 2023 stod för två tredjedelar av intäkterna – avgifter och andra ersättningar samt bidrag. Samma år uppgick de totala verksamhetskostnaderna till knappt 93 miljoner kronor, varav personalkostnader utgjorde 36 procent, lokalkostnader 5 procent och övriga driftskostnader 56 procent.

Polarforskningssekretariatets kärnverksamhet är att möjliggöra polarforskning för forskare från Sverige men även för forskare från andra länder. I delar kan man betrakta myndighetens möjliggörare av expeditonsverksamhet som en slags nationell kollektiv nytthet. Myndighetens verksamhet är med andra ord en vital komponent i det offentliga åtagandet inom polarforskningsområdet varför uppgifterna och verksamhet bedöms vara motiverade statliga åtaganden. Dessa motiv är fortfarande giltiga och än mer aktuella med tanke på det stora intresse för klimatforskning och polernas betydelse för det globala klimatsystemet, samt den geopolitiska situationen som gör det än mer angeläget att Sverige fortsatt kan visa närvaro i Norra ishavet.

Det finns såvitt utredningen kan bedöma inga andra myndigheter som har näraliggande eller överlappande operativa uppgifter med Polarforskningssekretariatet expeditonsverksamhet. Det finns flera universitet som driver egna forskningsstationer, liksom att det finns myndigheter med egna forskningsfartyg. Men de har till skillnad från Polarforskningssekretariatet primärt till uppgift att stödja den egna myndighetens forskning och inte vara möjliggörare för olika forskare och forskningsgrupper att bedriva polarforskning.

Sammanfattningsvis bedöms Polarforskningssekretariatets uppgifter och verksamhet vara motiverade statliga åtaganden. Det finns i delar universitet och andra myndigheter som bedriver näraliggande verksamhet i den meningen att de driver egna forskningsstationer eller har egna forskningsfartyg men inte, utifrån hur utredningen har uppfattat det, med samma uppgift som Polarforskningssekretariatet. Utredningen finner det inte motiverat att analysera myndigheten vidare.

4.12.2 Rymdstyrelsen

Rymdstyrelsen (tidigare Statens delegation för rymdverksamhet) bildades år 1972 som en följd av att Sverige ansåg sig ha behov av en myndighet som kunde agera och samverka med motsvarande myndigheter i andra länder, för landets bästa i rymdfrågor. Bakgrunden var att det fanns betydande möjligheter till samordning, samplanering och gemensamt resursutnyttjande. I promemorian som låg till grund för bildandet var slutsatsen att ansvaret för den svenska rymdverksamheten, vad gäller såväl internationella åtaganden som nationell verksamhet, bör vila på en och samma organisation. I samband med bildandet av myndigheten övertog Sverige Esrange från dåvarande europeiska rymdorganisationen ESRO.

Rymdstyrelsen har till uppgift att främja utvecklingen av svensk rymdverksamhet och rymdforskning. Myndigheten ska enligt instruktionen verka för att rymdverksamhet och rymdforskning bidrar till kunskapsområdet och till industrins innovations- och konkurrenskraft samt tillfredsställer samhällets behov inom bland annat transport, kommunikation, miljö och klimat. Myndigheten ska också delta i samarbetet inom det europeiska rymdorganet ESA och i EU. Därtill ska myndigheten bereda ärenden och vara kontaktorgan för internationellt rymdsamarbete samt verka för nationellt genomförande av internationella regler och riktlinjer på rymdområdet. Myndigheten ska därutöver bereda tillstånd till rymdverksamhet och utöva kontroll över sådan verksamhet samt i samverkan med andra verka för ett ökat intresse för naturvetenskap och teknik.

Rymdstyrelsen är lokaliserad till Solna och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 24 årsarbetskrafter. Verksamheten är i huvudsak anslagsfinansierad. De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till drygt 50 miljoner kronor, varav personalkostnader utgjorde två tredjedelar, övriga driftskostnader 27 procent samt lokaler sex procent.

På ett generellt plan kan det offentliga åtagandet inom rymdområdet motiveras utifrån att det handlar om att på olika sätt stödja kunskapsuppbyggnad inom området, både genom att möjliggöra grundforskning och främja tillämpad forskning med både kommersiell och icke kommersiell användning. Den svenska staten gör detta på ett flertal olika sätt. Regeringen har två myndigheter som explicit är verksamma inom rymdområdet, Rymdstyrelsen och Institutet för

rymdfysik. Dessa två myndigheter har olika uppgifter och bedriver olika verksamheter men båda bidrar till och främjar kunskapsuppbyggnad inom området. Rymdstyrelsens uppgift och verksamhet bedöms därför vara motiverade offentliga åtaganden som bör utföras av staten. De skäl som låg till grund för myndighetens bildande är fortfarande giltiga. Vidare följer en del av Rymdstyrelsens uppgifter och verksamhet av internationella förpliktelser.

Det finns myndigheter som bedriver verksamhet som i delar är näraliggande med Rymdstyrelsen. Det handlar primärt om forskningsfinansiering, till exempel genom Formas, Vetenskapsrådet och Vinnova. De senare prioriterar projektbidrag ur en bred allmänvetenskaplig och allmänteknisk synvinkel medan Rymdstyrelsens utlysningar fokuserar på projekt som drar nytta av infrastruktur i rymden och vid Esrange samt Sveriges medlemskap i ESA. Vidare har flera av Forsvarsdepartementets myndigheter någon form av rymdrelaterad verksamhet. Här kan finnas en del överlapp mot Rymdstyrelsens verksamhet eftersom i princip alla civila rymdsystem också kan användas för militära ändamål.

Sammanfattningsvis bedöms Rymdstyrelsens uppgifter och verksamhet vara motiverade statliga åtaganden. Utredningen konstaterar att det finns vissa begränsade delar av verksamheten vid Rymdstyrelsen som kan vara näraliggande i förhållande till andra myndigheter, men finner det dock inte tillräckligt motiverat att analysera Rymdstyrelsen vidare.

4.12.3 Skolforskningsinstitutet

Skolforskningsinstitutet inrättades år 2015. Syftet var att öka måluppfyllelsen och förbättra kunskapsresultaten i skolan och behov av att på ett mer konkret och lättillgängligt sätt kunna ta del av forskningsresultat. Skollagen (2010:800) kräver att undervisningen i skolväsendet ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet samt att det kräver att verksamheterna i högre utsträckning präglas av ett systematiskt och vetenskapligt förhållningssätt. Direktiven till utredningen som förberedde inrättandet av myndigheten (dir. 2014:7) hänvisar bland annat till SBU:s oberoende utvärderingar som bidrar med kunskap om vilka metoder i vården som är de säkraste och mest effektiva.

Enligt myndighetens instruktion ska Skolforskningsinstitutet bidra till att de verksamma inom skolväsendet ges goda förutsättningar att planera, genomföra och utvärdera undervisningen med stöd av vetenskapligt underbyggda metoder och arbetssätt.²⁴ Myndigheten ska bidra till goda förutsättningar för barns och elevers utveckling och lärande och till förbättrade kunskapsresultat för elever. Myndigheten ska göra detta genom att validera forskningsresultat inom området och göra systematiska och andra forskningsinsammanställningar. Myndigheten ska kommunicera forskningsresultaten och presentera dem på ett sätt som är användbart för de verksamma inom skolväsendet. Vidare ska myndigheten identifiera områden inom skolväsendet där relevant praktikinära forskning saknas samt utlysa och fördela medel för praktikinära forskning inom områden där relevant forskning saknas.

Myndigheten är lokaliserad till Solna och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 14 årsarbetskrafter. Verksamheten är huvudsakligen anslagsfinansierad. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till knappt 26 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personal- respektive lokalkostnader 67 respektive 4 procent.

Det offentliga åtagandet inom utbildningsområdet är mycket omfattande, ett åtagande som när det gäller förskolan, grundskolan och gymnasieskolan, primärt utförs i landets 290 kommuner. Detta åtagande kan utifrån det välfärdsekonomiska analysramverket förklaras med en kombination av marknadsmisslyckanden (det är svårt att vara konsument inom utbildningsområdet och att utbildning har positiva externa effekter), rättvisa/jämlikhetsambitioner (alla barn och ungdomar i Sverige ska oavsett socioekonomisk bakgrund med mera ha tillgång till en likvärdig utbildning) och att utbildning för alla barn och ungdomar kan betraktas som en samhällsnyttig vara eller tjänst. Skolforskningsinstitutets uppgift och verksamhet att systematiskt sammanställa forskning men också finansiera forskning om pedagogiska metoder som fungerar i undervisningen är en viktig kugge i detta utbildningsmaskineri som det offentliga åtagandet inom skolområdet innebär. Mer precist kan den kunskapsproduktion som myndigheten står för ses som en kollektiv nytthet för främst alla lärare verksamma inom den svenska skolan. Således bedöms myndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverat offentligt åtagande och ett statligt sådant efter det är en nationell uppgift.

---

²⁴ Förordning (2014:1578) med instruktion för Skolforskningsinstitutet.

Vidare bedöms motiven som låg bakom myndighetens bildande fortsatt vara giltiga. Det finns fortsatt behov av att systematiskt sammanställa kunskap om fungerande undervisningsmetoder och finansiera forskning inom detta område.

En av Skolforskningsinstitutets huvuduppgifter är att göra systematiska och andra forskningssammanställningar och presentera resultaten på ett sätt som är användbart för de verksamma inom skolväsendet. Både Statens skolverk och Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) har i sina instruktioner i uppdrag att sammanställa och kommunicera kunskap om resultat av forskning. Detta innebär risker för överlappning men samtidigt finns skillnader mellan myndigheterna. Skolverket gör kunskapsöversikter som kan grunda sig på både forskning, myndighetsrapporter och utvärdering av dokumenterade utvecklingsarbeten. Skolverket har dessutom generellt ett bredare uppdrag än Skolforskningsinstitutet och kan därmed inrikta sig på frågor om skolans organisering och ledning. SPSM:s uppdrag är avgränsat till insatser med relevans för det specialpedagogiska området med fokus på barn och elever med funktionsnedsättning. Även målgrupperna skiljer sig mellan myndigheterna, men överlappar delvis varandra. Medan Skolforskningsinstitutet främst riktar sig till pedagogisk personal, som lärare och förskollärare vänder sig Specialpedagogiska skolmyndigheten primärt till specialpedagoger, speciallärare, lärare, beslutsfattare och i viss mån även vårdnadshavare. Skolverket, slutligen, riktar sig till alla professioner inom skolväsendet, samt till elever och vårdnadshavare.

Sammanfattningsvis bedöms Skolforskningsinstitutets uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Utredningen finner det inte motiverat att analysera institutet vidare.

4.13 Sammanfattande iakttagelser och bedömningar

I det följande redovisas utredningens centrala iakttagelser och bedömningar avseende motiven för det offentliga åtagandet för de mindre myndigheter som ingår i uppdraget. Det redovisas även i vilken utsträckning det finns andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet som kan motivera sammanslagningar och överföring av uppgifter i syfte att öka verk-

samhetsnyttan, öka kostnadseffektiviteten, minska sårbarheten med mera samt förbättra regeringens möjligheter till styrning.

4.13.1 En fascinerande bredd av uppgifter och verksamheter

En första iakttagelse från att ha analyserat de 46 mindre myndigheter som ingår i utredningens översyn är den bredd av uppgifter och verksamheter som framträder – den statliga förvaltningen är omfattande och komplex. Det infinner sig ett visst mått av ödmjukhet när utredningen på här det konkreta och detaljerade sättet försökt sätta sig in de olika myndigheternas uppgifter och verksamheter. Utredningen har stor förståelse för komplexiteten som det innebär att organisera och styra en mångfacetterad uppsättning av myndigheter på det mest ändamålsenliga och kostnadseffektiva sättet för att förverkliga regeringens politik.

4.13.2 Betydande variation bland de mindre myndigheterna rörande strukturella faktorer

En andra iakttagelser är den variation som finns avseende lokalisering, årsarbetskrafter, kostnader med mera. En betydande majoritet av myndigheterna är lokaliserade till Stockholm med omnejd. Tre av myndigheterna ligger i Göteborg, en i Malmö respektive Lund. En handfull av myndigheterna är lokaliserade i den mellersta eller norra delen av Sverige. Flera myndigheter bedriver verksamhet på flera orter, bland annat Sametinget, Trafikanalys, Tillväxtanalys och Institutet för språk och folkminnen.

Antalet årsarbetskrafter i de mindre myndigheterna varierar markant, från Kärnavfallsfonden, som inte har några anställda överhuvudtaget, till några myndigheter till exempel Diskrimineringsombudsmannen, Institutet för språk och folkminnen, Formas och Statens geotekniska institut som vid utgången av år 2022 hade personalstyrkor närmare 100 årsarbetskrafter.

De totala verksamhetskostnaderna per år varierar mellan drygt 10 miljoner kronor (Finanspolitiska rådet) till drygt 200 miljoner kronor (Myndigheten för tillgängliga medier). Dessa skillnader beror dels på antalet anställda, dels på karaktären på verksamheten. Personal- respektive lokalkostnader som andel av de totala kostnaderna varierar

i linje med detta, likaså driftskostnaden per årsarbetskraft. Det är svårt att jämföra dessa myndighetskostnader med varandra utifrån ett kostnadseffektivitetsperspektiv eftersom det är som att jämföra äpplen med päron. Exempelvis utgör lokalkostnaderna för de myndigheter som är museer en kostnadspost som av naturliga skäl står för en relativt stor del av kostnaderna jämfört med övriga myndigheter.

Två mått som också varierar markant mellan myndigheterna är personalkostnaden per årsarbetskraft respektive lokalkostnaden per årsarbetskraft. Det förstnämnda måttet kan sägas vara en, om än oprecis, indikation på det genomsnittliga löneläget på myndigheten. Det varierar mellan knappt 800 000 kronor per år till ungefär det dubbla. Lönerna på en myndigheterna varierar av en mängd olika skäl, vilken yrkesgrupp det handlar om, genomsnittsåldern för medarbetare, var i landet myndigheten ligger med mera. Måttet varierar också beroende på i vilken utsträckning myndigheterna använder konsulter i verksamheten. Det andra måttet, vad lokalerna kostar per årsarbetskraft, varierar också markant. Från knappt 40 000 kronor per årsarbetskraft och är upp till över 500 000 kronor. I det högre spannet ligger, när det gäller lokalkostnad per årsarbetskraft, inte förvånande museerna och också i något fall en relativt nystartad myndighet som befinner sig en snabb expansionsfas. Men räknar man bort dessa och jämför övriga myndigheter med varandra framträder skillnader som innebär att vissa myndigheter sitter i markant dyrare lokaler än andra. Det finns en tendens att myndigheterna utanför Stockholm har relativt låga lokalkostnader, vilket inte är förvånande. Men även bland myndigheterna som ligger i Stockholm finns det betydande skillnader, vilket indikerar att höga lokalkostnaderna inte enbart är ett storstadsfenomen. Även detta mått varierar beroende på i vilken utsträckning myndigheterna använder konsulter i verksamheten.

4.13.3 De mindre myndigheterna har en omfattande samverkan med andra myndigheter inom ramen för sina uppdrag

En tredje iakttagelse är den omfattande samverkan som det stora flertalet av de mindre myndigheterna har med andra myndigheter men även i viss mån med andra aktörer inom sina respektive ansvarsområden. Denna iakttagelse är inte förvånande givet att många av de mindre myndigheterna har uppgifter och bedriver verksamhet inom områden som berör andra myndigheter eller andra aktörer. Den långtgående decentralisering av uppgifter inom den svenska förvaltningen, som här manifesteras i form av de mindre myndigheternas uppgifter och verksamhet – där ingen myndighet verkar i ett vakuum – gör samverkan nödvändig för att regeringens politik ska kunna förverkligas och genomföras som det är tänkt. Samtidigt är det uppenbart att denna samverkan inte kan vara ”gratis” utan innebär att betydande tid och resurser måste ägnas på just samverkan, vilket allt annat lika torde innebära att andra saker i respektive myndighets verksamhet sker i mindre omfattning. En fråga inställer sig här hur mycket samverkan som är optimalt givet respektive myndighets uppgifter.

4.13.4 Samtliga mindre myndigheters uppgift och verksamhet bedöms vara motiverade, i regel, statliga åtaganden...

En central del av utredningens uppdrag är att analysera om de mindre myndigheternas uppgifter och verksamhet är motiverade offentliga åtaganden, och om det specifikt är ett statligt åtagande samt om de ursprungliga motiven bakom myndighetens bildande fortfarande är giltiga. Utredningen har i denna del av uppdraget utgått från det perspektiv på motiven för offentliga åtaganden som den nationalekonomiska välfärdsteorin ger uttryck för. Dessa motiv är marknadsmisslyckanden, rättvise- och jämlikhetsambitioner samt argumenten om samhällsnyttiga respektive samhällsskadliga varor och tjänster (se kapitel 2). I korthet visar resultatet av utredningens analys i denna del att samtliga mindre myndigheters uppgifter och verksamheter är motiverade offentliga åtaganden. På en övergripande nivå kan utredningen konstatera att för det stora flertalet av de analyserade myndigheterna är det en kombination av två eller flera

av de teoretiska motiven som bedöms som giltiga. Vidare bedömer utredningen att de motiv som låg till grund för myndigheternas bildande allttjämt är giltiga, och i en majoritet av fallen snarast har förstärkts över tid. Att utredningen bedömer att samtliga mindre myndigheters uppgifter och verksamhet är motiverade offentliga åtaganden är måhända förvånande mot bakgrund att utredningen använder en nationalekonomisk analysram som säkert en del åtminstone vid ett första påseende kan ställa sig skeptiska till. Samtidigt som det följer av modellen och hur utredningen har tillämpat den är resultatet inte att förvånas över i den mening att samtliga myndigheters uppgifter och verksamheter de facto i dag är statliga åtaganden. Bildandet av varje myndighet har föregåtts av en eller flera utredningar som legat till grund för att regeringen beslutat att inrätta myndigheterna. Det är dock viktigt att komma ihåg att utredningens analys med nödvändighet är gjord på en övergripande nivå givet antalet myndigheter och den tid som stått till förfogande. Utredningen har inte haft möjlighet att i detalj gå in i respektive myndighets verksamhet.

Vidare bedömer utredningen att samtliga 46 myndigheters uppgifter och verksamheter är statligt motiverade åtaganden. Utredningen har i tre fall övervägt om en myndighets uppgifter och verksamheter med fördel skulle kunna bedrivas i en alternativ verksamhets- och associationsform. Utredningen bedömer att en alternativ verksamhets- och associationsform är lämplig i ett fall (se avsnitt 6.8). I de övriga två fallen bedömer utredningen att en alternativ verksamhetsform inte är lämplig (se avsnitt 4.2.5 och avsnitt 4.3.2).

4.13.5 ...vilket inte med nödvändighet innebär att dagens organisering eller uppgiftsfördelning är optimal

Bedömningen att samtliga myndigheters uppgifter och verksamheten är motiverade statliga åtaganden innebär inte med nödvändighet att dagens organisering eller fördelningen av uppgifter mellan olika myndigheter är den mest ändamålsenliga eller kostnadseffektiva.

En del i analysen har varit att kartlägga om det finns uppgifter och verksamheter vid andra myndigheter som är näraliggande eller överlappande med de 46 myndigheter som ingår i översynen. I enlighet med direktivet och hur utredningen analytiskt gått till väga (se

kapitel 1 och avsnitt 4.1) är existensen av näraliggande eller överlappande verksamheter ett av flera kriterier utredningen använder för att bedöma om en mer ändamålsenlig och kostnadseffektiv organisering kan uppnås. Resultatet i denna del kan sammanfattas enligt följande:

För 20 av de mindre myndigheterna (se tabell 4.1) har utredningen antingen bedömt att det inte finns eller finns få andra myndigheter med näraliggande uppgifter och verksamheter eller att ökad verksamhetsnytta, ökad kostnadseffektivitet eller styrningsmässiga fördelar uppnås genom en alternativ organisering föreligger som motiverar fortsatt analys. I några fall har de utretts i särskild ordning, till exempel avseende Formas och Forte (SOU 2023:59) där frågan behandlas i forsknings- och innovationspropositionen. Regeringen avser att samla ansvaret för utlysning och fördelning av extern statlig forskningsfinansiering hos de primära forskningsfinansiärerna (prop. 2024/25:1).

Tabell 4.1 Myndigheter som inte analyseras vidare

Myndigheter som inte analyseras vidare
Allmänna reklamationsnämnden
Arbetsgivarverket
Brottsoffermyndigheten
Elsäkerhetsverket
Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas)
Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte)
Inspektionen för strategiska produkter
Institutet för mänskliga rättigheter
Institutet för språk och fornminnen
Mediemyndigheten
Medlingsinstitutet
Myndigheten för psykologiskt försvar
Polarforskningssekreteriatet
Rymdstyrelsen
Sametinget
Skolforskningsinstitutet
Spelinspektionen
Statens geotekniska institut
Statens haverikommission
Statens musikverk

För de resterande 26 myndigheterna (se tabell 4.2) har utredningen däremot bedömt att det finns näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet och att det finns en potential till ökad verksamhetsnytta, ökad kostnadseffektivitet och styrningsmässiga fördelar genom en förändrad organisering. Det är för dessa myndigheter utredningen gör fördjupade analyser för att se om det finns möjlighet att eventuellt lägga förslag till organisatoriska förändringar. Dessa myndigheter kan i sin tur grovt sett delas upp i tre kategorier: analys- och utvärderingsmyndigheter, myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter, samt övriga mindre myndigheter.

Den förstnämnda kategorin myndigheter omfattas av utredningens tilläggsdirektiv där en fördjupad kartläggning och analys av regeringens analys- och utredningskapacitet redovisas i kapitel 5. Resultatet av denna kartläggning och analys ligger i sin tur till grund för de förslag på sammanslagningar och överföring av uppgifter som redovisas i kapitel 6.

Bland myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter finns det ett flertal myndigheter med näraliggande och överlappande uppgifter: Barnombudsmannen, Diskrimineringsombudsmannen, Forum för levande historia, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd och Myndigheten för tillgängliga medier. En närmare analys av näraliggande uppgifter och verksamhetsmässiga gränssytor mellan dessa myndigheter samt förslag till organisatorisk förändring redovisas också i kapitel 6.

Till den sistnämnda kategorin övriga myndigheter hör Kommerskollegium, Kärnavfallsfonden, Nordiska Afrikainstitutet, Revisorsinspektionen, Statens försvarshistoriska museer, Statens konstråd, Statens centrum för arkitektur och design samt Upphandlingsmyndigheten. Fördjupade analyser och eventuella förslag rörande dessa myndigheter återfinns i kapitel 6. Beträffande Statens konstråd och Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes) så utreds de i särskilt ordning inom ramen en departementspromemoria vid Kulturdepartementet (Ku2024/00723). Det innebär att utredningen inte lägger några egna förslag för dessa två myndigheter.

Tabell 4.2 Myndigheter som analyseras vidare

Analys- och utvärderingsmyndigheter
Finanspolitiska rådet
Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen
Inspektionen för socialförsäkringen
Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering
Konjunkturinstitutet
Myndigheten för kulturanalys
Myndigheten för tillväxtpolitiska analyser och utvärderingar
Myndigheten för totalförsvarsanalys
Myndigheten för vård- och omsorgsanalys
Statens beredning för medicinsk och social utvärdering
Svenska institutet för europapolitiska studier
Trafikanalys
Myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter
Barnombudsmannen
Diskrimineringsombudsmannen
Forum för levande historia
Myndigheten för delaktighet
Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
Myndigheten för tillgängliga medier
Övriga myndigheter
Kommerskollegium
Kärnavfallsfonden
Nordiska Afrikainstitutet
Revisorsinspektionen
Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes)
Statens försvarshistoriska museer (SFHM)
Statens Konstråd
Upphandlingsmyndigheten

5 Fördjupad analys av analys- och utvärderingsmyndigheterna

I detta kapitel besvaras frågorna i utredningens tilläggsdirektiv hur behovet av analys och utvärdering kan tillgodoses genom att befintliga analys- och utvärderingsmyndigheter samlas i färre myndigheter. Syftet enligt direktivet är att förbättra effektiviteten och ändamålsenligheten i analys- och utvärderingsverksamheten utan att öka statens utgifter.

För att besvara frågorna gör utredningen en kartläggning av dagens organisering av analys- och utvärderingsmyndigheterna utifrån uppgifter och roller inom respektive område. Utredningen har även i uppdrag att analysera om det finns uppgifter vid andra myndigheter än analys- och utvärderingsmyndigheter som bör flyttas till sådana. Utredningen presenterar därför en avgränsad kartläggning av analys- och utvärderingsuppgifter vid andra myndigheter än analys- och utvärderingsmyndigheterna.

Kartläggningen av analys- och utvärderingsmyndigheterna hjälper till att besvara frågan om myndigheterna täcker in samtliga områden där det utifrån regeringens behov bör finnas fristående analys och utvärdering samt om det finns kapacitet att utvärdera stora reformer.

Utifrån kartläggningen av analys- och utvärderingskapaciteten vid andra myndigheter redovisas om det finns uppgifter eller kapacitet vid andra myndigheter som bör flyttas till analys- och utvärderingsmyndigheterna. Särskilt fokus ligger på de områden där det kan finnas synergier mellan existerande analys- och utvärderingsmyndigheter.

Kapitlet avslutas med att presentera utredningens bild av om utvärderingskapaciteten motsvarar behoven inom olika sektorer och områden. Utifrån den fördjupade kartläggningen besvarar utredningen frågan om analys- och utvärderingsmyndigheterna

täcker in samtliga områden där det finns behov av fristående analys och utvärdering samt om det finns kapacitet att utvärdera stora reformer. Denna analys ligger till grund för utredningens förslag som rör organiseringen av analys- och utvärderingsmyndigheterna, vilka presenteras i kapitel 6.

5.1 En fördjupad kartläggning av tillgänglig analyskapacitet

I följande avsnitt kompletterar utredningen bilden av analys- och utvärderingsmyndigheternas offentliga åtagande (kapitel 4) genom att översiktligt beskriva deras analyser och utvärderingar samt deras målgrupper. En mer detaljerad beskrivning av respektive myndighet återfinns i bilaga 4. Brottsförebyggande rådet (Brå), Expertgruppen för biståndsanalys (EBA), Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) och Delegationen för migrationsstudier (Delmi) omfattas inte av utredningens huvuddirektiv. Utredningen har därför inte analyserat det offentliga åtagandet för dessa myndigheter. En översiktlig beskrivning av deras verksamhet finns i bilaga 5.

Utredningen gör även en kartläggning av tillgänglig analys- och utvärderingskapacitet vid ett urval av centrala myndigheter inom respektive område. Översikten fokuserar på de sektorer och områden där det i dag finns fristående analys- och utvärderingsmyndigheter alternativt att en central genomförandemyndighet har uppgifter inom analys och utvärdering. Utredningen har givet utredningstiden avgränsat redovisningen till de myndigheter som har en större analyskapacitet och/eller ett uttalat uppdrag att genomföra analyser och utvärderingar inom sitt sakområde. Utredningen berör inte frågor som rör universitet och högskolor, eftersom de inte omfattas av utredningens uppdrag.

5.1.1 Myndigheter under Arbetsmarknadsdepartementet

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) granskar arbetslöshetskassorna (a-kassorna) och Arbetsförmedlingens uppdrag i arbetslöshetsförsäkringen. IAF granskar även hur Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan arbetar med sanktioner för personer som får aktivitetsstöd/utvecklingsersättning eller etableringsersättning.

Analys och utvärderingar

IAF bestämmer själva vilka granskningar som ska göras, men IAF kan även få uppdrag av regeringen. Syftet med den granskande verksamheten är att granskningsrapporterna ska vara ett underlag för att utveckla och förbättra verksamheten hos de aktörer som granskas och dessutom vara ett kvalitativt underlag för regeringens utveckling och utvärdering av politiken.

Med utgångspunkt i en riskanalys gör IAF större och mindre granskningar och uppföljningar och återkopplar resultatet till de aktörer som har granskats och till Regeringskansliet. IAF kan peka på utvecklingsområden eller lämna rekommendationer i sina granskningar och när IAF hittar brister i den del av Arbetsförmedlingens verksamhet som omfattar IAF:s tillsynsansvar är Arbetsförmedlingen skyldig att redovisa för regeringen och IAF vilka åtgärder som har eller kommer att vidtas för att åtgärda bristerna.

IAF publicerade 14–18 granskningsrapporter per år under 2021–2023. Det stora flertalet av granskningarna rör en eller flera a-kassor, drygt 15 rapporter fokuserar på Arbetsförmedlingens verksamhet, och några rapporter rör Försäkringskassans verksamhet. En granskningsrapport kan beröra flera aktörer samtidigt, bland annat har IAF granskat övergången mellan arbetslöshetsersättningen och aktivitetsstöd samt samverkan mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och a-kassorna. IAF har även granskat vilka konsekvenser tillfälliga regeländringar i arbetslöshetsförsäkringen fick för ersättningsökande, a-kassorna samt arbetslöshetsförsäkringen.

Under 2023 granskade IAF bland annat förvaltning, organisation och handläggning av ärenden på Pappersindustriarbetarnas

a-kassa, arbetslöshetskassornas arbete med intern styrning och kontroll, Arbetsförmedlingens manuella rutiner, samt Arbetsförmedlingens reformering och vidareutveckling av matchningstjänsten rusta och matcha. Bara ett fåtal av granskningarna är gjorda på uppdrag av regeringen.¹

IAF publicerar årligen en rapport där de går igenom arbetslöshetskassornas årsredovisning och ekonomi.

Målgrupper för verksamheten

IAF:s prioriterade målgrupper för rapporterna är de aktörer som omfattas av granskningarna, det vill säga Arbetsförmedlingen, a-kassorna och Försäkringskassan, samt regeringen och riksdagen. Viktiga målgrupper är också andra myndigheter inom statsförvaltningen, aktörer inom arbetsmarknadsområdet, domstolar, medier och den intresserade allmänheten. Även enskilda personer utgör en viktig målgrupp för framför allt delar av verksamheten.

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) forskar om arbetsmarknads-, utbildnings- och socialförsäkringsfrågor och har fokus på kvantitativa effektstudier baserade på registerdata. En stor del av IFAU:s verksamhet finansieras med externa forskningsmedel som forskarna vid IFAU har erhållit i konkurrens.

Analys och utvärderingar

De flesta av IFAU:s studier och utvärderingar är egeninitierade. IFAU för löpande en diskussion med Regeringskansliet om vilka behov av utvärderingar som finns och vad som är genomförbart. IFAU väljer nya projekt utifrån tre kriterier: kunskapsläget, utvärderingsbarhet samt frågans betydelse. Frågans betydelse baseras på hur viktig frågan är för IFAU:s uppdragsgivare, ur ett samhälls-

---

¹ Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (2024). *Årsredovisning 2023*.

perspektiv eller för den politiska eller vetenskapliga debatten. IFAU lämnar inte rekommendationer i sina rapporter.

IFAU:s rapporter och publiceringar har ett fokus på analyser som baseras på kvantitativa metoder och bygger på att IFAU har en god tillgång till registerdata. Mellan 2021 och 2023 publicerade IFAU mellan 18 och 23 rapporter årligen. IFAU publicerade även vetenskapliga rapporter (31 stycken under 2023) och working papers (25 stycken under 2023).² IFAU:s rapporter och working papers genomgår en omfattande kvalitetssäkringsprocess, som innefattar både interna och externa seminariebehandlingar, interna och externa granskningsrapporter samt redaktörsbehandling. IFAU publicerar även sina resultat i avhandlingar och böcker. Många forskningsprojekt redovisas på flera olika sätt. Forskningen från IFAU publiceras regelbundet i ledande internationella vetenskapliga tidskrifter.

Rapporterna berör ofta frågor inom flera utgifts- och forskningsområden. Några exempel på aktuella studier är hur införandet av behörighetskrav till gymnasiet påverkar inflödet till aktivitetsersättning, konsekvenser av kommunala sommarjobb för ungdomars framtida arbetsmarknadsutfall eller hur föräldraförsäkringens utformning påverkar barnens skolresultat.

Målgrupper för verksamheten

IFAU:s målgrupper är regeringen, Regeringskansliet, myndigheter samt forskare (såväl nationellt som internationellt). IFAU ska enligt sin instruktion sprida information om resultatet av sina studier till andra myndigheter och intressenter.

Centrala genomförandemyndigheter

Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen är förvaltningsmyndighet för arbetsmarknadspolitiska frågor. Myndigheten ansvarar för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten, utom i de delar där annat är särskilt föreskrivet. Arbetsförmedlingens kostnader uppgick 2023 till 9,2 mil-

---

² IFAU (2024). *Årsredovisning 2023*.

jarder kronor och verksamheten finansieras huvudsakligen genom förvaltningsanslag och sakanslag.³

Myndigheten ska enligt instruktionen löpande ta fram och tillgängliggöra kunskapsunderlag och statistik om arbetsmarknaden och den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Myndigheten ska vidare:

1. analysera, följa upp och utvärdera den arbetsmarknadspolitiska verksamheten,
2. göra bedömningar av arbetsmarknadsläget,
3. bistå myndigheter och andra som bedriver uppföljning och utvärdering inom myndighetens verksamhetsområde.⁴

Utöver de instruktionsenliga uppgifterna får myndigheten analysuppdrag i regleringsbrev och i särskild ordning rörande arbetsmarknadens funktionssätt och behov av olika insatser.⁵ Myndigheten publicerar också egeninitierade rapporter och studier som inkluderar policyslutsatser, exempelvis uppföljning och utvärdering av myndighetens matchningsuppdrag.⁶ Det förekommer även att Arbetsförmedlingen i samarbete med IFAU analyserar och utvärderar insatser, exempelvis en effektutvärdering av den upphandlade matchningstjänsten rusta och matcha.⁷

5.1.2 Myndigheter under Finansdepartementet

Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi

Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) är en permanent kommitté som har i uppgift att ta fram fördjupade underlag i olika samhällsekonomiskt relevanta frågor och publicera dem i rapporter, samt arrangera seminarier och sprida information. Studierna kan täcka hela statsförvaltningen och är många gånger sektorsövergripande. Syftet är att ESO:s studier ska bredda och fördjupa

---

³ Arbetsförmedlingen (2024). *Årsredovisning 2023*.

⁴ 1 § och 4 § i förordning (2022:811) med instruktion för Arbetsförmedlingen.

⁵ Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Arbetsförmedlingen.

⁶ Arbetsförmedlingen (2024:2). *Hur effektiv är matchningen av arbetslösa till jobb? Trender och mekanismer 1992–2022*.

⁷ Arbetsförmedlingen (2024:4). *En effektutvärdering av arbetsförmedling med fristående leverantörer*. IFAU (2024). *En effektutvärdering av arbetsförmedling med fristående leverantörer*.

underlaget inför framtida finanspolitiska och samhällsekonomiska avgöranden.

ESO:s uppgift regleras genom ett kommittédirektiv (dir. 2007:46). Kommittéformen innebär även att regeringen inte lägger särskilda regeringsuppdrag på kommittén.

Kommitténs direktiv anger att ESO särskilt ska belysa frågor som rör hur befolkningen i förvärsaktiv ålder i än högre grad kan motiveras till arbete och egen försörjning. ESO ska även särskilt belysa frågor om hur effektiviteten, produktiviteten och kvaliteten kan förbättras inom de offentligfinansierade verksamheterna.

Analys och utvärderingar

ESO:s styrelse, som utgör expertgruppen, anger riktlinjerna för verksamheten. Det är även styrelsen som godkänner rapporter inför publicering. Studierna genomförs inte av expertgruppen, utan uppdrag läggs ut på forskare och institutioner. Författarna ansvarar för innehåll, slutsatser och förslag i rapporterna.

Sedan nystarten 2007 har ESO publicerat drygt 100 rapporter. I genomsnitt publicerar ESO sju rapporter per år.⁸

ESO-rapporterna täcker en stor bredd av ämnen, sektorer och utgiftsområden och kan vara både bakåt- och framåtblickande. Bland de rapporter som publicerades under 2023 och 2024 kan nämnas en rapport om kriminaliseringen av narkotikabruk, en rapport om etableringen på arbetsmarknaden för unga med utländsk bakgrund samt en rapport om EU:s lagstiftning avseende klimatpolitiken.

I samband med att en ESO-rapport publiceras genomförs vanligen ett seminarium för att stimulera debatten kring rapportens innehåll och slutsatser. Återkommande anordnas även seminarier utan att det finns en ESO-rapport till grund med syftet att snabbare kunna belysa en aktuell fråga. Seminarierna utgör i båda fallen en plattform för möten mellan forskning och politik.

---

⁸ ESO (2023). *ESO:s uppdrag och verksamhet*.

Målgrupper för verksamheten

ESO har ett övergripande uppdrag att sprida kunskap och information om finanspolitiska och samhällsekonomiska frågor. ESO ska leverera vetenskapligt baserade underlag som är policyrelevanta och ska fungera som en länk mellan forskning och politik. ESO ska på så sätt underlätta forskningens samverkan med det omgivande samhället (tidigare benämnt ”den tredje uppgiften”), som är en av tre uppgifter för universitet och högskolor enligt högskolelagen.

Förutom regeringen och Regeringskansliet är beslutsfattare och tjänstepersoner på myndigheter en viktig målgrupp för verksamheten. Men ESO riktar sig även till forskare, media och en intresserad allmänhet.

Finanspolitiska rådet

Finanspolitiska rådet (FpR) har i huvuduppgift att göra en oberoende granskning av regeringens finanspolitik.

Analys och utvärderingar

FpR ska varje år lämna en årsrapport till regeringen (Svensk Finanspolitik). Rapporten ska användas som ett underlag för riksdagens granskning av regeringens politik.

Utöver det så publicerar rådet särskilda studier inom avgränsade delar av finanspolitiken. Rådet publicerar även underlagsrapporter beställda från externa experter. I genomsnitt publiceras cirka fyra underlagsrapporter per år. I underlagsrapporterna är det författarna själva som ansvarar för innehållet.

Några exempel på ämnesområden från de senaste årens särskilda studier är ojämlikhet, pensioner och skattesystem. Några ämnen i de senaste årens underlagsrapporter är klimatomställningens fördelningseffekter, gymnasial yrkesutbildning för arbetslösa och offentligfinansiella hållbarhetsberäkningar.

Målgrupper för verksamheten

Regeringen och Regeringskansliet är en målgrupp eftersom rådet granskar den ekonomiska politiken, med fokus på finanspolitiken. Utskotten i riksdagen är en andra målgrupp, inte minst Finansutskottet som använder FpR:s årsrapport som ett underlag till sin diskussion om regeringens politik.

Genom uppgiften att bidra till en ökad diskussion i samhället om den ekonomiska politiken är en intresserad allmänhet en målgrupp för myndigheten och även media. Andra målgrupper är tanke- och smedjor, inklusive arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer.

Konjunkturinstitutet

Konjunkturinstitutet (KI) är en expertmyndighet som följer och analyserar utvecklingen av svensk ekonomi samt gör miljö- och klimategonomiska analyser.

Analys och utvärderingar

De analyser KI tar fram fokuserar på effekterna av den förda politiken, exempelvis finanspolitiken eller den ekonomiska politikens effekter på riksdagens mål för miljö- och klimat. Inom ramen för sitt uppdrag gör KI ett antal prognoser där finans- och penningpolitikens inriktning analyseras. Exempelvis gör KI prognoser över konjunkturläget, undersökningar om företagens och hushållens syn på ekonomin och rapporter om de samhällsekonomiska förutsättningarna för lönebildningen.

KI tar löpande fram beräkningar av hållbarheten i de offentliga finanserna på lång sikt. De tjänar som en jämförelse till regeringens egna beräkningar. Instruktionen listar även ett par specifika rapporter och analyser som KI ska redovisa:

- en lönebildningsrapport med fokus på de samhällsekonomiska förutsättningarna för lönebildningen,
- en årlig rapport om miljöpolitikens samhällsekonomiska aspekter, samt

- månatlig statistik om svenska företags och hushållens syn på ekonomin som summeras i en indikator.

KI gör fristående analyser, exempelvis på uppdrag av Regeringskansliet, andra myndigheter och offentliga utredningar. De publiceras inom ramen för serien Specialstudier, där enskilda studier även publiceras på engelska. Resultaten från forskning och metodutveckling publiceras på engelska i rapport-serien Working Paper.

Några exempel på specialrapporter från KI är en analys av effekterna av förändrade drivmedelspriser på Sveriges ekonomiska utveckling, utrikesföddas sysselsättning samt bedömning av effekterna på den svenska ekonomin av covid-19 pandemin.

Målgrupper för verksamheten

Regeringen och Regeringskansliet samt myndigheter, kommuner och företag. Exempelvis använder Trafikverket och Energimyndigheten KI:s årliga referensscenariot för olika typer av beräkningar och analyser.

Ekonomistyrningsverket och Statskontoret

Regeringen aviserade i budgetpropositionen 2025 att nuvarande Statskontoret ska inordnas i Ekonomistyrningsverket (ESV) (prop. 2024/25:1). Bakgrunden till förändringen är att regeringen ser ett behov av att stärka förmågan att ompröva befintliga utgifter och verksamheter. Regeringen bedömer att den överblick och helhetssyn som detta förutsätter kräver att Statskontorets och ESV:s uppgifter läggs samman. Den sammanslagna myndigheten får en tydlig och stärkt uppgift att ta fram underlag för regeringens omprövning av befintliga utgifter och verksamheter. Myndigheten har även i uppgift att analysera den offentliga förvaltningens funktionssätt, effektivitet, organisering och utveckling. Regeringen har även föreslagit att en regiongranskningsfunktion per den 1 januari 2025 ska inrättas vid ESV (prop. 2024/25:1, utgiftsområde 2, s. 102). Utgångspunkten är att organisationsförändringen ska träda i kraft den 1 januari 2026. Den nya myndigheten ska benämnas Statskontoret.

Sammanläggningen av Statskontoret och ESV gör att det framöver kommer att finnas en sektoroberoende myndighet under regeringen med expertis inom offentlig, främst statlig, förvaltning och dess styrning och funktionssätt. Myndigheten ska ha ett fokus på analys, utvärdering, omprövning, effektivitet och produktivitet.

Centrala genomförandemyndigheter

Skatteverket

Skatteverkets huvuduppgifter är att ta in skatter, sköta folkbokföringen, registrera bouppteckningar och vara borgenär åt staten. Skatteverket ska bidra till att säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn och bidra till ett väl fungerande samhälle. Myndigheten fattar beslut om pensionsgrundande inkomst och socialavgifter, vilket har betydelse för beräkning av pensionsförmåner och finansieringen av socialförsäkringen. Skatteverkets kostnader uppgick 2023 till cirka 9,9 miljarder kronor och verksamheten finansieras huvudsakligen genom anslag.⁹

Skatteverket har inget uttalat analys- och utvärderingsuppdrag i sin instruktion eller i sitt regleringsbrev. Exempel på uppdrag myndigheten har fått är att ta fram metoder för att få fram en nationell lägesbild av folkbokföringen samt föreslå åtgärder för att förbättra folkbokföringen. Skatteverket genomför sedan år 2010 årliga enkätundersökningar riktade till privatpersoner och företag. Syftet med undersökningarna är att ge underlag för bedömning av hur inställningen till skattesystemet och Skatteverket utvecklas, hur privatpersoner och företag ser på Skatteverkets service, olika former av fusk och kontrollens effekter samt hur Skatteverkets verksamhet uppfattas. Resultaten från undersökningarna används framför allt som underlag vid verksamhetsplanering och bedömning av verksamhetens resultat i Skatteverkets årsredovisning.

Myndigheten tar även fram egeninitierade rapporter, exempelvis om vad som skapar förtroende för myndigheter, om multinationella företag och dess skatteincitament, skatteplanering och regelefterlevnad samt vad skillnaden mellan kvinnors och mäns skattetilläggs-

---

⁹ Skatteverket (2024). *Årsredovisning 2023*.

beslut beror på.¹⁰ För dessa rapporter finns ingen angiven mottagare men slutsatserna som dras tar sikte på vad Skatteverket kan vidta för åtgärder snarare än att den pekar på behov av ändrad reglering eller styrning från regeringens håll.

5.1.3 Myndigheter under Försvarsdepartementet

Myndigheten för totalförsvarsanalys

Myndigheten för totalförsvarsanalys (MTFA) har i uppgift att ur ett systemperspektiv följa upp, analysera och utvärdera verksamheten inom totalförsvaret.

Analys och utvärderingar

Verksamheten vid MTFA har sedan myndigheten inrättades 2023 framför allt varit inriktad på uppbyggnad. MTFA:s uppdrag och hantering av uppgifter ställer höga krav på säkerhetsskydd vad avser informationssäkerhet, fysisk säkerhet och personalsäkerhet. Under myndighetens etablering har det därför varit prioriterat att utveckla ett starkt säkerhetsskydd.

MTFA har publicerat en analys- och utvärderingsplan. MTFA ska enligt sin instruktion årligen publicera en sådan plan som anger verksamhetens huvudsakliga inriktning under de tre närmast följande åren. Vidare har MTFA publicerat delredovisningar av två regeringsuppdrag. Ett som rör utvärderingen av en ny struktur för civilt försvar och samhällets krisberedskap, samt en rapport om hur anvisningarna för en sammanhängande totalförsvarsplanering kan utvecklas. MTFA har även slutredovisat ett regeringsuppdrag om att förbereda en utvärdering av kommande försvarsbeslut.

MTFA har därtill även ett pågående uppdrag att analysera Fortifikationsverkets investeringar i försvarsfastigheter.¹¹

---

¹⁰ Skatteverket (2024:2). *Vad skapar förtroende för myndigheter? En forskningsöversikt*. Skatteverket (2024:6) *Multinationella företag – Skatteincitament, skatteplanering och regelefterlevnad*. Skatteverket (2023). *Vad beror skillnaden mellan kvinnors och mäns skattetilläggsbeslut på?*

¹¹ Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Myndigheten för totalförsvarsanalys.

Målgrupper för verksamheten

MTFA arbetar både med regeringsuppdrag och med egeninitierade analyser. Myndighetens analyser och utvärderingar vänder sig framför allt till regeringen och Regeringskansliet, men resultaten av myndighetens arbete riktar sig till övriga aktörer inom totalförsvaret.

Centrala genomförandemyndigheter

Försvarsmakten

Försvarsmaktens huvuduppgift är att försvara Sverige och allierade stater mot ett väpnat angrepp med utgångspunkt i det kollektiva försvaret inom Nato. Försvarsmakten ska bedriva omvärldsbevakning och upptäcka och identifiera yttre hot mot Sverige och svenska intressen samt ta fram underlag för beslut om höjd beredskap och ha en aktuell försvarsplanering för myndighetens uppgifter i krig och fred. Försvarsmaktens kostnader uppgick 2023 till knappt 62 miljarder kronor och verksamheten finansieras huvudsakligen genom anslag (54,2 miljarder).¹²

Försvarsmakten har inget instruktionsenligt uppdrag eller uppgift kring utvärdering. Men myndigheten utför i likhet med andra myndigheter löpande uppföljning såväl som framåtsyftande analyser av den verksamhet som bedrivs inom Försvarsmakten. Exempelvis har Försvarsmakten fått i uppdrag att tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ta fram en samlad bedömning av förmågan inom totalförsvaret och redovisning av erfarenheter och lärdomar från kriget i Ukraina (Fö2023/01323).

Försvarsmakten ska beställa forskning och utveckling, samt bedriva egna studier och försök, för inriktning och utveckling av det militära försvaret.¹³ Tilldelat anslag för detta ändamål uppgick 2023 till cirka 950 miljoner, motsvarande 2 procent av de anslag Försvarsmakten disponerade.¹⁴ Forskningsuppdrag rörande forskning och teknikutveckling ställs i huvudsak till Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) och Försvarshögskolan (FHS), medan teknikutvecklingsuppdrag ställs till Försvarets materielverk (FMV) för vidare beställning till företag.

---

¹² Försvarsmakten (2024). *Försvarsmaktens årsredovisning 2023*.

¹³ 5 § i förordning (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten.

¹⁴ Försvarsmakten (2024). *Försvarsmaktens årsredovisning 2023*.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har ansvar för frågor om skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar, i den utsträckning inte någon annan myndighet har ansvaret. Myndigheten ska bland annat utveckla och stödja arbetet med civilt försvar samt utveckla och stödja samhällets beredskap mot olyckor och kriser. MSB:s kostnader uppgick 2023 till drygt 3 miljarder kronor och verksamheten finansieras genom anslag (1,5 miljarder), avgifter och bidrag.¹⁵ I en promemoria föreslås att MSB per den 1 januari 2026 ska byta namn till Myndigheten för civilt försvar. Vidare föreslås vissa organisationsförändringar (per den 1 juli 2025) rörande verksamheten när det gäller skydd mot olyckor och åtgärder inom befolkningsskydd.¹⁶

Enligt instruktionen ska MSB följa upp och utvärdera samhällets arbete med krisberedskap och civilt försvar. Myndigheten ska vidare följa upp och utvärdera krisberedskap och civilt försvar och bedöma om vidtagna åtgärder fått önskad effekt. Myndigheten ska kunna göra en samlad bedömning av olycksutvecklingen och det säkerhetsarbete som är kopplat till denna. MSB har även i uppgift att beställa, kvalitetssäkra och förmedla forskning och utvecklingsarbete för skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar.¹⁷

I remissförfarandet som följde på förslaget om inrättande av MTFA ställde sig MSB positiv till inrättandet av en ny fristående myndighet. Men MSB pekade på att fokus borde ligga på att belysa genomförda satsningar och användning av medel vilket kunde ge ett viktigt mervärde till den uppföljning och utvärdering som redan görs av andra myndigheter. MSB pekade på risken för överlapp mellan MSB:s ansvar och roll att göra systemanalyser och den nya myndighetens föreslagna uppgifter. MSB menade vidare att uppdrag att redovisa en samlad bedömning av förmågan inom totalförsvaret även fortsättningsvis bör ges till Försvarsmakten och MSB

---

¹⁵ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2024). *Årsredovisning 2023*.

¹⁶ Regeringskansliet (2024). *Myndigheten för civilt försvar – Ett nytt namn för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och vissa organisatoriska förändringar*. Promemoria dnr Fö2024/01767.

¹⁷ Förordning (2008:1002) med instruktion för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

för att inte försämra möjligheterna att effektivt driva den sammanhängande totalförvarsplaneringen.¹⁸

5.1.4 Myndigheter under Justitiedepartementet

Brottsförebyggande rådet

Brottsförebyggande rådet (Brå) har i uppgift att bidra till kunskapsutvecklingen inom rättsväsendet och det kriminalpolitiska området samt att främja brottsförebyggande arbete. Brå tar fram statistik, initierar och bedriver forsknings-, analys- och utvecklingsarbete. Myndigheten har även ett kunskapsspridande uppdrag och ska bidra till att verksamheterna inom det kriminalpolitiska området bedrivs kunskapsbaserat.¹⁹

Brå är statistikansvarig myndighet enligt förordningen (2001:100) om den officiella statistiken. Brå har även i uppdrag att pröva frågor om statsbidrag och fördelar bland annat medel till kommuner för brottsförebyggande åtgärder.

Myndigheten har därmed inte ett renodlat uppdrag som analys- och utvärderingsmyndighet.

Analys- och utvärderingar

Den övervägande delen av Brås produktion sker på uppdrag av regeringen, eller efter förfrågan från andra myndigheter, främst inom rättsväsendet. Under 2023 publicerade Brå nio forskningsrapporter som utfördes på uppdrag av regeringen.²⁰ Av dessa så rörde ett par uppdrag Polismyndighetens verksamhet och hur myndigheten använt resursförstärkningar över de senaste åren. Utöver det så publicerade Brå sex rapporter från egeninitierade projekt. I de fallen var målgruppen mer sällan regeringen, utan exempelvis utredningsverksamheten inom Polismyndigheten eller personer som behöver ha kunskap om brottsförebyggande insatser. Hälften av de egeninitierade uppdragen handlade om Polismyndig-

---

¹⁸ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2022). *MSB remissvar över betänkande SOU 2021:103 Totalförvarsanalys – en oberoende myndighet för uppföljning och utvärdering*. Dnr 2022–00586.

¹⁹ Förordning (2016:1201) med instruktion för Brottsförebyggande rådet.

²⁰ Brottsförebyggande rådet (2024). *Årsredovisning 2023*.

hetens arbetssätt (arbete med profilering och likabehandling, be-
drägeriförebyggande arbete och utredning och uppklarning av
dödligt våld).

En typisk rapport från Brå kan vara uppföljningar av lagföränd-
ringar och hur lagförändringen har påverkat rättstillämpningen,
analyser av bakgrundsfaktorerers betydelse för risken att begå brott
och uppföljningar av arbetssätt inom Polismyndigheten eller
Kriminalvården.

Utöver forskningsrapporterna publicerar Brå stödmaterial för
det förebyggande arbetet. Brå har även en funktion som tar fram
kortanalyser, som baseras på analyser av befintlig statistik och
grunddata om bland annat brottsutvecklingen och rättsväsendets
verksamhetsresultat.

Vidare ansvarar Brå för surveybaserad statistik. Myndigheten
genomför årligen en nationell trygghetsundersökning och minst
vart tredje år en skolundersökning om brott. Därutöver har Brå
genomfört Politikernas trygghetsundersökning vid hittills sex
tillfällen. Brå ansvarar också för att vartannat år publicera statistik
om hatbrott och mellanliggande år genomföra en eller flera för-
djupade studier om hatbrott.

Målgrupper för verksamheten

Brås uppgift som kunskapsmyndighet och rollen att verka för att
verksamheter inom området bedrivs kunskapsbaserat gör att myn-
digheten har en bred målgrupp. Deras verksamhet riktar sig både
till regeringen och Regeringskansliet, statliga utredningar, myndig-
heter inom det kriminalpolitiska området, samt kommuner och
regioner och andra brottsförebyggande aktörer, liksom allmän-
heten.

Delegationen för migrationsstudier

Delegationen för migrationsstudier (Delmi) är en kommitté som
har i uppgift att ta fram underlag för hur framtida migrationspolitik
kan utformas. Delmi initierar studier och förmedlar forsknings-
resultat. Delmi ska bland annat belysa samband mellan migration
och utveckling, integration och arbetsmarknad.

Delmi:s uppgift regleras genom ett kommittédirektiv för att ge verksamheten ett stort mått av självständighet (dir. 2013:102).²¹ Kommittéformen innebär även att regeringen inte lägger särskilda regeringsuppdrag på kommittén.

Delmi har i uppdrag att bidra till samhällsdebatten. Delmi ska främja möten och erfarenhetsutbyten mellan politiker, praktiker, forskare och civilsamhälle.

Analys och utvärderingar

Delmis publikationer har fokus på politikens utformning och konsekvenser av denna, snarare än berörda myndigheters verksamhet. Publikationerna innehåller ofta policyrekommendationer eller en policyrelevant diskussion om konkreta rekommendationer inte är tillämpligt. Publikationerna täcker in en rad olika ämnesområden med koppling till migrationspolitiken, som integration, utbildning, arbetsmarknad samt hälso- och sjukvård.

Delmi uppdrar åt andra aktörer att genomföra studier, sammanställningar, analyser och utvärderingar inom området. Rapportförfattarna är ofta forskare vid svenska eller europeiska universitet. Författarna ansvarar själva för studiens innehåll, slutsatser och rekommendationer. Delmi bedriver också egen forskning för att fylla kunskapsluckor inom migrations- och integrationsområdet.

I samband med att Delmi publicerar en studie genomförs olika typer av lanseringsinsatser, såsom seminarier, konferenser, rundabordssamtal och/eller podcastinspelningar. Delmi ska minst en gång per år redovisa en sammanställning av verksamheten och genomförda studier, seminarier och konferenser till Regeringskansliet.

Delmi producerar flera olika typer av publikationer, exempelvis rapporter, policy briefs och kunskapsöversikter. Delmi producerar i genomsnitt omkring tio publikationer årligen. Några exempel på teman för Delmis studier är arbetskraftsinvandring från tredjeländ, migranters välbefinnande och befolkningens attityder till migration, diplomatins roll i återvändandeprocessen samt utvecklingen av migrationslagstiftningen i Norden.

---

²¹ Se även dir. 2017:5 samt dir. 2020:36.

Målgrupper för verksamheten

Delmi har i uppdrag att förse beslutsfattare med kunskapsunderlag på migrations- och integrationsområdet samt bidra till samhällsdebatten genom att sprida kunskap och information till den breda allmänheten, journalister och icke-statliga organisationer. Delmi ska fungera som en länk mellan forskning, politik och praktik och minska klyftan mellan dem genom att tillgängliggöra forskningen.

Centrala genomförandemyndigheter

Polismyndigheten

Till Polismyndighetens uppgifter hör att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet och andra störningar av den allmänna ordningen eller säkerheten.²² Målen för kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och öka tryggheten i samhället. Utöver akuta uppdrag och utredningsverksamhet handlar en stor del av polisens uppgifter om det brottsförebyggande arbetet. I sin strategi för det brottsförebyggande arbetet skriver Polismyndigheten att förmågan avseende uppföljning och utvärdering i det brottsförebyggande arbetet ska stärkas.²³ Polismyndighetens kostnader uppgick 2023 till 39,6 miljarder och verksamheten finansieras huvudsakligen genom anslag.²⁴

Polismyndigheten bedriver forensisk forskning och får inom sitt verksamhetsområde följa och beställa forskning och annan kunskapsutveckling.²⁵ Myndigheten ska enligt ett återrapporteringskrav i regleringsbrevet för 2023 redovisa vilka åtgärder som har vidtagits för att stärka det brottsförebyggande arbetet och hur det följs upp och utvärderas.²⁶ Polismyndigheten anger att ett antal åtgärder vidtagits för att öka kvaliteten och kompetensen kring det brottsförebyggande arbetet. Bland annat inrättades en analysfunktion under 2023. Funktionen ska stärka det brottsförebyggande arbetet och fokus ska vara att arbetet sker problemorienterat, planeras utifrån lägesbilder och orsaksanalyser.²⁷

---

²² 2 § i polislagen (1984:387).

²³ Polismyndigheten (2022). *Polismyndighetens strategi för det brottsförebyggande arbetet*. PM 2022:12.

²⁴ Polismyndigheten (2024). *Årsredovisning 2023*.

²⁵ 4 § pt. 3 och 18 § förordning (2022:1718) med instruktion för Polismyndigheten.

²⁶ Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Polismyndigheten.

²⁷ Polismyndigheten (2024). *Årsredovisning 2023*.

Kriminalvården

Kriminalvården ansvarar för att verkställa utdömda påföljder, bedriva häktesverksamhet samt utföra personutredningar i brottmål. I syfte att minska risken för återfall i brott och missbruk bedriver Kriminalvården behandlingsprogram. Kriminalvårdens kostnader uppgick 2023 till 15 miljarder och verksamheten finansieras huvudsakligen genom anslag.²⁸

Kriminalvården får enligt sin instruktion bedriva forskning av betydelse för verksamheten och har i regleringsbrevet för 2024 fått i uppdrag att redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att säkerställa att myndighetens FoU-verksamhet har nödvändiga rutiner för en kvalitativ, effektiv och ändamålsenlig forskningsverksamhet.²⁹

Kriminalvården har en enhet för utvärdering och forskning som 2021 uppgick till 15 medarbetare.³⁰ Enheten har i uppdrag att bidra med kunskapsunderlag, kvalitetssäkra beslut och verka för en evidensbaserad kriminalvård. Detta sker i nära samarbete med den verksamhetsutvecklande och klientnära verksamheten. Kriminalvårdens forskare genomför myndighetens interna projekt och utvärderingar men samarbetar också med externa forskare.³¹ Kriminalvården har vidare ett egeninitierat vetenskapligt råd som bland annat ackrediterar behandlingsprogrammen. Myndigheten tar fram statistik på beläggning inom kriminalvårdens inrättningar och publicerar en årlig rapport.

Migrationsverket

Migrationsverket är förvaltningsmyndighet för frågor som rör bland annat uppehållstillstånd, arbetstillstånd, mottagande av asylsökande inklusive boenden, anvisning till kommuner av ensamkommande barn och nyanlända, återvändande samt återvandring. Hos myndigheten ligger också ansvaret för hanteringen av EU-fonden AMIF som är en separat del av verksamheten. Migrationsverkets kost-

---

²⁸ Ibid.

²⁹ 5 § förordning (2023:797) med instruktion för Kriminalvården. Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Kriminalvården.

³⁰ Kärholm, J. *Forskning och utvärdering i Kriminalvården*. I *Tidskrift för Kriminalvård* (2021). www.tfkriminalvard.se/rapporter/forskning-och-utvardering-i-kriminalvarden/ (hämtad 2024-08-08).

³¹ Kriminalvården (2024). www.kriminalvarden.se/forskning-och-statistik/kriminalvardens-forskning/. (hämtad 2024-08-08).

nader uppgick 2023 till knappt 5,6 miljarder och verksamheten finansieras huvudsakligen genom anslag.³²

Migrationsverket har instruktionsenligt uppdrag att analysera, följa upp och utvärdera faktorer som har betydelse för myndighetens verksamhet.³³ Myndigheten genomför utvärderingar av verksamhetsuppföljande karaktär, såsom vad deltagare i samhällsintroduktionsprogrammet anser om utbildningen samt utvärdering av myndighetens interna arbete för att förebygga oegentligheter.

Myndigheten får särskilda uppdrag av regeringen, exempelvis att redovisa myndighetens arbete med att korta vissa handläggnings-tider, öka effektiviteten inom verksamheten och redovisa ett antal indikatorer för detta, investeringar i digital infrastruktur samt ytterligare stärka ID-arbetet hos myndigheten.³⁴

Migrationsverket ska föra register och statistik över utlänningar i landet i den utsträckning som behövs för verksamheten. Myndigheten levererar statistik till SCB som är statistikansvarig myndighet avseende invandring och asylsökande.

Det finns ingen fristående aktör som har i uppgift att analysera och utvärdera Migrationsverkets verksamhet. Men Statskontoret gjorde nyligen en myndighetsanalys av Migrationsverket och kunde konstatera att det fanns tecken på bristande enhetlighet i myndighetens bedömningar. Statskontoret menar att myndigheten behöver ha en central funktion som systematiskt kan följa upp den rättsliga kvaliteten inom myndigheten.³⁵

5.1.5 Myndigheter under Klimat- och Näringslivsdepartementet

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) utvärderar och analyserar effekter av statens insatser för hållbar nationell och regional tillväxt och näringslivsutveckling.

---

³² Migrationsverket (2024). *Årsredovisning 2023*.

³³ Förordning (2019:502) med instruktion för Migrationsverket.

³⁴ Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Migrationsverket.

³⁵ Statskontoret (2024:14). *Många är små. Migrationsverkets styrning och uppföljning av den rättsliga kvaliteten i asylprocessen*.

Analys- och utvärderingar

Tillväxtanalys analys- och utvärderingsplan beskriver den huvudsakliga inriktningen för verksamheten de kommande tre åren. Att publicera en analys- och utvärderingsplan är en av myndighetens instruktionsenliga uppgifter. När myndigheten gör ett urval av egeninitierade studier utgår man ifrån policyrelevans och genomförbarhet. Policyrelevansen avgörs av kopplingen till de näringspolitiska målen och tillväxtpolitiken. Myndigheten får endast ett fåtal uppdrag årligen i sitt regleringsbrev, men vissa uppdrag kan vara omfattade.

Ämnesinriktningen på de analyser och utvärderingar myndigheten gör varierar beroende på interna prioriteringar och behoven hos målgrupperna. Klimatpolitiken och näringslivets gröna omställning har i viss mån breddat uppdraget. Under 2022–2023 hade myndigheten exempelvis i uppdrag att, med stöd av bland andra Energimyndigheten och Naturvårdsverket, ta fram underlag inför arbetet med regeringens klimatpolitiska handlingsplan (N2021/01037).

Tillväxtanalys gör rapporter och analyser på fyra olika nivåer:

- Politikområdesövergripande analyser som belyser läget och utvecklingen inom hela eller stora delar av tillväxt- och näringspolitiken.
- Tematiska analyser som belyser teman, delområden eller sammanhållna frågeområden och baseras på flera olika underlag och analyser. De tematiska analyserna ger möjlighet att studera hur politiska insatser samverkar inom ett sammanhållet delområde.
- Politik- eller åtgärdsnära analyser och utvärderingar som kopplar till specifika åtgärder, program, myndighetssatsningar och systemförändringar. Rekommendationerna kan fokusera på åtgärds- och styrmedelsnivå.
- Statistikpublikationer är underlag som beskriver trender inom avgränsade områden.³⁶

---

³⁶ Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (2024). *Tillväxt- och näringspolitikens samlade effekter – En förstudie*. PM 2024:01.

Tillväxtanalys gör exempelvis analyser som berör Sveriges innovationsförmåga, näringslivets gröna omställning, internationalisering och strukturomvandling, ramvillkor, infrastruktur och kompetensförsörjning samt näringslivets kapitalförsörjning. Under de senaste åren har regeringen efterfrågat en starkt effektutvärderingsverksamhet vid myndigheten och myndigheten har därför fått en anslagshöjning som permanentades 2024. Antalet effektutvärderingar har ökat och myndigheten har stärkt sin effektutvärderingskompetens.

Målgrupper för verksamheten

Regering och riksdag, exempelvis Riksdagens näringsutskott, är de primära målgrupperna för Tillväxtanalys analyser och rapporter. Men även myndigheter som berörs av Tillväxtanalys analyser och utvärderingar är en målgrupp för verksamheten.

Centrala genomförandemyndigheter

Tillväxtverket

Tillväxtverket ska verka för att regeringens mål för näringspolitiken respektive den regionala tillväxtpolitiken uppnås. Huvuduppgifter är att i alla delar av landet främja hållbar näringslivsutveckling och hållbar regional tillväxt samt att genomföra delar av den europeiska sammanhållningspolitiken.³⁷ Tillväxtverket ska genomföra analyser för kunskapsutveckling och lärande samt uppföljningar inom näringspolitiken och för hållbar tillväxt och utveckling i gles- och landsbygder och städer. Analysarbetet ska innefatta stöd till aktörer med regionalt utvecklingsansvar. Analyserna ska ligga till grund för förslag till insatser inom myndighetens verksamhetsområde samt till omprioritering och effektivisering av dessa insatser. Tillväxtverkets kostnader uppgick 2023 till drygt 783 miljoner kronor och verksamheten finansieras huvudsakligen med anslag.

Tillväxtverket är vidare ansvarig för att uppdatera och kommentera de indikatorer som används i budgetpropositionen inom utgiftsområde 19 (regional tillväxt) för att följa utvecklingen i landets

---

³⁷ 1 § förordning (2009:145) med instruktion för Tillväxtverket.

regioner.³⁸ Tillväxtverket är statistikansvarig myndighet avseende turism.

I en intern myndighetsutredning från 2023 föreslås att analys- och utvärderingsverksamheten som bedrivs på Tillväxtverket ska knytas närmare den operativa verksamheten för att skapa ett mervärde för såväl myndigheten som uppdragsgivaren regeringen. Vissa delar av analys- och utvärderingsverksamheten, exempelvis omvärldsanalys, beskrivs som att den behöver komma närmare Tillväxtverkets uppdrag och inte vara så generell då den i det sammanhanget inte skapar samma mervärde för verksamheten.

Tillväxtverket får inom sitt verksamhetsområde bedriva forskning utifrån statistiskt material, men i årsredovisningen för 2023 anges att myndigheten inte bedrev någon forskning under verksamhetsåret. I sin roll som förvaltande myndighet för två EU-fonder (Regionalfonden och Fonden för rättvis omställning) har Tillväxtverket ett särskilt ansvar för utvärderingar av effekterna av fonderna i relation till mål och krav i EU-regelverket.

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket är förvaltningsmyndighet på miljöområdet. Naturvårdsverket har en central roll i miljöarbetet och ska vara pådrivande, stödjande och samlande vid genomförandet av miljöpolitiken. Naturvårdsverkets kostnader uppgick 2023 till drygt 2,4 miljarder kronor (varav ungefär en miljard kan hänföras till så kallade intrångsersättningar)³⁹. Verksamheten finansieras huvudsakligen med anslag. Resultatområdet kunskapsuppbyggnad är det tredje största verksamhetsområdet sett till kostnader, drygt 300 miljoner årligen.⁴⁰

Naturvårdsverket har ett omfattande instruktionsenligt uppdrag inom analys och utvärdering. Myndigheten ska:

- utvärdera och utveckla arbetet med tillämpade samhällsekonomiska analyser inom miljö- och klimatområdet i samråd med berörda myndigheter,

---

³⁸ 8 och 10 § i förordning (2009:145) med instruktion för Tillväxtverket.

³⁹ Intrångsersättning är en ersättning fastighetsägare har rätt till när fastigheten ingår i ett nybildat naturreservat.

⁴⁰ Naturvårdsverket (2024). *Årsredovisning 2023*.

- löpande genomföra utvärderingar, samhällsekonomiska analyser och effektberäkningar av styrmedel och åtgärder,
- minst vart fjärde år redovisa en fördjupad utvärdering av miljömålen samt
- årligen redovisa en samlad nationell uppföljning av statligt initierade satsningar och deras bidrag till måluppfyllelse, och utvecklingstrenden för miljökvalitetsmålen och generationsmålet.⁴¹

Myndigheten ansvarar även för att samordna, följa upp och utvärdera generationsmålet och 7 av de 16 miljökvalitetsmålen. Naturvårdsverket ska även ansvara för administration, uppföljning och utvärdering av de bidrag som omfattas av förordningen (2004:100) om statsbidrag för avhjälpande av föroreningsskador.⁴²

Statens energimyndighet

Statens energimyndighet (Energimyndigheten) är förvaltningsmyndighet för frågor om tillförsel och användning av energi i samhället. Myndigheten ska verka för att de energi- och klimatpolitiska målen samt målen för forskning och innovation inom energiområdet uppnås. Den ska vidare verka för att det generationsmål för miljöarbetet och de miljökvalitetsmål som riksdagen har fastställt uppnås och vid behov föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling.⁴³ Energimyndighetens kostnader uppgick 2023 till drygt 797 miljoner kronor och verksamheten finansieras huvudsakligen genom anslag.⁴⁴

Energimyndigheten har i uppgift att bistå regeringen med att ta fram underlag till uppföljning och utvärdering av frågor som faller inom myndighetens ansvarsområde, exempelvis utvecklingen inom elcertifikatssystemet.⁴⁵

Myndigheten ska vidare bevaka och analysera energimarknadernas och energisystemets utveckling och inverkan på och betydelse för miljö, klimat, konkurrenskraft och tillväxt.⁴⁶ Myndigheten arbetar

---

⁴¹ 2 § i förordning (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket.

⁴² 3 § punkt 10 i förordning (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket.

⁴³ 2 § i förordning (2014:520) med instruktion för Statens energimyndighet.

⁴⁴ Statens Energimyndighet (2024). *Energimyndighetens årsredovisning 2023*.

⁴⁵ 5 § i förordning (2014:520) med instruktion för Statens energimyndighet.

⁴⁶ 2 § punkt 11 i förordning (2014:520) med instruktion för Statens energimyndighet.

med prognoser och scenarier som ska ge en bild av en möjlig framtida utveckling. Som expertmyndighet får Energimyndigheten även regeringsuppdrag av analyskaraktär och bistår andra myndigheter i olika regeringsuppdrag.

Andra myndigheter, såsom Naturvårdsverket, Trafikverket, Boverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, använder analyser och rapporter från Energimyndigheten för sina behov. Det gäller också för energiproducenter och olika aktörer inom sektorer såsom transporter, industri respektive bostäder och service med mera. Målgruppen för Energimyndighetens analyser och utvärderingar är således bredare än regeringen och Regeringskansliet.

I en nyligen genomförd översyn av Energimyndighetens uppgifter och ansvar inom energiområdet föreslås att myndigheten får ett förtydligt och delvis utvidgat uppföljnings- och utvärderingsuppdrag med fokus på att få fram underlag för att utveckla samhällsekonomiskt effektiva styrmedel och åtgärder i arbetet med att ställa om till ett fossilfritt energisystem och en trygg energiförsörjning. Myndigheten föreslås vidare få i uppdrag att var fjärde år redovisa en samlad analys och bedömning av energiomställningen, med ett särskilt fokus på resultatet av statligt initierade satsningar och hur de har bidragit till de energipolitiska och klimatpolitiska målen.⁴⁷

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) har i uppdrag att ta fram underlag som kan utgöra ett vetenskapligt stöd för utveckling av kostnadseffektiva styrmedel och åtgärder i arbetet med att uppnå det generationsmål för miljöarbetet och de miljö kvalitetsmål som riksdagen har fastställt.

Myndigheten ska identifiera styrmedel och åtgärder inom miljöområdet och tillgängliggöra utvärderingarna, analyserna och sammanställningarna för myndigheter, kommuner och andra berörda aktörer.

---

⁴⁷ Regeringskansliet (2023). *Översyn av myndigheters uppgifter och ansvar inom energiområdet – delrapport Energimyndigheten*. Promemoria dnr KN2023/04160.

Klimatpolitiska rådet

Klimatpolitiska rådet är en nämndmyndighet som inrättades år 2018. Myndigheten har i uppgift att bland annat utvärdera om regeringens samlade politik är förenlig med de klimatmål som riksdagen och regeringen har beslutat. Klimatpolitiska rådet ska även bidra till en ökad diskussion i samhället om klimatpolitiken.

Myndigheten har ett eget kansli och Formas är värmyndighet. Myndigheten lämnar en årlig rapport till regeringen med utvärdering av regeringens samlade politik i förhållande till klimatmålen. De totala kostnaderna för verksamheten uppgick 2020–2022 i genomsnitt till 12,3 miljoner kronor per år.

Klimatpolitiska rådet ingår inte i utredningens uppdrag då det är en nämndmyndighet. Utredningen noterar dock liksom Statskontoret att Klimatpolitiska rådets och Rådet för klimatanpassnings uppdrag har likheter. Statskontoret har föreslagit att regeringen bör utreda en alternativ organisering av Klimatpolitiska rådet.⁴⁸

Miljömålsberedningen

Miljömålsberedningen är en parlamentariskt sammansatt beredning som inrättades av regeringen i juli 2010 för att nå bred politisk samsyn kring ett antal olika miljöfrågor. Beredningens uppgift är att föreslå hur miljö kvalitetsmålen ska nås genom politiskt förankrade förslag till strategier med etappmål, styrmedel och åtgärder.

Beredningen ska fokusera på frågor som kräver övergripande och långsiktiga politiska prioriteringar, dels där det finns behov av strukturella förändringar, dels avseende frågor av särskild betydelse som inte kan lösas på myndighetsnivå (dir. 2010:74). Miljömålsberedningen har genom flera tilläggsdirektiv fått olika uppdrag.

Nationella expertrådet för klimatanpassning

Expertrådet är tillsatt av regeringen och har som uppgift att utvärdera arbetet med klimatanpassning i Sverige och ge förslag på fortsatt arbete. Vart femte år ska rådet besluta om en rapport som

---

⁴⁸ Statskontoret (2024:11). *En form för kollektivt beslutsfattande – En kartläggning och prövning av nämndmyndigheter.*

är underlag för den nationella klimatanpassningsstrategin. Rådet är knutet till SMHI och här finns också ett sekretariat.

Expertrådets rapport ska innehålla förslag på inriktning av det nationella arbetet för klimatanpassning och en prioritering av anpassningsåtgärder utifrån en bedömning av risk, kostnad och nytta. Rapporten ska även innehålla en sammanfattande analys av klimatförändringens effekter på samhället samt en uppföljning och utvärdering av det nationella arbetet med klimatanpassning.

5.1.6 Myndigheter under Kulturdepartementet

Myndigheten för kulturanalys

Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys) utvärderar och analyserar effekter av förslag och genomförda åtgärder inom kulturområdet.

Analys och utvärderingar

Kulturanalys ska, utöver den löpande rapporteringen, bland annat:

- vartannat år redovisa en samlad uppföljning av de kulturpolitiska målen, baserade på de analyser, utvärderingar och bedömningar som myndigheten har gjort,
- årligen redovisa en samlad uppföljning och analys av utfallet av svenska projekt med kulturanknytning som beviljats stöd från europeiska struktur- och investeringsfonderna 2021–2027.

Kulturanalys publicerade under 2021 och 2023 ungefär 18 rapporter årligen i olika format – varav ungefär fem rapporter per år inom ramen för Kulturanalys Norden. De rapporter myndigheten publicerar är analyser och utvärderingar av reformer, åtgärder och insatser inom kulturpolitiken samt statistik i serien Kulturfakta. Exempel på utvärderingar och analyser är: en utvärdering av fri entré-reformen och besök på museer, den kulturpolitiska styrningens påverkan på konstnärlig frihet, pandemins effekter inom kulturområdet samt en undersökning av anställningar med löne-

stöd för personer med funktionsnedsättning inom svensk kultursektor.

En statlig utredning har föreslagit att Kulturanalys ska få ett utökat uppdrag att utifrån de folkbildningspolitiska målen utvärdera, analysera och redovisa resultat och effekter av statens stöd till folkbildningen.⁴⁹

Målgrupper för verksamheten

Utöver målgrupper som regeringen och Regeringskansliet har Kulturanalys enligt instruktionen i uppdrag att sprida kunskap, erfarenheter och resultat från sin verksamhet till andra myndigheter och intressenter.

5.1.7 Myndigheter under Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Trafikanalys

Trafikanalys har ett trafikslagsövergripande uppdrag och utvärderar och analyserar effekter av föreslagna och genomförda åtgärder inom transportområdet.

Analys och utvärderingar

Instruktionen pekar ut flera årliga rapporter som myndigheten ska leverera till regeringen. Trafikanalys ska varje vår redovisa en uppföljning av de transportpolitiska målen och en prognos över transportflottans sammanställning och utveckling till regeringen.

Myndighetens ska bland annat även lämna en årlig rapport över analyser av transportsektorns samhällsekonomiska kostnader i relation till skatte- och avgiftsuttag inom olika delar av den svenska och europeiska transportsektorn.

Trafikanalys publicerar ett 20-tal rapporter och promemorior årligen. Andelen publikationer som är ett resultat av egeninitierade studier ligger på ungefär en tredjedel, men varierar något mellan åren.⁵⁰

---

⁴⁹ SOU 2024:42. *Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid.*

⁵⁰ Trafikanalys (2024). *Årsredovisning 2023.*

Några exempel på publikationer är en rapport om styrmedel för energieffektiva vägfordon som fungerade som ett underlag till regeringens klimatpolitiska handlingsplan, en rapport om begreppet tillgänglighet inom transportpolitikens område samt en kunskaps-sammanställning över ex-postutvärderingar av transportpolitiska styrmedel.

Målgrupper för verksamheten

Regeringen, Regeringskansliet, riksdagen och andra myndigheter och intressenter. Verksamhetens fokus ligger på att ta fram policy-relevant kunskap och ge regeringen underlag till det transport-politiska utvecklingsarbetet.

Trafikanalys har även en kunskapsspridande uppgift och ska sprida kunskap, erfarenhet och resultat till andra myndigheter och intressenter, bland annat till regionala aktörer med ansvar för regionalt tillväxtarbete.

Centrala genomförandemyndigheter på området

Trafikverket

Trafikverket ska med utgångspunkt i ett trafikslagsövergripande perspektiv ansvara för den långsiktiga infrastrukturplaneringen för vägtrafik, järnvägstrafik, sjöfart och luftfart samt för byggande och drift av statliga vägar och järnvägar. Trafikverkets kostnader uppgick 2023 till knappt 52 miljarder kronor och verksamheten finansieras huvudsakligen genom anslag, men till en inte obetydlig del av avgifter och andra ersättningar.⁵¹

Trafikverket ska utveckla, förvalta och tillämpa metoder och modeller för samhällsekonomiska analyser inom transportområdet, inklusive efterkalkylering och successiv kalkylering. Myndigheten ska vidare årligen till regeringen redovisa produktiviteten för drift-, underhålls- och byggåtgärder inom det egna ansvarsområdet samt följa upp och till regeringen redovisa genomförda åtgärder i den nationella planen för transportinfrastruktur samt i länsplaner för

---

⁵¹ Trafikverket (2024). *Trafikverkets årsredovisning 2023*.

regional transportinfrastruktur i de delar verket ansvarar för genomförandet.⁵²

Trafikverket tar vart fjärde år fram en övergripande omvärldsanalys som belyser trender på två nivåer – så kallade megatrender och trender i transportsystemet. Myndigheten har också i uppgift att svara för forskning och innovation som motiveras av myndighetens uppgifter.⁵³

Transportstyrelsen

Transportstyrelsen har till huvuduppgift att svara för regelgivning, tillståndsprovning och tillsyn inom transportområdet. Myndigheten ska verka för att de transportpolitiska målen uppnås.⁵⁴ Transportstyrelsens kostnader uppgick 2023 till knappt 3,2 miljarder kronor och verksamheten finansieras huvudsakligen genom anslag.⁵⁵

Transportstyrelsen ska enligt instruktionen bistå Trafikanalys i dess uppdrag att till regeringen redovisa en uppföljning av de transportpolitiska målen.⁵⁶ Transportstyrelsen ska vidare svara för forskning och innovation (FoI) som motiveras av myndighetens uppgifter. FoI-insatserna ska vara av relevans för de transportpolitiska målen, som innehåller funktionsmål om ökad tillgänglighet och hänsynsmål för säkerhet, miljö och hälsa.⁵⁷

Utöver de instruktionsenliga uppgifterna får myndigheten särskilda regeringsuppdrag av uppföljnings- och analyskaraktär. Exempel på uppdrag är att analysera och följa upp mobilitetspaketets genomförande i Sverige (I2022/00693) och att analysera hur användandet av drönare i Sverige kan vidareutvecklas (LI2023/02917). Uppdragen har ofta en bakgrund i krav och regelverk på EU-nivå med ett fokus på att utreda och utveckla policy och regelverk i relation till dessa nya krav och förutsättningar. Myndigheten uppger att uppdrag inom området civil beredskap har föranlett behov av ökad analyskapacitet inom myndigheten.⁵⁸

---

⁵² 2 § och 4 § i förordning (2010:185) med instruktion för Trafikverket.

⁵³ 4 § i förordning (2010:185) med instruktion för Trafikverket.

⁵⁴ 1 § i förordning (2008:1300) med instruktion för Transportstyrelsen.

⁵⁵ Transportstyrelsen (2024). *Årsredovisning 2023*.

⁵⁶ 11 § pt. 3 i förordning (2008:1300) med instruktion för Transportstyrelsen.

⁵⁷ Transportstyrelsen (2024). *Årsredovisning 2023*.

⁵⁸ Transportstyrelsen (2024). *Årsredovisning 2023*, s. 93f.

5.1.8 Myndigheter under Statsrådsberedningen

Svenska institutet för europapolitiska studier

Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps) tar fram forskningsbaserade analyser och annat underlag om utvecklingen av EU och Sveriges europapolitik samt tillhandahålla utbildningar som rör EU.

Analys- och utvärderingar

De rapporter Sieps publicerar skrivs av såväl Sieps egen personal som av externa forskare och experter på uppdrag av Sieps. De senaste åren har Sieps publicerat ett 30-tal publikationer per år, såväl rapporter som kortare analyser. Sieps ger ut flera olika typer av publikationer: rapporter, occasional papers, Europapolitiska analyser och perspektiv.

En rapport från Sieps kan exempelvis handla om rättsstatens principer, bankunionen och den gemensamma insättningsgarantin, frågan om utvidgning och reformering av EU eller det förändrade geopolitiska läget. Under 2023 låg det även mycket fokus på svenska ordförandeskapet i EU:s ministerråd.

Målgrupper för verksamheten

Sieps analyser riktar sig till regeringen, Regeringskansliet och andra aktörer i den politiska beslutsprocessen i europapolitiska frågor.

Sieps ger utbildningar där målgruppen är anställda i offentlig verksamhet. Utbildningarna genomförs på uppdrag av Regeringskansliet, myndigheter, kommuner och regioner och vänder sig till tjänstepersoner och förtroendevalda politiker.

5.1.9 Myndigheter under Socialdepartementet

Inspektionen för socialförsäkringen

Inspektionen för socialförsäkringens (ISF) uppgift är att granska och analysera hela socialförsäkringsområdet i syfte att värna dess rättssäkerhet och effektivitet. Huvudsakligen avser granskningarna Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamhetsområden.

Analys och utvärderingar

ISF:s gör både egeninitierade granskningar och granskningar på uppdrag av regeringen i regleringsbrev eller i särskilda beslut. Mellan 2021 och 2023 gav ISF ut mellan 10 och 18 publikationer årligen. ISF lägger cirka hälften av arbetstiden på regeringsuppdrag och cirka hälften på egeninitierade projekt, även om det varierar något över åren.⁵⁹

ISF granskar bland annat om försäkrade personer har möjlighet att förstå myndighetens beslut och om myndighetens verksamhet och handläggning är i linje med regelverket och är sakligt grundade. ISF granskar även om tillsynsobjektens organisation, styrning och verksamhet har förutsättningar och metoder för att tillämpa reglerna på ett rättssäkert vis. Granskning av måluppfyllelse görs ofta genom att utvärdera om socialförsäkringen får avsedda effekter.

Några exempel på rapporter som ISF har publicerat är en granskning av Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens arbete med återkrav, effekter av förändringar inom assistansersättningen, ekonomiska konsekvenser för barnfamiljer med bostadsbidrag samt en granskning av orsakerna till att personer saknar inkomst efter avslag på ansökan om sjukpenning och det stöd och insatser Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan ger.

ISF lämnar vanligen rekommendationer i sina rapporter.

Målgrupper för verksamheten

Regeringen, Regeringskansliet och riksdagen är de primära målgrupperna, men även de granskade myndigheterna (Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket) och andra myndigheter med näraliggande uppdrag. Även forskare är en målgrupp.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (Vård- och omsorgsanalys) följer upp och analyserar verksamheter och förhållanden inom hälso- och sjukvård, tandvård och omsorg ur ett patient-, brukar och medborgarperspektiv.

---

⁵⁹ Inspektionen för socialförsäkringen (2024). *Årsredovisning 2023*.

Analys- och utvärderingar

Enligt instruktionen ska myndigheten i en särskild analys- och granskningsplan varje år redovisa för regeringen vilken huvudsaklig inriktning den egeninitierade verksamheten ska ha under året. I analysplanen beskrivs utvecklingen inom hälso- och sjukvården, tandvården och omsorgen. Vidare identifieras områden där det behövs mer kunskap. Vård- och omsorgsanalys gör ofta breda sektorsövergripande analyser som kombinerar systemperspektivet med patient- och brukarperspektivet.

En majoritet av myndighetens rapporter rör hälso- och sjukvården. Av myndighetens årsredovisning framgår att analyser inom hälso- och sjukvårdsområdet stod för den största delen av de totala kostnaderna (67 procent) under 2023.⁶⁰

Vård- och omsorgsanalys publicerar rapporter och promemorior. Myndighetens rapporter beslutas av styrelsen. För avgränsade analyser som saknar rekommendationer är det generaldirektören som fattar beslut om publicering. Vård- och omsorgsanalys lämnar ofta övergripande rekommendationer till regeringen, men kan även rikta rekommendationer till andra statliga myndigheter samt till regioner och kommuner.

Några exempel på rapporter som Vård- och omsorgsanalys har publicerat är en rapport om bemanningen inom förlossningsvården, en promemoria om utrikesfödda patienters erfarenheter av vården, en utvärdering av satsningen på digital teknik inom äldreomsorgen, kompetensstöd till arbete mot våld i nära relationer inom omsorgen samt en rapport med fokus på erfarenheter av socialtjänstens stöd vid hedersrelaterat våld och förtryck.

Målgrupper för verksamheten

Regeringen, Regeringskansliet och riksdagen, andra myndigheter, hälso- och sjukvården, tandvården och omsorgen är de aktörer som myndighetens publikationer riktar sig till. Patienter och brukare är ytterligare en viktig målgrupp – inte minst givet uppgiften att göra analyser och utvärderingar ur ett patient-, brukar- och medborgarperspektiv. För att säkerställa patient- och brukarperspektivet ska myndigheten ha ett patient- och brukarråd.

---

⁶⁰ Vård- och omsorgsanalys (2024). *Årsredovisning 2023*.

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Statens beredningen för medicinsk och social utvärdering (SBU) utvärderar det vetenskapliga stödet för metoder och insatser inom hälso- och sjukvård, tandvård, socialtjänsten och området funktions-tillstånd/-hinder.

Analys- och utvärderingar

SBU har flera olika typer av publikationer:

- SBU utvärderar: systematiska översikter av det vetenskapliga underlaget inom ett område, där ämnessakkunniga deltar och rapporten granskas av oberoende experter.
- SBU kartlägger: systematiska översikter som kvalitetssäkras av ämnessakkunniga och oberoende experter.
- SBU bereder: publikationer där SBU bereder frågor för andra myndigheters eller uppdragsgivares verksamhet eller beslut.
- SBU kommenterar: andra aktörers systematiska översikter som kvalitetsgranskas av SBU.
- SBU:s upplysningstjänst: en strukturerad litteratursökning som besvarar frågor om metoder eller insatser från beslutsfattare inom hälso- och sjukvård, socialtjänst och myndigheter samt från statliga utredningar.
- Prioritering av vetenskapliga kunskapsluckor: prioritering utifrån brukares, patienters, närståendes och yrkesverksammas perspektiv på vilka kunskapsluckor som är mest angelägna att täppa till med praktisknära forskning.

SBU:s utvärderingar fokuserar framför allt på att ta fram underlag om vilka metoder, behandlingar och insatser som är effektiva i hälso- och sjukvården, tandvården och omsorgen.

Några exempel på teman för rapporterna är insatser i vården vid långtidssjukskrivning, psykosociala insatser för att förebygga och minska gängkriminalitet bland barn och unga vuxna, behandling och sociala stödinsatser vid samsjuklighet mellan beroende och andra psykiatriska tillstånd samt kunskapsunderlag inför Social-

styrelsens arbete att ta fram nationella riktlinjer för förlossningsvården samt vård vid ätstörningar.

Målgrupper för verksamheten

SBU har ett kunskapsspridande uppdrag och syftet är att huvudmän (regioner och kommuner), vårdgivare och andra berörda ska kunna tillägna sig kunskapen, samt att SBU:s utvärderingar ska tillämpas i praktiken och leda till önskade förändringar inom hälso- och sjukvård och socialtjänst. Målgruppen för SBU:s verksamhet finns bland beslutsfattare och yrkesverksamma inom hälso- och sjukvård, socialtjänst och funktionshinderområdet, tandvård, kriminalvård, skola och civilsamhälle. Målgruppen finns även bland den praktikinära forskningen och forskningsfinansiärer, genom SBU:s uppgift enligt instruktionen att identifiera och informera om metoder i hälso- och sjukvården och socialtjänsten vars effekter det saknas tillräcklig kunskap om.

SBU tar även fram underlagsrapporter till Socialstyrelsen i samband med deras arbete med nationella riktlinjer eller screeningprogram samt underlag till andra myndigheter vid behov (exempelvis till Statens Institutionsstyrelse, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys och Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket).

Annan analyskapacitet

En ny aktör på området är den effektivitetsdelegation regeringen 2024 föreslog i syfte att stödja regionerna i arbetet med nödvändiga strukturåtgärder som kan effektivisera verksamheterna (prop. 2023/24:99, s. 28). Delegationen ska inrättas som ett särskilt beslutsorgan vid Kammarkollegiet. Kammarkollegiet har fått i uppdrag att förbereda inrättandet av delegationen med avsikt att delegationen ska kunna inleda sitt arbete den 1 januari 2025.⁶¹ Delegationen ska pröva frågor om bidrag och ska även kunna bistå med analyser av en regions eller en kommuns hälso- och sjukvårdsverksamhet och föreslå åtgärder som kan öka verksamhetens effektivitet. Delegationen ska bland annat bedöma om de åtgärder som bidrag söks för är lämpliga för att uppfylla syftet att stärka effek-

---

⁶¹ Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Kammarkollegiet.

tiviteten i hälso- och sjukvården eller om det finns mer ändamåls-
enliga åtgärder.⁶²

Centrala genomförandemyndigheter

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen har ett omfattande uppdrag som förvaltningsmyndighet för verksamhet som rör hälso- och sjukvård, tandvård, socialtjänst, stöd och service till vissa personer med funktionsnedsättning samt frågor om alkohol och missbruksmedel. Socialstyrelsen ska bistå regeringen med underlag och expertkunskap inom sitt verksamhetsområde, förutom i de fall sådana frågor ska handläggas av någon annan myndighet.⁶³ Socialstyrelsen ansvarar för officiell statistik på ett antal områden. Socialstyrelsens kostnader uppgick 2023 till drygt 1,7 miljarder kronor och verksamheten finansieras huvudsakligen genom anslag, men intäkter av bidrag står för knappt 249 miljoner.

Socialstyrelsens analysuppdrag är omfattande. Enligt instruktionen ska myndigheten bidra till att hälso- och sjukvården och socialtjänsten bedrivs enligt vetenskap och beprövad erfarenhet. Myndigheten ska ansvara för kunskapsutveckling och kunskapsförmedling, arbeta med och ge stöd till metodutveckling samt främja utvecklingen av metoder och arbetsformer i socialt arbete genom forskning, systematisk prövning och värdering av utfall och effekter av insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387). Myndigheten ska vidare följa, analysera och rapportera om hälsa, hälso- och sjukvård, socialtjänst samt stöd och service till vissa personer med funktionsnedsättning genom statistikframställning, uppföljning, utvärdering och epidemiologiska studier.

Utöver de instruktionsenliga uppgifterna har myndigheten en mängd tillkommande regeringsuppdrag på årlig basis såväl som mer långsiktiga uppdrag. Exempelvis har myndigheten i uppdrag att utvärdera arbetssätt inom barn- och ungdomspsykiatrin, följa, utvärdera och stödja genomförandet av statens insatser inom området

---

⁶² Regeringskansliet (2024). *Tillfälligt statsbidrag för åtgärder för en effektiv hälso- och sjukvård*. Promemoria dnr Fi2024/01538.

⁶³ 1 § Förordning (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen.

psykisk hälsa samt uppdrag att följa upp utvecklingen av e-hälsa och välfärdsteknik, redovisa resultaten och identifiera framgångsfaktorer och hinder för utveckling och implementering av e-hälsa och välfärdsteknik.⁶⁴

Socialstyrelsen är föremål för en separat myndighetsanalys hos Statskontoret, som bland annat ska utreda om gränsdragningen av myndighetens uppgifter i förhållande till andra myndigheter med näraliggande uppgifter är ändamålsenlig.⁶⁵

Försäkringskassan

Försäkringskassan är förvaltningsmyndighet för de delar av socialförsäkringen och andra förmåner och ersättningar som enligt lag eller förordning ska administreras av Försäkringskassan. Exempel på dessa är sjukförsäkringen, föräldraförsäkringen och assistansersättningen. Verksamheten består huvudsakligen i att besluta och betala ut sådana förmåner och ersättningar som myndigheten ansvarar för.⁶⁶ De totala utgifterna för de försäkringar och bidrag som administrerades av Försäkringskassan utgjorde 242,4 miljarder kronor år 2023.⁶⁷ Kostnaderna för Försäkringskassans verksamhet uppgick 2023 till knappt 10,8 miljarder kronor och verksamheten finansieras huvudsakligen genom anslag.

Försäkringskassan ska enligt sin instruktion följa, analysera och förmedla socialförsäkringssystemets utveckling och effekter för enskilda och samhälle. Försäkringskassan är statistikansvarig myndighet inom områdena stöd till barnfamiljer och stöd vid sjukdom och handikapp.⁶⁸

Myndigheten får analys- och utvärderingsuppdrag i regleringsbrev och särskilda regeringsuppdrag. Exempel på regeringsuppdrag är att analysera måluppfyllelsen för utgiftsområdet ekonomisk trygghet för familjer och barn, göra en fördjupad analys av användandet och av utgifterna för tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn, och att följa upp reformen stärkt rätt till personlig assistans.⁶⁹ Myn-

---

⁶⁴ Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Socialstyrelsen.

⁶⁵ Regeringsbeslut S2024/00899 (delvis). *Uppdrag till Statskontoret att göra en analys av Socialstyrelsen.*

⁶⁶ 1 § i Förordning (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan.

⁶⁷ Försäkringskassan (2024). *Socialförsäkringen i siffror.*

⁶⁸ Förordning (2001:100) om den officiella statistiken.

⁶⁹ Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Försäkringskassan.

digheten initierar även egna studier, ofta baserade på myndighetens egna registerdata, av socialförsäkringens effekter för individ och samhälle. Exempel på studerade områden är ekonomisk trygghet vid nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom, vilka som får avslag på ansökan om assistansersättning och skillnader i avslag för sjukpenning mellan olika grupper. Antalet publikationer i form av så kallade socialförsäkringsrapporter, forskarrapporter, korta analyser och promemorior har legat mellan 17–22 de senaste tre åren.⁷⁰

Pensionsmyndigheten

Pensionsmyndigheten är förvaltningsmyndighet för ålderspensionssystemet inom socialförsäkringen och för andra förmåner och ersättningar som enligt lag eller förordning ska administreras av myndigheten, exempelvis bostadstillägg till pensionärer och garantipension. Verksamheten består huvudsakligen i att besluta om och betala ut sådana förmåner och ersättningar som myndigheten ansvarar för.⁷¹ Kostnaderna för Pensionsmyndighetens verksamhet uppgick 2023 till knappt 1,9 miljarder kronor och verksamheten finansieras till största delen genom intäkter från avgifter och andra ersättningar (1,1 miljarder) och genom anslag (765 miljoner).⁷²

Enligt myndighetens instruktion ska myndigheten följa, analysera och förmedla ålderspensionssystemets utveckling och effekter för enskilda och samhälle. Målgruppen är beslutsfattare och en intresserad allmänhet. Pensionsmyndigheten ska göra en redovisning av premiepensionssystemets måluppfyllelse och graden av valfrihet i systemet.⁷³ Myndigheten har statistikansvar inom socialförsäkringsområdet Stöd vid ålderdom.⁷⁴

Antalet regeringsuppdrag har pendlat mellan 7–12 och antalet egeninitierade rapporter mellan 12–20 åren 2021–2023.⁷⁵ Exempel på regeringsuppdrag är att följa upp och utvärdera effekterna av de höjda åldersgränser i pensionssystemet samt att utvärdera effekterna av Pensionsmyndighetens informationsuppdrag.⁷⁶

---

⁷⁰ Försäkringskassan (2024). *Försäkringskassans årsredovisning 2023*.

⁷¹ 1 § i förordning (2009:1173) med instruktion för Pensionsmyndigheten.

⁷² Pensionsmyndigheten (2024). *Årsredovisning 2023*.

⁷³ Förordning (2002:135) om årlig redovisning av det inkomstgrundade ålderspensionssystemets finansiella ställning och utveckling.

⁷⁴ Förordning (2001:100) om den officiella statistiken.

⁷⁵ Pensionsmyndigheten (2024). *Årsredovisning 2023*.

⁷⁶ Regleringsbrev för budgetåren 2023 samt 2024 avseende Pensionsmyndigheten.

5.1.10 Myndigheter under Utrikesdepartementet

Expertgruppen för biståndsanalys

Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) är en kommitté som har i uppgift att utvärdera och analysera Sveriges internationella bistånd. Syftet är att bidra till kunskap som grund för regeringens utveckling och styrning av biståndet. Arbetet ska omfatta den verksamhet som bedrivs inom ramen för biståndsbudgeten, utgiftsområde 7, eller frågor av relevans för detta. EBA beställer och genomför utvärderingar, analyser och studier avseende biståndets genomförande, resultat och effektivitet.

EBA inrättades 2013, som en ersättning för myndigheten SADEV. Det ansågs angeläget att det inte skulle uppstå något glapp i utvärderingsverksamheten och Utrikesdepartementet, som utredde frågan, bedömde att kommittéformen skulle innebära att verksamheten snabbt kom i gång.⁷⁷

EBA:s uppgift regleras genom kommittédirektiv (dir. 2016:71) för att ge verksamheten ett stort mått av självständighet. Direktivet specificerar att EBA kan beställa eller genomföra utvärderingar, analyser och studier både av biståndets genomförande och biståndets resultat och effektivitet. Kommittéformen innebär att regeringen inte lägger särskilda regeringsuppdrag på EBA.

Analys och utvärderingar

Enligt sitt direktiv ska EBA varje år lämna en rapport som sammanfattar innehåll och slutsatser av föregående års verksamhet. EBA ska därutöver, en gång per år redovisa pågående och planerad verksamhet för regeringens återkoppling.

Expertgruppen, som består av högst tio ledamöter utsedda av regeringen, anger riktlinjerna för EBA:s arbete. Det innebär att det är expertgruppen som fattar beslut om vilka projekt som ska finansieras, ansvarar för det generella kvalitetssäkringsarbetet och som beslutar om vad som ska publiceras. Men det är författarna, i regel externt anlitate experter, som själva ansvarar för analys, slutsatser och eventuella rekommendationer. Undantaget är den årliga rap-

---

⁷⁷ Statskontoret (2018:16). *Översyn av Expertgruppen för biståndsanalys*.

porten Biståndsanlys där expertgruppen presenterar egna slutsatser och rekommendationer.

EBA publicerar utvärderingar och analyser i rapportform och kortare underlagsrapporter. EBA publicerar även sammanfattningar av avhandlingar som är relevanta för biståndsfrågorna.

Exempel på rapporter som publicerats handlar om resultatredovisningen av biståndet, utvärderingar av effekter av det svenska biståndet till partnerländer över längre tid och demokratibiståndets effekter på demokratin i mottagarländer.

Målgrupper för verksamheten

Målgrupper för verksamheten är regeringen och Regeringskansliet, framför allt Utrikesdepartementet och riksdagen. Andra målgrupper är Sida och utlandsmyndigheterna. EBA har i uppdrag att aktivt sprida lärdomar, slutsatser och rekommendationer till relevanta målgrupper på lämpligt sätt.

Centrala genomförandemyndigheter

Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete

Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) har i uppgift att bidra till att uppfylla målet för det internationella biståndet. Myndighetens roll är att förmedla finansiella resurser och utveckla kunskap och kompetens, medan samarbetspartners driver och genomför projekten. Myndigheten ska bistå regeringen med expertstöd och underlag för regeringens utformning av biståndspolitiken och för utvecklingssamarbeten och bistånd.⁷⁸ Sidas förvaltningskostnader uppgick 2023 till knappt 1,8 miljarder och verksamheten finansieras huvudsakligen genom anslag.

Sida ska enligt sin instruktion tillvarata kunskap från såväl egna som externa uppföljningar och utvärderingar vid genomförande av utvecklingssamarbete. Utvärderingarna ska bidra till utveckling av genomförandet och till möjligheten till ansvarsutkrävande genom insyn i det svenska utvecklingssamarbetet. Sida har, i enlighet med

---

⁷⁸ Förordning (2010:1080) med instruktion för Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida).

sin instruktion, ett vetenskapligt råd. Det vetenskapliga rådet har i uppdrag att ge råd avseende arbetet med att bygga forskningskapacitet i samarbetsländer samt stödet till internationella forskningsprogram.

Regeringen ger årligen Sida ett antal återrapporteringskrav och uppdrag i regleringsbrevet. För 2024 fick myndigheten exempelvis i uppdrag att arbeta för ökad transparens i biståndet bland annat i syfte att främja extern utvärdering, analys och resultat. Myndigheten ska övergripande redovisa resultat av verksamhet som bidrar till att uppfylla målet för det internationella biståndet och fokusera på resultat och effekter som biståndsverksamheten bedöms ha bidragit till.⁷⁹

Riksrevisionen konstaterade i en granskning 2024 att Sida inte systematiskt hämtar in information om och rapporterar om biståndets långsiktiga effekter. Riksrevisionen menar att de resurser som läggs på uppföljning och utvärdering riskerar att användas ineffektivt då informationen om biståndets resultat inte används i tillräcklig utsträckning. Riksrevisionen rekommenderar regeringen att göra en översyn av biståndets uppföljning, utvärdering, rapportering och styrning för att säkerställa att alla delar hänger ihop i en genomtänkt helhet.⁸⁰

5.1.11 Myndigheter under Utbildningsdepartementet

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), som sorterar under Arbetsmarknadsdepartementet, har i uppgift att utvärdera effekter av reformer och åtgärder inom utbildningsväsendet (se avsnitt 5.1.1).

---

⁷⁹ Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Styrelsen för internationellt utvecklings-samarbete (Sida).

⁸⁰ Riksrevisionen (2024:4). *Sveriges internationella bistånd – uppföljning, utvärdering och rapportering*.

Centrala genomförandemyndigheter

Statens skolverk

Statens skolverk (Skolverket) är förvaltningsmyndighet för skolväsendet och för vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet. Myndigheten ska följa utvecklingen inom sitt verksamhetsområde och kontinuerligt göra en analys av behov av åtgärder inom området samt utarbeta och genomföra insatser som tillgodoser dessa behov. Skolverkets kostnader uppgick 2023 till ungefär 1,9 miljarder kronor och verksamheten finansieras huvudsakligen genom förvaltningsanslag och sakanslag.⁸¹

På nationell nivå är det Skolverket som är den skolmyndighet som ansvarar för uppföljning och utvärdering av skolväsendet. Skolverket har enligt skollagen (2010:800) i uppgift att på nationell nivå följa upp och utvärdera skolväsendet, övriga utbildningar och verksamheter som står under Statens skolinspektions tillsyn och annan pedagogisk verksamhet som anordnas av en enskild. Syftet med uppföljningen och utvärderingen är att öka kunskapen om hur utbildningarna och verksamheterna har utvecklats i förhållande till de nationella målen. Myndigheten ska vidare sammanfatta och publicera resultaten av sitt arbete med uppföljning och utvärdering samt vid behov lämna statistiska underlag till Regeringskansliet.

Vidare ska myndigheten följa upp och utvärdera de statliga stöd och bidrag som myndigheten administrerar.⁸²

Centrala studiestödsnämnden

Centrala studiestödsnämnden (CSN) administrerar studiestöd och vissa andra stöd till enskilda. CSN är ansvarig myndighet för den officiella statistiken inom studiestödsområdet. Myndigheten ska årligen redovisa studiestödsutnyttjandet bland samtliga studerande inom olika utbildningsformer. De totala kostnaderna för CSN:s verksamhet uppgick år 2023 till ungefär 1,1 miljarder kronor och verksamheten finansieras genom anslag.

CSN ska enligt sin instruktion följa och analysera studiestödets utveckling och effekter. Resultatet ska rapporteras årligen till Reger-

---

⁸¹ Statens skolverk (2024). *Årsredovisning 2023*.

⁸² 2 § i förordning (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk.

ingskansliet. Uppföljningen och analysen ska öka kunskapen om hur studiestödet har utvecklats i förhållande till målen för studiestödet.⁸³

Myndigheten får även analys- och utvärderingsuppdrag i regleringsbrev. Bland annat har CSN fått i uppdrag att följa upp och utvärdera effekterna av studiestartsstödet och det högre bidraget inom studiemedlen.⁸⁴ CSN har i tidigare regleringsbrev även fått i uppdrag att följa upp reformen att tillfälligt slopa fribeloppet under 2020, bland annat utifrån vilka konsekvenser reformen fick för studerande.⁸⁵

5.2 Den samlade bilden av analys- och utvärderingsmyndigheterna

I detta avsnitt ger utredningen en samlad bild av de fristående analys- och utvärderingsmyndigheternas uppgifter, roll och verksamhet. Utredningen redovisar även regeringens styrning och finansiering av myndigheterna.

Syftet är att ge en bild av hur myndigheterna i dag är organiserade och vilket fokus myndigheterna har i sin analys- och utvärderingsverksamhet. Med utgångspunkt i denna kartläggning, och den bild av vilken kapacitet som finns inom olika områden (se avsnitt 5.3), presenteras sedan i kapitel 6 utredningens förslag för mer ändamålsenliga sätt att organisera statens samlade analys- och utvärderingskapacitet.

5.2.1 Analys- och utvärderingsmyndigheternas huvudsakliga fokus

Myndigheterna har det gemensamt att de ska analysera och utvärdera regeringens och genomförandemyndigheternas insatser och effekterna av regeringens politik, men myndigheterna har olika tyngdpunkt och inriktning i sin verksamhet och i sitt uppdrag.

Några myndigheter, Brottsförebyggande rådet (Brå), Finanspolitiska rådet (FpR) och Konjunkturinstitutet (KI), har en något

---

⁸³ 7 § förordning (2017:1114) med instruktion för Centrala studiestödsnämnden.

⁸⁴ Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Centrala studiestödsnämnden.

⁸⁵ Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Centrala studiestödsnämnden.

bredare roll eller annan funktion än många av de andra analys- och utvärderingsmyndigheterna.

Brå har flera olika verksamhetsgrenar. Utöver den analysverksamhet som bedrivs vid myndigheten så har Brå en viktig roll inom statens kunskapsstyrning för det brottsförebyggande arbetet och ska ge metodstöd till aktörer inom det brottsförebyggande området. Brå fungerar därmed både som en utvärderingsmyndighet och en länk mellan forskning och politik och praktik. Myndigheten har även i uppgift att fördela medel till kommuner för brottsförebyggande arbete.⁸⁶

KI är en sektorsövergripande expertmyndighet som analyserar den ekonomiska utvecklingen och ska bland annat bistå regeringen med utfalls- och prognosdata. KI ska även, bland flera andra uppgifter, göra miljöekonomiska analyser och utvärdera den ekonomiska politikens kort- och långsiktiga effekter på riksdagens mål för miljö kvalitet och på en i övrigt miljömässigt hållbar utveckling.⁸⁷

FpR följer upp och bedömer måluppfyllelsen i finanspolitiken och den ekonomiska politiken. De bedömer om finanspolitiken är förenlig med långsiktigt hållbara offentliga finanser, särskilt överskotts målet och de budgetpolitiska målen.⁸⁸ FpR skiljer sig från övriga analys- och utvärderingsmyndigheter genom sin uttalade uppgift att göra en oberoende granskning av regeringens förda politik. När det gäller FpR finns det, sedan 2011, ett krav att EU:s medlemsstater ska ha oberoende tillsyn av att nationella finanspolitiska regler efterlevs (dir. 2011/85/EU).

Länk mellan forskningen och politik eller praktik

Några av analys- och utvärderingsmyndigheterna har i uppdrag att bedriva forskning, medan andra lägger ut uppdrag att genomföra studier och analyser på externa experter. I båda fallen riktar sig rapporterna som produceras många gånger till såväl regering, Regeringskansli som till forskarsamhället. Kommittéerna ESO, EBA och Delmi har alla i uppdrag att sprida kunskap inom sina ansvarsområden och bidra till samhällsdebatten. Av direktiven framgår att de har en roll som forum för möten mellan forskning och politik och praktik,

---

⁸⁶ Förordning (2023:442) om statsbidrag till kommuner för brottsförebyggande åtgärder.

⁸⁷ Förordning (2007:759) med instruktion för Konjunkturinstitutet.

⁸⁸ Förordning (2011:446) med instruktion för Finanspolitiska rådet.

exempelvis genom att anordna seminarier eller konferenser i samband med publikationer av rapporter.

Sieps har ett sektorsövergripande ansvarsområde och en förhållandevis brett formulerad instruktion och tar fram forskningsbaserade analyser. Sieps ska tillgängliggöra analyserna för regeringen och övriga aktörer i beslutsprocessen. Även om regeringen har möjlighet att lägga uppdrag på Sieps i regleringsbrev eller i särskild ordning sker det sällan.

SBU har inte primärt regeringen som målgrupp, utan riktar sig tydligare mot beslutsfattare och yrkesverksamma inom hälso- och sjukvård. SBU fungerar som en länk mellan forskning och praktik och syftet är att SBU:s utvärderingar ska tillämpas i praktiken och leda till önskade förändringar inom hälso- och sjukvård och socialtjänst.

Tillsynsmyndigheter

Både IAF och ISF är tillsynsmyndigheter, även om deras roller sinsemellan skiljer sig åt. IAF har i uppgift att utöva tillsyn över a-kassorna (som är privaträttsliga subjekt) och, något förenklat, över de delar av Arbetsförmedlingens och Försäkringskassans handläggning som rör arbetslöshetsförsäkringen. IAF utfärdar även föreskrifter och har möjlighet att vidta sanktioner gentemot a-kassorna.

ISF har ett betydligt bredare uppdrag och mandatet täcker all verksamhet som bedrivs av Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Myndigheten ska genom systemtillsyn och effektivitetsgranskning värna rättssäkerhet och effektivitet inom socialförsäkringsområdet. ISF:s uppdrag kan sägas omfatta hela effektomvandlingskedjan från politikens intentioner och regelverken via tillämpning och administration till effekter för individ och samhälle. När det gäller specifika verksamheter så granskar ISF primärt verksamheten inom Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten, samt delar av Skatteverkets verksamhet, men har även rätt att granska andra verksamheter som gränsar till socialförsäkringsområdet. ISF har till skillnad mot IAF inte någon normerande funktion.

Varken ISF eller IAF har möjlighet att vidta sanktioner mot de myndigheter vars verksamhet de granskar. De granskade myndigheterna är däremot, med något undantag, skyldiga att till reger-

ingen kommentera de eventuella brister som har upptäckts och redovisats av ISF och IAF.

IAF kan sägas vara en mer renodlad tillsynsmyndighet än vad ISF är, åtminstone den delen av verksamheten som riktar sig mot a-kassorna. IAF har heller inte i uppgift att göra effektivitetsgranskningar av Arbetsförmedlingens verksamhet i sin helhet, utan har fokus på specifika handläggningsprocesser. I de delarna finns det stora likheter med ISF:s granskningar av Försäkringskassan, även om ISF har ett bredare perspektiv.

ISF:s granskningar har många likheter med de analyser och utvärderingar som de mer renodlade utvärderingsmyndigheterna har. De får även i stor utsträckning uppdrag av regeringen, men genomför många egeninitierade projekt.

Renodlade analys- och utvärderingsmyndigheter

Sex av myndigheterna kan sägas vara mer renodlade analys- och utvärderingsmyndigheter (MTFA, Tillväxtanalys, Kulturanalys, Trafikanalys, Vård- och omsorgsanalys samt IFAU). De har gemensamt att de är fristående från de verksamheter som ska genomföra beslutade åtgärder och insatser inom ett specifikt område eller inom en sektor.

Utredningen kan också konstatera att det varierar i vilken utsträckning regeringen utnyttjar möjligheten att lägga uppdrag på utvärderingsmyndigheterna. ISF lägger ungefär hälften av arbetstiden på regeringsuppdrag, även om det varierar något över åren. IFAU får sällan regeringsuppdrag även om det har inträffat vid några tillfällen.

IFAU brukar räknas in som en av de centrala analys- och utvärderingsmyndigheterna men har en annorlunda roll. Myndigheten har, till skillnad från övriga analys- och utvärderingsmyndigheter, ett uttalat forskningsfokus i sina analyser och utvärderingar och kan snarast beskrivas som ett statligt forskningsinstitut. En del av verksamheten finansieras även med externa forskningsmedel.

5.2.2 Regeringens tillgång till fristående analyser och utvärderingar

Regeringen styr vilka uppgifter myndigheterna har i deras respektive instruktioner och utredningen ser att vissa myndigheter har en stor grad av självständighet att utforma analys- och utvärderingsverksamheten. För andra myndigheter specificeras det i större utsträckning vilka analyser, utvärderingar och prognoser som myndigheten ska göra. Vissa myndigheter har även i uppgift att presentera en analys- eller publiceringsplan för regeringen.

Utredningen ser en variation i hur ofta regeringen utnyttjar möjligheten att ge myndigheterna uppdrag i regleringsbrev eller i regeringsuppdrag beslutade i särskild ordning. Även omfattning och särskild finansiering av uppdragen varierar.

Som en konsekvens av ovanstående finns det stora variationer i vilken typ av analyser och utvärderingar regeringen genom sina analys- och utvärderingsmyndigheter får tillgång till.

Bistå regeringen med underlag och rekommendationer

Många av myndigheterna har uttryckligen i uppdrag att bistå regeringen och Regeringskansliet med underlag. I vissa fall ska det ske löpande. Till exempel ska Brå löpande bistå regeringen i kriminalpolitiska frågor. Ett antal av myndigheterna har i uppgift att bistå regeringen med prognoser, olika typer av utfallsdata och statistik. Konjunkturinstitutet bistår regeringen bland annat med utfalls- och prognosdata för den makroekonomiska verksamheten och med prognosmodeller och miljöekonomiska analyser.

Vissa myndigheter har ett helhetsperspektiv på utvecklingen inom den eller de sektorer som de verkar. Kulturanalys, Trafikanalys, Tillväxtanalys och Vård- och omsorgsanalys har alla i uppdrag att bistå regeringen med underlag och rekommendationer inom sina respektive ansvarsområden. Syftet är att underlaget och rekommendationerna ska kunna fungera som beslutsunderlag och ligga till grund för utveckling och omprövning av politiken. Även MTFA ska bistå regeringen med kunskapsunderlag och föreslå handlingsalternativ för effektivisering av statliga insatser och styrning.

Andra myndigheter har i uppgift att tillgängliggöra analyser och underlag för regeringen, men utan att ha som en uttalad uppgift att

lämna förslag eller rekommendationer. IFAU tar fram utvärderingar som ska utgöra beslutsunderlag och bidra med kunskap för beslutsfattare. IFAU drar slutsatser i sina rapporter, men lämnar däremot inte några rekommendationer.

Delmi, EBA och ESO har uppdrag som är brett formulerade och verkar i kommittéform. De har gemensamt att de initierar och beställer analyser och studier av externa experter.

Utvärdera verksamhet som bedrivs av andra myndigheter

De fristående analys- och utvärderingsmyndigheterna fungerar i vissa fall som externa utvärderare av hur andra myndigheter (genomförandemyndigheterna) och aktörer utför sitt uppdrag. Det är ett sätt för regeringen att få ett oberoende underlag som värderar hur verksamheten genomförs. Det kan vara särskilt viktigt i sektorer med starka professioner eller där det finns myndigheter med omfattande verksamhet. Det kan minska det informationsövertag som genomförandemyndigheterna har gentemot regeringen. Myndigheterna utvärderar dock sällan om en verksamhet bedrivs kostnads-effektivt. Det som är i fokus är snarare effekter och måluppfyllelse av en verksamhet eller en åtgärd.⁸⁹

De analys- och utvärderingsmyndigheter som har en instruktionsenlig uppgift att följa upp och analysera verksamhet vid andra myndigheter är Brå, IAF, ISF, IFAU, MTFA, Trafikanalys och Vård- och omsorgsanalys.

Brå har i uppgift att bidra till att verksamheterna inom det kriminalpolitiska området bedrivs kunskapsbaserat. Brå ska även ge metodstöd till rättsväsendets myndigheter.

Trafikanalys granskar och följer upp Trafikverkets arbete med kostnadskontroll och ska kontinuerligt följa Trafikverkets arbete med att utveckla modeller för samhällsekonomiska analyser.

IFAU har i uppgift att följa upp och utvärdera den arbetsmarknadspolitiska verksamheten, men har framför allt ett fokus på verksamhetens effekter.

IAF och ISF har som tillsynsmyndigheter i uppgift att granska handläggning och påtala brister i genomförandemyndigheternas verksamhet. IAF och ISF har därmed ett särskilt mandat, även om

---

⁸⁹ SOU 2018:79. *Analyser och utvärderingar för effektiv styrning.*

deras respektive befogenheter skiljer sig åt. ISF:s uppgift är vidare att utöva systemtillsyn och effektivitetsgranskningar, vilket bland annat innebär granskning av att genomförandemyndigheternas system för styrning och kontroll säkerställer en korrekt tillämpning av regelverken.

Systemperspektivet återfinns även hos MTFA som har i uppgift att göra analyser och utvärderingar ur ett systemperspektiv. För att utföra sitt uppdrag har de rätt att inhämta den information de behöver från berörda statliga myndigheter. I regleringsbrevet för 2024 har myndigheten exempelvis fått i uppdrag att utvärdera genomförandet av ett uppdrag Försvarsmakten och MSB har fått från regeringen avseende en sammanhängande planering av totalförsvaret.

Vård- och omsorgsanalys har i uppgift att följa upp och analysera vårdens och omsorgens funktionssätt och effektivitetsgranska statliga åtaganden och verksamheter. I sina analyser och slutsatser lämnar Vård- och omsorgsanalys rekommendationer till regeringen och till andra statliga myndigheter, men kan även rikta rekommendationer till kommuner och regioner. Vård- och omsorgsanalys skiljer ut sig från övriga analys- och utvärderingsmyndigheter dels genom att utvärderingarna ska göras ur ett patient-, brukar- och medborgarperspektiv, dels genom att granskningarna omfattar verksamhet som bedrivs i kommunal och regional regi.

Drygt hälften av myndigheterna ska utvärdera effekter

Flera av myndigheterna har i uppdrag att utvärdera effekter av åtgärder och politiska reformer inom ett utpekat område. Ett exempel är Kulturanalys som har i uppgift att utvärdera förslag och genomförda åtgärder inom kulturområdet. Trafikanalys har motsvarande uppdrag inom transportområdet.

IFAU ska genom forskning bland annat följa upp och utvärdera den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Det kan ske genom uppföljningar och utvärderingar av arbetsmetoder, försöksverksamhet och olika program i Arbetsförmedlingens regi. IFAU har exempelvis undersökt arbetsförmedlares kontakt med arbetssökande, arbetet med ett snabbspår för nyanlända och effekterna av Arbetsförmedlingens kontrollarbete.

Tillväxtanalys ska enligt instruktionen fokusera på de samlade effekterna av tillväxt- och näringspolitiska insatser. Under perioden 2021–2023 fick Tillväxtanalys anslagsförstärkningar för att öka volymen av effektutvärderingar. Från 2024 är den ökningen permanent. Utöver att stärka den interna kapaciteten för effektutvärderingar så har verksamheten utvecklats genom ett samarbete med genomförandemyndigheterna. I dagsläget har Tillväxtanalys överenskommelser med Tillväxtverket och Vinnova som sträcker sig fram till 2026. Överenskommelserna specificerar vilken dokumentation som måste finnas och vilken data som ska samlas in och sparas i syfte att stärka förutsättningarna för effektutvärdering. Tillväxtanalys ska även redovisa till regeringen vilka effektutvärderingar som har genomförts och hur myndigheten arbetar med att utveckla förutsättningar för att systematiskt kunna genomföra effektutvärderingar, bland annat genom samarbeten med andra myndigheter.

Flera av myndigheterna har i uppdrag att utveckla modeller inom sina respektive ansvarsområden. Trafikanalys ska enligt sin instruktion utveckla trafikslagsövergripande utvärderingsmetoder. Kulturanalys, MTFA och Tillväxtanalys har i uppgift att utveckla, eller främja utvecklingen av, utvärderings- och analysmetoder inom sina respektive verksamhetsområden. Konjunkturinstitutet ska bedriva forskning i syfte att utveckla analys- och prognosmetoder och har i uppgift att underhålla och utveckla metoder och modeller.

Många av myndigheterna följer upp och utvärderar statliga insatser och åtgärder

IFAU och Vård- och omsorgsanalys har i sina instruktioner uttryckligen i uppdrag att utvärdera och följa upp reformer. IFAU ska, utöver arbetsmarknadspolitiken, särskilt fokusera på de samlade effekterna av de utbildningspolitiska reformerna. Vård- och omsorgsanalys har enligt instruktionen i uppdrag att bistå regeringen med utvärderingar och uppföljningar av beslutade eller genomförda statliga reformer eller andra statliga initiativ.

Många av de andra analys- och utvärderingsmyndigheterna har i uppgift att följa upp och utvärdera statliga insatser och åtgärder, vilket i praktiken innebär att de kan utvärdera reformer. Kultur-

analys beskriver i sin årsredovisning att de analyserar och utvärderar pågående eller genomförda statliga reformer och insatser.⁹⁰

Regeringen lägger även ut särskilda uppdrag på myndigheterna att utvärdera specifika reformer på området. ISF har fått i uppdrag att följa upp reformen för höjda pensionsåldrar samt att utvärdera införandet av omvårdnadsbidrag.⁹¹

Ingen av analys- och utvärderingsmyndigheterna har uttryckligen i uppgift att utvärdera stora reformer.

Några myndigheter har i uppgift att göra en samlad uppföljning av de politiska målen

Några av myndigheterna har i uppgift att med viss regelbundenhet redovisa en uppföljning av de politiska målen inom sitt respektive ansvarsområde. Det gäller bland annat Finanspolitiska rådet, Kulturanalys, Trafikanalys och MTFA.

Finanspolitiska rådet lämnar varje år en rapport till regeringen där rådet utvärderar regeringens finanspolitik och ekonomiska politik. Kulturanalys och Trafikanalys ska vartannat respektive varje år redovisa en uppföljning av de kulturpolitiska respektive de transportpolitiska målen. EBA ska varje år lämna en rapport till regeringen som sammanfattar innehåll och slutsatser för de studier som publicerats under föregående år.

MTFA har i uppgift att följa upp utvecklingen av totalförsvaret i förhållande till det övergripande målet för totalförsvaret samt målen för det militära respektive det civila försvaret.

Vissa analys- och utvärderingsmyndigheter bedriver forskning

Sex av analys- och utvärderingsmyndigheterna får enligt sin instruktion bedriva forskning, men det uttrycks olika i respektive instruktion. Tre av myndigheterna *ska* bedriva forskning (Brå, IFAU och Konjunkturinstitutet) medan övriga tre myndigheter *får* bedriva forskning. Trafikanalys och Tillväxtanalys får inom sina respektive verksamhetsområden bedriva egen forskning utifrån statistiskt

---

⁹⁰ Myndigheten för kulturanalys (2024). *Årsredovisning 2023*.

⁹¹ Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Inspektionen för socialförsäkringen.

material. ISF får, i de fall det är nödvändigt, bedriva den forskning som behövs för att de ska kunna fullgöra sina uppgifter.

IFAU:s registerlag ger myndigheten stöd för att hålla vissa typer av uppgiftssamlingar och databaser med personuppgifter med ett bredare syfte än ett enskilt forskningsprojekt.⁹² Riksdagen har fattat beslut om en registerlag för ISF respektive för Vård- och omsorgsanalys som båda gäller från och med den 1 januari 2025.⁹³ Lagarna ska ge myndigheterna möjlighet att behandla personuppgifter när det är nödvändigt. Syftet är att de ska kunna utföra sitt uppdrag på ett ändamålsenligt sätt, samtidigt som behovet av skydd för enskildas personliga integritet tillgodoses. ISF och Vård- och omsorgsanalys har det gemensamt att de har i uppgift att effektivitetsgranska statliga åtaganden och verksamheter. Däremot saknar Vård- och omsorgsanalys en skrivning i instruktionen om att de får bedriva forskning.

Andra myndigheter har möjlighet att lägga ut uppdrag på forskare. Det gäller exempelvis de permanenta kommittéerna och Sieps som har i uppdrag att ta fram forskningsbaserade analyser. SBU har i uppdrag att utvärdera det vetenskapliga stödet för tillämpade och nya metoder inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten.

5.2.3 Myndigheterna riktar sig till flera olika målgrupper utöver regeringen

Regeringen och Regeringskansliet är den primära målgruppen för de flesta av analys- och utvärderingsmyndigheterna. Myndigheterna bidrar med policyanalys och bedömningar som regeringen kan utgå ifrån för att förändra politiken eller ompröva statligt finansierad verksamhet. Dels genom att publicera analyser, dels som remissinstans inom sina respektive kompetensområden.

Men regeringen och Regeringskansliet är inte den enda målgruppen för myndigheterna. Flera av myndigheterna har i uppgift att sprida kunskap och erfarenhet eller att bidra till samhällsdebatten inom sitt område. Delmi, EBA och ESO har i uppdrag att genomföra seminarier eller konferenser i samband med att de publicerar

---

⁹² Lag (2012:741) om behandling av personuppgifter vid Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering.

⁹³ Prop. 2023/24:146, bet. 2024/25:SfU7, rskr. 2024/25:11. Prop. 2023/24:147, bet. 2024/25:SoU3, rskr. 2024/25:28.

sina rapporter. På så sätt fungerar de som en länk mellan forskningen och politiken. Men de ska även vända sig till allmänheten och sprida kunskap och bidra till samhällsdebatten.

Kommuner och regioner är ytterligare en målgrupp

Flera av myndigheterna analyserar och utvärderar verksamhet eller insatser som utförs på lokal eller regional nivå. Vård- och omsorgsanalys ska följa upp och analysera verksamheter och förhållanden inom hälso- och sjukvård, tandvård och omsorg. De skiljer ut sig genom att de ska göra sina analyser och utvärderingar ur ett patient-, brukar- och medborgarperspektiv. Målgrupperna för verksamheten inkluderar regeringen och Regeringskansliet, kommuner och regioner samt även brukare.

SBU tar fram utvärderingar och underlag som framför allt riktar sig till beslutsfattare och yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården och social omsorg. Men de rapporter SBU tar fram är också viktiga underlag för andra myndigheter i deras arbete med att ta fram riktlinjer, vägledningar och beslutsunderlag.

I Brås uppdrag ingår att ge metodstöd till rättsväsendets myndigheter och till aktörer på nationell, regional och lokal nivå. Kunskapsstödverksamheten är den största verksamheten inom myndigheten och svarar för 40 procent av verksamhetskostnaderna. Inom Brå finns även Center mot våldsbejakande extremism (CVE) som ska stärka och utveckla det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism.

5.2.4 Enrådighetsmyndighet den vanligaste ledningsformen

Enrådighetsmyndighet är den vanligaste ledningsformen, men en myndighet (Vård- och omsorgsanalys) leds av en styrelse. Av de övriga femton myndigheterna är tolv enrådighetsmyndigheter och tre är permanenta kommittéer.

Delmi, EBA och ESO har en annan ledningsform genom att de är kommittéer. Kommittéformen är konstruerad för att ta fram kunskapsunderlag, men används vanligtvis för statliga utredningar som är av mer tillfällig karaktär. EBA, ESO och Delmi är inga traditionella kommittéer i det avseendet eftersom de bedriver permanent

och löpande verksamhet. En grundprincip inom den statliga förvaltningen är att myndighetsformen är och bör vara den grundläggande associationsformen för permanent offentlig verksamhet (prop. 2009/2010:175). De permanenta kommittéerna är över lag mindre styrda genom att deras verksamhet regleras genom brett formulerade kommittédirektiv. Regeringen lägger inte särskilda uppdrag på kommittéerna.

Delmi skiljer ut sig från EBA och ESO eftersom det finns inskrivet i kommittédirektivet att regeringen senast under 2024 ska utreda hur verksamheten bör bedrivas och under 2025 ta ställning till hur arbetet ska bedrivas framöver (dir. 2020:36). I såväl EBA:s som ESO:s direktiv uttrycks att verksamheten bör ses som långsiktig men att regeringen planerar att utvärdera verksamheterna. ESO:s verksamhet har ännu inte utvärderats. Statskontoret presenterade 2018 en utvärdering av EBA:s verksamhet.⁹⁴

Organisationsformen permanent kommitté har såväl fördelar som nackdelar. Fördelarna kan ligga i att kommittéers arbete normalt bedrivs fristående av regeringens styrning i den meningen att kommittén självständigt beslutar vilka ämnen och frågor som ska studeras. Den möjligheten har flera av analys- och utvärderingsmyndigheterna genom möjlighet till egeninitierade studier. Vidare kan regeringen, om den så önskar, ge alla kommittéer tilläggsdirektiv, även om det sällan har förekommit för Delmi, EBA eller ESO. Bland nackdelarna kan nämnas att kommittéerna har lägre krav än en förvaltningsmyndighet på administrativ och finansiell redovisning, vilket ger sämre förutsättningar för insyn i verksamheten. Kommittéer är både en del av Regeringskansliet och en fristående funktion. Det innebär att ansvaret i vissa delar är otydligt fördelat mellan kommitténs ordförande, kanslichef och ansvarigt departement, exempelvis när det gäller arbetsmiljöansvar för personalen.

Myndigheterna finansieras huvudsakligen genom anslag

Analys- och utvärderingsmyndigheterna är i huvudsak finansierade genom anslag. Den stora delen kommer via förvaltningsanslaget, men särskilda medel för regeringsuppdrag kan för vissa myndig-

---

⁹⁴ Statskontoret (2019). *Udda fåglar i kommittéväsendet*. Statskontoret (2018:16). *Översyn av Expertgruppen för biståndsanalys*.

heter vissa år utgöra en betydande del av intäkterna. För Vård- och omsorgsanalys svarade intäkter för regeringsuppdrag för 37 procent av intäkterna under 2023.⁹⁵

Några av myndigheterna är till viss del även avgiftsfinansierade, exempelvis Sieps som får ta ut avgifter för de utbildningar de erbjuder. I regel står dock denna typ av finansiering för en liten del av totalen.

IFAU får även extern finansiering genom externa forskningsanslag som forskarna har erhållit i konkurrens med andra forskare. Omfattningen av externa medel varierar över tid, men IFAU noterar att myndigheten i allt större utsträckning har blivit beroende av externa forskningsmedel. Bidragen stod i genomsnitt för cirka 20 procent av den totala finansieringen för verksamheten (åren 2020 till 2022).⁹⁶

Hälften av myndigheterna har ett vetenskapligt råd

Regeringen har beslutat att flera av myndigheterna (Brå, IFAU, KI, MTFA, Tillväxtanalys och Trafikanalys) ska ha ett vetenskapligt råd genom att ange det i myndigheternas instruktion. Regeringen utser ledamöterna i IFAU:s vetenskapliga råd. I övriga fall är det myndigheten eller myndighetschefen som utser ledamöterna.

Kulturanalys och SBU har själva initierat ett vetenskapligt råd. ISF har inte, trots att de får bedriva forskning, något vetenskapligt råd.

Syftet med de vetenskapliga råden är att de ska tillföra vetenskaplig kompetens genom att bistå med råd och vägledning till myndigheterna. IFAU:s vetenskapliga råd har även i uppgift att lämna förslag till beslut i ansökningar om forskningsbidrag. IFAU:s generaldirektör kan även använda det vetenskapliga rådet som rådgivande organ i andra frågor.⁹⁷ Brå har utöver det vetenskapliga rådet även ett insynsråd.

Vård- och omsorgsanalys har ett patient- och brukarråd som ska identifiera och lämna förslag på relevanta områden för analys och granskning. Rådet ska även bistå myndigheten i arbetet med

---

⁹⁵ Vård- och omsorgsanalys (2024). *Årsredovisning 2023*.

⁹⁶ IFAU (2023). *Årsredovisning 2022*.

⁹⁷ Förordning (2007:911) med instruktion för Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering.

att identifiera patienters, brukares och medborgares behov av information. Rådet utses av myndighetens styrelse.⁹⁸

5.3 Rollfördelning och analyskapacitet inom olika områden

I detta avsnitt ger utredningen en bild av vilken kapacitet som finns inom olika områden samt besvarar uppdragsfrågan om det finns uppgifter vid andra myndigheter som bör flyttas till analys- och utvärderingsmyndigheter. I fokus är, utöver analys- och utvärderingsmyndigheterna, de centrala myndigheterna inom respektive område.

5.3.1 Analyskapacitet inom myndigheter som inte omfattas av utredningens uppdrag

De analys- och utvärderingsmyndigheter som omfattas av utredningens uppdrag är endast en begränsad del av den samlade utvärderingsresurs som den offentliga förvaltningen har tillgång till. Den tidigare utredningen om analys- och utvärderingsmyndigheter angav att regeringens totala resurser för analys- och utvärderingen 2017 uppgick till cirka 2,3 miljarder kronor.⁹⁹ Beloppet torde vara högre i dag, dock är osäkerheten i beräkningen stor eftersom vare sig den tidigare utredningen eller denna utredning har haft möjlighet att kartlägga all analys- och utvärdering som görs med statliga resurser eller på statens uppdrag.

Universitet, högskolor och forskningsinstitutet är stora producenter av kunskap om effekter av reformer och olika insatser. Betydande analys- och utvärderingskapacitet finns också hos myndigheter som inte har som huvuduppgift att göra analyser och utvärderingar, utan som snarare är centrala genomförandemyndigheter inom sitt respektive utgiftsområde.

Kommittéväsendet har också en viktig roll att spela för regeringens behov av såväl uppföljning och utvärdering som framtagande av förslag. De flesta har avgränsade och tidsbegränsade uppdrag,

---

⁹⁸ Förordning (2010:1385) med instruktion för Myndigheten för vård- och omsorgsanalys.

⁹⁹ SOU 2018:79. *Analys- och utvärderingar för effektiv styrning.*

medan vissa är återkommande såsom Försvarsberedningen och Långtidsutredningen.

De granskningar som Riksrevisionen genomför kan för vissa utgiftsområden ibland tillgodose regeringens behov av information om behov av förändringar av insatser och genomförande, även om rapporterna inte har regeringen som primär mottagare. Riksrevisionens rapporter riktar sig primärt till riksdagen, men ställs för kännedom till regeringen som inom fyra månader efter att Riksrevisionen avslutat en granskning ska lämna en skrivelse till riksdagen. Regeringen ska i skrivelsen redovisa vilka åtgärder de har vidtagit eller avser att vidta med anledning av Riksrevisionens rekommendationer.

5.3.2 Inte alla sektorer har tillgång till fristående analys- och utvärderingskapacitet

Utöver de sektorsspecifika analys- och utvärderingsmyndigheterna har regeringen tillgång till analyser och utvärderingar från myndigheter med sektorsövergripande uppdrag. I samband med aviseringen av sammanläggningen av ESV och Statskontoret har regeringen även redovisat att man avser att stärka den nya myndighetens uppgift att ta fram underlag för regeringens omprövning av befintliga utgifter och verksamheter. Det breda sektorsövergripande uppdraget gör att regeringen kan lägga uppdrag som täcker flera områden och sektorer, men den nya myndigheten Statskontoret kommer inte att ha samma djupa sak- och sektorkompetens som finns inom de sektorsspecifika analys- och utvärderingsmyndigheterna.

Utredningens kartläggning visar att det finns utgiftsområden där det i dag saknas en fristående aktör som har ett samlat ansvar för analyser och utvärderingar. Det gäller framför allt inom miljö-, klimat- och energiområdena där det saknas en aktör med ett samlat ansvar för analyser och utvärderingar. Det betyder inte att det saknas analys- och utvärderingskapacitet då det finns ett antal aktörer som analyserar och utvärderar verksamheter och insatser på området miljö, klimat och energi. Men kapaciteten är fördelad på ett flertal olika myndigheter och aktörer, där ingen har det samlade ansvaret för analys och utvärdering. Vidare är området av en sådan karaktär att en mängd aktörer är involverade i genomförandet av politiken. Det är också värt att lyfta fram att områdenas koppling till exem-

pelvis transportområdet är växande, vilket illustreras av många gemensamma uppdrag och/eller krav på samordning mellan berörda myndigheter. Ett exempel är det uppdrag Energimyndigheten har att samordna frågor som rör laddinfrastruktur där myndigheten ska samverka med Naturvårdsverket, Trafikverket, Boverket och länsstyrelserna.

Även inom migrations- och biståndsområdet ser utredningen att det inte finns analyskapacitet på samma sätt som inom andra sektorer. Ett sätt för regeringen att få policyrelevanta underlag är att formulera särskilda uppdrag till myndigheterna. Inom såväl migrationsområdet som biståndsområdet finns analyskapacitet, men genom att den är organiserad i kommittéform har regeringen inte samma möjligheter att lägga ut specifika regeringsuppdrag. Det är formellt möjligt, men inte praxis, att en kommitté ges nya uppdrag genom ändring av kommittédirektiv.

5.3.3 Trots fristående aktörer saknas viktiga perspektiv

En annan iakttagelse är att det inom vissa områden saknas viktiga perspektiv. Regeringen har inte alltid tillgång till analyser och utvärderingar som sätter fokus på politikens genomförande.

Inom arbetsmarknadsområdet finns såväl IFAU som IAF som gör fristående analyser och utvärderingar. IFAU har en tydlig forskningsinriktning på sin verksamhet och fokuserar på att bedöma effekterna av reformer och åtgärder inom ett flertal områden (arbetsmarknad, utbildning och socialförsäkring). IAF:s uppgift är begränsad till att utöva tillsyn och granska arbetslöshetsförsäkringen. IAF granskar med andra ord inte hela Arbetsförmedlingens verksamhet. Det kan jämföras med socialförsäkringsområdet där det också finns centrala myndigheter med omfattande handläggning där besluten kan ha stor påverkan på individen och dennes grundläggande försörjningsvillkor. Till skillnad från såväl IAF som IFAU har ISF ett tydligt systemperspektiv. ISF ska utöva systemtillsyn och göra effektivitetsgranskningar av all verksamhet inom primärt Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. ISF har även mandat att granska verksamhet hos privata utförare. Det gör att regeringen har tillgång till analyser och utvärderingar med andra perspektiv

inom socialförsäkringsområdet jämfört med arbetsmarknadsområdet, trots att det finns liknande verksamhetslogik.

Även inom migrationsområdet saknas det en aktör som granskar politikens genomförande. Delmi har ett brett formulerat uppdrag med fokus på frågor av bredare policykaraktär. Delmi utvärderar inte effektiviteten och måluppfyllelsen hos en specifik verksamhet men har en djup kunskap inom det migrationspolitiska området. Det saknas därmed inom migrationsområdet en fristående aktör som utvärderar politikens genomförande och som granskar ansvarig genomförandemyndighet.

Inom skolområdet har regeringen tillgång till fristående analyser genom IFAU. IFAU bedömer inte måluppfyllelser inom skolans hela verksamhet, utan fokuserar på att bedöma effekterna av specifika reformer och åtgärder. Att staten inte primärt är den som genomför utbildningsverksamheten skapar andra förutsättningar för analys- och utvärdering på utbildningsområdet. När det gäller utbildningsområdet har regeringen återkommande lagt uppdrag på Statskontoret. Ett annat näraliggande område där det saknas analyser och utvärderingar av en fristående analys- och utvärderingsmyndighet är avseende studiestödets administration och genomförande. IFAU har fokus på effekterna av studiestödet, exempelvis på arbetsmarknadsutfallet för individen.

Utredningens bild att det i flera fall saknas viktiga perspektiv i analys- och utvärderingsmyndigheternas uppgifter bekräftas av den tidigare utredningen. Den tidigare utredningen visade att myndigheterna sällan utvärderar om en verksamhet bedrivs kostnads-effektivt. Det som är i fokus är snarare effekter och måluppfyllelse av en verksamhet eller enskilda åtgärder eller insatser.¹⁰⁰ Få analys- och utvärderingsmyndigheter har uttalat i uppgift att granska myndigheterna inom sina respektive ansvarsområden med avseende på effektiviteten i själva genomförandet.

Utredningen menar att det därför finns skäl att närmare analysera hur behovet av en fristående aktör som täcker de perspektiv som saknas inom arbetsmarknads- och migrationsområdena kan mötas.

---

¹⁰⁰ SOU 2018:79. *Analys och utvärderingar för effektiv styrning.*

5.3.4 Flera genomförandemyndigheter har i uppgift att analysera och utvärdera effekter av verksamheten

Utredningens kartläggning visar att flera av genomförandemyndigheterna har uppgifter inom analys- och utvärdering som i viss mån överlappar de uppgifter som de fristående analys- och utvärderingsmyndigheterna har. Vidare har vissa genomförandemyndigheter uppgifter som innebär att de utvärderar verksamhet som de själva genomför. Utredningen menar att det står i kontrast till perspektivet att en utvärdering ska vara fristående i förhållande till det som utvärderas, även om genomförandemyndigheterna behöver en viss typ av underlag för att genomföra och utveckla sina respektive uppdrag.

Såväl Arbetsförmedlingen som Skolverket har i uppgift att följa upp och utvärdera verksamheten inom sina respektive områden. Skolverket har vidare i uppgift att följa upp och utvärdera de statliga stöd och bidrag som myndigheten administrerar. Både Skolverket och Arbetsförmedlingen får också analysuppdrag från regeringen i särskild ordning samt gör egeninitierade analyser. De instruktionsenliga uppgifterna har formuleringsmässiga överlapp med IFAU:s instruktionsenliga uppgift att genomföra uppföljning och utvärdering av den arbetsmarknadspolitiska verksamheten respektive reformer och åtgärder inom utbildningsväsendet. IFAU har till skillnad från Arbetsförmedlingen och Skolverket ett tydligt fokus på forskning och effektutvärderingar.

Utredningens kartläggning visar att även Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten enligt sin instruktion har i uppgift att följa, analysera och förmedla socialförsäkringssystemets respektive ålderspensionssystemets utveckling och effekter för enskilda och samhälle. Försäkringskassan har även i uppgift att ansvara för att en kvalificerad kunskapsuppbyggnad sker inom de verksamhetsområden som myndigheten ansvarar för. Båda myndigheterna får även omfattande analysuppdrag från regeringen i särskild ordning samt tar fram egeninitierade rapporter av analys- och utvärderingskaraktär.

Försvar och samhällets krisberedskap är ett utgiftsområde med många aktörer inblandade. Utredningen ser att det finns uppgifter

och uppdrag som är näraliggande och i viss mån överlappande, vilket även framkom i remissförfarandet inför inrättandet av MTFA.¹⁰¹

Även Energimyndigheten har uppgifter kopplade till analys och utvärdering som kan sägas överlappa analys- och utvärderingsmyndigheternas uppgifter och som organisatoriskt innebär att de har i uppgift att utvärdera verksamhet och reformer som de själva är en del i att genomföra. En översyn har föreslagit att Energimyndigheten ska få ett förtydligt och delvis utvidgat utvärderingsuppdrag. Utredningen anser att en sådant utvidgat utvärderingsuppdrag är motiverat, men att vidare analys bör göras kring vilken aktör som bör ha denna uppgift.

Utredningen anser att det finns skäl att se över såväl ansvarsfördelning som resursdimensioneringen inom vissa verksamhetsområden. En grundläggande princip bör vara att utvärdering av en verksamhet bör ske med visst avstånd från genomförandet samt att den fristående analys- och utvärderingsmyndigheten har tillräckliga resurser för att utföra såväl regeringsuppdrag som egeninitierade analyser. Men, samtliga myndigheter har själva ett ansvar att tillse att verksamheten bedrivs effektivt i enlighet med myndighetsförordningen (se kapitel 3) och har därmed behov av egen analyskapacitet.

5.3.5 Centrala myndigheter med en roll som expertfunktion

Inom vissa områden har den centrala genomförandemyndigheten en central roll som kunskapsmyndighet inom området. Det gäller i hög grad Naturvårdsverket, Socialstyrelsen men även Skolverket.

Naturvårdsverket har en central roll i miljöarbetet och ska vara pådrivande, stödjande och samlande vid genomförandet av miljöpolitiken. Resultatområdet kunskapsuppbyggnad är det tredje största verksamhetsområdet sett till kostnader inom myndigheten.

Socialstyrelsen har ett omfattande uppdrag som förvaltningsmyndighet för verksamhet som rör bland annat hälso- och sjukvård. Socialstyrelsen ska bistå regeringen med underlag och expertkunskap inom sitt verksamhetsområde. Socialstyrelsens analysuppdrag är omfattande och myndigheten har en central roll inom den statliga kunskapsstyrningen inom området. Enligt instruktionen ska

---

¹⁰¹ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2022). *MSB remissvar över betänkande SOU 2021:103 Totalförsvarsanalys – en oberoende myndighet för uppföljning och utvärdering*. Dnr 2022–00586.

myndigheten bidra till att hälso- och sjukvården och socialtjänsten bedrivs enligt vetenskap och beprövad erfarenhet. Myndigheten ska ansvara för kunskapsutveckling och kunskapsförmedling. Utöver de instruktionsenliga uppgifterna har myndigheten en mängd tillkommande regeringsuppdrag på årlig basis såväl som mer långsiktiga uppdrag.

På nationell nivå är det Skolverket som är den skolmyndighet som ansvarar för uppföljning och utvärdering av skolväsendet. Uppföljningen och utvärderingen ska öka kunskapen om skolväsendets utveckling i förhållande till de nationella målen. Skolverket har en central roll på området, men är inte primär utförare av verksamhet.

Gemensamt för myndigheterna är att de har en betydande analyskapacitet i sin verksamhet samtidigt som de har en brett formulerad roll som kunskapsmyndighet inom sina respektive områden.

5.4 Sammanfattande iakttagelser och bedömningar

Utredningens analys visar att uppgifter och verksamhet vid samtliga analys- och utvärderingsmyndigheter är motiverade offentliga, statliga, åtaganden (se kapitel 4). Utredningen kan konstatera att regeringen har ett fortsatt behov av analyser och utvärderingar. Regeringen anser att förmågan att ompröva befintliga utgifter och verksamheter behöver stärkas samt att åtgärder behöver vidtas för att säkerställa att regeringen får det underlag den behöver (prop. 2024/25:1).

Genom att myndigheternas huvudsakliga uppgift är att analysera, utvärdera och bidra till kunskapsutvecklingen inom sitt respektive område har de per definition näraliggande uppgifter. Utöver det gör utredningen bedömningen att några av myndigheterna har ansvar för frågor och områden där en annan organisering skulle ge en ökad verksamhetsnytta och bidra till en högre måluppfyllelse i den statliga verksamheten samt möta regeringens ambition om färre myndigheter. Utredningens analys visar även att det finns genomförande-myndigheter som har näraliggande eller överlappande uppgifter och i vissa fall har uppgifter att analysera och utvärdera verksamhet de själva genomför och där en annan organisering vore mer ändamålsenlig.

I det följande redovisas utredningens sammanfattande iakttagelser samt inom vilka områden utredningen ser att det finns skäl att se över organiseringen av den tillgängliga analys- och utvärderingskapaciteten, respektive vilka myndigheter utredningen inte går vidare med. Syftet är att tillgodose regeringens behov av analyser och utvärderingar utan att statens kostnader för analys och utvärdering ökar.

5.4.1 Det varierar vilken typ av underlag regeringen har tillgång till

Utredningens fördjupade kartläggning visar att det skiljer sig åt mellan olika sektorer och utgiftsområden hur behovet av analyser och utvärdering möts och har organiserats. Myndigheternas uppgifter och uppdrag varierar och därmed även fokus i deras analyser. Ett fåtal myndigheter har ett systemövergripande perspektiv, men det stora flertalet har smalare uppgifter och uppdrag. Analyserna och utvärderingarna fokuserar ofta på en specifik sektor och mer sällan riktas fokus på hur ett system fungerar utifrån ett helhetsperspektiv.¹⁰² Utredningens uppfattning är att det finns ett behov av mer sektorsövergripande analyser och utvärderingar. Detta kan vara nödvändigt för att förstå och förklara effekter av genomförd politik. Verksamheter och insatser i en sektor kan ha betydelse för måluppfyllelsen inom en annan sektor. Exempelvis pekade utredningen inför inrättandet av ISF på att det vore angeläget att trygghetssystemen skulle ses som ett sammanhållet system med korsvisa beroendeförhållanden. Utredningen pekade på att det vore lämpligt med en tillsyn och granskning som utövas samlat över systemen.¹⁰³

Utformningen på myndigheternas instruktionsenliga uppgifter och utpekade målgrupper kan påverka i vilken utsträckning de underlag myndigheterna tar fram är policyrelevanta och i vilken utsträckning de kan användas i beslutsprocesserna. Flera av analys- och utvärderingsaktörerna har i uppgift att bidra till samhällsdebatten vilket är att betrakta som en bred uppgift som inte alltid är synonymt med regeringens behov av policynära kunskap. I kombination med att dessa verksamheter sällan styrs med hjälp av uppdrag skapas en risk för att verksamheternas kunskapsproduktion inte möter regeringens behov.

---

¹⁰² Statskontoret (2021). *Perspektiv på omprövning*.

¹⁰³ SOU 2008:10. 21+1? *En ny myndighet för tillsyn och effektivitetsgranskning av socialförsäkringen*.

Att det finns kapacitet att följa och omsätta forskning till policy-relevanta underlag är centralt men ställer också krav på analys- och utvärderingsmyndigheternas förmåga att utforma denna typ av underlag på ett sätt som gör att de går att omsätta i praktiken. Regeringskansliet har en begränsad kapacitet att göra egna analyser och har därför ett behov av underlag som kan användas som ett direkt stöd i beslutsprocesserna.

Myndigheternas egeninitierade analyser kan vara ett viktigt stöd för regeringen

I den förvaltningspolitiska propositionen från 2010 slår regeringen fast att statlig verksamhet huvudsakligen bör bedrivas i myndighetsform. Vissa av analys- och utvärderingsverksamheterna bedrivs i kommittéform vilket kan ha fördelar i specifika situationer. Utredningens utgångspunkt är dock att regeringen har ett permanent behov av analyser och utvärderingar vilket motiverar att verksamheten bedrivs i myndighetsform. Myndighetsformen underlättar regeringens styrning genom att det blir enklare att vid behov ge myndigheten specifika regeringsuppdrag.

Regeringen har ett behov av att, utöver utvärderingar av politikens genomförande och effekter, få mer framåtsyftande underlag. Detta behov kan tillgodoses genom att analys- och utvärderingsmyndigheterna har uppgift, förmåga och resurser att bedriva egeninitierad analys- och utvärderingsverksamhet. Myndigheterna har genom sin överblick och sin sektorsspecifika kompetens möjlighet att förutse vilken kunskap och vilka underlag som regeringen kan komma att behöva.

Vidare kan regeringen även använda analys- och utvärderingsmyndigheterna som remissinstans.

Underlag för omprövning

Sverige saknar i dag en funktion som inom ramen för den statliga budgetprocessen systematiskt omprövar statliga åtaganden. Det sker mer ad hoc – framför allt inom ramen för utredningsväsendet. Produktivitetskommissionen har lämnat ett förslag som tar sikte på detta behov (SOU 2024:29) och föreslår att Statskontoret eller Eko-

nomistyrningsverket får detta i uppgift. Produktivitetskommissionen menar att analyserna även skulle kunna innefatta såväl en prövning av resurssättningen som den offentliga förvaltningens organisation.

Utredningen uppfattar vidare att regeringen sällan får underlag från analys- och utvärderingsmyndigheterna som på ett tydligt sätt visar på alternativa sätt att reglera och organisera inriktningen av politiken utifrån angivna mål på området. En förklaring kan vara att analys- och utvärderingsmyndigheterna inte uppfattar att de har i uppdrag att ge regeringen underlag för omprövningar.

Flera av myndigheterna har i uppgift att utvärdera effekter av åtgärder och politiska reformer inom ett utpekat område. IFAU och Vård- och omsorgsanalys har i sina instruktioner uttryckligen i uppdrag att utvärdera och följa upp reformer. Vidare har några av myndigheterna i uppgift att med viss regelbundenhet redovisa en uppföljning av de politiska målen inom sitt respektive ansvarsområde. Regeringen lägger även ut särskilda uppdrag på myndigheterna att utvärdera specifika reformer på området. Däremot kan utredningen konstatera att ingen av analys- och utvärderingsmyndigheterna uttryckligen har i uppgift att utvärdera stora reformer.

5.4.2 Områden där utredningen i nuläget anser att det inte finns skäl till förändringar

För några av analys- och utvärderingsmyndigheterna ser utredningen inte att en förändrad organisering skulle leda till ökad verksamhetsnytta, ökad kostnadseffektivitet eller förenklad styrning för regeringen.

Finanspolitiska rådet skiljer sig från övriga analys- och utvärderingsmyndigheter genom sin uttalade uppgift att göra en oberoende granskning av regeringens förda politik. Sedan 2011 finns det krav att EU:s medlemsstater ska ha oberoende tillsyn av att nationella finanspolitiska regler efterlevs (dir. 2011/85/EU). En statlig utredning har nyligen sett över Finanspolitiska rådets roll och uppgifter (SOU 2024:76) Utredningen ser därför inga skäl att gå vidare och analysera en förändrad organisering av Finanspolitiska rådet.

Utöver ett visst överlapp mellan Kulturanalys och Konstnärsnämnden med avseende på konstnärernas ekonomiska och sociala villkor har inte utredningen funnit några ytterligare överlapp eller näraliggande uppgifter vid andra analys- och utvärderingsmyndig-

heter inom kulturområdet som är så omfattande att det finns skäl att föreslå en förändrad organisering. Utredningen ser inte heller att det finns tillräckliga synergier mellan kulturpolitiska frågor och andra politikområden som skulle motivera en förändrad organisering av analys- och utvärderingsmyndigheterna. Enligt utredningens bedömning skulle en sammanläggning av Kulturanalys med andra analys- och utvärderingsmyndigheter varken ge ökad verksamhetsnytta, bidra med en ökad kostnadseffektivitet eller förenkla regeringens styrning. Utredningen avser därför inte att gå vidare med några förslag rörande Kulturanalys.

När det gäller MFTA kan utredningen konstatera att det finns uppgifter och uppdrag på andra myndigheter som är näraliggande och i viss mån överlappande. Men samtidigt är det ett område som genomgår stora förändringar och regeringen presenterade en försvarspolitisk inriktningsproposition under 2024 (prop. 2024/25:34). Vidare så inrättades den fristående analys- och utvärderingsmyndigheten MFTA nyligen och är fortfarande i en uppstartsfas. Utredningen gör därför bedömningen att det är för snart inpå nyligen genomförda reformer av ansvarsfördelningen för att bedöma dessa och föreslå eventuella organisatoriska förändringar. Utredningen har bland annat av dessa skäl valt att inte lämna några förslag om förändringar för myndigheter som har inrättats efter årsskiftet 2022/2023 (se kapitel 1).

Även kriminalpolitiken är ett område som genomgår stora förändringar och det finns därför skäl att verksamheterna består i sin nuvarande form för att säkerställa kontinuiteten. Utredningen vill ändå betona att det på sikt kan finnas anledning att närmare analysera Kriminalvårdens analys, utvärdering och forskning, då den i vissa avseenden är näraliggande den analys, utvärdering och forskning som bedrivs av Brå. Vidare kan det vara värt att följa Polismyndighetens nyinrättade analysverksamhet och hur den relaterar till Brås uppdrag. Utredningen menar dock att det i det senare fallet är för snart inpå inrättandet för att föreslå eventuella förändringar. Kriminalpolitiken genomgår stora förändringar och regeringen fortsätter att tillföra stora resurser till myndigheter inom rättsväsendet för att stärka förmågan till brottsbekämpning (prop. 2024/25:1, utgiftsområde 4) och det finns ett fortsatt stort behov av kunskap. Till det kommer det faktum att Brå har ett bredare uppdrag än många analys- och utvärderingsmyndigheter. Brå är också med strax under

150 årsarbetskrafter en relativt stor myndighet i sammanhanget. Utredningen ämnar därför inte gå vidare med några förslag om en förändrad organisering av analys- och utvärderingskapaciteten inom det kriminalpolitiska området.

När det gäller IFAU kan utredningen konstatera att det finns uppgifter och uppdrag på andra myndigheter – såväl analys- och utvärderingsmyndigheter som centrala genomförandemyndigheter – som är näraliggande och i viss mån överlappande. Men IFAU skiljer ut sig genom att myndigheten har en tydlig forskningsinriktad ansats i verksamheten. Utredningen bedömer att IFAU:s studier därmed på ett tydligt sätt möter upp ett behov av mer forskningsinriktade studier. Utredningen avser därför att inte gå vidare med några förslag rörande IFAU.

5.4.3 Behov att se över ansvars- och resursfördelning

I princip alla statliga myndigheter har någon funktion inom den egna myndigheten som har i uppdrag att analysera den egna verksamheten och att följa utvecklingen inom det egna verksamhetsområdet. Det innefattar normalt att åtminstone hålla sig informerad om forskning, analyser och utvärderingar inom verksamhetsområdet.

Utredningen kan se att det inom vissa områden och sektorer finns formuleringsmässiga överlapp vad gäller uppgifter inom analys- och utvärdering mellan en fristående analys- och utvärderingsmyndighet och genomförandemyndigheten på området. Detta kan vara motiverat utifrån genomförandemyndighetens behov av analyskapacitet för att fullfölja och utveckla sitt kärnuppdrag. Att det finns många aktörer som analyserar och utvärderar ett område från olika perspektiv kan också vara ändamålsenligt och tillförsäkra regeringen och andra intressenter att området belyses på ett allsidigt sätt.

Att regeringen vid sidan av den grundläggande ansvarsfördelningen i instruktion och andra regleringar ger ”rätt uppdrag till rätt myndighet” är centralt. Risken blir annars att den formellt ansvariga analys- och utvärderingsmyndigheten och genomförandemyndigheterna bygger upp parallella kompetenser, vilket inte är effektivt för staten som helhet. Inom vissa områden ser utredningen att det utifrån ett effektivitetsperspektiv kan finnas skäl att gå vidare att analysera ändamålsenligheten i att uppgifter rörande analys- och

utvärdering ligger på såväl en analys- och utvärderingsmyndighet som ansvariga genomförandemyndigheter.

Utredningen ser även att vissa genomförandemyndigheter har analys- och utvärderingsuppgifter som innebär att de utvärderar verksamhet som de själva utför. Detta kan ifrågasättas på ett principiellt plan men behöver inte alltid vara problematiskt. Myndigheter kan exempelvis upphandla extern kompetens för att tillförsäkra att det inte skapas intressekonflikter i myndigheten vid utvärderingsuppdrag. Men att en utvärderande myndighet inte är fristående i relation till det som ska utvärderas kan också ses som en risk för intressekonflikter och att utvärderingen inte uppfattas som oberoende. Inom vissa utgiftsområden ser utredningen att det utifrån ett oberoendeperspektiv kan finnas skäl att gå vidare att analysera ändamålsenligheten i att uppgifter rörande analys- och utvärdering vilar på ansvariga genomförandemyndigheter.

En annan viktig aspekt är att den fristående analys- och utvärderingsmyndigheten behöver ha tillräcklig kapacitet för att utföra sin uppgift, både avseende regeringsuppdrag och egeninitierade analyser. Sett i relation till de resurser som genomförandemyndigheterna förfogar över har analys- och utvärderingsmyndigheterna många gånger en relativt liten budget. Utredningen menar att det därför kan finnas skäl att se över resursfördelning så att en större andel av utgifterna för analys- och utvärdering koncentreras till de fristående analys- och utvärderingsmyndigheterna.

En komplex organisationsstruktur inom vård och omsorg

Den verksamhet inom vård och omsorg som analyseras och utvärderas är primärt inte statlig. Ansvar ligger på andra huvudmän – regioner, kommuner och privata aktörer. En omfattande analys- och utvärderingskapacitet finns också bland dessa aktörer och de har förstås en viktig roll att spela i framställningen av analyser och kunskap på området. Det har nyligen tillkommit en aktör genom den effektivitetsdelegation som startade upp sin verksamhet i januari 2025. Dessa aktörers uppdrag och kapacitet omfattas inte av utredningens uppdrag men är likväl viktig att uppmärksamma för att se hela sektorns förutsättningar till analys och utvärdering.

Utredningen konstaterade i analysen av näraliggande uppgifter att Socialstyrelsen delvis gör uppföljningar och utvärderingar som överlappar med Vård- och omsorgsanalys verksamhet. Socialstyrelsens har ett omfattande analysuppdrag och ska enligt instruktionen bidra till att hälso- och sjukvården och socialtjänsten bedrivs enligt vetenskap och beprövad erfarenhet. Men utredningens analys visade även att Socialstyrelsen och Vård- och omsorgsanalys ofta har olika utgångspunkter och perspektiv.

Socialstyrelsens verksamhet är även näraliggande SBU:s verksamhet och båda myndigheterna är en del av den nationella kunskapsstyrningen, vars statliga del regleras i förordning (2015:155) om statlig styrning. SBU har dock en något annorlunda roll jämfört med andra analys- och utvärderingsmyndigheter och riktar sig mycket tydligare mot andra målgrupper än regeringen. SBU utvärderar inte politiken eller statliga reformer på området, utan har fokus på att utvärdera det vetenskapliga stödet för behandlingar inom hälso- och sjukvård och social omsorg.

Utredningen avser inte att analysera SBU eller Vård- och omsorgsanalys vidare, även om vi ser att Socialstyrelsen i viss utsträckning har näraliggande uppgifter med båda myndigheterna. I båda fallen bedömer utredningen dock att Socialstyrelsens roll och perspektiv skiljer sig åt från SBU och Vård- och omsorgsanalys.

5.4.4 Potential till ökad verksamhetsnytta

Inom vissa områden ser utredningen att en förändrad organisering av analys- och utvärderingsmyndigheterna kan ge en ökad verksamhetsnytta. Inte minst utifrån det faktum att vissa områden och sakfrågor är näraliggande och har ömsesidiga beroendeförhållanden. Exempelvis är arbetsmarknadsfrågor, socialförsäkring och migration områden av stor betydelse och där förändringar i en del av systemet får konsekvenser för andra delar i systemet. Ett annat exempel är frågor som rör hållbar tillväxt, klimatomställning, näringspolitik och infrastruktur. Många olika faktorer avgör ett lands ekonomiska tillväxt. Exempelvis är en av de grundläggande förutsättningarna för ekonomisk tillväxt en väl fungerande infrastruktur. Analyser och utvärderingar inom området belyser därför

en bredd av frågor, såsom frågor som rör energi, klimatpolitiska styrmedel och kompetensförsörjning.

I kapitel 6 presenterar utredningen förslag på hur analyskapaciteten inom ovanstående områden kan organiseras. Dels med avseende på sammanläggningar av verksamheter och överföring av uppgifter, dels utifrån behov av förändrad ledningsform eller behov av breddade uppdrag.

I tabell 5.1 summeras vilka analys- och utvärderingsmyndigheter utredningen inte analyserar vidare respektive vilka analys- och utvärderingsmyndigheter utredningen avser att analysera vidare.

Tabell 5.1 Myndigheter som utredningen inte analyserar vidare respektive analyserar vidare

Analys- och utvärderingsmyndigheter som inte analyseras vidare	Analys- och utvärderingsmyndigheter som analyseras vidare
Brottsförebyggandet rådet (Brå)	Delegationen för migrationsstudier (Delmi)
Finanspolitiska rådet (FpR)	Expertgruppen för biståndsanalys (EBA)
Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)	Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO)
Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys)	Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF)
Myndigheten för totalförsvarsanalys (MTFA)	Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)
Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (Vård- och omsorgsanalys)	
Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)	Konjunkturinstitutet (KI)
	Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys)
	Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps)
	Trafikanalys

6 Överväganden och förslag till organisatoriska förändringar

6.1 Inledande överväganden

Enligt regeringens direktiv ska utredningen utifrån analyser av de myndigheter som ingår i utredningen vid behov föreslå sammanläggningar av myndigheter genom överföring av uppgifter till en eller flera andra myndigheter. Enligt tilläggsdirektivet ska utredningen lämna förslag på hur befintliga analys- och utvärderingsmyndigheter kan organiseras i färre myndigheter samt analysera hur de täcker in samtliga områden där det finns ett behov av fristående analys och utvärdering.

I detta kapitel lämnar utredningen med utgångspunkt från de kartläggningar, analyser och ställningstaganden som gjorts i föregående kapitel förslag till organisatoriska förändringar rörande analys- och utvärderingsmyndigheter respektive mindre myndigheter, inklusive förslag om en samlad översyn av myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter. Utredningens förslag handlar om att inordna myndigheters uppgifter och verksamhet i en annan myndighet, breddat uppdrag för myndighet, överföring av viss verksamhet mellan myndigheter samt ändrad ledningsform.

Orsaken till att förslagen utgår ifrån att myndigheters uppgifter och verksamhet inordnas i annan myndighet är att ett inordnande underlättar genomförandeprocesser, jämfört med alternativet att inrätta en helt ny myndighet. Med ett inordnande görs en verksamhetsövergång till en redan existerande myndighet där huvudregeln, något förenklat, är att arbetstagarna följer med till myndigheten (se vidare kapitel 8).

Det överordnade syftet med utredningens organisatoriska förslag är att skapa bättre förutsättningar för regeringens styrning samt att främja en väl fungerande statsförvaltning med hög kostnadseffek-

tivitet och hög samhällsekonomisk effektivitet. Förslagen syftar även till att tillgodose regeringens behov av analys och utvärdering av statlig och annan offentlig verksamhet och av stora reformer samt att täcka in områden där det i dag saknas fristående analys- och utredningsmyndigheter och där utredningen bedömer att det behövs.

På en övergripande nivå är utredningens förslag således utformade för att skapa en reellt ökad samhällsnytta genom att förstärka statliga myndigheters förmåga att tillgodose specifika behov och utmaningar inom olika områden. Förslagen är därmed även inriktade på att bidra till en ökad uppfyllelse av politiska mål.

Det kan konstateras att vid så gott som varje given tidpunkt kan behovet av och efterfrågan på statliga insatser inte fullt ut tillgodoses med tillgängliga offentliga resurser. Det betyder att de offentliga resurserna kan behöva omfördelas och användas på annat sätt där en högre måluppfyllelse nås. En ändamålsenlig organisering av statliga verksamheter spelar en nyckelroll i detta avseende.

Utredningens förslag är även utformade med hänsyn tagen till inriktningen på regeringens organisatoriska styrning. Det gäller att statsförvaltningen generellt sett behöver bli mindre fragmenterad och att antalet organisatoriska gränser bör minska. Det gäller även hur befintliga analys- och utvärderingsmyndigheter kan organiseras i färre myndigheter. Utredningens olika förslag är inte beroende av varandra utan kan i huvudsak genomföras var för sig.

Uppdraget att analysera hur de befintliga analys- och utvärderingsmyndigheterna kan organiseras har involverat ett flertal olika alternativa möjligheter. Utöver kriteriet att myndigheternas uppgifter och verksamhet ska vara näraliggande har utredningen haft som utgångspunkt att förslagen ska innebära att områden där det i dag inte finns någon fristående analys- och utvärderingsmyndighet täcks. I ett par fall handlar det även om stora komplexa områden där analyskapaciteten behöver stärkas för att kunna bidra till utvecklingen av politiken. För två av förslagen lägger utredningen förslag som består av två delar. En första del som enbart omfattar befintliga fristående analys- och utvärderingsmyndigheter och som innebär sammanläggning av verksamheter. Detta alternativ innebär att inga nya resurser tillförs den tilltänkta analys- och utvärderingsmyndigheten. En andra och utvidgad del innefattar förslag om uppgifts- och anslogsöverföringar från vissa genomförandemyndig-

heter till den sammanslagna analys- och utvärderingsmyndigheten. Syftet med denna andra del är primärt att ge den nya analys- och utvärderingsmyndigheten så goda förutsättningar som möjligt. En bärande tanke i denna del är också det värde utredningen anser ligger i att analyser och utvärderingar av politikens effekter i huvudsak sker fristående i förhållande till den eller de myndigheter som har till uppgift att genomföra politiken. Inte heller dessa del- eller stegvisa förslag är avhängiga av varandra.

Kopplat till slutsatserna i kapitel 4 och kapitel 5, innebär detta att utredningen efter en fördjupad analys valt att, av olika skäl, inte gå vidare och lägga förslag avseende Kommerskollegium (se avsnitt 6.8.1), Nordiska Afrikainstitutet (se avsnitt 6.7.3), Brottsförebyggande rådet, Finanspolitiska rådet, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Myndigheten för Kulturanalys, Myndigheten för totalförsvarsanalys, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys samt Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (se avsnitt 5.4.2). När det gäller de analys- och utvärderingsmyndigheter som utredningen valt att inte analysera vidare bedömer utredningen att behoven täcks in genom nuvarande organisering och bedömer därmed att en förändrad organisering inte skulle bidra till en ökad verksamhetsnytta. Utredningen lägger inte heller något förslag som rör ArkDes och Statens konstråd med anledning av redan pågående organisatoriska processer.

Nedan redovisas utredningens förslag i följande ordning:

- Sektorsövergripande förslag för en ökad effektivitet i den statliga förvaltningen. Förslagen omfattar ett väsentligt breddat uppdrag för Upphandlingsmyndigheten (avsnitt 6.2) och ett breddat uppdrag till den nya myndigheten Statskontoret (avsnitt 6.3).
- Förslag för att bredda kapaciteten inom analys och utvärdering så att fler utgiftsområden täcks av en fristående analys- och utvärderingsmyndighet. Förslagen gäller en myndighet med samlat ansvar för analyser och utvärderingar inom hållbar tillväxt och infrastruktur (avsnitt 6.4) samt en myndighet med ett samlat ansvar för analys och utvärderingar rörande arbetsmarknad-, socialförsäkrings- och migrationsområdena (avsnitt 6.5). Det är för båda dessa förslag som utredningen lämnar stegvisa förslag, dels ett förslag med enbart en organisatorisk förändring dels ett

förslag som även innefattar uppgifts- och anslagsöverföring från aktuella genomförandemyndigheter.

- Förslag rörande enskilda myndigheter eller grupper av myndigheter. Dessa förslag avser en samlad översyn av organisationsstrukturen för myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter samt inordning av Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd i Socialstyrelsen (avsnitt 6.6), en förändrad ledningsform för Expertgruppen för biståndsanalys (avsnitt 6.7), inordning av Svenska institutet för europapolitiska studier i Utrikespolitiska institutet (avsnitt 6.8), inordning av Revisorsinspektionen i Finansinspektionen (avsnitt 6.9), överföring av myndigheten Kärnavfallsfondens uppgifter till Kammarkollegiet (avsnitt 6.10) samt sammanläggning av Statens försvarshistoriska museer med Statens maritima och transporthistoriska museer (avsnitt 6.11).

6.2 Ett breddad uppdrag för Upphandlingsmyndigheten

Utredningens förslag: Uppgiften att upphandla samordnade ramavtal som är avsedda för andra statliga myndigheter, som i dag sker inom ramen för Statens inköpscentral, överförs från Kammarkollegiet och inordnas i Upphandlingsmyndigheten. Myndigheten för digital förvaltning (Digg) uppgift inom området elektronisk inköpsprocess överförs från Digg och inordnas i Upphandlingsmyndigheten. Med anledning av utredningens förslag föreslås att Upphandlingsmyndigheten byter namn till Myndigheten för offentliga affärer.

Utredningens bedömning: Förslaget innebär en väsentlig breddning av Upphandlingsmyndighetens uppdrag. Utöver att ansvara för den statliga inköpsamordningen får myndigheten också ett helhetsansvar att främja den elektroniska inköpsprocessen. Förslaget innebär ett stärkt fokus på upphandling och inköp, vilket utgör ett av de viktigaste medlen som den offentliga förvaltningen förfogar över för att effektivisera verksamheterna.

6.2.1 Bakgrund till förslaget

Staten, regionerna och kommunerna upphandlar varje år varor och tjänster för drygt 900 miljarder kronor, det vill säga närmare en tredjedel av de samlade offentliga utgifterna utgörs av olika slags inköp, till största delen från den privata sektorn.¹ Detta oräknat de inköp som görs via direktupphandlingar, vars totala belopp det saknas tillförlitlig statistik för. Omständigheten att den absoluta merparten av dessa inköp sker efter anbudsförfarande där potentiella leverantörer i konkurrens med varandra strävat efter att uppfylla förfrågningsunderlagets olika krav och där den upphandlade organisationen sedan ska välja det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet gör att det skapas goda förutsättningar för effektivitet. Att få till upphandlingar som i största möjliga mån uppnår detta syfte torde vara ett av de absolut viktigaste instrumenten som den offentliga sektorn har att hushålla med resurserna, öka kostnadseffektiviteten och också öka kvaliteten på det som köps. Inköpen rör stora belopp – om den offentliga förvaltningen i stort skulle kunna upphandla det man behöver till tio procents lägre pris uppstår, allt annat lika, en kostnadsbesparing på närmare 100 miljarder kronor. Resurser som kan användas till andra angelägna ändamål. Själva förfarandet är också viktigt: företag, i regel vinstdrivna, som konkurrerar om att få leverera till offentlig sektor skapar, under förutsättningen att upphandlingen är väl utformad, incitament till både kostnadseffektivitet och kvalitet. Att få till stånd väl fungerande upphandlingar där denna typ av värdeskapande incitament skapas är dock långt ifrån enkelt. Det bygger bland annat på att upphandlande myndigheter vet vad det är de behöver, förmår översätta detta i ett relevant förfrågningsunderlag, har kunskap om leverantörsmarknaden, har förmåga att utforma väl fungerande ersättningssystem och väl avvägda avtalstider som ger leverantörerna korrekta incitament, fungerande uppföljningssystem så att den upphandlande myndigheten får det som har beställts med mera. Detta kräver i sin tur beställarkompetens, ekonomiskt kunnande, kunskap om gällande lagstiftning och tillräckliga resurser. Det senaste decenniet har insikterna om den offentliga upphandlingens strategiska betydelse ökat, men utredningens uppfattning är att det fortfarande finns mycket att göra

---

¹ År 2022 uppgick de samlade inköpen till 921 miljarder kronor enligt Upphandlingsmyndighetens statistik.

inom området för att fullt ut kunna exploatera den värdeskapande potential som ligger i de offentliga inköpen. De förslag utredningen lämnar bedöms innebära viktiga steg mot denna, inte minst genom att kunna gynna mindre myndigheter och andra mindre upphandlade organisationer.

Regeringens stöd till upphandlande myndigheter i statsförvaltningen, regioner och kommuner har utvecklats över tid. År 2011 inrättades till exempel Statens inköpscentral (SIC) vid Kammarkollegiet. Bildandet av SIC föregicks av en översyn av den statliga inköpssamordningen genomförd av Statskontoret år 2008 vars slutsatser redovisades i rapporten *En effektivare statlig inköpssamordning – analys och förslag*.² Genom ramavtal som upphandlats av en myndighet kan många andra statliga myndigheter få sina behov av varor och tjänster tillgodosedda utan att själva behöva göra upphandlingar och detta sannolikt till bättre villkor genom att avropa från det befintliga ramavtalet. I korthet pekade rapporten på att den dåvarande organiseringen av den statliga inköpssamordningen som under många år varit spridd på ett drygt tiotal så kallade ramavtalsansvariga myndigheter inte var ändamålsenlig och att den besparingspotential som ligger samordnade ramavtalsupphandlingar inte togs till vara. I en tidigare rapport hade Statskontoret förordat införandet av offentliga inköpscentraler i svensk upphandlingslagstiftning.³ Statskontoret förslog nu att en statlig inköpscentral skulle inrättas i en ny, för ändamålet skapad, myndighet men regeringen valde som framgick i det föregående att placera uppgiften vid Kammarkollegiet.

Kammarkollegiet ansvarar i dag för att bedriva statlig inköpssamordning, det vill säga upphandla och förvalta samordnade ramavtal för statliga myndigheter (inom it-området kan även kommuner och regioner använda de statliga ramavtalen). Uppgiften följer av förordningen (1998:796) om statlig inköpssamordning och förordning (2007:824) med instruktion för Kammarkollegiet. SIC består i dag av cirka 70 medarbetare och är Kammarkollegiets största avdelning. Avdelningen, som är lokaliserad till Stockholm, leds av en avdelningschef med fyra underställda enhetschefer som ansvarar för de två upphandlingsenheterna, enheten för ramavtalsförvaltning och enheten för upphandlings- och avtalsjuridik. SIC förvaltar i dag

---

² Statskontoret (2009:12). *En effektivare statlig inköpssamordning – analys och förslag*.

³ Statskontoret (2008). Offentliga inköpscentraler i Sverige? Dnr 2008/163–5.

cirka 2400 ramavtal inom 38 ramavtalsområden med cirka 810 olika leverantörer. I dag är cirka 840 organisationer (inklusive de 367 statliga myndigheterna under regeringen) avropsberättigade på ramavtalen. Verksamheten är till 100 procent avgiftsfinansierad och avgifterna tas ut av ramavtalsleverantörerna baserat på respektive ramavtalsleverantörs omsättning på ramavtalet/-n. Avgiften är för närvarande 0,7 procent och den totala omsättningen på ramavtalen uppgick till cirka 17,9 miljarder kronor under 2023.

Ett annat exempel är Upphandlingsmyndighetens bildande år 2015. Tre år tidigare lämnade utredningen om ett samordnat och effektivare statligt inköpsstöd betänkandet *Upphandlingsstödet framtid* (SOU 2012:32). I korthet föreslog utredningen att det skulle bildas en ny upphandlingsstödsmyndighet med uppdrag att arbeta med information och vägledning kring både upphandlingsjuridiska frågor och andra aspekter som ekonomi, miljöhänsyn, sociala hänsyn och innovationer, liksom strategiska frågor såsom organisation och resurser för offentlig upphandling. Verksamheten skulle vända sig till både upphandlande myndigheter och leverantörer. Därvid kan också nämnas att utredningen övervägde alternativet att även inrätta inköpscentralen i den föreslagna nya upphandlingsstödsmyndigheten, något utredningen såg fördelar men också vissa risker med, men inte föreslog då det inte rymdes inom utredningens uppdrag. Regeringen valde initialt att lägga uppdraget på Konkurrensverket men bildade som sagt några år senare Upphandlingsmyndigheten.

Den övergripande uppgiften för Upphandlingsmyndigheten är att verka för en rättssäker, effektiv och hållbar offentlig upphandling till nytta för medborgarna och näringslivets utveckling. Denna övergripande uppgift kan med utgångspunkt från myndighetens instruktion formuleras i fyra delar: utveckla och ge stöd inom upphandling, tillhandahålla statistik rörande offentlig upphandling, utveckla och förvalta en nationell LOV-databas, samt ge vägledning till kommuner och regioner om statsstödsregler, ett uppdrag myndigheten haft sedan år 2018. Myndigheten har också till uppgift att bidra till att hela inköpsprocessen kan genomföras elektroniskt och delta i standardiseringen av densamma. Myndigheten för digital förvaltning (Digg) har i sin instruktion det likartade uppdraget att främja elektroniska inköpsprocesser inom den offentliga förvaltningen och ansvara för anslutning till den europeiska infrastrukturen för elektro-

niska inköp (Peppol). För närvarande arbetar cirka en handfull medarbetare på myndigheten med denna uppgift.

6.2.2 Närmare om förslaget

Utredningen kan konstatera att organiseringen av stödet till upphandlande myndigheter och till leverantörer till offentlig sektor har utvecklats inom en rad olika områden, men dagens organisering inte är optimal. Utredningen har inom ramen för uppdraget identifierat flera andra myndigheter som i delar har näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamheter med Upphandlingsmyndigheten. Det handlar om Kammarkollegiets uppgift att upphandla samordnade ramavtal samt Digg:s uppgift att främja elektroniska inköpsprocesser inom den offentliga förvaltningen.

Utredningen bedömer att det finns en betydande potential för effektivisering och renodling av det upphandlingsstödande/främjande arbetet genom att samla den upphandlings- och inköpsstödande/främjande verksamhet som i dag finns spridd på dessa myndigheter till Upphandlingsmyndigheten. Vidare kan förslaget förenkla regeringens styrning av upphandlingsområdet. I korthet föreslår utredningen att:

- Kammarkollegiets uppgift att upphandla samordnade ramavtal inordnas i Upphandlingsmyndigheten.
- Digg:s uppgift att främja elektroniska inköpsprocesser överförs till Upphandlingsmyndigheten, dock inte uppgiften som handlar om Peppol.

Kopplat till förslaget har utredningen identifierat några områden som det enligt utredningens uppfattning kan finnas anledning att studera närmare. Det gäller exempelvis om Naturvårdsverkets uppdrag om miljöledning i staten tydligare skulle kunna kopplas till Upphandlingsmyndigheten, vilket skulle kunna bidra till en förbättrad analys gällande inköpen. Ett annat exempel gäller om Upphandlingsmyndighetens roll i det internationella samarbetet kring upphandlingsfrågor behöver förtydligas. Offentlig upphandling och näraliggande områden är i dag ett återkommande inslag i internationell samverkan och tjänsteexport (kapacitetsuppbyggnad inom statsförvaltning, med utgångspunkt i anti-korruption, offentligt inköps-

arbete som verktyg för samhälls- och verksamhetsutveckling, innovation och effektiv användning av skattemedel samt EU-integration och kapacitetssuppleering i EU-kandidatländer).

6.2.3 Förslagets fördelar och möjliga risker

Utredningen ser en rad fördelar med förslaget om att samla all upphandlingsstödjande/främjande verksamhet till en myndighet, till vilket utredningen menar den statliga inköpssamordningen kan räknas. Den statliga inköpssamordningen är ett stöd till de statliga myndigheterna (och i förekommande fall kommuner och regioner) i så måtto att dessa upphandlande myndigheter och enheter inte behöver göra egna upphandlingar utan kan avropa varor och tjänster från de statliga ramavtalen. Vissa risker finns med förslaget. Dessa utvecklas i det följande.

Den offentliga upphandlingens position som ett av de mest centrala verktygen att effektivisera den offentliga förvaltningen flyttas fram ytterligare

Utredningens uppfattning är, som framgår i det föregående, att den offentliga sektorns omfattande inköp av varor och tjänster är ett av de främsta instrumenten för att effektivisera den offentliga förvaltningen. Det har över tid skett en förskjutning från att diskussionen kring offentlig upphandling mest handlat om att hantera en komplicerad lagstiftning på ett korrekt sett till att numera i allt större utsträckning handla om att den offentliga förvaltningen ska kunna göra så goda affärer som möjligt. Den potential till effektivisering som ligger i en väl fungerande offentlig upphandling är dock med största sannolikhet inte på långa vägar uttömd. För att nå längre behöver betydelsen av offentlig upphandling och offentliga inköp lyftas fram ännu mer. Upphandlade myndigheter och enheter i statsförvaltningen, regionerna och kommunerna behöver förbättrade förutsättningar att göra goda affärer. Utredningens förslag att bredda Upphandlingsmyndighetens uppdrag på det sätt som beskrivs ovan bedöms som ett viktigt steg i denna riktning, bland annat genom att det signalerar värdet av offentlig upphandling och offentliga inköp

betydelse. I anslutning till detta föreslår utredningen att Upphandlingsmyndigheten byter namn till Myndigheten för offentliga affärer.

Betydande synergieffekter uppnås som kommer att bidra till att stärka upphandlingsstödet

Förslaget innebär att Upphandlingsmyndighetens nuvarande huvuduppgift att stödja och främja den offentliga förvaltningens upphandlings- och inköpsverksamhet utökas med uppgiften att upphandla samordnade ramavtal som upphandlande myndigheter i staten och kommuner och regioner (enbart it) kan använda för att göra sina inköp. Utredningen ser att dessa båda verksamheter kan komma att korsbefrukta varandra. Den stödjande och främjande delen kommer att gynnas och utvecklas genom att ta del av den operativa upphandlingsverksamhetens arbete med att genomföra ramavtalsupphandlingar. Det gäller allt ifrån förstudiearbetet, upprättandet av förfrågningsunderlag, anbudsutvärdering och avtalsuppföljning. Det är praktisk kunskap som högst sannolikt kommer att utveckla den förstnämnda verksamheten.

Ett konkret exempel på detta är myndighetens nuvarande arbete för att främja strategiskt inköpsarbete, så kallad kategoristyrning. Inköpscentralsverksamheten genomför i dag analyser i form av riskanalyser, besparingspotential med mera av de inköpskategorier som är vanligt förekommande i staten. I enlighet med utredningens förslag kommer detta arbete nu ske inom Upphandlingsmyndigheten, vilket kan gynna främjandeuppdraget i denna del. Men stödjande- och främjandearbetet kommer också att gynnas genom att på nära håll kunna se vilka olika typer av problem som kan uppstå i upphandlingssituationer, till exempel problem med överprövningar. Omvänt ser utredningen att ramavtalsverksamheten kan gynnas på flera sätt. Upphandlingsmyndigheten har i dag mycket kontakter med upphandlande myndigheter och får därmed insyn i behovet av exempelvis nya ramavtalsområden, kanske mest för de mindre myndigheterna. Vidare bedömer utredningen att Upphandlingsmyndighetens verksamhet kring miljökriterier i samband med upphandling kan bidra till att utveckla ramavtalsverksamheten.

Förslaget att föra över Digg:s uppgift att främja den elektroniska inköpsprocessen till Upphandlingsmyndigheten innebär att en och samma myndighet får ett samlat ansvar för utvecklingen i

denna del. Utredningen bedömer att det kan skapa markant bättre förutsättningar för utvecklingsarbetet.

Kompetens och kompetensförsörjningen kommer att gynnas

Genom utredningens förslag att samla upphandlingsuppdragen enligt ovan inom en myndighet uppstår det positiva effekter både för kompetensutvecklingen och kompetensförsörjningen. Det kommer vara möjligt för medarbetare på myndigheten att kompetensväxla och gå mellan att arbeta i den stödjande/främjande verksamheten och att arbeta i den operativa ramavtalsupphandlingsverksamheten. Detta torde innebära goda möjligheter till kompetensutveckling genom möjligheten att kunna arbeta med upphandling på olika sätt. Det kommer också att innebära en större bredd på myndighetens verksamhet och därmed öka möjligheterna för medarbetarna att utvecklas. Detta kommer i sin tur sannolikt innebära att myndigheten ses som en attraktiv myndighet, något som kommer att vara gynnsamt vid nyrekryteringar och således bidra gynnsamt till kompetensförsörjningen.

Ökad kostnadseffektivitet och minskad sårbarhet kommer att uppnås

Genom att tillföra inköpscentralens respektive Digg:s främjande verksamhet avseende elektronisk upphandling till Upphandlingsmyndigheten kommer antalet medarbetare i det närmaste fördubblas. Detta kommer att innebära att allmänna omkostnader för stödverksamhet kommer att fördelas på fler medarbetare, vilket torde minska genomsnittskostnaderna för denna typ av verksamhet. Hur mycket är svårt att säga men att kostnadseffektiviteten ökar kan man noga säga ganska säkert. En större organisation har också i regel möjlighet till mer specialisering inom vissa funktioner, vilket även det torde vara positivt. Sist men inte minst innebär den större organisationen att sårbarheten för personalförändringar minskar.

Regeringens styrning förenklas

Genom att samla de aktuella upphandlingsverksamheterna, som i dag är spridda på flera myndigheter som inte har upphandling som kärnverksamhet, skapas som utredningen ser det en ökad tydlighet och renodling inom det upphandlingsstödjande/främjande området. Det kommer i större utsträckning än i dag vara tydligt för upphandlande myndigheter/enheter och leverantörer var huvudansvaret för att främja och stödja offentliga affärer ligger.

Det kommer också att, enligt utredningen, skapa bättre förutsättningar för regeringens styrning inom upphandlingsområdet. Det kommer i större utsträckning vara en myndighet att vända sig till med olika uppdrag. Det blir en myndighet att föra dialoger med. Även åiterrapporteringen kommer att förenklas när flera verksamheters aktiviteter och prestationer kommer att rapporteras i en och samma årsredovisning. Slutligen bedöms en breddning av Upphandlingsmyndighetens uppdrag i enlighet med utredningens förslag innebära stora mervärden i det stöd och underlag som myndigheten bistår regeringen och Regeringskansliet med, genom att myndigheten kommer att kunna bidra mer flera perspektiv, såväl teori som praktik samt e-handel.

Utvecklingen inom området kommer att gynnas

En positiv effekt av att samla upphandlingsstödjande/främjande verksamhet inom Upphandlingsmyndigheten är, som utredningen ser det, att det kommer att ge bättre förutsättningar att utveckla verksamheten i dessa olika delar. Detta hänger delvis samman med att en större organisation i regel har större kapacitet att arbeta med utvecklingsfrågor. Men det hänger också ihop med att en organisation med ett samlat ansvar för vissa frågor i regel har bättre möjligheter att prioritera rätt frågor och satsa på lösningar som ut ett helhetsperspektiv bedöms ge störst effekt.

Ett konkret exempel på detta gäller främjandet av elektroniska inköpsprocesser. I dag är detta ansvar uppdelat mellan Upphandlingsmyndigheten och Digg där den förstnämnda myndigheten förenklat har ansvar för att främja digitaliseringen av inköpsprocessens första del, förfarandet fram till tilldelande av kontrakt (e-upphandling) medan den sistnämnda myndigheten ansvarar för att främja hur pro-

cessens andra del, från beställning till fakturering (e-handel) genomförs. Genom att föra över den senare delen till Upphandlingsmyndigheten skapas ett sammanhållet ansvar för en digital inköpsprocess, vilket högst sannolikt kommer att gynna utvecklingsarbetet inom detta område, inte minst inom statistikområdet, vilket utvecklas längre fram i detta avsnitt.

Ett tredje område som bedöms gynnas rör analys. Ett viktigt område när det gäller att utveckla den offentliga upphandlingen i riktning mot att förverkliga effektiviseringspotentialen är för Upphandlingsmyndigheten att utveckla analysarbetet på myndigheten bland annat med utgångspunkt från statistik rörande upphandling och inköp. Genom den större organisationen breddas och stärks analyskapaciteten. Möjligheterna i denna del gynnas även av att myndigheten kommer analysera samtliga inköpskategorier som inköpscentralen har, dessa kan ligga till grund för andra analysprodukter.

Ett annat område där utredningen ser en potential är arbetet med att motverka att oseriösa näringsidkare erhåller kontrakt som leverantör till den offentliga förvaltningen. Det bör särskilt övervägas hur ett sådant uppdrag till den nya myndigheten bör formuleras.

Upphandlings- och inköpsstatistiken kommer att bli mer komplett och gynnas av ett samlat ansvar för den elektroniska inköpsprocessen

Att ha god statistik inom upphandlingsområdet är centralt. Utredningen kan konstatera att upphandlingsstatistiken har utvecklats över tid, från ett läge där den var högst rudimentär till att i dag möjliggöra bättre uppföljning och analys av hur den offentliga upphandlingen utvecklats. Genom att tillföra statistik inom det statliga ramavtalsområdet blir statistiken mer komplett. Utredningens uppfattning är dock att statistiken fortfarande är bristfällig. Till exempel saknas det fortfarande i stor utsträckning statistikuppgifter rörande de statliga myndigheternas, regionernas och kommunernas faktiska inköp, det vill säga den andra delen i inköpsprocessen. Detta gör att analyser inte går att göra inom viktiga områden, exempelvis i vilken omfattning direktupphandlingar görs.

Ett annat exempel är att bristfällig inköpsstatistik kan göra det mindre intressant för potentiella leverantörer att delta i offentliga

upphandlingar – det blir svårare för dessa potentiella leverantörer att bedöma försäljningspotentialen. Generellt torde det också vara så att statistiskt inriktad forskning inom upphandlingsområdet kommer till stånd i väsentligt mindre omfattning än vad som skulle vara fallet med bättre och mer detaljerad statistik. En viktig anledning till att upphandlings- och inköpsstatistiken fortfarande är så pass bristfällig är att det under lång tid saknades en aktör med uppdrag att främja upphandlingsområdet och ta ett helhetsgrepp på statistikfrågan, något som kopplar till diskussionen ovan om det i dag delade ansvaret mellan Upphandlingsmyndigheten och Digg när det gäller att främja en elektronisk inköpsprocess. Som utredningen ser det är en sammanhållen digital inköpsprocess som genererar data och information närmast en förutsättning för att erhålla god statistik avseende inköpsvärden med mera. Detta kommer att gynnas av utredningens förslag.

Risken för intressekonflikter går att hantera

I den utredning som låg till grund för bildandet av det statliga upphandlingsstödet, som sedermera blev Upphandlingsmyndigheten, diskuterades möjliga risker med att ha upphandlingsstödjande- och främjandeverksamhet samt operativ upphandlingsverksamhet i en och samma organisation. I grunden handlar de framförda riskerna om att Upphandlingsmyndigheten och Statens inköpscentral har olika uppdrag och verksamheter som till en del kan stå i konflikt med varandra. En risk som bör beaktas är att inköpscentralen har ett partsförhållande med de leverantörer som tilldelats ramavtal, vilket kan göra det svårt för en leverantör att känna förtroende för ett upphandlingsstöd som är kopplat till Statens inköpscentral. En annan risk är att det från upphandlande myndigheters perspektiv kan vara svårt att förstå att en myndighet både har ett generellt stöd-perspektiv i vägvals- och upphandlingsfrågor och samtidigt är en del i styrningen av genomförandet (det vill säga tillhandahåller ramavtal som enligt gällande förordning på området ska användas).⁴ En tredje risk har att göra med att inköpscentralen ibland kan behöva pröva lagstiftningens ramar i domstol och där detta kan försvåras av att vara en del i en myndighet som ska tillhandahålla ett brett

---

⁴ Förordning (1998:796) om statlig inköpsamordning.

och generellt stöd till alla upphandlande myndigheter och leverantörer. En fjärde risk eller snarare komplicerande faktor är att det kan finnas en motsättning som grundas på att verksamheterna har olika finansieringsmodeller. Inköpscentralen är för sin finansiering beroende av att statliga myndigheter väljer att använda dess ramavtal, något som kan påverka vägledningssuppdraget eftersom valet att använda ett centralt ramavtal eller att göra en egen upphandling är en viktig upphandlingstaktisk fråga för statliga myndigheter.

Som utredningen ser det handlar dessa risker till stor del om förhållningssättet vis-a-vis de uppgifter som Upphandlingsmyndigheten respektive SIC i dag har. I båda verksamheterna finns redan i dag risker som måste hanteras på ett klokt sätt. Upphandlingsmyndighetens uppgift är att fungera som ett stöd för alla upphandlande organisationer och leverantörer i upphandlingsrelaterade frågor. Detta uppdrag består i sin tur av olika uppdrag: ge information och vägledning, ansvara för statistik, ge stöd i statsstödsfrågor med mera. Ett centralt ingångsvärde i detta arbete är att myndigheten ska agera opartiskt. Myndigheten får till exempel inte ägna sig åt rådgivning i enskilda fall eftersom detta skulle kunna ge en potentiell leverantör konkurrensfördelar i kommande upphandlingar. På samma sätt får myndigheten inte ge råd hur en upphandlande myndighet ska agera eller göra i en viss upphandling, bland annat eftersom detta i en förlängning skulle kunna leda till att myndigheten ger sig in på de privata upphandlingskonsulternas område med de problem som detta kan föra med sig i form av snedvridning av konkurrens med mera.

I praktiken är detta inte alltid en enkel balansgång. Det kommer från tid till annan uppstå en gränsdragningsproblematik. Att uppträda och agera på ett sådant sätt att opartiskheten i informations- och stödverksamheten inte riskeras är därför någonting som myndigheten hela tiden måste arbeta aktivt med.

SIC:s uppgift är att upphandla samordnade ramavtal åt de statliga myndigheterna och inom it-området även åt regioner och kommunerna i den mån dessa vill delta i upphandlingarna. Även i denna verksamhet finns det i dag risker som måste hanteras, framför allt gällande potentiella och faktiska leverantörer. I en viss mening kan dessa risker sägas vara större eftersom det kan handla om stora ekonomiska vinster för leverantörer att tilldelas ett statligt ramavtal. Risken för mutor och påtryckningar på medarbetare på SIC från

enskilda leverantörer i syfte att få fördelar i kommande upphandlingar är någonting som SIC hela tiden måste vara vaksamma på. I likhet med Upphandlingsmyndigheten måste SIC inom ramen för sitt uppdrag agera på ett opartiskt sätt för att inte riskera att ge vissa leverantörer konkurrensfördelar i upphandlingarna. Även detta är praktiken inte alla gånger enkelt.

Poängen är således att Upphandlingsmyndigheten och SIC inom ramen för sina respektive uppdrag redan i dag har risker att hantera som i båda fallen i grunden handlar om att på ett korrekt sätt förhålla sig till uppdragen och dess gränser och agera på ett opartiskt sätt. En överföring av uppgiften att upphandla samordnade ramavtal från Kammarkollegiet till Upphandlingsmyndigheten kommer inte att ändra den sistnämndas informations- och främjandeuppgift eller de andra uppgifterna. De risker som finns måste hanteras på precis samma sätt i dag. Det tillkommande operativa upphandlingsuppdraget med sina existerande risker måste även det hanteras på samma sätt som i dag.

Utredningen är medveten om att det finns en risk för otydlighet när Upphandlingsmyndigheten enligt förslaget både får uppgiften att å ena sidan ge stöd och vägledning till upphandlade statliga myndigheter och å andra sidan upphandla och tillhandahålla samordnade ramavtal som enligt gällande förordning på området innebär ska användas såvida inte en myndighet finner att ett annat avtal är sammantaget är bättre. Som utredningen ser det innebär detta att Upphandlingsmyndigheten på fråga från en statlig myndighet som funderar på att göra avsteg från förordningen förklarar vad som gäller och ger vägledning vad myndigheten i fråga ska tänka på ifall den väljer att göra en egen upphandling.

Det krävs en tydlighet angående Upphandlingsmyndighetens breddade uppdrag

Utredningen bedömer att en tydlighet avseende Upphandlingsmyndighetens olika uppgifter tillsammans med ett fortsatt aktivt arbete att säkerställa ett opartiskt agerande kommer att räcka långt för att hantera de risker som lyfts ovan.

Med utredningens förslag kommer myndighetens uppgift bestå av ett stödjande- och främjande uppdrag riktat mot alla upphandlande organisationer inom den offentliga förvaltningen samt till

leverantörer. Men myndigheten kommer också att ha uppgiften att upphandla samordnade ramavtal för statliga myndigheter och inom it-området även för regioner och kommuner. Utredningens bedömning är att genom att tydliggöra dessa båda uppgifter, vad de syftar till, vad myndighetens gör i det ena respektive det andra med mera torde risken för oklarheter vad myndighetens roll är, risken för att uppfattas sitta på dubbla stolar etcetera avsevärt kunna begränsas. Myndigheten har redan i dag att hantera flera olika uppgifter med olika syften.

Sammanfattningsvis bedömer utredningen att förslaget fördelar överväger de möjliga risker som finns. Genom förslaget ser utredningen att stödet och utvecklingen inom området offentlig upphandling/offentliga affärer kan ta betydande steg framåt, vilket är nödvändigt för att realisera effektiviseringspotentialen. De risker som finns bedöms kunna hanteras på det sätt utredningen pekar på.

Vidare bedömer utredningen att konsekvenserna för Kammarkollegiet och Digg verksamhetsmässigt är begränsande. Synergierna mellan uppgiften att upphandla samordnade ramavtal och Kammarkollegiets övriga uppgifter ser utredningen som små. När det gäller uppgiften att främja den elektroniska inköpsprocessen bedömer Digg att uppgiften kopplat till Peppol är integrerad med myndighetens digitala infrastruktur varför utredningens förslag inte omfattar den delen. Det övriga främjandeuppdraget har inte samma koppling.

När det gäller övriga konsekvenser innebär uppgiftsöverföringen av SIC, som är en Kammarkollegiets större verksamheter, att myndigheten förlorar ett signifikant bidrag för overheadkostnader.

6.3 Ett breddat uppdrag till nya Statskontoret

Utredningens förslag: Den nya myndigheten Statskontoret bör tillföras nya uppgifter. Myndigheten bör få i uppgift att:

- löpande genomföra utgiftsöversyner inom alla utgiftsområden,
- vara regeringens organ för att utvärdera stora reformer,
- ansvara för nätverk för metodfrågor och erfarenhetsutbyte mellan statens analys- och utvärderingsmyndigheter.

Ekonomistyrningsverkets uppgift att göra prognoser flyttas till Konjunkturinstitutet.

6.3.1 Bakgrund till förslaget

Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2025 att inordna nuvarande Statskontoret i Ekonomistyrningsverket (ESV). Den nya myndigheten benämns Statskontoret. Bakgrunden är att regeringen anser att förmågan att ompröva befintliga utgifter och verksamheter behöver stärkas och att åtgärder behöver vidtas för att säkerställa att regeringen får det underlag den behöver för att kunna fatta nödvändiga beslut. Därför behövs en samlad resurs med uppgift att bistå regeringen i arbetet med att ta fram underlag för omprövning och analys av den offentliga förvaltningens funktionssätt, effektivitet, organisering och utveckling. Regeringen bedömer att den överblick och helhetssyn som detta förutsätter kräver att Statskontorets och ESV:s uppgifter läggs samman. Den sammanslagna myndigheten får en tydlig och stärkt uppgift att ta fram underlag för regeringens omprövning av befintliga utgifter och verksamheter. ESV får även i uppdrag av regeringen att från 1 januari 2025 inrätta en granskningsfunktion för regionerna.

Utredningen delar regeringens bedömning om behovet av en sektoroberoende myndighet som kan göra sektorsövergripande analyser av statsförvaltningen och lägga förslag till regeringen om åtgärder för att förbättra styrningen och öka effektiviteten i statsförvaltningen. För att verksamheten i offentlig sektor ska vara effektiv över tid krävs en god anpassningsförmåga. God anpassningsförmåga innebär att det offentliga åtagandet förändras i takt

med att samhällets behov och de politiska prioriteringarna förändras. Strävan bör hela tiden vara att statsförvaltningen ska vara så effektiv som möjligt. En regelbunden omprövning kommer att krävas framöver för att möta utmaningarna i den demografiska utvecklingen, att öka den ekonomiska tillväxten, klimatomställningen och i nästa steg av digitaliseringen av offentlig sektor. Utredningen delar regeringens bedömning om vikten av frågan och stödjer förslaget att den nya myndigheten Statskontoret får en förstärkt roll som regeringens myndighet för att ta fram underlag för omprövning.

Sammanslagningen gör att det framöver kommer att finnas en sektoroberoende myndighet under regeringen med expertis inom offentlig, främst statlig förvaltning, som fokuserar på omprövning, analys, utvärdering, effektivitet och produktivitet. Det är därför naturligt för utredningen att lämna förslag till lösning på direktivens uppdrag som stärker den nya myndighetens roll att vara regeringens centrala organ för att ta fram underlag för omprövning, samt att analysera effektivitet och produktivitet i staten.

6.3.2 Behovet av en myndighet som genomför utgiftsöversyner

Genom effektivisering och omprövning av den statliga verksamheten kan utrymmet för nya utgifter öka utan att de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet äventyras. Riksdagen fattar beslut om hela den statliga budgeten varje år. Men merparten av utgifterna styrs av lagar och avtal och är inte föremål för omprövning i beredningen av budgeten.

En utgiftsöversyn är ett ramverk för att regelbundet granska och ompröva även tidigare beslut om offentliga utgifter. Resultaten från en utgiftsöversyn kan användas i budgetprocessen för att ge regeringen förbättrad kontroll över de samlade utgifterna och säkerställa att medlen används i enlighet med politiska prioriteringar. Genom dessa översyner analyseras ett utvalt område ingående för att identifiera förändringar som kan leda till att utgifterna skapar större mervärde för samhället och stämmer bättre överens med de politiska prioriteringarna. Enligt OECD är Sverige ett av få medlemsländer som ännu inte infört ett ramverk för utgiftsöversyner och organisationen rekommenderade redan 2013 Sverige att införa utgiftsöver-

syner som en regelbunden process med koppling till den årliga budgetprocessen.⁵

Utredningens bedömning är att det finns mekanismer på plats för att säkerställa de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet. Däremot saknas det en tillräckligt verkningsfull process för regelbunden översyn och omprövning av tidigare beslutade offentliga åtaganden. Även när det gäller att säkerställa kostnadseffektiviteten i den befintliga statliga verksamheten finns det utrymme för förbättringar. En möjlig förklaring till att Sverige fortfarande inte har en process för att kontinuerligt ompröva åtaganden kan vara att de automatiska budgetförstärkningarna gör att så länge ekonomin växer skapas ett utrymme för nya reformer utan att några beslut om omprövningar behöver fattas.

Tidigare har ESV föreslagit hur en generisk modell för utgiftsöversyner skulle kunna implementeras i Sverige.⁶ Förslaget innebär att regeringen på försök inrättar ett ramverk för utgiftsöversyner. Utredningens uppfattning är att ramverket skulle kunna införas och justeras vid behov och därmed skulle någon försöksperiod inte vara nödvändig, eftersom regeringen alltid har möjlighet att justera i pågående verksamheter som inte fungerar tillräckligt väl. En väsentlig del i ramverket kring utgiftsöversyner är att det tidsmässigt bör anpassas till den årliga budgetprocessen. Vid ett införande av utgiftsöversyner finns det flera internationella erfarenheter att ta del av.⁷

6.3.3 Behovet av en myndighet med kapacitet att utvärdera stora reformer

Utredningen tilläggsdirektiv anger kortfattat att utredningen ska analysera hur nuvarande analys- och utvärderingsmyndigheter och eventuella sammanslagningar av dessa ska kunna ha kapacitet att analysera och utvärdera stora reformer. En första fråga att besvara är vad som är en stor reform. En andra fråga är vem som ska ha kapacitet att analysera och utvärdera stora reformer.

Stora reformer definieras vanligtvis som omfattande och betydande förändringar som genomförs i ett samhälle, en sektor eller ett politiskt system med syftet att förbättra, omstrukturera eller

---

⁵ OECD (2013). *Value for Money in Government: Sweden 2013*.

⁶ ESV (2023:3). *Utgiftsöversyner – anpassar det offentliga åtagandet till nya behov och prioriteringar*.

⁷ OECD (2022). *OECD Best Practices for Spending reviews*.

transformera hur en viss institution eller process fungerar. Definitionen kan variera beroende på kontext och disciplin, men i det följande redovisas några viktiga kännetecken som används för att beskriva stora reformer.

Ett första kännetecken är att reformen är omfattande i den meningen att den berör flera nivåer, det vill säga såväl nationell, regional och lokal nivå. Stora reformer är därmed ofta genomgripande och påverkar hela samhället, stora geografiska områden eller omfattande institutioner. Reformen har därmed en bred påverkan på samhällsstrukturer, politik eller ekonomi.

Ett andra kännetecken är att stora reformer ofta innebär djupgående förändringar i den befintliga strukturen. Reformerna kan omfatta omorganisationer av institutioner, förändringar i lagstiftningen eller skiftande roller och ansvar för olika aktörer.

Ett tredje kännetecken är att stora reformer ofta har en långsiktig påverkan och syftar till att skapa varaktiga förändringar i system och processer. De är inte tillfälliga åtgärder utan innebär förändringar som förväntas ha verkan och betydelse under lång tid.

Ett fjärde kännetecken är att en stor reform nästan alltid är komplex eftersom den kräver politiskt stöd, samordning mellan olika aktörer och involverar många intressenter. Genomförandet av reformen måste även kunna hantera olika intressen, vilket ofta leder till behov av politiska förhandlingar.

Ett femte kännetecken är att en stor reform ofta består av många delreformer eller delkomponenter som påverkar olika delar av ett system. Den kan exempelvis inkludera förändringar i lagstiftning, finansiering, institutionell struktur och regleringar på en och samma gång.

Ett sjätte kännetecken är att stora reformer ofta kräver betydande offentliga resurser, både ekonomiska och administrativa, för att genomföras. En stor reform kan kräva omfattande investeringar i infrastruktur, utbildning, teknik eller personal.

Ett sjunde kännetecken är att stora reformer ofta innebär ändringar i lagar och förordningar. Dessa lagändringar kan ha stora effekter på hur samhället fungerar och på människors rättigheter och skyldigheter.

Ett åttonde kännetecken är att stora reformer också kan innebära en förändring i normer och värderingar. I dessa fall är reformen

inte bara teknisk eller administrativ, utan den utmanar också invanda tankesätt och beteenden i samhället.

Sammanfattningsvis brukar stora reformer kännetecknas av en kombination av ovanstående punkter, det vill säga de definieras genom sin omfattning, långsiktiga påverkan, komplexitet och betydande resurskrav. De innefattar även vanligtvis djupgående strukturella förändringar och ofta flera komponenter som involverar olika delar av samhället eller ett system. Vad som i varje enskilt fall avgör om en reform är av en sådan dignitet att den kan kallas en större reform är på förhand omöjligt att svara på. Det får avgöras från fall till fall.

Regeringen har slagit fast att stora reformer som regel bör utvärderas och konstaterar att reformer inom områden som saknar fristående analysmyndighet som regel utvärderas av kommittéer eller av Statskontoret (skr. 2022/23:25). Statskontoret har tidigare bland annat utvärderat ombildningen till en sammanhållen polismyndighet samt granskat Försäkringskassans förändringsarbete i samband med att Försäkringskassan bildades.⁸ Vidare har ESV fått i uppdrag att koordinera arbetet med metodutveckling, vägledning och utbildning när det gäller konsekvensutredningar.⁹ En sammanläggning av de två myndigheterna och den förstärkta rollen att vara regeringen centrala organ för att ta fram underlag för omprövning, samt att analysera effektivitet och produktivitet i staten gör att kapaciteten att utvärdera stora reformer ytterligare stärks. Mot bakgrund av det anser utredningen att den nya myndigheten Statskontoret är väl lämpad och kommer att ha kompetens att analysera och utvärdera stora reformer, framför allt avseende stora organisatoriska eller förvaltningspolitiska reformer och reformer som har omfattande ekonomiska konsekvenser. Det nya Statskontoret har god kompetens inom statlig förvaltning, styrning, organisering och ekonomi och kan ta ett sektorsövergripande helhetsperspektiv.

Avseende mer sektorsspecifika reformer gör utredningen bedömningen att även övriga analys- och utvärderingsmyndigheter har god kapacitet att analysera och utvärdera stora reformer inom sina ansvarsområden. Det gäller särskilt i de fall när det krävs djup sakkompetens inom en sektor eller om en utvärdering kräver till-

---

⁸ Statskontoret (2018:18). *Ombildningen till en sammanhållen polismyndighet. Slutrapport*. Statskontoret (2008). *Det nya Försäkringskassan – Delrapport 3*. 2005/298–5.

⁹ Regeringsbeslut Fi2024/01483. *Uppdrag till Ekonomistyrningsverket att ta fram ett ramverk för vägledning för konsekvensutredningar och erbjuda handledning*.

gång till registerdata, vilket sektorsmyndigheterna i många fall har. Vidare lägger utredningen förslag (se avsnitt 6.4 och avsnitt 6.5) som ytterligare stärker förmågan och kapaciteten att utvärdera stora reformer ur ett sektorsspecifikt helhetsperspektiv. Utredningen anser att förmågan och kapaciteten att göra analyser och utvärderingar såväl ex-ante som ex-post är centrala för regeringens möjligheter att styra politikens inriktning. Framför allt vill utredningen betona att ex-ante analyser hittills inte har varit ett prioriterat område.¹⁰

Utredningen anser vidare att statens kapacitet att samlat analysera och utvärdera kommunsektorn (kommuner och regioner) inte är optimalt organiserad. I dag är analyser och utvärderingar av kommunernas och regionernas verksamheter fördelade på flera myndigheter och aktörer, där sektorsspecifika analyser och utvärderingar i huvudsak genomförs. Staten har därmed ingen myndighet som har ett samlat ansvar för att utvärdera kommunsektorn som helhet. Utredningen har dock inte haft möjlighet att tillräckligt fördjupa sig i frågan för att kunna lägga ett konkret förslag.

6.3.4 Behovet av en myndighet för metodstöd vid analyser av offentlig sektor

Staten bör ha en utpekad samlade kraft för att samla och sprida kunskap om metoder inom analys, utvärdering och effektivisering av offentlig, främst statlig sektor. Utredningen anser att den nya myndigheten Statskontoret bör få ett ansvar för nätverk för metodfrågor och erfarenhetsutbyte mellan statens analys- och utvärderingsmyndigheter inom områdena omprövning, analys, utvärdering och effektivisering.

Myndigheten bör fungera som en nationell resurs som samordnar och sprider kunskap om metoder och verktyg. Det innebär att myndigheten ska samla och sprida *best practices* inom utpekade områden, följa den forskning och utveckling som sker inom dessa områden, skapa nätverk och lämpliga samverkansgrupper för att underlätta utbytet av erfarenheter från forskning och praktik samt vid behov samordna utbildningsinsatser för statliga myndigheter.

---

¹⁰ Riksrevisionen (2022:15). *På skakig grund – beslutsunderlag inför stora reformer*. Riksrevisionen (2023:15). *Statens åtgärder för utveckling av energisystemet – reaktiva och bristfälligt underbyggda*.

Flera av analys- och utvärderingsmyndigheterna har i dag i uppgift att utveckla modeller och metoder inom sina respektive ansvarsområden. Exempelvis har Kulturanalys enligt sin instruktion i uppgift att främja utvecklingen av utvärderings- och analysmetoder inom sitt verksamhetsområde. Tillväxtanalys har fått en anslagsförstärkning för att utveckla sin verksamhet inom effektutvärderingar. Analys- och utvärderingsmyndigheterna har initierat ett samarbete kring metoder genom ett metodnätverk. Syftet är att föra en dialog om metodfrågor och identifiera behov av lärande och utbyta erfarenheter och är ett sätt att stärka myndigheternas kompetensutveckling på metodområdet.¹¹

Utredningen anser att det nya Statskontoret kan vara en samlande och samordnande kraft när det gäller metodstöd, och kan bygga vidare på det nätverk som redan existerar. Risken med mer informella nätverk är att de blir personberoende vilken kan påverka kontinuiteten i arbetet negativt vid personalförändringar. Om det nya Statskontoret får i uppgift att vara en samlande kraft förbättrar det förutsättningarna för kontinuitet. Myndighetens erfarenhet av att anordna utbildningar gör att det även finns en infrastruktur och ett verksamhetsstöd som kan stötta upp arbetet. Det nya Statskontorets bredd och kunskap av metoder för utvärdering inom förvaltningspolitiken och statlig styrning (ekonomisk, finansiell och organisatorisk styrning) i kombination med den metodkunskap som finns hos de sektorsspecifika analys- och utvärderingsmyndigheterna ger möjlighet till erfarenhetsutbyte inom ett brett spektra av metoder.

Utredning anser att uppdraget att ha en samordnande roll inom området inte innefattar uppdrag kring till exempel centraliserad datalagring eller beslut om standarder.

6.3.5   ESV:s prognosverksamhet överförs till Konjunkturinstitutet

ESV har i dag en instruktion som anger att de ska göra analyser av och prognoser för statens utgifter respektive inkomster och intäkter, göra prognoser för kommunsektorn och ålderspensionssystemet

---

¹¹ Tillväxtanalys och MTFA (2024). *Metodnätverk för analys- och utvärderingsmyndigheterna*. Promemoria.

samt för hela den konsoliderade offentliga sektorn.¹² Myndigheten ska även inför den ekonomiska vårpropositionen och budgetpropositionen sammanställa underlag till Finansdepartementet samt analysera måluppfyllelsen av de budgetpolitiska målen, det vill säga för utgiftstaket för de statliga utgifterna, balanskravet för kommunsektorn och överskottsmålet för den offentliga sektorn. Myndigheten ska redovisa prognoser avseende statens utgifter, dels i enlighet med strukturen för statens budget, dels realekonomiskt fördelat och utveckla och förvalta metoder och modeller så att kvaliteten på prognoser, kalkyler och analyser kan förbättras.

Prognoser över svensk, offentlig och statens ekonomi sker på flera myndigheter. När det gäller den offentliga ekonomin görs prognoser framför allt på Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet (KI) och ESV. Även några privata aktörer, främst banker, har egna prognosavdelningar som till del analyserar offentlig ekonomi.

Utredningen har övervägt olika alternativa lösningar för att samla statens prognosverksamhet på färre myndigheter. Ett alternativ som övervägts är att samla all prognosverksamhet i en myndighet. Utredningen har inte haft möjlighet att göra en så djup och omfattande analys som är nödvändigt för att gå fram med ett sådant förslag. Utredning bedömer att det ändå är lämpligt att ta ett steg i riktning mot en koncentration av prognosverksamheten i staten. Bland annat utifrån det faktum att det nya Statskontoret kommer att få flera nya omfattande uppgifter, har utredningen sett det som möjligt och lämpligt att flytta den del av nuvarande ESV:s uppgifter som avser prognoser till KI. KI får därmed en starkare och samlad roll som framtagare av underlag till Regeringskansliet om offentlig och statlig ekonomi.

Vissa delar av den verksamhet som i dag ligger under ESV och som avser statsredovisningen och underlag för Årsredovisningen för staten samt statsbudgetsystemet Hermes bör ligga kvar på den nya myndigheten Statskontoret.

---

¹² 2 § p.3 samt 5 § förordning (2016:1023) med instruktion för Ekonomistyrningsverket.

6.3.6 Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi inrättas som ett särskilt organ inom det nya Statskontoret

Förslag: Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) inordnas som ett särskilt organ inom den nya myndigheten Statskontoret.

Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) har till uppgift att ta fram underlag och rapporter som kan ligga till grund för samhällsekonomiska och finanspolitiska beslut. ESO genomför aktuella studier genom att identifiera viktiga frågor i samhällsdebatten och i samhällsutvecklingen. ESO är politiskt oberoende och rapporternas kvalitet säkerställs genom väl underbyggd forskning samt en omfattande granskning.

Organisatoriskt är ESO en självständig permanent kommitté under Finansdepartementet. Arbetet leds av en ordförande och styrelsen består av ledamöter med kunskaper från olika samhällsvetenskapliga discipliner och offentlig förvaltning. Styrelsen är ansvarig för verksamheten och anger riktlinjerna för arbetet. Detta innebär bland annat att styrelsen prioriterar mellan studieområden, beslutar vilka studier som ska genomföras och vilka studier som ska ges ut i ESO:s löpande skriftserie. Till sitt förfogande har styrelsen ett kansli som tar fram förslag till studieområden och sköter det administrativa arbetet i kommittén.

Utredningen har övervägt tre alternativ för ESO. För det första att inordna ESO i en existerande myndighet, för det andra att ESO övergår från att vara en kommitté till att vara en enrådighetsmyndighet och för det tredje att bibehålla ESO:s med nuvarande organisationsform.

Utredningen anser att permanenta statliga uppgifter bör bedrivas i myndighetsform. Av det skälet anser utredningen att det tredje alternativet inte är aktuellt. Utredningen bedömer att det, oavsett lösning, är viktigt att ESO:s uppdrag bibehålls intakt och att ESO fortsatt är ett organ som är oberoende och där nuvarande beslutsformer bibehålls i så stor utsträckning som möjligt.

Som redovisats under avsnitt 6.3, så föreslår regeringen att det nya Statskontoret som sektoroberoende myndighet fokuserar på omprövning, analys, utvärdering, effektivitet och produktivitet. Utredningen ser flera möjliga synergier mellan ESO:s verksamhet

och uppdraget för det nya Statskontoret. Bägge organisationerna är sektoroberoende och har omprövning, samhällsekonomisk effektivitet och kostnadseffektivitet som ledstjärnor för verksamheten. Vidare bedömer utredningen det redan i dag finns närliggande uppgifter mellan ESV, Statskontoret och ESO som gör att staten som helhet skulle vinna på om organisationerna samordnade verksamheten mer. ESO har lång erfarenhet av att ta fram relevanta analyser som belyser olika delar av den offentliga verksamheten utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv som den nya myndigheten Statskontoret kan dra nytta av. Utredningen bedömer även att ESO får flera fördelar av att vara en del i en större organisation. Det ger ESO tillgång till ett robust verksamhetsstöd och det nya Statskontoret har lång erfarenhet av att ordna seminarier och utbildningar.

Statskontoret har i en rapport pekat på att regeringen bör vara restriktiv med att inrätta särskilda organ, men visar även att det är en flexibel organisationsform som kan användas för att lösa olika organisatoriska utmaningar. Ett särskilt organ är en del av myndigheten, samtidigt som organet har en självständig roll. I de flesta fall styr regeringen organet genom att kortfattat beskriva dess uppgift och ansvarsområde i myndighetens instruktion. Men regeringen kan även styra vilka som är ledamöter.¹³

Utredningen föreslår att ESO inordnas som ett särskilt organ i det nya Statskontoret. Utredningen gör bedömningen att möjligheterna för ESO att fortsätta bedriva sin verksamhet med nuvarande uppdrag och beslutsmandat oförändrade är goda om ESO organiseras som ett särskilt organ i det nya Statskontoret. Utredningen vill även betona att detta är väsentligt, inte minst för att bibehålla den starka legitimitet ESO har inom akademien och förvaltningen.

---

¹³ Statskontoret (2023). *Myndigheternas särskilda organ. Vad, hur och varför.*

6.4 En myndighet med ett samlat ansvar för analyser och utvärderingar inom hållbar tillväxt och infrastruktur

Utredningens förslag: En myndighet med ett samlat ansvar för analyser och utvärderingar inom hållbar tillväxt och infrastruktur, särskilt transportinfrastruktur, skapas genom en sammanläggning av Trafikanalys och Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys). Utredningen föreslår att sammanläggningen sker genom att Trafikanalys befintliga uppgifter och verksamhet i sin helhet inordnas i Tillväxtanalys. I samband med inordnandet avvecklas Trafikanalys som egen myndighet. Konjunkturinstitutets uppgift avseende miljöekonomiska analyser överförs till Tillväxtanalys. I samband med uppgiftsöverföringen sker en anslagsöverföring från Konjunkturinstitutet till den sammanslagna myndigheten.

Utredningen föreslår att myndigheten även får i uppgift att utvärdera och analysera den samhällsekonomiska effektiviteten och måluppfyllelsen inom miljö-, klimat- energi- och transportpolitiken.

Myndigheten bör byta namn för att bättre spegla dess breddade ansvarsområde.

Utredningens bedömning: Förslaget skapar bättre förutsättningar att leverera heltäckande och tvärsektoriella analyser och ger tillgång till analyskapacitet inom områden som i dag inte täcks av en fristående analys- och utvärderingsmyndighet. Förslaget innebär en ökad verksamhetsnytta inom analys och utvärdering genom en breddning av ansvarsområdet.

6.4.1 Bakgrund till förslaget

Ekonomisk tillväxt, det vill säga att mängden varor och tjänster eller deras kvalitet ökar, är avgörande för ett lands utveckling. Genom ekonomisk tillväxt blir landet rikare och har mer resurser att lägga på exempelvis hälso- och sjukvården, försvaret eller socialförsäkringarna. Genom att de samlade inkomsterna ökar får också enskilda individer i genomsnitt större konsumtionsmöjligheter

vilket ger ökad levnadsstandard. Därtill kan läggas att det typiskt sett finns en korrelation mellan nivån på BNP och många andra indikationer på mänsklig vällevnad såsom hälsa, barnadödlighet, fattigdom, frihet med mera.

Utredningen kan konstatera att Sverige haft en relativt svag ekonomisk tillväxt, mätt i form av utvecklingen av BNP per capita, sedan finanskrisen åren 2008–2009 och i synnerhet de senaste fyra–fem åren då utvecklingen närmast stannat upp. Utvecklingen är bekymmersam om den inte bryts och har föranlett regeringen att bland annat tillsätta Produktivitetskommissionen, som har i uppdrag att analysera hur produktiviteten i den svenska ekonomin kan öka, (inklusive transportinfrastrukturen) vilket är avgörande för den ekonomiska tillväxten på längre sikt.¹⁴ Vad som avgör produktivitetens utvecklingen och därmed den ekonomiska tillväxten har under lång tid varit föremål för nationalekonomisk forskning. I grova drag har forskningen kommit fram till att det handlar om faktorer som hur mycket ett land investerar i fysiskt kapital (maskiner, produktionsanläggningar, infrastruktur med mera), hur landet bygger upp sitt humankapital (till exempel utbildningssystemet), hur mycket landets invånare arbetar samt sist men inte minst förmågan till innovationer. Dessa faktorer beror i sin tur på olika institutionella faktorer, som exempelvis skattesystemet, utbildningssystemet, graden av korrupption, och inkomstfördelningen i samhället. I budgetpropositionen pekar regeringen på behovet av reformer för ökad tillväxt (prop. 2024/25:1) och tillväxtagendan fokuserar på investeringar i forskning, infrastruktur och elförsörjning. En väl fungerande transportinfrastruktur är av central betydelse för ekonomisk tillväxt så att varor och människor kan transporteras på ett tidseffektivt och säkert sätt. Det är även centralt att det finns ett väl fungerande energisystem som bland annat säkrar en fossilfri elproduktion som ger en tillförlitlig tillgång till energi på för svensk industri konkurrenskraftiga villkor.

De senaste decennierna har betydelsen av miljö- och klimat-aspekter kommit att få allt större tyngd i sammanhanget. Klimatomställningen innebär att flera politikområden närmar sig varandra och överlappar. Det övergripande målet för transportpolitiken är till exempel att säkerställa en samhällseffektiv och långsiktigt håll-

---

¹⁴ Dir. 2023:58. *Högre produktivitetstillväxt*. Se även prop. 2024/25:28. *Vägen till en pålitlig transportinfrastruktur – för att hela Sverige ska fungera*.

bar transportförsörjning för medborgare och näringsliv i hela landet. Men transportpolitiken ska även bidra till att det övergripande generationsmålet för miljö och miljö kvalitetsmålen möts. Energipolitiken syftar till att förena försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet. Sverige har egna klimatpolitiska mål, men arbetet med klimatomställning drivs framför allt inom ramen för EU:s Fit for 55. Lagstiftningspaketet Fit for 55 innehåller ny eller uppdaterad lagstiftning på klimat-, energi- och transportområdena som ska leda till minskade utsläpp. Kraven påverkar förutsättningarna för svenskt näringsliv och svensk konkurrenskraft.

Tre av de analys- och utvärderingsmyndigheter som omfattas av utredningens uppdrag har uppgifter med direkt koppling till området. Tillväxtanalys har i huvuduppgift att analysera och utvärdera effekter av statens insatser för en hållbar tillväxt och näringslivsutveckling. Myndigheten ska ta fram beslutsunderlag och rekommendationer för utveckling, omprövning och effektivisering av de statliga åtgärderna, samt peka på eventuella mållkonflikter. Myndigheten arbetar brett i detta och använder såväl kvalitativa som kvantitativa metoder, bland annat så kallade programteori, intervjuer, statistiskt baserad uppföljning men också avancerad effektutvärdering. Den sistnämnda verksamheten har fått större tonvikt över tid i och mångt och mycket till följd av ökad efterfrågan på denna typ av analyser från regeringen.

Trafikanalys har å sin sida i huvuduppgift att utvärdera och analysera effekterna av åtgärder inom transportområdet, med utgångspunkt i de transportpolitiska målen. Även Trafikanalys har i uppgift att bistå regeringen med underlag och rekommendationer och arbetar med ett flertal olika metoder. Myndigheten har ingående kunskap om de samhällsekonomiska modeller som Trafikverket använder i arbetet med att planera för nya investeringar i ny transportinfrastruktur, som i grunden baseras på traditionell samhällsekonomisk nytto- och kostnadsanalys. Såväl Trafikanalys som Tillväxtanalys är statistikansvarig myndighet inom sitt respektive område. Inom ramen för sin miljöekonomiska verksamhet gör Konjunkturinstitutet (KI) miljöekonomiska analyser, utvärderar den ekonomiska politikens effekter på en hållbar utveckling samt gör samhällsekonomiska analyser av miljö- och klimatpolitiska styrmedel. Mot bakgrund av tillväxtområdets betydelse, regeringens ambitioner inom området och de kopplingar som finns mellan

energi- och transportsystemens utveckling och förutsättningarna för en miljö- och klimatomfattigt hållbar ekonomisk tillväxt bedömer utredningen att det är angeläget att stärka regeringens analyskapacitet på området.

Utredningen anser att det kan åstadkommas genom en sammanläggning av Tillväxtanalys, Trafikanalys och KI:s miljöekonomiska verksamhet. Förslaget innebär att regeringen får tillgång till en analys- och utvärderingsmyndighet som spänner över fler politiskt viktiga områden.

6.4.2 Närmare om förslaget

Utredningen föreslår en sammanläggning av verksamheterna vid Tillväxtanalys och Trafikanalys. Det föreslås ske genom en inordning av Trafikanalys verksamhet i Tillväxtanalys. Förslaget innebär att samtliga Trafikanalys befintliga uppgifter och verksamhet inordnas i Tillväxtanalys i sin helhet. Trafikanalys avvecklas som egen myndighet i samband med inordnandet. Utredningen föreslår även att vissa av KI:s uppgifter förs över till och inordnas i den sammanslagna myndigheten. Det avser KI:s uppgifter och verksamhet avseende miljöekonomiska analyser. I samband med uppgiftsöverföringen sker en anslagsöverföring från Konjunkturinstitutet till den sammanslagna myndigheten.

Att utredningen föreslår en sammanläggning av myndigheter där en verksamhet inordnas i en existerande myndighet kan förklaras med att det underlättar genomförandeprocessen. Ett alternativ till inordning är att avveckla båda myndigheterna och bilda en helt ny myndighet. Det är dock ett förslag som försvårar och fördyrar genomförandet av förändringen och genomförandet riskerar dessutom att ta längre tid. Utredningen vill i det sammanhanget särskilt betona att utredningen betraktar förslaget som en sammanläggning av jämbördiga verksamheter, vilket bör avspeglas i myndighetens namn. Utredningen föreslår därför att den sammanslagna myndigheten bör byta namn. I det följande använder vi emellertid endast benämningen den sammanslagna myndigheten.

Utredningens förslag innebär att den sammanslagna myndigheten har som huvuduppgift att analysera och utvärdera effekter av statens insatser och åtgärder för en hållbar tillväxt och närings-

livsutveckling samt insatser och åtgärder inom transportområdet. Insatser och åtgärder inom transportpolitiken bör även fortsättningsvis analyseras och utvärderas utifrån de transportpolitiska målen i sin helhet, men även utifrån perspektivet av dess betydelse för en hållbar tillväxt och konkurrenskraft. Vidare ska myndigheten ha i uppgift att göra miljöekonomiska analyser samt samhällsekonomiska analyser av miljö- och klimatpolitiska styrmedel.

Myndigheten bör även få i uppgift att analysera och utvärdera politikens måloppfyllelse samt effekterna av insatser och åtgärder inom miljö, klimat- och energipolitiken. Analyserna och utvärderingarna bör göras med fokus på politikens påverkan på konkurrenskraft, näringslivets omställning, transport- och annan infrastruktur och en hållbar tillväxt. Utredningen ser även framför sig att den sammanslagna myndigheten utöver utvärderingar av enskilda insatser och styrmedel även ska göra analyser och utvärderingar utifrån ett systemperspektiv. Enligt utredningens bedömning ger förslaget en förbättrad kapacitet att utvärdera stora reformer inom områdena, gällande såväl ex-ante som ex-post analyser. Utredningen vill särskilt lyfta fram att Riksrevisionen har funnit att statens åtgärder för utveckling av flera politikområden, bland annat energiområdet, har genomförts utan tillräckliga konsekvensanalyser.¹⁵

Myndigheten ska enligt utredningens förslag ha i uppgift att bistå regeringen med beslutsunderlag och rekommendationer. Genom den sammanslagna myndigheten får regeringen tillgång till mer heltäckande beslutsunderlag och rekommendationer vilket kan skapa bättre förutsättningar för effektiviseringar och ge regeringen ett förbättrat underlag för politisk omprövning.

Myndigheten ska fortsatt vara statistikansvarig myndighet inom det som motsvarar Tillväxtanalys och Trafikanalys nuvarande ansvarsområden.

Utredningen vill betona betydelsen av att den nya myndigheten ska ha förmåga och tillräckliga resurser och kapacitet att genomföra såväl egeninitierade utredningar, som analyser och utvärderingar som genomförs på uppdrag av regeringen. Utredningen lägger därför ett förslag om uppgifts- och anslagsöverföring från Energimyndigheten (se avsnitt 6.4.4) som ytterligare skulle stärka kapaciteten hos den sammanslagna myndigheten.

---

¹⁵ Se till exempel Riksrevisionen (2023:15). *Statens åtgärder för utveckling av energisystemet.*

6.4.3 Fördelar och nackdelar med förslaget

Utredningen ser flera fördelar med förslaget men utredningen identifierar även vissa risker som behöver adresseras. Dessa utvecklas nedan.

Betydande fördelar i form av en samlad och mer mångfacetterad analyskapacitet som även täcker in områden som saknar fristående analyskapacitet

Trafikanalys och Tillväxtanalys har båda uppgifter inom samhälls-ekonomisk analys, men med olika perspektiv – trafik- och transportpolitik respektive näringsliv och tillväxt. Utredningen ser att myndigheternas ansvarsområden är näraliggande och att en sammanläggning kan stärka respektive verksamhet.

Genom att inkludera miljöekonomisk analys från KI stärks den samlade expertisen ytterligare, särskilt för att hantera frågor där klimat och miljö påverkar både transportsektorn och näringslivet. Exempelvis avseende elektrifiering, gröna investeringar och hållbar stadsutveckling. KI har kompetens inom miljöekonomiska analyser där utgångspunkten är kopplingen mellan samhällsekonomi och miljö och att effektivt hushålla med begränsade resurser. Genom att integrera denna kompetens i den sammanslagna myndigheten kan analyserna bli mer heltäckande och sammanhängande och bidra med en stärkt kompetens inom ett viktigt område. Detta skapar en stark plattform för komplexa analyser av hållbar utveckling där miljö- och klimatfrågor, transportinfrastruktur och näringslivs-aspekter är sammanflätade. En fördel är att analyserna även kan ge en mer heltäckande bild av klimatpolitikens samhällsekonomiska konsekvenser.

Utredningens kartläggning visar att det på miljö-, klimat- och energiområdet saknas en fristående analys- och utvärderingsmyndighet och bedömer att det behövs en sådan. Det finns i dag aktörer som analyserar och utvärderar specifika verksamheter och insatser. Kapaciteten är dock fördelad på ett antal olika myndigheter och aktörer. Genom utredningens förslag tillskapas en sådan fristående aktör som har fokus på resursanvändning och samhällsekonomiska effekter.

Utredningen bedömer att utredningens förslag stärker kapaciteten att analysera och utvärdera sektorsövergripande effekter oberoende från genomförandemyndigheter. Den sammanslagna myndigheten skulle kunna fungera som en enhetlig instans för tvärgående analyser inom transportinfrastruktur, energi, klimat och näringslivsutveckling. Det är utredningens bedömning att det skulle skapa en robust bas för policyutveckling och ge regeringen ännu bättre beslutsunderlag.

Myndigheternas kompetenser kompletterar och förstärker varandra

Utredningen bedömer att verksamheterna vid de tre myndigheterna bidrar med olika styrkor in i den sammanslagna myndigheten. Tillväxtanalys har över tid fått ett ökat fokus på effektutvärderingar och har fått anslagshöjning för att stärka sin verksamhet inom det området. Effekttvärderingar, som syftar till att analysera effekten av en viss insats eller åtgärd genom att kunna identifiera kausala samband genom experimentliknande upplägg, är till sin karaktär bakåtblickande analyser. För att kunna bedöma effekten av en viss åtgärd krävs i regel att det går en viss tid mellan åtgärdens införande och tills det att en effekt eller en utebliven effekt säkert kan konstateras. Det gäller speciellt eftersom effekterna ofta är större på lång sikt än på kort sikt eftersom det ger aktörerna större möjlighet att anpassa sitt beteende till de nya förutsättningarna. Detta betyder i sin tur att effekttvärderingars största bidrag i regel handlar om långsiktig kunskapsuppbyggnad om vilken politik som fungerar.

Trafikanalys har lång erfarenhet och kompetens av ex-ante analyser, bland annat genom sitt arbete med att granska och följa upp Trafikverkets modeller och utfallet av dessa för samhällsekonomiska analyser. Dessa analyser bygger på den metodik som inom det nationalekonomiska ämnet kallas för cost-benefit-analyser. Cost-benefit analyser är till sin karaktär framåtblickande genom att de syftar till att identifiera samhällsekonomiska nyttor och kostnader av planerade åtgärder, typiskt sett med sikte på att kunna jämföra olika investeringar eller åtgärder med varandra för att kunna välja det alternativ som bedöms vara samhällsekonomiskt mest lönsamt. KI:s miljöekonomiska verksamhet har fokus på att primärt analysera, i regel ex-ante, och bedöma kostnadseffektiviteten i olika

styrmedel för att uppnå klimat- och miljöpolitiska mål, där bland annat den så kallade EMEC-modellen – en allmän miljöekonomisk jämviktsmodell används.

Genom att i en och samma myndighet samla dessa kompetenser och arbetssätt ser utredningen framför sig att analyser och utvärderingar inom tillväxt men också klimat-, miljö-, transportinfrastruktur- och energiområdena kommer att gynnas och kunna bli mycket slagkraftiga. Både ex-ante och ex-post-analyser är viktiga för kunskapsuppbyggnad och policyanalys och utveckling inom området och kompletterar varandra.

Alla tre myndigheterna har i uppgift att utveckla modeller inom sina respektive ansvarsområden. Trafikanalys utvecklar trafikslagsövergripande utvärderingsmetoder, Tillväxtanalys utvecklar utvärderings- och analysmetoder inom sitt verksamhetsområde och KI utvecklar miljöekonomiska modeller. Utredningen gör bedömningen att en sammanläggning torde bidra till en ökad verksamhetsnytta inom dessa delar och kan bidra till kompetensutvecklingen.

Det är utredningens bedömning att en sammanläggning av myndigheterna både stärker analyskapaciteten samt minskar sårbarheten i respektive verksamhet, inte minst inom funktioner som verksamhetsstöd. Redan i dag finns också ett upparbetat samarbete mellan Trafikanalys och Tillväxtanalys avseende verksamhetsstöd som sannolikt kommer att kunna utvecklas ytterligare i en gemensam myndighet. En fördel i sammanhanget att båda myndigheterna har kontor i såväl Stockholm som i Östersund. Även KI har sitt säte i Stockholm.

Vidare har både Trafikanalys och Tillväxtanalys statistikfunktioner och ansvarar för officiell statistik. Statistikansvaret innebär bland annat att myndigheterna ansvarar för att samla in, förvalta och utveckla olika former av mikrodata. Att statistiken håller en hög kvalitet är en viktig förutsättning för myndigheternas analys- och utvärderingsverksamhet. Utredningen gör bedömningen att en sammanläggning kan förbättra förutsättningarna att förvalta och utveckla statistiken då sårbarheten i verksamheten minskar.

En breddad verksamhet med samma resurser medför vissa utmaningar

Utredningens förslag innebär att den sammanslagna myndigheten får ett bredare uppdrag som omfattar flera politikområden och perspektiv. Ett breddat ansvarsområde gör att det finns en risk att myndigheten kan tappa sektorsspecifik och djup sakkompetens om vissa frågor trängs undan i verksamheten. Genom att Trafikanalys inordnas i Tillväxtanalys kan det finnas en risk att myndigheten tappar kompetens inom infrastruktur och transportpolitik om personalen uppfattar att myndigheten tappar närheten till sektorn eller politiken. Det kan finnas en risk att vissa sakfrågor inte får tillräckligt verksamhetsfokus när myndigheten täcker ett bredare område. Kopplat till detta är att det bredare uppdraget ska genomföras med befintliga resurser. Det är naturligen så att den sammanläggning av de aktuella tre verksamheterna som förslaget innebär kommer att innebära att något av det som görs i dag inte kommer att kunna genomföras på samma sätt, lika ofta eller med samma djup om den sammanslagna myndigheten ska kunna göra bredare och mer systemövergripande analyser. För att realisera den potential som utredningen ser ligger i förslaget kommer den sammanslagna myndigheten med nödvändighet att behöva göra vissa omprioriteringar inom de befintliga uppgifterna.

Utredningen bedömer att risken att vissa sakfrågor nedprioriteras är förhållandevis begränsad och kan hanteras inte minst genom att regeringen i instruktionen kan ange att myndigheten har i uppgift att ta fram analyser och egeninitierade analyser inom specifika, utpekade områden. Givet de satsningar som har aviserats inom transportpolitiken kommer regeringen ha ett fortsatt behov av att noga följa och vid behov styra Trafikverkets kostnadskontroll (prop. 2024/25:28). Trafikanalys har en viktig roll i att granska och följa upp det arbetet och har ett uppdrag (I2022/01644) som löper fram till 2028. Det är också viktigt att alla delar av de transportpolitiska målen – även de frågor som inte har direkt koppling till tillväxt – fortsätter att följas upp av den sammanslagna myndigheten för att regeringens resultatredovisning gentemot riksdagen ska ha bibehållen kvalitet.

Att analys- och utvärderingsmyndigheten täcker in flera politikområden inom mer än ett departement ställer krav på samordning

inom Regeringskansliet. Tillväxtanalys har i uppgift att presentera en analys- och granskningsplan och samråder med flera myndigheter och departement i processen med att ta fram planen. Det ger Regeringskansliet en insyn i myndighetens planerade verksamhet och kan tjäna som en utgångspunkt för dialog om regeringens behov av analyser och utvärderingar. Utredningen bedömer att det är lämpligt att bibehålla den ordningen. Det är även möjligt att bjuda in flera departement till dialog med myndigheten för samtal om behov av analyser och utvärderingar utifrån olika perspektiv eller politiska mål. Om regeringen önskar att ytterligare begränsa risken att den djupa sakkompetensen inom ett specifikt område försämrats och säkerställa att en specifik fråga får tillräckligt verksamhetsfokus, finns möjlighet att styra med regeringsuppdrag och finansiell styrning.

Upplägger Regeringskansliet att de vid specifika tillfällen behöver ett mer konkret analysstöd eller hjälp att ta fram beslutsunderlag finns möjligheten att i instruktionen ge myndigheten i uppgift att bistå Regeringskansliet med metod- och utredningsstöd. Den uppgiften har till exempel Statskontoret i sin instruktion.¹⁶ I praktiken innebär det att Statskontoret ställer en utredare till departementets förfogande som expert (stabsbiträde). Utredningen gör bedömningen att det kan vara ett sätt att säkerställa att departementen får tillgång till ett flexibelt analysstöd. Det kan även vara ett sätt att bibehålla en nära kontakt till sakfrågorna och till politiken.

6.4.4 En överföring av uppgifter och anslag från Energimyndigheten

Utredningens förslag: Statens energimyndighets (Energimyndighetens) uppgift att analysera energimarknadens och energisystemets inverkan på och betydelse för näringslivets konkurrenskraft och den ekonomiska tillväxten överförs till den sammanslagna analys- och utvärderingsmyndigheten.

Utredningen föreslår att det i samband med överföringen av uppgifter sker en anslagsöverföring från Energimyndigheten till den sammanslagna analys- och utvärderingsmyndigheten.

¹⁶ 2 § p.2 förordning (2007:827) med instruktion för Statskontoret.

Utredningens bedömning: En fristående myndighet med ett samlat ansvar för analys och utvärdering inom energi, klimat, infrastruktur, särskilt transportinfrastruktur, och tillväxt kan ge en mer komplett bild av hur energimarknadens förändringar påverkar transportsektorn, den ekonomiska tillväxten och näringslivets konkurrenskraft.

I det här avsnittet utvecklas hur utredningen ser att den sammanslagna myndighetens förutsättningar och kompetens kan stärkas ytterligare genom att vissa analys- och utvärderingsuppgifter och anslag överförs från Energimyndigheten. Det är detta som är det kompletterande förslaget på området som beskrevs i kapitlets inledning.

Energimyndighet är förvaltningsmyndighet för frågor om tillförsel och användning av energi i samhället och ska verka för att de energi- och klimatpolitiska målen uppnås. Energimyndigheten har flera instruktionsenliga uppgifter som kopplar till analys och data. Energimyndigheten har i uppgift att bistå regeringen med att ta fram underlag till uppföljning och utvärdering av frågor som faller inom myndighetens ansvarsområde. Myndigheten arbetar med prognoser och scenarier som ska ge en bild av en möjlig framtida utveckling och är statistikansvarig myndighet inom energiområdet.

Vidare ska Energimyndigheten enligt instruktionen (2 § p. 11) analysera energimarknadernas och energisystemets inverkan på och betydelse för miljö, klimat samt näringslivets konkurrenskraft och den ekonomiska tillväxten. Utredningen föreslår att denna uppgift flyttas till den sammanslagna myndigheten som beskrivs i det föregående. Uppgiften är som utredningen ser det delvis överlappande med det uppdrag Tillväxtanalys har redan i dag. Utredningen bedömer att en myndighet med ett samlat ansvar för analys och utvärdering inom energi, miljö, klimat, infrastruktur, särskilt transportinfrastruktur, och tillväxt och den både breda och djupa analyskompetens som skapas kan ge en mer komplett bild av effekterna av förändringar på energimarknadens samt av politikens måluppfyllelse.

En översyn har föreslagit att Energimyndigheten ska få ett förtydligt och delvis utvidgat uppföljnings- och utvärderingsuppdrag. Syftet är att få fram underlag för att utveckla samhällsekonomiskt effektiva styrmedel och åtgärder i arbetet med att ställa om till ett

fossilfritt energisystem och en trygg energiförsörjning. Översynen föreslår även att Energimyndigheten får i uppdrag att vart fjärde år redovisa en samlad analys och bedömning av energiomställningen, med ett särskilt fokus på resultatet av statligt initierade satsningar och hur de har bidragit till de energipolitiska och klimatpolitiska målen.¹⁷

Utredningen anser att uppgifterna är motiverade. Mot bakgrund av utredningens förslag att den sammanslagna analys- och utvärderingsmyndigheten ska få i uppgift att analysera och utvärdera den samhällsekonomiska effektiviteten och måluppfyllelsen inom miljö-, klimat- och energipolitiken bedömer utredningen att det vidgade utvärderingsuppdraget bör ligga på den sammanslagna myndigheten. Det skulle ligga inom ramarna för det ansvarsområde som utredningen föreslår för den sammanslagna myndigheten. En sådan fristående utvärderingskapacitet har tidigare saknats för området. Utredningen föreslår därför att regeringen ger uppgifterna till den sammanslagna myndigheten för att säkerställa att utvärderingen sker med ett visst avstånd från genomförandet.

Utredningen har även övervägt att föra över Energimyndighetens uppgift att följa upp och utvärdera elcertifikatssystemet (5 §) utifrån principen att den myndighet som ansvarar för genomförandet inte bör ansvara för utvärderingen. Men elcertifikatssystemet är ett styrmedel på utgång och ska avslutas senast år 2035. Regeringen har dessutom gett Energimyndigheten i uppdrag att utreda möjligheten att avsluta elcertifikatssystemet i förtid.¹⁸ Utredningen bedömer därför att det inte är motiverat att föra över denna uppgift till den sammanslagna myndigheten.

Utredningen betonar att förslagen inte innebär att all analysverksamhet ska överföras från Energimyndigheten till den sammanslagna myndigheten. Energimyndigheten är ansvarig för den officiella statistiken inom området och bistår regeringen med att ta fram prognoser. De uppgifterna ska enligt utredningens förslag ligga kvar på Energimyndigheten. Myndigheten har även ett ansvar att redovisa sin verksamhet och har ett ansvar för att säkerställa att verksamheten bedrivs effektivt och att myndigheten hushållar väl med statens medel. Det kräver att myndigheten har tillräcklig analys-

---

¹⁷ Regeringskansliet (2023). *Översyn av myndigheters uppgifter och ansvar inom energiområdet – delrapport Energimyndigheten*. Promemoria dnr KN2023/04160.

¹⁸ Regeringsbeslut KN2023/0147 KN 2024/02500. *Uppdrag till Statens energimyndighet att analysera förutsättningarna för ett tidigare avslut av elcertifikatssystemet*.

kapacitet för att förvalta och utveckla den officiella statistiken, ta fram prognoser och för att ta fram verksamhetsnära analyser i syfte att utveckla den operativa verksamheten.

Utredningens förslag om en överföring av uppgifter innebär att resurser frigörs i Energimyndigheten, resurser som kan användas för att förstärka den sammanslagna myndigheten. Utredningen föreslår därför en anslagsöverföring från Energimyndigheten till den sammanslagna myndigheten. Utredningen har dock inte haft möjlighet att göra en så djup och omfattande analys som skulle vara nödvändig för att föreslå nivå på anslagsöverföringen från Energimyndigheten.

Fördelar och nackdelar med förslaget

Utredningen bedömer att förslaget att föra över uppgifter och resurser från Energimyndigheten skulle innebära en positiv förstärkning av den sammanslagna myndighetens kapacitet. Det skulle säkerställa systematiska och fristående utvärderingar av politikens genomförande och effekter över ett bredare område. Analys- och utvärderingsmyndigheter har god kunskap i analys- och utvärderingsmetoder och har möjlighet att ge mer uttömmande svar om effekter av politikens genomförande och måluppfyllelse.

En överföring av uppgifter och resurser från Energimyndigheten innebär även vissa risker och utmaningar. En risk är att den kompetens Energimyndigheten har inom energiområdet blir mindre integrerad om uppgifterna delas upp. Energimyndigheten kan påverkas negativt om resurser för analyser minskas, särskilt om dessa har varit integrerade med andra verksamheter. Genomförandemyndigheter använder ofta analyser som underlag för anpassning av sina insatser. Om delar av analysverksamheten förs över kan möjligheten att agera på ny information minska. Utredningens bedömning är dock att Energimyndigheten kan använda de underlag och rapporter som den sammanslagna myndigheten tar fram. Den enda nackdelen är att Energimyndigheten inte själva kan styra vilka områden som analyseras och utvärderas.

Det finns en risk att Energimyndigheten upplever att de har behov av att genomföra utvärderingar av effekter och därför på eget initiativ bygger upp analyskapaciteten utifrån tidigare uppgifter.

Det skulle innebära att det i större utsträckning än i dag byggs upp parallella strukturer och därmed ökade sammantagna utgifter för analys- och utvärderingsverksamheten. Utredningen har inte haft möjlighet att analysera den förväntade omfattningen av detta.

6.4.5 Andra alternativ som utredningen har övervägt

Utredningen har övervägt andra uppgiftsöverföringar

Utredningens analys visar att centrala genomförandemyndigheter har vissa uppgifter och uppdrag som är näraliggande analys- och utvärderingsmyndigheternas uppgifter inom tillväxt- och infrastrukturområdet. Det förekommer även att genomförandemyndigheter får regeringsuppdrag av utvärderande karaktär avseende insatser som de själva genomför. Vissa överlapp i uppgifter som har identifierats mellan Trafikanalys och Trafikverket kan ses i ljuset av Trafikanalys roll som en kvalitetsgranskare av Trafikverkets beslutsunderlag.

Tillväxtverket, Trafikverket och Transportstyrelsen har en relativt omfattande analysverksamhet, men däremot har de enligt sina instruktioner inte uttryckligen i uppgift att utvärdera verksamhetens effekter. Fokus ligger mer på intern verksamhetsutveckling. Exempelvis har Tillväxtverket i uppgift (8 §) att genomföra analyser för kunskapsutveckling och lärande, vilket ska ligga till grund för förslag till insatser inom myndighetens verksamhetsområde samt till omprioritering och effektivisering av dessa insatser.

Av de skälen bedömer utredningen att det inte är motiverat att lägga ett förslag om uppgifts- och anslagsöverföring till den sammanslagna myndigheten. Med det sagt vill utredningen betona vikten av att uppdrag som avser utvärderingar av politikens genomförande läggs på den fristående analys- och utvärderingsmyndigheten. Principen att utvärderingar av en verksamhet eller specifika insatser bör ske med visst avstånd från genomförandet bör vara vägledande när regeringen lägger uppdrag.

Naturvårdsverkets utvärderingar bidrar med andra perspektiv

Naturvårdsverket har ett brett perspektiv på klimat- och miljöfrågorna, och gör inte enbart utvärderingar utifrån ett näringslivs- eller tillväxtperspektiv. Naturvårdsverket har en central roll i miljöarbetet och ska enligt sin instruktion vara pådrivande, stödjande och samlande vid genomförandet av miljöpolitiken. Naturvårdsverket har ett omfattande instruktionsenligt uppdrag inom analys och utvärdering avseende miljömålssystemet. Myndigheten har bland annat i uppgift att utvärdera och utveckla arbetet med tillämpade samhällsekonomiska analyser inom miljö- och klimatområdet i samråd med berörda myndigheter och ska även årligen följa upp miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. De svenska miljömålen följs upp genom en årlig uppföljning på nationell och regional nivå. För varje miljömål finns en nationell myndighet som har ett utpekat ansvar för uppföljningen. Naturvårdsverket ansvarar för att lämna den samlade redovisningen till regeringen. Naturvårdsverket gör en fördjupad utvärdering av miljömålen vart fjärde år.

Analys och utvärderingar utgör en stor del av Naturvårdsverkets verksamhet. Resultatområdet kunskapsuppbyggnad är det tredje största verksamhetsområdet i myndigheten sett till kostnader, drygt 300 miljoner kronor årligen. Utredningen har övervägt att föra över delar av Naturvårdsverkets uppgifter till den sammanslagna analys- och utvärderingsmyndighet då utredningen ser att det finns potentiella överlapp och näraliggande uppgifter med den föreslagna myndighetens uppgifter, framför allt i frågor som kopplar till klimatomställningen. Naturvårdsverket har även vissa uppgifter som organisatoriskt innebär att myndigheten har i uppgift att utvärdera verksamhet som de själva är en del i att genomföra, men miljömålssystemet involverar en mängd aktörer på olika nivåer nationellt, regionalt och lokalt.

Utredningen kan se att de analyser och utvärderingar som Naturvårdsverket tar fram i allt väsentligt har ett annat perspektiv som på ett värdefullt sätt kan komplettera de analyser och utvärderingar som utredningen föreslår att den sammanslagna myndigheten ska ansvara för. Av det skälet bedömer utredningen att det inte är motiverat att lägga ett förslag om uppgifts- och anslagsöverföring från Naturvårdsverket till den sammanslagna myndigheten.

6.4.6 Summering av utredningens förslag

Sammanfattningsvis lämnar utredningen två förslag avseende organisering av analys- och utvärdering inom tillväxt, energi, transport och miljö samt klimat. Ett första grundläggande förslag omfattar en sammanläggning av Tillväxtanalys, Trafikanalys och KI:s miljöekonomiska verksamhet. Ett andra kompletterande förslag innebär även en uppgifts- och anslagsöverföring från Energimyndigheten.

Utredningens uppfattning är att det kompletterande förslaget kommer att ge den sammanslagna myndigheten de bästa förutsättningarna att tillgodose regeringens behov av analyser och utvärderingar inom de aktuella områdena. Utredningen bedömer att det skulle stärka förutsättningarna att bygga upp en fristående analyskapacitet inom energiområdet. Det kan bidra till bättre förutsättningar att utvärdera stora reformer och stärka regeringens tillgång till policyrelevanta beslutsunderlag. Men även det grundläggande förslaget bedöms innebära en förbättring jämfört med dagens organisering.

6.5 En myndighet med ansvar för analys och utvärderingar av arbetsmarknads-, socialförsäkrings- och migrationsområdena

Utredningens förslag: En analys- och utvärderingsmyndighet med ett ansvar för systemtillsyn och effektivitetsgranskning av arbetsmarknads-, socialförsäkrings- och migrationsområdena skapas genom en sammanläggning av verksamheten vid Inspektionen för arbetslöshetsförsäkring (IAF), Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) och Delegationen för migrationsstudier (Delmi). Myndigheten ska även ha i uppgift att ansvara för tillsyn av arbetslöshetsförsäkringen och a-kassorna samt de uppgifter som följer av lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor samt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring. IAF:s uppgift att utfärda intyg till enskilda samt uppgiften att pröva vissa ärenden om skadestånd från staten överförs inte till den sammanslagna myndigheten. Sammanläggningen sker genom att IAF:s befintliga uppgifter och verksamhet överförs och inordnas i ISF. I samband med inordnandet avvecklas IAF som egen myndighet.

Delmis uppgifter förs över till ISF och kommitténs uppdrag avslutas.

Myndigheten bör samtidigt byta namn för att bättre spegla den breddade verksamheten.

Utredningen föreslår att den nya myndigheten har sitt huvudsäte i Stockholm.

Utredningens bedömning: En sammanläggning av IAF, ISF och Delmi skulle ge ett mer sammanhållet systemperspektiv och förbättra förutsättningarna att identifiera samt föreslå åtgärder för att komma till rätta med systemövergripande problem. En breddning av uppgiften skulle även ge tillgång till analyskapacitet på områden som i dag inte täcks av någon fristående analys- och utvärderingsmyndighet.

6.5.1 Bakgrund till förslaget

Arbetsmarknaden och arbetsmarknadspolitiken, socialförsäkringen och socialförsäkringspolitiken och migrationen och migrationspolitiken är tre centrala välfärdsområden av stor betydelse för samhället och samhällsutvecklingen. De är alla omfattande och motiverade statliga åtaganden. Det statliga åtagandet inom arbetsmarknadsområdet består i grunden av att matcha arbetsgivarnas behov av arbetskraft med arbetssökandenas behov av arbete, på olika sätt stötta personer utan arbete att finna ett arbete samt att administrera och finansiera arbetslöshetsförsäkringen. Detta åtagande utförs av Arbetsförmedlingen och av arbetslöshetskassorna (avseende arbetslöshetsförsäkringen). Socialförsäkringen består av ett stort antal olika ersättningar och bidrag som finansieras med obligatoriska avgifter och skatt och administreras av Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Migrationsverkets uppdrag är i grunden att pröva ansökningar från personer som vill bosätta sig i Sverige, komma på besök, arbeta i landet, studera men också söka skydd undan krig och förföljelse. Uppdraget omfattar även mottagande av asylsökande inklusive boenden, anvisning till kommuner av ensamkommande barn och nyanlända, självmant återvändande, medborgarskap och återvandring. Myndigheternas verksamhet berör områden som möter individer i olika skeden i livet och myn-

digheternas beslut kan ha stor påverkan på individen och dennes grundläggande försörjningsvillkor. Men också bredare för samhället i stort bland annat ur ett arbetsmarknads- och integrationsperspektiv.

Utredningen kan konstatera att det finns flera beröringspunkter och likheter mellan de tre områdena och myndigheternas verksamhet men också skillnader inte minst när det gäller organiseringen av fristående analys- och utvärderingsmyndigheter.

För det första hänger verksamhetsområdena i stora delar ihop. Till exempel så får många personer som beviljats uppehållstillstånd insatser och stöd från Arbetsförmedlingen och blir berättigade till ersättningar från Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Tanken är också i enlighet med den svenska arbetslinjen att flertalet personer med arbetsförmåga så snabbt som möjligt ska kunna etablera sig på arbetsmarknaden och bli självförsörjande, något som dock många gånger tar lång tid med långvarigt bidragsberoende som följd. Ett annat exempel är när personer med sjukpenning inte längre bedöms ha rätt till ersättning men inte kan återgå i arbete och i stället söker sig till Arbetsförmedlingen.

För det andra kännetecknas verksamheterna till stor del av samma verksamhetslogik och storskalig lagstyrd ärendehandläggning. Det betyder att verksamheterna möter samma typ av utmaningar, till exempel att kunna hålla rimliga handläggningstider, fatta korrekta och enhetliga beslut, ha förmåga att kunna hantera fluktuerande ärendemängder samt ha fungerande uppföljningssystem för att säkerställa kvaliteten i handläggningen. I samtliga verksamheter finns det också på olika sätt risk för felaktigt nyttjande och missbruk av stöd och ersättningar, varför alla fyra myndigheter, och även a-kassorna, numera har i uppdrag att motverka bidragsbrott och säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs.

Flera av myndigheterna har också det gemensamt att de under lång tid har haft ett lågt förtroende bland allmänheten.¹⁹ Utredningens bedömning är att det mot bakgrund av verksamhetskopplingarna, den likartade verksamhetslogiken samt det låga förtroendet för flera av myndigheterna finns starka skäl för att stärka regeringens analys- och granskningskapacitet inom de aktuella områdena.

---

¹⁹ Se till exempel *Medieakademien (2024). Förtroendebarmetern 2024 – Allmänhetens förtroende för institutioner, politiska partier, massmedier & företag.*

Utredningen kan konstatera att det i dag finns en asymmetri i den fristående kapaciteten att analysera och utvärdera dessa tre centrala områden (se kapitel 5). Inom socialförsäkringsområdet finns en myndighet med ansvar för systemtillsyn och effektivitetsgranskning av socialförsäkringsadministrationen, ISF. Motsvarande funktion saknas för delar av Arbetsförmedlingens verksamhet och helt för Migrationsverkets verksamhet. Inom arbetslöshetsförsäkringen ansvarar dock IAF för tillsynen, men har inte samma breda tillsynsuppdrag som ISF. IFAU, som har i uppgift att bedriva utvärderingsinriktad forskning inom bland annat arbetsmarknadsområdet genomför emellanåt projekt som rör administrationen men inte på samma breda sätt som ISF. Delmi genomför analyser inom migrations- och integrationsområdet. Dessa asymmetrier har mer att göra med överväganden som gjordes vid de olika tidpunkter när respektive myndighet bildades och de omständigheter som då förelåg (se bilaga 4) än att de var ett uttryck för ett ställningstagande om att dessa asymmetrier gällande granskning och analys skulle vara den totalt sett mest ändamålsenliga organiseringen. Utredningens bedömning är att det ur ett systemperspektiv finns starka skäl för att ha likartade analys- och utvärderingsstrukturer på alla dessa områden i form av en analys- och utvärderingsmyndighet som kan ta ett helhetsgrepp över dessa stora, samhällsviktiga och i delar kommunicerande system.

Utredningen ser att det finns fördelar med att de tre områdena granskas som ett sammanhållet system. Trygghetssystemen hänger i delar ihop och förändringar i en del av systemen kan få konsekvenser för andra delar eftersom det finns korsvisa beroendeförhållanden mellan systemen. Ett helhetsansvar ger även större möjligheter att granska och utvärdera gränssnitten mellan de olika verksamheterna, frågor som annars riskerar att falla mellan stolarna. Den utredning som ledde fram till bildandet av ISF (SOU 2008:10) pekade på behovet att på lång sikt utöva tillsyn och granskning samlat över de system som de försäkrade möter.

Utredningens bedömning är att en tvärspektoriell granskning bättre skulle möta behoven av analyser och utvärderingar och bidra till en mer samordnad och helhetsbaserad granskning genom att det spänner över flera centrala trygghetssystem. Det skulle stärka förutsättningarna att vidareutveckla systemen, effektivisera administrationen och öka kunskapen om effekterna av samverkan mellan

genomförandemyndigheterna och sambanden mellan olika delar av trygghetssystemen. Genom att den sammanslagna myndigheten kan bygga upp en kompetens för att analysera övergripande systemrisker kan det i förlängningen bidra till att trygghetssystemen såväl i delar som på en helhet blir mer hållbara.

6.5.2 Närmare om förslaget

Utredningen föreslår att IAF, ISF och Delmi läggs samman till en myndighet med uppgift att utöva systemtillsyn och effektivitetsgranskning av arbetsmarknads-, migrations- och socialförsäkringsområdet. Vidare ska myndigheten ha i uppgift att ansvara för tillsyn av arbetslöshetsförsäkringen och a-kassorna samt de uppgifter som följer av lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor samt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (med undantag för uppgifter att hantera ärenden för enskilda). Det inkluderar IAF:s bemyndigande att meddela föreskrifter inom arbetslöshetsförsäkringsens område samt att driva ärenden i domstol.

Med systemtillsyn avses att tillsynsobjektens system för styrning och kontroll granskas. Det kan till exempel handla om hur myndigheterna följer upp sin handläggning i syfte att säkerställa att den lever upp till de krav som ställs, hur myndigheterna arbetar för att motverka missbruk av systemen samt hur myndigheterna arbetar för att öka effektiviteten i verksamheterna. Systemtillsynen inriktar sig således främst på processer och organisation. Effektivitetsgranskning fokuserar på såväl genomförandet som resultatet av verksamheterna för att granska om verksamheten fungerar effektivt med utgångspunkt i det statliga åtagandet (gör myndigheten saker rätt). Det innefattar även att analysera effekterna och ändamålsenligheten av verksamheten (gör myndigheterna rätt saker). I myndighetens uppdrag ingår att tillhandahålla underlag till regeringen för hur framtida politik inom myndighetens ansvarsområden kan utformas genom studier, analys och utvärdering. Utredningen föreslår att myndigheten ska ha i uppgift att bistå regeringen med beslutsunderlag och rekommendationer. För att göra detta bör myndigheten ha i uppgift att utvärdera den förda politiken utifrån de riksdagsbundna målen för de aktuella utgiftsområdena. Det ska betonas att uppgiften i denna senare del kan behöva vara bred och omfatta

analyser som rör aspekter av systemen, hur de fungerar och om målen nås som ligger utanför de aktuella myndigheternas ansvarsområde men likväl behövs för att förstå hur politiken fungerar.

Den sammanslagna myndighetens ansvarsområde omfattar därmed verksamheten vid Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Pensionsmyndigheten (i de delar som inte står under Finansinspektionens tillsyn), Migrationsverket, delar av Skatteverkets verksamhet (i de delar som avser beslut om pensionsgrundande inkomst) samt a-kassorna.

Myndigheten skapas genom en sammanläggning av verksamheten vid IAF, ISF och Delmi. Sammanläggningen sker genom att IAF:s befintliga uppgifter och verksamhet överförs och inordnas i ISF. I samband med inordnandet avvecklas IAF som egen myndighet. Delmis uppgifter förs över till ISF och kommitténs uppdrag avslutas.

Den nya myndigheten bör samtidigt byta namn för att bättre spegla den breddade verksamheten. I det följande använder vi emellertid endast benämningen den sammanslagna myndigheten.

Utredningen har övervägt alternativet att inordna ISF:s och Delmis verksamhet i IAF, men gör bedömningen att en inordning i ISF ändå är mest lämplig. Anledningen är att uppgiften som föreslås för den sammanslagna myndigheten är mest jämförbar med de uppgifter avseende systemtillsyn som nuvarande ISF har. Ett alternativ till inordning är att avveckla båda myndigheterna och bilda en helt ny myndighet. Det är dock ett förslag som försvårar och fördyrar genomförandet av förändringen och genomförandet riskerar dessutom att ta längre tid.

Utredningen vill betona betydelsen av att den sammanslagna myndigheten ska ha förmåga, tillräckliga resurser och kapacitet att genomföra såväl egeninitierade granskningar, som analyser och utvärderingar som genomförs på uppdrag av regeringen. Utredningen lägger därför ett kompletterande förslag om uppgifts- och resursöverföring från Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen (se avsnitt 6.5.4) som ytterligare skulle stärka kapaciteten hos den sammanslagna myndigheten. Vidare krävs det för uppgiften såväl en djup sakkompetens som en gedigen metodkompetens. Metodkompetensen behöver ha en bredd, så att myndigheten har tillgång till kompetens inom flera olika metoder och kan välja metod utifrån de specifika behoven som uppstår.

IAF:s uppgifter gentemot a-kassorna förs över till den sammanslagna myndigheten

IAF förvaltar flera uppgifter om arbetslöshetskassorna och arbetslöshetsförsäkringen. IAF förvaltar databaser och har en statistik- och tillsynsdatabas med uppgifter från samtliga a-kassor (samt Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan). Det ger IAF tillgång till värdefull information som är till nytta för myndigheten i deras granskning av a-kassorna. Uppgifter om a-kassor finns inte samlade hos någon annan myndighet och IAF ansvarar för att lämna uppgifter om arbetslöshetsförsäkringen till SCB.

Förvaltningsuppgifterna är en konsekvens av det särskilda förutsättningarna som finns på grund av att a-kassorna är privaträttsliga subjekt (ekonomiska föreningar). A-kassorna har genom lag delegerats uppgiften att handha arbetslöshetsförsäkringen och andra myndighetsutövande uppgifter som rör medlemskap och prövning av rätten till arbetslöshetsförsäkring. Det finns dock uppgifter a-kassorna inte kan ha, eftersom de är föreningar, och som i stället hanteras av IAF som myndighet, exempelvis förvaltningsuppgifterna och uppgiften som förbindelseorgan inom EU.

Utredningens förslag innebär att samtliga uppgifter IAF har enligt lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor förs över till och inordnas i den sammanslagna myndigheten. Undantaget är IAF:s uppgift enligt 48 § att hantera ärenden gentemot enskilda.

IAF:s uppgift att hantera ärenden gentemot enskilda

IAF har i dag till uppgift att utfärda intyg till dem som uppfyller villkoren för att med bibehållen ersättning söka arbete i ett annat EU- eller EES-land, i Schweiz eller i Storbritannien och Nordirland.²⁰ Utredningen bedömer att det är en uppgift som inte bör följa med vid en förändrad organisering av myndigheten. Det är heller inte en uppgift som kan föras över till a-kassorna givet att de inte är myndigheter (se avsnitt ovan).

Utredningen föreslår att uppgiften i stället förs över till en annan lämplig myndighet. Ett möjligt alternativ vore att föra över uppgiften till Arbetsförmedlingen. Arbetsförmedlingen har information på sin hemsida avseende hur man söker jobb i Europa och

---

²⁰ 48 § lag (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring.

ingår i ett nätverk (European Employment Services) som samarbetar för att föra samman arbetssökare och arbetsgivare i EU/EES och Schweiz.²¹ Arbetsförmedlingen är därmed en naturlig kontaktpunkt för arbetssökande som vill söka jobba utomlands.

IAF prövar även vissa ärenden om skadestånd från staten, som enskild kan begära om hen anser att en a-kassa har orsakat hen skada genom att ha lämnat felaktig information eller brustit i handläggningen av ett ärende.²² Utredningen bedömer att de inte är en uppgift som bör utföras av en myndighet med ansvar för systemtillsyn och effektivitetsgranskning på området. Utredningen föreslår därför att uppgiften inte överförs till den sammanslagna myndigheten, utan i stället överförs till en annan lämplig myndighet. En möjlighet skulle kunna vara att uppgiften utförs av Justitiekanslern, som redan i dag prövar ärenden där individen anser att en a-kassas beslut är felaktiga, eller när anmälan avser lång handläggningstid. Däremot så hanteras skadeståndsanspråk som grundar sig på något annat än att en myndighet har fattat ett felaktigt beslut normalt sett av den centrala förvaltningsmyndighet som har hand om det verksamhetsområde där skadan har inträffat.

Myndighetens huvudsäte bör förläggas till Stockholm

De tre myndigheter som utredningen föreslår ska slås samman finns i dag på tre orter – Göteborg, Katrineholm och Stockholm. ISF omlokalisades under 2019 från Stockholm till Göteborg. IAF har sedan starten varit lokaliserade till Katrineholm. Delmi är lokaliserad till Stockholm.

Utredningen anser att det vore lämpligt att den nya myndigheten har sitt huvudsäte i Stockholm, men med möjlighet till verksamhet i Göteborg. Anledning till att utredningen lämnar ett förslag om lokalisering är att utredningen bedömer att en långsiktig lokalisering till tre orter skulle försvåra sammanläggningen. Även om dagens arbetsliv ger stora möjligheter till distansarbete och digitala möten tror utredningen att en så stor geografisk spridning av verksamheten kan innebära stora utmaningar. Processen med att

---

²¹ Arbetsförmedlingen (2024). <https://arbetsformedlingen.se/for-arbetssookande/sa-hittardu-jobbet/hitta-jobbet-utomlands>. (hämtad 24-12-18).

²² 5 § förordningen (1995:1301) om handläggning av skadeståndsanspråk mot staten.

inordna verksamheterna och hämta hem vinsterna med synergierna torde både försvåras och fördröjas.

För ISF så innebar omlokaliseringen till Göteborg en stor påverkan på myndighetens verksamhet. Det har tagit tid för myndigheten att återställa verksamheten till den nivå som den hade innan omlokaliseringen. Utredningen bedömer därför att det är lämpligt att den sammanslagna myndigheten ges möjlighet att ha kvar verksamhet i Göteborg för att bibehålla en stabilitet och kontinuitet i verksamheten.

IAF är lokaliserad i Katrineholm men har en närhet till Stockholmsregionen. Enligt en rapport från Riksrevisionen var 50 procent av de anställda på IAF långpendlare år 2020 och den vanligaste bostadsorten för den gruppen var Stockholm.²³ Antalet långpendlare sjunker annars i många fall när en myndighet har varit etablerad på en ort i ett antal år efter ett lokaliseringsbeslut. Endast ytterligare två myndigheter som varit etablerade i minst fem år på nuvarande ort hade en lika hög andel långpendlare som IAF. Riksrevisionen drar slutsatsen att den höga andelen långpendlare pekar på utmaningar med kompetensförsörjningen. Givet att en stor andel av IAF:s personal långpendlar från Stockholm gör utredningen bedömningen att en omlokalisering långsiktigt inte bör innebära några problem för verksamheten, utan snarare kan underlätta kompetensförsörjningen.

Den sammanslagna myndigheten kommer med sitt breddade uppdrag att på sikt behöva förstärka sin verksamhet inom vissa kompetenser. Utredningen gör bedömningen att en lokalisering till Stockholm, med möjlighet till verksamhet i Göteborg, kan stärka förutsättningar att rekrytera personal som motsvarar myndighetens behov.

Ytterligare ett skäl till förslaget att myndigheten bör lokaliseras till Stockholm är att en närhet till granskningsobjekten kan underlätta för verksamheten. Majoriteten av de centrala myndigheter och a-kassor som ska granskas av den sammanslagna myndigheten har sina huvudsäten i Stockholmsregionen.

---

²³ Riksrevisionen (2023:1). *Etablering av myndigheter utanför Stockholm – små regionala bidrag utan äventyrad effektivitet på lång sikt.*

6.5.3 Fördelar och nackdelar med förslaget

Utredningen ser flera fördelar med förslaget med om en sammanlagning av IAF, ISF och Delmi men identifierar även vissa risker som behöver adresseras. Dessa utvecklas nedan.

En myndighet med mandat att granska politikens genomförande på migrationsområdet och ge regeringen bättre insyn

Kartläggningen av befintliga analys- och utvärderingsresurser visar som framgick i det föregående att det saknas en fristående aktör som fortlöpande har i uppgift att analysera och utvärdera politikens genomförande inom migrationsområdet. Granskningar av Migrationsverkets verksamhet har skett mer ad hoc, och har bland annat granskats av Riksrevisionen och Statskontoret. Riksrevisionen kunde konstatera att myndighetens modell för uppföljning har för stora brister för att användas för att mäta rättsliga kvalitet i handläggning.²⁴

Även Statskontoret kunde konstatera att Migrationsverkets interna styrning, uppföljning och kontroll har försämrats de senaste tio åren. Statskontoret bedömde dock att skyddet för enskildas rättssäkerhet är starkt, bland annat genom möjligheten att överklaga avslagsbeslut. Statskontoret ansåg att regeringen bör avvakta med att tillsätta en extern tillsynsfunktion, framför allt för att det krävs åtgärder inom Migrationsverket för att komma till rätta med de identifierade bristerna.²⁵

Utredningen delar Statskontorets bedömning att det inte behövs en extern tillsyn för att förstärka den enskildes rättssäkerhet. Däremot ser utredningen att det inom migrationsområdet finns ett behov av fristående granskningar och utvärderingar på samma sätt som inom arbetsmarknads- och socialförsäkringsområdet. Trots att områdena präglas av verksamheter med en likartad verksamhetslogik granskas de inte på samma sätt. Genom att en fristående myndighet får i mandat att kontinuerligt och systematiskt granska politikens genomförande ges regeringen därmed en bättre insyn i en omfattande verksamhet och får bättre underlag för sin styrning

²⁴ Riksrevisionen (2021:9). *Att komma till Sverige som anhörig – rättssäkerheten i ankenyttningsärenden.*

²⁵ Statskontoret (2024:14). *Många är små – Migrationsverkets styrning och uppföljning av den rättsliga kvaliteten i asylprocessen.*

av myndigheten. En ökad insyn ger även regeringen bättre förutsättningar att bedöma måluppfyllelse inom området och får därmed bättre möjligheter att utveckla migrationspolitiken.

Utredningen bedömer därför att det behövs en fristående aktör som utvärderar politikens genomförande som ett komplement till Delmis breda uppdrag att tillhandahålla underlag för hur den framtida migrationspolitiken kan utformas. Delmi går normalt inte in och utvärderar Migrationsverkets verksamhet och regeringen lägger inte heller särskilda uppdrag på kommittén. Däremot har Delmi en djup sakkunskap inom migrationsområdet och dess kopplingar till olika områden, exempelvis arbetsmarknad och integration.

Det är utredningens bedömning att en fristående analys- och utvärderingsmyndighet vars uppgift spänner över tre centrala välfärdsområden, med fokus på såväl politikens genomförande som resultat, kommer att ge regeringen tillgång till beslutsunderlag som kan bidra till att utveckla politiken.

En myndighet som har mandat att granska hela Arbetsförmedlingens verksamhet

Utredningens förslag innebär att granskningen och utvärderingen av Arbetsförmedlingens verksamhet blir mer heltäckande. Den sammanslagna myndigheten ska enligt förslaget ha till uppgift att ansvara för systemtillsyn, effektivitetsgranskning och utvärdering även inom arbetsmarknadsområdet.

IAF:s uppgift är, något förenklat, att granska de delar av Arbetsförmedlingens handläggning som har koppling till arbetslöshetsförsäkringen. ISF har å sin sida möjlighet att granska Arbetsförmedlingens verksamhet som har kopplingar till socialförsäkringen, exempelvis samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Även IFAU har uppgifter på området, men har ett mer forskningsinriktat fokus på sin verksamhet. IFAU går inte heller in och genomför systemtillsyn på det sätt som ISF gör inom socialförsäkringsområdet – fokus ligger snarare på att studera effekterna av politiken på området, exempelvis genom att i ett längre perspektiv studera effekter av specifika insatser Arbetsförmedlingen genomför.

Det saknas som redan nämnts en fristående aktör med mandat att granska hela Arbetsförmedlingens verksamhet.

IAF saknar möjlighet att utöva tillsyn över fristående leverantörer som utför Arbetsförmedlingens tjänster på uppdrag av Arbetsförmedlingen. Som jämförelse kan nämnas att ISF enligt instruktion får utöva systemtillsyn över och utföra effektivitetsgranskning av verksamheter som gränsar till socialförsäkringsområdet. Det kan exempelvis handla om privata tjänstepensionsföretag. Det är utredningens bedömning att den sammanslagna myndigheten behöver ha samma befogenheter inom såväl arbetsmarknadsområdet som migrationsområdet.

Synergier mellan verksamheterna och möjlighet att granska hela kedjan

Utredningen anser att en myndighet med samlat ansvar för systemtillsyn, effektivitetsgranskning och utvärdering över de aktuella områdena kan skapa synergier och bidra till en helhetsbild över politikens effekter och ändamålsenlighet. Utredningen anser att det kan öka förutsättningarna för att bidra till en legitimitet och tilltro till trygghetssystemen som helhet. Det kan även bidra till en effektiv uppföljning och utvärdering av såväl enskilda delar av trygghetssystemen som de delar där systemen möts. Genom att samlat kunna granska, analysera och utvärdera de aktuella områdena ökar möjligheterna att se konsekvenser av hur ett områdes regelverks utformning och ansvarig myndighets utförande av uppgiften samverkar med ett annat regelverks utformning och hur det tillämpas.

De centrala genomförandemyndigheterna och a-kassorna har tydliga beröringspunkter. Det gäller framför allt mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen där det är vanligt att personer går mellan de olika trygghetssystemen. Som nyanländ har individen kontakter med såväl Migrationsverket som Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Det gäller exempelvis de individer med uppehållstillstånd som deltar i etableringsprogrammet. Arbetsförmedlingen ansvarar för etableringsprogrammen och Försäkringskassan hanterar ansökningar och betalar ut den etableringsersättning individen kan ansöka om. Inom arbetslöshetsförsäkringen är det a-kassorna som genom lag har delegerats uppgiften att handha arbetslöshetsförsäkringen och andra myndighetsutövande uppgifter som rör prövningen av rätten till arbetslöshetsersättning. A-kassorna,

Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten har en ömsesidig uppgiftsskyldighet och ska lämna uppgifter om enskild som behövs för att handlägga ärenden.²⁶

Verksamhetslogiken i de handläggande myndigheterna är den samma och alla behöver möta upp de krav som gäller myndigheters handläggning av ärenden. Ett ärende ska handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten efter-sätts.²⁷ Förvaltningslagen ska även tillämpas när a-kassor handlägger ärenden enligt lag (2024:506) om arbetslöshetsförsäkring.²⁸ Myndig-heterna ska även säkerställa att kontakter med de enskilda blir smidiga och enkla och vara tillgängliga för kontakter med enskilda.

Samtidigt är det viktigt att framhålla att förslaget till samman-läggning av de aktuella verksamheterna har en alternativkostnad. Vissa av de granskningar och analyser som de tre myndigheterna gör i dag kommer inte att kunna genomföras på precis samma sätt och lika frekvent givet de tillgängliga resurserna. Utredningens bedömning är att de bredare och områdesövergripande gransk-ningar och analyser som utredningen förordar kommer att skapa ett mervärde som väl överväger alternativkostnaden.

Sammanfattningsvis skulle en myndighet med ett helhetsansvar för granskningen av de aktuella områdena på ett annat sätt än i dag kunna granska hela kedjor av individens väg genom systemen, kunna identifiera brister i regelverken och dess tillämpning, och utifrån detta kunna ge initierade rekommendationer till regeringen.

Myndigheternas kompetenser kompletterar och förstärker varandra

Utredningens bedömning är att det finns goda möjligheter att skapa en ökad verksamhetsnytta genom en att kombinera kompe-tensen inom de tre myndigheterna ISF, IAF och Delmi. Både ISF och IAF har erfarenhet och god kompetens inom metoder för systemtillsyn/tillsyn och granskning av verksamhetens genom-förande samt djup sakkunskap inom sina respektive ansvarsom-råden. Den kompetensen och erfarenheten kommer att vara värde-full för att granska även Migrationsverkets verksamhet. Här bidrar

---

²⁶ 9 kap 1–2 §§ lag (2024:506) om arbetslöshetsförsäkring. /Träder i kraft 2025-10-01/.

²⁷ 9 § förvaltningslag (2017:900).

²⁸ Lagen träder i kraft 2025-10-01.

Delmi med djup sakkompetens på migrationsområdet men också inom integrationsområdet som utredningen ser som centralt i sammanhanget. Delmi har bidragit med kunskap på området genom rapporter som bland annat har berört mottagandet av skyddsökande från Ukraina, etableringen av nyanlända flyktingar samt skillnaderna i flyktingmottagandet i svenska kommuner. Det är utredningens bedömning att det i kombination med den kunskap som finns inom ISF och IAF ger goda förutsättningar för en effektiv granskning av Migrationsverkets verksamhet och politikens genomförande.

Delmi bidrar även med en gedigen kompetens av analyser och utvärderingar av den övergripande politiken och kan därmed bidra med erfarenhet av att ta ett bredare grepp på frågorna även inom arbetsmarknads- och socialförsäkringsområdet. Delmis uppdrag har fokuserat på att genom analys och sammanställningar öka användningen av forskningsresultat och på så sätt bredda och fördjupa beslutsunderlagen. Det är utredningens bedömning att denna kompetens kan tjäna den sammanslagna myndigheten väl i uppgiften att ta ett helhetsgrepp över trygghetssystemen.

En större myndighet skapar förutsättningar för en mer robust stödverksamhet

En sammanläggning av ISF, IAF och Delmi gör det möjligt att integrera administrativa stödfunktioner. Det skulle bidra till att göra stödverksamheten mer robust och minska sårbarheten i verksamheten. Den samlade kompetensen blir bredare i organisationen och kan bidra till att stödet kan hålla en ännu högre kvalitet genom ökade möjligheter till specialisering.

Det finns vissa utmaningar med att inordna IAF:s normerande uppgifter

IAF har bemyndiganden att meddela ett antal föreskrifter inom arbetslöshetsförsäkringens område. IAF bidrar till utveckling av rättspraxis genom att överklaga a-kassors och domstolars beslut i bland annat ärenden om arbetslöshetsförsäkring och om medlemskap. IAF utfärdar även, på eget initiativ, allmänna råd.

Det finns principiella invändningar mot och utmaningar med att en myndighet utfärdar föreskrifter och har rätt att föra statens talan i domstol samtidigt som myndigheten granskar rättstillämpningen. Det finns en risk att myndigheten då granskar sig själv.

Utredningen ser utmaningarna med att kombinera en granskande och en normerande roll. Men utredningen anser samtidigt att det inte finns någon annan myndighet som naturligen skulle kunna ta över uppgiften då det fortsatt finns ett behov av en sammanhållen granskning och tillsyn av arbetslöshetsförsäkringen som helhet. Vidare gör utredningen bedömningen att fördelarna med en samlad systemtillsyn och effektivitetsgranskning av trygghetssystemen som helhet överväger de utmaningar som finns.

Kombinationen av tillsyn och normering är dessutom en fråga som IAF redan i dag har att hantera. IAF granskar a-kassornas verksamhet och tillämpningen av de föreskrifter som myndigheten utfärdar.

Utredningen gör bedömningen att det även inom den nya myndigheten bör gå att hantera organisatoriskt, exempelvis genom att implementera tydliga organisatoriska gränser mellan de avdelningar som arbetar med föreskriftsutformning och de som utför systemtillsyn och effektivitetsgranskning.

Risker kopplade till förändringar som sker inom arbetslöshetsförsäkringen

En statlig utredning har föreslagit att IAF ska utses till att ansvara för a-kassornas deltagande i arbetet med beredskap med beredskapsmyndigheterna i beredskapssektorn för ekonomisk säkerhet (SOU 2024:49). Vidare träder en ny lag (2024:506) för arbetslöshetsförsäkringen i kraft i oktober 2025, vilket innebär att IAF kommer att behöva lägga tid på förberedelser inför ikraftträdandet av den nya lagen.

Detta påverkar inte utredningens bedömning av fördelarna med en inordning av IAF i ISF. Däremot är det viktigt att säkerställa att IAF ges förutsättningar att hantera de pågående förändringarna inom arbetslöshetsförsäkringen.

6.5.4 En överföring av uppgifter och anslag från Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen

Utredningens förslag: Försäkringskassans uppgift att analysera och förmedla socialförsäkringssystemets utveckling och effekter för enskilda och samhälle överförs till den sammanslagna analys- och utvärderingsmyndigheten. Arbetsförmedlingens uppgift att analysera och utvärdera den arbetsmarknadspolitiska verksamheten överförs till den sammanslagna analys- och utvärderingsmyndigheten.

Utredningen föreslår att det i samband med uppgiftsöverföringen sker en anslagsöverföring från Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen till den sammanslagna myndigheten.

Utredningens bedömning: En fristående myndighet med ett samlat ansvar att utvärdera verksamhetens effekter inom trygghetssystemens effekter kan ge regeringen en bättre inblick i verksamheterna och ge bättre underlag för regeringens styrning.

I det här avsnittet utvecklas utredningens kompletterande förslag inom de aktuella områdena.

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen är två av de centrala myndigheterna inom trygghetssystemen. Försäkringskassan har enligt sin instruktion i uppgift att följa, analysera och förmedla socialförsäkringssystemets utveckling och effekter för enskilda och samhälle. Det är ett uppdrag som vad utredningen har kunnat förstå har funnits sedan bildandet av enmyndigheten Försäkringskassan år 2005, det vill säga flera år före bildandet av ISF.²⁹ Arbetsförmedlingen har en motsvarande utvärderande uppgift, som också den som utredningen förstår funnits sedan bildandet av enmyndigheten Arbetsförmedlingen år 2008. Myndigheten ska analysera, följa upp och utvärdera den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.³⁰

Både Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen är statistikansvariga myndigheter inom sitt respektive ansvarsområde. Försäkringskassan ska enligt sitt regleringsbrev ta fram prognoser för förmånerna inom Försäkringskassans ansvarsområde, dels för Försäkringskassans förvaltningsanslag. Arbetsförmedlingens

²⁹ 2 § p.5 förordning (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan.

³⁰ 4 § förordning (2022:811) med instruktion för Arbetsförmedlingen.

prognosverksamhet består av två delar; arbetsmarknadsprognoser och yrkesprognoser där arbetsmarknadsprognoserna bland annat används för de utgiftsprognoser myndigheten lämnar in.

Båda myndigheterna tar fram analyser och rapporter som bland annat är uppföljningar och effektutvärderingar av insatser, program eller förmåner inom respektive verksamhet. Myndigheterna får även regeringsuppdrag som till stor del utförs inom ramen för analysverksamheten. Försäkringskassan anger att analysverksamheten i myndigheten i viss utsträckning har ändrat karaktär över åren, med ett ökat fokus på den egna administrationen. Syftet har varit att stärka kopplingen mellan analys och myndighetens centrala styrning.

Utredningen anser att utvärderande uppgifter av effekterna av politiken och dess måluppfyllnad, där genomförandet är en central del, är bättre lämpade att utföras av den myndigheten som har ansvar för systemtillsyn, effektivitetsgranskning och utvärderingar av området, snarare än av de myndigheter som ansvarar för själva genomförandet. En av utredningens utgångspunkter är att utvärderingen av en verksamhet bör ske fristående eller åtminstone med ett visst avstånd från genomförandet. Vidare bör analys- och utvärderingsmyndigheternas uppgifter vara tydligt definierade i förhållande till det uppgifter som ansvariga operativa myndigheter har.

Utredningen föreslår därför att Försäkringskassans uppgift att analysera och förmedla socialförsäkringssystemets effekter för enskilda och samhälle överförs till den sammanslagna myndigheten. Utredningen föreslår även en överföring av Arbetsförmedlingens uppgift att analysera och utvärdera den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Utredningens förslag innebär även att det sker en anslagsöverföring från Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen till den sammanslagna myndigheten i samband med överföringen av uppgifter. Utredningens bedömning är att det skulle vara ett mer effektivt och ändamålsenligt utnyttjande av statliga medel och säkerställa en fristående granskning.

Utredningen betonar att förslagen inte innebär att all analysverksamhet ska överföras från Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen till den sammanslagna myndigheten utan att det handlar om den analysverksamhet som kopplar till uppgiften att analysera och utvärdera effekterna för individ och samhälle. Myndigheternas ansvar för den officiella statistiken ska inte föras över. Myndigheterna har även ett ansvar att redovisa sin verksamhet och ska säkerställa att

verksamheten bedrivs effektivt. Det kräver att myndigheten har tillräcklig analyskapacitet för att förvalta och utveckla den officiella statistiken, ta fram prognoser och ta fram verksamhetsnära analyser i syfte att utveckla den operativa verksamheten. Denna analys- och utvärderingsuppgift kräver enligt utredningens bedömning till stor del samma kompetens som uppgiften i det externa analysperspektivet. Vidare tar myndigheter med genomförandeuppgifter fram huvuddelen av den uppföljnings- och utvärderingsinformation som regeringen behöver för att kunna bedöma genomförandet av politiken och de prestationer som utförts. Utredningens förslag innebär att denna verksamhet ligger kvar på myndigheten.

Utredningens förslag om en överföring av de utvärderande uppgifterna rörande effekter av politiken på individen och det omgivande samhället innebär att resurser frigörs i Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Dessa resurser är tänkta att användas för att förstärka den sammanslagna myndigheten. En överföring av resurser skulle innebära en resursförstärkning av den nya myndigheten som enligt utredningens förslag får ett breddat uppdrag. Utredningen har dock inte haft möjlighet att göra en så djup och omfattande analys som skulle vara nödvändigt för att föreslå nivå på anslagsöverföringen från respektive myndighet.

Fördelar och nackdelar med förslaget

Utredningen bedömer att förslaget att föra över uppgifter och anslag från Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen skulle innebära positiv förstärkning av kapaciteten för den sammanslagna myndigheten. Det skulle förbättra förutsättningarna för systematiska och fristående utvärderingar av politikens genomförande och effekter. Analys- och utvärderingsmyndigheter har god kunskap i analys- och utvärderingsmetoder och har möjlighet att ge mer uttömmande svar om effekter av politikens genomförande och måluppfyllelse. Det svarar också upp mot regeringens behov av en myndighet som med ett visst avstånd från genomförandet kan analysera verksamhetens utfall och resultat och samband mellan verksamheter.

De analyser och utvärderingar som tas fram av den sammanslagna myndigheten kan användas av regeringen som underlag i den årliga resultatdialogen med genomförandemyndigheten. Underlagen och rapporterna kan även användas av genomförandemyndigheterna i deras arbete med att utveckla verksamheten. Nackdelen för genomförandemyndigheterna är att de inte själva kan styra vilka områden som analyseras och utvärderas. Å andra sidan kan den fristående myndigheten belysa frågeställningar som genomförandemyndigheterna inte annars uppmärksammar, och som ger värdefulla bidrag, exempelvis genom att den sammanslagna myndigheten granskar flera myndigheter och därigenom kan upptäcka gemensamma mönster som inte skulle upptäckas av en enskild genomförandemyndighet.

En överföring av uppgifter och anslag från Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen kan dock även ha negativa konsekvenser. Det finns en risk att myndigheterna upplever att de har behov av att genomföra utvärderingar av effekter och därför på eget initiativ bygger upp motsvarande kapacitet utifrån tidigare uppgifter. Det skulle innebära att det i större utsträckning än i dag byggs upp parallella strukturer och därmed ökade sammantagna utgifter för analys- och utvärderingsverksamheten. Utredningen har inte haft möjlighet att analysera den förväntade omfattningen av detta men vill återigen betona att förslaget om överföring av de aktuella uppgifterna och därmed åtföljande resurser handlar om bedömningen att dessa mer lämpar sig för en från genomförandemyndigheterna fristående analys- och utvärderingsmyndighet.

6.5.5 Andra alternativt som utredningen har övervägt

Analysverksamheten vid Migrationsverket och Pensionsmyndigheten

Utöver Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen är Migrationsverket och Pensionsmyndigheten centrala myndigheter inom trygghetssystemen. Utredningen har identifierat att det finns vissa närliggande uppgifter även vid dessa myndigheter.

Migrationsverket har inte på samma sätt utvärderande uppgifter enligt sin instruktion. Uppgiften är mer inriktad på analys och uppföljning med fokus på faktorer som har betydelse för verksamheten.

Migrationsverket lämnar fyra gånger om året prognoser till regeringen om hur migrationen bedöms se ut de närmaste åren. Myndigheten genomför utvärderingar av verksamhetsuppföljande karaktär, exempelvis vad deltagare i samhällsintroduktionsprogrammet anser om utbildningen samt utvärdering av myndighetens interna arbete för att förebygga oegentligheter. Statskontoret har pekat på behovet av en central funktion inom myndigheten som följer upp den rättsliga kvaliteten. Utredningen bedömer därför att det inte är motiverat med uppgiftsöverföring till den sammanslagna myndigheten.

Pensionsmyndighetens har liksom Försäkringskassan i uppgift att följa, analysera och utvärdera ålderspensionssystemets utveckling och effekter för individ och samhälle. Myndighetens huvudsakliga uppgift är att administrera de allmänna pensionsförmånerna. Administrationen grundar sig på vissa beräkningar som det krävs matematisk och statistisk kompetens för att ta fram. Arbetet omfattar även beräkningar av pensionssystemets resultat- och balansräkningar, inklusive beräkningsfaktorer. Myndigheten har även en instruktionsenlig uppgift att informera allmänheten om pensioner, ge en samlad bild av pensionen samt informera om vilka faktorer som påverkar pensionens storlek. För att fullgöra den uppgiften och ge korrekt information krävs det att Pensionsmyndigheter har möjlighet att utvärdera vilka effekter olika val och faktorer inom pensionssystemet har för individen. Pensionsmyndigheten tar även fram analyser och underlag till regeringen och ska bland annat beräkna riktålder för pensionen enligt bestämmelser i socialförsäkringsbalken. Vidare tar Pensionsmyndigheten fram underlag till Regeringskansliet, Pensionsgruppen och regeringen.

Pensionsmyndighetens samlade analysuppdrag är av stor betydelse för och en integrerad del av myndighetens arbete att fullgöra sina instruktionsenliga uppgifter. Det gäller inte minst beräkningar av riktålder för pensionen samt informationsuppdraget gentemot allmänheten.

Mot denna bakgrund gör utredningen bedömningen att det inte är lämpligt med en uppgiftsöverföring från Pensionsmyndigheten till den sammanslagna myndigheten.

IFAU bidrar med ett forskningsperspektiv

Utredningen kan konstatera att ISF och IAF med sina nuvarande uppgifter har uppgifter som är näraliggande och i viss mån överlappande med IFAU:s verksamhet. Det finns även gränssytor och samarbeten mellan IFAU och Delmi genom migrationspolitikens kopplingar till arbetsmarknadsfrågor. Genom att uppgifterna för den sammanslagna myndigheten med utredningens förslag breddas till att omfatta systemtillsyn, effektivitetsgranskning och utvärdering av hela arbetsmarknadsområdet kan det innebära att överlappen i viss mån ökar. Utredningen har därför övervägt att lämna förslag om att även IFAU:s verksamhet ska inordnas i den nya myndigheten.

IFAU har dock en tydlig forskningsansats med fokus på vetenskapliga studier av effekterna av politiken på området och deras studier har ofta en annan tidshorisont (se avsnitt 5.4.2). IFAU baserar sin prioritering av nya projekt på tre kriterier; kunskapsläget, utvärderingsbarheten och frågans betydelse (för såväl regeringen som för den vetenskapliga debatten). IFAU lyfter att tillgång till data är en förutsättning för att kunna genomföra en utvärdering. Även insatsernas utförande och implementering är avgörande för att skapa en relevant jämförelsegrupp för att kunna fastställa trovärdiga orsaks-samband. IFAU för en diskussion med Regeringskansliet om vilka behov av utvärdering som finns, men får sällan specifika regeringsuppdrag. IFAU starka fokus på metod och utvärderingsbarhet, i kombination med tillgång till registerdata, gör att IFAU:s även har en stark ställning i forskarvärlden. IFAU finansieras till viss del med externa forskningsmedel.

Utredningen ser att den sammanslagna myndigheten möter upp mot ett behov av analyser och utvärderingar, där ledtiderna många gånger kan behöva vara kortare än inom forskningen. Regeringen kan i många fall även behöva få utvärderingar av insatser eller inom områden som inte möter upp mot de kriterier IFAU sätter upp för sina studier. Den sammanslagna myndigheten täcker enligt utredningens förslag in tre centrala välfärdsområden, fyra stora genomförandemyndigheters och ett antal a-kassors verksamhet. Det kan av den anledningen även finnas goda skäl att regeringen har tillgång till analyser och utredningar från mer än en aktör, speciellt som aktörerna delvis belyser frågorna ur olika perspektiv och på olika sätt.

Även om utredningen kan se vissa fördelar med att inordna även IFAU:s verksamhet i den sammanslagna myndigheten är bedömningen att det är mer effektivt att behålla IFAU i sin nuvarande form.

På sikt kan det vara lämpligt att bredda uppdraget till granskning av studiestödets administration

Utredningen har övervägt om den sammanslagna myndigheten skulle få i uppdrag att även granska administrationen av politikens genomförande inom studiestöd. Det vill säga att utöva systemtillsyn och genomföra effektivitetsgranskningar även av Centrala studiestödsnämnden (CSN). Utredningen bedömer att det på sikt kan vara lämpligt att ge den sammanslagna myndigheten i uppgift att även utöva systemtillsyn och effektivitetsgranskning av studiestöds-systemet. Utredningen bedömer dock att det kan vara bättre att göra en stegvis förändring för att låta myndigheten först bygga upp kapacitet inom arbetsmarknads- och migrationsområdet.

6.5.6 Summering av utredningens förslag

Sammanfattningsvis lämnar utredningen två förslag avseende organisering av analys- och utvärdering inom arbetsmarknads-, migrations- och socialförsäkringsområdena. Ett första grundläggande förslag är att IAF, ISF och Delmi läggs samman till en myndighet med uppgift att utöva systemtillsyn och effektivitetsgranskning av arbetsmarknads-, migrations- och socialförsäkringsområdena. Ett andra kompletterande förslag innebär även en uppgifts- och anslagsöverföring från Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.

Utredningens uppfattning är att det kompletterande förslaget kommer att ge den sammanslagna myndigheten bäst förutsättningar att tillgodose regeringens behov av analyser och utvärderingar inom de aktuella områdena. Men även det grundläggande förslaget bedöms innebära en markant förbättring jämfört med dagens organisering genom en förstärkt analyskapacitet som täcker ett bredare område. Det kan bland annat bidra till bättre förutsättningar att utvärdera stora reformer som rör socialförsäkring, arbetsmarknad eller migration och integration.

6.6 En förändrad organisationsstruktur för myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter

Utredningens förslag: En samlad översyn bör göras av organisationsstrukturen för vissa myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter. I ett första steg inordnas Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd i Socialstyrelsen. I samband med inordningen avvecklas Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.

Utredningens bedömning: En mer integrerad organisationsstruktur för vissa myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter skapar förutsättningar för tydligare ansvarsfördelning, ökad helhetssyn, effektivare verksamheter samt högre måluppfyllelse.

I utredningens uppdrag ingår sju mindre myndigheter som har i uppgift, eller som en framträdande del av sin uppgift, att skydda, främja och/eller övervaka mänskliga rättigheter (se kapitel 1 för en närmare innebörd av uppdragen gällande mänskliga rättigheter). Utredningen bedömer i avsnitt 4.13.5 att en av dessa myndigheter (Institutet för mänskliga rättigheter) inte ska analyseras vidare och att sex av myndigheterna (Barnombudsmannen, Diskrimineringsombudsmannen, Forum för levande historia, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd samt Myndigheten för tillgängliga medier) ska analyseras vidare. I detta avsnitt redovisas överväganden och förslag för de sex berörda myndigheterna.

6.6.1 Politikens utformning och genomförande

Ett sektorsövergripande mål för politiken för mänskliga rättigheter är att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Vidare bygger de politiska målen för olika områden rörande bland annat jämställdhet, diskriminering, delaktighet, funktionshinderspolitiken och barnrätt på grundläggande värden och principer om lika rättigheter, jämlikhet och ett inkluderande sam-

hålle. De specifika målen är utformade utifrån olika behov och prioriteringar inom respektive område.

Exempelvis är det överordnade målet för jämställdhetspolitiken att kvinnor och män ska ha samma makt att forma både sina egna liv och samhället. Det finns även jämställdhetspolitiska delmål för bland annat jämställd hälsa, jämställd utbildning och ekonomisk jämställdhet.

Målet för politiken mot diskriminering är ett samhälle fritt från diskriminering. Det överordnade ändamålet är att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Det offentliga åtagandet inom diskrimineringsområdet grundar sig på EU-rätten genom ett antal direktiv om likabehandling. Det finns även internationella bestämmelser som Sverige har åtagit sig att efterleva.

Vidare är det nationella målet för funktionshinderspolicen, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska även bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Ett ytterligare exempel är målet för barnrättspolicen som innebär att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande. Även detta mål grundar sig bland annat på internationella åtaganden som Sverige gjort genom att ratificera barnkonventionen. Målet innebär även att främja och skydda barnets rättigheter och intressen i samhället.

Målen för dessa områden innebär att den politiska inriktningen har en tydligt horisontell och tvärssektoriell karaktär. Detta återspeglas i uppdragen för berörda myndigheter, en bred uppsättning av olika styrmedel samt insatser för olika målgrupper.

Exempelvis ingår det i uppdraget för Diskrimineringsombudsmannen att utöva tillsyn enligt diskrimineringslagen (2008:568). Därutöver ska myndigheten verka för att diskriminering som har samband med till exempel kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder inte förekommer på några områden av samhällslivet. Myndigheten ska även i övrigt

verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Ett annat exempel är att Myndigheten för delaktighet ska verka för att det nationella målet för funktionshinderspolitiken uppnås. Myndighetens arbete ska ha ett jämställdhets-, mångfalds- och barnrättsperspektiv. I uppgifterna ingår att främja ett systematiskt och effektivt genomförande av funktionshinderspolitiken i samhället genom att samordna, följa upp, samla in och analysera insatser inom funktionshinderspolitiken från statliga myndigheter, kommuner, regioner och andra aktörer. För Barnombudsmannen består det överordnade uppdraget av att företräda barns och ungas rättigheter och intressen och myndigheten ska driva på genomförandet och bevaka efterlevnaden av FN:s barnkonvention.

För andra myndigheter är uppgiften rörande mänskliga rättigheter en mindre, med dock tydlig, del av det samlade uppdraget vilket omfattar andra uppgifter. Det gäller Myndigheten för tillgängliga medier och Forum för levande historia.

Uppdraget för Myndigheten för tillgängliga medier är att arbeta för att alla ska ha tillgång till litteratur, nyheter och samhällsinformation utifrån vars och ens förutsättningar oavsett läsförmåga eller funktionsnedsättning. Det innebär att myndigheten har ett flertal olika uppgifter. Myndigheten ska bland annat vara ett nationellt kunskapscentrum för tillgängliga medier, främja tillgänglighet till och universell utformning av litteratur, nyheter och samhällsinformation samt ge ut och distribuera lättläst litteratur i den utsträckning behoven inte tillgodoses på den kommersiella marknaden. Myndigheten ska integrera ett jämställdhets-, mångfalds- och barnperspektiv samt ett internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete i sin verksamhet.

Forum för levande historia har till uppgift att främja arbete med demokrati och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i lärdomar från Förintelsen och kommunistiska regimers brott mot mänskligheten i historien, liksom andra brott mot mänskligheten i historien. Myndigheten har särskilt till uppgift att öka och fördjupa kunskaperna om antisemitism, antiziganism och andra former av rasism och intolerans med fokus på kopplingen mellan historien och samtiden. Forum för levande historia ska sträva efter att stärka männi-

skors vilja att aktivt verka för alla människors lika värde. Myndigheten bedriver bland annat utåtriktad verksamhet med inriktning på kunskap, kultur och utbildning. Myndigheten ska i sin verksamhet integrera ett jämställdhets-, mångfalds- och barnperspektiv samt ett internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete.

Det finns vissa skillnader mellan myndigheternas närmare uppgifter och arbetssätt. Till exempel har Diskrimineringsombudsmannens tillsyn över diskrimineringslagen och kan företräda personer som har blivit diskriminerade och driva enskilda ärenden till domstol. Myndigheten arbetar även med att förmedla kunskap, informera och ge stöd till olika samhällsaktörer.

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd bedriver ett kunskapsförmedlande arbete inom sina verksamhetsområden. Beträffande exempelvis familjerätt består myndighetens arbete av att ta fram vägledning, sprida information och ge upplysningar, tillhandahålla utbildning med mera. Myndighetens arbete gällande föräldraskapsstöd omfattar bland annat att hantering av statsbidrag för förstärkt föräldraskapsstöd och samverkansdialoger med andra aktörer. Myndigheten ansvarar även för frågor gällande internationella adoptioner, bland annat att övervaka de svenska auktoriserade sammanlutningarnas arbete med internationell adoptionsförmedling och följa den internationella utvecklingen och samla information i frågor som rör adoption av utländska barn. Myndigheten ska i all sin verksamhet främja barnets rättigheter med utgångspunkt i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Myndigheten ska även främja jämställdhet och ett jämställt föräldraskap.

Sammantaget visar ovanstående genomgång att berörda myndigheter har olika slags uppgifter rörande mänskliga rättigheter. Det innebär även att dessa myndigheter använder flera olika styrmedel och åtgärder. Det gäller till exempel så kallade hårda eller tvingande styrmedel i form av att utöva tillsyn och att föra talan i domstol respektive mjuka och icke-tvingande styrmedel och främjande-åtgärder såsom kunskapsförmedling, information, och vägledning. Andra styrmedel fokuserar mer på att samordna eller bidra till praktiskt genomförande, bland annat nätverksarbete och ekonomiska bidrag. Myndigheternas horisontella uppdrag och förekomsten av en bred uppsättning olika styrmedel betyder därmed att såväl enskilda individer som samhällsaktörer kan bli föremål

för olika riktade insatser beroende på vilket behov eller sammanhang som det rör sig om.

6.6.2 Framväxten av en specialiserad och uppdelad myndighetsstruktur

I sammanhanget vill utredningen även ge en översikt över hur organisationsstrukturen för myndigheterna med uppdrag rörande mänskliga rättigheter har utvecklats under den senaste årtiondena.

Tidiga milstolpar i denna framväxt är bildandet av fem ombudsmannamyndigheter under 1980- och 1990-talen (Jämställdhetsombudsmannen 1980, Ombudsmannen för etnisk diskriminering 1986, Barnombudsmannen 1993, Handikappombudsmannen 1994 och Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning 1999). Detta följdes av att Forum för levande historia inrättades 2003. Diskrimineringsombudsmannen bildades 2009, vilket samtidigt innebar en avveckling av övriga ombudsmän med undantag för Barnombudsmannen. Det främsta motivet för att bilda Diskrimineringsombudsmannen var att en sammanslagen myndighet sågs som en logisk följd av en gemensam lagstiftning mot diskriminering (se bilaga 4). Andra motiv var att en sammanslagen myndighet hade större genomslagskraft än fyra separata myndigheter och att detta borde leda till större tydlighet i tillsynen och till en mer enhetlig regeltillämpning.

Därefter har regeringen inte tagit fler steg för att integrera myndighetsstrukturen. I stället har en specialiserad och uppdelad struktur bibehållits och förstärkts genom att ombilda och utöka uppdraget för befintliga myndigheter samt inrätta nya myndigheter. Tal- och punktskriftsbiblioteket fick 2013 ett utökat uppdrag och bytte i samband med detta namn till Myndigheten för tillgängliga medier. Myndigheten för delaktighet bildades 2014 genom att vissa av Hjälpmedelsinstitutets uppgifter inordnades i myndigheten Handisam. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd startade sin verksamhet 2016 med ett utökat uppdrag i förhållande till den tidigare Myndigheten för internationella adoptioner. Jämställdhetsmyndigheten bildades 2018 som ett led att effektivisera genomförandet av jämställdhetspolitiken. Institutet för mänskliga rättigheter påbörjade sin verksamhet 2022 och är därmed den yngsta av myndigheterna med uppgifter rörande mänskliga rättigheter.

6.6.3 Behovs- och problembild med nuvarande myndighetsstruktur

Enligt utredningen finns det flera brister med den uppdelade organisationsstrukturen då den innebär många näraliggande verksamhetsmässiga gränssytor och beröringspunkter mellan myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter. Vidare medför den horisontella och tvärsektoriella arbetsinriktningen att det är myndigheterna som i betydande grad behöver göra operativa målavvägningar, resursprioriteringar och utformningar av insatser och åtgärder.

Utredningen menar att dessa omständigheter lämnar ett alltför stort utrymme för de berörda myndigheterna att arbeta parallellt med liknande frågor eller att myndigheternas insatser överlappar varandra. Det innebär även att myndigheternas resurser fördelas på ett sätt som inte är optimalt ur ett helhetsperspektiv. Således riskerar arbetsmässiga glapp, dubbelarbete och ineffektiv resursallokering att verksamheten inte blir tillräckligt kraftfull och att insatser och åtgärder i betydligt lägre grad når fram till berörda målgrupper. I förlängningen kan detta innebära att enskilda individers rättigheter och behov inte kan tillgodoses.

En otydlig ansvarsfördelning och bristfälligt samordnade insatser mellan myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter försämrar således möjligheterna till en hög måluppfyllelse. Utredningen konstaterar att det på berörda områden återstår betydande arbete med att nå en högre måluppfyllelse. Till exempel bedömer regeringen i budgetpropositionen för 2025 att målet om ett samhälle fritt från diskriminering inte är uppnått. Regeringen pekar bland annat på ett fortsatt behov av kunskapshöjande insatser inom offentliga verksamheter och att anmälningar om diskriminering fortsätter att öka.

6.6.4 Organisationsstrukturen behöver ses över och integreras

Enligt utredningen behöver ovan beskrivna brister i fråga om otydlig ansvarsfördelning, ineffektiv resursanvändning och begränsad måluppfyllelse bli föremål för förbättrings- och utvecklingsåtgärder. Sådana åtgärder kan utformas på olika sätt.

Ett sätt är att utvidga och fördjupa samverkan mellan de aktuella myndigheterna inom ramen för den befintliga organisationsstruk-

turen. Utredningen vill peka på att en fördjupad myndighetssamverkan som inriktas på relevanta behov och frågor kan bidra till bättre resultat och ökad måluppfyllelse. Emellertid kräver myndighetssamverkan inte sällan stora resursinsatser och långa tidplaner innan avsedda resultat kan åstadkommas. Enligt utredningen är därför enbart en fördjupad samverkan mellan myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter ingen långsiktigt effektiv åtgärd för att komma till rätta med den nuvarande organisationsstrukturens brister och problem.

Enligt utredningen är en mer integrerad organisationsstruktur för myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter en mer lämplig åtgärd för att möta de ovanstående problemen. En integrerad organisationsstruktur uppnås genom sammanläggningar av berörda myndigheter, vilket skapar bättre förutsättningar för tydligare ansvarsfördelning, bättre samordning, mer effektiv resursanvändning och högre måluppfyllelse.

Utredningen anser att en samlad översyn av de berörda myndigheterna med uppgifter rörande mänskliga rättigheter (med undantag för Institutet för mänskliga rättigheter) bör ligga till grund för utformningen av en integrerad organisationsstruktur. En samlad översyn är dock inte möjlig att genomföra inom ramen för utredningens uppdrag. Det beror bland annat på att en samlad översyn bör omfatta en analys av vilka krav EU-rätten ställer på nationella likabehandlingsorgans självständighet, uppgifter och resurser. Utredningen föreslår därför att regeringen tar initiativ till att genomföra en samlad översyn av de nämnda myndigheterna.

Jämställdhetsmyndigheten omfattas inte formellt sett av utredningens uppdrag. Det pågår en utredning rörande vissa av de jämställdhetspolitiska delmålen och styrningen av jämställdhetspolitiken.³¹ Utifrån kommande överväganden och förslag i det nämnda utredningsuppdraget anser utredningen att regeringen bör överväga om även Jämställdhetsmyndigheten på grund av sina uppgifter ska ingå i en samlad översyn.

Utredningen vill även peka på att en samlad översyn kan göras med två övergripande inriktningar.

Den ena inriktningen är att uppgifter och verksamheter vid berörda myndigheter i så stor uträkning som möjligt överförs till

---

³¹ Dir. 2024:112. *Ökad effektivitet, långsiktighet samt förbättrad strategisk styrning inom fem jämställdhetspolitiska delmål.*

och samlas i en gemensam myndighet. Det innebär i så fall att närmare överväganden bör göras om ombildning av Diskrimineringsombudsmannen som en gemensam, sammanhållande myndighet för olika uppgifter rörande mänskliga rättigheter.

Den andra inriktningen består av en uppdelning av å ena sidan uppgifter som bör organiseras fristående och med en oberoende ställning och å andra sidan uppgifter som består av främjandeinsatser och praktiskt inriktade genomförandeåtgärder. Det betyder att överväganden behöver göras om dels Diskrimineringsombudsmannen i huvudsak bör behålla sitt nuvarande uppdrag, dels sammanläggning av Myndigheten för delaktighet (MFD) och Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) samt eventuellt även av Barnombudsmannen (BO) vore lämplig eftersom MFD och MTM ska ha ett barnrättsperspektiv respektive barnperspektiv i sina verksamheter.

I följande avsnitt föreslår utredningen även att Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds uppgifter inordnas i Socialstyrelsen som ett första steg i en samlad översyn. Enligt utredningen försvårar inte en sådan inordning de ytterligare myndighetssammanläggningar som kan följa av en samlad översyn.

Det bör även understrykas att samtliga berörda myndigheters uppgifter rörande mänskliga rättigheter är motiverade statliga åtaganden, se kapitel 4. Utredningens förslag till en mer integrerad organisationsstruktur och myndighetssammanläggningar utgör därmed ingen värdering av olika rättighetsfrågor, diskrimineringsgrunder eller motsvarande. Syftet med förslagen är som nämns i avsnitt 6.1. att skapa bättre förutsättningar för en effektivare resursanvändning, en bättre styrning och högre måluppfyllelse.

6.6.5 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd inordnas i Socialstyrelsen

Bakgrund till förslaget

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) bildades den 1 januari 2016. Myndighetens bildande grundade sig till stor del på en ombildning och utökning av Myndigheten för internationella adoptioners verksamhet. Till MFoF överfördes ansvaret för familjerätt och familjerådgivning från Socialstyrelsen och ansvaret för för-

äldraskapsstöd från Folkhälsomyndigheten. Syftet med förändringen var att förbättra samordningen av det statliga ansvaret för föräldrastöd och familjerättsliga frågor, inklusive internationella adoptioner. Därigenom var syftet även att uppnå ökat medborgarfokus och helhetssyn på barnfamiljers situation, förutsättningar och behov samt en tydligare utgångspunkt för barnets bästa.

MFoF har fyra huvudsakliga verksamhetsområden: Föräldraskapsstöd, familjerådgivning, familjerätt och internationell adoption. Myndigheten ska i all sin verksamhet främja barnets rättigheter med utgångspunkt i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Myndigheten ska även främja jämställdhet och ett jämställt föräldraskap.

Utredningen bedömer att det finns flera näraliggande uppgifter och verksamhetsmässiga gränssytor mellan MFoF och Socialstyrelsen i fråga om föräldraskapsstöd, familjerådgivning och familjerätt. Enligt utredningen finns det även vissa beröringspunkter mellan MFoF och Socialstyrelsen i fråga om internationella adoptioner. I sammanhanget behöver hänsyn även tas till att regeringen har förordnat en särskild utredare som ska kartlägga och analysera hur Sveriges internationella adoptionsverksamhet har fungerat.³² Utredningen har antagit namnet Adoptionskommissionen. I Adoptionskommissionens uppdrag ingår att föreslå bland annat hur nuvarande regelverk, organisering och processer kan förändras och förstärkas. Uppdraget ska redovisas senast den 2 juni 2025.

Utifrån de näraliggande uppgifterna och verksamhetsmässiga gränssytor utvecklar utredningen nedan vilka fördelar och utmaningar det finns med att inordna MFoF:s uppgifter i Socialstyrelsen.

Utredningen har även övervägt alternativet att överföra MFoF:s uppgifter till Barnombudsmannen. Även om det finns vissa beröringspunkter mellan de båda myndigheternas verksamheter, bedömer utredningen att dessa är färre och svagare jämfört med de verksamhetsmässiga gränssytor som finns mellan MFoF och Socialstyrelsen. Utredningen lägger därmed inget förslag för detta alternativ.

---

³² Dir. 2021:95. *Sveriges internationella adoptionsverksamhet – lärdomar och vägen framåt*. Dir. 2024:120. *Förlängd tid för uppdraget*.

Fördjupad analys av näraliggande uppgifter och verksamhetsmässiga beröringspunkter

Utredningen vill peka på nedanstående näraliggande uppgifter och verksamhetsmässiga beröringspunkter. Utgångspunkten för uppgifterna och beröringspunkterna är att båda myndigheterna har kunskapsförmedlande uppdrag för olika delar av socialtjänstens arbete, även om myndigheternas fokusområden till viss del skiljer sig åt.

Till MFoF:s uppgifter hör att bedriva och främja ett kunskapsbaserat arbete och ansvara för kunskapsförmedling av förebyggande insatser inom områdena familjerådgivning och föräldraskapsstöd. Beträffande föräldraskapsstöd omfattar myndighetens arbete bland annat att följa och analysera olika föräldragrupperns behov och förutsättningar samt att bidra med relevanta och aktuella kunskapsstöd. I föräldraskapsstödet har även ingått att bidra till och genomföra nationella strategier samt samarbeta med bland annat kommuner. MFoF har fått i uppdrag att inkomma med underlag till en vidareutvecklad strategi. Under senare år har samhällsutvecklingen inneburit ett ökat behov av nya insatser rörande familjer i utsatta områden där det finns risk för rekrytering av barn och unga till gängkriminalitet. På regeringens uppdrag har MFoF tagit fram en handlingsplan för ett brottsförebyggande föräldraskapsstöd och myndigheten har arbetat med att underlätta genomförandet av planen. Inom ramen för detta arbete har MFoF haft dialog och samverkan med bland annat Socialstyrelsen. I sammanhanget bör även nämnas att Socialstyrelsen arbetar i flera uppdrag för att stärka bland annat socialtjänstens stöd till barn i organiserad brottslighet. Det gäller exempelvis samverkansstrukturen Bob (Barn och unga i organiserad brottslighet) som bygger på ett uppdrag som regeringen har gett till bland annat Socialstyrelsen och ett antal andra statliga myndigheter.

Ett ytterligare exempel på en gränsyta mellan myndigheterna utgår från MFoF:s uppdrag rörande våldsförebyggande insatser och föräldraskapsstöd till föräldrar i en hederskontext. MFoF ska inom ramen för uppdraget inhämta kunskaper och erfarenheter från bland annat Socialstyrelsen. Vidare tar Socialstyrelsen med ett bredare fokus fram riktlinjer och rekommendationer för social-

tjänstens arbete med att ge stöd till barnfamiljer, särskilt familjer som är ekonomiskt eller socialt utsatta.

MFoF bidrar med kunskap, stöd och vägledning för landets familjerådgivningar. MFoF är även enligt förordning (2001:100) ansvarig myndighet för den officiella statistiken för familjerådgivning och familjerätt. Detta ansvar hade tidigare Socialstyrelsen. Socialstyrelsen är för närvarande ansvarig för den officiella statistiken för individ- och familjeomsorg samt insatser till äldre och personer med funktionsnedsättning, vilka är andra delar av socialtjänsten.

I MFoF:s uppdrag ingår även kunskapsförmedling i frågor som rör socialnämndernas familjerättsliga ärenden. För denna uppgift tar myndigheten fram föreskrifter och allmänna råd om vad bestämmelser betyder och hur de ska tillämpas. MFoF tillhandahåller även kunskapsstöd till kommunerna gällande faderskap och föräldraskap, vårdnad, boende och umgänge. Som en del av MFoF:s kunskapsförmedlande arbete med förebyggande insatser tillhandahåller myndigheten informations- och samarbetsamtal. Socialstyrelsen har också ett kunskapsutvecklande och kunskapsförmedlande uppdrag inom sitt verksamhetsområde, bland annat i förhållande till socialtjänsten. Socialstyrelsens ger bredare stöd och vägledning kring frågor rörande hela socialtjänsten. Detta stöd inkluderar även kunskapsstöd och riktlinjer för socialtjänstens insatser gällande barnskydd och familjer i utsatta situationer. I frågor rörande barnets bästa och barnskydd fokuserar Socialstyrelsen bland annat på att utveckla och följa upp insatser inom barn- och ungdomsvården när det gäller skydd mot övergrepp och missförhållanden. I sammanhanget bör särskilt nämnas att MFoF och Socialstyrelsen har ett gemensamt regeringsuppdrag att stärka stödet till socialtjänsten i arbetet med riskbedömningar samt i frågor om vårdnad, boende och umgänge. Till grund för uppdraget ligger bland annat kravet att barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor om vårdnad, boende och umgänge samt behovet av kunskaps- och metodstöd till yrkesverksamma i arbetet med dessa frågor.

Det finns även vissa beröringspunkter mellan myndigheterna i adoptionsfrågor. MFoF har ett flertal uppgifter rörande internationella adoptioner, bland annat auktorisation för internationell adoptionsförmedling, tillsyn över adoptionsorganisationernas verksamhet samt att följa den internationella utvecklingen inom området.

Vidare deltar MFoF som centralmyndighet i internationella nätverk som följer hur andra länders lagstiftningar påverkar internationellt adopterade barns möjligheter att få sina rättigheter tillgodosedda. MFoF följer även kontinuerligt oegentligheter inom internationell adoption. Myndigheten har även till uppgift att erbjuda samtalsstöd för adoptivföräldrar och stöd till ursprungssökning till adopterade.

Vid Socialstyrelsen ingår adoptionsfrågorna i ansvaret för familjerätten där även vårdnad, boende, umgänge och faderskap ingår. Socialstyrelsens arbete med adoptionsfrågor inkluderar exempelvis en handbok för socialtjänsten kring nationell adoption och kunskapsunderlag om hur bland annat socialtjänsten möter behov hos adopterade.

Som nämndes ovan ska Adoptionskommissionen senast den 2 juni 2025 lämna förslag om hur nuvarande regelverk, organisering och processer inom Sveriges internationella adoptionsverksamhet kan förändras och förstärkas. Det är därmed för utredningens del oklart hur Adoptionskommissionens förslag kommer att beröra MFoF:s uppgifter rörande internationella adoptioner. Det kan dock konstateras att antalet internationella adoptioner i Sverige har minskat betydligt de senaste åren. Det finns för tillfället endast två verksamma auktoriserade organisationer för internationell adoptionsförmedling. Vidare bedömer MFoF att myndighetens stöd till internationellt adopterade har blivit mer efterfrågat än tidigare, bland annat då fler internationellt adopterade har nått vuxen ålder.

Närmare om förslaget

Utredningen föreslår att MFoF:s samtliga uppgifter rörande föräldraskapsstöd, familjerådgivning, familjerätt och internationella adoptioner inordnas i Socialstyrelsen. Enligt utredningen är det även mycket angeläget att säkerställa kontinuitet gällande kapacitet och kvalitet i flera av MFoF:s uppgifter. Det gäller bland annat föräldraskapsstöd och internationella adoptioner.

Utredningen lämnar inget förslag om ändrad lokalisering för de uppgifter som ska inordnas i Socialstyrelsen. Enligt utredningen är det möjligt att den aktuella verksamheten fortsätter att bedrivas i Skellefteå tills vidare. I sammanhanget kan noteras att Socialstyrelsen

även bedriver verksamhet i Härnösand och att myndigheten därmed redan har två verksamhetsorter.

Potentiella fördelar och utmaningar med en inordning

Med utgångspunkt i de ovan beskrivna verksamhetsmässiga gränstytorna mellan myndigheterna anser utredningen att det finns flera fördelar med att överföra MFoF:s uppgifter och verksamhet till Socialstyrelsen.

En inordning skulle innebära en större kompetensbas och mer samlad expertis i samma organisation kring frågor rörande barnskydd, familjerätt och föräldraskapsstöd och hur dessa frågor kopplar till socialtjänstens uppdrag. En samlad organisation möjliggör även en utvecklad helhetssyn på dessa frågor och därigenom även väl samordnade och tydliga vägledningar samt fördjupade kunskapsunderlag. Detta skapar i sin tur ett mervärde och kommer att vara till praktiskt nytta för yrkesverksamma i socialtjänstens handläggning av ärenden rörande barn och unga samt andra familjerättsliga frågor. Enligt utredningen kan dessa fördelar realiseras i betydligt större utsträckning genom en inordning av MFoF:s uppgifter i Socialstyrelsen jämfört med att regeringen ger ytterligare uppdrag till myndigheterna att samarbeta med varandra i olika frågor.

Utredningen bedömer att en inordning av MFoF i Socialstyrelsen ger bättre möjligheter till ett mer samordnat arbete med exempelvis brottsförebyggande föräldraskapsstöd respektive våldsförebyggande åtgärder. En inordning ger även en liknande fördel i form av en bättre helhetssyn på verksamheten rörande internationella adoptioner och olika familjerättsliga frågor.

En inordning medför även administrativa vinster genom att Socialstyrelsen är en klart större organisation än MFoF. Det möjliggör att stödfunktioner gällande till exempel HR, it-försörjning och diarium kan tillhandahållas på mer ett kostnadseffektivt och mindre sårbart sätt.

En risk med en inordning är att frågor rörande familjerätt, familjerådgivning och föräldraskapsstöd samt frågor om internationella adoptioner kan få mindre uppmärksamhet eller prioriteras ned till förmån för Socialstyrelsens betydligt bredare uppdrag inom hälso- och sjukvård samt socialtjänst. Det finns därigenom en risk för att

MFoF:s specialistkompetens inom särskilt internationella adoptioner kan försvagas i en större myndighet. Enligt utredningen är sådan risk möjlig att hantera och begränsa på ett ändamålsenligt sätt. Socialstyrelsen står redan genom sina nuvarande uppgifter rörande socialtjänsten väl rustad för att även fortsättningsvis kunna prioritera familjerättsliga frågor och internationella adoptioner. Vid eventuellt behov av att ytterligare begränsa denna risk har regeringen möjlighet att genom tydlig uppdragsstyrning och finansiell styrning säkerställa att Socialstyrelsen har tillräckligt verksamhetsfokus på frågor rörande familjerätt, föräldraskapsstöd och internationella adoptioner. Som utredningen ovan framhåller är det särskilt angeläget att MFoF:s nuvarande uppdrag rörande internationella adoptioner överförs till Socialstyrelsen.

Det bör framhållas att regeringen har gett Statskontoret i uppdrag att göra en myndighetsanalys av Socialstyrelsen. I detta uppdrag ingår det att delar av Socialstyrelsens uppgifter bör omprövas och i de fall som bedöms vara relevanta ska förslag lämnas om att uppgifter flyttas till annan myndighet.³³ Enligt utredningen är denna ansats i sig själv fullt förenlig att genomföra parallellt med utredningens förslag om inordning av ovan nämnda uppgifter i Socialstyrelsen. Regeringen ska kunna ge nya uppgifter till respektive ta bort befintliga uppgifter från statliga myndigheter utifrån vilka behov och förutsättningar som föreligger på berörda verksamhetsområden. Utredningen vill även peka på att regeringens hållning kring en enskild statlig myndighet även måste sättas i relation till regeringens övergripande förvaltningspolitiska inriktning att statsförvaltningen behöver bli mindre fragmenterad och att antalet myndigheter bör minska.

Enligt utredningen behöver en överföring av MFoF:s uppgifter till Socialstyrelsen även medföljas av erforderlig del av MFoF:s nuvarande finansiering.

---

³³ Regeringsbeslut S2024/00899 (delvis). *Uppdrag till Statskontoret att göra en analys av Socialstyrelsen.*

6.7 En förändrad ledningsform för Expertgruppen för biståndsanalys (EBA)

Utredningens förslag: Expertgruppen för biståndsanalys permanentas. Verksamheten upphör som kommitté och ledningsformen ändras så att EBA blir en enrådighetsmyndighet.

Utredningens bedömning: Myndighetsformen bör vara huvudalternativet för statlig verksamhet. Myndighetsformen underlättar även för regeringen att vid behov kunna ge EBA specifika analys- eller utvärderingsuppdrag.

6.7.1 Närmare om förslaget

Regeringen har slagit fast att myndighetsformen ska vara huvudalternativet för att organisera och bedriva statlig verksamhet samt att valet av annan organisationsform bör omprövas med viss regelbundenhet (prop. 2009/2010:175). Myndighetsformen uppfyller kraven på insyn och tydliga ansvarskedjor och ger goda möjligheter för regeringen att anpassa sin styrning och myndighetens organisation till olika förutsättningar. Ett ytterligare motiv till att analys- och utvärderingsuppdragen i staten bör ske i myndighetsform är att regeringen vid behov ska kunna lägga uppdrag på alla analys- och utvärderingsmyndigheter.

Myndighetens uppgift föreslås bli att, i likhet med kommitténs nuvarande uppdrag, kontinuerligt utvärdera och analysera den verksamhet som bedrivs inom ramen för biståndsbudgeten, utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, eller frågor av relevans för detta. Syftet är att bidra till kunskap som grund för utveckling av biståndet. Uppgiften omfattar bedömningar av det svenska biståndet med avseende på relevans, måluppfyllelse, effekter, hållbarhet, kostnadseffektivitet, och andra kvaliteter, det vill säga omfattar såväl biståndets genomförande som resultat och effektivitet.

En förändrad ledningsform bör inte innebära några begränsningar för EBA att låta externa experter göra utvärderingar och analyser på uppdrag av myndigheten. Myndigheten ska däremot även ha intern förmåga och kapacitet att genomföra såväl egeninitierade utred-

ningar som analyser och utvärderingar som genomförs på uppdrag av regeringen.

6.7.2 Fördelar och nackdelar med förslaget

EBA kommer att vara en relativt liten myndighet. Utredningen förstår att det kan innebära vissa nackdelar som generellt finns för mindre myndigheter, exempelvis genom små stödverksamheter som är känsliga för när medarbetare är lediga eller slutar. Som kommitté har EBA haft låga lokal- och administrativa kostnader genom sin placering i gemensamma lokaler för statliga kommittéer och utredningar. EBA har haft tillgång till administrativt stöd genom Kommittéservice och personaladministrationen har hanterats av departementet. Samtidigt har EBA i en skrivelse till utredningen kommenterat att det finns förbättringspotential avseende det administrativa stödet och har påtalat nackdelarna med begräsningar i möjligheten för kommittéer att självständigt sätta löner på sina medarbetare.

Utredningen gör bedömningen att en förändrad ledningsform kommer att ge myndigheten bättre möjligheter att själva styra över viktiga förutsättningar i verksamheten. Utredningen ser samtidigt att en utökad administrativ samordning långsiktigt är nödvändig för att mindre myndigheter på ett kostnadseffektivt sätt ska kunna leva upp till de krav som ställs på samtliga myndigheter, det gäller förstås även EBA. Exempelvis kan det vara lämpligt att samlokalisera EBA med en större myndighet där ett alternativ kan vara det nya Statskontoret. Utredningen presenterar förslag avseende resurs-samordning i kapitel 7.

Riksrevisionen har riktat kritik mot att de resurser som läggs på uppföljning och utvärdering används ineffektivt. Riksrevisionen fann att EBA bidrar med användbar kunskap om biståndets resultat till regeringen. Riksrevisionen har rekommenderat regeringen att göra en översyn av biståndets uppföljning, utvärdering, rapportering och styrning för att säkerställa att alla delar hänger ihop i en genomtänkt helhet. Utredningen vill peka på möjligheten att föra över resurser från den centrala myndigheten, Sida, om regeringen önskar förstärka kapaciteten för fristående analyser och utvärderingar inom området. Utredningen har dock inte haft möjlighet att göra en så

djup och omfattande analys som är nödvändig för att gå fram med ett sådant förslag.

6.7.3 Andra alternativt som utredningen har övervägt

Ett alternativt till att ändra ledningsformen för EBA vore en sammanläggning med en eller flera andra myndigheter. Utredningen har övervägt att lägga förslag om att verksamheterna vid EBA och Delmi ska föras samman. EBA och Delmi har i dagsläget liknande uppgifter och ska fungera som en länk mellan forskning och politik. En fördel med ett sådant förslag skulle vara man undviker de nackdelar som finns med att den nya myndigheten EBA blir en liten myndighet.

EBA och Delmi verkar dock inom olika politikområden och utredningen bedömer att det inte finns tillräckliga synergieffekter för att motivera en sammanläggning. Fördelarna med att inordna Delmis verksamhet i den sammanslagna analys- och utvärderingsmyndigheten (se avsnitt 6.5) ger enligt utredningens bedömning fler synergieffekter och mer verksamhetsnytta.

Ytterligare ett förslag som utredningen har övervägt är en sammanläggning av EBA:s och Nordiska Afrikainstitutets (NAI:s) verksamhet. De båda myndigheterna har i viss utsträckning närliggande uppgifter genom NAI:s arbete med att ta fram forskningsbaserade analyser om olika utvecklingsaspekter i Afrika och EBA:s uppdrag att utvärdera och analysera svenskt internationellt bistånd. En påtaglig nackdel med en sammanläggning utgår från att EBA ska ha en oberoende ställning i relation till det som den granskar. Enligt utredningen skulle denna roll vid en sammanläggning komma att stå i motsättning till NAI:s uppgift att föra en aktiv policydialog och tillgängliggöra information för beslutsfattare i Norden. Dessutom har EBA ett bredare globalt fokus än NAI, även om delar av det svenska biståndet går till Afrika. Utredningens bedömning är att nackdelarna med en sammanläggning klart överväger fördelarna och utredningen har därför valt att inte gå vidare med ett sådant förslag.

6.8 Sieps uppgifter överförs till Utrikespolitiska institutet

Utredningens förslag: Sieps uppgifter rörande framtagande och tillgängliggörande av forskningsbaserade analyser samt deltagande i internationellt utbyte överförs till Utrikespolitiska institutet (UI). Vid UI bör dessa uppgifter och UI:s verksamhet rörande europeisk integration organiseras i ett nationellt kunskapscentrum. Sieps uppgift att tillhandahålla EU-utbildningar bör i första hand överföras till UI eller, i andra hand, till antingen en lämplig myndighet eller ett eller flera universitet och tillhandahållas där genom uppdragsutbildning. I samband med uppgiftsöverföringen ska Sieps avvecklas.

Utredningens bedömning: Det finns flera gränssytor mellan Sieps och UI:s arbete med att ta fram och sprida EU-relaterad analys och forskning. En överföring av Sieps uppgifter till UI innebär en fördjupad analysförmåga kring viktiga förändringar av EU-samarbetet som har ett stort mervärde för regeringen, statliga myndigheter, medborgare samt andra offentliga, civila och privata samhällsaktörer.

6.8.1 Bakgrund till förslaget

EU-samarbetets utveckling har under de senaste årtiondena successivt kommit att få en allt större ekonomisk och politisk påverkan i medlemsländerna. Från att ursprungligen ha varit inriktat på att säkra fred genom att främja ekonomiskt samarbete och skapa en gemensam marknad omfattar EU i dag ett flertal samarbetsområden, såsom miljöskydd, folkhälsa, rättsväsende och säkerhetspolitik. Utvecklingen har lett till att ett omfattande EU-regelverk och att EU:s institutioner har fått stort inflytande över beslut, lagstiftning och andra åtgärder som påverkar medborgare, företag och nationella myndigheter.

Ur ett medborgarperspektiv sätter EU-samarbetets karaktär ljuset på möjligheterna till att få kunskap om och insyn i EU:s beslutsfattande. För svenska företag har EU-samarbetet inneburit en enklare tillgång till en europeisk gemensam marknad där de kan

konkurrera på lika villkor. Gemensamma regler är en förutsättning för att kunna verka på en gemensam marknad. Samtidigt kan företag uppleva att delar av regelverken är administrativt betungande vilket understryker vikten av regelförenkling och kvalitet i lagstiftningen. Svenska statliga myndigheter har en nyckelroll med att i praktiken genomföra EU:s regler och åtgärder. Det svenska EU-medlemskapet innebär bland annat att många statliga myndigheter är involverade i täta gränsöverskridande samarbeten och expertnätverk med EU:s institutioner och myndigheter samt andra medlemsländers förvaltningar.

EU-samarbetet berör således många viktiga samhällsfrågor. Det finns ett stort behov av kompetens kring EU-frågor såväl i samhället i stort som inom den offentliga sektorn. Sieps bildades i början av 2000-talet i syftet att stärka förmågan att analysera långsiktiga och horisontella EU-frågor som är av vikt för Sverige. Till grund för inrättandet låg även ett behov av att föra akademisk forskning närmare beslutfattare. Sedan myndighetens bildande kan det konstateras att Sieps i dagsläget är en väletablerad analysproducent och kunskapsförmedlare av EU-relaterade frågor. Även UI bedriver inom sitt Europaprogram forskning, analys och utåtriktad verksamhet rörande EU:s politik och institutioner.

Det kan hävdas att den rådande ordningen med två fristående institut som tar fram forskningsbaserade analyser om olika EU-relaterade ämnesområden är en form av akademisk pluralism som resulterar i kunskapsunderlag och informationsinsatser som kompletterar varandra. Enligt utredningen är en organisatorisk integrering av Sieps och UI:s EU-relaterade analys och forskning förenad med flera verksamhetsmässiga synergier och fördelar. En organisatorisk integrering av de båda instituten ger bättre förutsättningar för att ytterligare fördjupa och vidareutveckla analysförmågan kring de grundläggande förändringar och utmaningar som EU-samarbetet har att hantera. Det gäller exempelvis en förändrad geopolitisk situation, ekonomiska och sociala utmaningar, grön omställning, medlemsländernas olika politiska förhållanden samt medborgarnas behov av transparens och delaktighet.

Inledningsvis bör även framhållas att UI är en ideell förening med Utrikespolitiska samfundet som huvudman. Regeringens förvaltningspolitik innebär att myndighetsformen är huvudalternativet för att organisera och bedriva statlig verksamhet (prop. 2009/2010:175).

Det förekommer dock på olika områden att statlig finansierad verksamhet bedrivs i annan organisations-/verksamhetsform. Enligt utredningen finns flera tydliga verksamhetsmässiga gränssytor mellan Sieps och UI och därmed betydande fördelar med att överföra Sieps uppgifter till UI.

Utredningen har även övervägt alternativet att inordna Sieps i Kommerskollegium. Detta alternativ skulle också innebära en förstärkt analyskapacitet, särskilt i fråga om statsförvaltningens arbete med EU-relaterade frågor. Utredningen bedömer att fördelarna ändå är klart större med att överföra Sieps uppgifter till UI eftersom det ger innebär en mer solid forskningsgrund och ett tydligare analysfokus på EU-samarbetets utveckling.

6.8.2 Fördjupad analys av näraliggande uppgifter och verksamhetssamband

Utredningen bedömer att det finns flera näraliggande uppgifter och verksamhetsmässiga gränssytor mellan Sieps och UI.

Forskning och analys

En av Sieps uppgifter är att ta fram forskningsbaserade analyser och annat underlag som rör utvecklingen av EU och den svenska europapolitiken. Myndighetens analys- och forskningsverksamhet består huvudsakligen av tre områden: EU:s politiska, konstitutionella och ekonomiska system, medlemsstaterna och europeisk integration samt EU:s politikområden. Sieps analyser är till stor del inriktade på EU:s politiska och institutionella utveckling och hur EU:s strategiska reformer och initiativ påverkar Sverige. Verksamheten resulterar årligen i ett trettiotal publikationer av olika slag.

UI är ett oberoende institut och en plattform för forskning, analys och information om utrikespolitiska frågor. UI:s forskning baseras på vetenskaplig analys. I forskningsuppdraget ingår även policyrelaterad analys samt deltagande i internationella nätverk. Vid institutet finns bland annat Europaprogrammet som bedriver forskning om politiken och institutionerna inom den Europeiska unionen, dess medlemsländer och icke-medlemsländer. Europrogrammet har tre fokusområden: Europeisk demokrati, europeisk utrikes- och

säkerhetspolitik samt Europa i den geoekonomiska eran. Europa-programmet producerar olika forskningsbaserade publikationer, såsom böcker, policyinriktade rapporter och artiklar samt artiklar i akademiska tidskrifter.

Tillgängliggörande och informationsspridning

Sieps och UI har näraliggande gränssytor när det gäller att tillgängliggöra sina analysresultat och informera om olika frågor. I UI:s uppdrag ingår att främja intresset för och fördjupa kunskapen om utrikes- och säkerhetspolitiska frågor. Det omfattar bland annat att UI erbjuder svenska skolor material om utvecklingen i världen. UI sprider information på olika sätt. Institutet ger ut olika typer av publikationer (UI Papers, UI Briefs och UI Reports, nättidningen Magasinet, landguider och tidskriften Världspolitikens dagsfrågor). Därtill publicerar sig UI:s forskare även i skrifter från andra utgivare. UI anordnar varje år ett flertal fysiska och digitala evenemang i form av föreläsningar, seminarier, fortbildningsdagar, gymnasiedagar och konferenser om aktuella internationella frågor. I ett folkbildande syfte och för att nå till en bredare målgrupp driver institutet även en podcast.

Även Sieps använder olika kanaler för att kommunicera sin analys och forskning till olika målgrupper och aktörer. Myndighetens publikationer består av typerna Rapport, Occasional papers, Europapolitisk analys och Perspektiv. Sieps anordnar löpande seminarier och webinarier för att presentera och diskutera sina forsknings- och analysresultat. Myndigheten erbjuder även en podcast för fördjupning av aktuella EU-frågor.

En länk mellan forskning och praktik

Ett av motiven till att bilda Sieps var att skapa ett organ som kunde utgöra en länk mellan statsförvaltningen och forskningen. Till Sieps uppgifter hör att göra analyser och underlag tillgängliga för regeringen och övriga aktörer i den politiska beslutsprocessen i Sverige. Myndigheten ska även självständigt och objektivt bidra till en allsidig belysning av aktuella europapolitiska frågor samt delta i internationellt utbyte inom sitt verksamhetsområde. Denna uppgift

ligger bland annat till grund för myndighetens ovan nämnda seminarieverksamhet som skapar mötesplatser mellan forskare och beslutsfattare. Sieps sköter även ett myndighetsnätverk för utbyte av erfarenheter kring EU-frågor. Syftet med nätverket är att skapa en plattform för myndighetsanställda att utbyta erfarenheter och diskutera gemensamma utmaningar i EU-arbetet. Det är också ett forum där Sieps kan föra dialog med myndigheter. Det förekommer även att Sieps föredrar EU-relaterade frågor inom Regeringskansliet.

UI:s seminarieverksamhet är ett led i att främja intresset för utrikes- och säkerhetspolitiska frågor och erbjuda forum för föredragningar och debatter för forskare, myndighetsexperter, politiska beslutsfattare och journalister. UI anordnar vissa av evenemangen i egen regi, medan andra seminarier anordnas i samarbete med andra organisationer, myndigheter och företag.

Övrig verksamhet vid Sieps respektive UI

Sieps har även till uppgift att tillhandahålla utbildningar i EU-ämnen som en del av kompetensförsörjningen i offentlig verksamhet. Sieps erbjuder både grundläggande och fördjupande utbildningar till tjänstepersoner och förtroendevalda politiker inom staten, regioner och kommuner. Under 2023 genomförde Sieps 42 utbildningstillfällen med 1 036 deltagare.

UI:s övriga verksamhet utgörs av tre program för Mellan- och Nordafrika, Asien samt global politik och säkerhet. Vid institutet finns även två kunskapscentrum. Regeringen beslutade i augusti 2020 att Regeringskansliet ska ingå avtal med UI om att inrätta ett kunskapscentrum om Ryssland och Östeuropa. Centrum för Östeuropastudier vid UI tillhandahåller policyrelevant analys om Ryssland och övriga länder i Östeuropa. Centret arrangerar även seminarier, föreläsningar, rundabordsamtal och liknande aktiviteter. Nationellt kunskapscentrum om Kina vid UI bedriver policyrelevant forskning, analys och rådgivning om Kinarelaterade ämnen. Kunskapscentrumet bildades 2021 efter överenskommelse mellan Regeringskansliet och UI.

Styrning och finansiering av respektive institut

I egenskap av statlig myndighet styrs Sieps verksamhet av regeringens instruktion och regleringsbrev för myndigheten. Sieps verksamhet är till övervägande del anslagsfinansierad. Myndighetens utbildningsverksamhet finansieras med avgiftsintäkter.

UI:s huvudman är Utrikespolitiska samfundet som är en ideell förening. Samfundet har drygt 300 ledamöter valda av samfundet på obestämd tid. Samfundet sammanträder årligen för att ta ställning till UI:s verksamhet och ekonomi samt för att välja styrelse för samfundet och institutet. UI:s verksamhet finansieras till största del av statliga anslagsmedel, vilka består av bland annat ett basanslag samt bidrag till de två kunskapscentrumen och ett särskilt forskningsprogram. UI finansieras även av forskningsanslag från bland andra Energimyndigheten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

6.8.3 Närmare om förslaget

Utredningen föreslår att Sieps nuvarande uppgifter att ta fram forskningsbaserade analyser, tillgängliggöra analyser och underlag, bidra till allsidig belysning av EU-frågor samt delta i internationellt utbyte överförs till UI.

Vid UI kan de överförda uppgifterna organiseras på olika sätt. Ett alternativ är att uppgifterna integreras i UI:s Europaprogram. Ett annat och mer fördelaktigt alternativ är enligt utredningen att de överförda uppgifterna tillsammans med UI:s Europaprogram organiseras i ett nationellt kunskapscentrum för EU-relaterade och europapolitiska frågor. Till grund för ett kunskapscentrum bör i så fall ligga ett avtal mellan Regeringskansliet och UI. Kunskapscentrumet bör med en fristående ställning ha till uppdrag att ta fram forskningsbaserade analyser och kunskapsunderlag. I centrumets uppdrag bör även ingå att tillgängliggöra och informera om sina analys- och forskningsresultat till relevanta målgrupper. Kunskapscentrumet bör finansieras genom erforderliga delar av anslagsmedel för Sieps verksamhet och av anslagsmedel för Europaprogrammets verksamhet.

Utredningen föreslår att Sieps uppgift rörande EU-utbildningar överförs till UI. Vid UI bör EU-utbildningarna samordnas med

institutets folkbildande verksamhet, vilket ger en potential för institutet att ytterligare utveckla sin utbildningsverksamhet. I andra hand föreslår utredningen att Sieps uppgift rörande EU-utbildningar överförs antingen till annan lämplig myndighet, eller till ett eller flera universitet och där tillhandahålls genom uppdragsutbildning.

Utredningen bedömer att ovanstående förslag inte har någon direkt inverkan på eller står i motsättning till verksamheterna i UI:s övriga tre program och två kunskapscentrum.

I samband med uppgiftsöverföringen ska Sieps avvecklas.

6.8.4 Fördelar och nackdelar med förslaget

Enligt utredningen innebär en överföring av Sieps ovan nämnda uppgifter till UI ett stort mervärde i form av en fördjupad analysförmåga. En fördjupad analysförmåga möjliggörs av att en bredare kompetensbas och olika forsknings- och analysområden kan samlas och vidareutvecklas i en gemensam organisation. Det gäller Sieps inriktning på att analysera utvecklingen av EU-samarbetets institutionella och konstitutionella frågor och UI:s fokusområden på europeisk demokrati, säkerhets- och utrikespolitik samt geoekonomi.

Genom att i högre grad förena och utveckla olika forsknings- och analysinriktningar kan analyserna fördjupas ytterligare och bli mer allsidiga kunskapsunderlag. En förstärkt analysförmåga erbjuder även en särskilt stor potential för att ta fram och förmedla kunskapsunderlag om de grundläggande förändringar som präglar EU-samarbetet, politiska, sociala och ekonomiska förhållanden i olika europeiska länder samt geopolitiska och säkerhetspolitiska utmaningar. En forsknings- och analysverksamhet som täcker in flera områden gör det möjligt att i ett tidigt skede identifiera viktiga frågeställningar för fortsatt kvalitativ analys. Enligt utredningen skulle en sådan förmåga vara av mycket stort värde för regeringen, statliga myndigheter och andra aktörer i samhället.

En samlad organisation gör det även möjligt att samordna informationsinsatser om forsknings- och analysresultat och angelägna EU-relaterade frågor. EU-samarbetet berör ofta frågor och beslut som är mycket betydelsefulla ur ett samhällsperspektiv och för enskilda medborgare och företag. Det sätter ljuset på möjligheterna

för medborgare, organisationer och företag att få kunskap om och insyn i EU:s beslutsprocess. Dessa behov och frågor relaterar till tidigare förslag om att höja kunskapen om EU:s beslutsfattande och om att främja insyn och delaktighet i EU-relaterade frågor.³⁴ Ett fristående centrum för EU-relaterade frågor och europolitiska frågor vid UI skulle även i detta avseende spela en viktig roll som en kunskapsnod och ett diskussionsforum.

Utredningen vill även framhålla att det finns vissa risker och utmaningar med att överföra Sieps uppgifter till UI. En utmaning för UI och ett eventuellt kunskapscentrum är att utforma en gemensam inriktning för institutens nuvarande analys- och forskningsområden. Dessa områden skiljer sig åt och kompletterar varandra, men för att analysmässiga synergier ska kunna åstadkommas kan det finnas behov av att utveckla en sammanhållen analys- och forskningsinriktning. En annan risk är att det kan finnas skillnader i arbetssätt och organisationskultur mellan Sieps och UI:s berörda verksamheter.

En utmaning för regeringen och Regeringskansliet utgår från att statliga finansieringen av UI:s verksamhet har ökat under de senaste åren. En överföring av Sieps uppgifter till UI skulle ytterligare öka denna finansiering. Enligt utredningen bör regeringen inom ramen för UI:s verksamhetsform tydliggöra syftet med den samlade statliga finansieringen av UI:s verksamhet samt i dialog med UI vidareutveckla lämpliga former för samordning och resultatredovisning. Ett sådant tydliggörande kan göras genom att formulera uppföljningsbara mål för det statliga engagemanget i UI:s verksamhet. Målformuleringarna kan till exempel utgå från verksamhetens huvuddelar rörande forskningsbaserade och policyrelevanta analyser, tillgängliggörande och kunskapsspridning respektive utbildning och folkbildning.

---

³⁴ SOU 2016:10. *EU på hemmaplan*.

6.9 Revisorsinspektionens uppgifter inordnas i Finansinspektionen

Utredningens förslag: Revisorsinspektionen uppgifter överförs till och inordnas i Finansinspektionen. En inordning omfattar även att Tillsynsnämnden för revisorer förs över till Finansinspektionen med oförändrade uppgifter och bibehållen ställning som särskilt beslutsorgan. Även Examensrådet överförs till Finansinspektionen med oförändrad funktion som rådgivande organ. Revisorsinspektionen avvecklas som egen myndighet.

Utredningens bedömning: En sammanläggning av Revisorsinspektionen och Finansinspektionen medför flera verksamhetsmässiga och organisatoriska fördelar. Det gäller särskilt en stärkt förmåga att motverka ekonomisk brottslighet, en mer samordnad tillsynsverksamhet och ett förstärkt deltagande i EU-samarbetet.

6.9.1 Bakgrund till förslaget

Tillsynen över revisionen har historiskt sett varit föremål för flera förändringar. Förändringarna består bland annat av en etablering av revisorer som en professionaliserad yrkeskår, en tilltagande självreglering och ett successivt utökat statligt åtagande inom revisionsområdet.

Det statliga tillsynsansvaret har utvecklats från en huvudsakligen praxisbildande inriktning genom disciplinära åtgärder till att även omfatta bredare frågor om revisionens roll, utbildning av revisorer samt motverkande av korruption och oegentligheter. Denna utveckling har till stor del drivits på genom harmoniserade EU-regler. Det gäller särskilt EU:s revisionspaket från 2016 som innebär en förstärkning av revisionen för att bidra till den finansiella stabiliteten inom unionen samt nya uppgifter och befogenheter för Revisorsinspektionen. En annan viktig omvärldsförändring utgörs av de växande samhällsproblemen med ekonomisk brottslighet som understryker både vikten av och riskerna för en oberoende revision.

Sammantaget har denna utveckling lett till fler gränssytor mellan Revisorsinspektionens och Finansinspektionens verksamheter i fråga om tillsynsutövning och kvalitetskontroll, EU-relaterat arbete

och motverkande av ekonomisk brottslighet. Utvecklingen aktualiserar även att båda myndigheternas verksamheter ytterst värnar om att upprätthålla ett högt förtroende inom sina ansvarsområden. Genom att den finansiella sektorn är viktig för samhällsekonomin och att finansiella företag är föremål för revision så finns det tydliga beröringspunkter och samband mellan myndigheterna. Det finns även beröringspunkt genom att andra typer av företag också är föremål för revision. Enligt utredningen är detta och nedan beskrivna fördelar skäl för att inordna Revisorsinspektionen i Finansinspektionen.

Utredningen har även övervägt alternativen att antingen överföra vissa uppgifter från Finansinspektionen till Revisorsinspektionen eller att inordna Revisorsinspektionen i Kammarkollegiet. Utredningen anser dock att inget av dessa alternativ skulle medföra lika stora verksamhetsmässiga fördelar.

6.9.2 Fördjupad analys av näraliggande uppgifter och andra verksamhetssamband

Av avsnitt 4.3.5 framgår att det finns vissa näraliggande uppgifter mellan de båda myndigheterna. En fördjupad analys visar att det finns fler beröringspunkter mellan delar av Revisorsinspektionens och Finansinspektionens verksamheter.

Verksamheternas övergripande syfte

På en övergripande nivå har regeringen angett angränsande syften för myndigheternas respektive verksamheter. För Revisorsinspektionen syftar verksamheten till att upprätthålla förtroendet för revisorers verksamhet och för auktorisationssystemet. Finansinspektionen ska bland annat arbeta för att det finansiella systemet är stabilt och präglas av ett högt förtroende med väl fungerande marknader.

Tillsyn och kvalitetskontroll

Båda myndigheterna ansvarar för att utöva tillsyn som en central del av sina verksamheter. Myndigheternas tillsyn är inriktad på olika målgrupper och regelverk. Revisorsinspektionen utövar tillsyn i syfte att säkerställa att auktoriserade och godkända revisorer samt registrerade revisionsbolag driver revisionsverksamhet som är av hög kvalitet och uppfyller höga etiska krav. Finansinspektionen ansvarar för tillsynen, regelgivningen och tillståndsprövningen rörande finansiella marknader och finansiella företag samt för att vidta åtgärder för att motverka finansiella obalanser. Finansinspektionens tillsyn omfattar bland annat banker, försäkringsbolag och värdepappersbolag och andra finansiella institutioner. Även om myndigheternas tillsyn är inriktad på olika aktörer och regelverk så vilar båda tillsynsverksamheterna på en gemensam grund att säkerställa att gällande regler efterföljs och uppsatta krav tillgodoses. Därtill finns det gränssytor mellan myndigheternas tillsynsområden och tillsynsobjekt i form av att företag på finansiella marknader är föremål för revision.

Vidare använder de båda myndigheterna en riskbaserad tillsyn. Det innebär att tillsynsinsatserna inriktas på aktörer och områden där risken är större för att regler inte efterlevs. Myndigheterna har även näraliggande uppgifter i fråga om kvalitetskontroll. Revisorsinspektionen genomför återkommande kvalitetskontroller med olika inriktningar för att säkerställa att revisorer håller hög standard och revisionen utförs med hög kvalitet. Finansinspektionen kontrollerar att finansiella företag har tillräckliga interna kontroll- och riskhanteringssystem. Båda myndigheterna har även befogenhet att vidta disciplinära åtgärder och utfärda sanktioner som inte efterföljer gällande regler. Det kan inkludera varningar, böter eller återkallelser av tillstånd eller auktorisation.

Motverkande av ekonomisk brottslighet

Den ekonomiska brottsligheten är ett växande samhällsproblem som breder ut sig med allt större negativa följder på olika områden. Till sammanhanget hör att kriminella aktörer successivt utvecklar sin förmåga att begå brott med komplexa upplägg. Det finns exempelvis en fortsatt stor risk att det finansiella systemet utnyttjas av

den organiserade brottsligheten för att tvätta pengar. På motsvarande sätt finns en risk att revisionsbranschen används i sammanhang rörande penningtvätt och annan ekonomisk brottslighet.

Av stor betydelse är därför Revisorsinspektionens och Finansinspektionens näraliggande verksamheter med att motverka ekonomisk brottslighet. Regeringens instruktion för Revisorsinspektionen anger vikten av att myndigheten i sin verksamhet ingriper mot revisorer som medverkar till eller som underlättar för ekonomisk brottslighet. I Revisorsinspektionens tillsyn ingår det att säkerställa att revisorer inte medverkar till eller underlättar ekonomisk brottslighet. Finansinspektionen har en bredare inriktning på att motverka ekonomisk brottslighet inom det finansiella systemet. Exempelvis var en av myndighetens tillsynsprioriteringar för 2024 att granska hur finansiella företag agerar för att minska risken för att deras tjänster används i brottsliga syften.

Båda myndigheterna arbetar både på svensk, nationell nivå och inom EU med att motverka penningtvätt. Dessutom deltar Revisorsinspektionen och Finansinspektionen i informationsutbyte med andra tillsynsutövande och brottsbekämpande myndigheter för att upptäcka och bekämpa ekonomisk brottslighet. Detta arbete bedrivs delvis inom ramen för samordningsfunktionen mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Deltagande i EU-samarbetet och internationella sammanhang

En ytterligare beröringspunkt är att de båda myndigheterna har ett stort deltagande i EU-samarbetet och internationella sammanhang. Finansinspektionens deltagande består i huvudsak av att genomföra och övervaka efterlevnaden av EU-lagstiftning inom den finansiella sektorn. Myndighetens personal företräder även den svenska regeringen i utformningen av EU:s regelverk för det finansiella systemet. Finansinspektionens EU-arbete omfattar särskilt det europeiska systemet för finansiell tillsyn, i vilket bland annat Europeiska bankmyndigheten och Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten ingår.

En viktig del av Revisorsinspektionens internationella arbete består i att vara behörig myndighet enligt EU:s revisorsförordning (537/2014). Myndigheten deltar i samarbetet inom ramen för Kom-

mittén för europeiska tillsynsorgan för revisorer. Denna kommitté ansvarar för att harmonisera tillsynen över revisorer och revisionsbolag inom EU. Vidare ansvarar Revisorsinspektionen för att implementera och följa upp EU-regler om revisorer och revisionsbolag samt hantera frågor om revisorsexamina och tillsyn över revisionsbolag enligt EU bestämmelser. I sammanhanget kan tilläggas att EU:s så kallade revisionspaket har haft en stor inverkan på tillsynen över revisionen genom att Revisorsinspektionen fick utökade befogenheter och möjlighet att vidta disciplinära åtgärder.³⁵ Det innebar även att myndigheten fick till uppgift att utföra kvalitetskontroller av revisorer som har revisionsuppdrag i företag av allmänt intresse (se prop. 2015/16:162). En del av Revisorsinspektionens samarbete med Finansinspektionen är därför kopplat till myndigheternas delade ansvar för EU:s revisionspaket, bland annat beträffande Finansinspektionens ansvar enligt lagen (2016:429) om tillsyn över företag av allmänt intresse i fråga om revision.

6.9.3 Närmare om förslaget

Förslaget innebär att Revisionsinspektionens samtliga nuvarande uppgifter överförs till och inordnas i Finansinspektionen. Det gäller bland annat uppgifterna om auktorisation och godkännande av revisorer, registrering av revisionsbolag, att utöva tillsyn och att pröva frågor om disciplinära åtgärder. Detsamma gäller för uppgifterna att anordna examina och lämplighetsprov, föra ett register över auktoriserade och godkända revisorer samt registrerade revisionsbolag, lämna information och uppgifter i frågor om auktorisation, godkännande, registrering och tillsyn samt följa utvecklingen inom revisorsområdet.

Inordningen omfattar även Revisorsinspektionens EU-relaterade uppgifter. Framför allt uppgifterna att vara representerad i Kommittén för europeiska tillsynsorgan för revisorer och att vara behörig myndighet enligt EU:s revisorsförordning i frågor som avser tillsyn över revisorer och registrerade revisionsbolag. Dessutom

---

³⁵ EU:s revisionspaketet består av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 537/2014 om särskilda krav avseende lagstadgad revision av företag av allmänt intresse och om upphävande av kommissionens beslut 2005/909/EG (revisorsförordningen) samt av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/56/EU om ändring av direktiv 2006/43/EG om lagstadgad revision av årsbokslut och sammanställd redovisning (ändringsdirektivet).

ska Tillsynsnämnden för revisorer föras över till Finansinspektionen med oförändrade uppgifter och bibehållen ställning som särskilt beslutsorgan. Tillsynsnämnden har till uppgift att besluta om disciplinära åtgärder, lämna förhandsbesked och i övrigt avgöra ärenden av principiell karaktär som rör myndighetsutövning mot enskilda. Även Examenrådet vid Revisorsinspektionen överförs till Finansinspektionen med oförändrad funktion som rådgivande organ.

Överföringen av uppgifterna till Finansinspektionen innebär att Revisorsinspektionen avvecklas som en egen myndighet.

6.9.4 Fördelar och nackdelar med en myndighetsammanläggning

En inordning av Revisorsinspektionens uppgifter och verksamhet i Finansinspektionen skapar förutsättningar för att flera verksamhetsmässiga synergier och organisatoriska vinster kan uppnås. Enligt utredningen skulle en sammanläggning av de båda myndigheterna skapa bättre administrativa och organisatoriska förutsättningar och på sikt innebära verksamhetsmässiga synergier. Dessa fördelar bedöms inte vara möjliga att uppnå i samma utsträckning genom att utöka samverkan mellan myndigheterna.

Ökad samordning av tillsynsverksamhet

Att organisatoriskt samla tillsynen och kvalitetskontrollen över å ena sidan revisorer och revisionsbolag, och å andra sidan aktörer inom den finansiella sektorn i en och samma myndighet skapar förutsättningar för att bedriva en mer integrerad och heltäckande tillsynsverksamhet. Det möjliggör i sin tur en bättre översikt över hur revision och redovisning förhåller sig till den finansiella sektorns funktion. Med utgångspunkt i att båda myndigheterna arbetar med riskbaserad tillsyn ger en myndighetssammanläggning bättre möjligheter till att bland annat samordna tillsynsaktiviteter, utveckla arbetsprocesser samt att dela kompetens och resurser. Att ha en statlig myndighet med ansvar för både finansiell tillsyn och tillsyn över revision skulle för svensk del även underlätta samordning vid gränsöverskridande tillsynsärenden rörande finansiella företag och revisionsbolag som verkar i flera EU-medlemsländer.

Förstärkt kapacitet att motverka ekonomisk brottslighet

En tungt vägande fördel med att lägga samman de båda myndigheterna utgörs av en förstärkt kapacitet att bekämpa ekonomisk brottslighet. Såväl Finansinspektionen som Revisorsinspektionen bedriver redan i dagsläget arbete med att motverka ekonomisk brottslighet. Genom en sammanläggning skulle arbetet kunna bedrivas utifrån ett tydligare helhetsperspektiv där penningtvätt och andra ekonomiska brott rörande revision och/eller finansiell verksamhet kan upptäckas och hanteras på ett mer integrerat och snabbare arbetssätt. En sammanläggning skulle även möjliggöra en utökad och mer kraftfull förmåga att vidta åtgärder mot komplex brottslighet. Komplicerade brottsfall involverar inte sällan flera aktörer och där både revisorers och finansiella företags agerande och handlingar kan behöva granskas parallellt.

Stärkt deltagande i EU-samarbetet och i det internationella arbetet

Myndigheterna har aktiv roll och svarar för ett viktigt deltagande i EU-samarbetet. Genom att samla detta deltagande i en enda myndighet kan Sverige tala med en enhetlig röst i EU-relaterade tillsynsfrågor som rör den finansiella sektorn samt revision och revisorer. Det stärker i sin tur möjligheterna till svenskt inflytande i EU:s berörda kommittéer och organ. En sammanslagen myndighet ger även förutsättningar för att säkerställa ett effektivt införande och korrekt tillämpning av EU-regler i Sverige.

Som nämnts ovan delar Revisorsinspektionen och Finansinspektionen på ansvaret för EU:s revisionspaket. Denna uppdelning av ansvaret är ovanlig vid en jämförelse med andra EU-medlemsländer, där det oftast är en och samma myndighet som ansvarar för såväl tillsynen över revisorerna som över företagen av allmänt intresse. Det vore en fördel även ur ett svenskt perspektiv att detta ansvar kan hållas samlat vid en enda myndighet. Detta skulle underlätta och stärka det svenska deltagandet i europeiskt samarbete, det vill säga Kommittén för europeiska tillsynsorgan för revisorer.

Samordningsmöjligheter på redovisningsområdet

En inordning av Revisorsinspektionens uppgifter i Finansinspektionen är även fördelaktigt genom att samla ansvaret för redovisning och revision i en enda myndighet. För närvarande är den nuvarande redovisningstillsynen över den finansiella rapportering från huvudsakligen börsbolag uppdelad i två nivåer. Finansinspektionen är ytterst ansvarig för denna redovisningstillsyn och myndigheten har delegerat det operativa ansvaret till självregleringsorganet Nämnden för svensk redovisningstillsyn. Nämnden överlämnar vissa ärenden till Finansinspektionen. Vidare ansvarar Bokföringsnämnden (BFN) för normgivningen inom redovisningsområdet. BFN är en statlig nämndmyndighet. Finansinspektionen upplåter lokaler och utför administrativa uppgifter åt BFN. Genom att organisera de beskrivna uppgifterna vid samma myndighet skapas det enligt utredningen bättre förutsättningar för ett tydligare helhetsperspektiv på dels bokföring, finansiell rapportering/redovisning och revision, dels normgivning, tillsyn och styrning. I sammanhanget kan även framhållas BFN tidigare har pekat på olika tänkbara myndighetslösningar för en samlad redovisningstillsyn. Det som enligt BFN talar för en lösning där Finansinspektionen ansvarar för redovisningstillsynen är att den innebär mindre organisatoriska förändringar och har fördelar på så sätt att olika typer av tillsynsuppgifter samlas på en myndighet.³⁶

En mer kostnadseffektiv administration och stärkt organisatorisk kapacitet

En myndighetssammanläggning ger det möjligt att integrera administrativa stödfunktioner såsom HR-frågor, it-försörjning, registrering och diarium med mera. Det skapar förutsättningar för att uppnå kostnadsmässiga skalfördelar och förstärker den organisatoriska kapaciteteten i form av breddad kompetens och minskad sårbarhet.

---

³⁶ Bokföringsnämnden (2015). *Yttrande: Betänkandet SOU 2015:19*. Dnr 15–45.

Risker och potentiella utmaningar

En sammanläggning av Revisorsinspektionen och Finansinspektionen är även förknippad med vissa risker och potentiella utmaningar.

En risk utgörs av att myndigheternas tillsynsprocesser skiljer sig åt i vissa avseenden. Finansinspektionens tillsynsprocesser är generellt sett mer komplexa och inriktade på bredare systemiska risker jämfört med Revisorsinspektionens tillsyn som är mer inriktad på individuell praxis och etiska standarder inom revisionsyrket. Att få till stånd en organisation och ledning av två olika tillsynsinriktningar i en gemensam myndighet kan vara komplext och tidskrävande. Det kan leda till att arbetet inledningsvis blir mindre effektivt.

En utmaning som inte heller bör underskattas är att en del av Revisorsinspektionens tillsynsområde och flertalet av myndighetens tillsynsobjekt inte har någon direkt koppling till den finansiella sektorn. Vid en inordning skulle denna omständighet innebära ett nytt, utvidgat ansvarsområde för Finansinspektionen. I sammanhanget bör även uppmärksammas att Statskontoret har föreslagit att regeringen bör överväga att organisera verksamheten vid BFN som en ordinarie uppgift vid Finansinspektionen.³⁷ I sitt yttrande över Statskontorets rapport pekar Finansinspektionen på vikten av att beakta BFN:s roll i relation till andra myndigheter och centrala aktörer inom områdena bokföring, redovisning och revision. Enligt Finansinspektionen bör det även beaktas att myndighetens centrala uppdrag är att bedriva tillsyn över finansiella företag. Att tillföra Finansinspektionen uppgifter som ligger utanför den finansiella sektorn kommer att medföra att Finansinspektionens uppdrag som finansiell tillsynsmyndighet blir otydligt. Finansinspektionen anser vidare att BFN:s och Revisorsinspektionens uppgifter har så nära anknytning till varandra att prövningen av BFN:s uppgifter måste behandlas tillsammans med de förslag som denna utredning kan komma att lämna.³⁸

Även om BFN inte ingår i utredningens uppdrag bör Statskontorets förslag för denna myndighet ses i samma kontext som utredningens förslag för Revisorsinspektionen. Enligt utredningen är det möjligt för Regeringskansliet och regeringen att på samma gång be-

---

³⁷ Statskontoret (2024:11). *En form för kollektivt beslutsfattande – en kartläggning och prövning av nämndmyndigheter*.

³⁸ Finansinspektionen (2024). *Remissvar Statskontorets rapport En form för kollektivt beslutsfattande – en kartläggning och prövning av nämndmyndigheter* (2024:11). FI dnr 24–24516.

handla och ta ställning till utredningens förslag avseende inordning av Revisorsinspektionens uppgifter i Finansinspektionen och Statskontorets förslag avseende inordning av BFN i Finansinspektionen. Ett annat och lika möjligt alternativ är att respektive förslag behandlas och blir föremål för ställningstagande var för sig.

Utredningen anser även att utökat ansvarsområde för Finansinspektionen till följd av en inordning av Revisorsinspektionens uppgifter i Finansinspektionen inte riskerar att ottydliggöra myndighetens uppdrag som finansiell tillsynsmyndighet. Detta grundar sig bland annat på att den finansiella tillsynen omfattningsmässigt är betydligt större än tillsynen över revisorer och revisionsbolag. Enligt utredningen kan de ovan beskrivna utmaningarna i tillsynsverksamheten dessutom hanteras genom en ändamålsenlig ledning och styrning.

6.10 Kärnavfallsfondens uppgifter överförs till Kammarkollegiet

Utredningens förslag: Myndigheten Kärnavfallsfondens uppgifter överförs till och inordnas i Kammarkollegiet. Ett särskilt beslutsorgan bildas inom Kammarkollegiet med motsvarande beslutsmandat som Kärnavfallsfondens styrelse har för närvarande. Vidare ska bestämmelserna för Kärnavfallsfondens styrelse i fråga om ärendenas handläggning, antal ledamöter och utnämning av ledamöter på motsvarande sätt gälla för det särskilda beslutsorganet.

Utredningens bedömning: Kammarkollegiet är lämpligast myndighet för att utföra Kärnavfallsfondens uppgifter. En uppgiftsöverföring till Kammarkollegiet ger bättre förutsättningar för ett långsiktigt hållbart och robust finansieringssystem. Representanter för berörda tillståndsinnehavare får genom deltagande i det särskilda beslutsorganet fortsatt insyn i Kärnavfallsfondens verksamhet och ärendens avgörande. Verksamheten gällande det särskilda beslutsorganet, inklusive tillhörande administrativa göromål, bör finansieras av medel från Kärnavfallsfonden.

6.10.1 Bakgrund till förslaget

Riksdagen beslutade i början av 1980-talet att införa ett särskilt finansieringssystem för att säkerställa omhändertagandet av använt kärnbränsle och annat kärnavfall samt för att avveckla och riva kärntekniska anläggningar. I korthet innebär finansieringssystemet att den som har tillstånd att inneha eller driva en kärnkraftsreaktor och vissa andra tillståndsinnehavare, ska betala avgifter och ställa säkerheter till staten. Inbetalda avgifter fonderas och betalas ut till inbetalaren för kostnader som omfattas finansieringssystemet. Myndigheten Kärnavfallsfonden ansvarar för att sköta administrationen och förvaltningen av Kärnavfallsfonden.

Frågan om myndighetsansvaret har utretts tidigare. Med anledning av ändrade förutsättningar för fondens placeringsmöjligheter på de finansiella marknaderna utarbetades under 2019 en departementspromemoria rörande myndighetsansvaret för Kärnavfallsfonden.³⁹ Promemorians huvudsakliga slutsats var att Kärnavfallsfonden skulle behållas med oförändrat mandat. Till grund för slutsatsen låg bland annat en bedömning av att riskerna översteg fördelarna med att överföra myndighetsansvaret till antingen Kammarkollegiet eller Riksgäldskontoret.

Det nuvarande myndighetsansvaret utgör emellertid inte en helt optimal lösning för en samlad och effektiv kapitalförvaltning. Enligt utredningen är det mer fördelaktigt att överföra myndighetsansvaret till Kammarkollegiet och där eventuella intressekonflikter kan undvikas genom inrättande av ett särskilt beslutsorgan.

Utredningen har även övervägt alternativet att överföra myndighetsansvaret till Riksgäldskontoret och bedömer att detta vore en lösning med betydligt färre fördelar.

6.10.2 Fördjupad analys av näraliggande uppgifter och andra verksamhetssamband

I avsnitt 4.6.3 redovisas vilka uppgifter som myndigheten Kärnavfallsfonden har beträffande finansieringen av kärntekniska restprodukter och hanteringen av visst radioaktivt avfall med mera.

---

³⁹ Regeringskansliet (2019). *Myndighetsansvaret för kärnavfallsfonden – inom ramen för finansieringssystemet för omhändertagande av kärntekniska restprodukter*. Promemoria M2019/01436/Ke.

Uppgifterna består i huvudsak av att ta emot avgifter, förvalta fonderade avgiftsmedel, hålla Riksgäldskontoret informerat om storleken på de fonderade medel samt att ordna utbetalningar efter begäran från Riksgäldskontoret.

Finansieringssystemet innebär även att Riksgäldskontoret bland annat ska föreslå kärnavfallsavgifter och finansieringsbelopp för reaktorinnehavare, besluta om motsvarande avgift och finansieringsbelopp för övriga avgiftsskyldiga tillståndsinnehavare samt pröva frågor om på vilket sätt och i vilken utsträckning fonderade avgiftsmedel får användas.⁴⁰

Kärnavfallsfonden leds av en styrelse och har ingen egen anställd personal. Kammarkollegiet utför uppgifter åt Kärnavfallsfonden enligt avtal mellan myndigheterna.⁴¹ Kammarkollegiet svarar för en kanslifunktion beträffande hantering av inkomna handlingar och registratur och för ekonomiadministration gällande bland annat redovisning och utbetalningar. Därutöver tillhandahåller Kammarkollegiet även kapitalförvaltningstjänster och finansiella rapporteringstjänster åt Kärnavfallsfonden.

Kärnavfallsfonden har således ett flertal administrativa gränssytor med Kammarkollegiet. Det gäller exempelvis att Kammarkollegiet förbereder styrelsemöten, genomför mindre utredningar på styrelsens uppdrag, säkerställer diariieföring, ärendehantering och arkivering, sköter kontakter med andra berörda myndigheter och intressenter, tillhandahåller lokaler, telefoni, reception och dylikt.

Det finns även beröringspunkter mellan myndigheterna i den operativa kapitalförvaltningen. Denna förvaltning innebär att Kammarkollegiet bland annat genomför värdepappersaffärer och rapporterar om kapitalförvaltningen utifrån styrelsens fastställda mandat, svarar för värdepappersadministration, juridisk avtalshantering, kontakter med motparter och depåbank. I den operativa kapitalförvaltningen ingår även att Kammarkollegiet tar fram analyser av finansmarknaden och olika placeringsalternativ samt har föredragningar för styrelsen.

---

⁴⁰ Förordning (2019:1179) om finansiering av kärntekniska produkter.

⁴¹ Förordning (2007:1055) med instruktion för Kärnavfallsfonden.

6.10.3 Närmare om förslaget

Utredningens förslag innebär att myndigheten Kärnavfallsfondens uppgifter överförs till och inordnas i Kammarkollegiet. Det avser de uppgifter som anges i 1 § förordningen (2007:1055) med instruktion för Kärnavfallsfonden, bland annat ta emot de avgifter som betalas enligt lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter respektive förvalta de avgiftsmedel som fonderas enligt lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter och den upphävda lagen (1988:1597) om finansiering av hanteringen av visst radioaktivt avfall mm.

Förslaget innebär även att det ska bildas ett särskilt beslutsorgan inom Kammarkollegiet. Det särskilda beslutsorganet ska avgöra motsvarande typer av ärenden som Kärnavfallsfondens styrelse för närvarande avgör. Vidare ska bestämmelserna för Kärnavfallsfondens styrelse i fråga om ärendenas handläggning, antal ledamöter och utnämning av ledamöter på motsvarande sätt gälla för det särskilda beslutsorganet. Det betyder att regeringen även fortsättningsvis ska utse ordföranden, vice ordföranden och övriga ledamöter i styrelsen för en bestämd tid. Det ska även fortsättningsvis gälla att två av ledamöterna utses på förslag av de tillståndshavare som är skyldiga att betala kärnavfallsavgift enligt lagen (2006:647) om finansiella åtgärder för hanteringen av restprodukter från kärnteknisk verksamhet eller av en organisation som företräder tillståndshavarna.

Kammarkollegiet ska också ha till uppgift att sköta administrativa göromål för Kärnavfallsfonden, såsom att svara för diarieföring, ärendehantering, externa kontakter och förbereda sammanträden. Denna verksamhet ska lyda under Kammarkollegiets myndighetsledning.

Kärnavfallsfonden bör även ha kvar oförändrade bestämmelser gällande räkenskapsår och årsredovisning. Utgångspunkten bör även vara att samtlig verksamhet gällande det särskilda beslutsorganet och de administrativa göromålen finansieras av medel från Kärnavfallsfonden.

6.10.4 Fördelar och nackdelar med en sammanläggning

I likhet med den ovan nämnda departementspromemorian från 2019 finner även utredningen att en överföring av myndighetsansvaret för Kärnavfallsfonden till Kammarkollegiet möjliggör vissa kostnadsbesparingar och administrativa rationaliseringar.⁴² Utredningen vill även peka på att det redan finns en nära verksamhetsmässig koppling mellan myndigheterna. Kammarkollegiet står därför kompetensmässigt väl rustat att ta över Kärnavfallsfondens uppgifter. Kollegiet har dessutom erfarenhet av att ansvara för myndighetsuppgifter inom flera olika områden.

En uppgiftsöverföring till Kammarkollegiet skapar även förutsättningar för ett mer samordnat helhetsgrepp över den operativa kapitalförvaltningen, som Kammarkollegiet i huvudsak svarar för, och den strategiska förvaltningen, som Kärnavfallsfondens styrelse ansvarar för. Det är svårt att dra en skarp gräns mellan strategisk och operativ kapitalförvaltning, eftersom en välgrundad strategisk inriktning behöver ta hänsyn till både strategiska faktorer och operativa omständigheter. En stor fördel i sammanhanget är därför att Kammarkollegiet har ett långårigt verksamhetsansvar för kapitalförvaltning och myndigheten har byggt upp en bred och djup kompetens inom området.

Det finns en risk för att en otydlig uppdelning mellan strategisk och operativ förvaltning kan medföra en intressekonflikt mellan Kammarkollegiets uppgift i finansieringssystemet för hantering av kärntekniska restprodukter och myndighetens roll som en av flera aktörer på kapitalförvaltningsmarknaden. Enligt utredningen kan risken för otydlighet och intressekonflikt undvikas genom inrättande av ett särskilt beslutsorgan inom Kammarkollegiet med motsvarande beslutsmandat som den nuvarande styrelsen har. I beslutsmandatet ingår särskilt att besluta om fondens strategiska allokering.

Risken kan även hanteras genom en tydlig ordning för intern styrning och kontroll samt ansvarsutkrävande. Genom överföringen blir Kammarkollegiets uppgifter operativa kapitalförvaltning underställd myndighetsledningen med undantag för det särskilda beslutsorganets ansvarsområde.

---

⁴² Regeringskansliet (2019). *Myndighetsansvaret för kärnavfallsfonden – inom ramen för finansieringssystemet för omhändertagande av kärntekniska restprodukter*. Promemoria M2019/01436/Ke.

Utredningen vill även peka på Kammarkollegiets tidigare förtydliganden om potentiella intressekonflikter i statlig kapitalförvaltning.⁴³ Det avser särskilt att där det finns ett för staten strategiskt värde så bör ordningen vara att staten tar ansvar för förvaltningen vara tydligt reglerad i författning. Vidare ansvarar myndigheten redan för förvaltning av andra tillgångsportföljer som är strategiskt viktiga för staten. Utifrån att Kärnavfallsfonden måste anses vara av mycket stor strategisk vikt ser utredningen inte något som hindrar att fonden förvaltas av Kammarkollegiet.

Enligt utredningen är därför fördelarna sammantaget sett betydligt större än nackdelarna med att överföra Kärnavfallsfondens uppgifter till Kammarkollegiet.

6.11 Statens försvarshistoriska museer läggs samman med Statens maritima och transporthistoriska museer

Utredningens förslag: Statens försvarshistoriska museer (SFHM) läggs samman med Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM). Överföringen görs genom att SFHM:s uppgifter inordnas i SMTM. SFHM avvecklas om egen myndighet.

Utredningens bedömning: En myndighetssammanläggning innebär ett tydligare helhetsperspektiv och en samlad ledning och styrning för att bevara och tillgängliggöra de försvarshistoriska, maritima och transporthistoriska kulturarven. Det skapar i sin tur fördelar i verksamheten i fråga om samlingsförvaltning, besöks- och utställningsverksamhet, forskning och samverkan med andra aktörer.

6.11.1 Bakgrund till förslaget

I den statliga kulturpolitiken ingår bland annat att främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas. Museilagen (2017:563) anger att ett museum, utifrån sitt ämnesområde, ska bidra till sam-

⁴³ Kammarkollegiet (2019). *Yttrande över promemorian Myndighetsansvaret för kärnavfallsfonden*. Dnr 3.1-6748-19.

hället och dess utveckling genom att främja kunskap, kulturupplevelser och fri åsiktsbildning. Utställningar och annan publik verksamhet vid ett museum ska vara kunskapsbaserad och präglas av allsidighet och öppenhet. Av museilagen framgår bland annat även att ett museum ska bidra till forskning och annan kunskapsuppbyggnad samt aktivt förvalta sina samlingar för att nå verksamhetens mål.

Det finns inget närmare politiskt mål för statliga museer. Emellertid tar regeringens bedömningsgrunder för den statliga museiverksamheten sikte på besöksutveckling, tillgänglighetsarbete i publik verksamhet, samlingarnas tillstånd och insatser för bevarande, insatser som främjar ny kunskap och förmedling av forskning, och internationellt utbyte och samverkan.

SFHM har till uppgift att främja kunskapen om det svenska försvaret genom tiderna och om försvarets roll i samhällsutvecklingen. Myndigheten ska verka för att dess verksamhet ska vara en angelägenhet för alla människor i samhället. I myndigheten ingår Armémuseum och Flygvapenmuseum samt Försvarets traditionsnämnd.

SMTM ansvarar för statens museer med maritim och transporthistorisk inriktning. Myndigheten har till uppgift att bevara och utveckla kulturarvet inom dessa områden och att bygga upp kunskaperna om det. Myndigheten ska verka för att dess verksamhet ska vara en angelägenhet för alla människor i samhället. I myndigheten ingår Marinmuseum, Sjöhistoriska museet, Vasamuseet, Järnvägmuseet samt civilflygsamlingar och väg- och transporthistoriska samlingar. Därtill har myndigheten inrättat Vrak – Museum of Wrecks.

När SFHM bildades 1976 ingick Marinmuseum i Karlskrona i myndigheten. Museet lades 1997 samman med Statens sjöhistoriska museer, sedermera SMTM. Till grund för sammanläggningen låg bland annat att åtskilliga föremål hos såväl Sjöhistoriska museet som Marinmuseum finns inom ett gemensamt ansvarsområde. Vidare ansågs en sammanläggning vara den bästa långsiktiga helhetslösningen för att undanröja organisatoriska hinder för tillfälliga eller permanenta överföringar av föremål, framtidsplanering mm. (prop. 1996/97:3, s. 140). I dagsläget har de båda myndigheterna till uppgift att samråda med varandra i frågor om sjöförsvaret.

Den nuvarande myndighetsorganisation innebär inte en ändamålsenlig ansvars- och uppgiftsfördelning för att bevara och tillgängliggöra de försvarshistoriska, maritima och transporthistoriska kulturarven. Enligt utredningen finns det flera verksamhetsmässiga vinster med att lägga samman de båda myndigheterna genom att inordna SFHM:s verksamhet i SMTM. Detta redovisas mer utförligt i nedanstående avsnitt.

I sammanhanget behöver även framhållas att regeringen den 28 november 2024 beslutade att ge SMTM och SFHM i uppdrag att lämna förslag på hur SFHM:s uppgifter kan överföras till och inordnas i SMTM.⁴⁴ Eftersom detta regeringsuppdrag ges i ett sent skede av utredningens arbete, har utredningen valt att redovisa egna överväganden och lämna ett eget förslag för dessa myndigheter.

6.11.2 Fördjupad analys av näraliggande uppgifter och andra verksamhetssamband

SFHM och SMTM har flera näraliggande uppgifter och gemensamma beröringspunkter. Inom sina respektive områden bedriver myndigheterna liknande typer av verksamhet med att bevara historiskt kulturarv och svara för utställningar och pedagogisk verksamhet, samlingsförvaltning, digitalisera samlingar och utveckla digitala tjänster, forskning samt internationellt samarbete.

Enligt regeringens instruktioner för SFHM och SMTM ska myndigheterna samråda med varandra i frågor om sjöförsvaret. Detta omfattar frågor rörande exempelvis bevarande av militärhistoriska föremål, insamling och hantering av nya föremål, utställningsverksamhet samt forskning. En beröringspunkt mellan myndigheterna är även att SMTM är representerad i Försvarets traditionsnämnd som är en del av SFHM. Denna nämnd ger råd om försvarets traditioner i fråga om uniformer, fanor, heraldik mm.

De båda myndigheterna leder även gemensamt nätverket Sveriges militärhistoriska arv. Ledningen bedrivs i samverkan med flera museiföreningar och organisationer samt med Försvarsmakten. Nätverksmuseerna kan ansöka om statsbidrag till sina verksamheter. SFHM ansvarar från och med 2024 för att besluta om alla statsbidrag till

---

⁴⁴ Regeringsbeslut Ku2024/01225. *Uppdrag till Statens maritima och transporthistoriska museer och Statens försvarshistoriska museer att lämna förslag om organisationsförändring.*

nätverksmuseerna. Tidigare var detta en delad uppgift med SMTM som ansvarade för statsbidrag gällande marina frågor.

Även inom det transporthistoriska området finns det verksamhetsmässiga gränssytor mellan myndigheterna. Sedan 2018 förvaltar SMTM väg- och trafikhistoriska samlingar samt civilflygsamlingar. SFHM förvaltar samlingar av bland annat militära fordon och militärflygplan.

6.11.3 Närmare om förslaget

Utredningens förslag till överföring av SFHM:s uppgifter till SMTM innebär att den sammanslagna myndigheten ska omfatta Sjöhistoriska museet, Marinmuseum, Vasamuseet och Järnvägmuseet samt Armémuseum och Flygvapenmuseum samt Försvarets traditionsnämnd. Vid den sammanslagna myndigheten finns även Vrak – Museum of Wrecks, civilflygsamlingar samt väg- och trafikhistoriska samlingar.

Den sammanslagna myndighetens uppdrag och uppgifter bör utgå från SMTM:s samtliga nuvarande uppgifter. Flera av SFHM:s uppgifter överensstämmer helt med eller är mycket snarlika SMTM:s uppgifter. Det gäller exempelvis att vårda, förteckna, vetenskapligt bearbeta och genom nyförvärv berika de samlingar som har anförtrots myndigheten. En gemensam uppgift är även att hålla ett urval av samlingarna tillgängligt för allmänheten samt driva och stödja utställningsverksamhet och annan pedagogisk verksamhet.

Uppgifter som skiljer sig åt är bland annat att SFHM ska stödja samlingar av militär art i Sverige, främja studier och forskning i ämnen som tillhör verksamhetsområdet samt handlägga frågor som rör traditioner, traditionsvård och liknande ärenden på det militära området. Vidare ansvarar SFHM för att pröva frågor om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter. De uppgifter som är unika för SFHM behöver således också ingå uppdraget för den sammanslagna myndigheten.

Förslaget innebär även att SFHM avvecklas som en egen myndighet.

Enligt utredningen medför sammanläggningen av SFHM med SMTM ett behov av ett nytt namn för den sammanslagna myndigheten. I detta avseende lämnar utredningen inget förslag utan hän-

visar till att det ingår i det ovan nämnda regeringsuppdraget avseende organisationsförändring till SFHM och SMTM att vid behov lämna förslag på ett nytt myndighetsnamn.

6.11.4 Fördelar och nackdelar med en överföring

Enligt utredningen finns det flera fördelar med att lägga samman SFHM och SMTM. Det främsta motivet är att en samlad myndighetsorganisation ger bättre förutsättningar för att verksamheten kan ledas, styras och prioriteras utifrån ett helhetsperspektiv på de försvarshistoriska, maritima och transporthistoriska kulturarven.

Inom det försvarshistoriska området innebär det att Marinmuseum tillsammans med Armémuseum och Flygvapenmuseum ingår i en och samma organisation för hela den svenska försvarshistorien. Det innebär att verksamheten ger en tydligare helhetsbild på det svenska försvarets historiska utveckling och roll. En samlad organisation motiveras även av den nutida situationen med ett mer allvarligt säkerhetspolitiskt läge för Sverige och återuppbyggnaden av det svenska totalförsvaret. En gemensam organisation för de tre försvarsmuseerna möjliggör även en bättre samordning i fråga om bevarande och utställning av försvarshistoriska föremål samt en bättre grund för forskning om försvarshistoriska frågor. Därtill bör en gemensam organisation förenkla samverkan med Försvarsmakten och andra aktörer inom försvarsområdet.

En myndighetssammanläggning gör det även möjligt att bibehålla och vidareutveckla ett samlat historiskt maritimt perspektiv som omfattar både civil sjöfart och militärt sjöförsvaret. Det gäller bland annat en ändamålsenlig förvaltning och bevarande av maritima samlingar, ett effektivt driftsarbete med museifartyg, fler integrerade utställningar och forskning som belyser försvars- och transporthistoriska samband. Enligt utredningen bör det underlätta och vara mer verkningsfullt att dessa frågor hanteras inom en myndighet.

Utifrån att SFHM och SMTM har liknande typ av uppgifter bedömer utredningen att en myndighetssammanläggning även har synergipotentialer beträffande besöksverksamhet och utställningar, gemensam forskning, anläggningar för samlingsförvaltning samt hantering av statsbidrag och samarbete med andra aktörer.

En myndighetssammanläggning innebär även ett potentiellt mervärde inom det transporthistoriska området. Det gäller bland annat att en större organisation och utökad kompetensbas ger bättre förutsättningar att utveckla verksamheten gällande flygsamlingar och väg- och transporthistoriska samlingar.

En myndighetssammanläggning medför även vissa risker och utmaningar. En sammanslagen myndighet kommer att ha en organisation med sju museer, flera samlingar och en nämnd. Myndigheten skulle även bedriva verksamhet på fem orter. Detta ställer krav på att myndigheten behöver utveckla sin interna ledning, styrning och uppföljning av en utökad verksamhet. En annan utmaning kan vara att SFHM:s och SMTM:s medarbetare har delvis olika synsätt och arbetssätt kring liknande verksamhetsfrågor. Det är viktigt att sådana kulturskillnader omhändertas på ett strukturerat sätt genom exempelvis tydliga mål, kommunikation och dialog.

Enligt utredningen är dessa utmaningar inga hinder i sig för en myndighetssammanläggning. Däremot kan utmaningarna behöva hanteras under en längre tid efter att inordningen har trätt i kraft.

6.12 Översikt över och beredning av utredningens förslag

I tabell 6.1 finns en samlad översikt över utredningens organisatoriska förslag.

Tabell 6.1 Utredningens förslag till organisatoriska förändringar

Myndigheter som avvecklas efter inordnande av verksamheten i annan myndighet	Myndighet där vissa uppgifter överförs till annan myndighet	Mottagande myndighet (organisation)
	Kammarkollegiet (Statens inköpscentral) Myndigheten för digital förvaltning (elektroniska upphandlingar)	Upphandlingsmyndigheten
Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi		Nya Statskontoret
	ESV/Nya Statskontoret (prognosverksamhet)	Konjunkturinstitutet
Trafikanalys		Tillväxtanalys

Myndigheter som avvecklas efter inordnande av verksamheten i annan myndighet	Myndighet där vissa uppgifter överförs till annan myndighet	Mottagande myndighet (organisation)
	Konjunkturinstitutet (miljöekonomiska analyser) Energimyndigheten (viss analys och utvärdering)	Tillväxtanalys
Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen Delegationen för migrationsstudier		Inspektionen för socialförsäkringen
	Arbetsförmedlingen (viss analys och utvärdering) Försäkringskassan (viss analys och utvärdering)	Inspektionen för socialförsäkringen
Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd		Socialstyrelsen
Svenska institutet för europapolitiska studier		Utrikespolitiska institutet
Revisorsinspektionen		Finansinspektionen
Kärnavfallsfonden		Kammarkollegiet
Statens försvarshistoriska museer		Statens maritima och transporthistoriska museer
Statens centrum för arkitektur och design Statens konstråd		Moderna museet

Av tabell 6.1 framgår att utredningen lämnar förslag till att nio myndigheters uppgifter och verksamhet överförs till och inordnas i annan myndighet. Utredningen föreslår även att vissa uppgifter överförs från sju myndigheter till andra myndigheter. Tillkommer gör även förslag som lämnas inom ramen för en departementspromemoria beträffande inordning av Statens centrum för arkitektur och design och Statens konstråd i Moderna museet. Sammantaget innebär förslagen att elva mindre myndigheter avvecklas. Utöver förslagen som redovisas i tabell 6.1 lämnar utredningen även förslag om ett breddat uppdrag för Statskontoret, översyn av organisationsstrukturen för myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättig-

heter samt ändrad ledningsform för Expertgruppen för biståndsanalys.

Utredningens förslag kommer att bli föremål för beredning inom Regeringskansliet. Utifrån resultatet av Regeringskansliets beredning behöver regeringen ta ställning till vilka av utredningens förslag som ska genomföras samt hur förslagen bör genomföras. Utredningen vill peka på att det finns olika alternativ för hur förslagen kan genomföras.

Enligt utredningen kan vissa förslag till inordning av en myndighets uppgifter och verksamhet i en annan myndighet genomföras genom att regeringen ger ett gemensamt uppdrag till berörda myndigheter att vidta nödvändiga förberedande åtgärder. Sådana åtgärder kan till viss del skilja sig åt beroende på vilket förslag det rör, men åtgärderna kan till exempel bestå av att föreslå den sammanslagna myndighetens namn, ledningsform och instruktion samt ändringar av övriga berörda författningar. Ett gemensamt uppdrag kan även omfatta andra verksamhetsförutsättningar som behöver beaktas vid en organisationsförändring, bland annat att analysera den sammanslagna myndighetens lokalbehov, samråda med Arbetsgivarverket i arbetspolitiska frågor, utforma en intern ledning, styrning och organisation, inklusive olika stödfunktioner.

För andra förslag kan genomförandet behöva grunda sig på kompletterande utredningsinsatser. Det gäller särskilt förslag som innebär sammanläggningar av flera myndigheter på stora utgiftsområden och/eller där det bedöms föreligga behov av författningsändringar. Det kan även finnas behov av kompletterande utredningsinsatser för förslag som innebär en ändrad ledningsform. Enligt utredningen kan sådana kompletterande utredningsinsatser lämpligen genomföras inom Regeringskansliet och redovisas i departementspromemorior.

7 Överväganden och förslag rörande resurssamverkan

Regeringens direktiv till utredningen anger att mindre myndigheter på egen hand i allmänhet inte kan uppnå samma skalfördelar som större myndigheter. Mindre myndigheter har till exempel relativt sett högre kostnader för personal, lokaler och administration än större myndigheter. Det finns även utmaningar för mindre myndigheter att ha tillräcklig bemanning och upprätthålla nödvändig kompetens för att tillgodose de krav som ställs inom olika områden, exempelvis i fråga om ekonomisk styrning. Enligt regeringens direktiv ska utredningen vid behov föreslå former för ökad resurssamverkan mellan myndigheter eller andra åtgärder för att de mindre myndigheternas stödverksamheter ska uppnå en högre kostnadseffektivitet.

I detta kapitel redovisas inledningsvis vissa utgångspunkter och former för statlig resurssamverkan. Därefter ges en översikt över hur mindre statliga myndigheters nuvarande resurssamverkan ser ut och vilka erfarenheter och synpunkter dessa myndigheter har rörande statlig resurssamverkan. Kapitlet avslutas med en redogörelse av utredningens överväganden och förslag rörande former för ökad resurssamverkan.

Inköpssamordning och upphandlingsstöd är en form av statlig resurssamverkan, men den behandlas inte närmare i detta kapitel. I avsnitt 6.2 redovisar utredningen överväganden och förslag rörande ett breddat uppdrag för Upphandlingsmyndigheten och förändrat myndighetsansvar för statlig inköpssamordning. Utredningen bedömer att förslaget kommer att gynna bland annat de mindre statliga myndigheternas upphandlingar och avrop.

7.1 Utgångspunkter och former för statlig resurssamverkan

7.1.1 Verksamhetsmässiga motiv och utgångspunkter

Resurssamverkan utgår till stor del från förhållandet att statliga myndigheter bedriver både kärnverksamhet och stödverksamhet.

Myndigheternas kärnverksamheter kan definieras på olika sätt. Ett genomgående kännetecken är att kärnverksamhet har en direkt koppling till de huvuduppgifter som regeringen anger i instruktionerna till myndigheterna. Sådana uppgifter kan till exempel vara handläggning av ärenden, svara för tillståndsgivning, utöva tillsyn, ta fram och sprida kunskapsunderlag, främjande respektive att samverka med olika organisationer.

En del stödverksamheter har en administrativ karaktär i form av bland annat lönehantering, ekonomiadministration, kompetensförsörjning samt diarium och arkivering. Stödverksamhet kan även avse lokalförsörjning. Allmängiltigt för alla myndigheters stödverksamheter är att de utgörs av olika funktioner som är nödvändiga för att kärnverksamheterna ska kunna bedrivas effektivt. En styrningsmässig och organisatorisk utmaning är att på ett ändamålsenligt sätt balansera stödverksamheten med kärnverksamheten. Det betyder att om stödverksamheten inte är optimalt utformad, kan den ha en begränsande eller annan negativ inverkan på kärnverksamheten.

De flesta administrativa stödverksamheter är numera i hög grad digitaliserade, vilket gör att de är en viktig del av myndigheternas it-försörjning. Det innebär även att digitala systemstöd och it-driftslösningar behöver ha en skyddsförmåga som grundar sig på en bedömning av olika säkerhetsrisker och säkerhetsåtgärder som klarar av att stå emot olika säkerhetshot.

I grunden är statlig resurssamverkan ett samarbete mellan myndigheter i syfte att använda tillgängliga resurser på ett mer effektivt sätt. De närmare motiven till, typerna av samt omfattningen på resurssamverkan skiljer sig åt beroende på vilken slags stödverksamhet det rör sig om. Till exempel kan resurssamverkan syfta till att uppnå skalfördelar och sänka kostnader genom att centralisera stödverksamheter som förekommer i stora volymer och som är möjliga att göra mer enhetliga. Resurssamverkan kan även göras för att minska sårbarheter och möjliggöra specialisering genom att

koncentrera stödfunktioner som enskilda, särskilt mindre, statliga myndigheter sällan kan tillhandahålla själva. Dessutom kan omfattningen av resurssamverkan variera från att endast omfatta bilateral samverkan mellan två myndigheter till att en samlad, central och gemensam leverantörsfunktion för ett stort antal myndigheter.

Det ingår inte i utredningens uppdrag att analysera hur statlig resurssamverkan och köp av tjänster mellan statliga myndigheter närmare förhåller sig till upphandlings- och konkurrensrättsliga bestämmelser. Utredningen vill endast som en allmän utgångspunkt för sina överväganden och förslag rörande resurssamverkan peka på att Högsta förvaltningsdomstolen har slagit fast att anskaffningar mellan statliga myndigheter under regeringen inte omfattas av det upphandlingsrättsliga regelverket (HFD 2021 ref. 35). En övergripande utgångspunkt utgörs även av Konkurrenslagens (2008:579) bestämmelser om konkurrensgränsade offentlig säljverksamhet samt Konkurrensverkets beslut och vägledningar rörande dessa bestämmelser.

7.1.2 Olika former för resurssamverkan

Historiskt sett har statliga myndigheter i hög grad bedrivit sina stödverksamheter i egen regi. Efterhand har emellertid olika steg tagits för att genom resurssamverkan åstadkomma effektiviseringsvinster och kvalitetshöjningar i statliga verksamheter. I det följande ges en kortfattad beskrivning av nuvarande resurssamverkan.

Löneadministration och ekonomiadministration

För att minska administrationskostnaderna och öka koncentration av administrativ stödverksamhet inom staten bildades 2012 efter regeringens beslut ett myndighetsgemensamt statligt servicecenter med uppdrag att erbjuda vissa administrativa tjänster till statliga myndigheter. Statens servicecenter (SSC) tillhandahåller efter överenskommelse med statliga myndigheter tjänster gällande bland annat löneadministration, redovisning och e-handel till myndigheterna. I tillhandahållandet av tjänsterna spelar olika digitala systemstöd en stor roll.

Regeringen har i förordning (2015:665) om statliga myndigheters användning av Statens servicecenters tjänster fastställt att drygt 100 statliga myndigheter ska vara anslutna till SSC:s löne-relaterade tjänster och att ett tiotal myndigheter ska vara anslutna till SSC:s tjänster för elektronisk beställnings- och fakturahantering. I budgetpropositionen för 2025 bedömer regeringen att ordningen där anslutningen till Statens servicecenters administrativa tjänster regleras genom förordning inte är ändamålsenlig. Som skäl framhåller regeringen att detta riskerar att försvaga effektiviseringstrycket och minskar myndigheternas möjlighet att välja den mest kostnadseffektiva lösningen för sin verksamhet. Regeringen avser därför att upphäva förordningskravet på myndigheters anslutning till dessa tjänster.

Samordnad och säker it-drift

Regeringen gav 2017 Försäkringskassan i uppdrag att erbjuda samordnad och säker statlig it-drift för vissa myndigheter.¹ Bakgrunden till uppdraget var bland annat att möjliggöra en effektivare och säkrare digitalisering av statsförvaltning genom ökad tillgång till säkra funktioner och en ökad kompetens avseende säker it-drift i offentlig sektor. Uppdraget förlängdes och justerades 2019 och 2022 till och med den 31 december 2024. För att långsiktigt reglera och ytterligare utveckla arbetet beslutade regeringen den 6 november 2024 om en förordning om samordnad och säker statlig it-drift. Förordningen trädde i kraft den 1 januari 2025 och innebär att Försäkringskassans uppdrag som leverantör av säkra it-tjänster till statliga myndigheter blir permanent och att även Trafikverket och Skatteverket får i uppdrag att vara leverantörsmyndigheter av säkra it-tjänster till statliga myndigheter. Försäkringskassan ska därutöver ansvara för att samordna arbetet.

Kompetensförsörjning

Statliga myndigheters kompetensförsörjning utgår från myndigheternas arbetsgivaransvar för personalen i verksamheten. Av den arbetsgivarpolitiska delegeringen följer att Arbetsgivarverket är

---

¹ Regeringsbeslut Fi2017/03257/DF. *Uppdrag att erbjuda samordnad och säker statlig it-drift.*

arbetsgivarorganisation för statlig sektor och samtliga myndigheter under regeringen är obligatoriska medlemmar. Arbetsgivarverket ansvarar för utveckling och samordning av den statliga arbetsgivarpolitiken tillsammans med medlemmarna. Till myndighetens uppgifter hör att utföra förhandlingsarbete för sina medlemmar och företräda dem i arbetstvister. Vidare ska Arbetsgivarverket bland annat svara för sådan information, rådgivning och utbildning som arbetsgivare på det statliga området behöver.

Med utgångspunkt i myndigheternas arbetsgivaransvar finns det olika former för resurssamverkan i fråga om kompetensförsörjning. Vissa myndigheter har explicita uppdrag att bistå med kompetensstöd. Exempelvis ingår det i Statskontorets uppgift att efter överenskommelse bistå Regeringskansliet och statliga kommittéer med metod- och utredningsstöd. I 7 § myndighetsförordningen (2007:515) anges även en generell skyldighet om att statliga myndigheter ska ge regeringen stöd vid Sveriges deltagande i verksamheten inom EU och i annat internationellt samarbete och bland annat ställa den personal till förfogande för deltagandet som regeringen begär.

En annan form av resurssamverkan rörande kompetensförsörjning utgörs av de konsulttjänster som SSC erbjuder statliga myndigheter. Inom HR-området består konsulttjänsterna av både generalist- och specialistkompetenser. Inom det ekonomiadministrativa området omfattar konsulttjänsterna kompetenser som ekonomichef, ekonomi- och verksamhetscontroller samt redovisningsekonom.

En ytterligare form av resurssamverkan inom kompetensförsörjningsområdet kan sägas utgöras av personallån mellan statliga myndigheter. En myndighet lånar personal från en annan myndighet på hel- eller deltid och för en viss tidsperiod. Den utlånade arbetstagaren är inte tjänstledig för en tidsbegränsad anställning på en annan myndighet eller på något annat sätt att anse som uthyrd arbetskraft utan arbetar för en viss tid vid en annan statlig myndighet. Personallån förutsätter att berörda myndigheter ingår en överenskommelse om samarbete och är överens om de praktiska förutsättningarna för lånet. Åtminstone i sådana fall där arbetet ligger inom den utlånade arbetstagarens arbetsskyldighet kan lån ske utan att det ses som en ny anställning.²

---

² Bedömningen av arbetsskyldighetens gränser utgår från den s.k. 29/29-principen. Därtill får förändringen, för arbetstagare i statlig sektor, inte vara så stor att anställningen förändras

Personallån kan utgöra sådant samarbete och samverkan som regleras i 6 § andra stycket och 8 § p.1 Myndighetsförordningen (2007:515) samt kan vara en del av sådant stöd som avses i 9 § förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. Personallån kan vara aktuellt under ordinarie verksamhetsomständigheter eller vid fredstida krisituationer.³ Vid höjd beredskap gäller andra bestämmelser för tjänstgöring vid någon annan statlig myndighet, se bland annat 10–11 §§ förordningen om statliga myndigheters beredskap.

Lokalförsörjning

En utgångspunkt är att varje statlig myndighet får besluta om sin egen lokalförsörjning inom ramen för de begränsningar som följer av 9 och 10 §§ i förordningen (1993:528) om statliga myndigheters lokalförsörjning. Det innebär bland annat att myndigheten, inom ramen för de resurser som en myndighet förfogar över, får ingå de hyres- och arrendeavtal som den behöver för sin verksamhet. Lokalsamverkan mellan statliga myndigheter och möjligheten att ta avgifter för sådan samverkan grundar sig till viss del på bestämmelser i avgiftsförordningen.⁴ Statliga myndigheters lokalsamverkan och samlokalisering kan även bygga på ett särskilt bemyndigande från regeringen. Till exempel anger regeringens instruktion för SSC att myndigheten i lämpliga fall ska bedriva verksamheten vid servicekontor genom samlokalisering med bland annat andra myndigheter. För detta ändamål får myndigheten hyra lokaler i syfte att hyra ut dessa i andra hand.

---

i grunden och arbetstagaren därmed i realiteten får en helt annan anställning än tidigare. En viktig faktor för bedömningen är att lån av arbetstagare som huvudregel bör ske under maximalt sex månader, med en förlängning med som mest sex månader åt gången.

³ Se 6 § förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap: Med fredstida krisituationer avses situationer som avviker från det normala, drabbar många människor, stora delar av samhället eller hotar grundläggande värden, innebär en allvarlig störning eller en överhängande risk för en allvarlig störning av viktiga samhällsfunktioner, och kräver samordnade och skyndsamma åtgärder från flera aktörer.

⁴ Av 4 § avgiftsförordningen framgår att en myndighet får, om det är förenligt med myndighetens uppgift enligt lag, instruktion eller annan förordning, mot avgift tillhandahålla bland annat lokaler. Sådana tjänster får tillhandahållas bara om verksamheten är av tillfällig natur eller av mindre omfattning.

Exempel på övrig resurssamverkan

Till Kammarkollegiets uppgifter hör att efter överenskommelse med statliga myndigheter tillhandahålla bland annat fordringsbevakning (inkassoverksamhet) till myndigheter. Kammarkollegiet är även föreskrivande myndighet enligt förordning (1993:1138) om hantering av statliga fordringar. Kammarkollegiets verksamhet syftar till både att hjälpa myndigheter att få betalt och sprida kunskap till alla statliga myndigheter om hantering av fordringar.

Regeringen gav 2014 SSC i uppdrag att tillsammans med Riksarkivet utforska möjligheten och intresset för en förvaltningsgemensam tjänst för e-arkiv. SSC:s slutredovisning av uppdraget visade bland annat att det fanns ett stort intresse från statliga myndigheter att ansluta sig till en e-arkivtjänst och att SSC var förberedd att upphandla systemstöd och drift för ett gemensamt e-arkiv.⁵ På grund av avsaknad av nödvändig finansiering och reglering har en gemensam e-arkivtjänst inte införts.

Tidigare utredningar har belyst behov av och potential med resurssamverkan inom andra områden. Det gäller bland annat förvaltningsjuridiskt stöd, reseadministration samt stöd gällande information och kommunikation.⁶

I sammanhanget bör även nämnas att SSC under inledningen av 2021 genomförde ett pilotprojekt avseende administrativa säkerhetstjänster. Syftet med pilotprojektet var att undersöka möjligheten och förutsättningarna att tillhandahålla administrativa stödtjänster till andra statliga myndigheter. Dessutom gjorde Utredningen om effektivare administration genom SSC bedömningen att SSC står väl rustad för att bedriva ett systematiskt arbete med säkerhet och säkerhetsskydd.⁷

---

⁵ Statens servicecenter (2019). *En förvaltningsgemensam tjänst för e-arkiv (slutrapport)*.

⁶ Statens servicecenter (2017). *Samordning och omlokalisering av myndighetsfunktioner*. SOU 2023:54. *Centralisering av administrativa tjänster till Statens servicecenter*.

⁷ SOU 2023:54. *Centralisering av administrativa tjänster till Statens servicecenter*.

7.2 Den nuvarande statliga resurssamverkan

7.2.1 Tillhandahållande av vissa administrativa tjänster

Sedan myndighetens inrättande 2013 har SSC:s verksamhet med att tillhandahålla administrativa tjänster successivt ökat i omfattning. Under 2023 tillhandahöll SSC administrativa stödtjänster till totalt 167 myndigheter, varav lönetjänster till 143 myndigheter, e-handelstjänsten till 125 myndigheter och redovisningstjänsten till 79 myndigheter. Sett till antal prestationer omfattade tjänsterna under samman år bland annat cirka 1,5 miljoner lönespecifikationer, 800 000 kund- och leverantörsfakturer och 460 000 kundfakturer.

Tabell 7.1 ger en översikt i vilken utsträckning de 50 myndigheter som omfattas utredningens uppdrag är anslutna till SSC:s ekonomi- och lönetjänster.⁸

Tabell 7.1 Mindre statliga myndigheters anslutning till Statens servicecenters administrativa tjänster

Administrativ tjänster	Antal myndigheter
Lönetjänster	50
E-handelstjänster	42
Redovisningstjänster	35
Samtliga tjänster	35

Källa: Statens servicecenter, sammanställning kundmyndigheter 2024-09-19.

Av tabellen framgår att 35 av de 50 mindre myndigheter som ingår i utredningen köper samtliga SSC:s ekonomi- och lönetjänster. Anslutningsgraden är högre för lönetjänster (50 mindre myndigheter) än för e-handeltjänsterna (42 mindre myndigheter) och redovisningstjänsterna (35 mindre myndigheter.)

7.2.2 Samordnad och säker statlig it-drift

Inom ramen för sitt regeringsuppdrag om samordnad och säker statlig it-drift erbjuder Försäkringskassan nio olika e-tjänster. Tjänsterna består exempelvis av elektronisk tjänstelegitimation,

⁸ EBA, ESO och Delmi är formellt statliga offentliga utredningar och administrativt sett en del av Regeringskansliet. Kärnavfallsfondens administrativa uppgifter utförs av Kammarkollegiet.

it-arbetsplats, objektbaserad lagring, samarbetsplattform för offentlig sektor och virtuellt datacenter. Antalet anslutna myndigheter till dessa it-tjänster har successivt ökat. Under 2023 tillhandahöll Försäkringskassan en eller flera it-tjänster till totalt 76 statliga myndigheter, inklusive länsstyrelserna. Utöver myndigheter som redan är anslutna eller håller på att anslutas har Försäkringskassan även haft dialog med eller mottagit intresseförfrågningar från drygt 60 myndigheter. Myndigheternas behov spänner från enskilda it-tjänster till helhetsåtaganden.

För de 50 mindre myndigheter som ingår i utredningen är elva myndigheter redan anslutna till en eller flera av Försäkringskassans it-tjänster. Två mindre myndigheter håller på att ansluta sig till säker statlig it-drift och 16 mindre myndigheter har fört dialog med Försäkringskassan om eventuell anslutning till säker statlig it-drift.

7.2.3 Kompetensförsörjning

Under 2023 levererade SSC:s konsulttjänster avseende HR-frågor och ekonomiadministration till 41 statliga myndigheter. Konsulttjänsterna uppgick totalt till nästan 24 000 arbetstimmar. Av de 50 mindre myndigheter som omfattas av utredningens uppdrag använder elva myndigheter SSC:s konsulttjänster och 26 myndigheter har tidigare använt tjänsterna.

I fråga om personallån mellan statliga myndigheter visar en tidigare enkätundersökning med 179 myndigheter att denna form av resurssamverkan förekommer under både normala omständigheter och fredstida krissituationer.⁹ Undersökningen visar att över en fjärdedel av myndigheterna uppger att de under perioden januari 2015 till februari 2022 lånade in eller ut personal med anledning av en fredstida kris. Över hälften av myndigheterna lånade även in eller ut personal av annan anledning än fredstida kris. Av undersökningen framgår även att längden på personallånen varierar från enstaka dagar till över ett år. De flesta lån rör endast ett fåtal personer och endast ett mindre antal myndigheter har lånat in fler än totalt 20 personer. Den vanligaste skälen till personallån är kortsiktigt behov av kompetens, kompetensutveckling och rekryteringsvårig-

---

⁹ Ds 2022:26. *En hjälpande hand – ökade möjligheter till in- och utlån av personal mellan myndigheter.*

heter. Lånen sker ofta, men inte alltid, mellan myndigheter med överlappande eller närliggande verksamhetsområden och kan till exempel handla om specialistkompetens.

7.2.4 Andra områden och former för resurssamverkan

När det gäller fordringsbevakning hade Kammarkollegiet under 2023 totalt 163 uppdragsgivande myndigheter. Myndigheternas uppdrag varierar sett till både antal ärenden och typ av fordringar. Fordringarna omfattar till stor del fakturamässiga betalningskrav med både civilrättsliga och offentlighetsrättsliga inslag.

Under 2023 uppgick antalet inkomna ärenden till drygt 60 000, antalet avgjorda ärenden till nästan 73 000 och total utgående ärendebalans till cirka 119 000. Av de 50 mindre myndigheter som ingår i utredningens uppdrag är 19 myndigheter anslutna och 31 myndigheter inte anslutna till Kammarkollegiets fordringsbevakning.

Beträffande lokalförsörjning hyr knappt fyrtio av de 50 myndigheter som ingår i utredningens uppdrag egna lokaler för sin verksamhet. Resterande myndigheter är antingen helt samlokalisering med andra myndigheter eller hyr egna lokaler och är samlokalisering med andra myndigheter då de bedriver verksamhet på mer än en plats.

7.2.5 Mindre myndigheters erfarenheter av statlig resurssamverkan

Det framkommer av utredningens möten med myndigheterna och det underlag myndigheterna har skickat in till utredningen att det redan finns en viss bilateral resurssamverkan mellan myndigheter. Det handlar bland annat om att myndigheter som är samlokalisering med en större myndighet kan ta del av tjänster för it och kontorsservice. Några myndigheter nämner att personallån mellan myndigheter är ett sätt att stötta upp när det inte finns utrymme att rekrytera en viss funktion – exempelvis för kompetenser som it-frågor, ekonomi eller juriststöd. Det förekommer även personallån mellan analys- och utvärderingsmyndigheterna, vilket även har varit fördelaktigt för kompetensöverföring och erfarenhetsutbyte.

Utöver personallån mellan myndigheter förekommer i viss utsträckning även delade anställningar. Det innebär vissa utmaningar när det gäller arbetsmiljöansvar och olika anställningsvillkor. Här efterlyser myndigheterna mer stöd från Arbetsgivarverket för att underlätta för den typen av lösningar.

Givet utmaningarna mindre myndigheter har ser många positivt på en utökad resurssamverkan och ett ökat samarbete med andra myndigheter inom vissa områden. Det gäller framför allt resurssamverkan inom it, informationssäkerhet, säkerhet och beredskapsfrågor, upphandling samt inom HR och ekonomifunktioner. Andra områden som lyfts fram är arkiv- och registratur.

Ett alternativ som myndigheterna nämner som en möjlig lösning för en ökad resurssamverkan av är att SSC får ett breddat uppdrag.

Ytterligare ett område där myndigheterna pekar på ett värde med en utökad samverkan är lokalsamverkan, exempelvis genom delade lokaler där ett flertal myndigheter kan sitta tillsammans. Gemensamma lokaler ses som ett sätt att minska hyreskostnaderna genom att dela mötesrum och andra gemensamma utrymmen, samtidigt som det skulle underlätta kunskaps- och informationsutbyte mellan myndigheter.

I utredningens kontakter med myndigheterna kommer det även fram vissa farhågor med att i högre utsträckning centralisera statens verksamhetsstöd. Myndigheter ser en risk att verksamhetsstödet inte blir lika anpassat till myndighetens specifika behov och förutsättningar. Andra myndigheter har begränsad möjlighet till resurssamverkan i vissa delar, bland annat kopplat till krav på säkerhetskydd vad gäller teknik och lokaler.

7.3 Överväganden och förslag

Utredningens förslag: Statliga myndigheter bör som utgångspunkt vara anslutna till statliga funktioner för resurssamverkan. Statliga myndigheter som väljer att inte vara anslutna till statlig resurssamverkan bör kunna redovisa hur andra alternativ är mer effektiva i fråga om kostnader, kvalitet och säkerhet samt hur myndigheterna säkerställt egen beställarkompetens. Sådana redovisningskrav bör särskilt ställas på mindre myndigheter gällande

anslutning till berörda statliga myndigheters tjänster för säker statlig it-drift respektive fordringsbevakning.

Mindre myndigheter ska visa att förhyrning av egna lokaler är kostnadsmässigt och verksamhetsmässigt mest fördelaktigt, annars ska lokalförsörjningen säkerställas genom samlokalisering med annan myndighet. Ekonomistyrningsverket ges i uppdrag att tillhandahålla information till berörda myndigheter på samma ort om förestående tidpunkter för förlängning eller uppsägning av hyresavtal. Uppgiften bör tas över av den nya myndigheten Statskontoret.

Statlig resurssamverkan utvidgas till att omfatta tillhandahållande av tjänster rörande e-arkiv och kompetensstöd i säkerhetsfrågor. Statens servicecenter och/eller Riksarkivet får regeringens uppdrag att analysera nuvarande förutsättningar för att tillhandahålla ett e-arkiv till andra statliga myndigheter i form av en avgiftsfinansierad tjänst. Regeringen bör ge ett gemensamt uppdrag till de myndigheter som ansvarar för olika säkerhets- och civilförvarsfrågor respektive myndigheter som ansvarar för att tillhandahålla administrativa tjänster att gemensamt utreda statliga myndigheters, särskilt mindre myndigheters, behov av kompetensstöd inom olika säkerhetsområden.

Utredningens bedömning: Vissa administrativa stödverksamheter behöver även fortsättningsvis bygga på centraliserade, myndighetsgemensamma lösningar för att stordriftsfördelar, kvalitetsvinster samt hög säkerhet ska kunna åstadkommas. Statliga myndigheters frivilliga anslutning till centraliserad statlig resurssamverkan har tydliga fördelar men även allvarliga risker utan en kompletterande styrning av myndigheterna. Det finns även skäl att förstärka samordningen av det decentraliserade lokalförsörjningsansvaret för mindre myndigheter. Vidare behöver statlig resurssamverkan utvidgas till att omfatta fler stödverksamheter.

7.3.1 Tydligare styrning av statlig resurssamverkan

Utredningen konstaterar att kraven på statliga myndigheter i många avseende är lika, oavsett hur stora myndigheterna är. I praktiken kan det innebära stora utmaningar för mindre myndigheter att ha den kompetens som behövs i stödverksamheten. Delar av stödverksamheten riskerar även att bli sårbara, inte minst i de funktioner som omfattar en heltidstjänst eller mindre. Det innebär att medarbetare i dessa myndigheter kan behöva fördela sin arbetstid på olika arbets- och kompetensområden. Det kan vidare vara svårt för mindre myndigheter att rekrytera egen personal till en deltidstjänst för ett visst arbetsområde eller till delade tjänster för flera arbetsområden. Mindre myndigheter har således begränsade förutsättningar att helt på egen hand upprätthålla administrativa stödfunktioner med tillräcklig kostnadseffektivitet och kvalitet.

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1, utgiftsområde 2) framhåller regeringen att styrningen av statsförvaltningen ska fokusera på det som är myndigheternas kärnuppgifter och att onödigt administration ska undvikas. Enligt utredningen innebär denna styrningsinriktning att en mer ändamålsenlig och utökad statlig resurssamverkan är nödvändig. För mindre statliga myndigheter handlar statlig resurssamverkan i grunden om att säkerställa ett kostnadseffektivt och ändamålsenligt administrativt stöd till kärnverksamheten.

Utredningen bedömer att vissa administrativa stödverksamheter även fortsättningsvis behöver bygga på centraliserade, myndighetsgemensamma lösningar för att stordriftsfördelar, kvalitetsvinster samt hög säkerhet ska kunna åstadkommas. Som framgår av föregående avsnitt utgörs myndighetsgemensamma funktioner bland annat av SSC:s tillhandahållande av administrativa tjänster och Kammarkollegiets inkassoverksamhet. Tidigare utredningar visar att centraliseringen av administrativa tjänster till SSC totalt sett har haft en positiv påverkan på statsförvaltningens effektivitet.¹⁰ I synnerhet för mindre myndigheter har reformen gett ett flertal fördelar av mer kvalitativ karaktär. Det kan även konstateras att ytterligare ett steg till statlig centraliserad resurssamverkan har tagits genom regeringens beslut om en långsiktig och utökad leveransförmåga för säker statlig it-drift, se avsnitt 7.1.2 ovan.

---

¹⁰ SOU 2023:54. *Centralisering av administrativa tjänster till Statens servicecenter.*

I budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1, utgiftsområde 2) bedömer regeringen även att den förordningsreglerade anslutningen till SSC:s administrativa tjänster inte är ändamålsenlig, eftersom den riskerar att försvaga effektiviseringsstrycket och minskar myndigheternas möjlighet att välja den mest kostnadseffektiva lösningen för sin verksamhet. Utredningen ser positiva sidor med en frivillig anslutning av statliga myndigheter till gemensamma funktioner som tillhandahåller olika tjänster. En fördel med frivillig anslutning är det innebär krav på berörda leverantörer att ta fram ett tjänsteutbud och föra en kunddialog som tillgodoser statliga myndigheters efterfrågan på kostnadseffektiva tjänster med en hög kvalitet. Detta understryks bland annat av att SSC:s kundmyndigheter inte sällan har upplevt att SSC har haft ett starkt fokus på sin inre effektivitet, men sämre känsla för kundvård och enskilda kunders behov.¹¹ En annan fördel är att frivillig anslutning öppnar för att myndigheter vid behov kan använda andra alternativ, såsom att bedriva verksamhet i egen regi och/eller anlita privata leverantörer.

Utredningen vill framhålla att frivillig anslutning för statliga myndigheter till gemensamma resurssamverkansfunktioner även är förenad med betydande risker. SSC:s tjänsteleveranser grundar sig på utvecklade verksamhetsprocesser med integrerade säkerhetslösningar, systemstödsuppsättningar, strukturerade avvikelshantering, kontinuitetsplaner, reservrutiner med mera. Statliga myndigheter som väljer att inte vara anslutna till SSC ställs inför stora utmaningar att åstadkomma motsvarande kostnadseffektivitet, kvalitet och säkerhet genom egen drift och anlitan av privat leverantör för betydligt mindre stödverksamheter. Inte minst blir förlängning eller byte av systemstöd sannolikt betydligt mera kostsamt för icke-anslutna myndigheter att var för sig avropa eller upphandla systemstöd jämfört med att en gemensam leverantör gör ett samordnat avrop för många myndigheter. Det bör även tilläggas att icke-anslutna myndigheter, särskilt mindre myndigheter, ställs inför stora utmaningar i fråga om beställarkompetens. Det kan exempelvis handla om att närmare bedöma stödbehov, tolka innebörden i säkerhetskrav och formulera kravspecifikationer.

Enligt utredningen kan statliga myndigheters frivilliga anslutning utan en kompletterande styrning försvåra centraliserad statlig resurssamverkan. En försvagad centraliserad resurssamverkan bidrar

---

¹¹ SOU 2023:54. *Centralisering av administrativa tjänster till Statens servicecenter.*

i sin tur till ytterligare negativa effekter i form av ökade säkerhetsrisker och mindre besparingspotential för statsförvaltningen som helhet och för enskilda myndigheter.

Utredningen föreslår därför att utgångspunkten för frivillig anslutning är att statliga myndigheter bör vara anslutna till statliga gemensamma samverkansfunktioner. Statliga myndigheter som väljer att inte vara anslutna till gemensamma samverkansfunktioner bör därför kunna redovisa hur andra alternativ - egen drift respektive privat leverantör - är en bättre lösning i fråga om kostnader, kvalitet och säkerhet samt hur myndigheterna säkerställt egen beställarkompetens.

7.3.2 Öka de mindre myndigheternas anslutning till centraliserad statlig resurssamverkan

De myndigheter som omfattas av utredningens uppdrag är i förhållandevis hög grad anslutna till SSC:s tjänster beträffande löne- och ekonomiadministration. Dessa myndigheter köper i avsevärt mindre utsträckning de it-tjänster som erbjuds inom ramen för arbetet med säker och samordnad statlig it-drift respektive Kammarkollegiets fordringsbevakning.

Enligt utredningen bidrar en ökad anslutning av mindre myndigheter till de centraliserade tjänsterna till ökad kostnadseffektivitet, kvalitet och säkerhet i de berörda myndigheternas stödverksamheter. Utredningen föreslår därför att de mindre myndigheter som inte är fullt anslutna till dessa tjänster ska inleda en anslutningsprocess såtillvida de inte kan visa att andra alternativ är en mer lämplig lösning i fråga om kostnader, kvalitet och säkerhet.

7.3.3 Förtydliga förutsättningarna till personallån och lokalsamverkan mellan myndigheter

Avsnitt 7.2.3 visar att merparten av de mindre myndigheterna som omfattas av utredningens uppdrag har använt eller använder SSC:s konsultrelaterade tjänster gällande HR-frågor och ekonomiadministration. Enligt utredningen bör utgångspunkten vara att mindre myndigheter vid kompetensförsörjningsbehov gällande administrativt stöd använder sig av externt konsultstöd, från SSC och/eller

privat leverantör, om myndigheterna inte kan visa att rekrytering av egen personal tillgodoser behovet på ett bättre sätt. Enligt utredningen ska anlåtande av sådant konsultstöd inte utgöras av uppgifter som Arbetsgivarverket ansvarar för.

Gällande personallån så ser utredningen att det även fortsättningsvis behöver finnas en viss flexibilitet inom statsförvaltningen med att fördela personalresurser mellan olika verksamheter. Enligt utredningen bör mindre myndigheter i första hand använda denna form av resurssamverkan vid frestida krissituationer för att hantera särskilda situationer i verksamheten. Under ordinarie omständigheter för verksamheten bör mindre myndigheter använda personallån mer restriktivt för att tillgodose behov i kompetensförsörjningen. Sådana behov bör mindre myndigheter i första hand tillgodose genom att anlita externt konsultstöd eller rekrytera egen personal för tidsbegränsad anställning.

Utredningen konstaterar även att statliga myndigheter beslutar om sin egen lokalförsörjning. Merparten av de mindre myndigheter som ingår i utredningen är inte samlokaliserade med andra myndigheter utan hyr egna lokaler. Enligt utredningen kan denna omständighet inte anses vara en sammantaget ändamålsenlig lokalanvändning. Utredningen föreslår att utgångspunkten bör vara att mindre myndigheter ska vara samlokaliserade med annan myndighet, om de inte kan visa att förhyrning av egna lokaler är kostnadsmässigt och verksamhetsmässigt mer fördelaktigt.

Statliga myndigheter tecknar vanligtvis hyresavtal för lokaler med en löptid på högst sex år. Det innebär att ett stort antal hyresavtal årligen blir föremål för förlängning eller uppsägning. Enligt utredningen finns det skäl att förstärka samordningen av det decentraliserade lokalförsörjningsansvaret för mindre myndigheter. Varje myndighet lämnar uppgifter om ingångna hyresavtal till ESV. ESV byter från och med den 1 januari 2026 namn till Statskontoret. I syfte att underlätta samlokalisering mellan statliga myndigheter föreslår utredningen att Statskontoret ges i uppdrag att sammanställa och tillhandahålla information till berörda myndigheter på samma ort om förestående tidpunkter för förlängning eller uppsägning av hyresavtal. Tillhandahållande av sådan information ska inte omfatta uppgifter som är belagda med sekretess.

7.3.4 Nya områden för statlig resurssamverkan

Enligt utredningens bedömning bör statlig resurssamverkan utvidgas till att omfatta fler stödverksamheter.

SSC har tidigare analyserat förutsättningarna för ett förvaltningsgemensamt e-arkiv. Myndigheten har bland annat gått igenom vilka specifika funktionella, rättsliga och säkerhetsmässiga krav som behöver ställas på en tjänst. Mot bakgrund av det tidigare arbetet och uttryckt intresse från andra statliga myndigheter bedömer utredningen att det finns effektiviseringspotential med ett gemensamt e-arkiv. Utredningen föreslår därför att regeringen ger SSC och/eller Riksarkivet ett nytt uppdrag att analysera nuvarande marknads-mässiga, finansieringsmässiga och andra relevanta förutsättningar för att tillhandahålla ett e-arkiv till andra statliga myndigheter i form av en avgiftsfinansierad tjänst. I uppdraget bör bland annat ingå att belysa mindre myndigheters efterfrågan på ett gemensamt e-arkiv. Utifrån resultatet av en analys bör regeringen överväga att ge lämplig myndighet i uppdrag att påbörja upphandling av systemstöd och drift av ett förvaltningsgemensamt e-arkiv.

Utredningen bedömer att det även finns stort behov av kompetensstöd till statliga myndigheter, och särskilt mindre myndigheter, avseende administrativa säkerhetstjänster. För många statliga myndigheter innebär det förändrade säkerhetsläget ökade behov av fördjupad specialistkompetens och samarbete med expertmyndigheter. Särskilt mindre myndigheter saknar möjligheter att fullt ut bygga upp en egen förmåga som tillgodoser dessa behov. Av detta skäl föreslår utredningen att regeringen ger ett gemensamt uppdrag till de myndigheter som ansvarar för olika säkerhets- och civilförsvarsfrågor respektive myndigheter som ansvarar för tillhandahållande av administrativa tjänster att gemensamt utreda statliga myndigheters, inklusive mindre myndigheters, behov av kompetensstöd inom olika säkerhetsområden. I uppdraget till berörda myndigheter bör även ingå att analysera om kompetensstöd bör tillhandahållas i form av avgiftsbelagda säkerhetstjänster och i så fall lämna förslag om hur tjänsterna bör vara utformade och levereras till statliga myndigheter.

8 Konsekvensbeskrivningar

Utredningen ska göra de konsekvensbeskrivningar som framgår av kommittéförordningen (1998:1474).¹ Enligt regeringens direktiv ska utredningen därutöver analysera samhällsekonomiska effekter av olika alternativ och beskriva hur förslagen påverkar olika verksamhetsförutsättningar. Utredningen ska anpassa omfattningen av analysen efter förslagets karaktär och kvantifiera analysen i den utsträckning och i de delar det är möjligt.

I detta kapitel redovisas i tur och ordning konsekvensbeskrivningar avseende ekonomi, myndigheternas kompetensförsörjning och personal samt övriga verksamhetsförutsättningar (lokalisering, stödfunktioner, avvecklingsåtgärder), myndigheternas interna ledning och styrning, regeringens styrning, sekretess och skydd för den personliga integriteten, samt andra aspekter enligt 15–15 a §§ i kommittéförordningen (1998:1474).

Författningar som berörs av utredningens organisations- och strukturförslag redovisas i kapitel 9.

8.1 Samhällsekonomiska effekter och påverkan på statsbudgeten

Enligt utredningens direktiv ska utredningen analysera de samhällsekonomiska effekterna av olika alternativ, inklusive alternativet att bibehålla den nuvarande ordningen. Enligt 14 § i kommittéförordningen ska en utredning redovisa en beräkning av konsekvenser för förslag som påverkar kostnaderna eller intäkterna för bland annat staten. Utifrån att utredningen ska kvantifiera sin konsekvensanalys i den utsträckning och i de delar som är möjligt redovisas i detta

---

¹ Förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar trädde i kraft den 6 maj 2024 och tillämpas inte för kommittéer och särskilda utredare som tillkallats före ikraftträdandet.

avsnitt en övergripande kvalitativ bedömning av förslagets samhällsekonomiska effekter och påverkan på statsbudgeten.

En central del i utredningens uppdrag har varit att analysera om de mindre myndigheter som omfattats av översynens uppgifter och verksamheter är motiverade offentliga (statliga) åtaganden. Utredningens analys och bedömning i denna del är att samtliga myndigheters uppgifter och verksamhet är motiverade statliga åtaganden och att de utom i ett fall är mest lämpade att bedrivas i myndighetsform. Således gör utredningen bedömningen att den samhällsekonomiska effektiviteten inte kan ökas genom att någon befintlig uppgift eller verksamhet vid någon av de aktuella myndigheterna avvecklas eller lämnas över till den privata marknaden.

På en övergripande nivå handlar utredningens förslag på organisatoriska förändringar att det statliga åtagandet avseende de aktuella myndigheterna ska bidra till högre politisk måluppfyllnad respektive till ökad kostnadseffektivitet. Förslagen syftar med andra ord till en mer effektiv resursanvändning. Givet bredden på uppgifter och verksamhet för de aktuella myndigheterna är det enligt utredningen svårt att kvantifiera hur effektivare resursanvändningen kommer att bli. En utgångspunkt för de analyser som utredningen genomfört och de förslag som lämnas har varit att kostnaderna för staten inte ska öka.

Utredningens förslag till inordning av vissa mindre myndigheters uppgifter och verksamhet i en annan myndighet medför att vissa omställningskostnader uppkommer under en övergångsperiod. Omställningskostnader kan till exempel utgöras av migration av diariesystem, anpassningar av ekonomisystem, flytt av utrustning och inventarier, uppsägningstider för olika avtal och rekryteringsarbete till följd av ökad personalomsättning. I sammanhanget bör påpekas att berörda myndigheter med noggrann planering, tydlig kommunikation och anlitan av adekvat expertis avsevärt kan begränsa både omställningskostnadernas storlek och den övergångsperiod under vilken omställningskostnader uppkommer.

Det är utredningens bedömning att förslagen till inordning av vissa myndigheters uppgifter och verksamhet i en annan myndighet leder till mer sammanhållna organisationsstrukturer, bredare kompetensbaser och arbetsmässiga samordningsvinster i kärnverksamheterna. Förslagen till inordning innebär också fördelar för administrativa stödfunktioner i form av vissa skalfördelar, breddad

kompetens och minskad sårbarhet. De nämnda fördelarna skapar på längre sikt en betydande potential för kostnadseffektiviseringar i berörda verksamheter. Det bör framhållas att sådana kostnadseffektiviseringar inte uppkommer automatiskt, utan det förutsätter att berörda myndigheter bedriver ett målinriktat och systematiskt arbete för att realisera kostnadseffektiviseringarna. Enligt utredningen innebär detta sammantaget att realiserade kostnadseffektiviseringar överstiger de begränsade omställningskostnader som uppstår, vilket bidrar till finansiering av tillkommande uppgifter för vissa sammanlagda myndigheter.

8.2 Konsekvenser för myndigheternas kompetensförsörjning och personal

Enligt regeringens direktiv ska utredningen översiktligt bedöma förutsättningar och redovisa konsekvenserna för myndigheternas kompetensförsörjning. Utredningen ska vidare redovisa konsekvenserna för myndigheternas personal.

Utredningens förslag till organisationsförändringar har konsekvenser för myndigheternas kompetensförsörjning och personal. I detta avsnitt pekar utredningen på vissa grundläggande utgångspunkter för hur dessa konsekvenser behöver hanteras.

I kapitel 6 redovisar utredningen åtta förslag till inordning av statliga myndigheters uppgifter i en annan statlig myndighet respektive i en ideell förening. Förslagen avser följande myndigheter:

- Uppgifterna för Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) inordnas i Statskontoret.
- Trafikanalys uppgifter inordnas i Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys).
- Inspektionen för arbetslöshetsförsäkrings (IAF) uppgifter och Delegationen för migrationsstudiers (Delmi) uppgifter inordnas i Inspektionen för socialförsäkringen (ISF).
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds uppgifter inordnas i Socialstyrelsen.
- Sieps uppgifter överförs till Utrikespolitiska institutet.

- Revisorinspektionens uppgifter inordnas i Finansinspektionen.
- Myndigheten Kärnavfallsfondens uppgifter inordnas i Kammarkollegiet.
- Statens försvarshistoriska museers uppgifter inordnas i Statens maritima och transporthistoriska museer.

Vid sådan inordning är det den mottagande myndigheten som ansvarar för bedömningen om det är en verksamhetsövergång enligt 6 b § lagen (1982:80) om anställningsskydd eller inte. Huvudregeln vid verksamhetsövergång är att de arbetstagare som tillhör den ekonomiska eller organisatoriska enhet som träffas av verksamhetsövergången, följer med till den nya arbetsgivaren, om de inte tackat nej till övergången. Det är först efter det att organisationsförändringen är genomförd som frågan om en eventuell övertalighet kan bli aktuell.

Utredningen har inte närmare övervägt de personalmässiga konsekvenserna av förslagen att inordna ESO i Statskontoret och inordna Delmi i myndigheten Tillväxtanalys, utifrån att ESO och Delmi formellt sett är statliga kommittéer och därmed omfattas av samma arbetsrättsliga regler som statliga myndigheter. När det gäller Delmis verksamhet är det viktigt att även beakta att kommittén har ett tidsbegränsat uppdrag som löper ut i slutet av 2025.

Ett av utredningens förslag innebär sammanslagning av ISF, IAF och Delmi, vilka i dag är lokaliserade på tre olika orter (Göteborg, Katrineholm och Stockholm). Sammanslagningen sker genom att IAF:s befintliga uppgifter och verksamhet i sin helhet överförs och inordnas i ISF. Även Delmis uppgifter förs över till och inordnas i ISF. Enligt förslaget bör den nya, sammanslagna myndigheten ha sitt huvudsäte i Stockholm med möjlighet till verksamhet i Göteborg. Detta förslag kan komma att aktualisera beslut om omlokalisering av verksamhet och kan på sikt beröra frågor om berörda arbetstagare bör anses vara arbetskyldiga eller inte på en ny verksamhetsort.

Det bör även påpekas att Kärnavfallsfonden leds av en styrelse och har ingen egen anställd personal.

Utredningen lämnar även förslag som rör överföring av vissa uppgifter mellan statliga myndigheter. Dessa förslag berör följande myndigheter:

- Uppgifter rörande statlig inköpssamordning från Kammarkollegiet till Upphandlingsmyndigheten.
- Uppgifter rörande digital upphandling från Myndigheten för digital förvaltning till Upphandlingsmyndigheten.
- Uppgifter rörande viss prognosverksamhet från Ekonomistyrningsverket/nya Statskontoret till Konjunkturinstitutet.
- Uppgifter rörande miljöekonomiska analyser från Konjunkturinstitutet till Tillväxtanalys.
- Vissa uppgifter rörande analys och utvärdering från Energimyndigheten till Tillväxtanalys.
- Vissa uppgifter rörande analys och utvärdering från Arbetsförmedlingen till ISF.
- Vissa uppgifter rörande analys och utvärdering från Försäkringskassan till ISF.

Vid överföring av vissa uppgifter från en myndighet till en annan myndighet behöver det först fastställas om verksamhetsövergång föreligger och i förekommande fall därefter fastställa vilka arbetstagare som omfattas av verksamhetsövergången. Detta gäller särskilt för de arbetstagare som arbetar delvis eller indirekt med de aktuella uppgifterna. I bedömningen behöver flera faktorer vägas in.

I samtliga ovan givna fall är det nödvändigt att arbetsgivaren har erforderlig samverkan och förhandling med berörda arbetstagarorganisationer.

Vidare bör de föreslagna organisatoriska förändringarna inte få någon negativ inverkan på berörda myndigheters möjligheter att rekrytera och behålla personal med erforderlig kompetens. Bedömningen grundar sig bland annat på att samtliga myndighets-sammanläggningar och uppgiftsöverföringar, förutom ett, utgår från nuvarande verksamhetsorter. I övrigt bedömer utredningen att flera av de föreslagna myndighetssammanläggningarna på sikt innebär utökade kompetenspooler och förbättrade möjligheter till kompetensutveckling och specialisering. En breddning av myndigheternas ansvarsområden stärker dessutom de berörda myndigheternas kompetensförsörjning. Det gäller bland annat bättre möjligheter till kompetens- och karriärutveckling inom myndigheten

och att myndigheten sammantaget kan bli en mer attraktiv arbetsgivare.

Utredningen bedömer att det finns en risk att de föreslagna organisationsförändringarna på kort sikt kan leda till en ökad personalomsättning. Osäkerheten som en organisationsförändring innebär kan därmed på kort sikt få vissa negativa verksamhetsmässiga konsekvenser. Slutar personal på grund av osäkerhet kan produktiviteten under en övergångsperiod påverkas negativt.

Erfarenheter från tidigare sammanslagningar visar att vissa funktioner får en högre arbetsbelastning under en period. Det gäller framför allt ledningsfunktioner och verksamhetsstöd.

8.3 Konsekvenser för myndigheternas lokalisering, stödfunktioner och avecklingsåtgärder

Utredningen ska också översiktligt bedöma och beskriva konsekvenserna av förslagen i övrigt, bland annat behandla konsekvenser av förslag som innebär ändrad lokalisering av verksamhet.

Av utredningens förslag till organisatoriska förändringar är det endast ett förslag som förutsätter omlokalisering av verksamheter. Det gäller att IAF:s verksamhet i Katrineholm och Delmis verksamhet i Stockholm inordnas i ISF och att delar av ISF:s verksamhet kan flyttas från Göteborg till Stockholm. Utredningens förslag i denna del bidrar därmed till att minska antalet myndigheter. Vidare innebär förslaget att antalet statliga arbetstillfällen utanför Stockholms län minskar något. I sammanhanget bör framhållas att ISF:s verksamhet i huvudsak kan vara kvar i Göteborg samt att en inte oväsentlig andel av personalen vid IAF i dag pendlar från Stockholm till Katrineholm.

Utredningens förslag rörande sammanläggningar av myndigheter och överföringar av uppgifter påverkar de mottagande myndigheternas lokalbehov. Inom ramen för utredningens arbete har det inte varit möjligt att närmare kartlägga de mottagande myndigheternas localsituation. Enligt utredningen bör regeringen ge till uppdrag åt berörda inordnande och mottagande myndigheter att undersöka hur den sammanslagna verksamheten förhåller sig till de befintliga lokalernas storlek, utformning och kostnader. Som

framhålls i kapitel 7 bör möjligheter till samlokalisering med andra myndigheter tas tillvara.

Vidare har förslagen till myndighetssammanläggningar effekter för verksamhetens olika stödfunktioner. Av kapitel 7 redogör utredningen för i vilken utsträckning mindre statliga myndigheter är anslutna till centraliserade lösningar för statlig resurssamverkan, såsom löne- och ekonomiadministration, säker it-drift och fordringsbevakning. Enligt utredningen bör mindre myndigheter ansluta sig till centraliserad resurssamverkan om det inte finns andra alternativ som är mer effektiva. Därutöver innebär inordning av en myndighet i en annan myndighet att ett flertal administrativa och ekonomiska anpassningar behöver vidtas. Det gäller exempelvis integrering av registratur och arkiv, eventuell hantering av anläggningstillgångar och avskrivningar, övertagande av eventuella lån, hantering av pensionsavsättningar, avtalsinventering samt omstrukturering av interna och externa webbplatser.

Inordning av statliga myndigheters uppgifter och verksamheter i en annan myndighet innebär dessutom att avvecklingsåtgärder behöver vidtas. Vanligen gäller att den myndighet vars verksamhet inordnas i en annan myndighet ansvarar för att vidta nödvändiga avvecklingsåtgärder så att myndigheten kan upphöra vid ett visst datum. Avvecklingsfrågor som återstår efter myndighetens upphörande bör efter beslut av regeringen hanteras av Kammarkollegiet. Sådana återstående avvecklingsåtgärder kan exempelvis bestå av slutlig arkivläggning, slutreglering av fordringar och skulder samt avslutande kontrakt och andra åtaganden.

8.4 Konsekvenser för myndigheternas interna ledning och styrning samt regeringens styrning

Regeringens direktiv anger att utredningen vid förslag om överföring av uppgifter ska beakta hur den myndighet som tillförs uppgifter påverkas avseende bland annat intern ledning och styrning. Vidare ska konsekvenserna för regeringens styrning analyseras.

Inordning eller överföring av uppgifter från en annan myndighet innebär att den mottagande myndigheten behöver anpassa sin interna ledning och styrning. Sådana anpassningar behöver utgå från regeringens styrning av myndigheten och de tillkommande uppgifternas

beskaffenhet och omfattning. Den mottagande myndighetens anpassningar utgörs i första hand av revidering av de styrmedel som anges i 4 § myndighetsförordningen (2007:515), det vill säga myndighetens arbetsordning om organisation och delegering av beslutanderätt, verksamhetsplan samt ordning för intern styrning och kontroll. Därutöver bör berörda myndighetsledningar även fokusera på att omarbeta eller utveckla visioner, strategiska mål, framgångsfaktorer, resultatindikatorer med mera i den interna styrningen av verksamheten. Vid behov kan den interna styrningen under en inledande övergångsperiod behöva inriktas på att överbrygga olika organisationskulturer i de inordnande respektive befintliga verksamheterna.

De föreslagna myndighetssammanslagningarna och uppgiftsöverföringarna innebär även att regeringen behöver förändra sin styrning och uppföljning. Myndighetssammanslagningarna minskar antalet mindre myndigheter och därigenom kommer regeringens styrspann att omfatta färre myndigheter. Det bidrar till att regeringen kan utveckla styrningen och uppföljningen av berörda enskilda myndigheter genom att styrningen i mindre utsträckning behöver fokusera på att säkerställa samordning mellan myndigheter.

Regeringens styrning av berörda sammanslagna myndigheter behöver omfatta ändrade instruktioner som fastställer nya uppgifter och justeringar av befintliga uppgifter. Styrningen av berörda myndigheter förutsätter även utvecklade regleringsbrev med bland annat fastställande av finansiella förutsättningar och villkor. Det kan till exempel röra sig om att flytta anslagsmedel mellan olika utgiftsområden. Vid behov behöver överväganden även göras om vilken huvudman inom Regeringskansliet som ska ansvara för styrningen av en mottagande myndighet. Vissa av utredningens förslag rörande analys- och utvärderingsmyndigheterna innebär att de sammanslagna myndigheterna täcker mer än ett departements ansvarsområde. Det innebär högre krav på samordning inom Regeringskansliet för att myndigheterna ska kunna möta upp behoven av analyser och utvärderingar på flera departement.

De föreslagna myndighetssammanläggningarna och uppgiftsöverföringarna förutsätter även ändringar av de berörda författningar som redovisas i kapitel 9.

8.5 Påverkan på hantering av sekretess och skydd för den personliga integriteten

Utredningen ska beskriva hur förutsättningarna för hantering av frågor om sekretess och skydd för den personliga integriteten påverkas av förslag om myndighetsammanslagningar.

Utredningen bedömer att förslagen som gäller sammanläggningar av analys- och utvärderingsmyndigheter har begränsade konsekvenser för den personliga integriteten. Flera av myndigheterna använder redan i dag individbaserad statistik, vilket bland annat regleras genom lagar om behandling av personuppgifter för myndigheten. Efterfrågan på individbaserad statistik kan komma att öka genom att myndigheterna föreslås få breddade uppgifter som täcker flera områden. Utredningen bedömer dock att det inte kommer att påverka den personliga integriteten genom att utredningen inte föreslår någon förändring i regelverken som värnar den personliga integriteten.

För att arbetet med analyser och utvärderingar ska fortgå under det att organiseringen av myndigheterna förändras behöver regeringen initiera ett utredningsarbete som säkerställer en fortsatt tillgång till statistik och andra uppgifter som verksamheterna kräver. Exempelvis har ISF sedan den 1 januari 2025 en registerlag om behandling av personuppgifter.

Vidare behöver hänsyn tas till att Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) hanterar känsliga uppgifter rörande individer inom adoptionsområdet. En likvärdig hantering behöver säkerställas vid en inordning av MFoF:s uppgifter i Socialstyrelsen. I övrigt bedömer utredningen att förslagen inte har några konsekvenser för hanteringen av frågor om sekretess och skydd för den personliga integriteten för de berörda verksamheterna.

8.6 Andra konsekvenser enligt kommittéförordningen

Enligt 15-15a §§ i kommittéförordningen ska konsekvenser beskrivas för förslag som i vissa avseenden är av betydelse.

Utifrån att de organisatoriska förslag som redovisas i kapitel 6 berör statliga myndigheter, bedömer utredningen att förslagen inte har någon betydelse för den kommunala självstyrelsen. Enligt utred-

ningen har förslagen inte heller några konsekvenser för offentlig service i olika delar av landet. Gällande förslagens påverkan på sysselsättningen i olika delar av landet, se avsnitt 8.3.

Utredningen bedömer att det breddade uppdraget för Upphandlingsmyndigheten kommer kunna ge förbättrade förutsättningar för små och medelstora företags möjligheter att delta i offentliga upphandlingar. Det kan i sin tur förbättra små och medelstora företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i förhållande till större företag. Vidare anser utredningen att en sammanslagen analys- och utvärderingsmyndighet gällande arbetsmarknad-, socialförsäkring- och migrationsområdena på sikt stärker möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Förslaget att inordna Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) i Socialstyrelsen ger enligt utredningen en positiv inverkan för det brottsförebyggande arbetet. MFoF har utarbetat en handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd. På regeringens uppdrag har myndigheten även arbetat med att genomföra planen. Inom ramen för genomförandet har MFoF samverkat med andra statliga myndigheter. Det gäller bland annat samarbete med Socialstyrelsen om information rörande föräldrastödjande program och metoder samt att gemensamt utveckla och sprida kunskap till yrkesverksamma om kompensering föräldraskapsstödsinsatser till föräldrar med egen utsatthet. Även Socialstyrelsen arbetar på olika sätt med att stödja socialtjänsternas brottsförebyggande arbete. En del av arbetet utgörs av att Socialstyrelsen ingår i en samverkansstruktur med andra statliga myndigheter för att motverka att barn och unga rekryteras till organiserad brottslighet. Samverkansstrukturen omfattar ett nationellt samverkansråd, sju regionala samverkansråd och lokala samverkansråd. Enligt utredningen skapar en inordning av MFoF i Socialstyrelsen bättre förutsättningar för ett tydligare och starkare helhetsgrepp på arbetet.

Utredningens förslag att regeringen bör ta initiativ till en samlad översyn av organisationsstrukturen för myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter har betydelse för jämställdheten mellan kvinnor och män. En samlad översyn syftar till att uppnå en mer resurseffektiv organisering och bättre samordning av statliga myndigheters arbete med grundläggande rättigheter och diskrimineringsgrunder. Enligt utredningen ger en samlad översyn därmed bättre förutsättningar för en högre uppfyllelse av det överordnade

jämställdhetspolitiska målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. En samlad översyn bidrar även till att tydliggöra hur styrmedel för att nå det jämställdhetspolitiska målet hänger samman med insatser som syftar till att nå andra mål eller motverka diskriminering. Det gäller till exempel att målet för funktionshinderspolitiken bland annat ska bidra till ökad jämställdhet och att diskrimineringslagen (2008:567) förbjuder diskriminering som har samband med kön.

Av kommittéförordningen (15a §) framgår att vid förslag till nya eller ändrade regler, så ska förslagets kostnadsrämsiga och andra konsekvenser särskilt anges. Eftersom utredningen inte lämnar förslag till nya eller ändrade regler, behöver en sådan konsekvensbeskrivning inte göras.

9 Författningar som berörs av utredningens förslag

Utredningen har i uppdrag identifiera de författningar som berörs av de organisations- och strukturförändringar som föreslås. Utredningen ska inte lämna förslag på författningar. I detta kapitel listar utredningen de författningar som kan behöva ändras som en konsekvens av de förslag till organisatoriska förändringar som föreslås i kapitel 6.

Utredningen lämnar inte några författningskommentarer.

9.1 Ett breddat uppdrag till Upphandlingsmyndigheten

Upphandlingsmyndigheten

Förordning (2015:527) med instruktion för Upphandlingsmyndigheten.

Förordning (2020:332) om upphandlingsstatistik.

Kammarkollegiet

Förordning (2006:260) om antidiskrimineringsvillkor i upphandlingskontrakt.

Förordning (2007:824) med instruktion för Kammarkollegiet.

Förordning (2016:1023) med instruktion för Ekonomistyrningsverket.

Förordning (2019:214) om viss gemensam offentlig service.

Konkurrensverket

Lag (2010:1350) om uppgiftsskyldighet i fråga om marknads- och konkurrensförhållanden.

Förordning (2017:1117) med instruktion för Konkurrensverket.

Myndigheten för digital förvaltning

Förordning (2018:1486) med instruktion för Myndigheten för digital förvaltning.

9.2 Ett breddat uppdrag till Statskontoret

Sammanläggningen av Ekonomistyrningsverket och Statskontoret enligt regeringens förslag (prop. 2024/25:1) innebär att myndigheten byter namn till Statskontoret 1 januari 2026. ESV och Statskontoret har i redovisningen av uppdraget att utreda en sammanläggning av myndigheterna identifierat vilka författningar som berörs.¹

De förslag utredningen presenterar som rör en breddning av nya Statskontorets uppdrag kommer att beröra instruktionen för den nya myndigheten Statskontoret.

Författningar som berörs av förslaget rörande Ekonomistyrningsverkets (ESV) uppgifter om prognoser

Förordning (2007:759) med instruktion för Konjunkturinstitutet.

Förordning (2007:824) med instruktion för Kammarkollegiet.

Förordning (2023:909) med instruktion för Riksgäldskontoret.

---

¹ Se ESV (2024:23) och Statskontoret (2024:4). *Redovisning av uppdrag att lämna förslag om organisationsförändring.*

9.3 Ett samlat ansvar för analyser och utvärderingar inom hållbar tillväxt och infrastruktur

Författningar som hänvisar till Trafikanalys

- Fartygsregisterförordningen (1975:927).
Författningssamlingsförordning (1976:725).
Förordning (1994:1808) om behöriga myndigheter på den civila luftfartens område.
Förordning (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet.
Förordning (2010:186) med instruktion för Trafikanalys.
Förordning (2001:100) om den officiella statistiken.
Förordning (2007:1161) med instruktion för Sjöfartsverket.
Förordning (2008:1300) med instruktion för Transportstyrelsen.
Förordning (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter.
Förordning (2010:185) med instruktion för Trafikverket.
Förordning (2012:694) om svenskt medborgarskap för vissa myndighetschefer.
Förordning (2015:665) om statliga myndigheters användning av statens servicecenters tjänster (eller inaktuell?).
Förordning (2018:1264) om digitalt inhämtande av uppgifter från företag.
Klimatrapporteringsförordning (2014:1434).
Lag (2021:319) om Transportstyrelsens olycksdatabas.

Författningar som hänvisar till Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys)

- Författningssamlingsförordning (1976:725).
Förordning (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet.
Förordning (2001:100) om den officiella statistiken.
Förordning (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet.
Förordning (2009:145) med instruktion för Tillväxtverket.
Förordning (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter.

- Förordning (2009:1101) med instruktion för Verket för innovationssystem
- Förordning (2012:694) om svenskt medborgarskap för vissa myndighetschefer.
- Förordning (2012:872) om statlig finansiering genom regionala utvecklingsbolag.
- Förordning (2014:520) med instruktion för Statens energimyndighet.
- Förordning (2016:605) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler.
- Förordning (2016:880) om statligt stöd för att anordna och tillhandahålla hyresbostäder och bostäder för studerande.
- Förordning (2016:881) om statligt investeringsstöd för hyresbostäder och bostäder för studerande.
- Förordning (2016:1048) med instruktion för Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser.
- Förordning (2018:1264) om digitalt inhämtande av uppgifter från företag.
- Offentlighets- och sekretessförordning (2009:641).
- Säkerhetsskyddsförordning (2021:955).

Övriga författningar som berörs genom förslag på uppgiftsöverföring

- Förordning (2007:759) med instruktion för Konjunkturinstitutet.
- Förordning (2014:520) med instruktion för Statens energimyndighet.

9.4 En myndighet med ansvar för analys och utvärderingar av trygghetssystemen

Författningar som hänvisar till Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF)

Författningssamlingsförordning (1976:725).

Förordning (1995:1301) om handläggning av skadeståndsanspråk mot staten.

Förordning (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet.

Förordning (1997:835) om arbetslöshetsförsäkring.

Förordning (1997:836) om arbetslöshetskassor.

Förordning (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

Förordning (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program.

Förordning (2001:590) om behandling av uppgifter i Kronofogdemyndighetens verksamhet.

Förordning (2002:623) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

Förordning (2007:414) om jobb- och utvecklingsgarantin.

Förordning (2007:813) om jobbgaranti för ungdomar.

Förordning (2007:906) med instruktion för Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen.

Förordning (2008:936) om behandling av personuppgifter vid Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen.

Förordning (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan.

Förordning (2015:665) om statliga myndigheters användning av statens servicecenters tjänster (eller inaktuell?).

Förordning (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser.

Förordning (2017:820) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

Förordning (2021:663) om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemet.

Förordning (2022:812) om förmedlingsinsatser.

Lag (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring /Upphör att gälla U:2025-10-01/.

Lag (1997:239) om arbetslöshetskassor.

Lag (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

Lag (2006:469) om behandling av personuppgifter vid Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen.

Lag (2024:506) om arbetslöshetsförsäkring /Träder i kraft I:2025-10-01/.

Offentlighets- och sekretessförordning (2009:641).

Författningar som hänvisar till Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)

Förordning (1980:995) om skyldighet för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten att lämna uppgifter till andra myndigheter.

Förordning (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet.

Förordning (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet.

Förordning (2015:665) om statliga myndigheters användning av statens servicecenters tjänster.

Förordning (2009:602) med instruktion för Inspektionen för socialförsäkringen.

Förordning (2009:1173) med instruktion för Pensionsmyndigheten.

Förordning (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan.

Lag (2024:926) om behandling av personuppgifter vid Inspektionen för socialförsäkringen.

Offentlighets- och sekretessförordning (2009:641).

Övriga författningar som berörs

Förordning (2002:811) med instruktion för Arbetsförmedlingen.

Förordning (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan.

9.5 En förändrad organisationsstruktur för myndigheter med uppgifter rörande mänskliga rättigheter

Författningar som hänvisar till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsfrågor (MFoF)

Författningssamlingsförordning (1976:725).

Förordning (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet.

Förordning (1998:562) med vissa bemyndiganden för Försäkringskassan.

Förordning (2001:100) om den officiella statistiken.

Förordning (2008:1239) om statsbidrag till auktoriserade adoptions-sammanslutningar och till riksorganisationer för adopterade.

Förordning (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter.

Förordning (2015:155) om statlig styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst.

Förordning (2015:665) om statliga myndigheters användning av Statens servicecenters tjänster.

Förordning (2017:292) med instruktion för Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.

Förordning (2018:1296) om adoption i internationella situationer.

Förordning (2021:534) om informationssamtal.

Lag (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

Lag (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner.

Offentlighets- och sekretesslag (2009:400).

Kungörelse (1973:810) om socialnämnds medverkan vid fastställande av faderskap, m.m..

Socialtjänstförordning (2001:937).

9.6 En överföring av Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps) uppgifter till Utrikespolitiska institutet (UI)

Förordning (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet.

Förordning (2008:748) med instruktion för Svenska institutet för europapolitiska studier.

Förordning (2012:694) om svenskt medborgarskap för vissa myndighetschefer.

Förordning (2015:665) om statliga myndigheters användning av Statens servicecenters tjänster.

9.7 Revisorsinspektionens uppgifter inordnas i Finansinspektionen

Författningar som hänvisar till Revisorsinspektionen

Aktiebolagsförordningen (2005:559).

Aktiebolagslag (2005:551).

Förordning (1995:665) om revisorer.

Författningssamlingsförordningen (1976:725).

Förordning (1985:357) om registrering av och underrättelse om domar om förbud mot juridiskt eller ekonomiskt biträde i vissa fall.

Förordning (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet.

Förordning (1999:1134) om belastningsregister.

Förordningen (1999:1135) om misstankeregister.

Förordning (2007:1077) med instruktion för Revisorsinspektionen.

Förordning (2009:92) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Förordning (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter.

Förordning (2015:665) om statliga myndigheters användning av Statens servicecenters tjänster.

Förordning (2016:443) om tillsyn över företag av allmänt intresse i fråga om revision.

Förordning (2017:485) med kompletterande bestämmelser till 2015 års insolvensförordning.

Förordning (2021:949) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden.

Försäkringsrörelselag (2010:2043).

Lag (1985:354) om förbud mot juridiskt eller ekonomiskt biträde i vissa fall.

Lag (2018:672) om ekonomiska föreningar.

Lag (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse.

Offentlighets- och sekretessförordning (2009:641).

Revisionslag (1999:1079).

Revisorslag (2001:883).

Sparbankslag (1987:619).

Övriga författningar som berörs

Förordning (2023:910) med instruktion för Finansinspektionen.

9.8 En överföring av Kärnavfallsfondens uppgifter till Kammarkollegiet

Författningar som hänvisar till Kärnavfallsfonden

Förordning (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet.

Förordning (2007:1055) med instruktion för Kärnavfallsfonden
Kärnavfallsfondens instruktion m.m..

Förordning (2017:1179) om finansiering av kärntekniska restprodukter.

Förordning (2017:1180) om förvaltningen av kärnavfallsfondens medel.

Övriga författningar som berörs

Förordning (2007:824) med instruktion för Kammarkollegiet.

Förordning (2007:1447) med instruktion för Riksgäldskontoret.

9.9 En inordning av Statens försvarshistoriska museer (SFHM) i Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM)

Författningar som hänvisar till SFHM

Författningssamlingsförordning (1973:725).

Förordning (1993:243) om undanförelse och förstöring.

Förordning (1994:657) om användning av tretungad flagga.

Förordning (1996:31) om statliga myndigheters skjutvapen m.m..

Förordning (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet.

Förordning (2007:1178) med instruktion för Statens försvarshistoriska museer.

Förordning (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter.

Förordning (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter.

Förordning (2015:665) om statliga myndigheters användning av Statens servicecenters tjänster.

Vapenförordning (1996:70).

Författningar som hänvisar till SMTM

Förordning (2007:1198) med instruktion för Statens maritima och transporthistoriska museer.

Referenser

Offentligt tryck

Kommittédirektiv

- Dir. 1999/75. *Forum för levande historia.*
- Dir. 2007:24. *Direktiv för översyn av tillsynen inom socialförsäkringsområdet.*
- Dir. 2007/46. *Expertgrupp för studier i offentlig ekonomi.*
- Dir. 2010:58. *Inrättande av en ny oberoende granskningsmyndighet med ansvar för uppföljning och utvärdering av hälso- och sjukvården.*
- Dir. 2010/74. *Parlamentarisk beredning för underlag om hur miljö- kvalitetsmålen kan nås.*
- Dir. 2013:102. *Delegation för migrationsstudier.*
- Dir. 2014:7. *Inrättande av ett skolforskningsinstitut.*
- Dir. 2016:71. *Tilläggsdirektiv till Expertgruppen för biståndsanalys (UD 2013:01).*
- Dir. 2017:5. *Tilläggsdirektiv till delegation för migrationsstudier (Ju 2013:17).*
- Dir. 2018:80. *En ny myndighet för psykologiskt försvar.*
- Dir. 2020:36. *Tilläggsdirektiv till delegationen för migrationsstudier (Ju 2013:17).*
- Dir. 2021:95. *Sveriges internationella adoptionsverksamhet – lärdomar och vägen framåt.*
- Dir. 2023:58. *Högre produktivitetstillväxt.*
- Dir. 2023:132. *En översyn av mindre myndigheters uppgifter och organisering.*
- Dir. 2024:23. *Tilläggsdirektiv till utredningen om en översyn av mindre myndigheters uppgifter och organisering (Fi 2023:08).*

Dir. 2024:112. *Ökad effektivitet, långsiktighet samt förbättrad strategisk styrning inom fem jämställdhetspolitiska delmål.*

Statens offentliga utredningar

SOU 1976:20. *Kultur åt alla.*

SOU 1991:6 *Utvärdering av SBU – Statens Beredning för Utvärdering av medicinsk metodik.*

SOU 1996:34. *Aktiv arbetsmarknadspolitik.*

SOU 2001:5. *Forum för levande historia.*

SOU 2002:27. *Mål i mun – Förslag till handlingsprogram för svenska språket.*

SOU 2004:61. *En översyn av Brottsförmyndighet.*

SOU 2006:68. *Klenoder i tiden – En utredning om samlingar kring scen och musik.*

SOU 2007:75. *Att styra staten - regeringens styrning av sin förvaltning.*

SOU 2008:10. *21+1? En ny myndighet för tillsyn och effektivitetsgranskning av socialförsäkeringen.*

SOU 2008:118. *Styra och ställa - förslag till en effektivare statsförvaltning.*

SOU 2009:31. *Effektiva transporter och samhällsbyggande – en ny struktur för sjö, luft, väg och järnväg.*

SOU 2012:32. *Upphandlingsstödet framtid.*

SOU 2013:12. *Goda affärer – en strategi för hållbar offentlig upphandling.*

SOU 2016:10. *EU på hemmaplan.*

SOU 2018:79. *Analys och utvärderingar för effektiv styrning.*

SOU 2021:103. *Totalförsvarsanalys – en ny myndighet för uppföljning och utvärdering.*

SOU 2023:54. *Centralisering av administrativa tjänster till Statens servicecenter.*

SOU 2023:59. *Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation.*

SOU 2024:29. *Goda möjligheter till ökat välstånd.*

SOU 2024:42. *Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid.*

SOU 2024:49. *Arbetslöshetsförsäkringen vid störning, kris eller krig.*

SOU 2024:76. *Från överskottsmål till balansmål.*

Regeringens propositioner och skrivelser

Prop. 1992/93:21. *Om det svenska elsäkerhetsarbetet.*

Prop. 1992/93:173. *Om en Barnombudsman, m.m..*

Prop. 1993/94:143. *Brottsoffer i blickpunkten – en brottsofferfond och andra åtgärder för att stärka brottsoffrens ställning.*

Prop. 1995/96:31. *Ny myndighet för kontroll över krigsmateriel och andra strategiskt känsliga produkter.*

Prop. 1996/97:3. *Kulturpolitik.*

Prop. 2001/02:96. *En förstärkt Barnombudsman.*

Prop. 2005/06:2. *Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik.*

Prop. 2006/07:100. *2007 års ekonomiska vårproposition.*

Prop. 2007/08:95. *Ett starkare skydd mot diskriminering*

Prop. 2008/09:1. *Budgetpropositionen för 2009.*

Prop. 2009/10:1. *Budgetpropositionen för 2010.*

Prop. 2009/10:3. *Tid för kultur.*

Prop. 2009/10:175. *Offentlig förvaltning för demokrati, delaktighet och tillväxt.*

Prop. 2010/11:1. *Budgetpropositionen för 2011.*

Prop. 2015/16:162. *Revisorer och revision.*

Prop. 2020/21:143. *Institutet för mänskliga rättigheter.*

Prop. 2023/24:1. *Budgetpropositionen för 2024.*

Prop. 2023/24:99. *Vårändringsbudget för 2024.*

Prop. 2023/24:146. *En registerlag för Inspektionen för socialförsäkringen.*

Prop. 2023/24:147. *En registerlag för Myndigheten för vård- och omsorgsanalys.*

Prop. 2024/25:1. *Budgetpropositionen för 2025.*

- Prop. 2024/25:28. *Vägen till en pålitlig transportinfrastruktur – för att hela Sverige ska fungera.*
- Prop. 2024/25:34. *Totalförsvaret 2025–2030.*
- Prop. 2024/25:60. *Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta.*
- Skr. 2016/17:29. *Regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter.*
- Skr. 2022/23:25. *Riksrevisionens rapport om beslutsunderlag inför stora reformer.*

Departementsserien

- Ds 2014:17. *Samordnat ansvar för vissa familjefrågor.*
- Ds 2017:66. *Motståndskraft.*
- Ds 2019:4. *Förslag till en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige.*
- Ds 2019:8. *Värnkraft.*
- Ds 2022:17. *Inordnande av Statens medieråd i Myndigheten för press, radio och tv.*
- Ds 2022:26. *En hjälpande hand – ökade möjligheter till in- och utlån av personal mellan myndigheter.*

Regeringsbeslut m.m.

- Regeringsbeslut Fi2017/03257/DF. *Uppdrag att erbjuda samordnad och säker statlig it-drift.*
- Regeringsbeslut Fi2023/02994. *Uppdrag att göra en översyn av nämndmyndigheter.*
- Regeringsbeslut Fi2024/01483. *Uppdrag till Ekonomistyrningsverket att ta fram ett ramverk för vägledning för konsekvensutredningar och erbjuda handledning.*
- Regeringsbeslut Fö2023/01323. *Uppdrag till Försvarsmakten om erfarenheter och lärdomar från kriget i Ukraina.*
- Regeringsbeslut I2022/00693. *Uppdrag att analysera och följa upp mobilitetspaketets genomförande i Sverige.*

Regeringsbeslut I2022/01644. *Uppdrag att genomföra en granskning och uppföljning av Trafikverkets arbete med kostnadskontroll i syfte att förbättra Trafikverkets rutiner och arbetssätt.*

Regeringsbeslut KN2023/0147 KN 2024/02500. *Uppdrag till Statens energimyndighet att analysera förutsättningarna för ett tidigare avslut av elcertifikatsystem.*

Regeringsbeslut Ku2024/00723. *Uppdrag att lämna förslag om organisationsförändring.*

Regeringsbeslut Ku2024/01225. *Uppdrag till Statens maritima och transporthistoriska museer och Statens försvarshistoriska museer att lämna förslag om organisationsförändring.*

Regeringsbeslut LI2023/02917. *Uppdrag att analysera hur användandet av drönare i Sverige kan vidareutvecklas.*

Regeringsbeslut N2021/01037. *Uppdrag att ta fram underlag om näringslivets klimatomställning inför den kommande klimatpolitiska handlingsplanen.*

Regeringsbeslut S2024/00899 (delvis). *Uppdrag till Statskontoret att göra en analys av Socialstyrelsen.*

Övrigt

Finansutskottets betänkande 2015/16:FiU1.

Regeringskansliet (2019). *Myndighetsansvaret för kärnavfallsfonden – inom ramen för finansieringssystemet för omhändertagande av kärntekniska restprodukter.* Promemoria M2019/01436/Ke.

Regeringskansliet (2023). *Översyn av myndigheters uppgifter och ansvar inom energiområdet – delrapport Energimyndigheten.* Promemoria dnr KN2023/04160.

Regeringskansliet (2024). *Tillfälligt statsbidrag för åtgärder för en effektiv hälso- och sjukvård.* Promemoria dnr Fi2024/01538.

Regeringskansliet (2024). *Myndigheten för civilt försvar – Ett nytt namn för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och vissa organisatoriska förändringar.* Promemoria dnr Fö2024/01767.

Litteratur, rapporter m.m.

- Arbetsförmedlingen (2024). *Årsredovisning 2023*.
- Arbetsförmedlingen (2024:2). *Hur effektiv är matchningen av arbetslösa till jobb? Trender och mekanismer 1992–2022*.
- Arbetsförmedlingen (2024:4). *En effektutvärdering av arbetsförmedling med fristående leverantörer*.
- Barr, Nicholas (2020). *The economics of the welfare state*. Oxford University Press.
- Bengtsson, M och Ek, E (2013). Tillsyn. I Johansson, Lindgren, Bengtsson, Österberg och Gustafsson. *Uppdrag offentlig granskning*. Studentlitteratur.
- Bokföringsnämnden (2015). *Yttrande: Betänkandet SOU 2015:19. Dnr 15–45*.
- Brottsförebyggande rådet (2024). *Årsredovisning 2023*.
- Coase, R.H. (1937). The Nature of the firm. *Economica*. vol. 4:16, s. 386-405.
- ESO 2017:1. *Dags för omprövning – en ESO-rapport om styrning av offentlig verksamhet*.
- ESO (2023). *ESO:s uppdrag och verksamhet*.
- ESV (2012:43). *Programteori och verksamhetslogik – ett metodstöd för Regeringskansliet*.
- ESV 2023:3. *Utgiftsöversyner – anpassar det offentliga åtagandet till nya behov och prioriteringar*.
- ESV 2024:23 och Statskontoret (2024:4). *Redovisning av uppdrag att lämna förslag om organisationsförändring*.
- Finansinspektionen (2024). *Remissvar Statskontorets rapport En form för kollektivt beslutsfattande – en kartläggning och prövning av nämndmyndigheter (2024:11)*. FI dnr 24–24516.
- Försvarsmakten (2024). *Försvarsmaktens årsredovisning 2023*.
- Försäkringskassan (2024). *Försäkringskassans årsredovisning 2023*.
- Försäkringskassan (2024). *Socialförsäringen i siffror*.
- Hart, Shleifer & Vishny (1997). *The proper scope of government: theory and an application to prisons*. Harvard University Press.

- IFAU (2024). En effektutvärdering av arbetsförmedling med fristående leverantörer.
- IFAU (2023). *Årsredovisning 2022*.
- IFAU (2024). *Årsredovisning 2023*.
- Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (2024). *Årsredovisning 2023*.
- Inspektionen för socialförsäkringen (2024). *Årsredovisning 2023*.
- Ivarsson, A och Salas, O (2013). Utvärdering. I Johansson, Lindgren, Bengtsson, Österberg och Gustafsson. *Uppdrag offentlig granskning*. Studentlitteratur.
- Kammarkollegiet (2019). *Yttrande över promemorian Myndighetsansvaret för kärnavfallsfonden*. Dnr 3.1-6748-19.
- Lindert, Peter (2009). *Growing Public: Social spending and economic growth since the eighteenth century*. Cambridge University Press.
- Medieakademien (2024). *Förtroendebarmetern 2024 – Allmänhetens förtroende för institutioner, politiska partier, massmedier & företag*.
- Migrationsverket (2024). *Årsredovisning 2023*.
- Molander, Per (1999). *Den åttafaldiga vägen. Om motiv för offentliga åtaganden*. SNS Förlag.
- Myndigheten för kulturanalys (2024). *Årsredovisning 2023*.
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2022). *MSB remissvar över betänkande SOU 2021:103 Totalförsvarsanalys – en oberoende myndighet för uppföljning och utvärdering*. Dnr 2022-00586.
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2024). *Årsredovisning 2023*.
- Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (2024). *Tillväxt- och näringspolitikens samlade effekter – En förstudie*. PM 2024:01.
- Naturvårdsverket (2024). *Årsredovisning 2023*.
- OECD (2013). *Value for Money in Government: Sweden 2013*.
- OECD (2022). *OECD Best Practices for Spending reviews*.
- Pensionsmyndigheten (2024). *Årsredovisning 2023*.
- Pettersson, Olof (2007, 2021). *Statsbyggnad: den offentliga maktens organisation*. Studentlitteratur.

- Polismyndigheten (2022). *Polismyndighetens strategi för det brottsförebyggande arbetet*. PM 2022:12.
- Polismyndigheten (2024). *Årsredovisning 2023*.
- Premfors, Ehn, Haldén och Sundström (2003). *Demokrati & byråkrati*. Studentlitteratur.
- Riksrevisionen (2021:9). *Att komma till Sverige som anhörig – rättssäkerheten i anknyningsärenden*.
- Riksrevisionen (2022:15). *På skakig grund – beslutsunderlag inför stora reformer*.
- Riksrevisionen (2023:1). *Etablering av myndigheter utanför Stockholm – små regionala bidrag utan äventyrad effektivitet på lång sikt*.
- Riksrevisionen (2023:15). *Statens åtgärder för utveckling av energisystemet – reaktiva och bristfälligt underbyggda*.
- Riksrevisionen (2024:4). *Sveriges internationella bistånd – uppföljning, utvärdering och rapportering*.
- Rothstein, Bo (2010). *Vad bör staten göra? – om välfärdsstatens moraliska och politiska logik*. SNS Förlag.
- Sandberg, Bo och Faugert, Sven (2020). *Perspektiv på utvärdering*. Studentlitteratur.
- Skatteverket (2023). *Vad beror skillnaden mellan kvinnors och mäns skattetilläggsbeslut på?*
- Skatteverket (2024). *Årsredovisning 2023*.
- Skatteverket (2024:2). *Vad skapar förtroende för myndigheter? En forskningsöversikt*.
- Skatteverket (2024:6) *Multinationella företag – Skatteincitament, skatteplanering och regelefterlevnad*.
- Statens Energimyndighet (2024). *Energimyndighetens årsredovisning 2023*.
- Statens servicecenter (2017). *Samordning och lokalisering av myndighetsfunktioner*.
- Statens servicecenter (2019). *En förvaltningsgemensam tjänst för e-arkiv (slutrapport)*.
- Statens servicecenter (2024). *Sammanställning kundmyndigheter 2024-09-19*.
- Statens servicecenter (2024). *Årsredovisning 2023*.

- Statens skolverk (2024). *Årsredovisning 2023*.
- Statskontoret (2008). *Offentliga inköpscentraler i Sverige?*
Dnr 2008/163–5.
- Statskontoret (2008). *Det nya Försäkringskassan – Delrapport 3*.
2005/298–5.
- Statskontoret (2009:12). *En effektivare statlig inköpssamordning – analys och förslag*.
- Statskontoret (2010). *När flera blir en – om nyttan med enmyndigheter*. Skriftserien Om offentlig sektor (OOS 1).
- Statskontoret (2011). *Fristående utvärderingsmyndigheter – en förvaltningspolitisk trend?* Skriftserien Om offentlig sektor (OOS 11).
- Statskontoret (2014:7). *Utvärdering på olika områden. En analys av sektorsspecifika utvärderingsmyndigheter*.
- Statskontoret (2015–2018). *Den offentliga förvaltningen i korthet*.
[2015, 2016, 2017, 2018].
- Statskontoret (2017). *Kostnader för små myndigheter*.
Dnr 2017/229–5.
- Statskontoret (2018:16). *Översyn av Expertgruppen för biståndsanalys*.
- Statskontoret (2018:18). *Ombildningen till en sammanhållen polismyndighet. Slutrapport*
- Statskontoret (2019–2024). *Statsförvaltningen i korthet*. [2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024].
- Statskontoret (2019). *Udda fåglar i kommittéväsendet*. Skriftserien Om offentlig sektor (OOS 36).
- Statskontoret (2009:12). *En effektivare statlig inköpssamordning – analys och förslag*.
- Statskontoret (2021). *Perspektiv på omprövning*. Skriftserien Om offentlig sektor (OOS 43).
- Statskontoret (2023). *Myndigheternas särskilda organ. Vad, hur och varför*. Skriftserien Om offentlig sektor (OOS 50).
- Statskontoret (2024:6). *Bättre stöd för statsstöd – Förslag till en samlad myndighetsfunktion för statens arbete med vägledning, rapportering, kvalitetssäkring och registerföring av statsstöd*.

- Statskontoret (2024:7). *Myndighetsanalys av Universitets- och högskolerådet.*
- Statskontoret (2024:11). *En form för kollektivt beslutsfattande. En kartläggning och prövning av nämndmyndigheter.*
- Statskontoret (2024:14). *Många öar små. Migrationsverkets styrning och uppföljning av den rättsliga kvaliteten i asylprocessen.*
- Tillväxtanalys och MTFA (2024). *Metodnätverk för analys- och utvärderingsmyndigheterna. Promemoria.*
- Tillväxtverket (2023). *För lärande och kunskapsutveckling i Tillväxtverket. En översyn av vår analys-, uppföljnings- och utvärderingsverksamhet.*
- Trafikanalys (2024). *Årsredovisning 2023.*
- Trafikverket (2024). *Trafikverkets årsredovisning 2023.*
- Transportstyrelsen (2024). *Årsredovisning 2023.*
- Vedung, Evert (2009). *Utvärdering i politik och förvaltning. Studentlitteratur.*
- Vård- och omsorgsanalys (2024). *Årsredovisning 2023.*

Elektroniska källor

- Arbetsförmedlingen (2024). <https://arbetsformedlingen.se/for-arbets-sokande/sa-hittar-du-jobbet/hitta-jobbet-utomlands>. (hämtad 24-12-18).
- Ekonomifakta (2024). https://www.ekonomifakta.se/sakomraden/offentlig-ekonomi/offentlig-sektor/offentliga-sektorns-utgifter_1208394.html. (hämtad 2025-01-20).
- Kriminalvården (2024). www.kriminalvarden.se/forskning-och-statistik/kriminalvardens-forskning/. (hämtad 2024-08-08).
- Kärrholm, Jenny. Forskning och utvärdering i Kriminalvården. I *Tidskrift för Kriminalvård* (2021). www.tfkriminalvard.se/rapporter/forskning-och-utvardering-i-kriminalvarden/ (hämtad 2024-08-08).

Kommittédirektiv 2023:132

En översyn av mindre myndigheters uppgifter och organisering

Beslut vid regeringssammanträde den 14 september 2023

Sammanfattning

En särskild utredare ska analysera de mindre myndigheternas verksamhet, uppgifter och organisering. Med mindre myndigheter avses som huvudregel de förvaltningsmyndigheter under regeringen som har upp till 100 årsarbetskrafter. Syftet med utredningen är att skapa bättre förutsättningar för regeringens styrning samt att främja en väl fungerande statsförvaltning med hög kostnadseffektivitet och hög samhällsekonomisk effektivitet.

Utredaren ska bl.a.

- analysera om de mindre myndigheternas verksamhet och uppgifter är motiverade offentliga åtaganden, och om dessa i så fall bör utföras av staten,
- analysera vilka av de mindre myndigheternas uppgifter som är närliggande eller överlappande med andra myndigheters uppgifter,
- utifrån analysen och vid behov föreslå vilka myndigheter eller delar av myndigheters verksamhet som bör avvecklas, samt till vilken eller vilka myndigheter som eventuellt kvarvarande uppgifter bör överföras, och

- vid behov föreslå former för utökad resurssamverkan mellan myndigheter eller andra åtgärder för att de mindre myndigheternas stödverksamheter ska uppnå en högre kostnadseffektivitet.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2024.

Utgångspunkter för den statliga verksamheten

Statlig verksamhet ska bedrivas med hög måluppfyllnad och kostnadseffektivitet samt främja hög samhällsekonomisk effektivitet. Återkommande omprövning av det offentliga åtagandet är viktigt för att anpassa den offentliga verksamheten till förändrade behov i samhället.

Statlig verksamhet ska också bedrivas utifrån ett motiverat offentligt åtagande och som regel i myndighetsform. Statsförvaltningens organisering ska vara sådan att det klart och tydligt framgår vem som är ansvarig för vad, samtidigt som specialisering och sektorisering inte får leda till fragmentering och bristande helhetssyn. Myndigheter ska som regel inte ha överlappande uppgifter (prop. 2009/10:175 s. 72). Det är också viktigt att olika typer av uppgifter kan organiseras inom en och samma myndighet för att tillvarata skalfördelar och minska behov av samordning mellan olika organisatoriska enheter inom staten. Organiseringen av myndigheterna avseende deras storlek och inbördes uppgiftsfördelning m.m. ska ge goda förutsättningar för ändamålsenliga verksamheter, både i de enskilda myndigheterna och i statsförvaltningen som helhet.

Enligt ekonomisk teori finns det tre typer av motiv för ett offentligt åtagande. För det första kan det finnas någon typ av marknadsmisslyckande som innebär att högre samhällsekonomisk effektivitet kan åstadkommas genom ett offentligt åtagande. Det kan t.ex. handla om att hantera negativa externa effekter som uppstår som en följd av olika verksamheter i samhället. Det kan också handla om att tillhandahålla kollektiva nyttigheter eller möjliggöra annan verksamhet som har positiva externa effekter. Vidare kan det handla om att tillgodose kunskapsbehov i samhället, eller att säkerställa konkurrens på olika marknader. En grundläggande utgångspunkt är att det offentliga åtagandet inte bör försämra marknadens funktionssätt. Det offentliga bör som regel inte sälja varor och tjänster på marknaden och inte

bedriva opinionsbildning eller företräda särintressen inom sitt verksamhetsområde.

För det andra kan omfördelning mellan individer och över tid vara ett motiv för ett offentligt åtagande. Den jämvikt som uppstår på marknaden kan t.ex. vara oacceptabel av fördelningspolitiska skäl. För det tredje kan konjunkturstabilisering motivera offentliga åtaganden.

Ytterligare skäl för offentliga åtaganden är internationella konventioner som bl.a. kan medföra krav på inrättande av särskilda funktioner i den statliga förvaltningen.

Statliga myndigheter under regeringen

Antalet myndigheter under regeringen har minskat under en längre tid. I början av 1990-talet fanns det cirka 1 400 myndigheter, som till år 2000 hade minskat till cirka 650. Minskningen har därefter fortsatt, i stor utsträckning som ett resultat av sammanläggning av myndigheter. Antalet myndigheter under regeringen uppgick den 1 januari 2023 till 344 (Statsförvaltningen i korthet, Statskontoret, 2023). Av dessa är drygt 80 domstolar. Antalet förvaltningsmyndigheter under regeringen är därmed cirka 260. Av dessa har omkring 120 myndigheter upp till 100 årsarbetskrafter. Översynen omfattar förvaltningsmyndigheter som ska upprätta och till regeringen lämna en egen årsredovisning, och som enligt årsredovisningen 2022 hade upp till 100 årsarbetskrafter. Undantag kan göras om en myndighet tillfälligt understiger det angivna antalet årsarbetskrafter, eller om en myndighet inom en snar framtid kommer att uppgå till det angivna antalet årsarbetskrafter. Översynen omfattar inte universitet och högskolor, myndigheter som leds av en nämnd eller vars uppgifter anges i grundlag.

Uppdraget att analysera mindre myndigheters verksamhet, uppgifter och organisering

Mindre myndigheter kan ha vissa fördelar jämfört med större myndigheter, såsom möjlighet till specialisering inom vissa områden, och mindre behov av samordning inom myndigheten. Mindre myndigheter kan dock i allmänhet inte på egen hand uppnå samma skal-fördelar som större myndigheter. Mindre myndigheter har t.ex. rela-

tivt sett högre kostnader för personal, lokaler och administration än större myndigheter (Kostnader för små myndigheter, Statskontoret 2017/229-5). Det finns även utmaningar för dessa myndigheter att ha tillräcklig administrativ bemanning och upprätthålla nödvändig kompetens för att tillgodose de krav som ställs i såväl författning som andra typer av regelverk inom olika områden, t.ex. ekonomisk styrning (Ekonomistyrning i staten, ESV 2021:19) och hanteringen av öppna data (Hinder för att använda myndigheternas öppna data, Statskontoret 2018:6). Samtidigt finns det inte tecken på att små myndigheter gör väsentliga fel i större omfattning än andra myndigheter när det gäller ekonomi och administration (Ekonomistyrning i staten, ESV 2021:19). Det finns också utmaningar i styrningen av stora myndigheter, vilket bl.a. har framkommit i flera rapporter som Statskontoret har publicerat. Detta bör även beaktas vid framtagande av förslag på sammanslagningar av myndigheter.

Utredaren ska därför

- analysera om de mindre myndigheternas verksamhet och uppgifter är motiverade offentliga åtaganden, och om dessa i så fall bör utföras av staten,
- analysera om de överväganden som legat till grund för inrättandet av myndigheterna och myndigheternas nuvarande uppgifter fortfarande är motiverade,
- analysera vilka av de mindre myndigheternas uppgifter som är närliggande eller överlappande med andra myndigheters uppgifter,
- efter en inledande analys göra en avgränsning till de områden eller sektorer där utredaren bedömer att det är mest lämpligt att föreslå överföring och avveckling av uppgifter,
- utifrån analysen och vid behov föreslå sammanläggning av myndigheter genom överföring av uppgifter till en eller flera andra myndigheter,
- utifrån analysen och vid behov föreslå vilka myndigheter eller delar av myndigheters verksamhet som bör avvecklas, samt till vilken eller vilka myndigheter som eventuellt kvarvarande uppgifter bör överföras,
- vid analysen beakta om myndigheter i lag har uppgifter som följer av Sveriges åtaganden enligt internationella konventioner,

- vid analysen beakta effekterna av en sammanslagning avseende kompetensförsörjning och andra verksamhetsförutsättningar,
- vid förslag om sammanslagning av myndigheter beakta behovet av förändrad styrning till följd av en ökad bredd i antalet uppgifter, och
- vid behov föreslå former för utökad resurssamverkan mellan myndigheter eller andra åtgärder för att de mindre myndigheternas stödverksamheter ska uppnå en högre kostnadseffektivitet.

Konsekvensbeskrivningar

De förslag utredaren lämnar ska ha sin grund i analysen av den nuvarande ordningen avseende statsförvaltningens uppgifter och organisering och en analys av de samhällsekonomiska effekterna av olika alternativ, inklusive alternativet att bibehålla den nuvarande ordningen. Vidare ska konsekvenserna för regeringens styrning analyseras. Omfattningen av analysen ska anpassas efter förslagets karaktär och ska kvantifieras i den utsträckning och i de delar det är möjligt. Utredaren ska redovisa de alternativa förslag som övervägts, och om utredaren väljer att inte gå vidare med ett förslag ska skälen för detta anges. De antaganden som legat till grund för valet av förslag ska redovisas.

Utredaren ska beskriva hur förutsättningarna för hantering av frågor om sekretess och skydd för den personliga integriteten påverkas av förslag om sammanslagningar av myndigheter.

Utredaren ska vid förslag om överföring av uppgifter beakta hur den myndighet som tillförs uppgifter påverkas avseende bl.a. intern ledning och styrning.

Utredaren ska också översiktligt bedöma och beskriva konsekvenser av förslagen i övrigt, såsom förutsättningar för myndigheternas kompetensförsörjning. Utredaren ska bl.a. behandla konsekvenser av förslag som innebär ändrad lokalisering av verksamhet.

Utredaren ska vidare redovisa konsekvenser för myndigheternas personal av de förslag som lämnas.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska inhämta synpunkter från de myndigheter som berörs av utredarens förslag om organisationsförändringar. Utredaren ska även inhämta synpunkter från Arbetsgivarverket, Ekonomistyrningsverket, Kammarkollegiet, Statens servicecenter, Statskontoret och övriga berörda myndigheter. Utredaren ska också förhålla sig till redan genomförda utredningar samt till andra utredningar och uppdrag beslutade av regeringen eller Regeringskansliet som berör de myndigheter som omfattas av översynen. Det gäller t.ex. utredningen om en effektivare samordning av administrativa tjänster genom Statens servicecenter (dir. 2022:107) och utredningen om en effektiv organisation för statlig forskningsfinansiering (dir. 2022:85).

Utredaren ska löpande hålla Regeringskansliet (Finansdepartementet) informerat om sitt arbete.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2024.

(Finansdepartementet)

Kommittédirektiv 2024:23

Tilläggsdirektiv till utredningen om en översyn av mindre myndigheters uppgifter och organisering (Fi 2023:08)

Beslut vid regeringssammanträde den 8 februari 2024

Ändring i uppdraget

Regeringen beslutade den 14 september 2023 kommittédirektiv om en översyn av mindre myndigheters uppgifter och organisering (dir. 2023:132). En särskild utredare ska bl.a. analysera om de mindre myndigheternas verksamhet och uppgifter är motiverade statliga åtaganden och vid behov föreslå vilka myndigheter eller delar av myndigheters verksamhet som bör avvecklas och till vilken eller vilka myndigheter som eventuellt kvarvarande uppgifter bör överföras.

Utredaren får nu även i uppdrag att bl.a.

- analysera hur behovet av analys och utvärdering av statlig och annan offentlig verksamhet och av reformer kan tillgodoses genom att de befintliga analys- och utvärderingsmyndigheterna samlas i färre myndigheter,
- analysera om det finns uppgifter vid andra myndigheter som bör flyttas till analys- och utvärderingsmyndigheter, och
- utifrån analyserna lämna förslag på de organisations- och strukturförändringar som bör genomföras.

Utredningstiden ligger fast. Uppdraget ska alltså redovisas senast den 15 december 2024.

Uppdraget att göra en översyn av analys- och utvärderingsmyndigheter

Regeringen har i budgetpropositionen för 2024 aviserat en översyn av analys- och utvärderingsmyndigheterna i syfte att genomföra sammanslagningar. Översynen ska ha till syfte att förbättra effektiviteten och ändamålsenligheten i analys och utvärderingsverksamheten utan att öka statens utgifter för analys och utvärdering.

Utvärderingar grundade på fristående analyser är viktiga för att regeringen ska kunna justera, förbättra och ompröva statlig och annan offentlig verksamhet samt genomförda reformer. De är också viktiga för myndigheternas utvecklingsarbete. Det finns ett antal myndigheter som huvudsakligen analyserar och utvärderar sådan verksamhet och sådana reformer och som är fristående i förhållande till föremålet för analys eller utvärdering. Det handlar både om förvaltningsmyndigheter som styrs genom bl.a. författningar och om kommittéer som har permanenta uppgifter, fortsättningsvis benämnda analys- och utvärderingsmyndigheter. En del av dessa myndigheter har även annan verksamhet som är av varierande betydelse för deras analys- och utvärderingsverksamhet. Utvärderingar av statlig och annan offentlig verksamhet eller reformer bedrivs även i betydande omfattning av de myndigheter som utför verksamheten, eller vars verksamhet omfattas av reformerna.

Analys- och utvärderingsmyndigheter har inrättats vid olika tidpunkter, ofta utifrån behov inom avgränsade områden. Dessa myndigheter har visserligen stärkt tillgången till kvalitativa underlag inom prioriterade områden men det kan ifrågasättas om den struktur för analys och utvärdering som vuxit fram sammantaget är den mest kostnadseffektiva och ändamålsenliga. Exempelvis täcks inte vissa viktiga områden, såsom miljö och energi in av någon fristående analys- och utvärderingsmyndighet. Vidare är många av analys- och utvärderingsmyndigheterna jämförelsevis små, vilket innebär relativt sett höga kostnader för t.ex. lokaler och administration, sårbarhet i personalförsörjningen och en begränsad förmåga att utföra verksamhet såväl på uppdrag av regeringen som på eget initiativ. Myndigheters geografiska lokalisering kan också påverka förutsättningarna för verksamheten, bl.a. kompetensförsörjningen. För kommittéer med permanenta uppgifter men en tillfällig organisationsform, kan det vara svårt att bygga upp kompetens och erfarenhet samt att långsiktigt

planera verksamheten. När utvärderingsarbete utförs av myndigheter som inte är fristående från det område som utvärderas kan det vara svårt att identifiera och värdera brister i den egna verksamheten.

Vidare har Riksrevisionen konstaterat att det saknas rutiner för att säkerställa att alla större reformer utvärderas (RiR 2022:15). Därtill har Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) rekommenderat sina medlemsländer att säkerhetsställa att utvärderingar genomförs på ett systematiskt sätt och att resultaten i större utsträckning används i budgetprocessen (Recommendation of the Council on Public Policy Evaluation, OECD 2022).

Myndigheter behöver göra en egen analys och utvärdering för att bedriva, utveckla och effektivisera en trovärdig och tillförlitlig verksamhet. Det kan även finnas fördelar med organisatorisk närhet till det som analyseras eller utvärderas, t.ex. i form av tillgång till och kunskap om data. Därutöver kan det finnas internationella konventioner som bl.a. kan medföra krav på inrättande av fristående funktioner för analys och utvärdering i den statliga förvaltningen. På de områden där omfattande reformer ska göras är kontinuitet i analys- och utvärderingsarbete, liksom i angränsande verksamhet i form av t.ex. stöd till andra aktörer, av betydelse. För universitet och högskolor skiljer sig styrning och finansiering från övrig statlig sektor, och för utvärdering av dessa finns internationella överenskommelser.

Analys- och utvärderingsutredningen gjorde 2018 en översyn av regeringens analys- och utvärderingsresurser. I betänkandet gjordes en kartläggning och analys som resulterade i förslaget att regeringens resurser bör samlas hos tre myndigheter genom en rad organisationsförändringar (SOU 2018:79). Regeringen bedömer att utredarens kartläggning och analys i huvudsak fortfarande är relevant men att betänkandets förslag inte i tillräcklig omfattning tog hänsyn till de skilda förutsättningar som finns inom olika utgiftsområden. Det har också skett en utveckling sedan utredningen lämnade sina förslag. Förslagen är därför inte i alla delar längre aktuella. Det finns sannolikt stora möjligheter att utveckla arbetet med analyser och utvärderingar av offentlig verksamhet och regeringen anser att större reformer som utgångspunkt bör utvärderas.

Utredaren ska därför

- analysera hur de befintliga analys- och utvärderingsmyndigheterna kan organiseras i färre myndigheter som kan genomföra fristående analys och utvärdering på uppdrag av regeringen eller på eget ini-

tiativ och som dels tillsammans täcker in samtliga områden där det finns ett behov av fristående analys och utvärdering, dels har kapacitet att analysera och utvärdera större reformer,

- i analysen ta ställning till om andra uppgifter som de nuvarande analys- och utvärderingsmyndigheterna har bör följa med analys- och utvärderingsuppgifterna vid eventuella organisationsförändringar,
- analysera om det finns uppgifter vid andra myndigheter än analys- och utvärderingsmyndigheter som bör flyttas till sådana,
- i analyserna ta särskild hänsyn till eventuella behov av geografisk omlokalisering och vilken påverkan det har på kompetensförsörjningen samt till fördelar med en nära koppling mellan analys- och utvärderingsverksamhet och annan verksamhet, krav i internationella konventioner på fristående organisationer för analys- och utvärdering och behovet av att verksamheter består i sin nuvarande form för att säkerställa kontinuitet inom områden som genomgår stora förändringar,
- utifrån analyserna lämna förslag till organisations- och strukturförändringar som medför att regeringens behov av analys och utvärdering tillgodoses utan att statens kostnader för utvärderingar och analyser ökar, samt
- identifiera de författningar som berörs av de organisations- och strukturförändringar som föreslås.

Eftersom styrning och finansiering av högskolesektorn skiljer sig från övrig statlig sektor undantas universitet och högskolor från översynen.

Redovisning av uppdraget

Utredningstiden ligger fast. Uppdraget ska alltså redovisas senast den 15 december 2024.

(Finansdepartementet)

Kommittédirektiv 2024:96

Tilläggsdirektiv till Utredningen om en översyn av mindre myndigheters uppgifter och organisering (Fi 2023:08)

Beslut vid regeringssammanträde den 3 oktober 2024

Förlängd tid för uppdraget

Regeringen beslutade den 14 september 2023 kommittédirektiv om en översyn av mindre myndigheters uppgifter och organisering (dir. 2023:132). Uppdraget skulle enligt direktiven redovisas senast den 15 december 2024. Genom tilläggsdirektiv som beslutades den 8 februari 2024 utvidgades uppdraget.

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska i stället redovisas senast den 31 januari 2025.

(Finansdepartementet)

Analys av motiven för det offentliga åtagandet för de mindre myndigheter som ingår i översynen.....	460
1.1 Arbetsmarknadsområdet	461
1.1.1 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	464
1.1.2 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	470
1.1.3 Medlingsinstitutet.....	476
1.1.4 Arbetsgivarverket.....	481
1.2 Socialförsäkringsområdet	487
1.2.1 Inspektionen för socialförsäkringen.....	490
1.3 Området mänskliga rättigheter	495
1.3.1 Institutet för mänskliga rättigheter	498
1.3.2 Diskrimineringsombudsmannen.....	504
1.3.3 Forum för levande historia.....	512
1.3.4 Myndigheten för delaktighet.....	517
1.4 Det makroekonomiska området	523
1.4.1 Konjunkturinstitutet	525
1.4.2 Finanspolitiska rådet.....	532
1.5 Vård- och omsorgsområdet.....	537
1.5.1 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering.....	539
1.5.2 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys.....	545
1.6 Försvars- och säkerhetsområdet	551
1.6.1 Myndigheten för psykologiskt försvar	553
1.6.2 Myndigheten för totalförsvarsanalys.....	557
1.7 Olycks- och räddningsområdet.....	562
1.7.1 Statens haverikommission	563
1.8 Konsumentområdet	568
1.8.1 Allmänna reklamationsnämnden	570
1.9 Spelområdet	574
1.9.1 Spelinspektionen	576
1.10 Revisionsområdet.....	580
1.10.1 Revisorsinspektionen.....	581

1.11 Det geotekniska området	586
1.11.1 Statens geotekniska institut	587
1.12 Upphandlingsområdet	592
1.12.1 Upphandlingsmyndigheten.....	594
1.13 Rymdområdet	601
1.13.1 Rymdstyrelsen	602
1.14 Polarforskningsområdet	607
1.14.1 Polarforskningssekretariatet	608
1.15 Energiområdet.....	614
1.16 Elsäkerhetsverket.....	616
1.17 Kärnavfallsfonden.....	622
1.18 Utrikeshandelsområdet	626
1.18.1 Kommerskollegium	628
1.18.2 Svenska institutet för europapolitiska studier	634
1.18.3 Nordiska Afrikainstitutet	638
1.19 Krigsmaterielområdet	643
1.19.1 Inspektionen för strategiska produkter	644
1.20 Brottsofferområdet.....	649
1.20.1 Brottsoffermyndigheten	650
1.21 Forskningsfinansieringsområdet	656
1.21.1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd och Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande.....	657
1.22 Minoritetsområdet.....	666
1.22.1 Sametinget.....	668
1.23 Transportområdet.....	674
1.23.1 Trafikanalys.....	675
1.24 Området ekonomisk tillväxt	681
1.24.1 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	682
1.25 Kulturområdet	688
1.25.1 Institutet för språk och fornminnen	690
1.25.2 Statens centrum för arkitektur och design.....	695

1.25.3 Mediemyndigheten	700
1.25.4 Myndigheten för kulturanalys.....	703
1.25.5 Statens konstråd.....	709
1.25.6 Statens försvarshistoriska museer	714
1.25.7 Statens musikverk	717
1.25.8 Myndigheten för tillgängliga medier	721
1.26 Barnrättsområdet.....	727
1.26.1 Barnombudsmannen	728
1.27 Föräldrarättsområdet	734
1.27.1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.....	734
1.28 Utbildningsområdet	740
1.28.1 Skolforskningsinstitutet	740

Analys av motiven för det offentliga åtagandet för de mindre myndigheter som ingår i översynen

I den här bilagan redovisas de analyser av motiven för det offentliga åtagandet som genomförts för de 46 mindre myndigheter som ingår i översynen. I enlighet med den analysmodell utredningen har valt att använda för denna del av utredningsuppdraget (se kapitel 2 och avsnitt 4.1) inleds avsnittet för respektive myndighet med en övergripande beskrivning av det aktuella området och en analys av motiven för det offentliga åtagandet inom området. För vissa myndigheter är det tydligt vilket verksamhetsområde man är verksam inom. För andra är det mindre tydligt bland annat eftersom en myndighet kan vara verksam inom flera olika områden. I dessa fall har utredningen valt att placera myndigheten inom det verksamhetsområde där den större delen av verksamheten bedrivs. För respektive myndighet redovisas därefter motiven för myndighetens bildande, dess uppgifter och verksamhet, samverkan med andra myndigheter, vissa fakta rörande vilket departement myndigheten lyder under, geografisk lokalisering, ledningsform, finansiering, kostnader samt antalet årsarbetskrafter. De sistnämnda uppgifterna hämtas genomgående från myndigheternas årsredovisningar. Avslutningsvis görs en bedömning av om myndighetens verksamhet är ett motiverat offentligt åtagande, om staten är mest lämpad att bedriva verksamheten och om det finns näraliggande eller eventuellt överlappande uppgifter och verksamheter med andra myndigheter som kan behöva studeras vidare för att se om det finns mera ändamålsenliga eller kostnadseffektiva sätt att organisera verksamheterna till exempel genom sammanslagningar eller överföring av vissa uppgifter från en myndighet till en annan.

1.1 Arbetsmarknadsområdet¹

Övergripande om arbetsmarknaden och arbetsmarknadspolitiken

Arbetsmarknaden utgörs av arbetsgivare, företag, myndigheter, ideella organisationer med flera som efterfrågar och köper arbetskraft och individer som bjuder ut och säljer arbetskraft. I praktiken finns det inte en utan en stor mängd olika arbetsmarknader både yrkesmässigt och geografiskt. Priset på arbetskraft, lönen, sätts i grunden av samspelet mellan utbud och efterfrågan.

Den svenska arbetsmarknadspolitiken syftar till att alla människor som kan ska ha möjlighet att delta i arbetslivet. Politiken syftar även till att skapa trygghet och underlätta omställning på arbetsmarknaden. Politiken inom området handlar bland annat om insatser för att få unga i jobb, matchning av arbetssökande och lediga jobb, arbetsmarknadspolitiska program och arbetslöshetsförsäkringen. Det övergripande målet för arbetsmarknadspolitiken är att insatserna sammantaget ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad. Inom regeringen är det Arbetsmarknadsdepartementet som ansvarar för arbetsmarknadspolitiken. Till sitt förfogande har de totalt 15 myndigheter av olika storlek och med olika uppgifter som ansvarar för insatser inom politikområdet. Några av dessa myndigheter är Arbetsförmedlingen, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering och Arbetsmiljöverket.

Arbetslöshetsförsäkringen och dess organisering

En central komponent i arbetsmarknadspolitiken är arbetslöshetsförsäkringen. Den syftar till att ge individer som är kort- eller långvarigt arbetslösa inkomsttrygghet och är i huvudsak finansierad med obligatoriska avgifter som ingår i arbetsgivaravgiften som alla arbetsgivare ska betala in för sina anställda. Det finns i dag fyra olika typer av ersättning finansierad av staten som individer som är arbetslösa eller som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program

---

¹ Följande mindre myndigheter återfinns inom detta område: Arbetsgivarverket, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering och Medlingsinstitutet.

kan få: arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning.

Ansvar för att administrera den svenska arbetslöshetsförsäkringen är delat mellan följande fyra aktörer som har olika roller i systemet: Arbetsförmedlingen, arbetslöshetskassorna (a-kassorna), Försäkringskassan och Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen). Arbetsförmedlingens övergripande uppgift är att bedriva arbetsmarknadspolitisk verksamhet i Sverige, bland annat i form av platsförmedling, vägledning till arbete och utbildning, arbetslivsinriktad rehabilitering och arbetsmarknadspolitiska program. Vidare har Arbetsförmedlingen till uppgift att verka för att upprätthålla arbetslöshetsförsäkringens funktion som omställningsförsäkring samt legitimiteten i de arbetsmarknadspolitiska ersättningssystemen. Det innebär bland annat att myndigheten särskilt ska kontrollera att arbetssökande med arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning aktivt vidtar relevanta åtgärder för att ta sig ur sin arbetslöshet. Arbetsförmedlingen har även i uppdrag att betala ut statsbidrag till arbetslöshetskassorna varje månad, i anslutning till att arbetslöshetskassorna har betalat ut arbetslöshetsersättning. A-kassorna, som är 24 till antalet, har till uppgift att utreda och besluta om rätten till arbetslöshetsersättning samt betala ut ersättning till den som är arbetslös och som uppfyller villkoren för rätt till ersättning. A-kassorna är privata föreningar som har statens uppdrag att hantera och administrera arbetslöshetsförsäkringen. Alla a-kassor följer samma regelverk för arbetslöshetsförsäkringen. Försäkringskassans roll i sammanhanget är att betala ut aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning till arbetssökande som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program genom Arbetsförmedlingen.

Det finns ett flertal samhällsekonomiska motiv bakom det offentliga åtagandet inom arbetsmarknadsområdet

Det offentliga åtagandet på arbetsmarknadsområdet är således omfattande och kan utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv förstås och motiveras på flera olika sätt, framför allt utifrån de två klassiska motiven för offentliga åtaganden, effektivitetsmotivet respektive rättvise- och omfördelningsmotivet.

För det första kan det offentliga åtagandet motiveras utifrån problemet med arbetslöshet. Det övergripande målet för arbetsmarknadspolitiken kan uttryckas som ett mål om full sysselsättning eller omvänt i så låg arbetslöshet som möjligt, vilket också är ett av de övergripande makroekonomiska målen generellt.² Arbetslöshet ses som ett slags marknadsmisslyckande. I tider med minskad ekonomisk aktivitet, som hänger samman med konjunkturnedgångar, kan arbetslösheten snabbt öka markant under några få år. Om inte staten griper in för att stabilisera ekonomin, antingen via penningpolitiken eller via finanspolitiken, genom att stimulera efterfrågan riskeras en nedåtgående spiral där nedgångar i efterfrågan leder till ökad arbetslöshet, lägre inkomster, minskad efterfrågan, ökad arbetslöshet och så vidare. Detta är det klassiska keynesianska motivet för statens roll inom det makroekonomiska området. Kopplat till detta kan också nämnas insatser för att förbättra arbetsmarknadens funktionsätt genom utformning av regler kring anställningar och uppsägningar, utformningen av arbetslöshetsförsäkringen och kontroll av att arbetssökande aktivt söker arbete, bidra till en effektiv matchning mellan arbetsgivare och arbetstagarna. Även lönebildningsområdet bidrar till en effektiv arbetsmarknad, så att de löneavtal som träffas inte blir inflationsdrivande och hotar exportindustrins konkurrenskraft.

För det andra motiveras det offentliga åtagandet genom insatser för att trygga individers som blivit arbetslösa försörjning tills de hittat ett nytt jobb. Det sker typiskt i form av en till största delen offentligt finansierad arbetslöshetsförsäkring. Men det sker också genom olika insatser för att underlätta för arbetslösa att hitta ett nytt jobb. Att det offentliga tagit på sig detta åtagande kan ses i ljuset av de marknadsmisslyckanden som har att göra med ”saknade marknader” och asymmetrisk information, dvs. försäkringar och andra ekonomiska insatser som den privata sektorn inte kan förväntas erbjuda alls eller i en samhällsekonomiskt för liten omfattning.

För det tredje kan åtagandet motiveras utifrån rättvise- eller fördelningspolitiska skäl. På en arbetsmarknad där utbudet av arbetskraft är stort och efterfrågan är svag kommer jämviktslönerna att vara låga med följd att arbetstagarna trots heltidsarbete kan få svårt att klara försörjning. För att motverka detta kan staten införa lag-

---

² De andra två är ekonomisk tillväxt och låg och stabil inflation.

stiftning om minimilöner som inte får underskridas. Insatser för att motverka osakliga löneskillnader mellan män och kvinnor eller diskriminering med avseende på ålder, kön eller etnicitet kan också ses i ljuset av denna typ av motiv för det offentliga åtagandet.

1.1.1 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) inrättades i januari 2004 med uppgift att utöva en fristående och sammanhållen tillsyn över alla delar i arbetslöshetsförsäkringen, det vill säga över både a-kassorna och över Arbetsförmedlingens arbete med försäkringen. Regeringens motivering var att en sammanhållen tillsyn över alla delar i arbetslöshetsförsäkringen hos en fristående myndighet skulle stärka rättssäkerheten för och likabehandlingen av de arbetslösa, samtidigt som den medverkar till att arbetsmarknadens funktionssätt förbättras. Motiven var även att skapa förutsättningar för:

- mer likartad och rättvisare tillämpning av reglerna hos a-kassorna och Arbetsförmedlingen,
- legitimitet och ökad tilltro till arbetslöshetsförsäkringen, och
- effektivare uppföljning av arbetslöshetsförsäkringen.

Bakgrunden till förslaget att inrätta en tillsynsmyndighet var de brister i hanteringen av arbetslöshetsförsäkringen som hade pekats på i propositionen *En rättvisare och tydligare arbetslöshetsförsäkring* (prop. 1999/2000:1393). Regeringen menade att bristerna äventyrade rättssäkerheten och likabehandlingen av de försäkrade. Regeringen framhöll att rättssäkerheten för de arbetssökande kunde stärkas genom tydligare och mer ändamålsenliga regler, en mer enhetlig och likabehandlande tillämpning av reglerna samt genom upprätthållande av de grundläggande principerna i arbetslöshetsförsäkringen.

Sedan bildandet har IAF:s uppgifter utökats till att även omfatta Arbetsförmedlingens och Försäkringskassans arbete med sanktioner inom aktivitetsstödet, utvecklingsersättningen och etableringsersättningen. Det beror på att kraven på arbetslösa och sanktionssystemet inom dessa trygghetssystem har anpassats efter arbetslöshetsförsäk-

ringen, så att det sedan 2018 ställs i princip samma krav på alla arbetslösa, oberoende av vilken ersättningsform som utgår.

Uppgifter och verksamhet

IAF lyder under Arbetsmarknadsdepartementet och har ansvar för tillsyn över arbetslöshetsförsäkringen, arbetslöshetskassorna och Arbetsförmedlingens och Försäkringskassans arbete med trygghets-system för den som är arbetslös (arbetslöshetsförsäkring, aktivitetsstöd/utvecklingsersättning och etableringsersättning).³ Det innebär att myndigheten utövar tillsyn över arbetslöshetskassorna och granskar Arbetsförmedlingens handläggning av ärenden som rör arbetslöshetsförsäkringen, återkallande av anvisning till arbetsmarknadspolitiska program och utbetalning av statsbidrag till arbetslöshetskassorna. Vidare granskar myndigheten även Arbetsförmedlingens respektive Försäkringskassans handläggning av ärenden som rör sanktioner inom aktivitetsstödet, utvecklingsersättningen och etableringsersättningen. När en arbetslöshetskassa bryter mot regelverket eller har omfattande brister i verksamheten kan IAF besluta om olika påföljder, exempelvis att kassan inte får statsbidrag under en tid om inte rättelser genomförs.

IAF har även i uppgift att följa utvecklingen på arbetslöshetsförsäkringens område samt det område som avser ärenden om varning och avstängning från de andra ersättningsformerna.⁴ IAF utfärdar föreskrifter, ger ut allmänna råd och rättsliga ställningstaganden, och föreslår vid behov författningsförändringar. IAF bestämmer själv vilka granskningar de ska göra, men kan även få uppdrag från regeringen. IAF utreder inte ärenden efter anmälan från enskilda, men kan agera i enskilda ärenden genom att till exempel överklaga a-kassors och domstolars beslut samt återkräva statsbidraget för felaktigt utbetald ersättning.

IAF redovisar iakttagelser, påtalar brister och pekar på utvecklingsområden eller lämnar rekommendationer i sina granskningar. Arbetsförmedlingen är skyldig att skriftligen, till IAF och Regeringskansliet, redogöra för vilka åtgärder de har vidtagit och planerar att vidta med anledning av granskningarna.

---

³ Förordning (2007:906) med instruktion för Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen.

⁴ Förordning (2007:906) med instruktion för Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

En del i myndighetens arbete är att förvalta databaser och myndigheten har en statistik- och tillsynsdatabas med uppgifter från samtliga a-kassor, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Eftersom uppgifter från a-kassorna inte finns samlat hos någon annan ansvarar IAF för att lämna uppgifter om arbetslöshetsförsäkringen till Statistiska centralbyrån (uppgifter som ingår i Sveriges officiella statistik), till riksdag och regering, EU och till forskare som efterfrågar statistik.

IAF utfärdar föreskrifter som förtydligar lagar och förordningar inom arbetslöshetsförsäkringens område. Vidare bidrar IAF till utveckling av rättspraxis genom att överklaga a-kassors och domstolars beslut i bland annat ärenden om arbetslöshetsersättning och om medlemskap. IAF för statens talan i domstol, även till förmån för enskilda. IAF hanterar även två typer av ärenden för enskilda: utfärdar intyg till personer som med bibehållen ersättning vill söka arbete i ett annat EU- eller EES-land, och prövar vissa ärenden om skadestånd från staten.

Vidare arbetar myndigheten för att minska de felaktiga utbetalningarna inom arbetslöshetsförsäkringen och för att genom jämställdhetsintegrering bidra till de jämställdhetspolitiska målen.

IAF har även förvaltningsuppgifter gentemot arbetslöshetskassorna. Exempelvis godkänner IAF arbetslöshetskassornas medlemsavgifter och utser statens representanter till arbetslöshetskassornas styrelser.

Myndigheten är organiserad i fem enheter: analysenheten, granskningsenheten, rättsenheten, enheten utveckling och strategi samt enheten verksamhetsstöd. Under 2023 bedrevs verksamheten inom ramen för följande tre verksamhetsområden:

- *Tillsyn och uppföljning* där myndigheten som en del av tillsynsverksamheten genomför och följer upp granskningar och tillsynsärenden gentemot a-kassorna, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.
- *Förtydligande av regelverket* där myndigheten som ett led i att förtydliga regelverket kring arbetslöshetsförsäkringen tar fram föreskrifter samt för talan i och lämnar yttranden till domstol
- *Förvaltning* som bland annat innebär intygshandläggning, skadeståndshandläggning, internationellt arbete samt statistikleveranser vid begäran om statistik.

Samverkan med andra myndigheter

IAF har en omfattande samverkan med andra myndigheter och organisationer, både sådan som är beslutad av regeringen och samverkan som är initierad av myndigheten själv.

IAF:s generaldirektör är ledamot i rådet för korrekta utbetalningar från välfärdssystemet och samverkar genom detta forum med myndighetscheferna för Arbetsförmedlingen, Centrala studiestödsnämnden (CSN), Ekobrottsmyndigheten, Ekonomistyrningsverket (ESV), Försäkringskassan, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, Polisen, Skatteverket och Utbetalningsmyndigheten.

Myndigheten samverkar även i övrigt särskilt med ESV när det gäller arbetet mot felaktiga utbetalningar och de omfattningsstudier som återkommande ska göras. Eftersom a-kassorna betalar ut ersättning finansierad med statliga medel, trots att de inte är myndigheter, företräder IAF dom i detta sammanhang. Myndigheten samverkar därvid med Sveriges a-kassor, som är en intresse- och samverkansorganisation för de 24 a-kassorna.

IAF är en av expertmyndigheterna som ingår i den svenska ILO-kommittén (de övriga är Transportstyrelsen, Pensionsmyndigheten, Diskrimineringsombudsmannen, Sida, Skolverket och Försäkringskassan).

IAF är också sedan snart 20 år en del av det nationella nätverket för statliga tillsynsmyndigheter, Tillsynsforum, och har en representant i styrgruppen för nätverket.

Vidare har IAF sedan 2022 en representant i referensgruppen vid Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), en referensgrupp bestående av myndigheter inom IFAU:s forskningsområden (bland annat SCB, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket och Skolverket) och berörda departement inom Regeringskansliet.

IAF:s uppgift som förbindelseorgan inom EU gällande arbetslöshetsförsäkringen innebär samverkan både nationellt – med andra myndigheter inom socialförsäkringsområdet, till exempel Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten – och internationellt, med motsvarande myndigheter i andra medlemsstater. Samverkan omfattar bland annat arbetet med att utveckla EU-förordningarna om social trygghet och ett ökat elektroniskt

utbyte av information inom arbetslöshetsförsäkringen mellan medlemsstaterna.

IAF är även aktivt inom det nordiska samarbetet under Nordiska ministerrådet, både genom Nordiskt arbetslöshetsförsäkringsmöte (NAF) och Nordiskt socialförsäkringsmöte (NSFM), samt genom samarbetet mellan generaldirektörerna för IAF, Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten och för motsvarande myndigheter i de nordiska länderna.

Slutligen är IAF även medlemmar i International Social Security Association (ISSA).

Fakta om IAF

IAF är lokaliserad till Katrineholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 75 årsarbetskrafter. Myndigheten är en enrådighetsmyndighet med ett insynsråd som består av högst nio ledamöter. Som framgår av tabell 1 finansieras verksamheten i huvudsak via anslag. År 2023 uppgick de totala kostnaderna för verksamheten till drygt 83 miljoner kronor varav personalkostnader utgjorde 75 procent, lokalkostnader 4 procent och övriga driftskostnader 18 procent. Totalkostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till knappt 1,3 miljoner kronor.

Tabell 1 Intäkter, kostnader m.m. för IAF åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	78 286	76 614	83 037
Avgifter och andra ersättningar	0	0	0
Bidrag	118	189	130
Finansiella intäkter	0	69	353
Summa	78 403	76 872	83 520
Verksamhetens kostnader			
Personal	60 547	58 604	63 009
Lokaler	3 931	3 659	3 519
Övriga driftskostnader	11 669	13 294	15 376
Finansiella kostnader	3	9	171
Summa	78 403	76 872	83 520

	2021	2022	2023
Personal			
Årsarbetskrafter	68	63	65
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 120	1 199	1 260
Personalkostnad per årsarbetskraft*	890	930	969
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	58	58	54

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för IAF

Är IAF:s uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Arbetslöshetsförsäkringen är ett offentligt och närmare bestämt statligt åtagande. Som framgått i det föregående är Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och arbetslöshetskassorna på olika sätt involverade i administrationen av arbetslöshetsförsäkringens olika delar. Administrationen ska ske på ett rättssäkert och effektivt sätt. Regeringen har genom bildandet av IAF skapat en fristående myndighet vars uppgift är att genom granskning av administrationen bidra till att så sker.

Ur ett systemperspektiv bedöms därför den verksamhet som IAF bedriver och den uppgift de har vara motiverade statliga åtaganden. Vidare bedöms de överväganden som låg till grund för IAF:s bildande år 2004 alltjämt vara relevanta. De kan snarast ha stärkts om man utöver tillkommande uppgifter för myndigheten beaktar betydelsen av att dessa stora och samhällsviktiga myndigheter åtnjuter ett förtroende bland medborgarna. Vikten av att medborgarna har förtroende för att administrationen sker rättssäkert, effektivt och utan felaktiga utbetalningar samt de betydande administrationskostnaderna gör att det behöver finnas en fristående granskningsfunktion på området.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppdrag?

Det finns i delar andra myndigheter som har näraliggande uppgifter med IAF. Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har i uppgift att utöva systemtillsyn över Försäkringskassans och Pensions-

myndighetens administration av socialförsäkringen. Försäkringskassan ansvarar för att betala ut aktivitetsstöd, utvecklings- och etableringsersättning, förmåner som även IAF utövar tillsyn över. Vidare har både Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan analysavdelningar som analyserar de egna verksamheterna med i grunden samma utgångspunkter som IAF, dvs. att administrationen ska ske på ett effektivt, rättssäkert och serviceinriktat sätt. Även IFAU har ett näraliggande uppdrag genom att de kan genomföra analyser inom IAF:s granskningsområde, till exempel genom att analysera effekterna av de involverade myndigheternas arbete med att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms IAF:s uppgifter och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande eftersom det handlar om tillsyn av i huvudsak statligt finansierad men också genomförd statlig verksamhet. Det finns ett visst överlapp mellan IAF:s, ISF:s och IFAU:s uppdrag som behöver analyseras vidare för att se om det finns organisatoriska förändringar som kan öka nyttan och effektiviteten i de statliga åtagandena inom arbetslöshet- och socialförsäkringen.

1.1.2 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

IFAU bildades 1997 som Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering delvis som ett svar på kritik mot den tidigare *Expertgruppen för arbetsmarknadspolitisk utvärdering*.

Det grundläggande motivet till bildandet av IFAU var de stora utgiftsökningarna för arbetsmarknadspolitiken under 90-talskrisen och en vilja att utvärdera om resurserna använts ändamålsenligt. Den arbetsmarknadspolitiska kommittén slog fast att det behövdes mer kunskap om arbetsmarknadspolitiken och i ett särskilt yttrande presenterades förslaget om en oberoende forskningsmyndighet.⁵ Sedan tillkomsten har IFAU haft i uppdrag att genom forskning studera arbetsmarknadspolitiska åtgärder och att genomföra studier av arbetsmarknadens funktionssätt.

---

⁵ SOU 1996:34. *Aktiv arbetsmarknadspolitik*.

Under början av 00-talet tillkom uppdraget att studera arbetsmarknadseffekter av utbildningsåtgärder och några år senare uppdraget att studera arbetsmarknadseffekter av socialförsäkringen. Bakgrunden till IFAU:s utökade uppdrag på utbildningsområdet 2012 var att Regeringskansliet efterfrågade mer analys och utvärdering av åtgärder inom utbildningssystemet. Det föregicks av en utredning och diskussion om hur en sådan funktion bäst skulle organiseras och åstadkommas. IFAU hade vid tidpunkten en verksamhet kopplat till dessa frågor och därmed både sak- och metodmässig kompetens på området.

Uppgift och verksamhet

IFAU lyder under Arbetsmarknadsdepartementet. Enligt IFAU:s instruktion ska myndigheten främja och stödja och genom forskning genomföra uppföljning och utvärdering av den arbetsmarknadspolitiska verksamheten, studier av arbetsmarknadens funktionssätt, utvärdering av effekter av reformer inom utbildningsväsendet, utvärdering av effekterna på arbetsmarknaden av åtgärder inom utbildningsväsendet och av socialförsäkringen och utvärdering av socialförsäkringens effekter på arbetsmarknaden. Det omfattar både effektutvärdering och processutvärdering. IFAU ska även enligt instruktionen sprida information om resultaten till andra myndigheter och intressenter.

Merparten av IFAU:s verksamhet består av forskning inom arbetsmarknads- och utbildningsområdet. I praktiken är verksamheten indelad i fyra områden (verksamhetsområden): (1) arbetsmarknadspolitik, (2) arbetsmarknadens funktionssätt, (3) utbildningspolitik och (4) socialförsäkringspolitik. Indelningen i verksamhetsområden följer av myndighetens instruktion och är av betydelse både för hur arbetet organiseras och beskrivningen av verksamhet i till exempel årsredovisningar och åiterrapporteringar. Bland annat till följd av att vissa verksamhetsområden är väldigt breda, klassificeras projekten i olika forskningsområden (ett projekt kan klassificeras till flera forskningsområden). Forskningsområdena har ingen direkt koppling till hur myndigheten organiserar arbetet eller fördelar resurser, utan är mer av ett verktyg för användare av myndighetens produkter att hitta i dess projektkatalog.

IFAU får sällan särskilda uppdrag i regleringsbrev. Det har dock inträffat vid ett flertal tillfällen, bland annat vad gäller studier av socialförsäkringar bland utrikesfödda personer (2018), effekter av yrkesintroduktionsanställningar (2014), kartläggning av studerade vid Yrkehögskolan (2014), utvärdering av skolor i utanförskapsområden (2012), samt utvärderingen av 90-talets skolreformer (2012). I regleringsbrev för 2024 har IFAU fått i uppdrag att redovisa behov av utvärderingar kopplade till integrationen av utrikesfödda på arbetsmarknaden och av arbetsmarknadspolitiska insatser.⁶

IFAU delar ut forskningsbidrag på rekommendation av myndighetens Vetenskapliga Råd. Det är Vetenskapliga Rådet som granskar, bedömer och ger förslag på tilldelning av medel. Även om det formellt är generaldirektören (GD) som fattar besluten om hur medel ska tilldelas, är praxis att GD följer rådets bedömningar. Enligt regleringsbrevet för 2024 får IFAU använda tre miljoner kronor för att stödja externa studier av arbetsmarknadseffekter av åtgärder inom arbetsmarknadspolitiken samt studier av arbetsmarknadens funktionssätt samt tre miljoner kronor för att stödja externa studier av arbetsmarknadseffekter av åtgärder inom utbildningsväsendet.

IFAU får åta sig att utföra avgifts- och bidragsfinansierad utvärdering på uppdrag av statliga och icke statliga finansierare.

IFAU har en egen registerlag (Lag om behandling av personuppgifter vid IFAU) som ger myndigheten goda möjligheter att lagra och bearbeta data för forskningsändamål, vilket starkt bidragit till verksamhetens omfattning och kvalitet.

Samverkan med andra myndigheter

IFAU har inga samarbets- eller samordningsuppdrag enligt instruktion, regleringsbrev eller särskilda regeringsbeslut.

De samarbeten som är mest relevanta för IFAU är enligt myndigheten samarbeten med andra forskare och forskningsinstitut vid framför allt universitet och högskolor (både i Sverige och internationellt). Det handlar dels om samarbeten som enskilda forskare på IFAU har med forskare i andra miljöer, dels om forskare som

---

⁶ Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering.

IFAU knyter till sig via affiliering. En affilierad forskare har rätt att starta projekt på IFAU och därmed möjlighet att använda data från IFAU:s databaser.⁷

Genomförandemyndigheter har ibland fått i uppdrag att samråda med IFAU vid implementering av vissa reformer. Till exempel skulle Arbetsförmedlingen samråda med IFAU angående en matchningstjänst som var del reformeringen av myndigheten. IFAU har även deltagit i samråd med Skolverket inför implementering av olika nationella skolutvecklingsprogram.

Ett antal projekt på IFAU bedrivs i samarbete med personer på Arbetsförmedlingen. Vidare har IFAU nära kontakter med Arbetsförmedlingens analysavdelning för informations- och erfarenhetsutbyte. IFAU har kontinuerlig kontakt med Skolverket kopplat till olika reformer. Det sker ett visst informationsutbyte med Försäkringskassans analysavdelning, dock inte regelbundet.

IFAU har en referensgrupp med representanter från näraliggande myndigheter, arbetsmarknadens parter och departement. Syftet är att dela information om de respektive verksamheterna.

Fakta om IFAU

IFAU är en enrådighetsmyndighet under Arbetsmarknadsdepartementet. Myndigheten är lokaliserad till Uppsala och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 39 årsarbetskrafter, se tabell 2. Verksamheten finansieras med anslag (73 procent) och bidrag (26 procent). År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till knappt 52 miljoner kronor varav personalkostnader utgjorde 83 procent och lokaler drygt 4 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till drygt 1,3 miljoner kronor.

---

⁷ IFAU (2024). *IFAU:s svar på frågor från "Utredningen om en översyn av mindre myndigheters uppgifter och organisering (Fi 2023:08)"*. Dnr 116/2024.

Tabell 2 Intäkter, kostnader m.m. för IFAU åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	36 857	37 410	37 781
Avgifter och andra ersättningar	314	29	117
Bidrag	10 021	11 792	13 303
Finansiella intäkter	0	169	670
Summa	47 192	49 400	51 870
Verksamhetens kostnader			
Personal	39 949	41 524	42 959
Lokaler	2 114	2 234	2 359
Övriga driftskostnader	4 998	5 446	6 370
Finansiella kostnader	0	7	29
Avskrivningar/nedskrivningar	130	189	153
Summa	47 192	49 400	51 870
Personal			
Årsarbetskrafter	37	40	39
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 272	1 230	1 325
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 080	1 038	1 102
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	57	56	60

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för IFAU

Är IFAU:s uppgift och verksamhet ett motiverat offentligt åtagande?

Motiven för det offentliga åtagandet inom arbetsmarknadsområdet kan förklaras i termer av marknadsmisslyckanden, rättvise-/jämlikhetsmotiv samt utifrån makropolitiska motiv. Detsamma gäller för socialförsäkrings- respektive utbildningsområdet om man undantar den makropolitiska aspekten.

IFAU verkar således inom tre stora och för samhällsekonomin centrala områden där myndighetens roll är att genom forskning ta fram kunskap om hur dessa områden fungerar i olika avseenden. Fokus i verksamheten ligger på effektutvärdering av förd politik, dock inte uteslutande. Forskning är också ett tydligt motiverat offentligt åtagande. Således bedöms myndighetens verksamhet och uppgift vara motiverade offentliga åtaganden. Det är också ett statligt motiverat åtagande i och med att det rör hela arbetsmarknaden med

både privata och offentliga arbetsgivare och till stor del statliga verksamheter med undantag för utbildningsområdet där kommunerna har det primära genomförandeuppdraget, dock med stark statlig styrning.

Vidare bedöms de överväganden som låg till grund både för myndighetens bildande och den breddning av verksamheten som skedde för drygt tio år sedan till att även inkludera utbildningsområdet fortsatt vara relevanta. Mot bakgrund av samhällsutvecklingen där arbetslösheten i Sverige i dag tillhör de högsta inom EU och där skolresultaten i internationella mätningar ofta lyfts fram som ett problemområde kan motiven för systematiska utvärderingar av den förda politiken och dess effekter snarast anses ha stärkts över tid.

Finns det andra myndigheter som bedriver näraliggande eller överlappande verksamhet?

Det finns myndigheter som bedriver näraliggande och i vissa delar överlappande verksamhet genom ISF och IAF som granskar socialförsäkringen respektive arbetslöshetsförsäkringen. Även analysverksamheterna vid Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Skolverket är i delar näraliggande. Dessa myndigheter bedriver dock inte primärt forskning. Den mest näraliggande verksamheten och i vissa fall överlappande verksamheten bedrivs i andra forskningsmiljöer, främst på universitet och högskolor, och då företrädesvis nationalekonomiskt inriktad sådan.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms IFAU:s uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Det finns en viss överlappning mellan Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, IAF:s, ISF:s och IFAU:s uppdrag och verksamhet som utredningen anser bör analyseras vidare för att se om det finns organisatoriska eller andra förändringar som kan öka nyttan och effektiviteten i de statliga åtagandena inom arbetslöshet- och socialförsäkringen.

1.1.3 Medlingsinstitutet

Föregångaren till Medlingsinstitutet var en förlikningsverksamhet, Statens förlikningsmannarexpedition, som startade år 1906. Under 1900-talet hade myndigheten lite olika organisatorisk tillhörighet. Ansvarsfördelningen mellan förlikningsmannarexpeditionen och regeringen var inte helt klar, då båda kunde utse medlare.

Från ett starkt centraliserat lönebildningssystem under 1950- och 60-talen under en period med god samhällsekonomisk tillväxt och reallöneutveckling genomgick svensk arbetsmarknad under 1970- och 80-talen stora förändringar såväl samhällsekonomiskt som politiskt och i fråga om partsrelationerna på arbetsmarknaden. Det sätt på vilket lönebildningen fungerade under dessa decennier medförde stora nominella lönepåslag men ringa eller inga reala löneökningar samt problem avseende internationell konkurrenskraft och för samhällsekonomin. Med början i slutet av 1980-talet och in på 1990-talet gjordes politiska försök att få arbetsmarknadens parter att enas om nya och bättre fungerande former för lönebildningen. År 1997 enades parterna inom industrin om Industriavtalet som innebar ett större och mer samlat grepp om lönebildningsprocessen i den sektorn, med såväl konkurrenskraftsfrågor som reallöneutveckling i förgrunden, ett grepp som avsågs få effekter även utanför den egna sektorn. Vid denna tid påbörjades också ett utredningsarbete som syftade till att få till stånd ett mer ändamålsenligt utformat uppdrag till den statliga medlingsinstitutionen och ett system som gjorde vägen till arbetsmarknadskonflikter något trögare. Inrättandet av Medlingsinstitutet år 2000, som då ersatte Statens förlikningsmannarexpedition, och det samtida införandet av nya regler för medling i arbetstvister innebar slutpunkten på en process som kan sägas ha inletts redan vid 1990-talets början.

Uppgifter och verksamhet

Medlingsinstitutets uppdrag följer av §§ 46 – 53 lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet. Därutöver anges myndighetens uppgifter i förordningen (1976:826) om medling i arbetstvister och förordningen (2007:912) med instruktion för Medlingsinstitutet. Medlingsinstitutet, som lyder under Arbetsmarknadsdepartementet, har enligt sin instruktion i uppgift att verka för en väl fungerande

lönebildning, ansvara för medling i arbetstvister och vara statistikansvarig myndighet för den officiella lönestatistiken.

Inom ramen för uppgiften att verka för en väl fungerande lönebildning för myndigheten samtal och har möten med arbetsmarknadens parter, bland annat om de samhällsekonomiska förutsättningarna för lönebildningen. Vidare anordnar myndigheten seminarier och konferenser samt publicerar rapporter som behandlar lönebildning. Till uppdraget i denna del hör också att tillvarata och upprätthålla den samsyn som finns på arbetsmarknaden om den internationellt konkurrensutsatta sektorns lönenormerande roll.

Inom ramen medlingsuppdraget utser Medlingsinstitutet medlare i förhandlingar om kollektivavtal. I tvister mellan förbundsparter, det vill säga när en arbetsgivarorganisation och ett fackförbund förhandlar om kollektivavtal om löner och allmänna anställningsvillkor, utses så kallade särskilda medlare. Medlingsinstitutet har ett trettio-tal personer till sitt förfogande, vilka är beredda att åta sig uppdrag som särskilda medlare.

Myndigheten ansvarar också för den officiella lönestatistiken. Det är Statistiska centralbyrån (SCB) som på uppdrag av Medlingsinstitutets producerar statistiken medan myndigheten själv bearbetar, analyserar och publicerar statistiken. I denna statistik ingår den månadsvisa konjunkturlönestatistiken som mäter löneökningstakten för ekonomin, men också uppdelad i sektorer och branscher; den årsvisa lönestrukturstatistiken som ligger till grund för analyser av löneskillnader mellan kvinnor och män samt statistik som samlas in på uppdrag av den europeiska statistikmyndigheten Eurostat. Myndigheteten har också i uppdrag att analysera löneutvecklingen från ett jämställdhetsperspektiv.

Samverkan med andra myndigheter

Medlingsinstitutet har, inom ramen för sitt ansvar för den officiella statistiken, ett omfattande samarbete med SCB som producerar statistiken på uppdrag av institutet. Samarbetet regleras främst i fleråriga överenskommelser, i vilka både omfattningen av produktionsarbetet och den ersättning som Medlingsinstitutet betalar SCB ingår.

Vid framställning av den officiella lönestrukturstatistiken samarbetar också Medlingsinstitutet med arbetsmarknadens parter. Merparten av materialet samlas in av arbetsmarknadens parter (arbetsgivarsidan) som mot ersättning från myndigheten ställer det till förfogande för framställning av officiell statistik.

Vidare medverkar myndigheten tillsammans med andra myndigheter i SCB:s juristnätverk där bland annat aktuella frågor om data-skydd och statistiksekretess diskuteras.

Konjunkturinstitutet tar fram lönebildningsrapporter och bestämmer utformningen av rapporterna i samråd med Medlingsinstitutet. Tidpunkten för publicering sätts med hänsyn till parternas avtalsförhandlingar.

Vidare utformar institutet särskilda statistikunderlag som bland annat Riksbanken, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet tar del av och använder för att analysera löneutvecklingen och göra prognoser. Vidare bistår Medlingsinstitutet vid behov med expertis angående statistikutfallen.

Myndigheten ska i sina överläggningar med arbetsmarknadens parter bland annat fästa uppmärksamheten på att de centrala kollektivavtalen konstrueras så att de främjar lokala parter arbete med lönefrågor ur ett jämställdhetsperspektiv och i detta arbete samråda med Diskrimineringsombudsmannen (DO).

I oktober 2024 beslutades ett tillägg i myndighetens instruktion som innebär att Medlingsinstitutet ska svara för inrapportering av uppgifter till EU-kommissionen i enlighet med EU:s s.k. minimilönedirektiv.

Slutligen har myndigheten bistått Arbetsmarknadsdepartementet i förhandlingsarbetet gällande förslag till nya rättsakter inom EU.

Fakta om Medlingsinstitutet

Myndigheten har sitt säte i Stockholm och är en enrådighetsmyndighet under Arbetsmarknadsdepartementet. Arbetsstyrkan uppgick år 2023 till motsvarande 12 årsarbetskrafter. Den verksamhet som myndigheten bedriver finansieras i allt väsentligt med anslag. 2023 uppgick myndighetens totala verksamhetskostnader till knappt 54 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personalkostnader 38 procent, lokalkostnader drygt 2 procent och övriga driftskostnader

59 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick till 4,4 miljoner kronor år 2023.

Myndigheten är ansluten till Statens servicecenter för löneadministrationen och har dessutom anslutit sig till SSC:s ekonomiadministrativa tjänster. Vidare har myndigheten ett samverkansavtal med Försäkringskassan om molntjänsterna SAFOS Mötestjänst för videomöten och chattfunktioner samt SAFOS Samarbetsplattform som främst används för filöverföring.

Tabell 3 Intäkter, kostnader m.m. för Medlingsinstitutet åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	55 866	56 018	52 124
Avgifter och andra ersättningar	0	3	122
Bidrag	33	822	1242
Finansiella intäkter	0	52	326
Summa	55 899	56 895	53 814
Verksamhetens kostnader			
Personal	15 863	16 531	20 375
Lokaler	1 190	1 304	1 337
Övriga driftskostnader	38 531	38 794	31 776
Finansiella kostnader	0	6	33
Avskrivningar/nedskrivningar	314	260	294
Summa	55 899	56 895	53 814
Personal			
Årsarbetskrafter	11	10	12
Driftskostnad per årsarbetskraft	5 053	5 663	4 457
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 442	1 653	1 698
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	108	130	111

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av motiv för det statliga åtagandet för Medlingsinstitutet

Är Medlingsinstitutets uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Det finns både effektivitetsskäl och rättvise-/fördelningspolitiska skäl för det offentliga åtagandet inom arbetsmarknadsområdet. Medlingsinstitutets uppgifter kopplar i huvudsak till det skäl som handlar om att åstadkomma en väl fungerande arbetsmarknad genom en väl fungerande lönebildning. Myndighetens verksamheter bidrar på olika sätt till detta.

Myndigheten bildades i slutet av 1990-talet för att den svenska arbetsmarknaden under flera årtionden inte haft en väl fungerande lönebildning. Under de snart 25 år som gått sedan myndighetens inrättande har samhälle och arbetsmarknad genomgått stora förändringar. Givet att lönebildningen de senaste decennierna varit mer väl fungerande i meningen att den tidigare inflationsdrivande lönebildningen inte längre framstår som ett problem på samma sätt som tidigare framstår detta motiv i dag inte som lika starkt.

Men de motiv, ytterst syftande till en lönebildning i samhälls-ekonomisk balans, som låg till grund för myndighetens uppdrag är alltså giltiga. Inte minst i ljuset av den globala inflationsupp-gång som präglade de senaste åren. Likaså torde de verktyg som myndigheten har till sitt förfogande och de regler som styr verksamheten fortsatt över lag vara väl lämpade för uppgiften. Bedömningen är således att myndighetens uppgift är ett motiverat statligt åtagande som fortfarande är relevant.

Finns det andra myndigheter som när näralliggande eller överlappande uppgifter?

Det finns ingen annan myndighet som på ett övergripande plan ska verka för en väl fungerande lönebildning på den svenska arbetsmarknaden eller medla brett vid konflikter. I den delen kan utredningen inte se att det finns andra myndigheter med näralliggande eller överlappande verksamhet. När det gäller Medlingsinstitutets statistikuppdrag är det näralliggande med SCB:s motsvarande uppdrag. Att ansvaret för den officiella lönestatistiken ligger på Medlings-

institutet hänger dock ihop med dess betydelse för uppdraget att verka för en väl fungerande lönebildning.

Utredningen har övervägt om en medlingsfunktion kopplad till arbetsmarknadens parter – ett fristående råd – med uppgift att medla vid konflikter skulle kunna vara ett alternativ till Medlingsinstitutet. Detta skulle kunna ha fördelen att arbetsmarknadens parter får ett större ansvar att på egen hand hantera konflikter och i sista hand överlåta till det fristående rådet att medla i händelse av konflikt. I en viss mening kan man säga att en sådan lösning är mer i linje med den svenska arbetsmarknadsmodellen där parterna utan inblandning från staten ansvarar för lönebildningen. Nackdelen som utredningen ser det är att ett fristående råd kan ha svårt att vara oberoende i förhållande till arbetsmarknadens parter på samma sätt som Medlingsinstitutet. Utredningen bedömer att nackdelen överväger och har därför inte analyserat alternativet vidare.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms Medlingsinstitutets uppdrag och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande och givet myndighetens unika roll, så analyseras myndigheten inte vidare.

1.1.4 Arbetsgivarverket

Den svenska arbetsmarknaden har varit och är hela i tiden utveckling i många olika avseenden. År 1965 fick till exempel offentliganställda tjänstemän samma rättigheter att förhandla om kollektivavtal och tillgripa stridsåtgärder som övriga arbetstagare på arbetsmarknaden. I och med detta flyttades frågor som löneavtal med mera från Regeringskansliet till en nybildad stabsmyndighet, Statens avtalsverk, som gavs rätt att förhandla om och teckna kollektivavtal i statens namn. Över tid fick de enskilda myndigheterna ett större inflytande över och ansvar för löneförhandlingarna. År 1979 ombildades Statens avtalsverk till Statens arbetsgivarverk, som förutom löneavtalsfrågorna fick i uppgift att samordna hela den statliga arbetsgivarpolitiken. Från och med budgetåret 1993/94 är ramanslag den normala anslagsformen för statliga myndigheter. Systemet innebär att myndigheterna inom en given kostnadsram har stora befogenheter att bestämma hur

medel ska användas för bland annat verksamhetens kompetensförsörjning. Ramanslagssystemet skapade förutsättningar för en ny ansvarsfördelning inom arbetsgivarpolitiken, där arbetsgivaransvaret och ansvaret för kostnadsökningar på grund av avtal följs åt och kan utkrävas på den nivå där avtalet har träffats. Något som kom till uttryck genom 1994 års delegering av arbetsgivarpolitiken till respektive myndighetschef.

När Arbetsgivarverket bildades i sin nuvarande form år 1994 var ett huvudsyfte att, i linje med den svenska arbetsmarknadsmodellen, skapa en från statsmakten i praktiken fristående arbetsgivarorganisation. Arbetsgivarverket skulle finansieras med avgifter från myndigheterna och arbeta på deras uppdrag. I samband med reformen samma år som innebar ett till myndigheterna delegerat arbetsgivaransvar, delegerade regeringen även rätten att självständigt sluta kollektivavtal till det nybildade Arbetsgivarverket. Man tog därigenom bort kravet på ett politiskt godkännande för att ett centralt kollektivavtal skulle bli giltigt. Undantaget var det så kallade Huvudavtalet som reglerar hur kollektivavtal får slutas på det statliga avtalsområdet och mellan vilka parter. Genom delegeringen skulle myndigheterna nu ta det fulla ansvaret för arbetsgivarpolitiken i staten – både enskilt och gemensamt som medlemmar inom ramen för sin arbetsgivarorganisation.

Verksamhet och uppgifter

Arbetsgivarverket är i dag en arbetsgivarorganisation med cirka 250 medlemmar, varav merparten är myndigheter men också affärsverk samt några andra arbetsgivare med anknytning till statlig verksamhet. Arbetsgivarverket är en förvaltningsmyndighet för statliga arbetsgivarfrågor och en sammanslutning av statliga arbetsgivare och sådana icke-statliga arbetsgivare. Myndighetens uppgift enligt instruktionen kan sammanfattas i följande punkter:

- ansvara för centrala förhandlingar med de fackliga organisationerna,
- företräda staten i arbetstvister,
- utveckla och samordna den statliga arbetsgivarpolitiken genom samverkan med medlemmarna,

- svara för sådan information, rådgivning och utbildning som arbetsgivare på det statliga området behöver.

För att fullgöra sina uppgifter bedriver myndigheten ett antal olika verksamheter. En central del av verksamheten består av förhandlingar rörande de statliga kollektivavtalen. En annan del av verksamheten består av olika medlemsaktiviteter. Att representera medlemmarna i tvister och domstolsförhandlingar är också en del av verksamheten.

Samverkan med andra myndigheter

Myndighetens uppdrag som arbetsgivarorganisation innebär ett samordnings- och utvecklingsuppdrag av den statliga arbetsgivarpolitiken som omfattar alla medlemmar, både obligatoriska medlemsmyndigheter och frivilliga medlemmar. Samverkan med medlemmarna sker dels inom ramen för Arbetsgivarverkets formella besluts- och inflytandestruktur, dels vid andra medlemsaktiviteter som nätverk och utbildningar men också möten där medlemmarna ingår i till exempel referensgrupper i gemensamma utvecklingsarbeten.

Därutöver såväl initierar som medverkar Arbetsgivarverket i en rad samarbeten med olika aktörer, både nationellt och internationellt, i syfte att som arbetsgivarorganisation stödja utvecklingen av den statliga arbetsgivarpolitiken.

Till exempel finns etablerade samarbeten med de myndigheter som också har uppdrag gentemot arbetsmarknadens parter som Arbetsmiljöverket, Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, Försäkringskassan, Diskrimineringsombudsmannen, Arbetsdomstolen och Medlingsinstitutet.

Arbetsgivarverket producerar den partsgemensamma lönestatistiken på det statliga avtalsområdet, som bygger på en totalundersökning från alla medlemmar. Denna statistik säljer Arbetsgivarverket till Medlingsinstitutet som har det samlade statistikansvaret lönestatistiken för svensk arbetsmarknad. Eftersom det inte finns något förhandlingsordningsavtal för statlig sektor är det Medlingsinstitutet som utser medlare om förhandlingarna mellan Arbetsgivarverket och någon central motpart strandar.

Arbetsgivarverket har även utifrån rollen som arbetsgivarorganisation ett nära samarbete med Statens tjänstepensionsverk (SPV) vad gäller deras administration av de kollektivavtalade tjänstepensionsavtalen. Detsamma finns med Statens servicecenter (SSC) vad gäller deras uppdrag att sälja administrativt stöd för att hantera lön- och villkor i enlighet med de centrala kollektivavtal Arbetsgivarverket slutit. Även med Statskontoret finns samarbeten kring olika frågor, till exempel hjälp med den kommunikativa spridningen till myndigheterna av den grundläggande utbildningen för statsanställda.

Andra exempel på samarbeten är kontinuerliga kontakter och möten med företrädare för Sveriges kommuner och regioner (SKR) och Svenskt Näringsliv. Arbetsgivarverket driver också tillsammans med de tre centrala arbetstagarorganisationerna inom statlig sektor Partsrådet i syfte att utveckla stöd i olika arbetsgivarfrågor till lokala parter hos medlemsarbetsgivarna.

I ett internationellt perspektiv kan nämnas att Arbetsgivarverket tillsammans med SKR företräder Sverige i samarbetet mellan arbetsmarknadens parter på EU-nivå i den så kallade sociala dialogen inom ramen för EU:s arbetsgivarorganisation för offentligt styrda eller ägda arbetsgivare SGI Europé. Arbetsgivarverket representerar också Sverige tillsammans med Statskontoret i European Public Administrations Network (EUPAN) som är ett nätverk för statliga förvaltningschefer kring bland annat HR-frågor.

Fakta om Arbetsgivarverket

Arbetsgivarverket är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en arbetsstyrka motsvarande knappt 70 årsarbetskrafter. Arbetsgivarverket är en myndighet under Finansdepartementet och leds av ett Arbetsgivarkollegium. Chefer för myndigheter som lyder omedelbart under regeringen och som anställts av regeringen är ledamöter i arbetsgivarkollegiet. Regeringen utser övriga ledamöter i arbetsgivarkollegiet.⁸

Myndigheten har en styrelse som utses av regeringen på förslag av Arbetsgivarkollegiet. Styrelsen består av högst av 15 ledamöter (medlemschefer). Styrelsen anställer i sin tur myndighetens generaldirektör som också är ledamot i styrelsen. Arbetsgivarkollegiet

---

⁸ Förordning (2007:829) med instruktion för Arbetsgivarverket.

beslutar, som myndighetens högsta beslutande organ, bland annat om inriktning, hur de statliga arbetsgivarna gemensamt ska agera och om medlemsavgifter.

Till skillnad från det stora flertalet myndigheter är verksamheten inte finansierad med anslag utan finansieras huvudsakligen genom medlemsavgifter. Myndigheternas medlemsavgift beräknas som andel av respektive medlems bruttolönesumma. Som framgår av tabell 4 uppgick år 2023 de totala medlemsavgifterna till drygt 126 miljoner vilket utgjorde en dominerande andel av de totala intäkterna. Av de totala kostnaderna utgjorde personalkostnader 73 procent, lokalkostnader 10 procent och övriga driftskostnader 16 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick 2023 till 1,9 miljoner kronor.

Tabell 4 Intäkter, kostnader m.m. för Arbetsgivarverket åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Avgifter och andra ersättningar	114 695	120 191	124 579
Bidrag	43	105	39
Finansiella intäkter	0	319	1445
Summa	114 738	120 615	126 063
Verksamhetens kostnader			
Personal	77 867	84 905	91 353
Lokaler	12 882	13 856	13 704
Övriga driftskostnader	12 407	16 504	20 359
Finansiella kostnader	2	48	272
Avskrivningar/nedskrivningar	1 163	1 150	1 920
Summa	114 738	120 615	126 063
Personal			
Årsarbetskrafter	60	64	66
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 719	1 801	1 900
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 298	1 327	1 384
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	215	217	208

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av motiven för det offentliga åtagandet för Arbetsgivarverket

Är Arbetsgivarverkets uppgift och verksamhet ett motiverat offentligt åtagande?

Antalet arbetstagare på den svenska arbetsmarknaden var år 2023 drygt 5,2 miljoner (avser totalt antal inom privat och offentlig sektor). Ett utmärkande drag för den svenska arbetsmarknaden är att kollektivavtal som reglerar löner och andra anställningsvillkor förhandlas fram mellan arbetsmarknadens parter, dvs. arbetsgivarorganisationer och arbetstagarnas fackliga organisationer. Denna svenska modell syftar till att åstadkomma en så väl fungerande arbetsmarknad som möjligt samhällsekonomiskt sett och utifrån att svenskt näringsliv ska kunna vara konkurrenskraftigt internationellt. Arbetsgivarverket är den statliga sektorns arbetsgivarorganisation.

Den verksamhet och den uppgift myndigheten bedriver respektive har är således en del i den svenska arbetsmarknadsmodellen och är därför ut detta perspektiv ett motiverat statligt åtagande. Vidare bedöms de överväganden som låg till grund för myndighetens bildande fortfarande vara giltiga motiv givet att modellen för avtalsförhandlingar fortfarande är rådande på den svenska arbetsmarknaden. Så länge regeringen vill stå fast vid denna modell är motiven för Arbetsgivarverket som fristående arbetsgivarorganisation fortsatt giltiga.

Rent generellt kan också tilläggas att med de snabba förändringar som sker på arbetsmarknaden både nationellt och internationellt finns fortsatt behov av en samordnad och relevant statlig arbetsgivarpolitik. Att genom kollektivavtal kunna tillhandahålla verksamhetsanpassade lösningar har över tid blivit allt viktigare för de statliga arbetsgivarnas attraktivitet. Motivet för en medlemsdriven arbetsgivarorganisation utifrån behovet att säkra kompetensförsörjningen har därigenom blivit alltmer framträdande.

Finns det andra myndigheter med näraliggande uppgifter eller verksamhet?

Givet myndighetens unika konstruktion som en medlemsfinansierad organisation för statliga myndigheter med uppgift att teckna kollektivavtal för de statliga myndigheterna finns det inte någon annan myndighet med näraliggande eller överlappande verksamhet.

Samlad bedömning

Arbetsgivarverkets uppgifter och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande och det finns inga andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter eller verksamhet. Utredningen finner det därför inte motiverat att analysera myndigheten vidare.

1.2 Socialförsäkringsområdet⁹

Övergripande om socialförsäkringsområdet

Socialförsäkringssystemet är en central komponent i det svenska välfärdssystemet. Systemet består av ett drygt 50-tal ersättningar och bidrag, alltifrån barnbidrag, sjukpenning till allmän ålderspension. De totala utbetalningarna från systemet i sin helhet uppgick år 2023 till knappt 690 miljarder kronor fördelat på 438 miljarder kronor för pensionsrelaterade ersättningar som administreras av Pensionsmyndigheten och 249 miljarder kronor för ersättningar och bidrag som administreras av Försäkringskassan. De totala administrationskostnaderna för systemet uppgick samma år till 10 miljarder kronor för Försäkringskassan och 2 miljarder kronor för Pensionsmyndigheten.

Socialförsäkringarna omfattar utgiftsområdena 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn i statens budget. För stora delar av ålderspensionssystemet gäller att det ligger utanför statsbudgeten. De övergripande mål som gäller för socialförsäkringssystemet kan sammanfattas i:

---

⁹ I detta avsnitt återfinns Inspektionen för socialförsäkringen.

- Målet avseende ekonomisk trygghet för familjer och barn är att den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer samt minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan hushåll med och utan barn. Den ekonomiska familjepolitiken ska även bidra till ett jämställt föräldraskap.
- Målet avseende ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning är att frånvaron från arbete ska ligga på en långsiktigt stabil och låg nivå. Mer specifikt innebär detta att sjukfrånvaron inte ska variera mer än inom ramen för normala säsongsvariationer, att sakliga regionala skillnader i sjukfrånvaron inte ska förekomma samt att skillnaden i sjukfrånvaro mellan kvinnor och män ska minska.
- Målet om ekonomiska trygghet vid ålderdom är att de pensionsrelaterade förmånerna ska bidra till en god ekonomisk standard för kvinnor och män, såväl ensamstående som sammanboende, med låg eller ingen inkomstgrundad pension.

Socialdepartementet ansvarar för socialförsäkringarna och har primärt tre myndigheter till sitt förfogande:

- *Pensionsmyndigheten* som har i uppdrag är att administrera och betala ut den allmänna pensionen, men också att ge såväl generell som individuell information om pensionen.
- *Försäkringskassan* som har i uppdrag är att administrera de delar av socialförsäkringen som ger ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning eller för barnfamiljer.
- *Inspektionen för socialförsäkringen* som har i uppdrag att genom systemtillsyn och effektivitetsgranskning stärka rättssäkerheten och effektiviteten inom socialförsäkringssystemet och skapa ökad tilltro hos medborgarna.

Det finns ett flertal motiv bakom det offentliga åtagandet inom socialförsäkringen

I de flesta utvecklade och rika länder har sociala försäkringar, pensioner, sjuk- och arbetslöshetsförsäkringar med mera vuxit kraftigt i omfattning över tid, framför allt om man ser över en längre tidsperiod. Begreppet socialförsäkring syftar på att det offentliga tagit på sig att tillhandahålla olika typer av försäkringar. Exempelvis mot inkomstbortfall till följd av ålderdom som gör att många människor inte kan arbeta, mot inkomstbortfall till följd av arbetslöshet, mot inkomstbortfall till följd av sjukdom som gör att individen inte kan arbeta. Utmärkande för socialförsäkringar är att de är försäkringar i den mening att de ger skydd i samband med "händelser"/"olyckor" men att de till skillnad från privata försäkringar inte på samma sätt bygger på försäkringsmässiga principer. En annan skillnad är att de i stor utsträckning finansieras med obligatoriska avgifter.

Att denna typ av offentligt tillhandahållna försäkringar vuxit fram kan ses som svar på marknadsmisslyckanden i form av "saknade marknader", som dels beror på att de förutsättningar som privata försäkringsmarknader baseras på: oberoende risker och kända eller beräkningsbara sannolikheter för skada inte föreligger, dels på att det finns asymmetrisk information mellan försäkringsgivare och försäkringstagare.

Men det finns även starka rättvise- eller fördelningspolitiska skäl bakom socialförsäkringarna. Exempelvis kan den svenska föräldraförsäkringen (barnbidrag, föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning) ses utifrån detta perspektiv.

Slutligen kan förekomsten av socialförsäkringar förstås utifrån merit goods/merit bads perspektivet. I utvecklade och demokratiska samhällen finns det en stark motvilja mot att människor av olika skäl ska tvingas leva i armod, även om detta är ett resultat av handlingar som individer själv orsakat, exempelvis genom att inte under arbetslivet ha sparat för att kunna försörja sig på äldre dagar. Det finns således starka skäl för socialförsäkringar: de erbjuder skydd mot risker som arbetslivet har och där privata försäkringslösningar inte skulle räcka till, de innefattar alla medborgare och har i regel omfördelade inbyggda komponenter och bedöms därtill ofta kunna administreras till relativt låga kostnader.

1.2.1 Inspektionen för socialförsäkringen

Fram till år 2005 administrerades de svenska socialförsäkringarna av de allmänna försäkringskassorna, vars verksamhet Riksförsäkringsverket (RFV) utövade tillsyn över. RFV hade till uppgift att verka för att de allmänna försäkringskassorna tillämpade de olika ersättnings- och bidragssystemen likformigt och rättssäkert. RFV genomförde också utvärderingar och analyser både när det gäller socialförsäkringens effekter i samhället och när det gäller de allmänna försäkringskassornas inre effektivitet och organisering i regeringsuppdrag och i egeninitierade projekt. RFV ansvarade också för ekonomistyrningen av försäkringskassorna. Genom bildandet av en myndighet Försäkringskassan avskaffades de allmänna försäkringskassorna och RFV.

Som en konsekvens saknades en funktion för kontroll, granskning och oberoende utvärdering av socialförsäkringsadministrationen. En utredning fick i uppdrag att föreslå hur en funktion för systemtillsyn och effektivitetsgranskning av socialförsäkringsområdet skulle kunna organiseras. I betänkandet *21+1? En ny myndighet för tillsyn och effektivitetsgranskning av socialförsäkringen* föreslogs att en ny myndighet skulle inrättas (SOU 2008:10). Utredningen konstaterade att det fanns ett tydligt behov av en extern och oberoende granskningsmyndighet med såväl bred och djup sakkompetens som utför systematisk och löpande granskning inom socialförsäkringsområdet. Vidare framhölls att den enskilt viktigaste faktorn för detta är omfattningen av socialförsäkringsystemet som står för en betydande andel av statens samlade utgifter och vars beslut många gånger har stor betydelse för enskildas grundläggande försörjningsvillkor. En fristående myndighet skulle skapa goda förutsättningar för genomslag, effektivitet och tydlighet. Signalvärdet av en oberoende funktion för att granska socialförsäkringen i syfte att stärka förtroendet för socialförsäkringen skulle begränsas av att organisera verksamheten i en befintlig myndighet. Samtidigt framhöll utredningen att det långsiktigt vore angeläget att trygghetssystemen skulle ses som ett sammanhållet system, med korsvisa beroendeförhållanden. Det skulle, enligt utredningen, vara lämpligt med tillsyn och granskning som utövas samlat över

systemen. Ett sådant förslag låg dock utanför ramarna för utredningens uppdrag.¹⁰

Den nya myndigheten, Inspektionen för socialförsäkringen (ISF), startade sin verksamhet 2009. Motivet bakom bildandet var nödvändigheten att med en oberoende tillsyn över socialförsäkringsområdet öka medborgarnas tilltro till att socialförsäkringen hanteras rättssäkert och effektivt. Administrationen ska även ske till en så låg kostnad som möjligt och måste därför utvärderas och prövas för att nå bästa resultat.

Uppgifter och verksamhet

Av ISF:s instruktion framgår att myndigheten har till uppgift att värna rättssäkerheten och effektiviteten inom socialförsäkringsområdet, vilket ska göras genom så kallad systemtillsyn och effektivitetsgranskning. De primära granskningsobjekten är Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens verksamheter som huvudsakligen handlar om att administrera socialförsäkringens olika ersättningsarna och bidrag. Vidare ingår att granska beslut om pensionsgrundande inkomst som Skatteverket administrerar.

ISF får enligt instruktionen granska andra aktörers verksamhet, om denna verksamhet gränsar till socialförsäkringsområdet. Det kan till exempel handla om hälso- och sjukvården som utfärdar läkarintyg för sjukskrivning eller tjänstepensionsföretag. Myndigheten kan dessutom granska samverkansinsatser som har anknytning till socialförsäkringsområdet. Det kan till exempel handla om samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen eller rehabiliteringsinsatser som finansieras av samordningsförbund.

Med systemtillsyn avses granskning av om tillsynsobjektens egna system för styrning och kontroll säkerställer att myndigheterna tillämpar socialförsäkringens regler korrekt och enhetligt. ISF har inom ramen för systemtillsynen i uppdrag att värna både den formella och den materiella rättssäkerheten. Vid sidan av att granska rättssäkerhet genom systemtillsyn är en central del i myndigheten att genom effektivitetsgranskning granska effektiviteten i socialförsäkringen. Därvid är två viktiga förutsättningar att de resurser som tillförs

---

¹⁰ SOU 2008:10. 21 + 1? *En ny myndighet för tillsyn och effektivitetsgranskning av socialförsäkringen.* s. 15.

socialförsäkringen leder till att uppsatta mål och intentioner inom socialförsäkringsområdet uppnås samt att de myndigheter som administrerar socialförsäkringen hanterar sina resurser på ett effektivt sätt. I effektivitetsgranskningar granskar ISF därför måluppfyllelse och administrativ effektivitet.

ISF lämnar vanligen rekommendationer i sina rapporter. Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten är skyldiga att skriftligen till regeringen kommentera ISF:s rapporter och redovisa eventuella åtgärder de tänker vidta med anledning av rapporten.¹¹ ISF granskar inte enskilda ärenden och har inte heller, i jämförelse med IAF, några sanktionsmöjligheter eller någon normerande funktion.

ISF:s granskningsverksamhet är indelad i fyra enheter som främst ansvarar för omvärldsbevakning och identifiering av egeninitierade granskningsprojekt inom sitt sakområde men även övergripande granskningsfrågor som exempelvis styrning, digitalisering och jämställdhet. Dessa enheter är:

- Enheten för pension,
- Enheten för varaktigt nedsatt arbetsförmåga och funktionsvariation,
- Enheten för tillfälligt nedsatt arbetsförmåga,
- Enheten för barn, familj och tandvård.

På enheterna finns kompetenser inom exempelvis kvalitativ och kvantitativ metod samt juridik. Enheterna används som forum för diskussioner om omvärldsbevakning och idégenerering men också som bollplank i pågående projekt.

Sedan den 2023 får ISF enligt sin instruktion, i de fall det är nödvändigt, bedriva den forskning som behövs för att ISF ska kunna fullgöra sina uppgifter. ISF kan, under de nämnda förutsättningarna, använda forskning som metod för att utföra systemtillsyn eller effektivitetsgranskning.

Riksdagen har fattat beslut om en registerlag för ISF som börjar gälla från och med 1 januari 2025.¹² Lagen syftar till att ge ISF möjlighet att behandla personuppgifter när det är nödvändigt för att

---

¹¹ 3a§ förordning (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan och 3a§ förordning (2009:1173) med instruktion för Pensionsmyndigheten. För Pensionsmyndighetens räkning gäller från den 1 april 2024 en svarstid om åtta veckor.

¹² Prop. 2023/24:146, bet. 2024/25:SfU7, rskr. 2024/25:11.

utföra sitt uppdrag på ett ändamålsenligt sätt samtidigt som behovet av skydd för enskildas personliga integritet tillgodoses.

Samverkan med andra myndigheter

Enligt instruktionen ska ISF samverka med andra tillsynsmyndigheter som kan komma att beröras av verksamheten. Detta tolkas av myndigheten brett, dvs. det gäller också den typ av verksamhet som inte utgör tillsyn. Sådan samverkan bedrivs i olika breda samverkansforum som till exempel Tillsynsforum, Nätverket för analysmyndigheter och olika nätverk för dataskyddsombud.

Samverkan bedrivs också i enskilda granskningar när andra analys- och tillsynsmyndigheters verksamheter berörs i någon utsträckning. Formerna för sådan samverkan bestäms i varje enskilt fall. I några fall kan också anges i uppdrag till myndigheten att någon form av samverkan med andra myndigheter ska ske.

ISF har också från tid till annan haft mer löpande samverkan med enskilda andra myndigheter med liknande uppdrag i syfte att dela erfarenheter kring angelägna utvecklingsområden, exempelvis IAF och BRÅ.

Samverkan sker också i olika forum med andra myndigheter i Västra Götalandsregionen med huvudsaklig inriktning på frågor inom stödverksamheten. Samverkan sker kring personalresurser vid vakanser, samordnar kompetensutveckling och kompetensväxling mellan myndigheterna, samt samverkar kring lån av lokaler.

Fakta om ISF

ISF är en enrådgivningsmyndighet under Socialdepartementet och är sedan år 2019 lokaliserad till Göteborg. År 2023 uppgick personalstyrkan till motsvarande 45 årsarbetskrafter. Som framgår av tabell 5 finansieras verksamheten, som samma år kostade drygt 71 miljoner kronor, i allt väsentligt med anslag. Av de totala kostnaderna utgjorde personalkostnader 73 procent, lokalkostnader 12 procent och övriga driftskostnader 13 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick detta år till knappt 1,6 miljoner kronor.

Tabell 5 Intäkter, kostnader m.m. för ISF åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	66 948	69 623	70 722
Avgifter och andra ersättningar	25	137	149
Bidrag	1 007	1 093	28
Finansiella intäkter	0	83	329
Summa	67 980	70 937	71 228
Verksamhetens kostnader			
Personal	49 486	52 240	52 064
Lokaler	7 220	8 111	8 618
Övriga driftskostnader	10 275	9 366	9 438
Finansiella kostnader	1	26	102
Avskrivningar/nedskrivningar	998	1 194	1 007
Summa	67 980	70 937	71 228
Personal			
Årsarbetskrafter	45	46	45
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 488	1 516	1 558
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 100	1 138	1 157
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	160	176	192

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för ISF

Är uppgiften och verksamheten motiverade offentliga åtaganden?

Som framgick i det föregående finns det motiv för det offentliga åtagandet inom socialförsäkringen utifrån samtliga tre kriterier. Socialförsäkringen är i dag administrerad av två stora myndigheter Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten. Mot bakgrund av de stora belopp som myndigheterna betalar ut, de betydande administrationskostnaderna men inte minst socialförsäkringens betydelse för medborgarna och vikten av att dessa känner förtroende för att systemet fungerar som det är tänkt har regeringen bedömt att det behövs en oberoende granskning av administrationen. Att svara för denna granskning är ISF:s uppgift. Med andra ord är ISF en viktig kugge i det stora maskineri som socialförsäkringen och dess administration utgör. Utifrån det perspektivet är verksamheten ett moti-

verat statligt åtagande. Vidare bedöms de överväganden som låg till grund för myndighetens bildande fortfarande vara giltiga.

Finns det näraliggande eller överlappande verksamhet med andra myndigheter?

Det finns myndigheter som bedriver näraliggande och i vissa fall överlappande verksamhet. IAF granskar till exempel Arbetsförmedlingens hantering av vissa socialförsäkringsförmåner som också faller inom ISF:s uppdrag. Vidare har både Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten analysavdelningar med uppgift att analysera både den egna administrationen och hur socialförsäkringen fungerar utifrån dess intentioner. Även IFAU kan inom ramen för sitt uppdrag genomföra utvärderingar av effekter av reformer inom socialförsäkringsadministrationen.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms ISF:s uppgifter och verksamhet vara motiverade statliga åtaganden. Omständigheterna att det finns visst överlapp i uppgifter och verksamhet med några andra myndigheter gör att utredningen anser att det finns anledning att analysera myndigheten vidare.

1.3 Området mänskliga rättigheter¹³

Övergripande om området mänskliga rättigheter

Flera av de mindre myndigheter som ingår i översynen verkar inom ett område som på ett eller annat sätt kan sägas tänga området mänskliga rättigheter. Det handlar främst om Institutet för mänskliga rättigheter, Diskrimineringsombudsmannen, Forum för levande historia och Myndigheten för delaktighet. Som en ingress till att beskriva och analysera det offentliga åtagandet på ett generellt plan inom detta breda område väljer utredningen här att ge en övergripande beskrivning. De Förenta nationernas, FN:s, deklaration

---

¹³ Följande mindre myndigheter återfinns i detta avsnitt: Institutet för mänskliga rättigheter, Diskrimineringsombudsmannen, Forum för levande historia, Myndigheten för delaktighet.

om mänskliga rättigheter tillkom år 1948 efter andra världskriget och den enorma förstörelse av länder, förlust av liv och mänskligt lidande samt övergrepp som följt i krigets spår. Deklarationen var ett uttryck för att på internationell nivå skapa en gemensam överenskommelse om universella och odelbara rättigheter så att något liknande inte skulle kunna ske i framtiden. FN:s generalförsamling antog 1948 en allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna. Den allmänna förklaringen består av 30 artiklar som gemensamt uttrycker de grundläggande och universella fri- och rättigheterna. Artiklarna behandlar både sådant som alla har rätt till, som frihet och utbildning, och sådant som alla har rätt att vara fri ifrån, som slaveri och tortyr. Men artiklarna behandlar också förbud mot diskriminering, som i Sverige återfinns i diskrimineringslagen. Lagen innehåller de sju diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning samt ålder.

År 2006 antog FN:s generalförsamling en internationell konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Konventionen utgjorde en fortsättning på arbetet inom FN för att få till stånd internationella regler om funktionshindrades personer rätt till delaktighet och jämlikhet. Konventionen syftade till att undanröja hinder för personer med funktionsnedsättning att åtnjuta sina mänskliga rättigheter.

Det finns flera mål för regeringens politik inom detta stora och centrala område, av vilka utredningen nämner några. Målet för politiken mot diskriminering är ett samhälle fritt från diskriminering. Målet för arbetet mot rasism utgår från det av regeringen beslutade målet för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott: ett strategiskt, effektivt och samlat arbete mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott i Sverige. Målet för arbetet med att stärka homo- och bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter utgår från det av regeringen beslutade övergripande målet för den nationella strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett sam-

hälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Motiven för det offentliga åtagandet inom området mänskliga rättigheter med mera är flera

I ett utvecklat demokratiskt samhälle där de mänskliga rättigheterna respekteras är människor fria att tycka och tänka vad de vill, är lika inför lagen, kan gifta sig med vem de vill, har rätt till arbete och en skälig levnadsstandard för sig och sina närstående. Samhället är också fritt från diskriminering och alla medborgare oavsett kön, etnicitet, ålder med mera har samma rättigheter och skyldigheter. För att uppnå detta samhälle, vilket är svårt och något som många länder i världen i praktiken misslyckas med, arbetar statsmakterna internationellt och nationellt på många olika sätt. I en viss mening handlar det om allt som skapar ett samhälle där de mänskliga rättigheterna efterlevs, vilket naturligtvis är stora och viktiga frågor som utredningen inte ska försöka ge oss på att besvara här. Här begränsar utredningen sig till att försöka förklara hur det offentliga åtagandet inom det mänskliga rättighetsområdet kan förstås utifrån den teoretiska referensram som används i denna utredning.

För det första skulle man kunna argumentera för att ett fritt demokratiskt samhälle där alla människor på lika villkor har möjlighet att skaffa sig utbildning, delta i arbetslivet och civilsamhället, investera i nya företag och testa idéer, där äganderätten respekteras och ingen diskrimineras med mera i en förlängning bidrar till både ökad konkurrens och ett ökat arbetskraftsutbud. Det bidrar till ökad samhällsekonomisk effektivitet och ekonomisk tillväxt. Med andra ord, det finns ett tydligt effektivitetsmotiv för statsmakterna att sträva efter att forma ett samhälle där de mänskliga rättigheterna respekteras.

För det andra kan man motivera arbetet med mänskliga rättigheter ur ett rättvise-/jämlikhetsperspektiv. Genom att arbeta för att alla individer oavsett etnisk bakgrund, kön, ålder, funktionsnedsättning med mera ska ha samma rättigheter och skyldigheter skapas förutsättningar för att alla människor ska kunna få det liv de önskar. Obligatorisk skolgång för alla flickor och pojkar kan ses som ett exempel på detta. Detsamma gäller likvärdig tillgång till vård och

omsorg för alla individer i samhället. Här kan det dock vara på sin plats att nämna avvägningen mellan effektivitet och rättvisa/jämlikhet som den samhällsekonomiska välfärdsteorin pekar på. I många länder, inklusive Sverige, finns det betydande klyftor vad gäller framför allt inkomst – där i regel samhällets elit har ett överflöd av det mesta medan många andra lever under motsatta livsbetingelser. Omfördelningspolitik är ett sätt att minska dessa skillnader. Samtidigt innebär detta, åtminstone på ett teoretiskt plan, att ett pris betalas för samhället i stort i termer av minskad samhällsekonomisk effektivitet. Hur denna avvägning på bästa sätt ska hanteras är mycket komplicerat. Men det är också på sin plats att nämna att länder med en någorlunda jämn inkomstfördelning tenderar att ha en högre ekonomisk tillväxt och därmed högre levnadsstandard än länder med större inkomstklyftor.

För tredje kan man argumentera för att statsmakternas strävan efter att samhälle där de mänskliga rättigheterna är uppfyllda är en slags ”merit good”. Återigen kan exemplet med obligatorisk skolgång tas som exempel. Beroende på till exempel kulturella faktorer kanske inte alla föräldrar skulle anse det vara lika viktigt att deras döttrar respektive söner får en utbildning, eller deltar i arbetslivet. För att motverka detta griper statsmakterna in.

1.3.1 Institutet för mänskliga rättigheter

Frågan om en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige har aktualiserats i ett antal offentliga utredningar och utvärderingar sedan 2010. Regeringen gjorde 2016 bedömningen att riksdagen borde vara huvudman för en institution för mänskliga rättigheter.¹⁴ En utredare fick i uppdrag att analysera om det vore lämpligt att en nationell institution för mänskliga rättigheter blev en del av Riksdagens ombudsmän (JO). Utredaren ansåg att det fanns såväl risker som praktiska hinder med att inrätta den nationella institutionen som en del av JO. Utredaren ansåg även att det borde vara uteslutet att tillföra ytterligare myndigheter under riksdagen enbart för att kunna erbjuda dem en från regeringen fristående ställning utan konstitutionell nytta för riksdagen själv.

---

¹⁴ Skr. 2016/17:29. *Regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter.*

2018 presenterades departementspromemorian *Förslag till en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige* (Ds. 2019:4) och 2021 överlämnade regeringen en proposition till riksdagen om inrättandet av Institutet för mänskliga rättigheter (IMR), (prop. 2020/21:143). Institutet inrättades den 1 januari 2022 genom lag (2021:642) om Institutet för mänskliga rättigheter.

Däremellan och i anslutning till den tredje omgången av den allmänna ländergranskningen av Sverige i FN:s råd för de mänskliga rättigheterna under 2020 tog den svenska regeringen emot och accepterade ett trettioital rekommendationer från olika medlemsstater i FN om att inrätta en nationell institution för mänskliga rättigheter i enlighet med FN:s principer för nationella institutioner för mänskliga rättigheter, de så kallade Parisprinciperna. Parisprinciperna innehåller förhållningsregler för stater som väljer att inrätta nationella institutioner för mänskliga rättigheter, bland annat med avseendet på regleringen, uppdraget, oberoendet, sammansättningen och arbetssätten.

För att säkerställa efterlevnaden av Parisprinciperna i länder som har åtagit sig att inrätta nationella institutioner för mänskliga rättigheter har det inrättats en särskild kommitté, Subcommittee on accreditation (SCA). SCA är kopplad till de nationella MR-institutionernas internationella samarbetsorganisation GANHRI (Global Alliance of National Human Rights Institutions). Om en institution bedöms infria Parisprinciperna rankas den som en A-statusinstitution. Andra institutioner erhåller så kallad B-status. GANHRI lämnar även rekommendationer om fortsatt arbete med implementering av Parisprinciperna i det land där institutionen har sitt säte. En förväntan finns att arbete sker med rekommendationerna inför den omprövning som äger rum vart femte år.

Den 23 oktober 2024 lämnade GANHRI besked om att Institutet för mänskliga rättigheter får A-status, vilket betyder att institutet lever upp till Parisprincipernas krav på att agera effektivt och oberoende från regeringen och andra aktörer i sitt uppdrag att främja och skydda de mänskliga rättigheterna i Sverige.

Inrättandet av institutet har också ett ursprung i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som för svensk del trädde i kraft i april 2009. Artikel 33 i konventionen kräver att konventionsstaten inrättar en oberoende bevaknings-

mekanism. Ett uppdrag som enligt 1 § 2 stycket lag (2021:642) om Institutet för mänskliga rättigheter tillfaller institutet.

Med andra ord, institutet etablerades i syfte att inrätta en oberoende svensk institution med en stark ställning och ett brett mandat att främja säkerställandet av mänskliga rättigheter i Sverige i enlighet med FN:s principer för nationella institutioner för mänskliga rättigheter, de så kallade Paris-principerna och den oberoende bevakningsmekanismen i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Syftet är tydligt inskrivet i förarbetena till lag (2021:642) om institutet för mänskliga rättigheter¹⁵ och motsvaras av internationella åtaganden.

Uppgift och verksamhet

Institutet har ett brett och oberoende mandat och ska främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna i Sverige. Det ska ske med utgångspunkt i regeringsformen, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen, den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR), Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EU:s rättighetsstadga), och andra för Sverige folkrättsligt bindande förpliktelser inom området mänskliga rättigheter. Institutet får föreslå för regeringen att Sveriges folkrättsliga åtaganden utvidgas inom området mänskliga rättigheter. Institutet ska däremot inte pröva enskilda klagomål om kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

Institutets uppgifter är att följa, undersöka och rapportera om hur de mänskliga rättigheterna respekteras och förverkligas i Sverige. Institutet ska lämna förslag till regeringen om de åtgärder som behövs för att säkerställa de mänskliga rättigheterna, ha kontakter med internationella organisationer och även i övrigt delta i internationellt samarbete. Institutet ska främja utbildning, forskning, kompetensutveckling, information och ökad medvetenhet om de mänskliga rättigheterna.

Institutet ska varje år lämna en rapport till regeringen om sina iakttagelser av utvecklingen inom området mänskliga rättigheter i Sverige.

---

¹⁵ Prop. 2020/21:143, bl.a. kapitel 4.4–4.6.

Institutet ska fullgöra de uppgifter som en oberoende nationell mekanism har enligt artikel 33.2 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (funktionsrättskonventionen). Den oberoende mekanismen ska främja, skydda och övervaka genomförandet av konventionen.

Av lagen om institutet framgår vidare att institutet inom ramen för sina uppgifter själv bestämmer sin organisation och den närmare inriktningen av sitt arbete och har därmed även en finansiell autonomi. Institutets oberoende är centralt för att kunna bidra till säkerställandet av de mänskliga rättigheterna i Sverige och leva upp till Parisprinciperna. Institutets mandat förstärktes ytterligare genom att en ny bestämmelse togs in i lagen om institutet. Bestämmelsen innebär att statliga förvaltningsmyndigheter, kommuner och regioner på begäran av institutet ska lämna uppgifter om vilka åtgärder som har vidtagits i den egna verksamheten för att säkerställa de mänskliga rättigheterna. Skyldigheten gäller inte för domstolsliknande nämnder eller sådana organ i förvaltningsmyndigheter som har domstolsliknande uppgifter. Skyldigheten gäller inte heller för Justitiekanslern eller Riksrevisionen. Lagändringen trädde i kraft den 1 september 2022.

Samverkan med andra myndigheter

Enligt 2 § 3 punkten i lag (2021:642) om institutet för mänskliga rättigheter ska institutet "... ha kontakter med internationella organisationer och även i övrigt ingå i internationellt samarbete."

Institutet har inga särskilt reglerade samarbeten beslutade genom instruktion eller regleringsbrev, vilket följer av 4 § i lagen (2021:642) om Institutet för mänskliga rättigheter om att institutet inom ramen för sina uppgifter själv bestämmer sin organisation och den närmare inriktningen av sitt arbete

Fakta om IMR

Myndigheten är lokaliserad till Lund och leds av en styrelse som ska bestå av institutets direktör och sju andra ledamöter. Direktören utses av styrelsen och de andra ledamöterna utses av regeringen, utifrån nomineringar från institutets råd för de mänskliga rättig-

heterna, Sveriges advokatsamfund och universitet och högskolor, för en tid om fem år. Styrelsen utser en ordförande och en vice ordförande inom sig. År 2023 hade institutet som fortfarande är under uppbyggnad en personalstyrka motsvarande 22 årsarbetskrafter. Verksamheten är finansierad med anslag. De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till knappt 41 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personal- respektive lokalkostnader 61 respektive 11 procent. Den totala driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till knappt 1,8 miljoner kronor.

Tabell 6 Intäkter, kostnader m.m. för IMR åren 2022–2023 (tkr)

	2022	2023
Verksamhetens intäkter		
Anslag	26 591	40 385
Avgifter och andra ersättningar	0	1
Bidrag	0	9
Finansiella intäkter	161	482
Summa	26 752	40 877
Verksamhetens kostnader		
Personal	13 979	25 025
Lokaler	3 856	4 432
Övriga driftskostnader	8 129	9 952
Finansiella kostnader	38	302
Avskrivningar/nedskrivningar	750	1 166
Summa	26 752	40 877
Personal		
Årsarbetskrafter	13	22
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 997	1 791
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 075	1 138
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	297	201

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för IMR

Är IMR:s uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Det offentliga åtagandet inom det breda området som mänskliga rättigheter utgör är omfattande. I en viss mening kan man förenklat säga att uppgiften att skapa ett gott och väl fungerande samhälle för alla medborgare är synonymt med att skapa ett samhälle där de mänskliga rättigheterna är uppfyllda. Utifrån den välfärdsteoretiska analysmodellen som utredningen använder kan detta åtagande motiveras såväl som ett sätt att korrigera marknadsmisslyckanden, åstadkomma rättvisa och ur perspektivet merit goods. IMR:s uppgift och verksamhet, som arbetar brett och övergripande med att säkerställa att Sverige lever upp till de mänskliga rättigheterna, fyller en viktig funktion i detta åtagande. Det bedöms således vara ett motiverat offentligt åtagande och ett statligt sådant med tanke på att det är ett rikstäckande arbete. Vidare följer institutets bildande och verksamhet av såväl svensk lag som ett flertal internationella konventioner som Sverige har anslutit sig till.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet?

I och med att området mänskliga rättigheter är så omfattande och inkluderar ett flertal olika områden är det naturligt att flera andra myndigheter, till exempel Diskrimineringsombudsmannen, Myndigheten för delaktighet, Forum för levande historia, Myndigheten för tillgängliga medier, har näraliggande uppgifter inom sina respektive uppdrag och ansvarsområden. Det finns emellertid ingen annan myndighet som har samma breda uppdrag som IMR inom området.

Samlad bedömning

IMR:s uppgifter och verksamhet bedöms vara motiverade statliga åtaganden. Det finns flera andra myndigheter som i delar bedriver näraliggande verksamhet. Mot bakgrund av att institutet relativt nyligen inrättats och har en unik roll har utredningen valt att undanta myndigheten från fortsatt analys.

1.3.2 Diskrimineringsombudsmannen

Diskrimineringsombudsmannen (DO) bildades år 2009. Det var en följd av att de civilrättsliga diskrimineringsförbuden och övriga bestämmelser om åtgärder mot diskriminering fördes samman i en gemensam lag, diskrimineringslagen (2008:567).¹⁶ Samtidigt upphävdes jämställdhetslagen (1991:433) och alla övriga särslagstiftningar på diskrimineringsområdet. I samband med att den nya sammanslagna ombudsmannamyndigheten DO bildades, avvecklades de dåvarande fyra ombudsmännen: Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Handikappombudsmannen och Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning.

Det fanns en rad motiv bakom bildandet av DO. En gemensam ombudsmannainstitution ansågs vara en logisk konsekvens av en gemensam lag mot diskriminering. Kompetens och erfarenheter för en diskrimineringsgrund kunde även komma andra diskrimineringsgrunder till godo. Vidare anfördes att en sammanslagen myndighet skulle få större genomslagskraft, tyngd och auktoritet än en separat myndighet för varje diskrimineringsgrund. En sammanslagen myndighet utgjorde dessutom en tydligare markering att alla människor är lika i värde och rättigheter och att det inte finns några hierarkier mellan olika diskrimineringsgrunder. Ett annat argument var att en sammanslagning borde underlätta för den som utsatts för diskriminering, särskilt om en diskriminerande handling kan hänföras till mer än en diskrimineringsgrund. En sammanslagning underlättade även för den som diskrimineringsförbuden, skyldigheten att vidta aktiva åtgärder med mera riktar sig mot. Med en sammanslagen myndighet behövde arbetsgivare, utbildningsanordnare och andra berörda bara vända sig till en myndighet i stället för till flera. En sammanslagen myndighet borde också leda till större tydlighet i tillsynsarbetet och underlätta en enhetlig tillämpning av regelverket och därmed minska den administrativa bördan för dem som är föremål för tillsynen.

---

¹⁶ Se prop. 2007/08:95. *Ett starkare skydd mot diskriminering.*

Uppgifter och verksamhet

DO:s uppdrag är delvis en följd eller ett resultat av Sveriges internationella åtaganden eller EU-rättsakter. Av ett flertal s.k. likabehandlingsdirektiv¹⁷ följer att EU:s medlemsstater är skyldiga att ha likabehandlingsorgan för att främja likabehandling.

Diskrimineringsombudsmannens lyder under Arbetsmarknadsdepartementet och myndighetens uppgifter framgår av diskrimineringslagen (2008:567), lagen (2008:568) om Diskrimineringsombudsmannen, föräldraledighetslagen (1995:584), lagen (1988:1465) om ledighet för närståendevård och lagen (1998:209) om rätt till ledighet av trängande familjeskäl.

Det innebär bland annat att DO ska utöva tillsyn över att diskrimineringslagen. Det omfattar dels diskrimineringsförbuden för verksamhetsutövare på olika samhällsområden, dels kraven på arbetsgivare och utbildningsanordnare att utreda och vidta åtgärder mot förekomsten av trakasserier eller sexuella trakasserier i verksamheten och att bedriva ett arbete med aktiva åtgärder.

DO ska därutöver verka för att diskriminering som har samband med kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder inte förekommer på några områden av samhällslivet. Det innebär att DO ska verka även inom andra samhällsområden än de som omfattas av diskrimineringslagen men på andra sätt än genom tillsyn. Vidare ska DO också i övrigt verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. En del av arbetet handlar om att förändra människors föreställningar, attityder och beteenden.

Myndighetens verksamhet är indelad i två grenar:

- dels tillsyn som omfattar granskning av att diskrimineringslagen följs och att föra talan i domstol. Kärnan i verksamheten består av insatser för att bidra till upprättelse för enskilda som utsatts för diskriminering.

---

¹⁷ Dir. 2000/43, dir. 2004/113, dir. 2006/54 och dir. 2010/41.

- dels främjande som omfattar att samordna, planera, genomföra, följa upp och utveckla DO:s främjande insatser för att motverka diskriminering och verka för allas lika rättigheter och möjligheter. I verksamhetsgrenen ingår att utveckla kunskap om och synliggöra förekomst av diskriminering och att genomföra dialog med civila samhället liksom med myndigheter och andra skyldighetsbärare. Även att bedriva samhällsinriktat förändringsarbete hör till denna gren av verksamheten.

De två verksamhetsgrenarna hänger ihop på så sätt att syftet med rapportering och dialog är att fler ska ha kunskap om förekomst av diskriminering, skyddet mot diskriminering och DO:s roll. Även i den främjande verksamheten är kärnan anmälningar, utredning och upprättelse. För att stötta de två verksamhetsgrenarna finns interna funktioner för stöd, ledning, styrning samt intern och extern kommunikation. Verksamheten inom stöd och ledning syftar till att DO ska kunna genomföra sitt uppdrag med effektiva, rättssäkra, ändamålsenliga och samordnade insatser.

I detta sammanhang bör det nämnas att EU på senare tid antagit nya EU-direktiv som kommer att påverka DO:s verksamhet när de införlivats i svensk rätt. I maj 2023 antogs direktiv 2023/970 om stärkt tillämpning av principen om lika lön för kvinnor och män för lika eller likvärdigt arbete genom insyn i lönesättningen och efterlevnadsmekanismer, det s.k. lönetransparensdirektivet. Utredningen om genomförande av lönetransparensdirektivet har i betänkandet SOU 2024:40 lämnat förslag om hur direktivet ska införlivas i Sverige. Utredningens förslag innebär att DO tillförs helt nya uppgifter, bl.a. föreslås att myndigheten utses till ett s.k. övervakningsorgan enligt direktivet. EU:s lagstiftning om likabehandlingsorgan har nyligen skärpts genom att EU i maj 2024 antog två direktiv om bindande standarder för likabehandlingsorgan.¹⁸ I dessa direktiv fastställs minimikrav för likabehandlingsorgans funktion för att förbättra deras effektivitet och garantera deras oberoende i syfte att stärka tillämpningen av principen om likabehandling. Medlemsstaterna ska införliva direktiven i nationell rätt senast den 19 juni 2026.

---

¹⁸ Dir. 2024/1499 och dir. 2024/1500.

Samverkan med andra myndigheter

DO har uppdraget att, i relevanta delar, samverka med Jämställdhetsmyndigheten i myndighetens arbete med att planera och erbjuda stöd till myndigheter i regeringens utvecklingsprogram avseende jämställdhetsintegrering i statliga myndigheter. Samverkan ska primärt syfta till att synliggöra jämställdhetsintegreringsarbetets beröringspunkter med diskrimineringslagstiftningen och arbetet mot diskriminering på grund av kön. Det finns även sedan 2021 en samverkansöverenskommelse mellan DO och Jämställdhetsmyndigheten. Inom ramen för samverkan finns det, förutom ett generellt informations- och erfarenhetsutbyte, en möjlighet att samverka kring exempelvis stöd- och vägledningsmaterial.

DO och Arbetsmiljöverket har sedan 2021 en samverkansöverenskommelse. Myndigheterna ska tillsammans verka för en ökad efterlevnad hos arbetsgivare av arbetsmiljölagen och diskrimineringslagen. Det handlar bland annat om att myndigheterna ska kunna ta del av varandras aktiviteter, som inspektioner och tillsyn. De ska också kunna delge varandra planerade tillsynsaktiviteter.

Sedan 2022 finns det en samverkansöverenskommelse mellan DO och Skolinspektionen. Samverkan handlar främst om att säkerställa en gemensam tolkning och tillämpning av regleringen i diskrimineringslagen om trakasserier och sexuella trakasserier respektive i skollagen om kränkande behandling i skolan. Det ska i det enskilda fallet bli tydligt vilken myndighet som ska utreda en händelse, eller del av en händelse, som anmälts till myndigheterna. När det behövs ska myndigheternas handläggare ha samråd kring enskilda ärenden.

Det kan även nämnas att DO är en av de s.k. hbtqi-strategiska myndigheterna.

Fakta om DO

Myndigheten är lokaliserad till Solna och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 96 årsarbetskrafter. Myndigheten är en enrådighetsmyndighet som leds av Diskrimineringsombudsmannen.

Verksamheten är i allt väsentligt finansierad med anslag. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till drygt 140 miljoner kronor, fördelat på personal 70 procent, lokaler 11 procent och övriga

driftskostnader 18 procent, se tabell 7. Samma år uppgick driftskostnaden per årsarbetskraft till knappt 1,5 miljoner kronor.

Tabell 7 Intäkter, kostnader m.m. för DO åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	124 718	129 226	139 039
Avgifter och andra ersättningar	126	1441	130
Bidrag	1 152	134	1 054
Finansiella intäkter	0	898	321
Summa	125 996	132 143	140 504
Verksamhetens kostnader			
Personal	89 445	90 806	99 121
Lokaler	13 363	13 898	15 555
Övriga driftskostnader	20 978	24 753	23 306
Finansiella kostnader	10	98	232
Avskrivningar/nedskrivningar	2 200	2 598	2 390
Summa	125 996	132 143	140 604
Personal			
Årsarbetskrafter	88	86	96
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 407	1 505	1 437
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 016	1 056	1 033
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	152	162	162

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för DO

Är DO:s uppgifter och verksamheter motiverade offentliga åtaganden?

Det offentliga åtagandet inom diskrimineringsområdet kan motiveras på flera olika sätt. Dels utifrån att motverka marknadsmisslyckanden, dels utifrån ett rättviseperspektiv, dels utifrån att frånvaro av diskriminering kan ses som en merit good. Diskrimineringsombudsmannen har en central uppgift i att förverkliga regeringens mål om ett samhälle fritt från diskriminering, en uppgift som direkt följer av på området gällande lagstiftning. Mot den bakgrunden bedöms myndighetens uppgifter och den verksamhet som bedrivs som motiverade offentliga åtaganden. Det finns också såväl internationella konventioner som EU-rättsakter som har betydelse för

utformningen av DO:s uppdrag. Det bedöms också vara ett offentligt åtagande som bör utföras av staten, bland annat eftersom det handlar om tillsyn över lagstiftning inom ett brett område som till exempel rör alla arbetsgivare i Sverige, såväl privata som offentliga. Vidare bedöms de överväganden som låg till grund för bildandet av myndigheten och vad den skulle göra fortfarande vara giltiga även om det tillkommit flera nya myndigheter som i delar kan sägas bedriva näralliggande verksamhet, främst Jämställdhetsmyndigheten, som bildades år 2015, och Institutet för mänskliga rättigheter, som bildades år 2021.

Diskrimineringsombudsmannen har två huvudsakliga verksamhetsgrenar, att utöva tillsyn med diskrimineringslagstiftningen som grund och att främja arbetet mot diskriminering i samhället. På ett principiellt plan kan det vara problematiskt att ha denna typ av uppgifter inom en och samma myndighet. Det ska dock betonas att Diskrimineringsombudsmannen framhåller att de två verksamhetsgrenarna kompletterar varandra bland annat genom att omständigheter som framkommer i tillsynsärenden används i främjandearbetet.

Finns det näralliggande eller överlappande uppgifter eller verksamhet hos andra myndigheter?

Det finns ett flertal myndigheter som har näralliggande eller överlappande uppgifter med DO:s främjandeverksamhet.

IMR:s uppdrag att främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna kan överlappa DO:s främjandeuppdrag på diskrimineringsområdet. Det finns även en överlappning när det gäller institutets särskilda uppgift att följa, undersöka och rapportera hur de mänskliga rättigheterna respekteras och förverkligas samt uppgiften att ha kontakter med internationella organisationer och även i övrigt delta i internationellt arbete (i de delar som gäller upprätthållandet av diskrimineringskyddet och likabehandling i Sverige).

Jämställdhetsmyndigheten har ett uppdrag kopplat till genomförandet av jämställdhetspolitiken där myndigheten kan beakta maktordningar som baseras på kategorier som motsvarar diskrimineringsgrunderna enligt Diskrimineringslagen. DO:s uppdrag att verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett kön kan alltså överlappa med Jämställdhetsmyndighetens uppdrag.

Det finns en överlappning mellan DO:s uppdrag att verka för lika rättigheter oavsett etnisk tillhörighet eller annan diskrimineringsgrund och Forum för levande historias (FLH) uppdrag att ”öka och fördjupa kunskaperna om antisemitism, antiziganism och andra former av rasism och intolerans med fokus på kopplingen mellan historien och samtiden” och att ”sträva efter att stärka människors vilja att aktivt verka för alla människors lika värde”. Denna överlappning blev tydligare efter att regeringen nyligen förtydligade FLH:s uppdrag i relation till den verksamhet som bedrivs inom Sveriges museum om Förintelsen. Uppdrag betonar tydligare myndighetens demokratifrämjande verksamhet snarare än att informera om Förintelsen.

DO:s uppgift som rör att verka för allas lika rättigheter och möjligheter oavsett funktionsnedsättning kan även ha en överlappning med Myndigheten för delaktighets (MFD) uppgifter att främja respekten för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, verka för deras fulla delaktighet i samhällslivet och jämlikhet i levnadsvillkor. MFD:s uppgifter är dock bredare genom att myndigheten ska verka för funktionshinderspolitikens genomförande på alla nivåer i samhället inklusive mål om full delaktighet i samhället och jämlikhet i levnadsvillkor.

DO:s uppgift att främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön i arbetslivet, mer specifikt att främja åtgärder för lika lön för lika eller likvärdigt arbete, är näraliggande Medlingsinstitutets uppgift att vid sina överläggningar med arbetsmarknadens parter om kommande och pågående avtalsförhandlingar fästa uppmärksamheten på vikten av att de centrala kollektivavtalen konstrueras så att de främjar de lokala parternas arbete med lönefrågor ur ett jämställdhetsperspektiv, ett arbete där Medlingsinstitutet ska samråda med DO.

Arbetsmiljöverket har i uppgift att utöva tillsyn över att arbetsmiljö- och arbetstidslagstiftningen följs, vilket innefattar förbuden mot kränkande särbehandling i arbetet och kravet på arbetsgivare att bedriva ett systematiskt arbetsmiljöarbete. Det angränsar till DO:s uppgift att utöva tillsyn över att arbetsgivare bedriver ett arbete med aktiva åtgärder enligt diskrimineringslagen.

Slutligen finns det angränsade uppgifter mellan DO och Skolinspektionen inom tillsynsområdet. Barn- och elevombudet (BEO) vid Skolinspektionen har enligt skollagen (2020:800) tillsyn över

skolväsendet, särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet enligt denna lag. Tillsynen innefattar bl.a. förbudet för huvudmannen eller personalen mot att utsätta ett barn eller en elev för kränkande behandling samt skyldigheten att anmäla, utreda och vidta åtgärder mot kränkande behandling. Tillsynen omfattar även att huvudmannen för skolan ska se till att det varje år upprättas en plan mot kränkande behandling, med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever. Om huvudmannen eller personalen åsidosätter dessa skyldigheter har barnet eller eleven rätt till skadestånd av huvudmannen. I en tvist om skadestånd enligt 6 kap. skollagen får Skolinspektionen som part föra talan för ett barn eller en elev som medger det. Det är BEO som har uppgiften att föra sådan talan. DO utövar tillsyn över dels diskrimineringsförbudet för utbildningsanordnare inom deras verksamhet, dels utbildningsanordnarens skyldighet enligt 3 kap. diskrimineringslagen att inom ramen för sin verksamhet bedriva ett arbete med aktiva åtgärder. Skolinspektionen/BEO har alltså uppgifter avseende tillsyn och talerätt i domstol som angränsar till DO:s tillsyn över diskrimineringsförbudet och kravet på aktiva åtgärder inom skolan samt till DO:s talerätt. Det varit flera utredningar om frågan om DO:s tillsynsuppgifter och talerätt på skolområdet ska flyttas över till Skolinspektionen, men det har ännu så länge inte lett till någon lagstiftning.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms DO:s uppgifter och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Omständigheten att det finns ett flertal myndigheter med uppgifter och verksamheter som är närliggande och i delar överlappande uppgifter med DO:s uppgifter och verksamhet motiverar fortsatt analys för att se om det finns organisatoriska eller andra förändringar som kan öka nyttan och effektiviteten inom det område myndigheten är verksam inom.

1.3.3 Forum för levande historia

Hösten 1997 påbörjades informationsatsningen *Levande historia* med syftet att sprida kunskap och information om Förintelsen. Syftet var också att, med utgångspunkt i Förintelsen, skapa en bred diskussion kring frågor om demokrati, tolerans, medmänsklighet och människors lika värde. En utgångspunkt var att något liknande kan hända igen om inte kunskap om detta sprids och diskussionen hålls levande.

Bakgrunden till initiativen var bland annat en rapport från Centrum för invandringsforskning (CEIFO) och Brottsförebyggande rådet som visade att det fanns ungdomar som uppgav att de inte var säkra på att Förintelsen hade ägt rum. Till denna bakgrund hör också att det under slutet av 1990-talet inträffade en rad händelser i det svenska samhället med uttalade främlingsfientliga och rasistiska motiv.

Projektet *Levande historia* bedrevs under åren 1997–1999 och omfattade en stor mängd informationsinsatser, seminarier och konferenser. Den enskilt mest kända delen av denna informationsatsning var boken om Förintelsen ...*om detta må ni berätta...* som publicerades 1998. Forum för levande historia (FLH) har fortsatt att uppdatera och sprida boken i en stor mängd exemplar.

År 1999 beslutade regeringen att tillkalla en kommitté med uppgift att utreda etablerandet av ett forum för levande historia – Kommittén Forum för Levande historia (dir.1999:75). Enligt kommitténs direktiv skulle forumet behandla frågor som rör demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen. Verksamheten skulle bedrivas i nära kontakt med pågående forskning. Utgångspunkten var att det nya forumet skulle inleda sin verksamhet senast år 2003. Den verksamhet som under åren 1997–1999 hade bedrivits inom ramen för projektet *Levande historia* skulle inordnas i kommittén.

Kommittén överlämnade i början av 2001 sitt slutbetänkande (SOU 2001:5) där det föreslås att ett nytt kunskapscentrum, Forum för Levande historia, inrättas. Det övergripande målet för verksamheten föreslogs vara att stärka viljan hos var och en att aktivt verka för alla människors lika värde. Forumet skulle vidare behandla frågor som rör demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen.

I budgetpropositionen för 2002 föreslog regeringen att en ny myndighet Forum för levande historia (FHL) skulle inrättas.

Uppgift och verksamhet

Myndigheten har i uppgift att främja arbete med demokrati och mänskliga rättigheter. Detta ska göras med utgångspunkt i lärdomar från Förintelsen och kommunistiska regimers brott mot mänskligheten i historien, liksom andra brott mot mänskligheten i historien. Myndigheten har särskilt till uppgift att öka och fördjupa kunskaperna om antisemitism, antiziganism och andra former av rasism och intolerans med fokus på kopplingen mellan historien och samtiden.

Myndigheten ska sträva efter att stärka människors vilja att aktivt verka för alla människors lika värde och ska bedriva utåtriktad verksamhet med inriktning på kunskap, kultur och utbildning. Verksamheten ska bedrivas i nära kontakt med pågående forskning, andra kultur- och utbildningsinstitutioner samt myndigheter, organisationer och föreningar vars verksamhet rör liknande frågor.

Myndigheten ska sträva efter att verksamheten når största möjliga geografiska spridning och förankring. FLH ska verka för ökad kunskap grundad på forskning och samverkan med andra och förmedla kunskap inom sitt verksamhetsområde.

Myndigheten har även flera särskilda regeringsuppdrag, varav flera har löpt under många år. Dessa handlar bland annat om kunskapshöjande insatser om olika former av rasism och samordning och uppföljning av regeringens handlingsplan mot rasism, ett uppdrag om ett brett och systematiskt demokratistärkande arbete i skolor och folkhögskolor samt uppdrag om att öka kunskaperna om de nationella minoriteterna i Sverige.

Myndighetens verksamhet är indelat i tre verksamhetsområden: utbildning, stöd och samordning, publik verksamhet och kommunikation samt kunskapsutveckling och internationellt samarbete.

Det första verksamhetsområdet omfattar utbildning, fortbildning och olika typer av kunskaps-, metod- och processtöd kring frågor om exempelvis olika former av rasism och intolerans, demokrati, mänskliga rättigheter och nationella minoriteter. Målgrupperna för denna del av arbetet är lärare och andra prioriterade yrkesgrupper

i offentlig sektor samt elever och studerande. FLH har även regeringens uppdrag att samordna och följa upp regeringens handlingsplan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. FLH tar bland annat fram en årlig rapport till regeringen om insatser utifrån regeringens handlingsplan. Myndigheten samordnar även myndigheter som arbetar demokratistärkande.

FLH bedriver utåtriktad och publik verksamhet i form av till exempel utställningar, visningar, programverksamhet, seminarier, press- och kommunikationsarbete. Myndigheten har även i uppdrag att samordna högtidlighållande av Förintelsens minnesdag och att arrangera den officiella minnesceremonin för minnesdagen. Vidare ansvarar FLH för regeringens årliga pris för demokrati och mänskliga rättigheter, Per Anger-priset.

FLH arbetar med kunskapsutveckling, i nära samarbete med akademien och med hjälp av bland annat myndighetens undersökningar, studier och kunskapsutställningar. FLH har i uppdrag att göra en studie av olika former av intolerans bland ungdomar, en studie av antisemitiska attityder i befolkningen samt en kunskapsöversikt gällande spridning och motverkande av antisemitism på nätet. FLH har ett referensbibliotek med litteratur om myndighetens frågor och arbetar aktivt med forskningssamarbeten och forskarnätverk, erfarenhetsutbyten samt såväl nationella som internationella samarbeten. Myndigheten ansvarar bland annat för Sveriges delegation till den internationella organisationen International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA).

Samverkan med andra myndigheter

Samarbete med andra myndigheter är inskrivet i myndighetens instruktion där det framgår att verksamheten ska bedrivas i nära kontakt med pågående forskning, andra kultur- och utbildningsinstitutioner samt myndigheter, organisationer och föreningar vars verksamhet rör liknande frågor.

FLH har även mer specifika uppdrag i regleringsbrev och särskilda regeringsbeslut att samverka med ett stort antal myndigheter i större delen av myndighetens verksamhet. Några av de mest centrala samarbetspartnerna är Skolverket, Sveriges museum om Förintelsen,

Diskrimineringsombudsmannen, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällefrågor, och Brå.

Samarbetet sker på olika sätt beroende på uppdraget/verksamheten, men i huvudsak sker det genom löpande dialog, både bilateralt och i vissa fall med flera myndigheter tillsammans.

Samarbete med andra myndigheter sker även i FLH:s fortbildningsinsatser för myndighetsanställda i frågor om demokrati, mänskliga rättigheter och rasism. Exempelvis har Arbetsförmedlingen och Migrationsverket integrerat FLH:s fortbildningar i sitt kompetensutvecklingsutbud.

Fakta FLH

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och är en enrådighetsmyndighet som år 2023 hade en personalstyrka motsvarande 43 årsarbetskrafter. Verksamheten finansieras i huvudsak med anslag (77 procent) och bidrag (30 procent). De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till knappt 73 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personal- respektive lokalkostnader 59 respektive 13 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till knappt 1,7 miljoner kronor.

Tabell 8 Intäkter, kostnader m.m. för FLH åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	54 472	52 952	48 902
Avgifter och andra ersättningar	469	3 023	881
Bidrag	14 072	16 207	22 144
Finansiella intäkter	1	49	634
Summa	69 015	72 230	72 560
Verksamhetens kostnader			
Personal	39 513	41 341	42 502
Lokaler	8 561	8 629	9 262
Övriga driftskostnader	20 770	21 955	19 536
Finansiella kostnader	11	35	159
Avskrivningar/nedskrivningar	160	270	1 102
Summa	69 015	72 230	72 560

	2021	2022	2023
Personal			
Årsarbetskrafter	42	43	43
Drifstkostnad per årsarbetskraft	1 639	1 673	1 658
Personalkostnad per årsarbetskraft*	941	961	988
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	204	201	215

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Är FLH:s uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

FLH är en av flera myndigheter som på delvis olika sätt verkar för demokrati och mänskliga rättigheter, ett offentliga åtagande som kan motiveras utifrån det välfärdsteoretiska ramverk som utredningen utgår från. Ett sätt att se på FLH:s verksamhet i detta ljus är att myndigheten tillhandahåller tjänster inom detta område som är betrakta som kollektiva nyttigheter. Det gäller exempelvis myndighetens stora produktion och utbud av fakta-, utbildnings- och stödmaterial och filmer som finns tillgängliga digitalt via myndighetens webbplats. Användarna av dessa tjänster är i huvudsak lärare och annan skolpersonal, elever och offentliganställda som inte skulle kunna utnyttja myndighetens tjänster om de inte var kostnadsfria. Tjänsterna skulle med stor sannolikhet inte heller tillhandahållas av privata aktörer och under alla omständigheter inte gratis. Man kan också på ett generellt plan argumentera för att information och utbildning som tjänsteproduktion har positiva externa effekter, på så sätt att det kommer fler människor till del på ett sätt som inte en marknad kan ta hänsyn till. FLH:s verksamhet passar väl in på positiva externa effekter, då tjänsterna kan förväntas ha olika positiva effekter i samhället. Med andra ord bedöms FLH:s uppgift och verksamhet vara ett motiverat offentligt åtagande. Med tanke på att uppgiften är rikstäckande också ett statligt sådant.

Vidare bedöms motiven för myndighetens bildande alltså vara relevanta.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet?

De myndigheter som, i delar, har mest näraliggande verksamhet bedöms vara Diskrimineringsombudsmannen (DO) och Institutet för mänskliga rättigheter (IMR). Uppgifterna är näraliggande i de delar som handlar om att främja respekten för de mänskliga rättigheterna och allas lika värde. Arbetet är dock inte överlappande i och med att myndigheternas uppdrag och roller skiljer sig. Såväl DO som IMR har i huvudsak, på olika sätt, roller för tillsyn och granskning vad gäller Sveriges efterlevnad av internationell och nationell lagstiftning inom området mänskliga rättighets- och icke-diskriminering. FLH arbetar bredare och mer generellt med främjande och med delvis andra målgrupper och integrerat med ett brett demokratistärkande arbete. Det är också uttalat att FLH i sitt arbete för att öka kunskapen om olika former av rasism och intolerans ska ha fokus på kopplingen mellan historien och samtiden. Så är inte fallet för DO eller IMR. Näraliggande, i de delar av verksamheten som rör lärdomar av Förintelsen, är Sveriges museum om Förintelsen (som är en del av Statens historiska museer).

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms FLH:s uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Framför allt DO respektive IMR bedriver i delar näraliggande verksamheter. Mot denna bakgrund finner utredningen det motiverat att fortsätta analysera organisationen inom området.

1.3.4 Myndigheten för delaktighet

Personer med funktionsnedsättning har historiskt i Sverige betraktats som patienter och omsorgstagare som är föremål för vård och andra samhällsinsatser. Under en stor del av 1900-talet var många individer även föremål för statlig institutionsvård. År 2000 skedde ett paradigmskifte då den nationella politiken och dess inriktning gick från ett vård- och omsorgsperspektiv till att se personer med funktionsnedsättning som en naturlig del av samhällets mångfald

och att de var fullvärdiga medborgare med lika rättigheter och skyldigheter som alla andra. Perspektivet ändrades till att fokusera på samhällets förmåga att riva hinder för delaktighet. En handlingsplan för den nya politiken lades fast i propositionen Från patient till medborgare (prop. 1999/2000:79).

Inledningsvis fokuserade den nya politiken på bemötandefrågor och att integrera ett funktionshindersperspektiv i samhället samt att riva hinder för tillgänglighet i den fysiska omgivande miljön. Arbetet på nationell nivå skulle bedrivas genom sektorsansvariga myndigheter. Politiken har över tid alltmer kommit att fokusera på personer med funktionsnedsättning som rättighetsbärare och där Sverige har ett folkrättsligt åtagande att fullgöra, säkerställa och respektera dessa rättigheter inom samhällets alla områden. Riksdagen beslutade år 2017 om ett nytt mål och en ny inriktning för politiken som tar sin tydliga utgångspunkt i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och slår fast att personer med funktionsnedsättning med utgångspunkt i konventionen har rätt till full delaktighet och jämlikhet i levnadsvillkor. Arbetet för att genomföra politiken är sektorsövergripande och har en intersektionell ansats där särskilt barnrätts- och jämställdhetsperspektivet betonas.

Arbetet mot det funktionshinderspolitiska målet ska ske med utgångspunkt i fyra inriktningar. Den första inriktningen utgår från principen om universell utformning som innebär att redan i planering, utformning och genomförande av olika verksamheter och i samhället beakta mångfalden i människors förutsättningar och behov. Den andra inriktningen handlar om att identifiera och åtgärda befintliga hinder för tillgänglighet. Den tredje inriktningen handlar om att i de fall universell utformning eller att riva hinder för tillgänglighet inte kan tillgodose den enskildes behov ska individuella stöd och lösningar erbjudas. Den fjärde inriktningen handlar om att genom att arbeta med de tre andra inriktningarna kan diskriminering av personer med funktionsnedsättning förebyggas och motverkas.

Bredden och mångfalden i detta nya har påkallat ett behov av samordning, uppföljning och tillgång till kunskap och stöd. En struktur för samordning skapades i början av 2000-talet inom Regeringskansliet, men regeringen såg även behovet av en myndighet som kunde ta en samordnande och pådrivande roll i relation till statliga myndigheter, regioner och kommuner. Myndigheten för

handikappolitisk samordning, Handisam, bildades år 2006. I anslutning till att regeringen identifierade ett reformeringsbehov av Hjälpmedelsinstitutet, såg regeringen en möjlighet att utveckla Handisams uppdrag med mer operativa uppgifter. Detta bedömdes viktigt, inte minst för att öka träffsäkerheten i stödet till de offentliga aktörerna. En inordning gjordes av vissa av Hjälpmedelsinstitutets uppgifter i Handisam vilket 2014 resulterade i att Myndigheten för delaktighet (MFD) bildades.

Uppgifter och verksamhet

MFD, som lyder under Socialdepartementet, har ett främjande och tvärsektoriellt uppdrag inom funktionshinderspolitiken. Enligt förordningen (2024:78) med instruktion för MFD ska myndigheten verka för att det nationella målet för funktionshinderspolitiken uppnås. Myndigheten ska främja ett systematiskt och effektivt genomförande av funktionshinderspolitiken i samhället genom att samordna, följa upp, samla in och analysera insatser inom funktionshinderspolitiken från statliga myndigheter, kommuner, regioner och andra aktörer. I uppdraget ingår att inhämta och sammanställa kunskap om utvecklingen av levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning samt att årligen till regeringen redovisa utvecklingen av levnadsvillkoren och av offentliga aktörers samlade arbete för att nå det nationella målet för funktionshinderspolitiken.

Myndigheten ska även följa relevant forskning om funktionshinder och vid behov initiera utveckling av ny kunskap. I myndighetens uppdrag ingår också att ta fram stöd och vägledning till olika samhällsaktörer i syfte att säkerställa tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Myndigheten ska bidra till att Sverige uppfyller sina åtaganden inom ramen för skyddet av mänskliga rättigheter samt vid behov bistå i rapportering relaterad till Sveriges åtaganden gällande personer med funktionsnedsättning. Myndighetens arbete ska ha ett jämställdhets-, mångfalds- och barnrättsperspektiv.

Ett annat styrdokument för myndigheten är förordning (2001:526) om de statliga myndigheternas ansvar för genomförande av funktionshinderspolitiken enligt vilken myndigheterna särskilt ska verka för tillgänglighet i deras lokaler, verksamhet och information. Sedan

2021 har MFD även uppdraget att samordna och stödja arbetet med den funktionshinderspolitiska strategi som regeringen har fattat beslut om.

MFD har inom sitt främjandeuppdrag två verksamhetsområden som handlar om att dels stödja aktörer, dels följa utvecklingen och utveckla kunskap. Inom dessa områden arbetar myndigheten konkret med att guida samhällets aktörer och främja deras arbete så att fler människor, oavsett funktionsförmåga, självständigt ska kunna använda de miljöer, produkter och tjänster som erbjuds.

Myndighetens arbete riktar sig främst till de offentliga aktörer som har möjlighet att påverka och driva förändring på samhälls nivå såsom statliga myndigheter, kommuner och regioner. I vissa fall riktar sig myndigheten även till privata aktörer i deras egenskap av arbetsgivare eller som producent av produkter och tjänster. Det civila samhället och särskilt funktionshindersorganisationerna utgör en viktig och nödvändig samverkanspart i myndighetens uppdrag.

Sedan 2024 är myndigheten även förvaltningsmyndighet för den statliga ledarhundsverksamheten och ska fullgöra de uppgifter som följer av lagen (2023:692) om dispositionsrätt till ledarhund. För detta ändamål erhåller myndigheten ett sakanslag. Ledarhundsverksamheten vänder sig till personer som inte kan orientera sig med synens hjälp och omfattar att tillhandahålla utbildade hundar men också att pröva ansökningar om dispositionsrätt till ledarhund och att tilldela hund samt att löpande ge stöd till förare och hund i deras gemensamma arbete. Staten är ägare av hundarna vilket innebär att myndighetens uppdrag omfattar såväl myndighetsutövning mot enskilda som ansvar för djurskydd och hundhälsa.

Samverkan med andra myndigheter

Uppdragets sektorsövergripande karaktär gör att MFD kan ha samarbete med alla statliga myndigheter, kommuner och regioner. Detta varierar över tid beroende på behov och prioriteringar. Sedan år 2022 finns en av regeringen beslutad nationell strategi där cirka 30 statliga myndigheter, jämte Jämställdhetsmyndigheten och Barnombudsmannen, har ett särskilt uppdrag i genomförandet av funktionshinderspolitiken. MFD:s roll i uppdraget är att följa upp, samman-

ställa och analysera det samlade resultatet av arbetet men också att ge stöd till samtliga aktörer i deras arbete.

Myndigheten har också sedan flera år ett samarbete med samtliga Sveriges länsstyrelser med syfte att bygga en stödstruktur kring funktionshinderspolitiken för kommuner och regioner. MFD:s roll i detta arbete är att leverera och erbjuda kunskap och stöd och att bidra i genomförandet på andra sätt.

MFD samverkar dessutom med flera andra myndigheter inom ramen för ett antal mer långsiktiga regeringsuppdrag som Rådet för hållbara städer och Rådet för styrning med kunskap. MFD samverkar även inom det nordiska arbetet och deltar som regeringens utsedde representant i rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder som är det nordiska ministerrådets rådgivande organ för området. Utöver detta har myndigheten en rad olika samarbeten inom ramen för befintliga regeringsuppdrag, exempelvis samverkan med Socialstyrelsen för att ta fram indikatorer för skyddat boende, samverkan med Jämställdhetsmyndigheten om könsstämpning och samverkan med Forum för levande historia om att öka kunskapen om institutioner samt belysa vanvård och övergrepp.

MFD:s breda och tvärgående uppdrag innebär också att myndigheten ingår i många andra aktörers grupper, nätverk, projekt, råd och utredningar inom flera olika frågor och samhällsområden.

Fakta om MFD

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och är en enrådighetsmyndighet som år 2023 hade en personalstyrka motsvarande 38 årsarbetskrafter. Verksamheten är i huvudsak finansierad med anslag. Av de totala verksamhetskostnaderna, som år 2023 uppgick till drygt 74 miljoner kronor svarade personalkostnader respektive lokalkostnader för 53 respektive 10 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till 1,9 miljoner kronor.

Tabell 9 Intäkter, kostnader m.m. för MFD åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	63 198	61 807	70 900
Avgifter och andra ersättningar	398	180	113
Bidrag	1 516	3 657	3 142
Finansiella intäkter	0	102	337
Summa	65 112	65 746	74 492
Verksamhetens kostnader			
Personal	37 312	35 730	39 565
Lokaler	6 661	7 005	7 815
Övriga driftskostnader	20 670	22 623	26 795
Finansiella kostnader	1	9	40
Avskrivningar/nedskrivningar	467	378	277
Summa	65 112	65 746	74 492
Personal			
Årsarbetskrafter	38	34	38
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 701	1 922	1 952
Personalkostnad per årsarbetskraft*	982	1 051	1 041
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	175	206	206

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Är MFD:s uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

MFD:s uppgift och verksamhet är en del i det större komplex som rör med arbetet med att främja och säkerställa mänskliga rättigheter – ett arbete som involverar ett flertal andra myndigheter – vilket bedöms vara motiverade offentliga åtaganden utifrån de tre kriterier som används. När det gäller specifikt MFD:s uppgifter och verksamhet kan dessa på samma sätt vara motiverade i det mer begränsande perspektivet om att främja personer med funktionsnedsättning rättigheter och möjlighet att uppnå jämlikhet och full delaktighet. Mer specifikt kan MFD:s uppgifter och verksamhet i likhet med Forum för levande historier och Myndigheten för delaktighets verksamhet betraktas om kollektiva nyttigheter för den tilltänkta användargruppen. MFD:s uppgift och verksamhet bedöms vara ett motiverat offentligt åtagande och ett statligt sådant eftersom det spänner över hela samhället på ett rikstäckande sätt.

Därtill följer myndighetens uppgifter och verksamhet från FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet?

De finns flera andra myndigheter med tvärsektoriella uppdrag vars arbete är näraliggande med MFD:s tvärsektoriella uppdrag inom funktionshinderspolitiken men eftersom myndigheterna har olika uppdrag och ingångsvärden bedöms detta sällan leda till överlappande verksamhet. En viss överlappning med Socialstyrelsens uppdrag uppstår dock ibland.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms MFD:s uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Mot bakgrund de näraliggande uppgifter som finns vid andra myndigheter inom det breda området mänskliga rättigheter finner utredningen det motiverat att analysera MFD vidare.

1.4 Det makroekonomiska området

Övergripande om det makroekonomiska området och politiken på området

Makroekonomi handlar om den ekonomiska utvecklingen i ett land på övergripande nivå. Fokusområden är ekonomisk tillväxt, (i grunden att mängden varor och tjänster som produceras och konsumeras ökar eller får en bättre kvalitet), arbetslösheten, (hur många som kan och vill arbeta som inte har ett jobb) och den allmänna prisutvecklingen (inflationen). Dessa områden hänger ihop, åtminstone på kort eller medellång sikt. En försvagning av tillväxten, en konjunkturedgång, leder i regel till ökad arbetslöshet och en press nedåt på inflationen. Omvänt innebär en konjunkturuppgång till ökad produktion och konsumtion, minskad arbetslöshet och press uppåt på inflation.

De övergripande målen för den makroekonomiska politiken kan sägas vara att:

- åstadkomma ekonomisk tillväxt eftersom detta är intimt förknippat med levnadsstandardens utveckling – den ekonomiska tillväxten behöver dock vara miljömässigt hållbar,
- inflationen ska vara låg, i Sveriges fall två procent per år, och stabil,
- full sysselsättning, dvs. att alla som vill och kan arbeta ska ha ett jobb.

Inom regeringen är det Finansdepartementet som ansvarar för det makroekonomiska området. Den ekonomiska politiken handlar på en övergripande nivå om att få den svenska ekonomin politiken att fungera effektivt, dämpa konjunktursvängningar i ekonomin samt fördela ekonomiska resurser mellan olika individer och över tid. Några av de myndigheter under regeringen som verkar inom det makroekonomiska området är:

- *Statistiska centralbyrån, SCB*, som ansvarar för officiell statistik inom det makroekonomiska området och för annan statistik.
- *Konjunkturinstitutet, KI*, som ansvarar för beslutsunderlag för den ekonomiska politiken i Sverige. KI analyserar den ekonomiska utvecklingen i Sverige och internationellt samt forskar inom områdena svensk ekonomi och miljöekonomi.
- *Finanspolitiska rådets* uppgift är att stödja långsiktigt hållbara offentliga finanser. Som en del av rådets väktarfunktion ska rådet analysera hur väl regeringen uppfyller de budgetpolitiska målen och om de offentliga finanserna är hållbara.
- *Ekonomistyrningsverket, ESV*, har till uppgift att utveckla och förvalta den ekonomiska styrningen av statlig verksamhet samt utföra revision av Sveriges hantering av EU-medel och främja en effektiv och korrekt hantering av dessa medel.

Det ska betonas att det makroekonomiska områdets komplexitet och storlek gör att det praktiken är många myndigheter vars verksamhet och uppgifter på ett eller annat påverkar makroekonomin.

Det offentliga åtagandet inom det makroekonomiska området

Det makroekonomiska fältet är stort och involverar ett flertal olika delar där staten och den ekonomiska politiken har en central roll.

Att på olika sätt bidra till en hållbar ekonomisk tillväxt är ett centralt område och en viktig aspekt är miljömässig hållbarhet. Så gott som all produktion tar naturresurser i anspråk och ger ofta upphov till negativa externa effekter. Att minimera dessa på det mest kostnadseffektiva sättet är kärnan i det forskningsfält inom nationalekonomi som handlar om miljöekonomi. Ett motiv för det offentliga åtagandet avseende tillväxtområdet är således externalitetsproblem.

Ett annat centralt område är arbetsmarknadspolitiken. Arbetslöshet, och i synnerhet konjunkturrelaterad arbetslöshet, kan betraktas som en form av marknadsmisslyckande, vilket motiverar att det offentliga griper in. Att försöka stabilisera samhällsekonomin och dämpa konjunktursvängningar som i sin tur leder till att arbetslösheten varierar är en betydelsefull uppgift för staten. Detta sker på olika sätt och är ofta komplicerat, inte minst för att det i regel tar tid att fatta beslut om åtgärder för att motverka en konjunkturedgång och för att åtgärder att få effekt. En förutsättning för en adekvat stabiliseringspolitik är att kunna förutsäga vart ekonomin är på väg, dvs. att ha så korrekta prognoser som möjligt att kunna basera den ekonomiska politiken på. En del i stabiliseringspolitiken är således att göra prognoser över den makroekonomiska utvecklingen.

1.4.1 Konjunkturinstitutet

Konjunkturinstitutet (KI) bildades år 1937 mot bakgrund av det intresse som fanns under 1920- och 1930-talet för att med hjälp av politiska beslut styra ekonomins strukturella och konjunkturrella utveckling. För att åstadkomma detta behövdes bättre och mer enhetlig information om den svenska ekonomin. Det lades också vikt vid att institutionen skulle kunna verka med armslängds avstånd från politiken och åtnjuta ett visst oberoende.

Under tidigt 1990-tal tillkom miljöekonomi som verksamhetsgren. Inledningsvis var den primära uppgiften i denna del att utveckla modeller och metoder för s.k. gröna nationalräkenskaper.

Inriktningen kom senare att ändras till att ta fram beslutsunderlag för svensk klimat- och miljöpolitik. KI:s underlag har använts av Finansdepartementet i dess arbete med en effektiv klimatpolitik på både EU- och nationell nivå. I och med att klimatpolitiken och den gröna omställningen har fått ökad betydelse för den samhälls-ekonomiska utvecklingen finns starka kopplingar mellan dessa analysområden.

Uppgift och verksamhet

Konjunkturinstitutet lyder under Finansdepartementet och ska enligt sin instruktion följa och analysera den ekonomiska utvecklingen, analysera finans- och penningpolitikens inriktning, analysera den förda finanspolitikens effekter och göra långsiktiga framskrivningar av de offentliga finanserna.

Vidare ska KI göra miljöekonomiska analyser och utvärdera den ekonomiska politikens kort- och långsiktiga effekter på riksdagens mål för miljö kvalitet och på en i övrigt miljömässigt hållbar utveckling. Myndigheten har i uppgift att bistå Regeringskansliet med utfalls- och prognosdata. KI levererar underlag till Finansdepartementet för framtagande av de alternativscenarier för den makroekonomiska utvecklingen som återfinns i de ekonomiska propositionerna.

Myndigheten ska också följa den vetenskapliga diskussionen och bedriva forskning i syfte att utveckla analys- och prognosmetoder. Uppgiften att underhålla och utveckla metoder och modeller syftar till att förbättra kvaliteten på prognoser, kalkyler och analyser. Slutligen är KI statistikansvarig myndighet enligt förordning (2001:100) om den offentliga statistiken (hushållens inköpsplaner).

Inom ramen för uppdraget att följa och analysera svensk ekonomi gör KI ett antal prognoser per år där också finans- och penningpolitikens inriktning analyseras. Myndigheten analyserar den förda finanspolitikens effekter med särskild tonvikt på hur de offentliga finanserna förhåller sig till budget- och finanspolitiska mål samt har till uppgift att beräkna budgetutrymmet med utgångspunkt i det finanspolitiska ramverket. KI ska även ta fram en månatlig undersökning av stämningläget för näringslivet och hushållen (den så

kallade Barometerundersökningen) där hushållsdelen är officiell statistik på området, undersökningen baseras på EU-krav. Alla prognoser och resultat från barometrar publiceras i myndighetens två databaser, vilka i stor utsträckning används både av allmänhet, andra prognosmakare och analytiker. Inom ramen för uppdraget om att följa och analysera svensk ekonomi publiceras vanligtvis ett antal egeninitierade rapporter om aktuella samhällsekonomiska frågor.

KI ska också ta fram rapporter om hållbarheten i de offentliga finanserna på lång sikt. Det är bara KI som, förutom regeringen, löpande tar fram beräkningar av de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet. KI:s beräkningar är viktiga för att det ska finnas en jämförelse till regeringens beräkningar.

KI tar även fram en lönebildningsrapport som syftar till att ge de lönebildande parterna en uppdaterad och gemensam bild av de samhällsekonomiska förutsättningarna för lönebildningen. Rapporten presenteras som regel på Medlingsinstitutets årliga konferens.

Inom arbetet med miljö- och klimatsamfundsekonomiska analyser ska KI göra samhällsekonomiska analyser av miljö- och klimatpolitiska styrmedel samt andra miljöekonomiska analyser av relevans för svensk miljö- och klimatpolitik. Myndigheten ska utvärdera den ekonomiska politikens kort- och långsiktiga effekter på riksdagens mål för miljö- och klimatpolitik och på en i övrigt miljömässigt hållbar utveckling, pröva olika strategier för att nå dessa mål samt utveckla miljöekonomiska modeller. KI deltar i klimatrappporteringsarbetet främst genom att skapa ekonomiska underlag till de scenarier som beskriver hur utsläppen kan förväntas utvecklas i Sverige. Sedan 2021 är detta reglerat genom klimatrappporteringsförordningen (2014:1434).

Myndigheten bedriver forskning enbart i begränsad omfattning och använder främst externa forskningsresultat för att underhålla samt utveckla metoder och modeller så att kvaliteten på prognoser, kalkyler och analyser förbättras.

KI har som regel regeringsuppdrag om fördjupade analyser på ett antal specifika områden. Myndigheten får även uppdrag från statliga utredningar eller andra myndigheter som regleras via bilaterala avtal. Som exempel kan nämnas ett uppdrag till den parlamentariska kommittén som ser över målet för den offentliga sektorns finansiella sparande (dir. 2023:162) om effekterna av olika nivåer för överskottsmalet. Gentemot vissa myndigheter, som Pensions-

myndigheten och Riksgälden, har KI under lång tid levererat vissa beräkningar som behövs i deras respektive verksamhet (Inkomstbasbelopp och antagande för Kärnavfallsfonden).

Samverkan med andra myndigheter

Enligt instruktionen ska KI i arbetet med prognoser över statens inkomster och utgifter samverka med Ekonomistyrningsverket och när det gäller prognoser över statens lånebehov med Riksgäldskontoret.¹⁹ ESV levererar inom ramen för detta arbete underlag som KI använder som utgångspunkt för vissa av sina skatteprognoser.

I arbetet med klimatrapporeringen sker ett nära samarbete med Naturvårdsverket (NV) likväl som med Statens energimyndighet som är mottagare av de ekonomiska scenarier KI tar fram. KI har ett regeringsuppdrag kring att ta fram en vägledning för att bedöma kostnadseffektiviteten i klimatpolitiska beslut.²⁰ Uppdraget genomförs av KI och NV gemensamt och har löpande avstämningar med andra myndigheter, främst Trafikanalys och Trafikverket.

Myndigheten utför uppdrag åt Finanspolitiska rådet (FpR) på de områden som rådet behöver för framtagande av sin årliga rapport. Utöver formella uppdrag förekommer också ett löpande utbyte kring olika sakfrågor mellan myndigheterna. KI har ett omfattande administrativt samarbete med FpR där FpR hyr lokaler av KI samt att myndigheterna köper administrativa tjänster av varandra i kombination med användande av SSC för att få ett så kostnadseffektivt administrativt stöd som möjligt.

KI har ett samarbete med SCB dels för Barometerundersökningen, dels när det gäller ekonomisk statistik i allmänhet där KI ofta fungerar som bollplank i kvalitetssäkringen av statistiken. KI deltar också i flera av SCB:s användarråd.

---

¹⁹ Utredningen har erfarit att denna samverkan framgent enbart kommer att röra prognoser.

²⁰ Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Konjunkturinstitutet.

Fakta om KI

Konjunkturinstitutet är lokaliserad i Stockholm och är en enrådighetsmyndighet. År 2023 hade myndigheten en personalstyrka motsvarande 52 årsarbetskrafter. Verksamheten är huvudsakligen anslagsfinansierad och de totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till knappt 82 miljoner kronor, fördelat på personalkostnader 75 procent, lokalkostnader 10 procent och övriga driftskostnader 14 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till knappt 1,6 miljoner kronor.

Tabell 10 Intäkter, kostnader m.m. för KI åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	67 384	69 152	77 061
Avgifter och andra ersättningar	2 413	2 383	2 895
Bidrag	1 476	1 553	1 619
Finansiella intäkter	0	65	304
Summa	71 273	73 153	81 879
Verksamhetens kostnader			
Personal	56 166	55 918	61 264
Lokaler	6 993	7 444	8 234
Övriga driftskostnader	7 527	9 121	11 729
Finansiella kostnader	3	15	77
Avskrivningar/nedskrivningar	571	617	728
Summa	71 273	73 153	81 879
Personal			
Årsarbetskrafter	49	48	52
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 443	1 510	1 562
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 146	1 165	1 178
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	143	155	158

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för KI

Är KI:s uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Konjunkturinstitutets verksamhet kan delas in två delar, dels den del som handlar om att följa och analysera den makroekonomiska utvecklingen och göra prognoser för den samma, dels den del som handlar om att göra miljöekonomiska analyser.

Den första verksamhetsdelen bedöms givet statens centrala roll i stabiliseringspolitiskt hänseende vara ett motiverat offentligt, och specifikt statligt åtagande. Det är till exempel enligt nuvarande finanspolitiska ramverk enbart staten som inte behöver ha en balanserad budget och därför kan stimulera samhällsekonomin genom finanspolitiska åtgärder i form av ökande offentliga utgifter eller sänkta skatter, vilket enstaka år kan leda till betydande budgetunderskott. Utan träffsäkra makroekonomiska prognoser är det svårt att bedriva en effektiv stabiliseringspolitik. KI tillhandahåller genom sina analyser och prognoser i hög utsträckning vad som kan karaktäriseras som en kollektiv vara, en vara som kan nyttjas av alla individer och aktörer i samhället. Det är en vara som skapar positiva externa effekter för samhället i stort och som inte bara gynnar de som är direkta användare av den.

KI har byggt upp stort kunnande och har modeller och metoder som ger en konsistent bild av ekonomin. Vidare gör myndigheten prognoser och analyser med stor detaljrikedom, vilket innebär att de kan användas för många olika behov hos många olika aktörer. I och med att KI verkar på armlängds avstånd från den ekonomiska politikens beslutsfattare skapas förutsättningar för såväl oberoende prognoser som djupgående analyser, vilket innebär att de kan användas som underlag för många samhällsaktörer. Många av de aktörer, både i privat och offentlig regi, som gör prognoser med betydligt mindre resurser än KI använder i hög utsträckning olika delar av KI:s prognoser som utgångspunkt. KI tillhandahåller därmed en form av grund som olika aktörer kan använda i sina verksamheter. Vidare används barometerundersökningarna av många branschorganisationer och för regionala analyser. Barometerundersökningarna är också med sina långa tidsserier viktiga ingående variabler i många makroekonomiska modeller hos bl.a. Riksbanken och Regeringskansliet.

Även den andra verksamhetsdelen bedöms vara ett motiverat offentligt åtagande. Analyser behövs för att på det mest kostnads-effektiva sätt kunna hantera externa effekter inom klimat- och miljöområdet.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet?

Analyser av den makroekonomiska utvecklingen är kärnverksamheter både inom Finansdepartementet och Riksbanken. De flesta större banker gör sedan många år tillbaka makroekonomiska analyser och bedömningar av vart ekonomin är på väg. Det finns med andra ord både andra myndigheter och privata företag som bedriver näraliggande och åtminstone delvis överlappande verksamheter med KI:s makroekonomiska verksamhet. Det som därvid utmärker KI:s verksamhet att myndighetens makroekonomiska prognoser till stor del är underlag som andra myndigheter och aktörer nyttjar och lägger till grund för sina egna makroekonomiska prognoser.

Mer precist bedöms KI ha följande näraliggande eller potentiellt överlappande uppgifter med andra myndigheter.

Överlappande uppgifter med *FpR* är att analysera hur de offentliga finanserna förhåller sig till budgetpolitiska mål, bedöma de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet samt att göra prognosutvärderingar.

Överlappande uppgifter med *Ekonomistyrningsverket (ESV)* är att analysera hur de offentliga finanserna förhåller sig till budgetpolitiska mål och prognoser.

Överlappande uppgifter med *Riksgäldskontoret (RGK)* är prognoser. Riksgälden gör framför allt prognoser över statens lånebehov men gör också prognoser för den makroekonomiska utvecklingen, bland annat BNP, arbetslöshet och inflation.

Överlappande uppgifter med *Arbetsförmedlingen (AF)* är prognoser. AF gör framför allt prognoser över arbetslösheten. AF använder KI:s prognoser för BNP-utvecklingen och IMF:s prognoser för den internationella utvecklingen.

Överlappande uppgifter med *Statistiska centralbyrån (SCB)*, som gör vissa fördjupade analyser kopplade till svensk ekonomi kopplade till Nationalräkenskaperna och AKU.

Överlappande uppgifter med *Naturvårdsverket (NV)*, som gör samhällsekonomiska analyser av klimat- och miljöpolitiken.

Överlappande uppgifter med *Tillväxtanalys* som gör samhällsekonomiska analyser av klimat- och miljöpolitiken.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms KI:s uppgifter och verksamhet vara statligt motiverade åtaganden. Det finns ett flertal andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter, vilket behöver analyseras vidare att kunna bedöma om det kan vara aktuellt med organisatoriska eller andra förändringar.

1.4.2 Finanspolitiska rådet

Finanspolitiska rådet (FpR) inrättades år 2007. Syftet var att bidra till en ökad öppenhet och stärkt möjlighet till ansvarsutkrävande (prop. 2006//07:100). Rådet bedömdes gagna det demokratiska samtalet och kunna utgöra stöd för långsiktighet i beslutsfattande som kan vara politiskt kostsamma på kort sikt.

Uppgifter och verksamhet

Rådet ska enligt instruktionen:

- bedöma om finanspolitiken är förenlig med långsiktigt hållbara offentliga finanser och de budgetpolitiska målen,
- bedöma hur finanspolitikens inriktning förhåller sig till konjunkturutvecklingen,
- utvärdera regeringens prognoser och regeringens redovisning av dess ekonomiska politik,
- verka för en ökad offentlig diskussion i samhället om den ekonomiska politiken.

Utöver det så får rådet även:

- analysera hur den förda finanspolitiken relaterar till långsiktig tillväxt, hög sysselsättning, välfärdens fördelning,
- analysera om de ekonomiska vårpropositionerna och budgetpropositionerna är tydliga.²¹

Den första får-uppgiften följer naturligt av ska-uppgiften som rör hur finanspolitiken påverkar långsiktigt hållbara offentliga finanser, där långsiktig tillväxt och sysselsättning är centrala bestämningsfaktorer. Den andra får-uppgiften följer naturligt av ska-uppgiften att utvärdera regeringens redovisning av dess ekonomiska politik.

Rådets verksamhet styrs i princip uteslutande av dess instruktion och rådet får som regel inga analys- eller utvärderingsuppdrag i regleringsbrevet. I myndighetens regleringsbrev för 2024 har Finanspolitiska rådet endast två uppdrag – att redovisa prognos för verksamheten samt ta emot personer för praktik.²²

Det finns flera målgrupper för rådets utvärderingar och analyser. Regeringen är naturligen en målgrupp eftersom rådet granskar dess ekonomiska politik, med fokus på finanspolitiken. Vidare är Finansutskottet en målgrupp då rådets årsrapport utgör ett underlag till utskottets diskussion kring regeringens finanspolitik och hur den relaterar till de budgetpolitiska målen och det finanspolitiska ramverket. Andra utskott i riksdagen utgör målgrupper i de fall rådet fördjupar sig i ämnen som relaterar ett utskotts ansvarsområde. Rådet har också i uppgift att verka för en ökad offentlig diskussion i samhället om den ekonomiska politiken. En målgrupp är därför journalister då de kan föra rådets analyser vidare till sin läsar- och lyssnarkrets. Den ekonomisk-politiska diskussionen i samhället drivs även av tankesmedjor inklusive arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, varför även dessa är målgrupper för rådets analyser.

Sedan 2011 finns det krav att EU:s medlemsstater ska ha en oberoende tillsyn av nationella finanspolitiska regler. Dessa finanspolitiska råd (Independent Fiscal Institutions, IFI) ska vara oberoende institutioner som inte får ta instruktioner från regeringen och ska vara strukturellt oberoende organ. Det skiljer sig åt mellan länderna hur EU-direktivet har implementerats och de finanspolitiska rådens

---

²¹ Förordning (2011:446) med instruktion för Finanspolitiska rådet.

²² Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Finanspolitiska rådet.

storlek, uppgifter och institutionella ställning varierar. Kommittén om översyn av nivån på målet för den offentliga sektorns finansiella sparande (Fi 2023:10) fick i juni 2024 ett tilläggsdirektiv (dir. 2024:62) som bland annat innebär att vid behov lämna förslag på förändringar av berörda myndigheters uppgifter.

Samverkan med andra myndigheter

Rådets har inga samarbets- eller samordningsuppdrag med andra myndigheter som följer av rådets instruktion, regleringsbrev eller särskilda regeringsbeslut.

Rådet har tre former av formaliserat samarbete med Konjunkturinstitutet (KI):

- myndigheterna delar lokaler och därmed lokalkostnader,
- rådet köper tjänster av KI inom kontorsstöd och administration (it, webb, juridik, registratur, arkivering och övrigt),
- KI köper tjänster av rådet inom ekonomihantering.

Därutöver upphandlar rådet analyser av KI, vilka oftast publiceras i rådets skriftserie Studier i finanspolitik. Rådet upphandlar även analyser av andra statliga instanser, bl.a. forskare vid universitet och högskolor och IFAU.

Myndighetschefen deltar i ett nätverk för myndighetschefer vid andra analysmyndigheter där gemensamma frågeställningar diskuteras två gånger per år. Via nätverket finns även möjlighet för medarbetare att delta i ett metodnätverk samt ett kommunikationsnätverk.

Internationellt deltar myndigheten i tre samarbeten:

- *European Independent Fiscal Institutions*. Består av i princip samtliga finanspolitiska råd inom EU. Möten sker cirka fyra gånger per år och därutöver anordnas regelbundet digitala seminarier där erfarenheter utbyts kring aktuella frågeställningar.
- *OECD Network of Parliamentary Budget Officials and Independent Fiscal Institutions*. Utöver finanspolitiska råd inom EU deltar liknande organisationer från USA, Kanada, Storbritannien,

Australien med flera. Nätverket träffas en gång per år och har däremellan digitala seminarier.

- *Nordisk-Baltiska nätverket för finanspolitiska råd*. Består av de nordiska länderna (exkl. Norge) samt de baltiska staterna. Nätverket träffas en gång per år.

Fakta om FpR

Myndigheten är en enrådgivningsmyndighet under Finansdepartementet och är lokaliserad till Stockholm. Finanspolitiska rådet leds av en myndighetschef (kanslichefen). Kansliet har fyra medarbetare, utöver kanslichefen (totalt fem årsarbetskrafter). Myndigheten har i uppdrag att bistå det särskilda råd som finns vid myndigheten.

Myndigheten har ett särskilt beslutsorgan - det särskilda rådet. Det består av högst sex medlemmar, varav en ordförande och en vice ordförande. Samtliga ledamöter utses av regeringen efter förslag från rådets valberedning. Valberedningen består av myndighetscheferna vid Konjunkturinstitutet, SCB och IFAU samt två andra ledamöter som regeringen utser.

Ett särskilt råd med ett tillhörande kansli ska säkerställa att myndigheten har en fristående ställning och att arbetet med den årliga rapporten sker på ett oberoende sätt. Det särskilda rådet är en del av myndigheten och regeringen kan inte ge uppdrag direkt till rådet.²³

Verksamheten är i allt väsentligt finansierad med anslag. De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till drygt 11 miljoner kronor, varav personalkostnader utgjorde 73 procent och lokalkostnader drygt 7 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till drygt 2,3 miljoner kronor.

---

²³ Statskontoret (2014:7). *Utvärdering på olika områden. En analys av sektorspecifika utvärderingsmyndigheter*.

Tabell 11 Intäkter, kostnader m.m. för FpR åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	10 510	10 689	11 097
Avgifter och andra ersättningar	0	0	540
Bidrag	0	0	0
Finansiella intäkter	0	0	0
Summa	10 510	10 689	11 097
Verksamhetens kostnader			
Personal	7 997	7 485	8 127
Lokaler	700	744	783
Övriga driftskostnader	1 799	2 444	2 111
Finansiella kostnader	0	2	3
Avskrivningar/nedskrivningar	14	14	14
Summa	10 510	10 698	11 097
Personal			
Årsarbetskrafter	5	5	5
Driftskostnad per årsarbetskraft	2 099	2 135	2 324
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 599	1 497	1 625
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	140	149	157

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för FpR

Är FpR:s uppgift och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Finanspolitiken är en central statlig uppgift, dels genom att bestämma hur staten ska fördela resurser mellan olika utgiftsområden och hur finansieringen ska se ut, dels genom att vara en viktig del i stabiliseringspolitiken. Genom sin fristående ställning att analysera finanspolitiken både på kort och lång tillför FpR en viktig del till finanspolitiken och dess utformning, analyser som ibland kan vara obekväma för regeringen.

Således bedöms FpR:s uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Vidare bedöms motiven för rådets bildande fortfarande vara giltiga, kanske än mer i dag till följd av de pågående diskussionerna kring de budgetpolitiska målen. Det finns också ett krav på EU:s medlemsstater ska ha nationella finanspolitiska regler och oberoende tillsyn av att dessa efterlevs.

Finns det andra myndigheter som bedriver näraliggande eller överlappande verksamhet?

Rådet har följande näraliggande eller överlappande uppgifter med andra myndigheter enligt respektive instruktion.

Överlappande uppgifter med *KI*:

- analysera hur de offentliga finanserna förhåller sig till budgetpolitiska mål,
- bedöma de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet.

Överlappande uppgifter med *Ekonomistyrningsverket (ESV)*:

- analysera hur de offentliga finanserna förhåller sig till budgetpolitiska mål.

Näraliggande uppgifter med *Tillväxtanalys (TA)*:

- TA:s uppdrag att utvärdera, analysera och redovisa effekter av statens insatser för hållbar nationell och regional tillväxt.
- TA:s uppdrag att bedöma om finanspolitiken ligger i linje med vad som krävs för en god, långsiktigt uthållig tillväxt.

Således finns det flera instanser som analyserar hur finanspolitiken förhåller sig till de budgetpolitiska målen.

Samlad bedömning

FpR:s uppgift och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande. Det finns ett flertal andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter varför myndigheten analyseras vidare.

1.5 Vård- och omsorgsområdet

Övergripande om sjukvårdvårds- och omsorgsområdet

Hälso- och sjukvårdsområdet respektive omsorgsområdet är några av de största och viktigaste offentliga åtagandena. Ansvaret för hälso- och sjukvården ligger primärt på regionerna. År 2023 upp-

gick regionernas kostnader för hälso- och sjukvården till nästan 400 miljarder kronor. Samma år utgjorde förskola och barnomsorg, familje- och individomsorg samt äldreomsorg, knappt 40 procent av kommunernas totala kostnader på 823 miljarder kronor. Merparten av dessa kostnader finansierar regionerna och kommunerna via kommunalskatten. Staten bidrar emellertid med betydande medel främst i form av olika statsbidrag. Staten ansvarar också för utformningen av den omfattande lagstiftning som omgärdar dessa stora områden. Det finns också ett antal statliga myndigheter med uppdrag som relaterar till områdena. Några av dessa är Socialstyrelsen, Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Läkemedelsverket samt Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket.

Motiven för det offentliga åtagandet inom hälso- och sjukvårdsområde och omsorgsområdet är flera

Det offentliga åtagandet inom hälso- och sjukvårds respektive omsorgsområdet är omfattande. Detta kan med utgångspunkt från utredningens analysram förklaras på flera olika sätt. För det första utifrån perspektivet att korrigera marknadsmisslyckanden. En marknad fungerar generellt bättre ju mer konsumenter och säljare vet om själva produkten. Då går det för konsumenten att bedöma relationen mellan pris och kvalitet och välja den säljare som befins vara mest prisvärd. När det gäller sjukvård men också i viss mån omsorg, framför allt äldreomsorg, gäller ofta inte detta förhållande. Här är konsumenten i rollen som patient eller brukare i regel i ett informationsunderläge och inte sällan i en beroendeställning – man går till doktorn för att man känner sig dålig till exempel – och det kan svårt att avgöra om den vård eller omsorg som erbjuds är den mest adekvata. Det är ett av flera skäl till att marknader för sjukvård och omsorg är speciella och att dessa marknader är starkt reglerade. Ett annat skäl är att det pris som patienten eller brukaren betalar i regel inte täcker kostnaderna för behandlingen/insatsen utan denna täcks i betydande utsträckning av det offentliga eller privata försäkringsbolag, ett förhållande som kan skapa moralriskproblem (jämför kapitel 2.3), med risk för överkonsumtion.

Det offentliga åtagandet på dessa områden kan också förstås och motiveras utifrån ett jämlikhets-/rättviseperspektiv – i Sverige och många andra länder råder det bred konsensus att alla individer ska

ha rätt till sjukvård och omsorg av god kvalitet oavsett social status och inkomst.

1.5.1 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) bildades ursprungligen som en funktion inom Regeringskansliet 1988. De huvudsakliga argumenten för att inrätta beredningen var de stora kostnader som vården genererade där bristen på utvärdering av både befintliga och nya metoder ledde till att nya metoder infördes utan att gamla utmönstrades i samma takt. Det saknades en nationell aktör som ansvarade för hela frågan i ett samlat perspektiv. Efter en utvärdering (SOU 1991:6), som poängterade vikten av att utvärdering av medicinsk metodik skulle ske i en egen organisation blev SBU en fristående myndighet 1998. SBU var en styrelsemyndighet fram till 2008 då SBU blev en enrådighetsmyndighet och leds i dag av en generaldirektör.

Regeringen gav år 2008 SBU i uppdrag att inrätta en upplysningstjänst. SBU:s upplysningstjänst har sedan dess utvecklats och är nu en integrerad del av myndighetens ordinarie verksamhet och omfattar även socialtjänstområdet. Förutom yrkesverksamma inom områdena hälso- och sjukvård, socialtjänst, funktionstillstånd- och funktionshinder samt tandvård, tar SBU även emot frågor från andra myndigheter och statliga utredningar, från Nationellt system för kunskapssyrning hälso- och sjukvård och nationella programområden (NPO), samt från andra regionala utvecklingsenheter. År 2008 fick SBU även i uppdrag att utifrån internationella kunskapsöversikter om medicinska utvärderingar redovisa hur sådana utvärderingar kan kvalitetsgranskas, kompletteras och göras tillgängliga för svensk hälso- och sjukvård.

Genom en instruktionsförändring 2010 fick myndigheten även i uppgift att systematiskt identifiera och aktivt föra ut kunskap om, samt utvärdera behandlingsmetoder i vården, vars effekter det saknas tillräcklig kunskap om. På så sätt kan forskningsbehov belysas och dessa kunskapsluckor tillgängliggörs i myndighetens databas för vetenskapliga kunskapsluckor.

År 2015 breddades SBU:s uppdrag och myndigheten fick i uppgift att även identifiera och aktivt informera om metoder inom

socialtjänsten. Rapporten *En samlad kunskapsstyrning för hälso- och sjukvård och socialtjänst* (Ds 2014:9) föreslog att SBU skulle få ett samlat ansvar för systematiska vetenskapliga kunskapsöversikter inom hälso- och sjukvård och socialtjänst. Ett flertal förändringar genomfördes under 2015 inom den statliga styrningen av hälso- och sjukvård och socialtjänst, bl.a. för att säkerställa att kunskapsstyrningen inom hälso- och sjukvård samt socialtjänst ska vara så samordnad, effektiv och målgruppsanpassad som möjligt. Samma år genomfördes en överföring av uppgifter och resurser från Socialstyrelsen till SBU. SBU:s uppgift utvidgades från att utvärdera det vetenskapliga stödet för tillämpade och nya metoder i hälso- och sjukvården, till att även inkludera den verksamhet som bedrivs med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

Uppgift och verksamhet

SBU:s instruktion anger att myndigheten har till uppgift att utvärdera det vetenskapliga stödet för tillämpade och nya metoder i hälso- och sjukvården och i den verksamhet som bedrivs med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade ur, där det är aktuellt, ett medicinskt, socialt, ekonomiskt, samhällsligt och etiskt perspektiv.²⁴ Myndigheten ska även identifiera metoder och insatser vars effekter det saknas tillräcklig kunskap om, så kallade vetenskapliga kunskapsluckor.

Myndigheten ska i sin utvärdering inkludera ett jämställdhetsperspektiv där det är möjligt. Myndigheten ska systematiskt sammanställa kunskap om arbetsmiljöns betydelse för uppkomst av sjukdom. Sammanställningarna ska användas vid bedömning av arbetsskador enligt socialförsäkringsbalken.

SBU har ett kunskapspridande uppdrag och syftet är att SBU:s utvärderingar ska tillämpas i praktiken inom hälso- och sjukvård och socialtjänst. Myndigheten ska också vara kontaktmyndighet i internationella frågor som rör utvärdering av medicinska metoder.

---

²⁴ Förordning (2007:1233) med instruktion för Statens beredning för medicinsk och social utvärdering.

Myndighetens verksamhet är organiserad i sex avdelningar: fyra utvärderingsavdelningar med kompetenser så som disputerade projektledare inom myndighetens sakområden, hälsoekonomer, informationsspecialister och utredare, samt en avdelning för kommunikation och en avdelning för verksamhetsstöd.

SBU är en del av den nationella kunskapsstyrningen, vars statliga del regleras i förordning (2015:155) om statlig styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst. Myndigheten har utöver insynsrådet ett internt organ för kvalitetssäkring av myndighetens produkter och metoder, samt ett vetenskapligt råd vars ledamöter är verksamma forskare och praktiker som utses av generaldirektören. Det vetenskapliga rådets uppgift är att bistå i SBU:s beredning inför beslut av generaldirektören. Utöver dessa ledamöter kontrakterar myndigheten externa ämnessakkunniga vid behov och har på så sätt tillgång till en mångfald av experter inom olika områden.

Samverkan med andra myndigheter

SBU samverkar med statliga, regionala och kommunala aktörer inom vård, omsorg och socialtjänst och inom det svenska forskarsamhället, men har även en dialog med de som ska använda kunskapen i sin verksamhet.

SBU är en av tio myndigheter i Rådet för styrning med kunskap (2015:155). Rådet har i uppgift att säkerställa att kunskapsstyrningen inom hälso- och sjukvård samt socialtjänst blir så samordnad, effektiv och målgruppsanpassad som möjligt. Därutöver har SBU enligt regleringsbrev och särskilda regeringsuppdrag samarbets- eller samordningsuppdrag med, eller inhämtar synpunkter från myndigheter och andra aktörer såsom, Folkhälsomyndigheten, Livsmedelsverket, Läkemedelsverket, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Socialstyrelsen, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Statens institutionsstyrelse och Statens skolverk och Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket. Ett exempel är det gemensamma uppdraget till SBU, Läkemedelsverket och Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket, att skapa en samverkansarena som säkerställer ett effektivt arbete vid genomförande av den europeiska HTA-förordningen. Samverkan med andra berörda myndigheter

kan därutöver ske inom ramen för särskilda regeringsuppdrag. Ett annat exempel, som involverar ytterligare aktörer exempel är regeringsuppdraget gällande utsatta ungdomar, ungdomskriminalitet och gängkriminalitet där SBU samverkar med bland andra Brottsförebyggande rådet, Kriminalvården, Polisen och Sveriges Kommuner och Regioner.

SBU står som ordförande och samordnar det nationella HTA-nätverket som syftar till att främja samverkan, förhindra dubbelarbete, sprida resultat från rapporter, samt bidra till metodutveckling.

SBU samverkar och för dialog med Försäkringskassan inom ramen för arbetet att systematiskt sammanställa kunskap om arbetsmiljöns betydelse för uppkomst av sjukdom.

Myndigheten ingår i partnerskapet till stöd för kunskapsstyrning inom hälso- och sjukvården tillsammans med E-hälsomyndigheten, Folkhälsomyndigheten, Läkeemedelsverket, Socialstyrelsen och Tandvårds- och läkeemedelsförmånsverket samt Styrgruppen för Nationellt system för kunskapsstyrning hälso- och sjukvård (SKS).

SBU är även aktiv i partnerskapet för kunskapsstyrning inom socialtjänsten och upprätthåller en regelbunden dialog och samarbete med flera centrala aktörer.

När det gäller forskningsområdet samverkar SBU framför allt med Forte. SBU ingår med en representant i Fortes styrgrupp för programmet avseende välfärdsforskning, samt i referensgruppen för arbetet med den strategiska agendan för det programmet Nationellt forskningsprogram om psykisk hälsa. SBU har även deltagit i Fortes beredningsgrupp för utlysningen Organisation, struktur och samverkan inom välfärdssektorn i relation till psykisk hälsa. Tillsammans med Forte och Socialstyrelsen arrangerar SBU seminarier med fokus på effektutvärderingar inom välfärdsforskning i syfte att stärka den tillämpade välfärdsforskningen, främja samarbete mellan forskning och praktik samt fånga upp kunskapsbehov och stimulera ny forskning. SBU har även under flera år lämnat utlåtanden till Vetenskapsrådet avseende ansökningar inom utlysningen för klinisk behandlingsforskning. SBU samverkar även med en rad lärosäten i syfte att lyfta vikten av granskad och sammanställd forskning inom forskarutbildningen.

Fakta om SBU

SBU är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 78 årsarbetskrafter. Det är enrådighetsmyndighet under Socialdepartementet. Myndigheten leds av en generaldirektör och enligt förordning (2007:1233) med instruktion för SBU ska det finnas ett insynsråd med högst tio ledamöter. Verksamheten finansieras till största delen med anslag (74 procent) och bidrag (23 procent). De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till knappt 125 miljoner kronor. Av dessa utgjorde kostnader för personal 72 procent och lokaler 7 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft samma år uppgick till knappt 1,6 miljoner kronor.

Tabell 12 Intäkter, kostnader m.m. för SBU åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	89 463	87 670	92 479
Avgifter och andra ersättningar	985	1 235	3 109
Bidrag	24 280	28 994	28 224
Finansiella intäkter	0	204	783
Summa	114 728	118 104	124 595
Verksamhetens kostnader			
Personal	88 123	87 923	90 209
Lokaler	7 580	8 366	9 292
Övriga driftskostnader	18 494	21 295	24 754
Finansiella kostnader	1	10	54
Avskrivningar/nedskrivningar	530	511	285
Summa	114 728	118 104	124 595
Personal			
Årsarbetskrafter	80	78	78
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 427	1 507	1 598
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 102	1 127	1 157
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	95	107	119

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för SBU

Är SBU:s uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Det offentliga åtagandet inom hälso- och sjukvården men också socialtjänsten är omfattande och involverar ett antal olika delar. SBU:s uppgift är förenklat att visa vilka metoder och insatser inom de aktuella områdena som har stöd i forskningen. Vidare ska myndigheten peka på områden där forskningsunderlagen är otillräckliga. Sammantaget kan detta betraktas som en kollektiv nytta som vårdgivare, kommuner och andra aktörer drar nytta av. Vidare bidrar SBU:s rapporter till en mer kostnadseffektiv vård och omsorg (och i förlängningen användandet av skattemedel) genom att peka ut vilka metoder som ger bäst effekt. Således bedöms myndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverat offentligt åtagande. Det bedöms också vara ett statligt motiverat åtagande utifrån bland annat att de systematiska kunskapssammanställningar med mera, som myndigheten löpande tar fram kommer såväl offentliga som privata vårdgivare till del.

De motiv som låg till grund för myndighetens bildande bedöms fortfarande vara giltiga och kan snarast säga ha förstärkts över tid, bland annat genom breddning till socialtjänstens område.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet?

Det finns flera myndigheter som arbetar inom samma sakområden som SBU. De olika myndigheterna har dock olika ansvarsområden och instruktioner hur samverkan ska ske.

Samlad bedömning

SBU:s uppgifter och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande. Eftersom det finns flera myndigheter som arbetar inom samma område finner utredningen det motiverat att analysera SBU vidare.

1.5.2 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys bildades år 2011. Syftet var att få till en oberoende uppföljning, utvärdering och effektivitetsgranskning av hälso- och sjukvården. Myndighetens uppgift skulle vara att följa upp hur väl hälso- och sjukvården fungerar och analysera större satsningar och reformer ur patienternas och allmänhetens perspektiv (prop. 2010/11:1, utgiftsområde 9, s. 66). I direktiven till organisationskommittén som förberedde bildandet av myndigheten framhöll regeringen att verksamheten skulle ha särskilt fokus på hälso- och sjukvårdens kvalitet och effektivitet.²⁵ Verksamheten skulle omfatta all offentligt finansierad hälso- och sjukvård (inklusive tandvård), oavsett huvudmannaskap eller driftsform, liksom vissa områden av socialtjänsten. Det senare avsåg områden som ligger i gränssnittet mellan vård och omsorg, till exempel missbruksområdet eller kommuners vård och omsorg av äldre (prop. 2010/11:1, utgiftsområde 9, s. 66).

Regeringen framhöll också att myndigheten skulle kunna granska alla delar av hälso- och sjukvårdssystemet, däribland myndigheternas arbete. Verksamheten skulle omfatta hela kedjan från lagstiftning, normering och tillsyn till tillämpning och utfall på regional och lokal nivå. Myndigheten skulle generera underlag som kunde ligga till grund för ett mer kunskapsbaserat beslutsstöd för framtida styrning, verksamhetsuppföljning, förbättringsarbete och prioriteringar i hälso- och sjukvården.²⁶

Syftet med förslaget att inrätta en ny myndighet, i stället för att införliva verksamheten i en redan befintlig myndighet, var att regeringen ansåg att det behövdes en oberoende aktör i så måtto att den kunde granska även myndigheternas arbete och inte var i beroendeförhållande till vårdgivarna, intresseorganisationer eller andra intressenter.

En central målsättning med myndigheten var att stärka patienternas och medborgarnas ställning och inflytande över hälso- och sjukvården. Det skulle ske genom att myndigheten offentliggör resultaten av sin uppföljning och granskning för patienter, medborgare och andra aktörer inom hälso- och sjukvården. Det tydliggjordes också att myndighetens verksamhet skulle bedrivas ur ett

---

²⁵ Dir. 2010:58. *Inrättande av en ny oberoende granskningsmyndighet med ansvar för uppföljning och utvärdering av hälso- och sjukvården*. s. 5.

²⁶ *Ibid.*

patient- och medborgarperspektiv. För att säkerställa detta inrättades ett patientråd vid myndigheten, som särskilt ska identifiera och lämna förslag på lämpliga områden för analys och granskning, samt bistå myndigheten i arbetet med att identifiera patienters, brukares och medborgares behov av information.

År 2015 utvidgades myndighetens uppdrag till att även omfatta hela socialtjänstens område och den verksamhet som bedrivs med stöd av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (prop. 2014/15:1, utgiftsområde 9, s. 75). Regeringen framhöll särskilt att sambanden mellan hälso- och sjukvård och socialtjänst behövde förstärkas för att kunskapsstyrningen ska kunna svara mot de sammansatta behov patienter och brukare har. Vidare framhöll regeringen att brukarperspektivet är av betydelse inom all verksamhet som bedrivs inom socialtjänsten.

Uppgifter och verksamhet

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har till uppgift att ur ett patient-, brukar- och medborgarperspektiv följa upp och analysera verksamheter och förhållanden inom hälso- och sjukvård, tandvård och omsorg.²⁷ Av instruktionen framgår vidare att myndigheten ska följa upp och analysera vårdens och omsorgens funktionssätt, effektivitetsgranska statliga åtaganden och verksamheter, samt inom sitt verksamhetsområde bistå regeringen med underlag och rekommendationer för effektivisering av statlig verksamhet och styrning.

Av instruktionen följer att myndigheten även har till uppgift att

- kontinuerligt utvärdera sådan information om vården och omsorgen som lämnas till den enskilde, i fråga om informationens innehåll, kvalitet, ändamålsenlighet och tillgänglighet,
- på regeringens uppdrag bistå med utvärderingar och uppföljningar av beslutade eller genomförda statliga reformer och andra statliga initiativ, samt
- inom sitt verksamhetsområde bedriva omvärldsbevakning och genomföra internationella jämförelser.

---

²⁷ Förordningen (2010:1385) med instruktion för Myndigheten för vård- och omsorgsanalys.

Resultatet av sådana analyser, granskningar, uppföljningar och utvärderingar ska löpande redovisas till regeringen.

Myndigheten har tagit fram en strategisk plattform som ligger till grund för verksamheten. Den beskriver myndighetens vision, dess roll inom de sektorer den arbetar med, vilka typer av analyser den gör och vägledande principer för arbetet. Visionen är en god vård och omsorg som patienter, brukar och medborgare känner förtroende för. Myndigheten bidrar till detta genom policyrelevanta kunskapsunderlag och rekommendationer rörande vårdens och omsorgens funktionssätt och styrning. Myndigheten arbetar med utvärderingar av reformer och satsningar, men gör också problem-baserade analyser och strukturerade jämförelser.

Myndigheten tar fram en årlig analysplan som är en del av omvärldsbevakningen och lägger grunden för den egeninitierade analysverksamheten, som är en central del av myndighetens arbete. I analysplanen beskrivs utvecklingen inom hälso- och sjukvården, tandvården och omsorgen, och den identifierar områden där det behövs mer kunskap.

Regeringen har lämnat förslag på en registerlag för Vård- och omsorgsanalys som föreslås träda i kraft den 1 januari 2025 (prop. 2023/24:147). Lagen skulle innebära att Vård- och omsorgsanalys får använda registerdata på individnivå samt journaler från hälso- och sjukvården och tandvården och akter från socialtjänsten i sina analyser.

Samverkan med andra myndigheter

Myndigheten har inga samarbets- eller samordningsuppdrag enligt instruktionen. Det är en naturlig följd av det oberoende som lyftes fram som en viktig aspekt vid bildandet av myndigheten, och behovet av att myndigheten ska kunna granska alla delar av hälso- och sjukvårdssystemet. Däremot får myndigheten ofta regeringsuppdrag i vilka man ska samverka, samordna eller ha dialog med andra.

Utifrån sin fristående roll har myndigheten valt att inte delta i vissa samarbets- och samordningsforum där andra myndigheter som verkar inom näralliggande sektorer ingår. Ett sådant exempel är den samverkan som sker inom ramen för förordningen (2015:155) om statlig styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och

socialtjänst. Däremot har myndigheten en löpande dialog och ingår i olika nätverk med andra myndigheter som en del i myndighetens omvärldsbevakning och kompetensutveckling. Som exempel kan nämnas ett nationellt hälsoekonomiskt nätverk, ett nätverk med fokus på enkätmetodik och ett nätverk som arbetar med metodutveckling kring befolkningspaneler.

Vidare har myndigheten regelbundna kontakter med analysverksamheterna vid andra myndigheter. Syftet är att säkerställa att man inte genomför analyser som någon annan aktör redan arbetar med eller har gjort. Myndigheten ingår i flera mer eller mindre formella nätverk med andra analysmyndigheter, exempelvis ett GD-nätverk och ett metodnätverk. Syftet med att delta i dessa är att orientera sig i vad andra gör, att kommunicera sin kunskap och som ett led i medarbetarnas kompetensutveckling.

Myndigheten samarbetar återkommande med forskare, både i Sverige och internationellt.

Inom stödverksamheten har myndigheten en bred samverkan med andra. Myndigheten har t.ex. valt att samarbeta med Ekonomistyrningsverket, som har varit it-driftsleverantör fram till 2022 då myndigheten gick över till Försäkringskassan. Myndigheten har också tidigare samverkat med ESV när det gäller telefoni. Vidare är myndigheten fullservicekund hos Statens servicecenter. Myndigheten har även samverkat med andra myndigheter när det gäller personal. Även inom stödverksamheten deltar medarbetare i olika nätverk, bl.a. nätverk för dataskyddsombud i analysmyndigheter och nätverk för jurister.

Fakta om myndigheten

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 38 årsarbetskrafter. Myndigheten är en styrelsemyndighet. Verksamheten finansieras via anslag (63 procent år 2023) och bidrag (37 procent år 2023). De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till drygt 60 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personal- respektive lokalkostnader 71 respektive 11 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft var samma år knappt 1,6 miljoner kronor.

Tabell 13 Intäkter, kostnader m.m. för Vård- och omsorgsanalys åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag		39 766	38 257
Avgifter och andra ersättningar		0	5
Bidrag		22 691	22 109
Finansiella intäkter		107	271
Summa		62 564	60 643
Verksamhetens kostnader			
Personal		43 372	42 946
Lokaler		6 036	6 849
Övriga driftskostnader		13 134	10 810
Finansiella kostnader		11	38
Avskrivningar/nedskrivningar		11	0
Summa		62 564	60 643
Personal			
Årsarbetskrafter	40	40	38
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 415	1 564	1 595
Personalkostnad per årsarbetskraft*		1 084	1 130
Lokalkostnad per årsarbetskraft*		151	180

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Är myndigheten för vård- och omsorgsanalys uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Det offentliga åtagandet inom hälso- och sjukvårdsområdet respektive omsorgsområdet är omfattande såväl finansiellt, genomförandemässigt men också på andra sätt, ett åtagande som kan motiveras utifrån perspektivet marknadsmisslyckanden och rättvis/jämlikhetsperspektivet. De uppgifter och den verksamhet som myndigheten för Vård- och omsorgsanalys bedriver är en viktig del för att regeringens politik inom dessa sektorer ska fungera som det är tänkt. Således bedöms myndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverat offentligt åtagande. Det bedöms också vara ett statligt

motiverat åtagande eftersom uppdraget är nationellt och gäller all offentligt finansierade verksamhet inom de aktuella områdena.

Vidare bedöms de motiv som låg till grund för bildandet av myndigheten, och utvidgningen av uppdraget år 2015, vara lika relevanta nu som de var då. Behovet av en oberoende aktör som kan följa upp och analysera alla delar av hälso- och sjukvården och socialtjänsten ur ett patient-, brukar- och medborgarperspektiv är fortsatt stort.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet?

Det finns flera andra myndigheter än Vård- och omsorgsanalys som gör uppföljningar och analyser av hälso- och sjukvården, tandvården och socialtjänsten. Det är framför allt Socialstyrelsen, Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV), E-hälsomyndigheten, Folkhälsomyndigheten och Försäkringskassan, som alla har uppdrag inom området och egna analysavdelningar. Även Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) är en näraliggande verksamhet, även om överlappningen av uppgifter är mycket begränsad. Också Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Fortes) verksamhet har beröringspunkter med myndigheten för Vård- och omsorgsanalys. Därutöver finns det analyskapacitet hos regioner, kommuner samt Sverige kommuner och regioner (SKR). Den myndighet vars uppdrag och verksamhet som det finns störst överlapp med är Socialstyrelsen, som har en egen analysverksamhet. Socialstyrelsen gör delvis uppföljningar och utvärderingar som överlappar med Vård- och omsorgsanalys verksamhet, men de båda myndigheterna har ofta olika utgångspunkter och perspektiv. Även IVO:s och TLV:s analysverksamhet är i viss mån näraliggandenäraliggande till Vård- och omsorgsanalys, men överlappen bedöms vara begränsade. E-hälsomyndigheten utvecklar sin analysverksamhet, men även här är bedömningen att överlappen med Vård- och omsorgsanalys är begränsad.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms Vård- och omsorgsanalys uppgifter och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Det finns flera andra myndigheter som bedriver näralliggande och delvis överlappande analysverksamhet, framför allt gäller det Socialstyrelsen. Utredningen finner det därför motiverat att analysera Vård- och omsorgsanalys vidare.

1.6 Försvars- och säkerhetsområdet

Övergripande om försvarsområdet

Ett lands försvar har under lång tid betraktats vara en av statens kärnuppgifter. I grunden kan ett lands försvar sägas handla om två saker: dels att verka avskräckande på externa aktörer, andra länder, terrororganisationer med mera med fientliga avsikter i syfte att förhindra angrepp på landet, dels att kunna försvara sig i händelse att det blir krig. Dessa saker hänger ihop, ju starkare ett lands försvar är desto mer avskräckande är det. Ett lands försvar består av många olika delar som tillsammans utgör totalförsvaret. Detta består i sin tur av det militära försvaret, det civila försvaret samt krisberedskap. Ansvar för totalförsvaret ligger på Försvarsdepartementet. Målet för det militära försvaret är att ha förmåga att:

- försvara Sverige mot väpnat angrepp,
- hävda Sveriges territoriella integritet samt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i Sverige och utanför svenskt territorium i enlighet med internationell rätt,
- främja landets säkerhet samt förebygga och hantera konflikter och krig genom att i fredstid genomföra operationer på Sveriges territorium och i närområdet samt delta i internationella fredsfrämjande insatser samt skydda samhället och dess funktionalitet genom att med befintlig förmåga och resurser bistå övriga samhället såväl i fred som vid höjd beredskap.

Civilt försvar och arbetet med detta, tar sin utgångspunkt i samhällets krisberedskap och syftar till att inför och under höjd bered-

skap samt under krig värna befolkningen, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna samt bidra till Försvarsmaktens förmåga att möta ett väpnat angrepp. Målet för det civila försvaret är att ha förmåga att:

- värna civilbefolkningen,
- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna,
- upprätthålla en nödvändig försörjning,
- bidra till det militära försvarets förmåga vid väpnat angrepp eller krig i vår omvärld,
- upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar och bidra till att stärka försvarsviljan,
- bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred, och
- med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

Under Försvarsdepartementet ligger ett flertal myndigheter med olika uppgifter som tillsammans utgör det militära respektive civila försvaret samt samhällets krisberedskap. Det handlar exempelvis om Försvarsmakten, Försvarets materielverk och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).

Det primära samhällsekonomiska motivet för det offentliga åtagandet inom försvarsområdet är att ett lands försvar är en kollektiv nytthet

Ett lands försvar är ett klassiskt exempel på en så kallad kollektiv nytthet, dvs. en nytthet som när den väl finns svårligen går att förhindra någon från att nyttja och där en medborgares ”konsumtion” av nyttheten inte minskar en annan medborgares konsumtion av samma nytthet. Denna typ av kollektiva nyttheter brukar för att de ska komma till stånd i en samhällsekonomiskt effektiv omfattning både finansieras och produceras av staten. Hur stort ett lands försvar ska vara och därmed kosta bestäms ytterst av det säkerhetspolitiska läget men också av den demokratiska processen

där olika politiska partier kan göra olika prioriteringar mellan försvar och andra angelägna offentliga åtaganden.

1.6.1 Myndigheten för psykologiskt försvar

Det psykologiska försvaret har åtminstone sedan det kalla kriget varit en del i det svenska totalförsvaret. Under åren har ansvaret för det psykologiska försvaret organiserats på olika sätt. Fram till bildandet Myndigheten för psykologiskt försvar (MPF) fanns vissa uppgifter inom det psykologiska försvaret vid Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Bakgrunden till MPF var att regeringen år 2018 konstaterade att den säkerhetspolitiska situationen i Europa hade försämrats och att arbetet med ett psykologiskt försvar behövde förstärkas.²⁸ Som en del i att utveckla det moderna totalförsvaret skulle därför en ny myndighet inrättas med ansvar för att utveckla och samordna det psykologiska försvaret.

I direktiven som togs fram i samband med uppdraget att inrätta myndigheten gjorde regeringen bedömningen att det fanns ett behov av ett stärkt psykologiskt försvar. Det skulle enligt regeringen skapa förutsättningar för att värna det öppna och demokratiska samhället och den fria åsiktsbildningen, genom att säkerställa försvarsviljan, Sveriges frihet och oberoende. En del i det arbetet förutsågs vara att stärka den samlade förmågan att identifiera och möta otillbörlig informationspåverkan mot Sverige.²⁹ Den nya myndigheten startade sin verksamhet den 1 januari 2022.

Uppgifter och verksamhet

MPF ska utifrån sin instruktion i fredstid och vid höjd beredskap:

- leda arbetet med att samordna och utveckla myndigheters och andra aktörers verksamhet inom Sveriges psykologiska försvar,
- lämna stöd till sådan verksamhet, och
- bidra till att stärka befolkningens motståndskraft.³⁰

---

²⁸ Dir. 2018:80. *En ny myndighet för psykologiskt försvar.*

²⁹ Dir. 2021/20. *Inrättande av Myndigheten för psykologiskt försvar.*

³⁰ Förordning (2021:936) med instruktion för Myndigheten för psykologiskt försvar.

Vidare ska myndigheten:

- identifiera, analysera och kunna lämna stöd i bemötandet av otillbörlig informationspåverkan och annan vilseledande information som riktas mot Sverige eller svenska intressen,
- sprida kunskap och bidra till befolkningens och berörda aktörers beredskap i fråga om psykologiskt försvar,
- bedriva utbildning och övningsverksamhet inom myndighetens ansvarsområde,
- följa, beställa och förmedla forskning och annan kunskapsutveckling i frågor som rör psykologiskt försvar,
- verka för samverkan mellan myndigheter och övriga aktörer i det förebyggande arbetet samt skapa förutsättningar för och bidra till att säkerställa ett samordnat operativt agerande.

En central punkt i instruktionen är att MPF i sin verksamhet ska värna det öppna och demokratiska samhället och den fria åsiktsbildningen. Myndigheten har också uppgiften att stödja medie företag vid förfrågan och att bistå med underlag för utvecklingen av det psykologiska försvaret i fredstid. Myndigheten ska utan dröjsmål rapportera uppgifter om otillbörlig informationspåverkan och annan spridning av vilseledande information som kan ha betydelse för Sveriges säkerhet eller som av någon annan anledning bör komma till regeringens kännedom. Vid krig eller krigsfara ska myndigheten dessutom kunna stödja regeringen och föreslå åtgärder inom sitt verksamhetsområde som har till syfte att minska en potentiell angriparens förmåga och intention till angrepp.

Myndighetens verksamhet är indelad i följande tre avdelningar:

1. Den förmågehöjande avdelningen utvecklar och stärker samhällets samlade förmåga till psykologiskt försvar. I detta ingår att ge stöd till befolkningen, myndigheter, kommuner, media, frivilliga försvarsorganisationer och civilsamhället samt att verka för ökad samordning mellan dessa aktörer. Viktiga uppgifter är också att ansvara för utbildning, övning och kunskapsutveckling vilket bland annat innebär att beställa, följa och förmedla forskning inom psykologiskt försvar.

2. Den operativa avdelningen arbetar med att identifiera, analysera och bemöta otillbörlig informationspåverkan och annan vilseledande information som är riktad mot Sverige eller svenska intressen. En viktig del i arbetet är att ta fram lägesbilder, analyser och rapporter kring aktörer och aktiviteter som kan utgöra hot mot sårbarheter i samhället samt föreslå relevanta motåtgärder. Avdelningen utvecklar metoder och teknik för att identifiera och bemöta otillbörlig informationspåverkan.
3. Den administrativa avdelningen säkerställer att myndighetens administrativa processer sköts på ett effektivt och rättssäkert sätt. Avdelningen stöttar också hela myndigheten med planering, uppföljning, ekonomistyrning och ekonomiadministration, IT- och informationshantering, HR och juridik.

Vid myndigheten finns också en GD-stab och en säkerhetsskyddsfunktion.

Samverkan med andra myndigheter

MPF samverkar primärt genom det nyligen inrättade Samverkansrådet för psykologiskt försvar där Försvarsmakten, länsstyrelserna, Mediemyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Svenska institutet och Säkerhetspolisen. Vid behov kan myndigheten adjungera andra myndigheter att delta. Eftersom det psykologiska försvaret omfattar hela samhället samarbetar MPF brett inom hela Sverige med offentliga organisationer, näringsliv och civilsamhällesorganisationer.

Fakta om MPF

MPF är en myndighet under Försvarsdepartementet och har sitt huvudkontor i Karlstad, men myndigheten är även lokaliserad i Solna. Antalet årsarbetskrafter uppgick år 2023 till drygt 50. Myndigheten är en enrådighetsmyndighet som leds av en generaldirektör. Verksamheten är i huvudsak anslagsfinansierad. År 2023 uppgick de totala kostnaderna till drygt 140 miljoner kronor fördelat på personal

(60 miljoner kronor), lokaler (5 miljoner kronor) och övriga driftskostnader (70 miljoner kronor).

Tabell 14 Intäkter, kostnader m.m. för MPF åren 2022–2023 (tkr)

	2022	2023
Verksamhetens intäkter		
Anslag	111 296	135 487
Avgifter och andra ersättningar	1	6
Bidrag	1 845	3 481
Finansiella intäkter	53	1 049
Summa	113 195	140 022
Verksamhetens kostnader		
Personal	47 296	60 363
Lokaler	4 418	4 849
Övriga driftskostnader	58 559	70 328
Finansiella kostnader	116	755
Avskrivningar/nedskrivningar	2 807	3 929
Summa	113 195	140 022
Personal		
Årsarbetskrafter	40	52
Driftskostnad per årsarbetskraft	2 757	2 607
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 182	1 161
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	110	93

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet

Är MPF:s uppgifter och verksamheter motiverade offentliga åtaganden?

MPF:s uppgifter och verksamheter är en viktig del i det svenska totalförsvaret som närmast per definition är ett motiverat offentligt åtagande, och mer precist ett motiverat statligt åtagande. Således är myndighetens uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden som också bör utföras av staten. De överväganden som låg till grund för bildandet av MFP är fortfarande giltiga och har förstärkts genom det försämrade säkerhetsläget i närområdet till följd av Rysslands angrepp på Ukraina och det pågående kriget. Men också till följd av desinformationskampanjer riktade mot

Sverige från andra delar världen, vilket bland annat inneburit ett ökat terrorhot. Till detta kan läggas den snabba utvecklingen inom AI som skapar nya risker inom området desinformation brett definierat.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter eller verksamhet?

Det finns såvitt utredningen kan bedöma inga andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter med MPF.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms MPF:s uppgift och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande. Mot bakgrund att myndigheten nyligen bildades genom att ansvaret för stora delar av det psykologiska försvaret flyttades från att vara en del av MSB ser utredningen ingen anledning att analysera myndigheten vidare.

1.6.2 Myndigheten för totalförvarsanalys

Behovet av självständig analys- och utvärderingskapacitet inom försvarsområdet är en fråga som har lyfts i flera utredningar genom åren.³¹ Även utredningen om analys- och utvärderingsmyndigheter konstaterade att det saknades en oberoende analys- och utvärderingsmyndighet inom försvar och krisberedskap.³²

Försvarssvarsberedningen konstaterade i rapporten *Motståndskraft* (Ds 2017:66) att med en ökad ambitionsnivå och utökade ekonomiska resurser inom totalförsvaret, behöver uppföljning och utvärdering av genomförd planering och verksamhet finnas på plats. Försvarsberedningen noterade vidare att regeringen på flera andra områden, till exempel socialförsäkringar, rättsväsendet, arbetsmarknad

---

³¹ Se exempelvis SOU 2011:36. *Forskning och utveckling samt försvarslogistik – i det reformerade försvaret*. Ds 2017:66. *Motståndskraft. Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025*. SOU 2021:103. *Totalförvarsanalys – en oberoende myndighet för uppföljning och utvärdering*.

³² SOU 2018:79. *Analys och utvärdering för effektiv styrning*.

med flera hade tillskapat någon form av självständig analys- och utvärderingsinstans. Något som saknades inom totalförvarsområdet.

Försvarsberedningen vidhöll i sin rapport *Värnkraft* (Ds 2019:8) behovet av en myndighet med uppgiften att granska, utvärdera och följa upp verksamheten inom totalförsvaret. Den främsta uppgiften för en ny myndighet var enligt Försvarsberedningen att utvärdera målpuppfyllnaden för totalförsvaret samt uppgifterna för det militära och civila försvaret. Ytterligare uppgifter som föreslogs var att utvärdera den samlade förmågan i totalförsvaret i förhållande till de krav som ställs på totalförsvaret.

I betänkandet *Totalförvarsanalys – en ny myndighet för uppföljning och utvärdering* (SOU 2021:103) presenterades förslag om att inrätta en ny myndighet. Myndigheten för totalförvarsanalys (MTFA) inrättades den 1 januari 2023.

Uppgift och verksamhet

Myndigheten för totalförvarsanalys (MTFA) har enligt sin instruktion till huvuduppgift att följa upp, analysera och utvärdera verksamheten inom totalförsvaret ur ett systemperspektiv och med tyngdpunkt på totalförsvarets samlade funktionssätt.³³ Resultatet av analyser, uppföljningar och utvärderingar ska löpande redovisas till regeringen. Myndigheten ska vidare:

- följa upp utvecklingen av totalförsvaret i förhållande till det övergripande målet för totalförsvaret samt målen för det militära respektive det civila försvaret,
- analysera och utvärdera utvecklingen av totalförsvaret och de samlade effekterna av de beslutade statliga insatserna inom totalförsvaret,
- analysera och utvärdera effektiviteten i genomförandet av den politiska inriktningen och kostnadseffektiviteten i statliga insatser inom totalförsvaret, och

---

³³ Förordning (2022:1768) med instruktion för Myndigheten för totalförvarsanalys.

- inom sitt verksamhetsområde bistå regeringen med kvalificerade kunskapsunderlag när det gäller totalförsvarets inriktning samt med handlingsalternativ för effektivisering av statliga insatser och styrning.

Myndigheten ska genomföra uppgifterna med utgångspunkt huvudsakligen i de statliga myndigheternas uppföljning av och underlag om verksamhet avseende totalförsvaret. Myndigheten får inhämta sådan information från statliga myndigheter under regeringen och andra aktörer som myndigheten behöver för att utföra sitt uppdrag. Myndigheten ska också, utveckla analys- och utvärderingsmetoder inom sitt verksamhetsområde.

Utöver uppgifterna i instruktionen har MTFFA fått fyra regeringsuppdrag i regleringsbrev.³⁴

Samverkan med andra myndigheter

Enligt instruktion ska MTFFA samverka med berörda aktörer när det gäller generella kriterier och dokumentation för att möjliggöra en effektiv uppföljning och utvärdering av verksamheten inom totalförsvaret. Myndigheten ska även föra en dialog med myndigheter som kan komma att beröras av utvärderingarna.

När det gäller myndighetens säkerhetsskydd står MTFFA under tillsyn av Försvarsmakten. Det är i författning reglerat att MTFFA ska ha tillgång till så kallade kryptografiska funktioner. Att etablera och upprätthålla nödvändigt signalskydd i enlighet med regelverk och praxis har enligt myndigheten visat sig vara en av de mer komplicerade och administrativt tunga uppgifterna vid myndigheten och kräver väl etablerade relationer med såväl Försvarsmakten som Försvarets radioanstalt och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.³⁵

Uppdraget att utvärdera utvecklingen av totalförsvaret är förknippat med vissa metodutmaningar. MTFFA är en del av ett metodnätverk tillsammans med andra analys- och utvärderingsmyndigheter.

MTFA har därutöver både på myndighetsnivå och på funktionsnivå (t.ex. HR och juridik) anslutit till relevanta nätverk och sam-

---

³⁴ Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Myndigheten för totalförvarsanalys.

³⁵ Myndigheten för totalförvarsanalys (2024). *Utredningen om en översyn av mindre myndigheters uppgifter och organisering (Fi 2023:08)*. Dnr 2024:50.

arbeten för utbyte av erfarenheter mellan olika konstellationer av myndigheter.

Fakta om MTFA

Myndigheten är en enrådighetsmyndighet under Förvarsdepartementet. Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 11 årsarbetskrafter men myndigheten är fortfarande i sin uppstart och planen är att antalet anställda kommer öka under kommande år. Verksamheten är huvudsakligen finansierad med anslag. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till drygt 26 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personal- respektive lokalkostnader 59 respektive 15 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till drygt 2,3 miljoner kronor.

Tabell 15 Intäkter, kostnader m.m. för MTFA 2023 (tkr)

	2023
Verksamhetens intäkter	
Anslag	25 396
Avgifter och andra ersättningar	0
Bidrag	0
Finansiella intäkter	688
Summa	26 084
Verksamhetens kostnader	
Personal	15 396
Lokaler	3 865
Övriga driftskostnader	6 111
Finansiella kostnader	22
Avskrivningar/nedskrivningar	150
Summa	26 084
Personal	
Årsarbetskrafter	11
Driftskostnad per årsarbetskraft	2 356
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 400
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	351

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för MTFA

Är MTFA:s uppgift och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Ett lands försvar har under lång tid räknats till en av statens kärnuppgifter och är ett klassiskt exempel på en kollektiv nytthet. Det moderna totalförsvaret består av ett flertal olika försvars- och beredskapsrelaterade funktioner som tillsammans utgör ett system. Den nyinrättade myndigheten MTFA har en viktig uppgift att kunna analysera och utvärdera totalförsvaret är ett systemperspektiv, något som tidigare saknats på området, även om naturligtvis redan befintliga myndigheter inom området och inte minst Försvarsberedningen genomfört analyser i en eller annan form av systemet i sin helhet. Genom tillkomsten av MTFA kommer nu det kontinuerligt och systematiskt göras uppföljning, analys och utvärdering av totalförsvarets utveckling. Därtill kommer MTFA genom det säkerhetsskydd som myndigheten skapar, personellt, fysiskt och informationssäkerhetsmässigt ha bättre förutsättningar än andra fristående analysmyndigheter att ta sig an även mycket känsliga analyser och utvärderingar av totalförsvaret och dess olika delar. Således bedöms MTFA:s uppgifter och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande.

Finns det andra myndigheter som bedriver näraliggande eller överlappande verksamhet?

Mot bakgrund av att myndigheten nyligen bildats och fortfarande kan sägas befinna sig i en uppbyggnadsfas är det svårt säga i vilken utsträckning den verksamhet som kommer att bedrivas kommer vara näraliggande eller överlappande med den analysverksamhet som bedrivs inom övriga myndigheter inom försvarsområdet. Erfarenheter från andra områden visar att det finns en risk för att vissa analyser som görs vid övriga berörda myndigheter kan komma att vara näraliggande med MTFA:s. Det är naturligt och är något som förekommer inom flera andra områden där det finns fristående analys- och utvärderingsmyndigheter. Detta behöver inte vara fel men samtidigt är det viktigt för regeringen att verkligen använda analys- och utvärderingsmyndigheterna så att man får ut så mycket av dessa. Inom det aktuella området kan det därför finnas anled-

ning att längre fram analysera frågan och eventuellt överväga en renodling av ansvarsfördelning mellan MTFA och genomförande-myndigheterna inom totalförsvansområdet avseende systemövergripande analyser.

Samlad bedömning

MTFA:s uppgifter och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande. Utredningen kommer mot bakgrund av regeringens tilläggsdirektiv att gå vidare med fortsatt analys av myndigheten.

1.7 Olycks- och räddningsområdet

Övergripande om olycks- och räddningsområdet

Det moderna samhället är komplext och omfattar aktiviteter av olika slag. Det produceras hela tiden en stor mängd varor av privata företag och offentlig sektor, inom och utanför landet. Dessa transporteras med olika trafikslag. Människor tar sig till jobbet på olika sätt och ägnar fritiden åt olika aktiviteter. Då och då i denna komplexa verksamhet inträffar olyckor som drabbar människor och i värsta fall orsakar dödsfall och som påverkar natur och miljö på ett negativt sätt. Att förhindra att olyckor som allvarligt skadar eller dödar människor, miljön med mera och kunna sätta in räddningsinsatser när olyckan är framme är av central betydelse för samhället. Ju mer utvecklat samhället är och desto högre levnadsstandarden är desto större är naturligt ambitionerna i denna del. Inom vägtrafiken har till exempel Sverige en vision om att inga människor ska omkomma till följd av trafikolyckor. I Sverige är det Försvarsdepartementet, som förutom att ansvara för det militära och civila försvaret, har det övergripande ansvaret för att området skydd mot olyckor. Till sitt förfogande har man dels Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), dels Statens haverikommission, som är fokus för detta avsnitt och vars uppgifter och verksamhet beskrivs längre fram i texten.

MSB har ansvar för frågor om skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar, i den utsträckning inte någon annan myndighet har ansvaret. Ansvaret avser åtgärder före, under och efter

en olycka, kris, krig eller krigsfara. När det specifikt gäller området skydd mot olyckor är MSB sektorsansvarig myndighet för det som kallas för beredskapssektorn Räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen. Denna uppgift regleras i Beredskapsförordningen och innebär i stort att leda arbetet med att samordna åtgärder inom ansvarsområdet. Syftet med detta arbete är att utveckla och säkerställa förmågan att genomföra räddningsinsatser och skydda civilbefolkningen över hela hotskalan, i första hand för att säkerställa människors överlevnad och i andra hand för att begränsa skador på egendom och miljö.

Beredskapssektorns ansvarsområde omfattar för att nämna några exempel flyg- och räddningstjänst, miljöräddningstjänst till sjöss, eftersökning av försvunna personer och skyddsrum och skyddade utrymmen. Uppgifter som är samhällsviktiga verksamheter.

Det offentliga åtagandet inom området motiveras främst av det handlar om kollektiva nyttigheter och att det finns stora externa effekter

I likhet med försvaret är insatser för att förebygga och minimera farliga olyckor något som alla medborgare gynnas av, det är med andra ord en kollektiv nyttighet. Det offentliga åtagandet kan också motiveras av att olyckor när de inträffar kan medföra stora negativa externa effekter i det omgivande samhället. Men det kan också motiveras utifrån att vissa individer, kanske framför allt barn och ungdomar, inte förstår vilka risker som är förknippade med många aktiviteter som de ägnar sig åt och att det offentliga därför tar på sig att skydda dem och andra, t.ex. genom att förbjuda olika farliga saker.

1.7.1 Statens haverikommission

Efter andra världskriget genomfördes en omfattande uppbyggnad av det svenska flygvapnet, en verksamhet som var högt belastad av olyckor. Det inrättades tidigt en organisation inom flygvapnet för utredning av olyckorna, Flygvapnets haverikommission. Denna ersattes år 1966 av Försvarets haverikommission. Civila luftfarts-

olyckor utreddes av kommissioner som kallades in ad hoc av Luftfartsverket.

På 1970-talet bedömdes det att utredningsverksamheten behövde permanentas och att förändringar behövde genomföras för att Sverige skulle uppfylla sina internationella förpliktelser på området. Sverige är anslutet till 1944 års konvention om civil luftfart, Chicagokonventionen. Konventionen kräver att civila luftfartsolyckor ska utredas ur säkerhetssynpunkt och ställer krav på att utredningsverksamheten ska bedrivas av ett permanent och oberoende organ. År 1978 bildades därför Statens haverikommission (SHK) med uppdrag att utreda olyckor och allvarliga tillbud inom civil och militär luftfart. Samtidigt avskaffades Försvarets haverikommission.

Under 1990 fick SHK det utökade mandat som myndigheten har i dag och samtidigt avskaffades Katastrofkommissionen och Sjöfartens haverikommission. Katastrofkommissionen utredde allvarliga olyckor inom alla samhällsområden utom luftfart och Sjöfartens haverikommission kallades in ad hoc för att utreda allvarliga sjöolyckor.

Uppgifter och verksamhet

Av myndighetens instruktion framgår att SHK, som lyder under Forsvarsdepartementet, genomför undersökningar av olyckor och samverkar med berörda myndigheter i deras olycksförebyggande verksamhet. Haverikommissionen samverkar även med myndigheter och organisationer i andra länder i frågor som ligger inom myndighetens verksamhetsområde. Haverikommissionen är också behörig myndighet för säkerhetsutredningar enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 996/2010 av den 20 oktober 2010 om utredning och förebyggande av olyckor och tillbud inom civil luftfart.

Det övergripande syftet med verksamheten är att utreda olyckor och allvarliga tillbud på djupet i syfte att kunna föreslå preventiva åtgärder och därigenom höja säkerheten i den verksamhet som undersöks och förebygga framtida upprepningar av olyckorna. En av förutsättningarna för att kunna göra detta är att verksamheten är självständig i förhållande till bland annat regelgivande myndigheter och tillsynsmyndigheter.

SHK har till uppgift att från säkerhetssynpunkt undersöka allvarliga olyckor och tillbud till olyckor inom luftfart, sjöfart, spår-bunden trafik, vägtrafik och annan verksamhet. Med annan verksamhet avses alla verksamheter i samhället som inte är att hänföra till luftfart, sjöfart, spår-bunden trafik eller vägtrafik. SHK:s utredningsuppdrag omfattar såväl civil som militär verksamhet.

Syftet med SHK:s utredningar är att:

- så långt som möjligt klarlägga såväl händelseförloppet som orsaken till händelsen liksom skador och effekter i övrigt,
- ge underlag för beslut om åtgärder som har som mål att förebygga, eller åtminstone begränsa effekten av, liknande händelser, och
- ge underlag för en bedömning av de insatser som samhällets räddningstjänst har gjort i samband med händelsen och, om det finns skäl för det, för förbättringar av räddningstjänsten.

SHK:s verksamhet syftar uteslutande till förbättringar av säkerheten. Myndigheten har i övrigt inte några tillsynsuppgifter och har inte heller någon uppgift när det gäller frågor om skuld och ansvar, skadestånd eller frågor om certifikatsåtgärder, disciplinära åtgärder, m.m. Det innebär att sådana frågor varken undersöks eller beskrivs i samband med en utredning.

Samverkan med andra myndigheter

SHK ska enligt instruktionen samverka med berörda säkerhetsmyndigheter i deras olycksförebyggande verksamhet. Samverkan ska också ske med andra länders utredningsorgan och vissa internationella organ, som den europeiska byrån för luftfartssäkerhet (EASA), den europeiska sjösäkerhetsbyrån (EMSA) och den europeiska järnvägsbyrån (ERA).

Fakta om SHK

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm men verksamheten bedrivs i praktiken till stor del ute i landet beroende på var de olyckor och tillbud som utreds inträffar. År 2023 uppgick antalet årsarbets-

krafter till knappt 30 men myndigheten använder även en del externa konsulter. Verksamheten finansieras huvudsakligen med anslag som samma år uppgick till drygt 78 miljoner kronor, vilket är en markant ökning jämfört med föregående år, se tabell 16. Av dessa tilldelades 25 miljoner kronor i ändringsbeslut för att finansiera ytterligare undersökningar av passagerarfartyget Estonia. Även 2021 och 2022 tilldelades myndigheten extramedel för detta ändamål. Personalkostnader, lokalkostnader samt övriga driftskostnader utgjorde drygt 50, 4 och 30 procent av de totala verksamhetskostnaderna. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till knappt 2,8 miljoner kronor.

Tabell 16 Intäkter, kostnader m.m. för SHK åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	51 699	61 504	77 269
Avgifter och andra ersättningar	3	21	4
Bidrag	3	43	113
Finansiella intäkter	3	176	641
Summa	51 673	61 745	78 027
Verksamhetens kostnader			
Personal	37 048	38 747	39 953
Lokaler	3 179	3 352	3 747
Övriga driftskostnader	11 423	19 619	34 102
Finansiella kostnader	0	2	143
Avskrivningar/nedskrivningar	23	24	83
Summa	51 673	61 745	78 027
Personal			
Årsarbetskrafter	28	29	28
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 845	2 128	2 779
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 323	1 336	1 427
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	114	116	134

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för SHK

Är SHK:s uppgift och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Den verksamhet som bedrivs av Statens haverikommission är utifrån det samhällsekonomiska perspektivet ett motiverat offentligt åtagande. Att utreda allvarliga olyckor och tillbud utifrån ett säkerhetsperspektiv är en viktig del i det offentligas samlade arbete för att kunna bygga ett så säkert samhälle som möjligt, vilket kan ses som en kollektiv nytta. Vidare bedöms att motiven för bildandet av myndigheten fortsatt är giltiga och snarast har förstärkts på grund av den tekniska utvecklingen men även av forskningen kring olycksförebyggande åtgärder och den fortsatta utvecklingen av internationella instrument på området. Verksamheten bedöms vara av sådan karaktär att det inte är lämpligt att någon annan aktör än staten utför verksamheten. Slutligen följer uppgiften och verksamheten av internationella förpliktelser som Sverige anslutit sig till.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande verksamhet?

Det finns ingen annan myndighet som utför den typ av oberoende olycksutredningar som SHK gör. Grundprincipen är att varje verksamhetsutövare, oavsett om det är en privat eller offentlig funktion, ska utreda olyckor och tillbud som inträffar i verksamheten. I något allvarigare fall finns det tillsynsmyndigheter som kan utreda eller granska inträffade olyckor och i sitt tillsynsarbete vidta åtgärder mot den berörda verksamhetsutövaren. I den mån tillsynsmyndigheten genomför konkreta utredningar tenderar dessa av naturliga skäl att inte belysa tillsynens och regelverkens påverkan på inträffade olyckor. I de mest allvarliga fallen kan SHK utreda olyckor och tillbud. Området för verksamheten är inte begränsat utan kan röra alla samhällssektorer även om transporthändelser hör till de vanligaste utredningarna.

SHK framhåller att det svårligen skulle kunna gå att samordna funktioner i kärnverksamheten med andra myndigheter utan att det skulle gå ut över myndighetens självständiga och oberoende ställning, vilket i sin tur skulle stå i strid med Sveriges internationella

förpliktelser. Därutöver finns det praktiska aspekter på ett ökat samarbete som bör beaktas såsom att SHK utreder såväl civila som militära olyckor. Det innebär att sekretess- och säkerhetsskyddsfrågor aktualiseras på ett sätt som begränsar möjligheterna till ett alltför nära samarbete eller samordning med andra myndigheter.

Samlad bedömning

SHK:s uppgift och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande, som åtagande som därtill följer av internationella konventioner på området. Det bedöms inte finnas andra myndigheter som bedriver näraliggande eller överlappande verksamhet. Utredningen finner det inte motiverat att analysera SHK vidare.

1.8 Konsumentområdet

Övergripande om konsumentområdet

I de flesta länder utgör privat konsumtion den största delen av BNP. I Sverige stod den privata konsumtionen för ungefär två tredjedelar av BNP år 2023. Merparten av dessa köp görs från näringsidkare i Sverige men också i betydande del från omvärlden, som i konkurrens bjuder ut produkter till konsumenterna. Denna konkurrens gör att konsumenterna på väl fungerande marknader i regel kan skaffa sig de varor och tjänster de behöver till den kvalitet som önskas och till priser som avspeglar vad det kostar att producera dessa varor och tjänster. En av marknadssystemets främsta egenskaper är att detta utfall många gånger kan förväntas uppstå utan någon större inblandning från det offentliga. I moderna och utvecklade ekonomier finns det dock en omfattande lagstiftning som reglerar marknadssystemet. Exempelvis lagstiftning rörande produkters säkerhet, vad som gäller vid köp, hur konkurrens kan främjas genom att förbjuda vissa företeelser som till exempel kartellbildning.

Regeringens mål för konsumentpolitiken är väl fungerande konsumentmarknader och en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion. För detta krävs lagstiftning som ger ett högt konsumentskydd, en effektiv tvistlösning och ett stöd till konsumenterna som är lättillgängligt och tillförlitligt. Ett högt konsument-

skydd är viktigt även utanför Sveriges gränser, till exempel vid resor eller inköp via internet. Inom regeringen ligger ansvaret för konsumentpolitiken på Finansdepartementet. På området finns, utöver Allmänna Reklamationsnämnden (ARN), Konsumentverket som har till uppgift att ta tillvara konsumenternas intressen i Sverige och inom EU.

Men konsumentfrågorna är breda och involverar fler andra myndigheter som till exempel Konkurrensverket, Patent- och marknadsdomstolen och inom specifika områden myndigheter som exempelvis Energimarknadsinspektionen.

Motiv för det offentliga åtagandet inom konsumentområdet

Det offentliga åtagandet inom konsumentområdet rör primärt olika typer av marknadsmisslyckanden. På väl fungerande marknader där relevant information om produkternas kvalitet, pris, vilka säljare det finns med mera finns det goda skäl att tro att konsumenterna har möjlighet att köpa de varor och tjänster de vill till priser som ligger i linje med vad det kostar att producera och tillhandahålla detta. Det är ett konstaterande som både har teoretiskt och empiriskt stöd. Bristande konkurrens som kan uppstå av flera olika skäl utgör ett motiv för att det offentliga griper in med åtgärder. Brist på information om t.ex. kvaliteten på vissa produkter eller att informationen skiljer sig mellan köpar- och säljarsidan är en annan källa till att marknader inte alltid fungerar på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt, vilket kan motivera offentliga ingrepp. Till detta kan läggas betydelsen av den ”infrastruktur” som en väl utformad lagstiftning gällande de olika delar som rör köp, ingångna avtal med mera och efterlevnaden av denna – något som kan sägas utgöra en kollektiv nytta som omgärdar köpande och säljande på marknaden. Tilliten till att detta finns på plats och fungerar är något som alla tjänar på. Detta är ett grundläggande motiv för det offentliga åtagandet inom många områden.

1.8.1 Allmänna reklamationsnämnden

Verksamheten vid Allmänna reklamationsnämnden (ARN) påbörjades vid årsskiftet år 1968 som en försöksverksamhet. Inrättandet av ARN var en av flera åtgärder som vid den tiden vidtogs i syfte att stärka konsumenternas ställning. Omfattande lagstiftning infördes både på det civilrättsliga och på det marknadsrättsliga området samtidigt som flera samhällsorgan med uppgift att ta till vara konsumenternas intressen successivt byggdes upp. Huvuddelen av de vidtagna åtgärderna tog sikte på att allmänt stärka konsumenternas ställning, men arbetet inriktades också på att hjälpa enskilda konsumenter när en tvist uppstod mellan en konsument och en näringsidkare (prop. 1979/80:114, s. 3–4).

ARN var från början knuten till Statens konsumentråd och huvudmannaskapet övergick 1973 till Konsumentverket, den nybildade centrala myndigheten på konsumentområdet. Reklamationsutredningen föreslog att verksamheten vid ARN skulle permanentas (SOU 1978:40) och ARN blev 1981 en fristående myndighet.

ARN:s kompetensområde har genom åren succesivt utvidgats. Verksamheten vid ARN var från början uppdelad på fem avdelningar, men verksamheten har därefter utvidgats till att avse många fler områden för tvistlösning.

Uppgifter och verksamhet

Av förordning (2015:739) med instruktion för Allmänna reklamationsnämnden framgår det att ARN har i uppdrag att:

- pröva konsumenttvister,
- verka för att parterna i en tvist kommer överens,
- informera konsumenter och näringsidkare om ARN:s praxis,
- stödja den kommunala konsumentverksamhetens hantering av tvister genom utbildning och information,
- genomföra förtroendeskapande åtgärder i förhållande till näringslivet,
- redovisa statistik över mottagna anmälningar.

Verksamheten består i huvudsak av att opartiskt pröva konsumenttvister och rekommendera en lösning av tvisten. Mer än 90 procent av arbetad tid ägnas åt denna verksamhetsgren. Mindre än 10 procent ägnas åt det s.k. informationsuppdraget. Vid prövning av konsumenttvister är nämnden indelad i 12 olika tvisteområden.

Samverkan med andra myndigheter

En representant från ARN ingår i Spelmarknadsrådet. Rådet leds av Spelinspektionen och syftar till erfarenhetsutbyte och ska förenkla olika former av samverkan. Utöver det har ARN inga samarbets- eller samordningsuppdrag enligt instruktion, regleringsbrev eller särskilda regeringsbeslut.

ARN samverkar däremot med bl.a. med Konsumentverket och de fyra rådgivningsbyråerna Konsumenternas Försäkringsbyrå, Konsumenternas Bank- och finansbyrå, Konsumenternas Energi- marknadsbyrå och Telekområdgivarna samt med branschorganisationer. Det handlar i samtliga fall om informationsutbyte.

Medarbetare vid ARN deltar också regelbundet som föreläsare i utbildningar som Konsumentverket anordnar. Slutligen samverkar ARN med Sveriges Domstolar om så kallade paketnotarier. Paket-tjänstgöring innebär att notarien inleder sin notariatjänstgöring vid ARN och därefter fortsätter vid en tingsrätt.

Fakta om ARN

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en arbetsstyrka motsvarande 49 årsarbetskrafter. Det är en enrådighetsmyndighet under Finansdepartementet. Verksamheten är i huvudsak finansierad med anslag. De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till drygt 63 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personalkostnader drygt 76 procent, lokalkostnader knappt 8 procent och övriga driftskostnader 14 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till drygt 1,2 miljoner kronor.

Tabell 17 Intäkter, kostnader m.m. för ARN åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	55 636	53 758	63 001
Avgifter och andra ersättningar	147	152	165
Bidrag	13	41	11
Finansiella intäkter	0	30	87
Summa	55 796	53 980	63 264
Verksamhetens kostnader			
Personal	42 371	40 807	48 094
Lokaler	4214	4583	4771
Övriga driftskostnader	8643	7744	9038
Finansiella kostnader	0	28	222
Avskrivningar/nedskrivningar	568	818	1139
Summa	55 796	53 980	63 264
Personal			
Årsarbetskrafter	45	43	49
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 227	1 236	1 263
Personalkostnad per årsarbetskraft*	982	949	982
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	94	107	97

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för ARN

Är ARN:s uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Alla köp som görs innebär transaktionskostnader, dvs. alla de kostnader utöver det pris som betalas för varan eller tjänsten. Det handlar om allt från att hitta säljare, bedöma om produkten eller säljaren håller vad som utlovas till kostnader förknippade med saker och ting som kan inträffa efter köpet, reklamationer, garantier med mera. Dessa transaktionskostnader kan vara betydande. Generellt kan man säga att ju större tillit köpare och säljarna kan känna för att transaktionen faller ut till belåtenhet och att det finns en etablerad ordning för att hantera problem kring köp desto lägre blir transaktionskostnaderna. En låg transaktionskostnad är till gagn för alla inblandande men också för samhällsekonomin i stort. Den lagstiftning som under lång tid etablerats i Sverige och många andra länder kring köp av konsumentprodukter kan förstås i ljuset av att försöka

minimera transaktionskostnader. Exempelvis genom att ange vilka skyldigheter köpare och säljare har, hur eventuella tvister löses och en etablerad ordning syftande till att säkerställa att denna lagstiftning efterlevs. En komponent i detta system är tvistlösningsinstanser dit köpare eller säljare vända sig. Ytterst är detta domstolar. Det är dock önskvärt många gånger att kunna lösa tvister utan att gå till domstol eftersom detta kan innebära betydande kostnader rent monetärt men också i form av tid. I Sverige finns ARN dit konsumenter kan vända sig. Konsumenter kan också i vissa fall vända sig till branschvisa tvistlösningsalternativ.

En central fråga i sammanhanget är om det skulle dyka upp privata tvistlösningsalternativ inom alla de konsumentområden där ARN i dag erbjuder tvistlösning om ARN inte fanns. Detta är förstås en svår fråga att besvara men utredningens bedömning är att det inte skulle göra det. Än mindre skulle det finnas tvistlösningsalternativ dit konsumenter, som i dag, kostnadsfritt kan vända sig till med klagomål och få ett oberoende utlåtande och rekommendation. Med andra ord bedömningen är att ARN:s uppgifter och verksamhet är att motiverat offentligt åtagande och därtill ett statligt sådant.

Bedömningen är också att motiven till bildandet av ARN fortsatt är giltiga. Exempelvis har konsumenter i takt med ökad digitalisering och gränsöverskridande handel blivit alltmer sårbara och utsatta. Såväl EU-kommissionen som Konsumentverket har nyligen lyft fram att personer med små ekonomiska marginaler kan vara särskilt utsatta på konsumentmarknader eftersom de riskerar att motiveras och lockas av olika erbjudanden som, senare visar sig vara otillbörliga.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet?

ARN har inte någon näraliggande eller överlappande uppgift i relation till någon annan myndighet. De allmänna domstolarna prövar förvisso också tvister mellan konsumenter och företag, men deras verksamhet kan i detta sammanhang inte ses som näraliggande eller överlappande. Det finns några godkända nämnder för alternativ tvistlösning, exempelvis Personförsäkringsnämnden, som drivs av branschorganisationer. ARN prövar inte tvister som kan prövas

eller har prövats av en sådan nämnd om den har godkänts enligt lagen (2015:671) om alternativ tvistlösning i konsumentförhållanden.

Utredningen har övervägt om ett alternativ till dagens ordning skulle kunna vara en privat tvistlösningsorganisation med statlig finansiering. Det finns i dag några privata tvistlösningsmekanismer inom några konsumentområden där ARN inte är verksamma. Man skulle kunna tänka sig att staten upphandlar tvistlösningstjänster av privata utförare, vilket potentiellt skulle kunna leda till ökad kostnadseffektivitet till följd av konkurrensutsättningen. Utredningen ser dock flera nackdelar med en sådan lösning. ARN bedöms ha stor legitimitet i samhället både bland konsumenter och näringsidkare och har därtill byggt upp en hög kompetens inom konsumentområdet som skulle riskeras att slås sönder.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms ARN:s uppgifter och verksamhet vara motiverade statliga åtaganden. Det finns med några få undantag inga andra myndigheter, eller andra organ, med tydligt näraliggande eller överlappande uppgifter eller verksamhet. Utredningen har därför valt att inte analysera ARN vidare.

1.9 Spelområdet

Övergripande om spelområdet

Spel om pengar i form av vadslagning, lotterier med mera har förekommit under lång tid. Möjligheten att ha tur och vinna storvinsten som kan förändra livet lockar många människor att spela, något som dock har en mörk baksida eftersom en del individer fastnar i spelmissbruk. Spel har också varit ett sätt att finansiera olika verksamheter – upplägget på så gott som alla spel är att intäkterna från de som deltar, insatserna, är större än de vinster som betalas ut. Vore det inte så skulle få vilja arrangera spel. Det har länge också funnits illegala spel som är ett sätt för kriminella att tjäna pengar.

Sedan EU-inträdet och framför allt möjligheten för Malta-baserade spelbolag sedan år 2008 att via en EU-licens verka i olika EU-länder växte antalet aktörer på den svenska spelmarknaden snabbt. År 2019 gjordes en förändring i det svenska regelverket som innebar att alla spelbolag verksamma i Sverige måste ha en svensk licens. Den svenska spelmarknaden omsatte år 2023 drygt 27 miljarder kronor och antalet licensierade bolag uppgick till knappt 90.

Den svenska spelpolitiken har en sund och säker spelmarknad under offentlig kontroll som mål samt en spelmarknad som värnar intäkterna till det allmänna och som ger goda förutsättningar för allmännyttig ideell verksamhet att erhålla finansiering genom intäkter från spel. De negativa konsekvenserna av spelande ska minskas och det ska råda hög säkerhet i spelen. Spel om pengar ska omfattas av ett starkt konsumentskydd och inte kunna missbrukas för kriminell verksamhet. Inom regeringen är det Finansdepartementet som ansvarar för spelpolitiken. Till sitt förfogande har departementet, utöver Spelinspektionen, framför allt Koncernen Svenska Spel, där bland annat Svenska Spel AB ingår.

Det offentliga åtagandet inom spelområdet motiveras kan motiveras på flera sätt

Det offentliga åtagandet inom spelområdet ser ut på flera sätt. Dels genom det på marknaden dominerande bolaget Svenska spel, dels genom utformningen av det regelverk som reglerar spelmarknaden och säkerställandet av att detta efterlevs. Det senare sker primärt via Spelinspektionen. Det huvudsakliga motivet till det offentliga åtagandet inom spelområdet kan sägas vara att skydda individer, unga och vuxna med benägenhet för spelmissbruk, från att spela för mycket och äventyra sin egen men även andra familjemedlemmars privatekonomi, dvs. ett merit-bad-argument enligt utredningens analysmodell.

1.9.1 Spelinspektionen

I Sverige har spelandet om pengar under olika tider varit under statlig kontroll. Skälen har växlat men i huvudsak har man sett ett behov av att skydda spelarna och befolkningen men det har även funnits skäl till att kontrollera spelandet för att öka statens intäkter. I takt med att den svenska lotteri- och spelmarknaden ökade uppstod ett behov av en särskild myndighet som hade tillsyn över spelmarknaden. Lotterinämden inrättades på försök år 1974 och blev 1983 en permanent nämnd. I samband med att lotterilagen sågs över blev Lotterinämden myndigheten Lotteriinspektionen år 1995.

År 1999 tog Riksdagen beslut om en kasinolag, som innebar möjlighet att bedriva internationellt kasinospel. Svenska Spel fick genom sitt dotterbolag Casino Cosmopol tillstånd att driva fyra internationella kasinon men i dagsläget finns bara en verksamhet kvar. År 2008 lämnades förslag på åtgärder för en anpassning av regleringen inom spel och lotteriområdet, bland annat föreslogs en modell med ett begränsat licensförfarande för den svenska spelmarknaden.³⁶ Spellicensutredningen presenterade ett förslag (SOU 2017:30) om införandet av ett licenssystem och 2019 infördes en ny spellag i Sverige. Lotteriinspektionen bytte samma år namn till Spelinspektionen. Regeringen gjorde bedömningen att det endast bör vara en statlig spelmyndighet som är den expertmyndighet som prövar licenser samt samordnar och svarar för en enhetlig tillämpning och ändamålsenlig tillsyn av spelregleringen (prop. 2017/18:220, s. 189). Den nya spelregleringen innebar att regeringens, länsstyrelsernas och kommunernas tidigare möjligheter att meddela tillstånd (benämns licenser i spellagen) togs bort.

---

³⁶ SOU 2008:124. *En framtida spelreglering.*

Uppgift och verksamhet

Spelinspektionen är en förvaltningsmyndighet för frågor om spel och har enligt instruktionen följande uppgifter:

- fullgöra de uppgifter som spelmyndigheten har enligt spellagen (2018:1138) och som spelmarknadsmyndigheten har enligt lagen (2022:1672) om skyldighet att lämna uppgifter om utvecklingen på spelmarknaden,
- verka för en sund och säker utveckling inom tillsynsområdet och vid behov vidta eller föreslå åtgärder,
- motverka förekomsten av manipulation av sporthändelser med avseende på vadhållning (matchfixning),
- främja allmän kännedom om spellagstiftningen, följa och informera om utvecklingen på spelmarknaden samt bistå regeringen med det underlag som behövs inom spelområdet,
- belysa skillnader mellan kvinnors och mäns spelande, och
- utöva tillsyn över den utlottningsverksamhet som bedrivs av Riksgäldskontoret inom ramen för svenska statens premieobligationslån.

Verksamheten är organiserad i fyra avdelningar: den operativa avdelningen, kommunikationsavdelningen, avdelningen för verksamhetsstöd samt rättsavdelningen.

Den förstnämnda ansvarar för myndighetens sakverksamhet. Här hanteras licens- och tillståndsgivning samt tillsyn av spelmarknadens sex olika licensområden. Avdelningen ansvarar även för spelansvar och att motverka penningtvätt, matchfixning och illegalt spel. Avdelningen har också ansvar för att regelbundet bevaka och analysera det som sker på spelmarknaden, både i Sverige och utomlands.

Kommunikationsavdelningen ansvarar för all extern och intern kommunikation.

Avdelningen för verksamhetsstöd ansvarar för ekonomi, HR, it, upphandling, arkiv och registratur samt övriga stödfunktioner.

Rättsavdelningen ansvarar för juridiska frågor.

Samverkan med andra myndigheter

Myndigheten har en omfattande samverkan med andra myndigheter, både sådan som är förordningsstyrd och annan samverkan.

Spelinspektionen ska så långt det är nödvändigt för att uppnå en ändamålsenlig tillsyn utbyta uppgifter med utländska myndigheter som den ingått avtal med. Myndigheten ska löpande samverka med Konsumentverket på de områden där myndigheterna har ett gemensamt tillsynsansvar. Vidare har Spelinspektionen ett instruktionsenligt råd för spelmarknadsfrågor där representanter för Finansinspektionen, Folkhälsomyndigheten, Skatteverket, Konsumentverket, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten ingår. Spelinspektionen har därutöver även bjudit in Allmänna reklamationsnämnden, Ekobrottsmyndigheten, Konkurrensverket, Kronofogdemyndigheten och Länsstyrelsen att delta i Spelmarknadsrådet. Spelinspektionen har vidare ett instruktionsenligt råd mot matchfixning där representanter för Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, branschorganisationer och Riksidrottsförbundet ingår.

Utöver den förordningsstyrda samverkan har myndigheten ett omfattande internationellt samarbete, primärt inom EU-samarbetet och ett samarbete med bland annat Finansinspektionen,

Fakta om Spelinspektionen

Myndigheten är lokaliserad till Strängnäs och är en styrelsemyndighet. År 2023 hade myndigheten en personalstyrka motsvarande 61 årsarbetskrafter. Verksamheten är i allt väsentligt anslagsfinansierad. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till drygt 80 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personal- respektive lokal-kostnader 72 procent och 8 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till knappt 1,3 miljoner kronor.

Tabell 18 Intäkter, kostnader m.m. för Spelinspektionen åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	74 169	77 304	80 254
Avgifter och andra ersättningar	3	2	88
Bidrag	0	0	14
Finansiella intäkter	0	29	241
Summa	74 172	77 335	80 597
Verksamhetens kostnader			
Personal	57 167	57 419	58 071
Lokaler	5 067	6 023	6 605
Övriga driftskostnader	11 140	12 504	14 115
Finansiella kostnader	0	30	206
Avskrivningar/nedskrivningar	798	1 359	1 600
Summa	74 172	77 335	80 597
Personal			
Årsarbetskrafter	63	63	61
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 776	1 226	1 296
Personalkostnad per årsarbetskraft*	907	911	952
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	80	96	108

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för Spelinspektionen

Är Spelinspektionens uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Det primära motivet för offentliga åtagandet inom spelområdet är att verka för en sund och laglig spelmarknad där unga och individer med benägenhet för spelmissbruk så långt det är möjligt ska skyddas från ett osunt spelande. Spelinspektionen är den myndighet som har till uppgift att verka för detta. Således är myndighetens uppgifter och verksamhet ett motiverat offentligt åtagande och närmare bestämt ett statligt sådant eftersom det gäller allt spelande i Sverige och som numera sker på ett gränsöverskridande sätt.

Motiven för myndighetens bildande är fortsatt giltiga och har snarast stärkts över tid genom att en betydande del av spelandet i dag sker via nätet och involverar spelbolag utanför Sverige.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet?

Spelinspektionen och Konsumentverket har enligt spellagen ett gemensamt tillsynsansvar för marknadsföringsregleringen i 15 kap. spellagen. Myndigheterna har därför träffat en överenskommelse om fördelningen av det gemensamma tillsynsansvaret.

Att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism är uppdrag som flera andra myndigheter också har eftersom tillsynen är sektorsspecifik. Finansinspektionen utövar tillsyn över den finansiella sektorn, Spelinspektionen över spelmarknaden, Fastighetsmäklarinspektionen över fastighetsmäklare, Revisorsinspektionen över revisorer, Sveriges Advokatsamfundet över advokater samt Länsstyrelserna i Stockholms, Västra Götalands resp. Skåne län över övriga verksamhetsutövare som omfattas av regleringen.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms Spelinspektionens uppgifter och verksamhet bedöms vara motiverade statliga åtaganden. Både Konsumentverket och Finansinspektionen har i delar näraliggande uppgifter dock olika ansvarsområden. Utredningen har sammantaget inte funnit det, trots vissa näraliggande uppgifter med andra myndigheter, motiverat att ta med Spelinspektionen för fortsatt analys.

1.10 Revisionsområdet

Övergripande om revisionsområdet

Sedan många år finns det krav på företag, myndigheter och andra organisationer att bokföra sina ekonomiska transaktioner så att det går att spåra inkomster och utgifter och kunna bedöma det ekonomiska resultatet. Hur detta ska gå till regleras främst i bokföringslagen (BFL 1999:1078). Det finns också sedan länge krav för de flesta bolag om revision, som är oberoende granskning och utmynnar i ett uttalande om information eller vissa förhållanden. Syftet med revisionen är att öka graden av tilltro för informationen hos externa intressenter såsom till exempel investerare, borgenärer, kunder,

leverantörer, myndigheter och andra. Bestämmelser om revision finns huvudsakligen i revisionslagen (1999:1079), aktiebolagslagen, (2005:551), lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar och stiftelselagen (1994:1220).

Det offentliga åtagandet inom revisionsområdet kan motiveras utifrån risk för marknadsmisslyckanden

Även i frånvaro av krav på bokföring och revision skulle sannolikt många bolag och andra organisationer göra detta av egenintresse. Det förstnämnda är viktigt för att t.ex. kunna hålla reda på företagets ekonomi och bedöma hur affärerna går. Det sistnämnda är viktigt för externa intressenter som i frånvaro av revision skulle ha svårt att bedöma företagets ekonomi. Ett sätt att förstå kraven på både bokföring och revision är dock att i frånvaro av lagkrav på detta skulle dessa aktiviteter ske i för liten utsträckning, med följd att transaktionskostnaderna skulle öka och likaså illegal verksamhet. Detta skulle i en förlängning leda till en sämre fungerande samhällsekonomi präglad av osäkerhet att investera, svårigheter att få till en fungerande beskattning, mer ekonomisk brottslighet med mera. Därför är det centralt för den ekonomiska utvecklingen i ett land att ha väl fungerande system för bokföring och revision. Detta inbegriper också en väl fungerande tillsyn inom revisionsområdet, så att det går att lita på revisorernas utsagor.

1.10.1 Revisorsinspektionen

Revisorstillsynen har en lång historia i Sverige och har reformerats vid ett antal tillfällen under de senaste hundra åren. I sextio år var det en angelägenhet för handelskamrarna och från år 1973 till år 1995 hanterades den av staten genom Kommerskollegium. Från år 1995 övertogs tillsynsansvaret av den nybildade myndigheten Revisorsnämnden, numera Revisorsinspektionen, som kom att svara för den samlade disciplinära tillsynsverksamheten avseende revisorer.

Under de nästan femtio år som staten ansvarat för tillsynen har den gått från att huvudsakligen vara inriktad mot att skapa praxis genom påförandet av disciplinära åtgärder, till att successivt gripa sig an de större och svårare frågorna om förväntningarna på revi-

sionen, utbildning och fortbildning av revisorer, samt revisorns roll för att motverka korruption och oegentligheter. Detta återspeglar även den internationella utvecklingen. Samarbetet inom Europa och globalt tar stadigt kliv i denna riktning och blir alltmer integrerat och proaktivt. Kampen mot ekonomisk brottslighet och behovet av att öka trovärdigheten i företagens redovisning och rapportering, har drivit utvecklingen såväl i Sverige som internationellt.

År 2017 ändrade Revisorsnämnden namn till Revisorsinspektionen. Detta för att tydliggöra myndighetens ledningsform, enrådsmyndighet, och ansvarsförhållandet till tillsynsnämnden men också för att markera myndighetens förändrade mandat som följde av EU:s revisionspaket från år 2016.

Det svenska genomförandet av EU:s direktiv på penningtvättsområdet, i svensk rätt genomförda genom lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, har inneburit att Revisorsinspektionen pekats ut som behörig myndighet att utöva den särskilda penningtvättstillsynen över godkända och auktoriserade revisorer samt över registrerade revisionsbolag.

Uppgift och verksamhet

Grundläggande bestämmelser om verksamheten vid Revisorsinspektionen finns i revisorslagen (2001:883), förordningen (1995:665) om revisorer samt förordningen (2007:1077) med instruktion för Revisorsinspektionen.

Revisorsinspektionens uppdrag är att tillgodose samhällets behov av kvalificerade och oberoende externa revisorer och att ansvara för att god revisorssed och god revisionssed utvecklas på ett ändamålsenligt sätt. Uppgiften fullgörs bland annat genom att anordna prov för revisorsexamen och handlägga frågor om auktorisation och godkännande av revisorer. Därtill bedriver inspektionen tillsyn av auktoriserade och godkända revisorer och registrerade revisionsbolag.

I uppdraget ingår även att ingripa mot revisorer som medverkar till eller som underlättar för ekonomisk brottslighet.

Myndighetens uppdrag syftar till att upprätthålla förtroendet för revisorer och revisorers verksamhet, genom att verksamheten ska bidra till att upprätthålla en revision av hög kvalitet och som

uppfyller höga yrkesetiska krav. I förlängningen syftar detta till att bidra till att olika intressenter (samhälle, investerare, allmänhet) i sitt beslutsfattande har tillgång till trovärdig information om organisationers redovisning och förvaltning.

Myndighetens verksamhet delas in i följande områden:

- Tillsyn
- Examination
- Ansökan om auktorisation, godkännande och registrering.

Vid myndigheten finns också ett särskilt beslutsorgan, Tillsynsnämnden för revisorer. Tillsynsnämnden fattar beslut om disciplinära åtgärder och förhandsbesked samt avgör ärenden av principiell karaktär som rör myndighetsutövning mot enskilda. Tillsynsnämndens ledamöter utses av regeringen.

Samverkan med andra myndigheter

Revisorsinspektionen har slutit särskilda samarbets- och samverkansavtal med Finansinspektionen, Ekobrottsmyndigheten och finanspolissektionen vid Polismyndigheten. Dessa bygger inte på författningskrav eller särskilda instruktioner genom regleringsbrev, utan har slutits utifrån myndighetens egen behovsanalys av strategiska samarbetsområden.

Samarbetet med Finansinspektionen kretsar till del kring det gemensamma ansvaret för EU:s revisionspaket, där Revisorsinspektionen ansvarar för lejonparten men Finansinspektionen har ansvar för tillsynen enligt lagen (2016:429) om tillsyn över företag av allmänt intresse i fråga om revision.

Samarbetet med Ekobrottsmyndigheten och finanspolisen avser arbetet mot ekonomisk brottslighet och särskilt frågor kopplade till penningtvätt.

Sedan år 2003 har Revisorsinspektionen en överenskommelse med revisorernas branschorganisation FAR om samarbete om kvalitetskontroll av revisorer och registrerade revisionsbolag. Överenskommelsen innebär att den kvalitetskontroll som FAR gör av sina medlemmar, såväl av enskilda revisorer som av registrerade revisionsbolag, ligger till grund för Revisorsinspektionens tillsyn. Härigenom

uppfylls kravet i revisorslagen om att alla revisorer och registrerade revisionsbolag minst vart sjätte år ska vara föremål för en kvalitetskontroll.

Fakta om Revisorsinspektionen

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och är en enrådgighetsmyndighet som sedan år 2024 ligger under Finansdepartementet. År 2024 uppgår personalstyrkan till motsvarande 25 årsarbetskrafter (år 2023 uppgick personalstyrkan till 20 årsarbetskrafter). Därutöver anlitas sju experter på timbasis/deltid. Verksamheten finansieras uteslutande med avgifter. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till drygt 44 miljoner kronor varav personalkostnader och lokalkostnaderna utgjorde 60 procent respektive 10 procent. Driftkostnaden per årsarbetskraft vara samma år drygt två miljoner kronor.

Tabell 19 Intäkter, kostnader m.m. för Revisorsinspektionen åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Avgifter och andra ersättningar	43 923	43 325	43 793
Bidrag	0	47	6
Finansiella intäkter	0	67	372
Summa	43 923	43 439	44 172
Verksamhetens kostnader			
Personal	27 695	25 671	26 703
Lokaler	3 605	3 883	4 322
Övriga driftkostnader	10 565	9 535	9 999
Finansiella kostnader	0	8	18
Avskrivningar/nedskrivningar	1 054	883	504
Summa	43 923	43 439	44 172
Personal			
Årsarbetskrafter	22	21	20
Driftkostnad per årsarbetskraft	1 903	1 861	2 051
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 259	1 222	1 335
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	164	185	216

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för Revisorsinspektionen

Är Revisorsinspektionens uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Som nämndes i det föregående är det centralt för samhällsekonomin och den ekonomiska utvecklingen i ett land att ha väl fungerande system för bokföring och revision. Detta inbegriper också en väl fungerande tillsyn inom revisionsområdet, så att det går att lita på revisorernas utsagor. Detta är Revisorsinspektionens uppdrag. Således bedöms myndighetens uppdrag och verksamhet vara motiverade offentliga åtaganden. Eftersom uppdraget avser såväl privat som offentlig verksamhet bedöms det också vara ett statligt motiverat åtagande. Den EU-rättsliga regleringen, revisorsdirektivet och EU:s revisorsförordning, kräver också att det finns en behörig myndighet som ansvarar för tillsynen över auktoriserade revisorer och registrerade revisionsbolag. Slutligen bedöms motiven för myndighetens bildande fortfarande vara giltiga och har mot bakgrund av en tilltagande ekonomisk brottslighet och behovet av att öka trovärdigheten i företagens redovisning och rapportering snarast stärkts över tid.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet?

Revisorsinspektionen och Finansinspektionen delar på ansvaret för EU:s revisionspaket. Denna uppdelning av ansvaret är ovanlig vid en europeisk utblick, där det vanligast är att en och samma myndighet ansvarar för såväl tillsynen över revisorerna som över företag av allmänt intresse.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms Revisorsinspektionens uppgifter och verksamhet vara motiverade statliga åtaganden. Bland annat utifrån det delade ansvaret med Finansinspektionen rörande EU:s revisionsplikt har utredningen funnit det motiverat att analysera vidare om det finns ökad verksamhetsnytta eller kostnadseffektivitet att

uppnå genom en inordning av Revisionsinspektionen i Finansinspektionen.

1.11 Det geotekniska området

Det moderna samhället med bostäder, produktionsanläggningar, affärer, vägar- och järnvägar, elnät, vatten- och avloppsledningar m.m. vilar ovanpå på marken. Det vatten vi använder och dricker kommer delvis ur jordens inre. Likaså energi i form av gas, olja samt en mängd olika bergarter och mineraler. Allt detta och mycket mer handlar ämnet geologi om, närmare bestämt vetenskapen om uppkomst, sammansättning och förändring av jordskorpans berg- och jordarter. Ett näraliggande område av stor betydelse för en väl fungerande, säker och hållbar samhällsbyggnad är geoteknik, läran om jords och bergs tekniska egenskaper samt hur denna kunskap används vid planering och byggande, inklusive tekniska lösningar och byggmetoder.

Det departement inom regeringen som ansvarar för det geologiska respektive geotekniska området är Klimat- och näringslivsdepartementet även om frågorna i hög grad går in på flera andra områden där andra departement är ansvariga. Utöver Statens geotekniska institut (SGI) finns även Statens geologiska undersökning (SGU) som lyder under Klimat- och näringslivsdepartementet. SGU är en central myndighet för geologi och mineralfrågor och en av SGU:s viktigaste uppgifter är att möta efterfrågan på geologisk information från samhället. SGU undersöker, dokumenterar och informerar om berggrund, jordarter och grundvatten i Sverige.

Det offentliga åtagandet inom området motiveras främst av kunskapsuppbyggnad och externa effekter

Det finns utifrån den samhällsekonomiska analysramen primärt två motiv för det offentliga åtagandet inom det aktuella området. Det första är kunskapsuppbyggnad om geologi och geoteknik genom både grundforskning och tillämpad forskning. Detta sker framför allt vid universitet och högskolor vars verksamhet till stor del finansieras med offentliga medel. Framför allt grundforskning är

ett exempel på en typ av verksamhet där staten i regel tar ett huvudansvar för att den ska komma till stånd i tillräcklig omfattning.

Det andra motivet handlar om externa effekter. Ett aktuellt exempel på detta är det stora markskredet utanför Göteborg våren 2023 där stora jordmassor ovanför en Europaväg kom i rörelse och helt förstörde vägen. Sannolikt orsakades skredet av aktiviteter vid ett stort bygge i närheten när schaktmassor placerades på ett ställe i en sådan mängd att marken gav vika med enorma framför allt ekonomiska konsekvenser som följd. Kunskap om geoteknik och åtföljande lagstiftning om var man får bygga, vad man får göra m.m. syftar till att undvika att denna typ av katastrofer sker.

1.11.1 Statens geotekniska institut

Statens geotekniska institut (SGI) inrättades av regeringen 1944 i syfte att stärka den geotekniska forskningen och för att ge stöd till statliga myndigheter med byggnadsverksamhet. Under de första åren efter bildandet var myndigheten aktiv med att utveckla grundläggande kunskap om geotekniska undersökningar i fält och laboratorium. Verksamheten utvecklades över tid till en omfattande forsknings- och konsultverksamhet inom teknik för grundläggning och markstabilisering. Flera stora olyckor med jordskred påverkade inriktningen av SGI:s verksamhet, bland Surteskredet 1950 och Götaskredet 1957. Vid skredet i Tuve utanför Göteborg 1977 omkommer nio människor och 65 villor förstörs, med flera omkomna och ett 30-tal förstörda bostadshus. Skredet i Vagnhärad 1997 med flera förstörda villor blev en påminnelse om vikten av att ta hänsyn till markens stabilitet i den fysiska planeringen. Med tiden utvecklas den geotekniska forskningen och tillämpningarna vid SGI till att omfatta nya tekniker för grundläggning och markförstärkning till stöd för det framväxande bostadsbyggandet och infrastruktursatsningar. Nya tillämpningar av geotekniken växte fram inom energi och miljö, till exempel markvärmesystem, deponering av avfall, användning av restprodukter i anläggningsbyggande liksom teknik för undersökning, riskbedömning och åtgärd av förorenade områden. SGI har de senaste 20 åren utvecklats som organisation, från forskningsinstitut med konsultverksamhet till en förvaltningsmyndighet.

Uppgifter och verksamhet

SGI är en förvaltningsmyndighet under Klimat- och näringslivsdepartementet med övergripande ansvar för geotekniska och miljögeotekniska frågor.³⁷ Myndigheten ska vara pådrivande i frågor som syftar till en säker, ekonomisk och miljöanpassad samhällsutveckling inom det geotekniska området. SGI har ett särskilt ansvar för att minska riskerna för ras, skred och erosion och ska bidra till ett hållbart och säkert markbyggande.

I uppdraget ingår i huvudsak följande delar:

- Stöd till kommuner och länsstyrelser i planprocessen rörande geotekniska säkerhetsfrågor.
- Stöd till MSB i prövningen av statsbidrag för förebyggande åtgärder mot naturolyckor samt vid översiktlig kartering av skredrisker.
- Tjänsteperson i beredskap (TiB) för akuta händelser rörande ras, skred och erosion
- Övervakning av stabilitetsförhållandena i Göta älvdalen.
- Förmedling av bidrag till kommunerna längs Göta älv för skredsäkringsåtgärder.
- Utveckla kunskap, ge stöd och samordna olika aktörers intressen inom stranderosion.
- Klimatanpassning genom utredning, kartläggning och metodutveckling som minskar riskerna för ras, skred och erosion samt bidrar till en hållbar bebyggelse i ett föränderligt klimat.
- Tillämpad forskning och utveckling samt kunskapsförmedling som bidrar till att plan- och byggprocessen effektiviseras.
- Tillämpad forskning och teknikutveckling vad gäller sanering och återställning av förorenade områden. Vid myndigheten finns en delegation för frågor om ras-, skred och erosion samt en delegation för skredsäkringsåtgärder i Göta älvdalen.

---

³⁷ Förordning (2009:945) med instruktion för Statens geotekniska institut.

SGI har valt att dela in uppgifterna i tre verksamhetsområden för kärnverksamheten och ett för den interna verksamheten:

- *Effektivare markbyggande*: Inom verksamhetsområdet Effektivare markbyggande bidrar myndigheten till en effektivare plan- och byggprocess och minskade risker för ras, skred och erosion. Det görs genom att förmedla kunskap, stöd och vägledning till kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter i geotekniska säkerhetsfrågor.
- *Klimatanpassning*: Inom verksamhetsområdet Klimatanpassning arbetar SGI med att minska riskerna för ras, skred och erosion i ett klimat i förändring. Arbetet med klimatanpassning omfattar utredning, kartläggning och metodutveckling som minskar riskerna för ras, skred och erosion samt bidrar till en hållbar bebyggelse i ett föränderligt klimat.
- *Renare mark*: Inom verksamhetsområdet Renare mark bidrar SGI i det nationella arbetet med sanering och återställning av förorenade områden. Verksamheten omfattar tillämpad forskning, teknikutveckling och kunskapsuppbyggnad som rör undersökning, utredning och åtgärder av förorenade områden samt förorenade sediment och fibersediment.

Samverkan med andra myndigheter

SGI har en omfattande samverkan med andra myndigheter, både samverkan som följer av regeringsbeslut och annan samverkan.

SGI ska enligt sin instruktion ge stöd till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) i prövningen av statsbidrag för förebyggande åtgärder mot naturolyckor samt vid översiktlig kartering av skredrisker. Ett nära samarbete är etablerat mellan myndigheterna för detta. Stödet i prövningen av statsbidrag sker ärendewis och för den översiktliga karteringen mer långsiktigt och projektvis.

Vidare medverkar SGI i Boverkets uppdrag att samordna klimatanpassningen av den bebyggda miljön, tillsammans med SMHI, MSB och länsstyrelserna.

SGI medverkar också i Lantmäteriets geodataråd. Rådet ska stödja Lantmäteriets samordningsroll för geodata och ta fram den nationella geodatastrategin och bidra till utvecklingen av infra-

strukturen inom geodataområdet. Vidare ska rådet medverka till ökad samordning mellan berörda myndigheter i frågor om informationsutveckling och tillhandahållande av geodata.

SGI samverkar även med relevanta myndigheter i samband med eventuella regeringsuppdrag. Ett exempel är uppdraget att arbeta med forskning och kunskapsspridning rörande undersökning, utredning och åtgärder av PFAS-förorenade områden där SGI samverkar med Naturvårdsverket och SGU.

När det gäller SGI:s övriga myndighetssamverkan utgår den från att myndigheten i sin uppgift har beröringspunkter med flera myndigheter, t.ex. Boverket, MSB, Trafikverket, Lantmäteriet och SMHI.

Fakta om myndigheten

Myndigheten har sitt huvudkontor i Linköping men har lokala kontor i Stockholm, Göteborg och Malmö. Det är enrådighetsmyndighet. År 2023 uppgick personalstyrkan till motsvarande 89 årsarbetskrafter. Som framgår av tabell 20 är verksamheten till betydande del anslagsfinansierad. De totala myndighetskostnaderna uppgick år 2023 till knappt 160 miljoner kronor fördelat på personalkostnader drygt 61 procent, lokalkostnader knappt 6 procent och övriga driftskostnader drygt 30 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till drygt 1,7 miljoner kronor.

Tabell 20 Intäkter, kostnader m.m. för SGI åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	118 910	121 926	135 026
Avgifter och andra ersättningar	12 412	6 806	8 251
Bidrag	10 020	11 923	13 898
Finansiella intäkter	13	260	1 008
Summa	141 355	140 915	158 182
Verksamhetens kostnader			
Personal	89 166	88 963	96 873
Lokaler	7 672	7 885	8 942
Övriga driftskostnader	40 637	40 032	48 488

	2021	2022	2023
Finansiella kostnader	30	98	264
Avskrivningar/nedskrivningar	3 851	3 997	3 616
Summa	141 355	140 915	158 181
Personal			
Årsarbetskrafter	88	85	89
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 562	1 610	1 734
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 013	1 047	1 088
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	87	93	100

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet avseende SGI

Är SGI:s uppgift och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Det offentliga åtagandet inom det geologiska och geotekniska området kan motiveras utifrån en kombination av kunskapsuppbyggnad genom forskning och utbildning – informationsmotivet – och utifrån att utsläpp, påverkan av väderförhållanden på till exempel transporter i form av ras, solkurvor mm, byggaktiviteter som skapar risker och olyckor kan medföra stora negativa externa effekter på samhället. Myndigheten SGI har i dag en nyckelroll inom detta område genom att bidra med sin kunskap om geotekniska förhållanden och förmedla den till relevanta aktörer i samhället. Med andra ord bedöms uppgifterna och verksamheten vara motiverade offentliga åtaganden, vars relevans är lika stor som när myndigheten bildades. Det bedöms också vara ett statligt åtagande mot bakgrund av att verksamheten avser kunskapsuppbyggnad som är till gagn för hela landet.

Finns det andra myndigheter som har näraliggande eller överlappande verksamheter?

Myndigheten har en omfattande samverkan med andra myndigheter med i delar näraliggande uppgifter, något som följer av SGI:s roll som expertmyndighet inom det geotekniska- och miljögeotekniska området. Myndighetens kunskap är en viktig komponent i flera andra myndigheters verksamheter. Bedömningen är att myn-

dighetens uppgifter inte är överlappande med dessa myndigheters uppdrag, roller eller ansvar utan snarare stödjande och ömsesidigt förstärkande.

Samlad bedömning

SGI:s uppgifter och verksamhet bedöms vara motiverade statliga åtaganden. Myndighetens uppgifter och verksamhet är i delar närliggande men inte överlappande med någon annan myndighets uppgift. Utredningen finner det inte motiverat att analysera SGI vidare.

1.12 Upphandlingsområdet

Övergripande om offentlig upphandling

Den offentliga förvaltningen i Sverige består drygt 270 statliga myndigheter, 20 regioner och 290 kommuner. För att kunna bedriva de olika verksamheterna behöver dessa offentliga aktörer köpa in en stor mängd olika varor och tjänster. År 2023 uppskattades de totala inköpen från den offentliga sektorn till drygt 920 miljarder kronor eller närmare 15 procent av BNP. Hur dessa inköp ska gå till regleras i lagen om offentlig upphandling (2016:1145) respektive lagen om valfrihetsystem (2008:962). Det är förfarandelagstiftningar som de upphandlade organisationerna ska följa. Det övergripande syftet med dessa lagar är att tillvarata konkurrensen på marknaden så att myndigheterna, regionerna och kommunerna kan köpa de varor och tjänster som behövs för att bedriva verksamheterna till så goda villkor som möjligt, pris- och kvalitetsmässigt.

Inom regeringen är det Finansdepartementet som ansvarar för upphandlingsfrågorna, som ligger inom Utgiftsområde 2 Samhälls-ekonomi och finansförvaltning. Regeringens mål för området är att den offentliga upphandlingen ska vara effektiv, rättssäker och ta tillvara konkurrensen på marknaden, samtidigt som innovativa lösningar främjas samt miljöhänsyn och sociala hänsyn beaktas. På så sätt bidrar den offentliga upphandlingen till en väl fungerande samhällsservice till nytta för medborgarna och näringslivets utveckling, samtidigt som skattemedel används på bästa sätt. Utifrån målet

för den offentliga upphandlingen har regeringen i den nationella upphandlingsstrategin beslutat om sju inriktningsmål:

- en offentlig upphandling som ett strategiskt verktyg för en god affär,
- effektiva offentliga inköp,
- en mångfald av leverantörer och en väl fungerande konkurrens,
- en rättssäker offentlig upphandling,
- en offentlig upphandling som främjar innovationer och alternativa lösningar,
- en miljömässigt ansvarsfull offentlig upphandling, och
- en offentlig upphandling som bidrar till ett socialt hållbart samhälle.

Det första inriktningsmålet är det övergripande målet. Övriga inriktningsmål används för att uppnå detta.

Myndigheter under regeringen som i huvudsak arbetar inom upphandlingsområdet är, utöver Upphandlingsmyndigheten:

- *Konkurrensverket*, som har tillsynsansvar för den offentliga upphandlingen i sin helhet
- *Kammarkollegiet*, där Statens inköpscentral har till uppgift att ingå ramavtal om varor och tjänster som är avsedda för andra statliga myndigheter. Inom it gäller uppdraget hela den offentliga förvaltningen.³⁸

Det offentliga åtagandet inom upphandlingsområdet motiveras av områdets samhällsekonomiska betydelse och komplexitet

Den offentliga sektorns olika aktörer, de statliga myndigheterna, regionerna och kommunerna men också offentliga bolag behöver köpa in en mängd olika varor och tjänster för att kunna bedriva de verksamheter som de ansvarar för. Dessa verksamheter, exempelvis polisens verksamhet, den kommunala hemtjänsten, grundskolan

---

³⁸ För kommunsektorn har Adda ett motsvarande uppdrag att teckna ramavtal som kan nyttjas av kommuner och regioner.

och en stor mängd andra, är alla offentliga åtaganden vars motiv kan förstås utifrån det teoretiska ramverket. Med andra ord är offentlig upphandling en följd av de offentliga åtagandena inom dessa olika områden.

Givet detta hur ska man se på det offentliga åtagandet inom upphandlingsområdet? Svaret kan kort och gott sägas vara att det handlar om få den offentliga upphandlingen att fungera så väl som möjligt: inköpen som behöver göras ska ske till så låga kostnader som möjligt och med den kvalitet som eftersträvas. Inköpen ska också göras på ett så miljömässigt och på andra sätt ansvarsfullt sätt som möjligt. För att så ska ske regleras den offentliga upphandlingen av regelverk som de upphandlande organisationerna ska följa.

Utredningen kan utifrån detta se två motiv för det offentliga åtagandet inom området, dels att staten verkar för att upphandlingen sker i enlighet med lagstiftningen – detta görs i dag primärt av Konkurrensverket inom ramen för sin tillsynsverksamhet – dels att staten verkar för att de upphandlande myndigheterna får så goda förutsättningar som möjligt att utföra sitt uppdrag. Det senare innebär information, stöd och vägledningar av olika slag, statistik med mera.

Det ska dock noteras att det inom upphandlingsområdet finns en marknad för konsultativt stöd gällande upphandling som upphandlande myndigheter men också leverantörer kan nyttja vid behov. Detta betyder i sin tur att det stöd som det offentliga bidrar med inom området bör vara av ett annat slag än det som den privata marknaden kan bidra med.

1.12.1 Upphandlingsmyndigheten

Upphandlingsmyndigheten bildades 2015 med syfte att stärka den strategiska betydelsen av offentlig upphandling. I budgetpropositionen för 2015 framgår bl. a. följande: ”Ett statligt, samordnat upphandlingsstöd spelar en nyckelroll i genomförandet av regeringens politik på området.”

Bildandet hade föregåtts av Upphandlingsstödsutredningen, som i betänkandet Upphandlingsstödsdets framtid föreslog att en upphandlingsstödsmyndighet skulle inrättas för att ta ansvar för

det samordnade upphandlingsstödet.³⁹ Utredningen menade att en fristående myndighet har flera fördelar i förhållande till att låta upphandlingsstödet ingå i en befintlig myndighet. Utredningen förde bland annat fram bättre synlighet, möjlighet att rekrytera personal med hög kompetens och enklare och mer transparent ur myndighetsstyrningssynpunkt. Utredningen menade vidare att en fristående myndighet har bäst förutsättningar att få genomslag och tyngd i det utåtriktade arbetet.

Den efterföljande Upphandlingsutredningen stödde Upphandlingsstödutredningens förslag att inrätta en upphandlingsstödsmyndighet, med syfte att stärka den strategiska betydelsen av offentlig upphandling, ett tema som var starkt framträdande i Upphandlingsutredningens slutbetänkande *Goda affärer – en strategi för hållbar offentlig upphandling*. Denna utredning lämnade också förslag på hur statistiken på upphandlingsområdet kan utvecklas.⁴⁰

När Upphandlingsmyndigheten bildades 2015 tog myndigheten vidare det arbete som tidigare drivits av Konkurrensverket, upphandlingsstödet vid Kammarkollegiet, AB Svenska Miljöstyrningsrådet och Vinnova. Att denna stödverksamhet tidigare utfördes av flera olika myndigheter innebar risk för rollkonflikter, dubbelarbete, motstridiga faktauppgifter och skiftande budskap. Särskilt små upphandlande myndigheter och enheter upplevde svårigheter att tillämpa och väva samman vägledningarna från olika upphandlingsstödjande organisationer.

Från 2018 har Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att ge vägledning till kommuner och regioner i statsstödsfrågor. Statskontoret föreslog nyligen en utökning av Upphandlingsmyndighetens uppdrag genom att få ett samlat ansvar för statens arbete med vägledning, rapportering, kvalitetssäkring och registerföring av statsstöd.

Sedan 2020 är myndigheten statistikmyndighet med ansvar för statistik på upphandlingsområdet.

---

³⁹ SOU (2012:32). *Upphandlingsstödet framtid*.

⁴⁰ SOU (2013:12). *Goda affärer – en strategi för hållbar offentlig upphandling*.

Uppgifter och verksamhet

Det övergripande uppdraget för Upphandlingsmyndigheten, som lyder under Finansdepartementet, är att ha det samlade ansvaret för att utveckla, förvalta och stödja den upphandling som genomförs av upphandlande myndigheter och enheter. Myndigheten ska verka för en rättssäker, effektiv och hållbar offentlig upphandling till nytta för medborgarna och näringslivets utveckling. Myndigheten är statistikmyndighet på upphandlingsområdet och ger även vägledning i statsstödsfrågor till kommuner och regioner. Myndighetens uppdrag kan med utgångspunkt från myndighetens instruktion formuleras i fyra delar

1. Utveckla, förvalta och ge stöd inom upphandling: Myndigheten ska bidra till att upphandlingar hanteras strategiskt genom exempelvis metodutveckling samt att upphandlingar planeras, genomförs, följs upp och utvärderas på ett ändamålsenligt sätt. Myndigheten ska också verka för ökad miljöhänsyn och sociala hänsyn inom upphandling, öka kompetensen om innovationsupphandling, bidra till att hela inköpsprocessen kan genomföras elektroniskt, underlätta för små- och medelstora företag och idéburna organisationer att delta i upphandling med mera. Myndigheten ska även verka för relevant forskning inom upphandlingsområdet och har utpekade ansvarsområden inom EU-samarbetet.
2. Vara statistikmyndighet på upphandlingsområdet: Upphandlingsmyndigheten ansvarar för den nationella upphandlingsstatistiken, vilket innebär att utveckla, förvalta och sprida statistik om upphandling. Sedan drygt tre år tillbaka ansvarar myndigheten för en statistikdatabas där uppgifter från alla annonser om upphandling och valfrihetssystem i Sverige samlas in. I myndighetens statistiktjänst publiceras även rättsfallsstatistik och annan statistik som rör upphandlande myndigheter och enheter.
3. Utveckla och förvalta en nationell LOV-databas samt en kriteriedatabas: Ett annat av myndighetens uppdrag är att utveckla och förvalta en nationell databas där samtliga tjänster enligt lagen om valfrihetssystem (LOV) ska annonseras. Myndigheten ska även utveckla och förvalta en databas med hållbarhetskriterier.

4. Ge vägledning till kommuner och regioner i statsstödsfrågor:
Den fjärde huvudsakliga uppgiften för myndigheten är att ge vägledning till kommuner och regioner i statsstödsfrågor.

På ett övergripande plan verkar Upphandlingsmyndigheten i skärningen mellan upphandlande organisationer och näringslivet och stöttar den långsiktiga utvecklingen av offentliga affärer. Myndigheten arbetar för att skapa bättre redskap och metoder för att offentliga affärer i högre grad ska användas strategiskt för att driva utveckling. Myndigheten erbjuder även kunskap och stöd för hållbara, effektiva och rättssäkra offentliga affärer. Upphandlingsmyndigheten driver utveckling med målet att öka kunskapen om offentliga affärer, främja innovativa lösningar samt påverka framtida regelverk och policyer. Myndigheten ger stöd och vägledning, råd och information inom ett brett spektrum av ämnen inom offentlig upphandling och statsstöd. Detta görs via myndighetens webbplats, myndighetens telefon och chattjänst Frågeservice samt genom att sprida kunskap och samverka med aktörer i andra kanaler.

Samverkan med andra myndigheter

Av myndighetens instruktion framgår att myndigheten ska samverka med statliga myndigheter, särskilt Konkursverket, Kammarkollegiet, Verket för innovationssystem (Vinnova), Kommerskollegium, Naturvårdsverket, Arbetsförmedlingen och Arbetsmiljöverket, samt med regioner, kommuner, berörda offentliga organisationer och näringslivet för att utveckla upphandlingen. Myndigheten ska vid behov även samverka med andra organisationer.

Samverkan och dialog behöver ske med många olika aktörer, såväl offentliga som privata, för att genomföra myndighetens instruktionsenliga uppgift samt regeringsuppdrag. Samverkan sker på olika sätt, exempelvis kunskaps- och informationsutbyte, gemensamt arbete med att arbeta fram stöd, och gemensamma kommunikationsinsatser. Några exempel på myndighetens samverkan är:

De hållbarhetskriterier myndigheten tillhandahåller ska enligt instruktionen tas fram och utvecklas i samverkan med berörda aktörer, såväl offentliga som privata. Denna samverkan sker bland annat inom ramen för referensgrupper i kriterieframtagandet.

Inom ramen för e-handel och digitalisering av inköpen samverkar myndigheten inom ramen för Single Face To Industry (SFTI), som är samverkan för en digital och standardiserad inköpsprocess i offentlig sektor. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Myndigheten för digital förvaltning (Digg), Kammarkollegiet och Upphandlingsmyndigheten bedriver gemensamt ett arbete med att främja förutsättningar för en digital och standardiserad inköpsprocess i offentlig sektor.

Upphandlingsmyndigheten samverkar också med leverantörsidan, både inom ramen för löpande verksamhet (som till exempel kriterier), regeringsuppdrag, samt specifikt genom ett av myndigheten initierat näringslivsråd. Upphandlingsmyndighetens näringslivsråd syftar lyssna in marknadens syn samt till att skapa en återkommande arena för att dela kunskap, erfarenheter och insikter som kan bidra till en attraktiv offentlig marknad där fler företag tycker att det är intressant att lämna anbud.

Därtill samverkar myndigheten i en internationell kontext, såväl på nordisk nivå, EU-nivå samt inom ramen för OECD. Nordisk samverkan sker systematiserat framför allt med Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) i Norge och Motiva i Finland.

Fakta om Upphandlingsmyndigheten

Upphandlingsmyndigheten är lokaliserad till Solna och är en enrådgighetsmyndighet under Finansdepartementet. År 2023 uppgick personalstyrkan till motsvarande knappa 70 årsarbetskrafter. Som framgår av tabell 21 uppgick intäkterna för verksamheten till knappt 120 miljoner kronor, varav huvuddelen 112 miljoner utgjordes av anslag. Av verksamhetens kostnader utgjorde personalkostnader drygt 67 procent, lokalkostnader 3 procent och övriga driftskostnader 24 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick till drygt 1,6 miljoner kronor.

Tabell 21 Intäkter, kostnader m.m. för Upphandlingsmyndigheten åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	99 165	109 728	112 297
Avgifter och andra ersättningar	35	280	411
Bidrag	6 325	4 149	5 554
Finansiella intäkter	0	151	747
Summa	105 525	114 309	119 009
Verksamhetens kostnader			
Personal	68 631	75 810	80 649
Lokaler	3 001	3 194	3 672
Övriga driftskostnader	29 376	29 315	28 576
Finansiella kostnader	1	92	307
Avskrivningar/nedskrivningar	4 517	5 898	5 806
Summa	105 525	114 309	119 009
Personal			
Årsarbetskrafter	64	69	69
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 588	1 570	1 636
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 072	1 099	1 169
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	47	46	53

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för Upphandlingsmyndigheten

Är Upphandlingsmyndighetens uppgift och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Det offentliga åtagandet inom upphandlingsområdet kan motiveras utifrån två primära motiv: att verka för att upphandlingslagstiftningen efterlevs och att ge stöd och vägledning till upphandlande organisationer och leverantörer i upphandlingsrelaterade frågor samt att ansvara för att statistik inom offentlig upphandling tas fram. För närvarande är det Konkurrensverket som har till uppgift att utöva tillsyn och Upphandlingsmyndigheten som har till uppgift att ge stöd och ansvara för statistiken.

Ett centralt motiv till att Upphandlingsmyndigheten bildades var att offentlig upphandling behöver ses mer som en strategisk

verksamhet genom vilken den offentliga sektorn kan tillgodose sitt behov av varor och tjänster på ett så sammantaget effektivt sätt som möjligt. Mot bakgrund av områdets storlek och komplexitet, inte minst att kunna leva upp till lagstiftningens krav, är detta en svår uppgift. Det kräver ingående kunskap både om vad som gäller, vad man som upphandlande organisation får göra samt vad resultatet av de upphandlingarna som görs blir bland annat i statistiska termer. Dessa motiv är fortsatt giltiga och har i delar också förstärkts.

Den stödverksamhet som Upphandlingsmyndigheten svarar för är genom att den sker brett och inte avser enskilda upphandlingar information som kan betraktas som en offentlig nyttinghet. Det anknyter därmed till det klassiska motivet marknadsmisslyckanden som motiv för det offentliga åtagandet. Skulle Upphandlingsmyndigheten ge stöd i enskilda upphandlingar skulle konkurrens uppstå med privata aktörer och därför vara olämplig.

Myndighetens statistikansvar inom upphandlingsområdet har också karaktär av en offentlig nyttinghet och är därmed ett motiverat offentligt åtagande.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande verksamhet?

Det finns visst överlapp i verksamheten i förhållande till Konkurrensverket som har ett främjandeuppdrag inom upphandlingsområdet som delvis är detsamma som Upphandlingsmyndighetens uppdrag. Inom statsstödsområdet har Statskontoret just genomlyst och lämnat förslag till en samlad myndighetsfunktion för statens arbete med vägledning inom statsstödsområdet. Statskontoret föreslår att en sådan samlad organisation ska förläggas till Upphandlingsmyndigheten. Naturvårdsverket har tidigare också viss verksamhet inom upphandling som i delar är näraliggandenäraliggande Upphandlingsmyndighetens uppdrag. Myndigheten för digital förvaltning (Digg) har en i delar överlappande uppgift med Upphandlingsmyndigheten inom området att främja en elektronisk inköpsprocess. Slutligen har Kammarkollegiet en näraliggande uppgift genom att som Statens inköpscentral upphandla ramavtal för statliga myndigheter (och inom it-området även kommuner och regioner).

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms Upphandlingsmyndighetens uppgift och verksamhet vara motiverade statliga åtaganden eftersom offentlig upphandling spänner över hela den offentliga sektorn. Bland annat med utgångspunkt från de näraliggande och i delar överlappande uppgifterna och verksamhet som finns hos Kammarkollegiet och Digg och Konkurrensverket finner utredningen det motiverat att analysera om överföring av uppgifter kan bidra till högre verksamhetsnytta och kostnadseffektivitet kan uppnås inom upphandlingsområdet.

1.13 Rymdområdet

Övergripande om rymdområdet och regeringens politik

Människan har varit intresserad av rymden, solsystemet, planeterna under lång tid. Rymdverksamheten så som vi i dag känner den tog fart på allvar när människan gav sig ut i rymden och började skicka upp (sond)raketer, och senare satelliter, efter andra världskriget. Det var en viktig politisk arena för stormakterna under kalla kriget. Andra länder inledde också verksamhet inriktad mot rymden på 1960-talet. I Europa bildades två mellanstatliga organisationer, ESRO (European Space Research Organisation) och ELDO (European Launcher Development Organisation) – som 1975 slogs samman till ESA. Som företrädare för medlemsländerna bildades statliga ”rymdorgan”. Sverige var också tidigt ute och sände upp (sond)raketer för forskning redan på tidigt 60-tal. I dag är intresset för rymden och dess betydelse för livet på jorden i olika avseenden kanske större än någonsin. Satelliter som snurrar runt jorden och samlar in väder- och klimatrelaterade data, ligger till grund för navigation, kommunikation med mera men också alltmer detaljerad kunskap om vad som försiggår på jorden, vilket är av stor betydelse för säkerhet men också krigföring, något som till exempel visats i det pågående kriget i Ukraina.

Inom regeringen ligger ansvaret för rymdfrågor på Utbildningsdepartementet men flera andra departement har intresse i frågorna, bland annat Försvarsdepartementet samt Klimat- och näringslivsdepartementet. Regeringens strategi för rymdverksamheten utgör

plattformen för Sveriges långsiktiga arbete med rymdverksamhet.⁴¹ I strategin lyfter regeringen fram ett antal insatser som bland annat syftar till att hålla rymden fri från konflikter och säkra Sveriges tillgång till rymden, samt vikten av starka och konkurrenskraftiga forskningsmiljöer för att Sverige fortsatt ska kunna vara en stark rymdnation. Det handlar om att Sveriges rymdverksamhet ska bedrivas utifrån ett helhetsperspektiv där nyttan för samhället står i centrum samtidigt som Sveriges säkerhet ska säkerställas.

Inom området finns, utöver Rymdstyrelsen, Institutet för rymdfysik, som också lyder under Utbildningsdepartementet. Institutet för rymdfysik bedriver grundforskning och forskarutbildning i rymdfysik, rymdteknik och atmosfärfysik. Institutet har verksamhet i Kiruna, Umeå, Uppsala och Lund. Huvudkontoret finns i Kiruna.

Det offentliga åtagandet inom rymdområdet motiveras främst av kunskapsuppbyggnad med ett brett användningsområde

Rymden är bokstavligen ett enormt stort (oändligt?) område och det bedrivs forskning i Sverige och många andra länder inom många olika delar av detta område. En del av denna forskning är grundforskning och en del är tillämpad forskning med sikte på offentlig och kommersiell verksamhet. Att staten tagit på sig denna uppgift har att göra med att framför allt grundforskning och den kunskapsuppbyggnad denna genererar har karaktär av en kollektiv nytthet. Utan inblandning av det offentliga skulle denna forskning komma till stånd i en samhällsekonomiskt för liten omfattning. Detta är det primära motivet bakom det offentliga åtagandet inom rymdområdet.

1.13.1 Rymdstyrelsen

Rymdstyrelsen (då Statens delegation för rymdverksamhet) bildades år 1972 som en följd av att Sverige ansåg sig ha behov av en myndighet som kunde agera och samverka med motsvarande myndigheter i andra länder, för landets bästa i rymdfrågor. Bakgrunden var att olika länder inom såväl rymdforskning som rymdtillämpningar använde sig av i stort sett samma tekniska resurser och att därför

---

⁴¹ Regeringens skrivelse 2017/18:259. *En strategi för svensk rymdverksamhet.*

betydande möjligheter till samordning, samplanering och gemensamt resursutnyttjande fanns. I den promemoria som låg till grund för bildandet hade man dragit slutsatsen att ansvaret för den svenska rymdverksamheten, vad gäller såväl internationella åtaganden som nationell verksamhet, bör vila på en och samma organisation. 1972 bildades också det statligt ägda Svenska rymdaktiebolaget med uppgift att bland annat driva Esrange. I samband härmed övertog Sverige Esrange från dåvarande europeiska rymdorganisationen ESRO.

Uppgifter och verksamhet

Rymdstyrelsen som har till uppgift att främja utvecklingen av svensk rymdverksamhet och rymdforskning lyder under Utbildningsdepartementet. Myndigheten ska enligt instruktion verka för att rymdverksamhet och rymdforskning bidrar till kunskapssamhället och till industrins innovations- och konkurrenskraft samt tillfredsställer samhällets behov inom bland annat transport, kommunikation, miljö och klimat.

Cirka 75 procent av Rymdstyrelsens anslag går till att finansiera Sveriges deltagande i det europeiska rymdsamarbetet genom Europeiska rymdorganets (ESA) olika program. Rymdstyrelsen leder Sveriges delegation till ESA och representerar Sverige i dess styrande kommittéer och programstyrelser. Myndigheten deltar också i EU:s rymdsamarbete.

Därtill ska myndigheten bereda ärenden och vara kontaktorgan för internationellt rymdsamarbete samt verka för nationellt genomförande av internationella regler och riktlinjer på rymd-området vilket t.ex. innebär att Rymdstyrelsen deltar i FN:s kommitté för ett fredligt användande av rymden (COPUOS) och dess underkommittéer för vetenskapliga och juridiska frågor. Myndigheten ska därutöver bereda tillstånd till rymdverksamhet och utöva kontroll över sådan verksamhet, registrera svenska rymdobjekt samt i samverkan med andra verka för ett ökat intresse för naturvetenskap och teknik, särskilt bland unga.

Samverkan med andra myndigheter

Myndigheten har ett omfattande samarbete med andra myndigheter. Bland annat ingår Rymdstyrelsen i en förordningsstyrd samordningsgrupp tillsammans med Forte, Formas, Energimyndigheten, Vetenskapsrådet och Vinnova. Det finns också ett nära samarbete mellan Rymdstyrelsen och dessa forskningsfinansiärer. Till exempel använder Rymdstyrelsen samma ansökningshanteringsystem som flera av dessa och myndigheten ingår i EU-samordningsfunktionen. Vinnova är även Rymdstyrelsens leverantör av it-tjänster.

Vidare leder Rymdstyrelsen Myndighetssamverkan Copernicus som samlar svenska myndigheter som har användning av data från det europeiska klimatövervakande rymdsystemet Copernicus. Samarbetet omfattar Rymdstyrelsen och 18 andra myndigheter, exempelvis Försvarsmakten, Havs- och vattenmyndigheten och Jordbruksverket.

Rymdstyrelsen har en rad olika uppgifter utifrån Sveriges internationella samarbeten och åtaganden. Rymdstyrelsen har bland annat i uppgift att samordna det svenska deltagandet i EU:s satellitnavigationsprogram Galileo, är signerande myndighet för partnerskapet EU SST och samverkar med FOI avseende detta. Rymdstyrelsen och Vinnova samfinansierar verksamheten i företagsinkubatorn ESA BIC Sweden. Vidare har Rymdstyrelsen och NASA genomfört ett tiotal projekt och liknande samarbete finns mellan Rymdstyrelsen och dess franska motsvarighet CNES. Sverige har därmed rätt till både allmänna data i form av bilder och möjlighet att beställa egna specifika anpassade bilder. Försvarsmakten är i regel den svenska mottagaren av dessa data. Avtal finns också med tyska rymdstyrelsen DLR och andra länder till exempel Indien, Japan och Brasilien.

Fakta om myndigheten

Rymdstyrelsen är lokaliserad till Solna, leds av en styrelse och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 24 årsarbetskrafter. Som framgår av tabell 22 är verksamheten i huvudsak anslagsfinansierad. De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till drygt 50 miljoner kronor, varav personalkostnader utgjorde två tredjedelar, övriga

driftskostnader 27 procent samt lokaler sex procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till 2,1 miljoner kronor.

Tabell 22 Intäkter, kostnader m.m. för Rymdstyrelsen åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	43 088	48 644	49 877
Avgifter och andra ersättningar	0	0	0
Bidrag	1 334	540	562
Finansiella intäkter	0	48	209
Summa	44 625	49 232	50 648
Verksamhetens kostnader			
Personal	30 428	32 006	34 031
Lokaler	1 603	3 092	2 946
Övriga driftskostnader	12 571	14 088	13 423
Finansiella kostnader	0	16	20
Avskrivningar/nedskrivningar	23	30	229
Summa	44 625	49 232	50 648
Personal			
Årsarbetskrafter	23	22	24
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 939	2 237	2 101
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 323	1 455	1 418
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	70	141	123

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet avseende Rymdstyrelsen

Är Rymdstyrelsens uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

På ett generellt plan kan det offentliga åtagandet inom rymdområdet motiveras utifrån att det handlar om att på olika sätt stödja kunskapsuppbyggnad inom området, både genom att möjliggöra grundforskning och främja tillämpad forskning med både kommersiell och icke kommersiell användning. Den svenska staten gör detta på ett flertal olika sätt. Regeringen har två myndigheter som explicit är verksamma inom rymdområdet, Rymdstyrelsen och Institutet för rymdfysik. Dessa två myndigheter har olika uppgifter och bedriver olika verksamheter men båda bidrar till och främjar kunskapsupp-

byggnad inom området. Rymdstyrelsens uppgift och verksamhet bedöms därför vara motiverade offentliga åtaganden som bör utföras av staten. De skäl som låg till grund för myndighetens bildande är fortfarande giltiga.

Vidare följer en del av Rymdstyrelsens uppgifter och verksamhet av internationella förpliktelser i enlighet med FN:s Rymdfördrag, Outer Space Treaty, från 1967. Ytterligare uppgifter som åligger myndigheten och som följer av Sveriges åtaganden enligt internationella konventioner enligt ovan är skyldigheten att registrera rymdföremål och utöva kontroll över rymdverksamhet i Sverige. Sverige har också en rad förpliktelser i enlighet med ESA:s konvention och våra skyldigheter som medlemsland i ESA.

Finns det näraliggande eller överlappande uppgifter eller verksamhet med andra myndigheter?

Det finns några andra myndigheter som bedriver verksamhet som i delar är näraliggande med Rymdstyrelsen. Det handlar primärt om forskningsfinansiering. Rymdrelaterade projekt kan också finansieras av andra myndigheter, till exempel Formas, Vetenskapsrådet och Vinnova. De senare prioriterar projektbidrag ur en bred allmänvetenskaplig och allmänteknisk synvinkel, inklusive markbaserade mätningar, medan Rymdstyrelsens utlysningar fokuserar på projekt som drar nytta av infrastruktur i rymden och vid Esrange, samt möjligheterna som öppnas via Sveriges medlemskap i ESA. Rymdstyrelsens forskningsprogram har även ett visst fokus på svenska forskares möjligheter att vara med och planera och genomföra rymdprojekt inom ESA:s regi och kan skräddarsy utlysningar och ingå internationella avtal som krävs för deltagande i internationella rymdprojekt.

Vidare har flera av Forsvarsdepartementets myndigheter (Forsvarsmakten, MSB, FOI, FMV) någon form av rymdrelaterad verksamhet. Här kan finnas en del överlapp mot Rymdstyrelsens verksamhet eftersom i princip alla civila rymdsystem också kan användas för militära ändamål. Rymdstyrelsen bedömer själva att det finns goda förutsättningar att realisera ännu mer synergier inom området samtidigt som den civila och militära innovationen inom rymdområdet har helt olika roller och förutsättningar.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms Rymdstyrelsens uppgifter och verksamhet vara motiverade statliga åtaganden. Det finns viss närliggande och i delar potentiellt överlappande verksamhet dels rörande finansiering av rymdrelaterade forskning, dels mellan Rymdstyrelsens verksamhet och vissa myndigheter inom försvarsområdet. Utredningen finner dock inte dessa tillräckliga för att det ska vara motiverat att analysera Rymdstyrelsen vidare.

1.14 Polarforskningsområdet

Övergripande om polarforskningsområdet

Nordpolen och Sydpolen är jordens nordligaste respektive sydligaste punkter. Havsområdet runt Nordpolen, som till största delen är täckt av ismassor, och de kringliggande landmassorna kallas Arktis. Sydpolen ligger till skillnad från Nordpolen på en kontinental landmassa som kallas för Antarktis. Områdena kring polerna har länge intresserat människan och ett stort antal expeditioner har genomförts dit. De första expeditionerna till Nordpolen och Sydpolen ägde rum för drygt 100 år sedan.

I dag spelar polarforskning en viktig roll för kunskap kring bland annat klimatutveckling och miljöfrågor. Forskningen utförs i och handlar främst om polarområdena Arktis och Antarktis, men även de subpolara områdena och i den svenska fjällvärlden. Arktis och Antarktis bedöms vara mer känsliga för klimatförändringar än andra områden och de ger därför tidiga varningar om globala förändringar. Data från dessa områden bidrar till förståelse för global uppvärmning, havsnivåhöjningar och ekosystemens hälsa, vilket är till hjälp för att förutsäga, hantera och mildra klimatförändringarnas effekter.

Regeringen har de senaste åren vidtagit flera åtgärder inom polarforskningsområdet. Bland annat har en ny strategi för Arktis tagits fram. För närvarande studeras också möjligheterna att anskaffa ett modernt polarforskningsfartyg. Inom regeringen ligger polarforskningsfrågorna vid Utbildningsdepartementet, som till sitt förfogande har Polarforskningssekretariatet jämte de forskningsmiljöer vid svenska universitet och högskolor som bedriver forskning inom polarområdet.

Att främja kunskapsuppbyggnad inom området är det primära motivet till det offentliga åtagandet inom området

Sverige är ett land som ligger långt framme inom polarforskningen med egna forskningsstationer på bland annat Antarktis och Arktis och genom att förfoga över isbrytaren Oden, som under många år använts för polarforskningsexpeditioner sommartid. Det bedrivs också polarforskning vid ett drygt tiotal universitet och högskolor i landet. Från ett samhällsekonomiskt perspektiv kan detta åtagande motiveras just utifrån att det handlar om forskning och kunskapsuppbyggnad inom området, något som inte skett i samma utsträckning utan det offentliga stöd.

1.14.1 Polarforskningssekretariatet

Den utredning som ledde fram till bildandet av Polarforskningssekretariatet pekade bland annat på vikten av svensk polarforskning, Sveriges politiska närvaro i såväl Arktis som Antarktis och behovet av en fast organisation och resurser för polarforskningen. Hösten 1984 startade verksamheten. En av de första uppgifterna för Polarforskningssekretariatet var att ge stöd till regeringens målsättning att göra Sverige till fullvärdig part av Antarktisfördraget. Sverige anslöt 1984 och blev fullvärdig så kallad konsultativ medlem fyra år senare. Ett krav för konsultativt medlemskap är att bedriva egen forskningsverksamhet i Antarktis. Traditionellt tolkas detta genom att ha permanent forskningsstation på Antarktis.

Från början fanns det med andra ord två syften med Polarforskningssekretariatets verksamhet, dels att möjliggöra Sveriges medlemskap i Antarktisfördraget, dels att möjliggöra och förenkla för svenska forskare att bedriva forskning i polarområdena.

Sverige valde en något annorlunda modell jämfört med andra länder för sin polarforskningsorganisation. I princip alla andra länders organisationer har både egen forskning och forskningsstöd, men Sverige valde att inte inkludera forskningsdelen. Inför bildandet ville flera universitet att verksamheten skulle bli del av deras ansvar. Regeringen valde dock att skapa en fristående myndighet, som skulle finnas till för alla forskare på lika villkor. Principen för sekretariatets stöd till forskare var att de projekt som antogs skulle kunna bedriva sin fältforskning i polarområden till samma

kostnad som om forskningen bedrivits i Sverige. De vill säga att forskarna måste själva stå för löner och direkta forskningskostnader, men allt annat som möjliggjorde polarforskning i fält stod sekretariatet för – planering, förberedande säkerhetsutbildning, frakter och tullhantering, resor, transporter i fält, mat och boende, säkerhet och kommunikation, med mera.

Över tid har verksamheten förändrats, inte minst Sverige har fått en allt större plats i internationella sammanhang. Fram till år 2000 var KVA:s Polarkommitté den grupp som vetenskapligt granskade ansökningar om stöd. Vid Vetenskapsrådets (VR) bildande övertog de Polarkommittén. År 2010 skedde en annan stor förändring då KVA lämnade ifrån sig Abisko naturvetenskapliga station som regeringen valde att lägga hos Polarforskningssekretariatet.

Uppgifter och verksamhet

Polarforskningssekretariatet, som lyder under Utbildningsdepartementet, har enligt instruktionen till uppgift att främja förutsättningarna för och samordna svensk forskning och utveckling i polarområdena. De huvudsakliga uppgifterna enligt instruktionen är att:

- främja och samordna forskning i och om polarområdena, inte minst när det gäller klimat och miljö,
- att vara expertmyndighet till Regeringskansliet och andra myndigheter,
- samt att vara ansvarig myndighet enligt lagen (2006:924) om Antarktis och förordningen (2006:1111) om Antarktis.⁴²

Konkret innebär uppgifterna att sekretariatet ska:

1. bedriva långsiktig planering för forskning och utveckling inom polarområdena,
2. organisera och genomföra forskningsexpeditioner,
3. fortlöpande följa nationell och internationell forskning och utveckling inom området,

---

⁴² Förordning (1998:414) med instruktion för Polarforskningssekretariatet.

4. främja ökad förståelse och förbättrat skydd för miljön,
5. ansvara för infrastruktur för forskning,
6. följa, främja och bistå med nödvändig expertis vid internationella förhandlingar, internationellt samarbete och samarbete inom Europeiska unionen,
7. verka för att data från svensk forskning och relaterad verksamhet bevaras och tillhandahålls,
8. främja jämställdhet mellan kvinnor och män inom forskning,
9. ansvara för kommunikation om expeditonsverksamhet och forskning,
10. vara ansvarig myndighet för att ge tillstånd för svenska medborgare att besöka Antarktis enligt lagen (2006:924) om Antarktis och förordningen (2006:1111) om Antarktis med tillhörande miljökonsekvensbeskrivningar.

Myndigheten ska också samverka med andra myndigheter och organ vars verksamhet har anknytning till forskning i polarområdena. Vidare ska myndigheten vid planering av forskning i polarområdena samverka med Vetenskapsrådet och andra forskningsfinansiärer samt i frågor med teknisk och industriell inriktning samverka med organisationer och företag som har kompetens och verksamhet i extremt klimat.

Till detta kommer att myndigheten har olika uppdrag i regleringsbrevet, till exempel det pågående uppdraget att belysa polarforskningens betydelse för kunskapen om klimatförändringar.

Sekretariatets verksamhet är uppdelad i ledning och fyra enheter: dels de operativa enheterna inom fartygsbaserat respektive landbaserat forskningsstöd, dels enheterna för strategiskt forskningsstöd och kommunikation och verksamhetsstöd.

Det landbaserade forskningsstödet vid Abisko naturvetenskapliga station för att möjliggöra forskning i det sub-arktiska området i och runt Abisko. Enheten ansvarar också för planeringen av landbaserade expeditioner, till exempel fältarbete till Antarktis och de båda svenska forskningsstationerna, Wasa och Svea.

Enheten för fartygsbaserat forskningsstöd arbetar i huvudsak med forsknings- och logistikstöd ombord på isbrytaren Oden under

expeditioner till Arktis, men möjliggör även för svenska forskare att arbeta ombord på andra internationella fartyg.

Den strategiska forskningsplaneringen sker i myndighetsövergripande samverkan genom enheten för strategiskt forskningsstöd och kommunikation.

I Luleå finns enheten för verksamhetsstöd som arbetar med stödfunktioner som till exempel ekonomi, administration och registratur.

Samverkan med andra myndigheter

Polarforskningssekretariatet har en mängd olika samarbeten, både nationellt med andra myndigheter och universitet samt internationellt.

Polarforskningssekretariatet har tät samverkan med forskningsfinansiärer som Formas och Vetenskapsrådet.

Polarforskningssekretariatet koordinerar polarforskning vid tretton svenska universitet eller forskningsorganisationer. Forskningen prioriteras genom Polarforskningsprocessen (PFP) som är en bottom-up process i sju steg som infördes 2020. Polarforskningsprocessen har fått stort genomslag både nationellt och internationellt.

Vidare samverkar myndigheten med bland andra Post- och Telestyrelsen och SUNET inom ramen för ett EU-projekt (Polar Connect).

Polarforskningssekretariatet chartrar Sjöfartsverkets isbrytare Oden och har utvecklat forskningsinfrastrukturen ombord. Inför varje expedition skräddarsys logistikstödet ombord efter forskningsprojektens behov. SMHI har väderstationer och relaterade sensorer vid stationen i Abisko och på isbrytaren Oden.

Sekretariatet stödjer också Havs- och vattenmyndigheten (HAV) när det gäller Konventionen om bevarande av marina levande resurser i Antarktis där Sverige är medlem sedan 1984. HAV och Naturvårdsverket stödjer sekretariatet när det gäller tillstånd för vistelse i Antarktis.

Polarforskningssekretariatet är en av sju myndigheter som deltar i det svenska forskningsfartygsnätverket (Ship operators Network, SON). Inom SON ryms Swedish Research Vessel Infrastructure for Marine Research (SWERVE), en nationell infrastruktur som finansieras av Vetenskapsrådet. Målet med SWERVE är att förbättra

tillgängligheten till fartyg, utrustning, teknisk expertis och data för det svenska, marina forskarsamhället. Polarforskningssekretariatet har en mängd olika samarbeten, både nationellt med andra myndigheter och universitet och internationellt.

Fakta om myndigheten

Myndigheten hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 30 årsarbetskrafter. Dessa är placerade vid Abisko naturvetenskapliga station, i Luleå som är myndighetens säte, samt personal som arbetar på isbrytaren Oden alternativt vid sekretariatets marina logistikcenter i Helsingborg. Myndigheten är en enrådighetsmyndighet med tre huvudsakliga finansieringskällor, anslag – som år 2023 stod för två tredjedelar av intäkterna – avgifter och andra ersättningar samt bidrag, se tabell 23. Samma år uppgick de totala verksamhetskostnaderna till knappt 93 miljoner kronor, varav personalkostnader utgjorde 36 procent, lokalkostnader 5 procent och övriga driftskostnader 56 procent. Den totala driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick år 2023 till knappt tre miljoner kronor.

Tabell 23 Intäkter, kostnader m.m. för Polarforskningssekretariatet åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	56 708	39 944	61 712
Avgifter och andra ersättningar	61 585	19 348	16 632
Bidrag	17 663	3 691	10 654
Finansiella intäkter	41	801	3 839
Summa	135 997	63 785	92 836
Verksamhetens kostnader			
Personal	31 663	28 964	32 973
Lokaler	3 450	4 141	4 931
Övriga driftskostnader	98 251	28 595	51 949
Finansiella kostnader	23	137	807
Avskrivningar/nedskrivningar	2 611	3 355	4 257
Summa	135 997	63 785	92 836

Personal			
Årsarbetskrafter	30	28	30
Driftskostnad per årsarbetskraft	4 416	2 204	2 995
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 055	1 034	1 099
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	115	148	164

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för Polarforskningssekreteriatet

Är Polarforskningssekreteriatets uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Som framgått i det föregående är Polarforskningssekreteriatets kärnverksamhet att möjliggöra polarforskning för forskare från Sverige men även andra länder. I delar kan man betrakta myndighetens möjliggörare av expeditonsverksamhet som en slags nationell kollektiv nytthet. Myndighetens verksamhet är med andra ord en vital komponent i det offentliga åtagandet inom polarforskningsområdet varför uppgifterna och verksamhet bedöms vara motiverade statliga åtaganden. Dessa motiv är fortfarande giltiga och än mer aktuella med tanke på det stora intresse för klimatforskning och polarnas betydelse för det globala klimatsystemet, samt den geopolitiska situationen som gör det än mer angeläget att Sverige fortsatt kan visa närvaro i Norra ishavet.

Finns det andra myndigheter som bedriver näraliggande eller överlappande verksamhet?

Det finns såvitt utredningen kan bedöma inga andra myndigheter som har näraliggande eller överlappande operativa uppgifter med Polarforskningssekreteriatet expeditonsverksamhet.

Det finns flera universitet som driver egna forskningsstationer, liksom att det finns myndigheter med egna forskningsfartyg, men de har till skillnad från Polarforskningssekreteriatet primärt till uppgift att stödja den egna myndighetens forskning och inte vara möjliggörare för olika forskare och forskningsgrupper att bedriva polarforskning.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms Polarforskningssekretariatets uppgifter och verksamhet vara motiverade statliga åtaganden. Det finns i delar universitet och andra myndigheter som bedriver närliggande verksamhet i den meningen att de driver egna forskningsstationer eller har egna forskningsfartyg men inte, utifrån hur utredningen uppfattat det, med samma uppgift som Polarforskningssekretariatet. Utredningen finner det inte motiverat att analysera myndigheten vidare.

1.15 Energiområdet

Övergripande om energiområdet

Det moderna samhället är sedan länge helt beroende av energi, som behövs för bland annat uppvärmning och kyla, för belysning och drivning av apparater i hemmet och på arbetsplatser samt för produktion och distribution av varor och tjänster. Det finns ett flertal energibärare, el, bensin och diesel, fossilgas med mera i det svenska energisystemet. Behovet av el bedöms öka markant de kommande decennierna till följd av den pågående elektrifieringen av transportsystemet, något som kommer att kräva både ökad elproduktion och energieffektivisering. Energipolitiken omfattar frågor om tillförsel, distribution och användning av energi. Regeringens politik bygger på att förena ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet. I området ingår bland annat frågor om el-, värme- och gasmarknader, energieffektivisering och förnybar energi, såsom bio- och solenergi och vind- och vattenkraft. Det övergripande målet för energipolitiken är att den svenska energipolitiken ska bygga på samma tre grundpelare som energisamarbetet i EU.

Politiken syftar till att förena försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet. Energipolitiken ska således skapa villkoren för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning med låg negativ påverkan på hälsa, miljö och klimat samt underlätta omställningen till ett ekologiskt hållbart samhälle. Därutöver har riksdagen beslutat om energipolitiska mål kopplade till 2030 och 2040:

- Sverige ska år 2030 ha 50 procent effektivare energianvändning jämfört med 2005. Målet uttrycks i termer av tillförd energi i relation till bruttonationalprodukten (BNP).
- Målet för elproduktionens sammansättning år 2040 är 100 procent fossilfri elproduktion.

Inom regeringen är det Klimat- och näringslivsdepartementet som ansvarar för energiområdet. Till sitt förfogande har man bland annat Energimarknadsinspektionen, Energimyndigheten och Strålsäkerhetsmyndigheten.

Motiven för det offentliga åtagandet inom energiområdet rör främst olika typer av marknadsmisslyckanden

Det offentliga åtagandet inom energiområdet har länge varit omfattande. Staten äger exempelvis Svenska kraftnät som ansvarar för det svenska elsystemets stamnät. Staten äger också en av de största energiproducenterna, Vattenfall, som i sin tur äger kärnkraftverk, vattenkraftverk med mera. Vidare äger kommuner, framför allt kommuner i norra Sverige vattenkraftverk vid de stora älvarna men också i viss utsträckning de lokala eldistributionsnäten. Området inbegriper en mycket omfattande lagstiftning. Slutligen finansierar det offentliga utbildning och forskning inom området.

Från ett samhällsekonomiskt perspektiv kan detta offentliga åtagande främst motiveras utifrån en rad olika potentiella marknadsmisslyckanden. Storskalig elproduktion och distribution kräver i regel stora investeringar i anläggningar och ledningsnät. När dessa investeringar slås ut på de många användarna uppstår betydande stordriftsfördelar som gör det svårt att upprätthålla konkurrens. Utifrån ett kostnadseffektivitetsperspektiv är önskvärt att dessa stordriftsfördelar exploateras maximalt, vilket gör att det inte är möjligt med många aktörer på marknaden. Dessa naturliga monopolaspekter på stora produktions- och distributionsanläggningar inom energiområdet är ett av motiven för det offentliga åtagandet. Ett annat är externa effekter av olika slag. Beroende på energislag uppstår till exempel miljö- och koldioxidutsläpp i samband med transporter som skulle bli samhällsekonomiskt för stora om de lämnades ohanterade.

Men det finns också rena säkerhetsskäl till det offentliga åtagandet, till exempel radioaktiva utsläpp vid en kärnkraftsolycka eller risken att personer skadas allvarligt eller dör om de använder eller kommer i kontakt med en felaktigt utförd elinstallation. Dessa motiv kan också förstås i termer av negativa externa effekter som det offentliga griper in för att förebygga och förhindra genom lagstiftning eller på annat sätt. När det sker i bred skala kan detta säkerhetsfrämjande arbete ses som en kollektiv nytta. Slutligen kan det offentliga åtagandet inom området ses utifrån att det handlar om information och kunskapsuppbyggnad, som annars inte skulle ske i en samhällsekonomiskt tillräcklig omfattning.

1.16 Elsäkerhetsverket

Ellagen stiftades 1902 och staten har haft tillsyn av elektriska installationer sedan 1903 när Statens elektriska inspektion bildades. I en proposition till riksdagen (1992/93:21) föreslog regeringen att Elsäkerhetsverket skulle bli en självständig myndighet. Regeringen ansåg att verksamheten borde samlas och organiseras i en egen verksamhet för att effektivisera och stärka elsäkerhetsarbetets ställning nationellt och internationellt. Skälen som gavs var att:

- Elsäkerhet är ett tekniskt avancerat område.
- En slagkraftig och tekniskt högt kvalificerad organisation behövs.
- Den erforderliga kompetensen ansågs dessutom vara av speciellt slag vilket gjorde det svårt att få rationaliseringsvinster genom att samordna arbetet med annan verksamhet.
- Ett fristående verk medför en förstärkning, verksamheten blir mer tydlig och möter ökande internationalisering.

Med dessa motiv bildades den nya myndigheten Elsäkerhetsverket år 1993.

Uppgifter och verksamhet

Elsäkerhetsverket, som lyder under Klimat- och näringslivsdepartementet, ska enligt instruktionen vara expertmyndighet avseende frågor som rör elsäkerhet och tekniska säkerhetsfrågor på elområdet. Myndighetens uppgift är att:

- förebygga skador på person och egendom orsakade av el,
- bygga upp, upprätthålla och vidareutveckla en god säkerhetsnivå för elektriska anläggningar och elektrisk utrustning,
- medverka till en tillfredsställande elektromagnetisk kompatibilitet (EMC).⁴³

Myndigheten har också i uppgift att ge auktorisation att utföra elinstallationsarbete och är tillsynsmyndighet för personer med auktorisation samt för elinstallationsföretag, elektriska anläggningar och elektrisk utrustning.

Elsäkerhetsverkets uppdrag är omfattande då det finns över 5,7 miljoner lågspänningsanläggningar, cirka 10 000 högspänningsanläggningar och elektrifierad järnvägs- och spårvägstrafik i Sverige. Till uppdraget kommer även auktorisation av elinstallatörer, tillsyn av ca 15 000 elinstallationsföretag och beviljande av drifttillstånd för vissa typer av kraftledningar. Därutöver ansvarar myndigheten för marknadskontroll av elektriska produkter.

Elsäkerhetsverkets bedriver verksamhet inom fyra olika verksamhetsområden: Normgivning och standardisering, Tillsyn, Behörighet och Tillstånd samt Information.

Normgivning och standardisering

Det svenska regelverket om elsäkerhet utgår från elsäkerhetslagen (2016:732), elsäkerhetsförordningen (2017:218) och ett antal föreskrifter som Elsäkerhetsverket gett ut. Lagstiftningen reglerar även frågor om elsäkerhet vid utformning och användning av starkströmsanläggningar och elektrisk utrustning, samt reglerar vem som får utföra elinstallationsarbete i Sverige.

---

⁴³ Förordning (2007:1121) med instruktion för Elsäkerhetsverket.

Elsäkerhetsverket utfärdar även föreskrifter under lagen om elektromagnetisk kompatibilitet (1992:1512) och lagen om leksakers säkerhet (2011:579). Elsäkerhetsverket kan också vid behov, till regeringen, ge förslag på ändringar av lag eller förordning.

Standardiseringsmedverkan utgör en del av myndighetens övergripande uppdrag om att bygga upp, upprätthålla och utveckla en god säkerhetsnivå för elektriska anläggningar och materiel samt medverka till en tillfredsställande elektromagnetisk kompatibilitet (EMC).

Tillsyn

Elsäkerhetsverket ansvarar för tillsynen av elektriska anläggningar, elinstallationsföretag samt personer med auktorisation att utföra elinstallationsarbete. Myndigheten utövar tillsyn av utrustningar och anordningar utifrån mandatet enligt lagen om elektromagnetisk kompatibilitet (1992:1512).

Myndigheten arbetar med marknadskontroller av elektriska produkter, tillsyn av och kommunikation med ekonomiska aktörer samt medverkar i utvecklingen av de nationella och internationella regelverken för elsäkerhet och EMC. Marknadskontrollen bygger i huvudsak på EU-direktiv. Syftet med marknadskontrollen är att se till att produkter har en hög skyddsnivå för användarnas säkerhet, skydda egendom samt säkerställa att den inre marknaden fungerar genom att bristfälliga produkter tas bort från marknaden.

Erfarenheterna från tillsynen och marknadskontrollen påverkar bland annat föreskrifts- och standardiseringsarbetet och ligger till grund för metodutveckling.

Myndigheten handlägger ansökningar och beviljar drifttillstånd för vissa högspänningsledning. Arbetet innebär avstämningar med Energimarknadsinspektionen.

Behörighet och Tillstånd

Myndigheten handlägger ansökningar om auktorisation som elinstallatör samt för register över företag som ska utföra elinstallationer på annans anläggning.

Information

Informationen syftar till att öka kännedom och kunskap om elsäkerhet hos berörda målgrupper och fungerar som ett komplement till tillsyn och regelgivning. Syftet är att bland annat att främja en kultur i branschen som motverkar elolyckor för att på så vis höja elsäkerheten i samhället.

Samverkan med andra myndigheter

Elsäkerhetsverket har inom ramen för sitt uppdrag en omfattande samverkan med andra myndigheter, exempelvis samarbetsuppdrag via regleringsbrev och regeringsuppdrag. Annan samverkan är fastställd av regeringen i särskilda förordningar:

- Förordning (2016:157) om erkännande av yrkeskvalifikationer, där 15 myndigheter samarbetar under ledning av Universitets- och högskolerådet.
- Förordning (2014:1039) om marknadskontroll av varor och annan näraliggande tillsyn, där 15 marknadskontrollmyndigheter, Swedac och Tullverket samarbetar kring EU:s marknadskontrollförordning.

Myndigheten har även andra samarbeten, exempelvis gemensamma marknadskontrollprojektet med Kemikalieinspektionen, Konsumentverket respektive Energimyndigheten. Vidare samarbetar Elsäkerhetsverket med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Arbetsmiljöverket och Försäkringskassan i frågor som rör olycks- och brandstatistik. Myndigheten tar även fram handböcker och utövar tillsyn av elinstallationsarbete och elolyckor i arbetslivet tillsammans med Arbetsmiljöverket.

Myndigheten har även samverkan kring lokaler för sina regionkontor med tillsynsmyndigheter, Arbetsmiljöverket och Patent- och registreringsverket.

Fakta om Elsäkerhetsverket

Elsäkerhetsverkets huvudkontor ligger i Kristinehamn men myndigheten har regionkontor även i Hässleholm, Stockholm och Umeå. Myndigheten är en enrådighetsmyndighet och hade vid utgången av år 2023 en personalstyrka motsvarande 52 årsarbetskrafter. Elsäkerhetsverkets verksamhet finansieras genom en elsäkerhetsavgift, vilket är reglerat i elsäkerhetslagen (2016:732). Regeringen har beslutat att full kostnadstäckning ska gälla för elsäkerhetsavgiften.⁴⁴ Avgiften faktureras nätinnehavare och redovisas mot inkomsttitel och tillförs myndigheten via anslagsmedel. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till knappt 74 miljoner kronor varav kostnaderna för personal, lokaler och övriga drift utgjorde 69, 4 respektive 27 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till knappt 1,4 miljoner kronor.

Tabell 24 Intäkter, kostnader m.m. för Elsäkerhetsverket åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	62 324	71 919	73 081
Avgifter och andra ersättningar	126	4	282
Bidrag	42	43	61
Finansiella intäkter	4	83	326
Summa	62 497	72 050	73 750
Verksamhetens kostnader			
Personal	46 911	47 499	50 798
Lokaler	3 066	3 725	2 824
Övriga driftskostnader	11 443	19 876	18 970

⁴⁴ Förordningen (2017:1040) om elberedskapsavgift, nätövervakningsavgift och elsäkerhetsavgift innehåller bestämmelser om avgifter för att finansiera statliga åtgärder och verksamhet enligt elberedskapslagen (1997:288), verksamhet vid nätmyndigheten samt verksamhet vid Elsäkerhetsverket enligt elsäkerhetslagen (2016:732) och lagen (1992:1512) om elektromagnetisk kompatibilitet. Av förordningen (1997:294) om elberedskap respektive elförordningen (2013:208) framgår att Affärsverket svenska kraftnät är elberedskapsmyndighet och Energi marknadsinspektionen nätmyndighet. Dessa tre avgifter redovisas som intäkter till inkomsttitel, eftersom det är Elsäkerhetsverket som administrerar dessa avgifter. Elsäkerhetsverket tar även ut en avgift för auktorisation som elinstallatör samt ersättning för vissa kostnader i samband med Elsäkerhetsverkets marknadskontroll.

	2021	2022	2023
Finansiella kostnader	2	21	83
Avskrivningar/nedskrivningar	1 075	929	1 051
Summa	62 497	72 050	73 750
Personal			
Årsarbetskrafter	52	50	52
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 188	1 422	1 398
Personalkostnad per årsarbetskraft*	902	950	977
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	59	75	54

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för Elsäkerhetsverket

Är Elsäkerhetsverkets uppgifter och verksamheter motiverade offentliga åtaganden?

Motiven till det offentliga åtagandet inom energiområdet är generellt att hantera marknadsmisslyckanden till följd av stordriftsfördelar och externa negativa effekter, och att främja säkerhet och förhindra olyckor. En del i detta arbete handlar om elsäkerhet. Elsäkerhetsmyndigheten har i uppgift att på olika sätt verka för en säker användning av el i Sverige. Bedömningen är således att myndighetens uppgift och verksamhet är ett motiverat offentligt åtagande och specifikt ett statligt sådant eftersom det rör all elsäkerhetsrelaterad verksamhet i landet.

Finns det näraliggande eller överlappande verksamhet med andra myndigheter?

Elsäkerhetsverket har inom ramen för sitt uppdrag en omfattande samverkan med andra myndigheter. Men ingen av dessa myndigheter bedöms bedriva överlappande verksamhet till den som Elsäkerhetsverket bedriver.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms Elsäkerhetsverket uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande utan överlappande verksamhet med andra myndigheters uppgifter. Utredningen finner det därför inte motiverat att analysera myndigheten vidare.

1.17 Kärnavfallsfonden

Kärntekniskt avfall är ett samlingsnamn för kärnavfall och använt kärnbränsle som måste hanteras så att människor och miljö skyddas från skadlig verkan av strålning. Lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen) kräver att den som bedriver verksamhet där kärntekniskt avfall uppkommer hanterar och slutförvarar det på ett säkert sätt. De som har tillstånd för reaktorer, reaktorinnehavarna, äger det gemensamma bolaget Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB) som har i uppdrag att hantera och slutförvara avfallet från kärnkraftverken. Kärnavfallsfonden ansvarar tillsammans med Riksgälden för att säkerställa att det finns tillräckliga finansiella medel för att ta hand om det använda kärnbränslet från de svenska kärnkraftverken och för att avveckla och riva dessa, något som kärnkraftsbolagen ska bekosta.

Bakgrunden till att Kärnavfallsfonden bildades var att riksdagen i början av 1980-talet införde ett särskilt finansieringssystem för att säkerställa finansieringen av ett säkert omhändertagande av det använda kärnbränslet och annat kärnavfall, samt för att avveckla och riva de kärntekniska anläggningarna. Finansieringssystemet innebär i korthet att den som har tillstånd att inneha eller driva en kärnreaktor, samt vissa övriga tillståndshavare, ska betala avgifter och ställa säkerheter till staten. Inbetalda avgifter fonderas och betalas sedan ut till inbetalaren för att finansiera sådana kostnader som omfattas av finansieringssystemet. Även vissa myndighetskostnader finansieras från fonden.

Inledningsvis sattes avgiftsmedlen in på konto i Riksbanken, men efter en lagändring år 1996 förs medlen över till en särskild fond benämnd ”kärnavfallsfonden”. Samtidigt beslutades att fonden ska ledas av en styrelse, utsedd av regeringen, med ansvar för att förvaltningen tillgodoser kraven på långsiktigt god avkastning och tillfredställande betalningsberedskap. Motivet till förändringen var

att fonden skulle kunna uppnå en högre avkastning än om avgiftsmedlen placeras på konto i Riksbanken och att styrelsen skulle ta ett aktivt ansvar för förvaltningen. Myndigheten Kärnavfallsfonden bildades således år 1996 i syfte att sköta administrationen och förvaltningen av fonden kärnavfallsfonden.

Uppgift och verksamhet

Kärnavfallsfondens verksamhet regleras av förordningen (2007:1055) med instruktion för Kärnavfallsfonden; förordningen (2017:1180) om förvaltningen av kärnavfallsfondens medel; och förordningen (2017:1179) om finansiering av kärntekniska restprodukter.

Enligt instruktionen ska myndigheten utföra följande uppgifter:

1. ta emot de avgifter som betalas enligt lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter,
2. förvalta de avgiftsmedel som fonderas enligt lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter och den upphävda lagen (1988:1597) om finansiering av hanteringen av visst radioaktivt avfall m.m.,
3. ordna utbetalningar efter begäran från Riksgäldskontoret enligt förordningen (2017:1179) om finansiering av kärntekniska restprodukter och den upphävda förordningen (1988:1598) om finansiering av hanteringen av visst radioaktivt avfall m.m., och
4. hålla Riksgäldskontoret informerat om storleken på de fonderade medel som finns avsatta för varje reaktorinnehavares och varje annan tillståndshavares kostnader samt om fondens verksamhet i övrigt på ett sådant sätt att myndigheten kan fullgöra sina uppgifter enligt de lagar som anges i punkt 1 ovan.

Samverkan med andra myndigheter

Enligt instruktionen är Kammarkollegiet värmyndighet åt Kärnavfallsfonden och ska utföra kansligöromål åt fonden enligt avtal mellan fonden och kollegiet. Avtalet omfattar även andra uppgifter som till exempel kapitalförvaltning och funktion för risk och regel efterlevnad. Enligt avtalet ska Kammarkollegiet tillhandahålla per-

sonal med lämplig kompetens för att fullgöra uppgifterna i avtalet, ställa nödvändiga lokaler till förfogande, samt svara för att kansli- verksamheten får nödvändigt kontorsstöd såsom it och telefoni.

I instruktionen anges vidare att Kärnavfallsfonden ska hålla Riksgäldskontoret informerat om storleken på de fonderade medel som finns avsatta för varje reaktorinnehavares och varje annan tillståndshavares kostnader samt om fondens verksamhet i övrigt på ett sådant sätt att myndigheten kan fullgöra sina uppgifter. Kärnavfallsfonden har även löpande kontakt med Riksgälden i frågor som rör Riksgäldens avgiftsbeslut och begäran om utbetalningar från fonden.

Fakta om Kärnavfallsfonden

Kärnavfallsfonden är speciell på det sättet att myndigheten inte har någon anställd personal, fonden köper i stället olika kansligöromål av Kammarkollegiet. Fondens arbete leds av en styrelse med högst sju ledamöter som utses av regeringen. Två av ledamöterna ska utses på förslag av de tillståndshavare som är skyldiga att betala kärnavfallsavgift. Enligt avtalet sköter också Kammarkollegiet också huvuddelen av den operativa kapitalförvaltningen inom de ramar som styrelsen har fastställt men fonden anlitar även externa kapitalförvaltare. År 2023 uppgick fondens verksamhetskostnader till knappt 25 miljoner kronor varav Kammarkollegiets administration utgjorde knappt 9 miljoner kronor och kapitalförvaltningen resterande knappt 15 miljoner kronor.

Tabell 25 Intäkter, kostnader m.m. för Kärnavfallsfonden åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Transfereringar			
Övriga erhålla medel för finansiering av bidrag	2 190 950	2 092 899	2 184 201
Finansiella intäkter	6 166 345	3 106 652	8 323 242
Finansiella kostnader	-442 850	-12 090 705	-1 422 970
Avsättning till/upplösning av fonder för ändamål	-5 063 178	9 665 528	-6 001 689
Lämnade bidrag	-2 827 434	-2 750 244	-3 058 326
Summa	24 129	24 129	24 458
Verksamhetens kostnader			
Personal	488	499	452
Övriga driftskostnader	23 345	24 129	24 458
Summa	23 833		
Personal			
Årsarbetskrafter	0	0	0

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för Kärnavfallsfonden

Är Kärnavfallsmyndighetens uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Kärnavfall är ett resultat av kärnkraftsproduktion. Det är en verksamhet som är rigoröst reglerad bland annat av det skälet att haveri en anläggning kan leda till utsläpp av radioaktiva ämnen som är mycket hälsovådliga för människor och djur – ett klassiskt exempel på en negativ extern effekt. Det är ett av skälen till det offentliga åtagandet inom området. Detsamma kan sägas om avfallet, det behöver tas om hand och lagras under mycket lång tid. En fallerad hantering kan även leda till mycket skadliga utsläpp. Därför behövs det säkerställas att det finns ekonomiska medel för att kunna hantera avfallshandling på ett långsiktigt säkert sätt, vilket är anledningen till att reaktorinnehavarna är skyldiga att löpande betala avgifter för detta ändamål. Kärnavfallsfondens uppgift är att fondera dessa medel. Mot denna bakgrund bedöms fondens uppgifter och verksamheter vara ett motiverat statligt åtagande.

Finns det andra myndigheter med näralliggande eller överlappande verksamhet?

Kärnavfallsfondens uppgift och verksamhet är unik i så måtto att det inte finns någon annan myndighet som har en näralliggande uppgift.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms Kärnavfallsfondens uppgift och verksamhet vara ett motiverat offentligt och statligt åtagande. Det finns inga andra myndigheter med näralliggande eller överlappande uppgifter eller verksamhet. Utredningen finner det dock motiverat att fortsatt analysera om ökad verksamhetsnytta eller kostnadseffektivitet kan uppnås genom att myndighetens uppgift och verksamhet överförs till antingen Kammarkollegiet eller Riksgälden.

1.18 Utrikeshandelsområdet

Övergripande om utrikeshandelsområdet

Sverige har under lång tid varit och är ett land som till stor del bygger sitt välstånd och sin välfärd på handel med omvärlden. En betydande andel av det som produceras i landet exporteras och varor och tjänster som Sverige inte själva producerar importeras. År 2023 uppgick exportandelen till drygt 54 procent av BNP, vilket är en markant ökning över tid. Merparten av denna export, cirka 75 procent skedde till andra EU-länder, framför allt våra nordiska grannar, Tyskland och England. Men en betydande export sker också till resten av världen. En grundläggande insikt gällande utrikeshandel är att länder vinner på att handla med varandra: genom att varje land producerar och säljer de varor och tjänster som man är relativt mest effektiva på att ta fram och köper andra varor och tjänster från utlandet, utnyttjas de tillgängliga produktionsresurserna på det mest effektiva sättet i den meningen att mesta möjliga mängd varor och tjänster kan produceras och därmed konsumeras. Ju friare handelsflöden som inte stoppas upp av tullar eller andra handelsrestriktioner, desto mer kan dessa s.k. komparativa fördelar exploateras, vilket potentiellt alla inblandade länder kan tjäna på. En

central del av handelspolitiken internationellt, men också i Sverige, har därför under många varit att verka för en så fri handel som möjligt. Globalt finns organisationen World Trade Organization (WTO), med för närvarande drygt 160 medlemsländer, som övervakar och verkar för att liberalisera världshandeln. Inom Europa utgör EU:s inre marknad ett stort och för Europas länder viktigt frihandelsområde.

Regeringens handels- och främjandepolitik syftar till att främja svenska ekonomiska intressen och bilden av Sverige utomlands, för att i sin tur underlätta export och utländska investeringar till Sverige samt möjliggöra ett ömsesidigt handelsutbyte med andra länder. Nyligen tog regeringen fram en ny strategi för handelsområdet som innebär ett nytt och samlat helhetsgrepp för att kunna erbjuda ett effektivt stöd till svenska företag att både hantera nya utmaningarna och dra nytta av nya möjligheter som öppnas upp. Inom regeringen ligger ansvaret för utrikeshandelsfrågorna primärt på Utrikesdepartementet även om frågorna går in på andra områden, främst näringspolitiken men på senare tid också säkerhetspolitiken i en allt större omfattning. Några av de myndigheter under Utrikesdepartementet som är involverade i den svenska handelspolitiken är, utöver Kommerskollegium, Exportkreditnämnden, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll samt Svenska institutet. Utöver det finns bland annat Aktiebolaget Svensk Exportkredit, ett helägt statligt bolag samt Business Sweden som är en organisation som ägs gemensamt av staten och näringslivet.

Det offentliga åtagandet inom utrikeshandelsområdet handlar i grunden om att främja frihandel och den interna konkurrenskraften

Det svenska välståndet beror till del stor på ett konkurrenskraftigt och exportinriktat näringsliv som producerar varor och tjänster som omvärlden vill ha och som ger landet möjlighet att importera det vi har sämre förutsättningar att producera själva. Detta bygger i sin tur på att det finns goda villkor för företagen inom en rad olika områden, tillgång till välutbildad arbetskraft, kapital, energi, väl utbyggd och fungerande transportinfrastruktur med mera. Detta är till stor del, men långt ifrån uteslutande, näringspolitikens område. Detta inbegriper ett flertal olika offentliga åtaganden,

bland annat inom utbildningsväsendet, energisektorn, transportsystemet som motiveras utifrån att det har karaktär av kollektiva nyttigheter. Men det bygger också på näringslivets möjligheter att få avsättning för sina produkter på internationella marknader till så fördelaktiga villkor som möjligt.

En central del i det offentliga åtagandet inom handelsområdet är därför att verka för att handeln ska vara så fri som möjligt. Att därigenom öka den samhällsekonomiska effektiviteten genom multilaterala eller bilaterala avtal som minskar eller helt eliminerar olika slags handelsrestriktioner. Även det kan förstås utifrån perspektivet att det handlar om kollektiva nyttigheter: alla exportinriktade företag tjänar på att det finns ett system på plats som möjliggör avsättning för sina produkter utomlands.

1.18.1 Kommerskollegium

Kommerskollegium är en Sveriges äldsta myndigheter, den grundades år 1651 med uppdraget att främja handel, sjöfart och manufakturerna (industrin). Den ursprungliga instruktionen framhöll att handel var till gagn för rikets styrka och säkerhet, vilket är relevant ännu i dag. Sedan år 1973 är myndighetens fokus utrikeshandel, vilket efter EU-inträdet 1995 även innefattar EU:s inre marknad och EU:s handelspolitik. Sjöfartsfrågorna fördes under 1900-talet över till Sjöfartsverket och andra frågor till Tillväxtverket och Kammarkollegiet. Handelsfrågorna har hela tiden varit utgångspunkten för myndighetens verksamhet. På 2000-talet har Kommerskollegiums arbete med EU:s inre marknad intensifierats genom bland annat Sveriges Solvitcenter, som hjälper företag och privatpersoner att tillvarata sina rättigheter på EU:s inre marknad. Ett flertal kontaktpunkter har därefter tillkommit som rör varuförordningen, tjänstedirektivet samt flera anmälningsprocedurer. Dessa funktioner är avgörande för att den inre marknaden ska fungera.

Sedan 2008 bedriver myndigheten handelsrelaterat utvecklings-samarbete i syfte att bygga kapacitet hos handelsministerier i såväl Östeuropa som i utvecklingsländer. Att få in utvecklingsländer i internationell handel är en avgörande faktor i att bekämpa fattigdom när ett land kan gå från att vara biståndsmottagare till att bli en internationell handelspartner. En viktig del i uppdraget består

av ett importfrämjande arbete, alltså att bistå exportörer i utvecklingsländer att komma in på den europeiska, och därmed den svenska, marknaden.

Myndighetens uppdrag har under senare år, på grund av det geopolitiska läget, också inneburit alltmer arbete med koppling till ekonomisk säkerhet.

Uppgifter och verksamhet

Kommerskollegium, som lyder under Utrikesdepartementet, är Sveriges myndighet för frågor som rör utrikeshandel, EU:s inre marknad och EU:s handelspolitik. Den huvudsakliga uppgiften är att bistå regeringen med expertis, vilket görs genom analyser, underlag och handläggning av funktioner inom den inre marknaden som inom handelspolitiken i stort.

Myndigheten har enligt instruktionen en mängd uppgifter som rör EU:s inre marknad och det yttre marknadsområdet (utanför Europa), vilket inkluderar att beakta utvecklingsländernas perspektiv och integrering i handelssystemet.⁴⁵

Verksamheten är indelad i tre verksamhetsområden: en väl fungerande inre marknad, ett starkt handelssystem och goda förutsättningar för utvecklingsländer.

Inom det första området, *en väl fungerande inre marknad*, arbetar myndigheten med att analysera olika aspekter av den inre marknadens funktion i syfte utveckla och stärka den. Bland annat hjälper Kommerskollegium andra myndigheter och andra instanser att införliva och tillämpa EU-rätten korrekt. Man tar också fram analyser och ger stöd till Regeringskansliet i fråga om nya regelverk som påverkar den fria rörligheten. I uppdraget som regeringens inre marknadsmyndighet ingår även löpande arbete inom anmälningsprocedurer, tekniska regler och standardisering, Solvitfunktionen och kontaktpunkter för varor och tjänster.

Inom det andra området, *ett starkt handelssystem*, verkar Kommerskollegium för frihandel och för ett öppet, transparent och regelbaserat multilateralt handelssystem. Myndigheten värnar också om att Sverige och EU följer internationella handelspolitiska åtaganden, vilket görs genom att följa och analysera EU:s handelspolitik och

---

⁴⁵ Förordning (2012:990) med instruktion för Kommerskollegium.

utvecklingen inom WTO och EU. I uppdraget ingår också analys av pågående förhandlingar, bilaterala och regionala handels- och partnerskapsavtal samt EU:s övriga handelsförbindelser i stort. Vidare följer och analyserar myndigheten kontinuerligt utveckling och tendenser i den internationella handeln i syfte att utforska drivkrafter bakom och effekter av Sveriges handel med varor och tjänster liksom internationella investeringars betydelse för handelsutvecklingen.

Inom det tredje verksamhetsområdet, *goda förutsättningar för utvecklingsländer*, verkar Kommerskollegium för att stärka handelskompetensen i låg- och medelinkomstländer med utgångspunkt i Agenda 2030. Detta arbete syftar till att stötta länderna så att de kan gå ifrån att vara mottagare av bistånd till att vara handelspartners. Det långsiktiga målet är att skapa goda förutsättningar för utvecklingsländer att delta i internationell handel och bidra till hållbar utveckling. Myndigheten arbetar därvid i huvudsak med följande målgrupper: offentliga institutioner, ofta i form av handelsministerier och företag eller deras företrädare som exporterar eller vill exportera till EU och Sverige. Verksamheten fokuserar på kapacitetsutveckling, både på individuell och organisatorisk nivå och på importfrämjande. Insatserna syftar till att stödja samarbetsorganisationens kapacitet att verka som en effektiv, tillförlitlig och transparent institution på handelsområdet. De syftar också till att hjälpa företag i låg- och medelinkomstländer att exportera sina varor och tjänster till den svenska och europeiska marknaden.

Samverkan med andra myndigheter

Myndigheten har en omfattande samverkan med andra myndigheter men också med andra organisationer, både inom och utanför landet. Det handlar bland annat om:

- *Samverkan kring kontaktpunkten, Single point of contact:* Sedan år 2008 har Kommerskollegium ett uppdrag i regleringsbrevet om att utveckla kontaktpunkten för tjänster som ska finnas i varje EU-land. Den svenska kontaktpunkten tillhandahålls genom ett samarbete av bland annat Kommerskollegium, Tillväxtverket, Konsumentverket.

- *Samverkan kring en korrekt tillämpning av regelverket för EU:s inre marknad:* Kommerskollegium har en central roll för efterlevnaden av EU:s inre marknads regelverk i Sverige. Det innebär att myndigheten har ett ansvar för att samordna ett antal servicefunktioner mot företag, myndigheter och privatpersoner för att den fria rörligheten i EU ska fungera.
- *Svara för anmälningsprocesser:* En annan del av myndighetens uppdrag att verka för korrekt tillämpning av regelverket är de s.k. anmälningsprocesserna. Alla medlemsländer ska anmäla nya tekniska föreskrifter för varor som kan hindra den fria rörligheten för den inre marknaden till EU-kommissionen. Statliga myndigheter ska remittera nya eller ändrade tekniska föreskrifter till Kommerskollegium för bedömning av om förslaget bör anmälas till kommissionen. Detsamma gäller även tjänster. Anmälningsskyldigheten gäller även kommuner.
- *Standardisering:* En annan uppgift som rör samverkan gäller beredning av underlag till Regeringskansliet inför omröstning av s.k. standardiseringsbegäran i EU, vilket ligger till grund för framtag av EU-harmonisering som europeisk lagstiftning. Kommerskollegium får utkast av standardiseringsbegäran från EU-kommissionen och remitterar dessa till berörda myndigheter för att sedan sammanställa inkomna svar, som sedan skickas till Regeringskansliet.
- *Granskning av utländska direktinvesteringar:* I början av år 2023 trädde lagen om utländska direktinvesteringar (2023:560) i kraft. Kommerskollegium ingår tillsammans med Inspektionen för strategiska produkter, Försvarmakten, Försvarets Materielverket, Säkerhetspolisen och MSB i Sveriges granskningsmekanism.
- *Det internationella utvecklingssamarbetet:* Sedan år 2008 är Kommerskollegium kontaktpunkt för företag i utvecklingsländer som exporterar till Sverige och EU. Uppdraget innebär en omfattande samverkan med organisationer i andra länder men även SIDA.

Fakta om Kommerskollegium

Myndigheten är en enrådighetsmyndighet som är lokaliserad till Stockholm. År 2023 uppgick personalstyrkan till motsvarande 79 årsarbetskrafter. Som visas i tabell 26 är verksamheten i huvudsak anslagsfinansierad. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till knappt 127 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personalkostnader 67 procent, lokalkostnader 12 procent och övriga driftskostnader 20 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till knappt 1,6 miljoner kronor.

Tabell 26 Intäkter, kostnader m.m. för Kommerskollegium åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	108 096	110 690	126 646
Avgifter och andra ersättningar	37	57	519
Bidrag	1 370	5 274	786
Finansiella intäkter	1	183	707
Summa	109 505	116 204	126 658
Verksamhetens kostnader			
Personal	82 657	82 201	84 996
Lokaler	12 880	13 941	15 543
Övriga driftskostnader	13 013	18 999	25 079
Finansiella kostnader	3	19	121
Avskrivningar/nedskrivningar	952	1044	918
Summa	109 505	116 204	126 658
Personal			
Årsarbetskrafter	85	83	79
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 277	1 387	1 590
Personalkostnad per årsarbetskraft*	972	990	1076
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	152	168	197

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för Kommerskollegium

Är Kommerskollegiums uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

På ett övergripande plan kan det offentliga åtagandet inom utrikes-handelsområdet motiveras av vikten att verka för så fri handel som möjligt, till gagn för Sverige, det svenska näringslivet men också omvärlden. I rollen som Sveriges utrikeshandelsmyndighet har Kommerskollegium en nyckelroll i detta åtagande. Således bedöms Kommerskollegiums uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Därtill är motiven för dess bildande på 1600-talet alltjämt giltiga även om synen på handel, dess välståndsskapande roll och vad som krävs för att åstadkomma detta förändrats och utvecklats markant sedan dess.

Finns det myndigheter som bedriver näraliggande eller överlappande verksamhet?

Kommerskollegiums uppgifter och verksamhet inom utrikeshandeln är unika men det finns i delar överlapp med andra myndigheters uppdrag. Ett sådant område är Kommerskollegiums analyser av handelsutvecklingen, där Tillväxtanalys också företar vissa analyser. Ett annat område där det finns överlappande analysuppdrag rör EU-relaterade frågor där Sieps också skulle kunna göra analyser som tangerar Kommerskollegiums handelsanalyser.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms Kommerskollegiums uppgifter och verksamhet vara motiverade statliga åtaganden. Det finns några andra myndigheter, framför allt Sieps, med potentiellt överlappande uppgifter med Kommerskollegiums analysuppdrag inom utrikes-handelsområdet. Utredningen finner det därför motiverat att analysera myndigheten vidare.

1.18.2 Svenska institutet för europapolitiska studier

Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps) inledde sitt arbete 2004 och hette ursprungligen Expertgruppen för EU-frågor, men myndighetens styrelse ändrade under det första året namn till Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps).⁴⁶ Motivet bakom inrättandet var att det saknades en samlad resurs och en förmåga att analysera långsiktiga och horisontella frågor inom EU-samarbetet och ge goda kunskapsunderlag.⁴⁷ Vid inrättandet fanns det tankar på att inrätta en sådan samlad resurs i form av en statlig kommitté, i likhet med Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO). I stället inrättades en myndighet under statsrådsberedningen med uppdrag att självständigt och objektivt bidra till att bredda och fördjupa regeringens underlag i olika EU-frågor. Ytterligare syfte var att Sieps skulle ha en nära kontakt med forskningen, bevaka forskningen inom Europaområdet och samverka mellan forskare och nätverk samt utgöra en länk mellan forskningen och beslutsfattandet. Det fanns också behov av deltagande i europeiska nätverk för forskningsmiljöer och andra institut. Strax efter det att Sieps bildades sju sattes också det konvent som skulle ta fram en ny konstitution för Europa, och östutvidgningen genomfördes. Förändringar av detta slag skapade behov av forskningsbaserade analyser och andra underlag, till hjälp för beslutsfattare. Att höja kunskaperna om EU har varit en del av Sieps verksamhet från början.

2007 tillsatte regeringen en utredning som gjorde en översyn av Sieps verksamhet.⁴⁸ I korthet konstaterade utredaren att det fanns ett stort behov av Sieps verksamhet men att det fanns utmaningar i modellen som valts för myndigheten. Flera alternativ på organisering lyftes fram i utredningen, bland annat att inordna verksamheten i Regeringskansliet, omvandla verksamheten till en stiftelse eller placera Sieps i universitets- och högskolevärlden. Utredaren föreslog dock att Sieps skulle övergå till att vara en enrådighetsmyndighet med en direktör och ett vetenskapligt råd. Denna förändring genomfördes senare men i stället för vetenskapligt råd finns i dag ett insynsråd, i vilket ett flertal akademiker igår. Utredaren föreslog även att Sieps inte längre skulle utlysa forskningsmedel, vilket också upphörde. Utredaren pekade vidare på att även om kvaliteten i

---

⁴⁶ Förordning (2001:204) med instruktion för Expertgruppen för EU-frågor.

⁴⁷ SB2001/4332.

⁴⁸ SOU 2007:109. *Vägval för Sieps. En översyn av Svenska institutet för Europapolitiska studier.*

rapporter och utredningar var god, så varierade uppfattningarna om användbarheten och mervärdet.

Uppgift och verksamhet

Sieps huvudsakliga uppgifter enligt myndighetens instruktion (2008:748) är att ta fram forskningsbaserade analyser och annat underlag i frågor som rör utvecklingen av EU och Sveriges europapolitik. Vidare ska Sieps göra analyserna tillgängliga för regeringen och övriga aktörer i den politiska beslutsprocessen i Sverige samt självständigt och objektivt bidra till en allsidig belysning av aktuella europapolitiska frågor, delta i internationellt utbyte inom sitt verksamhetsområde samt tillhandahålla utbildningar i ämnen som rör Europeiska unionen.

Analys- och forskningsverksamheten bedrivs inom de tre ramområdena EU:s politiska, konstitutionella och ekonomiska system, Medlemsstaterna och europeisk integration samt EU:s politikområden. Inom dessa områden bedriver Sieps projekt som årligen resulterar i ett antal publikationer och seminarier som knyter an till den politiska dagordningen, ofta i samarbete med forskare vid svenska och internationella lärosäten. Skriftliga analyser i olika format görs tillgängliga och sprids till målgruppen. Sieps arrangerar seminarier, spelar in poddsamtal och skapar mötesplatser för utbyte mellan forskare och beslutsfattare, utbildar i syfte att bidra med allsidig belysning av EU-frågor. Digitala format används i hög utsträckning för att öka spridningen av analysresultaten.

Samverkan med andra myndigheter

Sieps har inga samarbets- eller samordningsuppdrag enligt instruktion, regleringsbrev eller särskilda regeringsbeslut. Däremot har myndigheten en hel del annan samverkan och samarbeten. Några av dessa är:

- SOM-institutet vid Göteborgs universitet, för undersökning och analys om den svenska EU-opinionen,
- forskare från lärosäten i Sverige och Europa,
- svenska och europeiska forskningsinstitut,

- enskilda myndigheter kring gemensamma projekt (till exempel seminarier),
- myndigheter och SKR om utbildningar,
- Statskontoret gällande kontorslokal och servicetjänster.

Sieps EU-nätverk för nationella myndigheter inrättades i början av 2022 och syftet är att tillhandahålla en plattform för praktiker som arbetar med EU-frågor på myndigheter. Deltagarna kan träffas och diskutera gemensamma utmaningar och på ett övergripande plan få information om aktuella EU-frågor. Vid 2023 års utgång hade nätverket 62 medlemmar.⁴⁹

Fakta om Sieps

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 14 årsarbetskrafter. Det är en enrådighetsmyndighet. Verksamheten är i huvudsak finansierad med anslag. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till knappt 25 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personal- respektive lokalkostnader 63 respektive 8 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till knappt 1,8 miljoner kronor per år.

Tabell 27 Intäkter, kostnader m.m. för Sieps åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	19 185	21 785	22 827
Avgifter och andra ersättningar	1 118	2 155	1 693
Bidrag	79	40	4
Finansiella intäkter	1	39	148
Summa	20 383	24 018	24 672
Verksamhetens kostnader			
Personal	12 059	14 055	15 626
Lokaler	1 606	1 648	2 060
Övriga driftskostnader	6 600	81 70	6 841

⁴⁹ Sieps (2024). *Sieps svar på Frågor till myndigheter som ingår i utredningen om en översyn av mindre myndigheters uppgifter och organisering (Fi 2023:08)*. Dnr 24/0040.

	2021	2022	2023
Finansiella kostnader	0	5	15
Avskrivningar/nedskrivningar	119	141	129
Summa	20 383	24 018	24 672
Personal			
Årsarbetskrafter	11	13	14
Drifstkostnad per årsarbetskraft	1 842	1 836	1 752
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 096	1 081	1 116
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	146	127	147

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för Sieps

Är Sieps uppgift och verksamhet ett motiverat offentligt åtagande?

En nations relationer till omvärlden är en kärnuppgift för staten. Precis som ett lands försvar är en kollektiv nytthet kan utrikespolitiken ses som en sådan. Goda relationer med omvärlden, handelsavtal som ger svenska företag möjlighet att exportera varor och tjänster till världen och som ger utländska företag möjligheter att sälja sina produkter i Sverige, göra investeringar m.m. är faktorer som alla kan tjäna på. I en alltmer komplex och komplicerad värld med otaliga överstatliga avtal behövs kunskap att kunna navigera rätt i dessa vatten. När det gäller EU står Sieps för en viktig sådan kunskap som hela tiden behöver fyllas på och fylls på. Den kunskap som myndigheten tar fram har karaktär av kollektiv nytthet för svenska företag, myndigheter och andra intresseorganisationer.

Mot denna bakgrund bedöms Sieps uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Vidare bedöms de grundläggande motiven till myndighetens bildande i början av 2000-talet kvarstå i hög utsträckning i dag. EU har sedan dess genomgått en kraftig expansion, både geografiskt och politiskt. Allt fler centrala politikområden berörs av EU i dag och nationell politikutveckling påverkas i allt högre grad av beslut som tas på EU-nivå. De horisontella frågorna som berör exempelvis konstitutionella frågor, institutionella aspekter, EU:s grundläggande principer och rättsstatens principer, EU:s budget samt konsekvenser av val och kriser utgör centrala områden för Sieps att bevaka och analysera. Men även andra politikområden har varit av stor vikt att belysa. På senare

år gäller det bland annat industripolitik, försvarspolitik, krisberedskap, migrationspolitik, klimatpolitik och ett flertal ekonomisk-politiska frågeställningar.

Finns det andra myndigheter som bedriver näraliggande eller överlappande verksamhet?

I en bred handelskontext är Sieps verksamhet näraliggande med Kommerskollegium med den skillnaden att den sistnämnda har i uppdrag att verka för frihandel i ett globalt – och inre marknadsperspektiv medan Sieps i handelshänseende fokuserar på handelsfrågor inom EU. Vidare finns viss överlappning med de EU-utbildningar som Sieps gör för offentlig sektor och den uppdragsutbildning som genomförs av Universitets- och högskolerådet. Sieps fokuserar främst på de horisontella frågorna inom EU-samarbetet men i de fall ett visst politikområde uppmärksammas kan ytterligare samverkan vara till nytta. Det finns sammantaget många beröringspunkter med andra myndigheter, men även med Utrikespolitiska institutet som har Europafrågor som ett forsknings- och analysområde. Men Sieps bedöms ha ett eget område som handlar om att bevaka och förstå de långsiktiga linjerna som påverkar såväl EU:s politik som Sveriges roll och inflytande i EU.

Samlad bedömning

Sieps uppgift och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande. Rörande utrikeshandelsområdet och forskning och analys av Europa- och EU-frågor finns det beröringspunkter mellan Sieps och Kommerskollegium och mellan Sieps och Utrikespolitiska institutet som utredningen finner det motiverat att analysera vidare.

1.18.3 Nordiska Afrikainstitutet

Redan år 1962, när Nordiska Afrikainstitutet (NAI) inrättades, initierat av Nordiska Rådet och beslutat av Sveriges riksdag (prop. 1962:100, s. 44–47), var det bärande argumentet att institutet var en nödvändighet med den ökande handeln med afrikanska länder.

Kontinenten sågs som allt viktigare ur investerings- och teknisk hjälpsynpunkt. Myndigheten inrättades för att tillgodose behovet av information, utbildning och forskning beträffande det moderna Afrika.⁵⁰

Bibliotekets och myndighetsarkivets roll i ett nordiskt samarbete för ett komplett och lättillgängligt bibliotek (den så kallade Skandiplanen) betonades också inför inrättandet. En central aspekt på hela myndighetens verksamhet, som bedöms vara lika aktuell i dag som när den inrättades, är att institutet ska vara utåtriktat och ge välgrundade förklaringar inom olika samhällsvetenskapliga områden, samt att myndighetens experter ska vara aktiva i att publicera och sprida institutets kunskap.

Uppgifter och verksamhet

Nordiska Afrikainstitutet, som lyder under Utrikesdepartementet, ska enligt instruktionen bidra till en djupare förståelse för det moderna Afrika hos nordiska beslutsfattare genom att:

- bedriva, tillgängliggöra och sprida tvärvetenskaplig forskning och analys om relevanta samhällsutmaningar i Afrika,
- skapa förutsättningar för en forskningsbaserad policydialog om Afrika i Norden och på den afrikanska kontinenten,
- stimulera forskning om Afrika i Norden och främja forsknings-samarbete mellan nordiska och afrikanska forskare, och
- tillhandahålla ett bibliotek för att förvärva och tillgängliggöra litteratur och andra informationsbärare av relevans för forskning och studier om det moderna Afrika.

Vidare ska myndigheten genom sin verksamhet bidra till att uppfylla målet för det internationella utvecklingssamarbetet, som en del i genomförandet av Sveriges politik för global utveckling och till att genomföra Förenta nationernas Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. För att uppfylla detta mål ska myndighetens verksamhet genomsyras av: principen att ingen ska lämnas utanför, med bärande utgångspunkter i ett rättighetsperspektiv och

---

⁵⁰ Nordiska Afrikainstitutet (2024). *Utredningen om en översyn av mindre myndigheters uppgifter och organisering (Fi 2023:08)*. Nordiska Afrikainstitutets svar på utredningens frågor.

fattiga människors perspektiv på utveckling, ett miljö- och klimatperspektiv, ett jämställdhetsperspektiv samt ett konfliktperspektiv.

Samverkan med andra myndigheter

Institutet arbetar nära Utrikesdepartementet, de svenska utlandsmyndigheterna (framför allt i Afrika men även i New York), samt med Sidas Afrikaavdelning. Samarbetet sker bland annat genom skräddarsydda ämnesbriefingar, arrangerandet av policyevent, besök och möten på NAI med för Sverige relevanta utvecklingsaktörer, samt framtagandet av policynoter med rekommendationer för beslutsfattare.

Inom ramen för sitt nordiska uppdrag har institutet nära samarbete även med utrikesförvaltningar, utlandsmyndigheter och akademiska institutioner både i Sverige och övriga nordiska länder. Inom ramen för myndighetens regleringsbrev för 2024 och Sveriges ordförandeskap i Nordiska Ministerrådet, har institutet genomfört ett skräddarsytt tredagars kunskapsfördjupande program för en större grupp juniora nordiska diplomater som arbetar i eller med Afrika.

Det skall noteras att i relation till specifika återrapporteringskrav kring handel och utveckling i myndighetens regleringsbrev för 2023 respektive 2024 har institutet pågående kunskapsutbyte med myndigheter och utvecklingsaktörer såsom Swedfund, Kommerskollegium och Business Sweden.

NAI har även kunskapsutbyten med Stockholm Center for Eastern European Studies (SCEEUS) och Totalförsvarets Forskningsinstitut (FOI) inom specifika områden.

Myndigheten har sedan drygt 20 år ett nära samarbete med institutionen för Fred- och Konfliktforskning vid Uppsala universitet i och med att de tillsammans delar ut ett prominent stipendium varje år.

Myndigheten har också en resurssamverkan med Uppsala universitet kring vissa centrala funktioner, bland annat biblioteksverksamhet, it-drift, juridisk vägledning, lokalvård och fysisk säkerhet.

På en övergripande nivå medverkar direktören bland annat i GD föreningen och småmyndighetsnätverket för erfarenhetsutbyte och koordinering. Den administrativa chefen på myndigheten medverkar också aktivt i flera nätverk på riksnivå, regional nivå och på lokalnivå, exempelvis Arbetsgivarverkets sektormöten, Kammar-

kollegiets nätverksträffar, det statliga nätverket för informations-säkerhet (SNITS) och Informationssäkerhetsnätverket i Uppsala län (INU). Institutets medverkan i nätverken bidrar till förbättrade processer inom informations- och personsäkerhet, samt inom HR och upphandling.

Fakta om NAI

Myndigheten är lokaliserad till Uppsala och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 33 årsarbetskrafter. NAI är en enrådighetsmyndighet. Verksamheten finansieras till största delen med anslag (71 procent) och bidrag (28 procent). De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till drygt 46 miljoner kronor varav personalkostnader respektive lokalkostnader utgjorde 69 respektive 9 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till 1,4 miljoner kronor.

Tabell 28 Intäkter, kostnader m.m. för NAI åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	28 923	29 941	32 696
Avgifter och andra ersättningar	102	178	206
Bidrag	10 052	11 322	12 858
Finansiella intäkter	1	129	519
Summa	39 078	41 570	46 279
Verksamhetens kostnader			
Personal	28 192	28 802	31 947
Lokaler	3 589	3 752	4 217
Övriga driftskostnader	6 868	8 625	10 027
Finansiella kostnader	6	10	39
Avskrivningar/nedskrivningar	422	380	48
Summa	39 078	41 570	46 279
Personal			
Årsarbetskrafter	30	31	33
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 297	1 335	1 400
Personalkostnad per årsarbetskraft*	940	929	968
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	120	121	128

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för NAI

Är NAI:s uppgift och verksamhet ett motiverat offentligt åtagande?

NAI:s uppgifter kan ses som en del i den svenska utrikespolitiken som riktar sig mot Afrika, en uppgift som i sig kan räknas som en av statens kärnuppgifter och kan ses i ljuset av att det är en kollektiv nytthet för företag och privatpersoner. När det gäller NAI:s uppgifter och verksamhet, en verksamhet som till stor del rör forskning, kan dessa motiveras på samma som forskning generellt, att det handlar om att tillhandahålla information och kunskap som inte på samma sätt skulle komma till stånd om den lämnades till marknadskrafterna. Således bedöms NAI:s uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. De motiv som låg till grund för myndighetens bildande bedöms fortsatt vara giltiga. Behovet av kunskap om den snabbt växande afrikanska kontinenten, där ett flertal länder haft hög ekonomisk tillväxt de senaste decennierna, har inte minskat, snarare tvärtom.

Finns det andra myndigheter som bedriver näraliggande eller överlappande verksamhet?

Om man betraktar myndighetens uppdrag i den nordiska dimensionen, finansieringen från flera nordiska utrikesförvaltningar samt den tydligt specificerade målgruppen (nordiska beslutsfattare) finns det inte någon liknande myndighet eller aktör i Sverige. När det gäller den forskning som bedrivs av myndigheten, finns det i likhet med andra forskningsmyndigheter, universitet och högskolor som i delar bedriver forskning inriktad på samma områden som NAI.

Samlad bedömning

NAI:s uppgifter och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande. Utredningen finner det mot bakgrund av de näraliggande verksamheter som finns vid andra aktörer motiverat att analysera NAI vidare.

1.19 Krigsmaterielområdet

Övergripande om krigsmaterielområdet

Sverige har en betydande krigsmaterielindustri, en konsekvens av landets långa neutralitet och det kalla kriget, som förser det svenska försvaret med vapensystem av olika slag och annan utrustning. En del av produktionen går på export till andra länder, något som är starkt reglerat. Krigsmateriel får enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel endast exporteras om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges internationella förpliktelser eller Sveriges utrikespolitik i övrigt. Under år 2023 innehade 382 företag, myndigheter och privatpersoner tillstånd att tillverka eller tillhandahålla krigsmateriel. Totalt 62 länder mottog leveranser av krigsmateriel från Sverige. Värdet av krigsmateriel-exporten uppgick under 2023 till drygt 18 miljarder kronor. För att säkerställa att exporten sker i enlighet med gällande regelverk och internationella åtaganden finns sedan länge ett system på plats för kontroll av export av krigsmateriel. Detta system omfattar även produkter med dubbla användningsområden med vilket avses produkter tillverkade för civilt bruk som även kan användas för tillverkning av massförstörelsevapen eller krigsmateriel. Ansvariga myndigheter inom området är Inspektionen för strategiska produkter (ISP) och Strålskyddsmyndigheten (SSM). SSM har sådant ansvar när det gäller särskilt känsliga kärntekniska produkter. Till detta kan läggas att ISP sedan år 2023 har ansvar för kontroll av utländska direktinvesteringar inom samhällsviktiga områden.

Motiven för det offentliga åtagandet inom området

Exportkontroll av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden rör försvars- och säkerhetspolitik som brukar räknas som kärnuppgifter för staten bland annat med motivet att försvar och nationell säkerhet är kollektiva nyttigheter.

1.19.1 Inspektionen för strategiska produkter

I propositionen *Ny myndighet för kontroll över krigsmateriel och andra strategiskt känsliga produkter* (prop. 1995/96:31) föreslog regeringen att Krigsmaterielinspektionen skulle ombildas till en ny myndighet, Inspektionen för strategiska produkter (ISP). ISP inrättades genom ett riksdagsbeslut år 1995 och påbörjade sin verksamhet den 1 februari 1996. Motiven för myndighetens bildande var att en delegering av ärendehantering och beslutsfattande till en myndighet skulle befria regeringen från förvaltningsärenden av mer eller mindre rutinbetonad karaktär. Detta hade fått ökad aktualitet i takt med att ärendena på exportkontrollområdet ökat i antal.⁵¹

När Sverige år 2023 skulle införa ett system för granskning av utländska direktinvesteringar föll regeringens val av granskningsmyndighet på ISP. ISP bedömdes ha stor kompetens när det gäller säkerhetspolitiska bedömningar och teknik samt en väl fungerande samverkan med andra myndigheter vars kompetens och information behövs vid prövningen av ärenden enligt den nya lagen om granskning av utländska direktinvesteringar.

Det ursprungliga motivet för att delegera exportkontrollen till en myndighet i stället för att, som i de flesta andra länder, ärendena avgörs av regeringen eller ett enskilt statsråd gör sig alltjämt gällande. Antalet ärenden, som vid inrättandet 1996 angavs vara cirka 3 000 per år, kan för ISP totalt 2024 uppskattas till nu cirka 11 000 per år, varav ärenden gällande utländska direktinvesteringar (inklusive kontaktpunkten), förväntas uppgående till cirka 1 500 per år.

Uppgift och verksamhet

ISP är förvaltningsmyndighet för ärenden och tillsyn enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel samt lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden (PDA) och av tekniskt bistånd. Vidare är myndigheten nationell myndighet med de uppgifter som följer av lagen (1994:118) om inspektioner enligt Förenta nationernas konvention om förbud mot kemiska vapen och förordningen (1997:121) om inspektioner enligt Förenta nationernas konvention om förbud mot kemiska vapen m.m.

---

⁵¹ Prop. 1995/96:31. *Ny myndighet för kontroll över krigsmateriel och andra strategiskt känsliga produkter*. s. 18 och s. 21.

(Kemvapenkonventionen). Därtill ska ISP fullgöra de uppgifter som myndigheten tilldelas enligt förordningar om ekonomiska sanktioner som beslutas av Europeiska unionen, beslut som regeringen meddelar med anledning av sådana förordningar, eller föreskrifter som regeringen beslutar med stöd av lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner. Slutligen har ISP en uppgift gällande export av civila skjutvapen då myndigheten prövar frågor om exporttillstånd enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 258/2012.

ISP utsågs genom regeringsbeslut 2023 också till granskningsmyndighet enligt lagen (2023:560) om granskning av utländska direktinvesteringar. Vidare har myndigheten uppdraget som nationell kontaktpunkt enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/452 om upprättande av en ram för granskning av utländska direktinvesteringar. Slutligen har ISP i uppgift att analysera och bedöma vilka framväxande teknologier och vilken annan strategiskt skyddsvärd teknologi som bör anges i bilaga 2 till förordningen (2023:624) om granskning av utländska direktinvesteringar. ISP ska vid behov lämna förslag på ändringar till Regeringskansliet.⁵²

Inom ISP finns flera olika verksamhetsområden; tillståndsgivning avseende krigsmateriel, tillståndsgivning avseende PDA, internationella sanktioner, kemvapenkonventionen, export av civila skjutvapen, tillsyn gällande krigsmateriel och PDA samt granskning av utländska direktinvesteringar och därtill hörande kontaktpunktsuppdrag.

Samverkan med andra myndigheter

Vissa av ISP:s tillsynsbesök genomförs med bistånd av Polismyndigheten eller Tullverket och med den sistnämnda myndigheten utbyts även information om utförelse- och exporttillstånd.

Vidare ska ISP enligt sin instruktion samverka med berörda myndigheter om materielsäkerhet, känsliga teknologier och utländska direktinvesteringar. När det gäller materielsäkerhet har ISP etablerat Materielsäkerhetsgruppen, MSG, där aktuella frågor bereds med Försvarsmakten, FMV, FOI och Regeringskansliet (Försvarsdepartementet).

---

⁵² Förordning (2010:1101) med instruktion för Inspektionen för strategiska produkter.

Avseende känsliga teknologier sker en regelbunden samverkan inom Samverkansgruppen för strategiskt skyddsvärda produkter (SSPG) mellan ISP, FMV, FOI och Försvarsmakten.

Avseende utländska direktinvesteringar finns Samverkansgruppen för strategiskt skyddsvärda entiteter (SSEG). SSEG är en integrerad del av UDI-samverkan i ärenden och består av ISP, Försvarsmakten, FMV, FOI, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Kommerskollegium (KK) och Säkerhetspolisen.

För utländska direktinvesteringar gäller vidare enligt lagen (2023:560) om granskning av utländska direktinvesteringar att ISP ska samverka med ett antal i förordning utpekade myndigheter (Försvarsmakten, FMV, Kommerskollegium, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Säkerhetspolisen).

MSB meddelar föreskrifter om vilka samhällsviktiga verksamheter som ska omfattas av lagen (2023:560) om granskning av utländska direktinvesteringar och ska låta bland annat ISP yttra sig innan så sker.

FMV samråder med ISP innan en hemställan om tillstånd att ingå vissa internationella överenskommelser eller att lämna ut uppgifter som omfattas av försvarssekretess till någon utanför landet skickas in till regeringen. Myndigheterna samverkar även utifrån FMV:s uppdrag att främja export av krigsmateriel.

Försvarsdepartementet, UD och Business Sweden samverkar med ISP för att exportkontrollregelverket ska beaktas på rätt sätt. Detsamma gäller Exportkreditnämnden, EKN, som söker ISP:s råd i främst utrikespolitiska frågor.

I ärenden enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585) gällande överlåtelse av säkerhetskänslig verksamhet och viss egendom ska tillsynsmyndigheten vid behov samråda med ISP. Det gäller bland annat Försvarsmakten, Säkerhetspolisen, FMV och flera länsstyrelser.

Regeringen gav i maj 2024 Ekobrottsmyndigheten, Finansinspektionen, Inspektionen för strategiska produkter, Kommerskollegium, Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket och Åklagarmyndigheten i uppdrag att stärka arbetet med att säkerställa efterlevnaden av internationella sanktioner (Ju2024/01094). Inom ramen för regeringsuppdraget har ett samverkansråd under ledning av Polismyndigheten inrättats. Sanktions-samverkansrådet sammanträder en gång i månaden och har även en operativ expertarbetsgrupp knuten till sig.

Slutligen föreskrivs i ISP:s instruktion om samråd och samverkan med tre särskilda organ som inrättats för och hör till myndigheten; Exportkontrollrådet, Teknisk-vetenskapliga rådet och Samverkansrådet. Det sistnämnda bör nämnas särskilt och då framför allt den myndighetssamordning som sker inom en till rådet underliggande arbetsgrupp, gruppen för ickespridning och exportkontroll, ISEK, där det sedan mer än 20 år tillbaka utförs ett operativt inriktat samarbete på handläggarnivå genom regelbundna möten mellan ISP och FRA, Försvarmakten genom Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten, Säkerhetspolisen, FOI och Tullverket.

Fakta om ISP

Myndigheten är lokaliserad till Solna och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 66 årsarbetskrafter. Myndigheten är en enrådgighetsmyndighet under Utrikesdepartementet. Verksamheten finansieras i huvudsak med anslag. År 2023 uppgift de totala verksamhetskostnaderna till drygt 88 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personalkostnader 64 procent och lokalkostnader 10 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick detta år till knappt 1,5 miljoner kronor. Antalet årsarbetskrafter uppgår i dagsläget till 85 och förväntas öka. För år 2025 föreslås i regeringens budgetproposition en ökning av anslaget till 163 miljoner kronor.

Tabell 29 Intäkter, kostnader m.m. för ISP åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	50 255	55 100	87 010
Avgifter och andra ersättningar	318	331	377
Bidrag	40	95	33
Finansiella intäkter	7	23	888
Summa	50 620	55 549	88 309
Verksamhetens kostnader			
Personal	38 546	39 104	55 978
Lokaler	4 316	4 561	8 589
Övriga driftskostnader	6 741	11 087	22 447

	2021	2022	2023
Finansiella kostnader	7	17	138
Avskrivningar/nedskrivningar	1 217	958	1 363
Summa	50 620	55 100	88 039
Personal			
Årsarbetskrafter	48	47	66
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 154	1 304	1 475
Personalkostnad per årsarbetskraft*	803	832	848
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	90	97	130

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för ISP

Är ISP:s uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Ett lands försvars- och säkerhetspolitik är en av statens kärnuppgifter. De två världskrigen under 1900-talet, utvecklingen av massförstörelsevapen med mera har resulterat i flera internationella konventioner och samarbeten för att undvika att fler stora krig bryter ut och att massförstörelsevapen används eller kommer i händer på till exempel terrorister. En central del i detta är att ha kontroll över vilka militär utrustning eller produkter som kan användas för att skapa massförstörelsevapen. I Sverige har ISP denna uppgift. Mot denna bakgrund bedöms myndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. De senaste årens försämrade säkerhetsläge med ett ökat terrorhot mot Sverige med mera gör att de ursprungliga motiven bakom ISP:s bildande framstår som fortsatt giltiga, och om något snarast förstärkta.

Finns det andra myndigheter som med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet?

Näraliggande uppgifter finns framför allt hos två andra myndigheter. För det första har Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) ett begränsat uppdrag som exportkontrollmyndighet såvitt avser export ut ur EU eller överföring inom EU av sådana produkter som avser kategori 0 i bilaga I till PDA-förordningen (en av totalt tio kategorier). För det andra har Kommerskollegium ett uppdrag gällande internationella

sanktioner då myndigheten hanterar ansökningar om undantag från export av vissa varor eller tjänster som omfattas av sanktionerna mot ett visst land (där ISP hanterar frågor som rör produkter med dubbla användningsområden, utrustning som kan användas för internt förtryck och vapenembargon).

Samlad bedömning

ISP:s uppgift och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande. Det finns i vissa begränsade delar myndigheter som har näraliggande uppdrag, men utredningen finner det inte tillräckligt motiverat att analysera ISP vidare.

1.20 Brottsofferområdet

Övergripande om brottsområdet

I alla tider och i alla länder har det förekommit och förekommer brott av olika slag. Det handlar om allt från stöld, rån, misshandel och mord till avancerad ekonomisk och annan brottslighet. Brottslighet skapar en mängd problem i samhället, bland annat minskat trygghet men också lidande och ekonomisk skada för drabbade individer, deras närstående, näringsidkare med flera. Att kriminalitetens orsaker är många och komplicerade är står utom allt tvivel.

För närvarande har Sverige problem med en grov och organiserad brottslighet som av regeringen bedöms vara systemhotande. Kampen mot organiserad brottslighet är en av regeringens absolut viktigaste uppgifter och stora satsningar görs för att vända utvecklingen. Detta inbegriper en bred översyn av straffrätten, framför allt med sikte på gängrelaterad brottslighet, en utbyggnad av polisen men också ett perspektivskifte från gärningsman till brottsoffer och samhällsskydd.

Det offentliga åtagandet inom brottsområdet

Det offentliga åtagandet inom brottsområdet är en av statens kärnuppgifter och kan förstås i termer av att trygghet är en kollektiv nytthet av central betydelse för samhället och medborgarna.

Det råder konsensus bland de politiskt ideologiska teorierna om att skydd mot inre och yttre fiender och en fungerande rättsstat är ett av de mest grundläggande offentliga åtagandena. Huvudtesen i boken *The Narrow corridor: States, Societies, and the Fate of Liberty* av Acemoglo och Robinson är också utan ett statligt och fungerande våldsmonopol som balanseras av det demokratiska systemet och ett starkt civilsamhälle är det mycket svårt att skapa ett samhälle där medborgarna är fria från förtryck och våld, vilket i sin tur är en förutsättning för att åstadkomma ett väl fungerande, rikt och på alla plan välmående samhälle.⁵³ Utifrån den välfärdsteoretiska analysramen som utredningen använder kan rättssystemet med sina olika funktioner och den trygghet detta skapar när detta fungerar ses som en kollektiv nytta som de allra flesta människor drar nytta av.

1.20.1 Brottsoffermyndigheten

Brottsoffermyndigheten bildades år 1994 genom att den dåvarande Brottskadenämnden omorganiserades och tillfördes ytterligare uppgifter. Myndighetens övergripande mål angavs vara att tillvarata brottsoffers rättigheter, behov och intressen (prop. 1993/94:143, s. 34). Bildandet av myndigheten motiverades i huvudsak av att regeringen ansåg det önskvärt att stärka brottsoffers ställning i samhället och prioritera deras behov i större utsträckning än tidigare. Regeringen såg även instiftandet av Brottsoffermyndigheten som ett viktigt steg för att lyfta fram de kriminalpolitiskt centrala brottsofferfrågorna och därigenom ge stödet till brottsoffren stadga och kontinuitet på såväl kort som lång sikt.⁵⁴ Bildandet av myndigheten skedde således i syfte att vidga Brottskadenämndens tidigare verksamhet för att ge bättre förutsättningar till överblick, samordning och utveckling av brottsofferområdet (prop. 1993/94:143, s. 34).

Myndighetens initiala uppdrag var att fatta beslut i brottsskadeärenden, besluta om användningen av Brottsofferfondens medel, ha ett övergripande ansvar för brottsofferfrågor och fungera som ett kunskapscentrum.⁵⁵ I samband med myndighetens bildande in-

---

⁵³ Acemoglo, D. & Robinson, J.A. (2019). *The Narrow corridor: States, Societies, and the Fate of Liberty*.

⁵⁴ SOU 2004:61. *En översyn av Brottsoffermyndigheten*. s. 62.

⁵⁵ Ibid.

rättade regeringen även Brottsofferfonden. Motiven till fondens inrättande var att öka utrymmet att ge ekonomiskt stöd till verksamheter och projekt som bedrev forskning eller arbete på brottsofferområdet. Regeringen såg även ett särskilt värde i att fondens inrättande skulle markera att staten står på brottsoffrens sida. Brottsoffermyndigheten ålades således att besluta om utbetalningar ur fonden.⁵⁶

Uppgift och verksamhet

Brottsoffermyndigheten är Sveriges expertmyndighet för brottsofferfrågor och lyder under Justitiedepartementet. Till grund för Brottsoffermyndighetens verksamhet ligger förordningen (2007:1171) med instruktion för Brottsoffermyndigheten. Enligt instruktionen ska myndigheten främja brottsoffers rättigheter, uppmärksamma deras behov och intressen, samt vara ett informations- och kunskapscentrum för brottsofferfrågor. Myndigheten har rikstäckande ansvar för olika verksamhetsområden: Brottskadeersättning, Regress, Brottsofferfonden och Kunskapscentrum.

Myndigheten är indelad i fem olika enheter: brottsskadeenheten, regressenheten, enheten för Brottsofferfonden och Kunskapscentrum, personal- och serviceenheten och ekonomiadministrativa enheten.

Enligt brottsskadelagen ska Brottsoffermyndigheten pröva ansökningar om brottsskadeersättning. Det är också Brottsoffermyndigheten som betalar ut brottsskadeersättning enligt brottsskadeförordningen. Ärenden som är av principiell betydelse eller annars av större vikt beslutas av en nämnd, Nämnden för brottsskadeersättning. Brottsoffermyndigheten är också biståndsmyndighet och beslutsmyndighet i enlighet med rådets direktiv 2004/80/EG om ersättning till brottsoffer.

Brottsoffermyndigheten har i uppdrag att kräva tillbaka utbetald brottsskadeersättning av gärningspersoner, ett arbete som hanteras inom Regressenheten. Brottsoffermyndigheten träder in i den skadelidandes rätt till både skadestånd och ränta. Brottsoffermyndigheten kan utöva regress med viss diskretion exempelvis genom att ta större

---

⁵⁶ Prop. 1993/94:143. *Brottsoffren i blickpunkten – en brottsofferfond och andra åtgärder för att stärka brottsoffrens ställning*, s. 20–21.

hänsyn till gärningspersonens person och därmed främja dennes återanpassning till samhället.

Den som döms för brott eller strafföreläggande ska under vissa omständigheter betala pengar till Brottsofferfonden. Pengarna i fonden ska användas till verksamheter som gagnar brottsoffer, exempelvis forskning, utbildning, information och utvecklingsverksamhet samt till ideella organisationer i form av verksamhetsstöd. Rådet för Brottsofferfonden utses av regeringen och beslutar om medel från Brottsofferfonden. Rådet består av generaldirektören som är ordförande och sju andra ledamöter.

Kunskapscentrum är ett informations- och kunskapscentrum för brottsofferfrågor och arbetar med bland annat utåtriktad verksamhet för att öka kunskapen om brottsofferfrågor och lämnar upplysningar, vägledning och råd i brottsofferfrågor. De tar även tillvara synpunkter och erfarenheter från dem som har drabbats av brott och medverkar i internationellt samarbete på brottsofferområdet. Kunskapscentrum genomför även särskilda regeringsuppdrag. Exempelvis ska myndigheten ta fram och sprida utbildnings- och informationsmaterial samt genomföra utbildningsinsatser för rättsväsendets aktörer med avseende på barns rättigheter och våldsutsatthet, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Genomförandet ska samordnas med Jämställdhetsmyndigheten. Brottsoffermyndigheten har även ett uppdrag kopplat till informationsinsatser om näthat. Inom ramen för uppdraget ska kunskap och erfarenheter inhämtas från Jämställdhetsmyndigheten, Polismyndigheten och Skolverket.

Samarbeten med andra myndigheter

Brottsoffermyndigheten deltar i samverkansprojektet Rättsväsendets digitalisering. Projektet utgår från ett samarbete mellan elva myndigheter kring digitalisering av rättsväsendet, med huvudsakligt fokus på informationsförsörjning inom brottmålsprocessen. Rådet för Rättsväsendets digitalisering leder arbetet och utgörs av de elva myndighetscheferna.

Brottsoffermyndigheten har huvudsakligen två administrativa samarbeten med andra myndigheter. Ett avtalat samarbete finns med Försäkringskassan om att den ska ta över hela ansvaret för

Brottsoffermyndighetens it-drift. Brottsoffermyndigheten är även fullservicekund till Statens servicecenter.

Vidare finns ett väl utvecklat samarbete med Kronofogdemyndigheten genom att Brottsoffermyndigheten har tillgång till vissa tekniska verktyg och it-plattformar som finns hos Kronofogden. Exempelvis har Brottsoffermyndigheten via Kronofogdens system möjlighet att se skuldsaldon hos medborgare samt skicka ansökningar och återkallelser elektroniskt. Därtill har Brottsoffermyndigheten, på grund av regressverksamheten, ett stort antal ärenden hos Kronofogden varje år. Utifrån detta finns en uttalad ambition mellan myndigheterna att involvera varandra i vissa frågor och dialog mellan myndigheterna sker kontinuerligt i syfte att effektivisera statens återkrav från gärningspersoner.

Under 2023/2024 var Brottsoffermyndigheten dessutom representerad i ett flertal referens- och arbetsgrupper, några av dessa var: Nationell myndighetssamverkan för kvinnofrid, Myndighetsnätverket mot hedersrelaterat våld och förtryck, och Gruppen för EU-fondernas samverkansgrupp och övervakningskommitté.

Fakta om Brottsoffermyndigheten

Brottsoffermyndigheten är lokaliserad till Umeå och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 55 årsarbetskrafter. Det är en enrådighetsmyndighet. Verksamheten är i huvudsak finansierad med anslag (87 procent) och bidrag (10 procent). De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till knappt 64 miljoner kronor där personalkostnaderna utgjorde 68 procent och lokalkostnader drygt 6 procent. Driftkostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till knappt 800 000 kronor.

Tabell 30 Intäkter, kostnader m.m. för Brottsoffermyndigheten åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	43 138	43 511	55 436
Avgifter och andra ersättningar	58	11	1 258
Bidrag	15 226	8 897	6 596
Finansiella intäkter	0	67	317
Summa	58 425	52 486	63 607
Verksamhetens kostnader			
Personal	37 915	38 228	43 303
Lokaler	3 429	3 563	4 009
Övriga driftskostnader	16 234	9 928	15 669
Finansiella kostnader	4	7	27
Avskrivningar/nedskrivningar	844	759	598
Summa	58 425	52 486	63 607
Personal			
Årsarbetskrafter	54	51	55
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 066	1 014	1 145
Personalkostnad per årsarbetskraft*	702	750	787
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	64	70	73

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för Brottsoffermyndigheten

Är Brottsoffermyndighetens uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Det offentliga åtagandet inom brottsområdet är en av statens kärnuppgifter, vilket utifrån den analysmodell utredningen använder främst kan ses i ljuset av att trygghet i ett samhälle har karaktär av kollektiv nyttig. En del i det offentliga åtagandet är att värna de som har utsatts för brott, finansiellt och på annat sätt. Denna del av åtagandet kan förstås i termer av det marknadsmisslyckande som benämns ”Saknade marknader”. I den aktuella kontexten betyder detta att utan ett offentligt ingripande skulle många gånger brottsoffer inte få ekonomisk kompensation eftersom förövaren många gånger inte kan betala. Därför går staten in och ger ersättning och försöker därefter kräva in pengarna av förövaren. En av Brottsoffer-

myndighetens uppgifter är att betala ut ersättning till brottsoffer. Således bedöms myndighetens uppgifter och verksamhet vara ett offentligt åtagande och mer precist ett statligt sådant eftersom det är en nationell uppgift.

Motiven som angavs när Brottsoffermyndigheten bildades bedöms vidare vara fortsatt giltiga och myndigheten har sedan bildandet genomgått få förändringar i sin grundverksamhet. Brottsoffer är fortsatt en särskilt utsatt grupp i samhället i stort behov av att staten tillvaratar deras rättigheter och intressen. I och med den rådande samhällsutvecklingen är även behovet av att prioritera brottsofferområdet särskilt stort. Under 2022 kom ny lagstiftning som innebär att fler brottsoffer kan få rätt till skadestånd samt att ersättningsnivåerna höjs.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet?

Brottsoffermyndigheten är Sveriges expertmyndighet för brottsofferfrågor med rikstäckande ansvar. Myndigheten fokuserar inte enbart på brottsofferfrågor generellt utan även på brottsoffer som utsatts för vissa typer av brott, såsom mäns våld mot kvinnor. Inom den kategorin finns det näraliggande uppgifter i relation till Jämställdhetsmyndigheten, som bland annat har i uppgift att arbeta med de jämställdhetspolitiska målen, varav ett av målen är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Myndigheterna har dock olika uppgifter och arbetar utifrån olika perspektiv. Jämställdhetsmyndighetens fokus ligger på jämställdhet medan Brottsoffermyndighetens verksamhet omfattar brottsofferområdet, och därför inte enbart de som utsatts för brott till följd av ojämställdhet.

En annan myndighet vars arbete till viss del är vara näraliggande är Brottsförebyggande rådet (Brå). Förarbetena beskriver att det förutsätts att Brottsoffermyndigheten kommer sträva efter en nära samverkan med Brå i syfte att utbyta kunskap och undvika dubbelarbete.⁵⁷ Lagstiftaren belyser dock det faktum att det föreligger betydande skillnader i arbetsuppgifter mellan myndigheterna, eftersom Brottsoffermyndighetens verksamhet är avgränsad till brottsofferfrågor.

---

⁵⁷ Prop. 193/94:143. *Brottsoffren i blickpunkten – en brottsofferfond och andra åtgärder för att stärka brottsoffrens ställning*, s. 95.

Samlad bedömning

Brottsoffermyndighetens uppgifter och verksamhet bedöms vara motiverade statliga åtaganden. Jämställdhetsmyndigheten och Brottsförebyggande rådet har i delar vissa näraliggande men inte överlappande verksamheter. Utredningen finner det inte motiverat att analysera Brottsoffermyndigheten vidare.

1.21 Forskningsfinansieringsområdet

Övergripande om forskningsfinansieringsområdet

Forskningsområdet är mycket brett och involverar en stor mängd olika discipliner, exempelvis naturvetenskap, medicin, teknik, samhällsvetenskap och humaniora. På en grundläggande nivå handlar forskning om att ta fram ny kunskap om hur saker och ting fungerar – det kan i princip gälla vad som helst. Den förståelsen kan sedan omsättas i aktiviteter, produkter, tillvägagångssätt, insatser, åtgärder med mera för att utveckla olika delar av samhället och lösa stora och små problem även om det när det gäller s.k. grundforskning kan ta lång tid innan den kunskap som tas fram kommer till praktisk användning. Från nationalekonomisk tillväxtforskning vet vi till exempel att ny kunskap och ny teknik på längre sikt är avgörande för ekonomisk tillväxt och därmed ökad materiell levnadsstandard. Det är med andra ord mycket viktigt. Forskning äger rum i såväl den privata sektorn som den offentliga sektorn men där den senare i många länder inklusive Sverige är dominerande såväl vad gäller utförande som finansiering.

Regeringens forskningspolitik är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation. Högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation ska leda till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svara mot de samhällsutmaningar landet står inför, både i Sverige och globalt. Inom regeringen är det Utbildningsdepartementet som är ansvar för forskningsfrågor och högre utbildning.

Det offentliga åtagandet inom forskning och forskningsfinansiering kan motiveras på flera sätt

Det offentliga åtagandet inom forsknings- och forskningsfinansieringsområdet är omfattande men också komplext. Det stora flertalet av de svenska universiteten och högskolorna där det bedrivs forskning är statliga. Utöver finansieringen av dessa har staten även inrättat flera myndigheter som har till uppgift att finansiera forskning inom olika områden, till exempel forskningsråden Forte och Formas. Flera statliga myndigheter finansierar även viss forskning inom sina respektive ansvarsområden. Andra statliga myndigheter har till uppgift att bedriva forskning inom ett visst område. Med andra ord ser det offentliga åtagandet inom forsknings- och forskningsfinansieringsområdet ut på olika sätt. Varför det ser ut på ett visst sätt kan vara svårt att förklara på ett enkelt sätt. I grunden kan dock det offentliga åtagandet inom forskningsområdet förstås i termer av att information är en kollektiv nytta med risk för att den privata marknaden tillhandahåller detta i för liten utsträckning. Det offentliga stöd till forskning kan ses i ljuset av detta.

1.21.1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd och Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

I det följande beskrivs de två forskningsfinansieringsmyndigheterna Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) och Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas).

De statliga forskningsråden har sina rötter kring andra världskrigets inledning då vetenskapen kom att tillmätas allt större betydelse för samhällets liv och förändring och det var också en period med snabbt ökande forskningsvolym globalt liksom nationellt. De generella motiv som staten hade när den inrättade forskningsråd är giltiga än i dag. Ett dualistiskt system med direkt anslagsfinansiering av forskningsutförare (framför allt lärosäten i det svenska systemet) kompletterat med ett bidragssystem där forskningsråd och andra forskningsfinansierande myndigheter kompletterar den direkta finansieringen genom konkurrensutsatt bidragsfinansiering är vanlig i många länder. Bidragssystemet kan användas i flera syften. Dels är det en mekanism för staten att omfördela resurser på nationell nivå till forskningsområden som anses vara av särskilt

hög vetenskaplig kvalitet eller av särskilt stor samhällsnytta. Det finns få andra aktörer än staten som på nationell nivå kan ta initiativ till ny forskning eller samordna finansiering inom särskilt utpekade områden eller ta nationellt ansvar för finansiering och planering av olika typer av nationell forskningsinfrastruktur än de externa finansierarna. Forskningsrådets finansiering anses också vara kvalitetsdrivande då medel utlyses i konkurrens och råden har rigorösa granskningsprocesser som inbegriper expertgranskning av aktiva forskare, både nationella och internationella.

Forskningsrådssystemet har genomgått flera organisatoriska förändringar över tid och den senaste reformen gjordes år 2001 då Vetenskapsrådet, Forte (då med namnet FAS), Formas och Vinnova bildades genom en fusion av ett flertal mindre forskningsfinansierande myndigheter. Efter reformen 2001 tog FAS/Forte över ansvaret för den forskningsfinansiering som tidigare låg på det Socialvetenskapliga forskningsrådet (SFR) och delvis på Rådet för arbetslivsforskning (RALF). Forte tog även över ansvaret för finansiering av ungdomsforskningen från det Humanistisk-Samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR).

Formas inrättades i sin nuvarande form 2001. Den forskning med inriktning mot ett hållbart samhälle som före 2001 fick stöd av Naturvårdsverket samt delvis av Forskningsrådsnämnden FRN gick då in i Formas tillsammans med forskningsfinansiering som tidigare hanterades av Skogs- och jordbrukets forskningsråd och Statens råd för byggnadsforskning. De grundläggande motiven som framfördes var att vetenskapens och samhällets snabba förändring och ökade komplexitet ställer allt högre krav på samarbete över ämnes- och sektorsgränser samt förmåga till omprioritering. Nya forskningsområden och framstående forskningsbegåvningar måste snabbt kunna ges kraftfullt stöd. Organisationen skulle avse såväl grundläggande, nyfikenhetsbaserad forskning för den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden som forskning till stöd för kunskapsbehov inom näringsliv och olika samhällssektorer.

Fortes uppgifter och verksamhet

Forte hör till Socialdepartementets ansvarsområde och ska främja och stödja forskning på arbetslivsområdet samt inom social- och folkhälsovetenskap.⁵⁸ Exempel på ytterligare uppgifter är att vara rådgivande organ åt regeringen i forskningsfrågor, att utreda vilka forskningsbehov som är angelägna inom myndighetens verksamhetsområde samt forskningskommunikation.

Forte finansierar forskning inom tre områden: hälsa, arbetsliv och välfärd. Därtill samordnar Forte den nationella forskningsfinansieringen inom fem utpekade områden: barn och unga, äldre, internationell migration och etniska relationer, funktionshinder samt socialvetenskaplig alkohol- och narkotikaforskning. Samordningen ska skapa överblick över forskningen inom de utpekade områdena, identifiera kunskapsluckor och bidra till att forskningsresultaten kommer samhället till nytta (det senare gäller all forskning som Forte finansierar). Under år 2023 betalade Forte ut drygt 870 miljoner kronor till forskning.

Myndighetens verksamhet är organiserad i tre avdelningar: forskning, kommunikation och verksamhetsstöd.

Fortes samverkan med andra myndigheter

Forte har ett förordningsstyrt samarbete med Vetenskapsrådet, Formas, Vinnova, Energimyndigheten och Rymdstyrelsen som utgörs av en samordningsgrupp bestående av myndighetscheferna. Gruppen ska samverka och gemensamt utarbeta analyser, strategier och forskningsprogram samt i övrigt ta initiativ för att utveckla och förnya formerna för forskningsverksamhet. I gruppen bereds bl.a. gemensamma regeringsuppdrag. Utöver denna samordningsgrupp har det även bildats en samordningsgrupp för administrativa chefer, analyschefer eller motsvarande samt en samordningsgrupp för kommunikationschefer.

Forte ingår tillsammans med nio andra myndigheter även i Rådet för styrning med kunskap som är ett samarbete kring den statliga kunskapsstyrningen av hälso- och sjukvård samt socialtjänst (förordning 2015:155).

---

⁵⁸ Förordning (2007:1431) med instruktion för Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.

Forte ingår i programkommittéer för de nationella forskningsprogram som regeringen inrättat genom regeringsuppdrag. Forte ingår i den nationella organisationen för EU:s ramprogram (expertmyndighet samt nationell kontaktpunkt) för forskning tillsammans med andra forskningsfinansierande myndigheter.

Samverkan med andra myndigheter sker också kring forskningsfinansiering i ett flertal gemensamma satsningar. Det sker främst med de andra forskningsråden men också med myndigheter som disponerar forskningsanslag men som inte själva har forskningsfinansiering som huvuduppgift. Det är också vanligt att Forte samverkar med andra myndigheter inom ramen för olika regeringsuppdrag. Det kan både vara i uppdrag riktade till Forte och uppdrag som är riktade till andra myndigheter, företrädesvis inom Socialdepartementets ansvarsområden.

Vetenskapsrådet, Forte och Formas är ägare av ett gemensamt ärendehanteringssystem (Prisma) med fokus på forskningsbidragshantering. Systemet köps även som tjänst av andra myndigheter t.ex. Rymdstyrelsen och Skolforskningsinstitutet.

Forte deltar tillsammans med fyra andra myndigheter i det Gemensamma Dataprojektet (GDP), som håller på att ta fram en standardiserad delning av administrativa forskningsdata. GDP är ett arbete som initierats av Vinnova, i samarbete med VR, Formas, Forte och Energimyndigheten.

Forte, Formas, Rymdstyrelsen och Stiftelsen för strategisk forskning har gemensam serverdrift och kontors-it med Vinnova som leverantör.

Fakta om Forte

Forte är lokaliserad i Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 36 årsarbetskrafter. Myndigheten leds av en styrelse som består av en ordförande, myndighetschefen och elva andra ledamöter. Sju ledamöter i styrelsen utses enligt förordningen (2012:520) om elektorsförsamling vid forskningsråd och ämnesråd. Ordföranden samt fyra ledamöter utses av regeringen. Verksamheten är i huvudsak finansierad med anslag. År 2023 uppgick de totala kostnaderna för verksamheten till knappt 72 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personalkostnader 69 procent och lokalkost-

nader drygt 7 procent. Den totala driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till drygt två miljoner kronor.

Tabell 31 Intäkter, kostnader m.m. för Forte åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	63 316	63 700	68 194
Avgifter och andra ersättningar		744	1 096
Bidrag	3 983	1 946	2 238
Finansiella intäkter	0	56	254
Summa	67 690	66 447	71 782
Verksamhetens kostnader			
Personal	44 209	42 801	49 319
Lokaler	4 347	4 665	5 268
Övriga driftskostnader	18 602	17 227	16 653
Finansiella kostnader	0	17	27
Avskrivningar/nedskrivningar	533	1 687	515
Summa	67 690	66 447	71 782
Personal			
Årsarbetskrafter	33	33	36
Driftskostnad per årsarbetskraft	2 035	1 962	1 979
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 340	1 297	1 370
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	132	141	146

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Formas uppgift och verksamhet

Formas instruktion anger att myndighetens uppdrag är att främja och stödja grundforskning och behovsmotiverad forskning inom områdena miljö, areella näringar och samhällsbyggande. Där framgår också den forskning som stöds ska vara av högsta vetenskapliga kvalitet och av relevans för rådets ansvarsområden. Formas får också finansiera innovationsverksamhet i viss omfattning.⁵⁹

Formas har också i uppdrag att ta fram forskningsssammanställningar som kan bidra till att Sverige når de nationella miljökvalitetsmålen, samt att kommunicera om forskning och forskningens resultat.

⁵⁹ Förordning (2009:1024) med instruktion för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande.

Formas tillhör Klimat- och näringslivsdepartementet, men bedriver även verksamhet inom Landsbygds- och infrastrukturdepartementets samt inom Utbildningsdepartementets ansvarsområde. Medel och styrning genom regleringsbrev erhålls via de två förstnämnda departementen.

Den största delen av myndighetens verksamhet består i att finansiera forskning och innovation. Det handlar om allt från forskarinitierad forskning till strategiskt utvalda områden. Forsknings- och innovationsprojekten karaktäriseras ofta av att de är tvärdisciplinära och sker i samverkan med många intressenter. År 2023 uppgick forskningsfinansieringen till 1,8 miljarder kronor. Formas finansierar liksom Vinnova och Energimyndigheten, stöd till företag för innovation. Formas har för detta ändamål en särskild stödordning, Förordning (2017:195) om stöd till forskning och utveckling samt innovation inom miljö, areella näringar och samhällsbyggande.

Inom främjandedelen av uppgiften genomför myndigheten enligt sitt uppdrag systematiska forskningssammanställningar i syfte att ge ett vetenskapligt grundat stöd för kostnadseffektiva styrmedel och åtgärder i miljömålsarbetet. Forskningssammanställningarna sammanställer resultat från olika forskningsområden enligt etablerade metoder. Detta för att ge en samlad bild av kunskapsläget och tillhandahålla forskningsgrundade kunskapsunderlag inom aktuella frågor. Sammanställningarna fyller därmed beslutsfattares behov av att ha tillgång till överblickbar kunskap som bygger på vetenskaplig grund.

Formas är sedan flera år värmyndighet för Klimatpolitiska rådet och myndigheten tillhandahåller lokaler, materiel och verksamhetsstöd. Rådets medarbetare är anställda av Formas.

Formas samverkan med andra myndigheter

Formas samverkar brett med många olika aktörer inom olika områden. Nedan följer en översiktlig summering av myndighetens samverkan och samarbeten.

Formas, Energimyndigheten, Forte, Vetenskapsrådet och Vinnova har fått i uppdrag av regeringen att möjliggöra delning av data från myndigheternas administrativa system. Syftet är att skapa en jämförbar och samlad bild av statligt finansierad forskning och innovation.

Generaldirektörerna för Energimyndigheten, Formas, Forte, Rymdstyrelsen, Vetenskapsrådet och Vinnova ingår i en samordningsgrupp. Syftet med gruppen är att utbyta erfarenheter, identifiera möjliga gemensamma satsningar och säkerställa effektiva arbetsätt för samverkan mellan myndigheterna.

Formas ansvarar för fyra av de 13 nationella forskningsprogram som regeringen har inrättat. I programkommittéerna för Formas nationella forskningsprogram finns de övriga myndigheter som finansierar forsknings- och innovationsinsatser inom samma eller angränsande frågeställningar. I några av kommittéerna finns även forskningsfinansierande stiftelser och i förekommande fall sakkunnigheter med näraliggande uppdrag.

Vinnova, Energimyndigheten och Formas finansierar tillsammans sju strategiska innovationsprogram. Strategiska innovationsprogram är en satsning där aktörer från olika samhällssektorer pekar ut och definierar områden där de ser behov av en svensk kraftsamling och gemensamma insatser. Aktörerna ansvarar tillsammans för att formulera utmaningar, sätta upp gemensamma långsiktiga mål och prioritera investeringar i forskning, utveckling och innovation. De tre finansierande myndigheterna utvärderar innovationsprogrammen vart tredje år. Under 2024 lanserade Energimyndigheten, Formas och Vinnova nästa generations strategiska innovationsprogram, Impact Innovation.

Formas ingår i den internationella samordningsfunktionen, som har i uppdrag att samordna forsknings- och innovationssamarbeten som Sverige har med länder utanför EU. Formas ingår även i den nationella EU-samordningsfunktionen som samlar de svenska forskningsfinansiärerna Energimyndigheten, Formas, Forte, Rymdstyrelsen, Vetenskapsrådet och Vinnova. Syftet är att samordna det svenska deltagandet i Horisont Europas partnerskap.

Formas ingår även i styrgruppen för Plattform för internationalisering, Plint, som syftar till att stödja universitets och högskolors arbete för ökad internationalisering. Utöver detta deltar Formas i flera typer av samverkan kring forskning och innovation utifrån sitt ansvarsområde och uppdrag.

Formas är en av flera myndigheter som ingår i Rådet för Hållbara städer och är en av de sex myndigheter som skrivit under åtaganden i Klimatkontrakt 2030.

Formas it-miljö och telefoni driftas av Vinnova inom ramen för ett samarbete som kallas V-drift. Formas äger och förvaltar tillsammans med Vetenskapsrådet och Forte plattformen Prisma.

Fakta om Formas

Myndigheten är lokaliserad i Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande drygt 100 årsarbetskrafter. Myndigheten är en enrådighetsmyndighet. Till myndigheten är dock två externa råd kopplade. Formas forskarråd är ansvariga för strategiska, formella och slutliga beslut kring Formas forsknings- och innovationsfinansiering. Rådet för evidensbaserad miljöanalys är styrande organ för arbetet med de systematiska forsknings-sammanställningarna. Rådet beslutar vilka sammanställningar av miljöforskning som Formas ska genomföra. Rådet fastställer också slutsatserna i varje forsknings-sammanställning. Myndigheten leds av en styrelse. Verksamheten är i huvudsak anslagsfinansierad. Av de totala verksamhetskostnaderna år 2023 på drygt 177 miljoner kronor utgjorde personalkostnader respektive lokalkostnader 67 respektive 5 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till knappt 1,7 miljoner kronor.

Tabell 32 Intäkter, kostnader m.m. för Formas åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	143 048	148 148	166 439
Avgifter och andra ersättningar	1 689	1 769	633
Bidrag	3 139	7 092	9 607
Finansiella intäkter	133	232	688
Summa	148 009	157 241	177 367
Verksamhetens kostnader			
Personal	103 156	108 891	118 592
Lokaler	7 350	7 664	8 464
Övriga driftskostnader	35 838	39 792	49 729
Finansiella kostnader	134	130	383
Avskrivningar/nedskrivningar	1 533	764	199
Summa	148 009	157 314	177 367

	2021	2022	2023
Personal			
Årsarbetskrafter	86	93	101
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 702	1 681	1 750
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 199	1 171	1 174
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	85	82	84

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för Formas och Forte

Är Fortes och Formas uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Det offentliga åtagandet inom forskningsområdet är omfattande, både utförmässigt genom den forskning som bedrivs vid de statliga universiteten och högskolorna, och genom den forskningsfinansiering som staten bidrar med. Den kunskap som forskningen genererar kan betraktas som en kollektiv nytta för hela samhället men också internationellt, vilket är ett grundläggande skäl till att staten i så stor utsträckning tagit på sig uppgiften att bedriva och finansiera forskning. I frånvaro av detta offentliga åtagande skulle forskning högst sannolikt komma att bedrivas i en samhälls-ekonomiskt för liten omfattning. Mot denna bakgrund bedöms de båda forskningsfinansiärerna Forte och Formas uppgifter och verksamhet vara motiverade offentliga åtaganden och mer precis ett motiverat statligt åtagande eftersom det handlar om rikstäckande insatser inom forskningsområdet.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet?

Sedan Formas inrättades har perspektivet på samhällsutmaningar alltmer hamnat i fokus, bland annat mot bakgrund av internationella överenskommelser såsom Parisavtalet och målen i FN:s Agenda 2030. De lösningar som eftersträvas för att nå dessa övergripande mål är tvärspektoriella. Det innebär bland annat att myndigheten har utvecklat sina samarbeten med andra myndigheter med uppdrag inom forskning och innovation såväl som med aktörer från olika

delar av samhället så som offentliga, privata och civilsamhällesorganisationer. Parallellt med detta har också flera av forskningsfinansierarna, inklusive Formas, förändrats över tid bland annat till följd av flera nya uppdrag. Dessa frågor genomlysas grundligt i utredningen om ny myndighetsstruktur för finansiering och forskning och innovation (SOU 2023:59).

Forskningsfinansieringen av hälsoforskningen på Forte och den medicinska (till exempel inom vårdvetenskap) och kliniska forskningen på Vetenskapsrådet har olika inriktning men beröringspunkter. Utredningens bedömning är att det i vissa fall kan finnas ett visst överlapp men att det är litet.

Samlad bedömning

Forte och Formas uppgifter och verksamhet bedöms vara motiverade statliga åtaganden. Det finns vissa överlappningar i forskningsfinansieringen som belyses grundligt i betänkande från forskningsfinansieringsutredningen (SOU 2023:59). Regeringen har i forskningspropositionen i december 2024 lagt fram förslag till organisation och finansiering av bland annat Formas (prop. 2024/25:60). Med anledning av forskningspropositionens inriktning bedömer utredningen det inte motiverat att fortsatt analysera Formas och Forte.

1.22 Minoritetsområdet

Övergripande om minoritetsområdet

Nationella minoriteter är judar, romer, samer (som också är ett urfolk), sverigefinnar och tornedalingar i enlighet med Sveriges åtaganden enligt Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Riksdagen har också erkänt finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska som nationella minoritetsspråk i Sverige. Det fem nationella minoriteterna, judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar och minoritetsspråken har funnits i landet under lång tid och minoriteternas språk och kultur är en del av det gemensamma kulturarvet.

Sedan år 2010 finns Lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk som beskriver vilka rättigheter som minoriteterna har i hela landet och inom de speciella förvaltningsområden som finns för finska, meänkieli och samiska. Samtliga kommuner och andra myndigheter är skyldiga att informera minoriteterna om deras rättigheter. De är också skyldiga att skydda minoriteternas språk och kultur och särskilt viktigt är barns och ungas rätt att få utveckla sitt språk och sin kultur. Dessutom är kommuner och andra myndigheter skyldiga att ge minoriteterna inflytande över frågor som berör dem.

Inom regeringen är det Kulturdepartementet som förutom att ansvara för frågor som rör kultur, demokrati, medier, också har ansvar för de nationella minoriteterna och det samiska folkets språk och kultur. Målet med den svenska minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Effekterna av minoritetspolitiken följs upp inom tre delområden: diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet, språk och kulturell identitet

Motiven för det offentliga åtagandet inom minoritetsområdet

Det offentliga åtagandet inom minoritetsområdet kan förstås utifrån samtliga kriterier i analysramverket: ett samhälle utan diskriminering kan betraktas som en kollektiv nytta som de allra flesta gagnas av genom att alla individer då har större möjligheter att få chansen och komma till sin rätt utan att bromsas av fördomar och beteende som kan följa av det. Det kan också motiveras utifrån ett rättvis- och fördelningspolitiskt sätt: i frånvaro av offentliga ingrepp i form av lagstiftning som ska tillförsäkra individer som tillhör någon av minoriteterna skulle både tillgång till utbildning, hälso- och sjukvård och låga inkomster till exempel på grund av arbetslöshet till följd av diskriminering kunna bli fallet. Sist men inte minst kan det offentliga åtagandet inom minoritetsområdet betraktas som en merit good, något som statsmakterna anser är viktigt i ett utvecklat och väl fungerande samhälle.

1.22.1 Sametinget

Myndigheten Sametinget bildades år 1993. De främsta motiven enligt propositionen för att bilda myndigheten var att regeringen och riksdagen ville skapa ett kraftfullt instrument för att främja den samiska kulturens utveckling och förbättra samernas möjligheter att som en minoritet bland landets befolkning hålla sin kultur levande.

När Sametinget inrättades konstaterade regeringen att lösningen med ett folkvalt organ som är en statlig förvaltningsmyndighet var ovanlig, men att konstruktionen rymdes inom de legala ramarna. Tanken var att organisationsformen skulle främja ett verkligt engagemang från den samiska befolkningen i verksamheten och göra det lättare för samerna att hantera motsättningar mellan olika samiska grupperingar. När Sametinget bildades var den huvudsakliga uppgiften att verka för en levande samisk kultur, och att ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur.

Enligt propositionen som antogs av riksdagen ska det vara upp till Sametinget själv att ta ställning till vilka frågor som är viktiga och att prioritera mellan dessa frågor, inom ramen för myndighetens övergripande uppgift. Men enligt propositionen skulle Sametinget också ha uppgifter av mer gängse typ för en förvaltningsmyndighet. Propositionen ger inget uttömmande svar på vilka dessa uppgifter skulle vara, utan utvecklingen skulle få visa vad som är lämpligt. Till en början begränsades uppgifterna till fördelning av statsmedel till samisk kultur, sameskolans verksamhet, språkarbete och bevaka att samiska behov och intressen beaktas vid utnyttjande av mark och vatten samt informera om samiska förhållanden. Regeringen framhöll vidare att det är principiellt viktigt att Sametinget är en myndighet under regeringen. Senare utredningar, bland annat SOU 2002:77 Sametingets roll i det svenska folkstyret, lyfter att det i propositionen också kan utläsas att regeringen vid den tidpunkten var av den uppfattningen att samerna skulle kunna påverka sin kulturella utveckling, men att de inte hade rätt till viss grad av kulturell autonomi. Den senare utredningen har däremot uttryckliga direktiv att utgå från att samerna har folkrättsligt stöd för att själva få bestämma över sin kulturella utveckling och att detta förutsätter en viss grad av självstyre och ett organ där denna rätt kan utövas. Den förändrade inställningen är en återspeglning av att ur-

sprungsbefolkningars folkrättsliga ställning stärkts sedan början av 1990-talet.

Uppgift och verksamhet

Sametinget är enligt instruktionen förvaltningsmyndighet inom rennäringens område och för samisk kultur.⁶⁰ Utöver de uppgifter som framgår av sametingslagen (1992:1433) ska myndigheten även bland annat följa, utvärdera och hålla regeringen informerad om utvecklingen inom rennäringen, övrigt samiskt näringsliv och samisk kultur, följa, utvärdera och hålla regeringen informerad om utvecklingen inom minoritetspolitiken och tillämpningen av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk när det gäller samer och samiska samt yttra sig i ärenden om fastställande av samiska ortnamn och granska förslag till samiska namn på allmänna kartor, yttra sig i frågor om personnamn med samisk anknytning, och ansvara för verksamheten vid samiska språkcentrum.

Sametinget ska också inom sitt ansvarsområde svara för underhåll av riksgränsstängsel och av vissa renskötselaneläggningar för vilka staten har underhållsansvaret, redovisa markanvändning och marker som är speciellt värdefulla eller känsliga för renskötelsen och natur- och kulturmiljövården, och vara verksamhetsansvarig för renbruksplaner.

Sametinget är både ett samiskt parlament med folkvalda ledamöter och en statlig myndighet. Högsta beslutande organ är plenum som består av 31 folkvalda ledamöter som håller offentligt sammanträde (plenum) tre gånger per år. Ledamöterna representerar under mandatperioden 2021–2025 åtta samepolitiska partier. Plenum utser i sin tur styrelse, presidium, nämnder och ungdomsråd. Nämnderna är kulturnämnden, valnämnden, näringsnämnden, rennäringsnämnden, språknämnden och Sameskolstyrelsen (som är en egen myndighet). Styrelsen ansvarar för Sametingets verksamhet och utser kanslichef som sköter den löpande verksamheten enligt de direktiv och riktlinjer som styrelsen beslutar. Sametingets kansli har att förhålla sig till två politiska nivåer, dels Sveriges regering och riksdag via Kulturdepartementet, dels det egna politiska organet.

---

⁶⁰ Förordning (2009:1395) med instruktion för Sametinget.

Sametinget är en relativt liten myndighet som bedriver en mycket omfattande verksamhet på lokal, regional, nationell och internationell nivå. De frågor myndigheten arbetar med rör bland annat samisk markanvändning, samhällsplanering, rennäring och övriga samiska näringar, viltvård, miljö och klimat, landsbygdsutveckling, traditionell kunskap, biologisk mångfald, samisk kultur, kulturarv, repatriering, minoritetsfrågor, mänskliga rättigheter, språklig rådgivning, normering och språklig revitalisering samt bidragsgivning och utbetalning av ersättningar.

Samverkan med andra myndigheter

Sametinget har en omfattande samverkan med andra myndigheter.

Under perioden 2020–2024 är Sverige medlem i Unescos kommitté för konventionen om tryggnad av det immateriella kulturarvet. Sametinget ska därvid redovisa hur myndigheten har bistått Institutet för språk och folkminnen i dess arbete som expert i kommittén och hur Sametinget under året har bidragit till det fortsatta genomförandet av konventionen i Sverige.

Sametinget har i uppdrag att i samverkan med Naturvårdsverket samordna arbetet med ett förvaltningsverktyg utifrån fastställd toleransnivå för skador orsakade av stora rovdjur inom rennäringen i syfte att upprätthålla en hållbar rennäring och gynnsam bevarandestatus för stora rovdjur. Vidare ska Sametinget samråda med länsstyrelserna i Dalarnas, Jämtlands, Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands län i arbetet med förvaltningsverktyget. Sametinget ska också bistå i arbetet avseende Härjedalsförhandlingarna gällande renbetesavtal på vinterbetesmarker och åretruntmarker.

Sametinget ska under 2024 genomföra insatser som bidrar till att förebygga och motverka rasism mot samer exempelvis genom ökad kännedom om material som tagits fram inom ramen för Åtgärdsprogrammet mot rasism mot samer. I genomförandet av uppdraget ska Sametinget samråda med bland annat Forum för levande historia och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor. I åtgärdsprogrammet har BRÅ, Barnombudsmannen, DO, Forum för levande historia, Myndigheten för arbetsmiljökunskap, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, Polismyndigheten, Socialstyrelsen, Statens

skolverk, Totalförsvarets forskningsinstitut, Vetenskapsrådet även uppdrag med koppling till rasism mot samer och flera av dem ska samråda med Sametinget i sina uppdrag.

Sametinget ska i dialog med Länsstyrelsen i Stockholms län verka för att minoritetspolitikens fastställda mål uppnås och för ökad kunskap om de nationella minoriteterna och deras rättigheter. I uppdraget ingår att främja samverkan och erfarenhetsutbyte mellan statliga myndigheter, kommuner och regioner samt bistå med rådgivning och stöd till dessa aktörer.

Insatser för att stärka samiska språk bland barn och ungdomar prioriteras särskilt. Sametinget ska i dialog med Institutet för språk och folkminnen ta fram indikatorer som gör det möjligt att följa de samiska språkens utveckling över tid. Sametinget samverkar när det gäller språkarbetet med ett stort antal parter i Sverige på lokal, regional och nationell nivå och i Sápmi (Norge, Finland).

Sametinget ska samordna Sveriges genomförande avseende delar av konventionen om biologisk mångfald. Sametinget arbetar i nära samverkan med CBM, Centrum för biologisk mångfald på Sveriges Lantbruksuniversitet.

Sametinget har ett särskilt uppdrag avseende jämställdhet samt mäns våld mot samiska kvinnor och flickor. Sametinget ska när uppdraget utförs inhämta synpunkter från Jämställdhetsmyndigheten, Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Umeå universitet, Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet och vid behov berörda länsstyrelser.

Sametinget har regelbunden dialog och samverkan främst med de regioner och länsstyrelser som ligger inom det traditionella samiska området som utgör Sápmi. Verksamhetsområdet är till största delen knutet till rennärrings- och språkområdena, vilket innebär att arbetet genomförs inom sex regioner, fyra länsstyrelser samt de kommuner som ingår i förvaltningsområdet för de samiska språken. Sametinget arbetar även med stödhantering till företag och organisationer inom ramen för EU:s strukturfonder. Sammantaget ska detta leda till utveckling av landsbygden och möjlighet för människor att bo kvar och hitta sin utkomst på landsbygden.

Fakta om Sametinget

Sametinget är en unik myndighet så till vida att det både är ett folkvald parlament och en förvaltningsmyndighet.

Verksamheten är i huvudsak, till cirka 90 procent, finansierad med anslag. År 2023 uppgick de totala kostnaderna till drygt 105 miljoner kronor där personalkostnader utgjorde drygt 60 procent. Lokalkostnader som andel av de totala kostnaderna uppgick till drygt tre procent. År 2023 hade myndigheten en personalstyrka motsvarande 57 årsarbetskrafter. Driftskostnad per årsarbetskraft exklusive de folkvalda uppgick samma år till drygt 1,4 miljoner kronor.

Tabell 33 Intäkter, kostnader m.m. för Sametinget åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	86 001	91 166	92 788
Avgifter och andra ersättningar	57	426	1 855
Bidrag	8 673	13 059	11 002
Finansiella intäkter	0	22	80
Summa	94 731	104 673	105 725
Verksamhetens kostnader			
Personal	56 143	63 184	63 567
Lokaler	3 627	3 340	3 566
Övriga driftskostnader	34 106	37 096	37 255
Finansiella kostnader	11	49	169
Avskrivningar/nedskrivningar	3 985	4 947	5 323
Summa	94 731	104 673	105 725
Personal			
Årsarbetskrafter	55	60	57
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 443	1 499	1 566
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 021	1 053	1 115
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	66	56	63

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för Sametinget

Är Sametingets uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Det offentliga åtagande inom minoritetsområdet kan motiveras på flera sätt. Det är också ett åtagande utifrån internationella konventioner som Sverige anslutit sig till. Sametingets konstruktion som både folkvald församling och förvaltningsmyndighet med ansvar för samerelaterade frågor kan sägas vara en unik konstruktion.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet?

Inom rennäringen finns överlappande uppgifter. Sametinget har en uppgift, riksintressen, som kan beröra tredje part. En annan uppgift är att Sametinget beslutar om gränser mellan samebyarna, och länsstyrelsen beslutar om maximalt renantal inom dessa samebygränser. Dessa uppgifter är överlappande. Rovdjursfrågan är också överlappande, där Sametinget betalar ersättning till samebyarna utifrån länsstyrelsens inventeringsrapporter. Dessutom utbetalar Sametinget inventeringskostnaderna till samebyarna. Sametinget utbetalar också ersättning för skadeförebyggande åtgärder och genomförande av skydds jakt, som beslutas av länsstyrelsen.

Samlad bedömning

Sametingets uppgifter och verksamhet bedöms vara motiverade statliga åtaganden. Det finns en viss överlappning inom rennäringen mellan Sametinget och länsstyrelsen. Utredningen finner det dock inte vara ett tillräckligt skäl för att fortsatt analysera Sametinget.

1.23 Transportområdet

Övergripande om transportområdet

Det moderna samhället är helt beroende av ett väl fungerande, effektivt och säkert transportsystem. En stor mängd varor transporteras varje dag inom landet men också i en betydande omfattning över gränsen. Detsamma gäller alla de människor som varje dag transporterar sig till arbetet, till fritidsaktiviteter, åker på semester med mera. Även dessa aktiviteter görs i betydande omfattning till utlandet.

Det svenska transportsystemet består av vägtrafiken, järnvägstrafiken, sjöfarten samt flyget. Staten har sedan lång tid tillbaka det övergripande ansvaret för dessa trafikslags infrastruktur. Därvid ansvarar Trafikverket för de statliga väg- och järnvägssystemen, det innebär kortfattat att planera och beställa investeringar i nya vägar och järnvägar samt att driva och underhålla den befintliga trafikinfrastrukturen. Det är en mycket omfattande verksamhet inte minst finansiellt. Sjöfartsverket ansvarar för att sjövägarna är framkomliga, tillgängliga och säkra, en verksamhet som bedrivs vid svenska kustfarvatten och de stora sjöarna (Vänern, Vättern och Mälaren), Göta älv samt kanalerna i Trollhättan, Södertälje och Falsterbo. Luftfartsverket bedriver i huvudsak flygtrafikledning för civil och militär luftfart med tillhörande tjänster.

Det offentliga åtagandet inom transportområdet motiveras av en kombination av stordriftsfördelar och externa effekter

Det statliga åtagandet inom transportsystemet är mycket omfattande. Utöver att ansvara för transportinfrastrukturen via Trafikverket, Sjöfartsverket och Luftfartsverket utför det offentliga också en rad tjänster inom området. Exempelvis bedriver de två statliga bolagen Svevia och Infranord en omfattande verksamhet inom väg- respektive järnvägssystemet som involverar nybyggnation och drift- och underhållstjänster, verksamheter som sker i konkurrens med privata företag. Hur kan detta omfattande åtagande förklaras utifrån utredningens analysramverk?

Det huvudsakliga argumentet är att det är ett svar på ett flertal marknadsmisslyckanden. För det första har transportinfrastruktur

framför allt avseende väg- och järnvägsnätet karaktär av naturliga monopol till följd av de stora kostnader som är förknippade med att bygga dessa. För det andra har denna typ av infrastruktur i viss mån karaktär av att vara kollektiva nyttigheter. Så länge det inte uppstår trängsel är kostnaden för en extra trafikant mycket låg vilket är ett motiv för att exempelvis vägnätet finansieras via skattsedeln och inte med avgifter. För det tredje ger transportsystemet och dess nyttjande upphov till en rad externa effekter, framför allt i form av miljöskadliga utsläpp men också säkerhetseffekter som bland annat motverkas med olika typer av skatter. Transportsystemets egenskaper i dessa tre bemärkelser ger de grundläggande motiven till det omfattande offentliga åtagandet inom transportsektorn men det ska betonas att denna framställning är mycket förenklad. Varje trafikslag har sin egen logik med specifika egenskaper som gör att marknadsmisslyckandena ser olika ut och därför erfordrar delvis olika korrigerande åtgärder.

1.23.1 Trafikanalys

Trafikanalys, som bildades år 2010, är resultatet av en större om- bildning av myndighetsstrukturen inom transportområdet som ägde rum i början av 2010-talet. Den nybildade myndigheten tog bland annat över uppgifter från Statens institut för kommunikationsanalys (SIKA). Ett av motiven bakom grundandet av Trafikanalys var att regeringen ansåg sig behöva oberoende kunskapsunderlag, analyser och utvärderingar inom transportområdet. Ett annat var myndigheten skulle kunna balansera det informationsövertag som de stora genomförandemyndigheterna har. En statlig utredning lyfte fram vikten av att regeringen inför beslut får stöd av en fristående utvärderingsfunktion för att utvärdera förslag från Trafikverket.⁶¹

Regeringen framförde i och med inrättandet av Trafikanalys att en tydligare styrning innebar ett högre inslag av uppföljning och utvärdering (prop. 2009/10:1, utgiftsområde 22, s. 47). En huvuduppgift för Trafikanalys var också att granska och kvalitets-

---

⁶¹ SOU 2009:31. *Effektiva transporter och samhällsbyggande - en ny struktur för sjö, luft, väg och järnväg.*

säkra beslutsunderlag samt utvärdera genomförandet av olika åtgärder och dess effekter inom transportområdet.

Uppgift och verksamhet

Trafikanalys, som lyder under Landsbygds- och infrastrukturdepartementet har till huvuduppgift att med utgångspunkt i de transportpolitiska målen, utvärdera och analysera samt redovisa effekter av föreslagna och genomförda åtgärder inom transportområdet.⁶² Trafikanalys är statistikansvarig myndighet och ansvarar för att samla in, sammanställa och sprida statistik på transportområdet.

Myndigheten ska inom sitt ansvarsområde bistå regeringen med underlag och rekommendationer. Trafikanalys ska även bedriva omvärldsanalys och omvärldsbevakning, med tonvikt på transportsystemets och transportpolitikens utveckling i EU och de effekter denna utveckling har på Sverige. En viktig uppgift är också att kontinuerligt följa Trafikverkets arbete med att utveckla modeller för samhällsekonomiska analyser. Vidare granskar Trafikanalys på årlig basis beslutsunderlag som Trafikverket tar fram inom ramen för infrastrukturplaneringen.

Verksamheten syftar framför allt till att utveckla policyrelevant kunskap och ge regeringen underlag för det transportpolitiska utvecklingsarbetet. Myndigheten ska sprida policyrelevant kunskap till aktörer inom det transportpolitiska systemet, men också till aktörer inom angränsande politikområden, till exempel tillväxtpolitik och miljöpolitik. I detta perspektiv är regionala och nationella, såväl som europeiska och andra internationella, aktörer viktiga.

Trafikanalys har i uppgift att utveckla trafikslagsövergripande utvärderingsmodeller.

Trafikanalys får bedriva egen forskning utifrån statistiskt material. Myndigheten ska samverka med andra myndigheter med ansvar för utvärderingar och analyser.

Trafikanalys tillhör utgiftsområde 22, Kommunikationer, vilket är ett av de större utgiftsområdena inom den statliga budgeten. Myndighetens uppdrag är trafikslagsövergripande, liksom flera av de andra myndigheterna inom utgiftsområdet

---

⁶² Förordning (2010:186) med instruktion för Trafikanalys.

Trafikanalys har, utöver det som direkt regleras i myndighetens instruktion, ett flertal uppdrag från regeringen som löper på olika lång tid. Under år 2024 har Trafikanalys exempelvis i uppdrag att kartlägga tillhandahållandet och användningen av eldrivna enpersonsfordon i Sverige samt att ta fram ett kunskapsunderlag om en storskalig elektrifiering av transportsektorn. På längre sikt löper uppdraget att utveckla statistiken för elektrifieringen inom transportområdet. Ytterligare ett uppdrag är att Trafikanalys fram till år 2028 i syfte att stödja Trafikverket ska granska, följa upp och analysera verkets verksamhet och arbete med att vidareutveckla och förbättra sina processer för kostnadsreducerande åtgärder samt förbättrad kostnadskontroll av verksamheten, som bedrivs inom ramen för den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033.

Trafikanalys verksamhet är uppdelat på tre huvudsakliga verksamhetsgrenar: analys, statistik samt utvärdering och nulägesanalys.

Samverkan med andra myndigheter

Av Trafikanalys instruktion framgår att myndigheten ska samverka med andra myndigheter med ansvar för analys och utvärdering. Av enskilda uppdrag till Trafikanalys framgår även att man ska samverka med andra myndigheter, exempelvis:

- Trafikanalys ska ta fram kunskapsunderlag om en storskalig elektrifiering av transportsektorn. Uppdraget ska genomföras i dialog med Statens energimyndighet.
- Trafikanalys ska genomföra en granskning och uppföljning av Trafikverkets arbete med kostnadskontroll i syfte att förbättra Trafikverkets rutiner och arbetssätt. Trafikanalys ska samverka med Ekonomistyrningsverket och Trafikverket ska bistå Trafikanalys i arbetet.
- Trafikanalys ska utveckla statistik avseende elektrifiering. Vid genomförandet av uppdraget ska Trafikanalys samråda med berörda uppgiftslämnare och statistikanvändare. Trafikanalys ska vidare vid genomförandet av uppdraget inhämta den kunskap som finns hos Naturvårdsverket, Statens energimyndighet, Statistiska centralbyrån, Trafikverket, Transportstyrelsen och

andra relevanta myndigheter samt aktörer inom näringslivet inom berörda branscher.

- I Trafikverkets uppdrag att samordna statliga myndigheters arbete med transportsektorns klimatomställning ska Trafikanalys lämna synpunkter. Det finns sedan tidigare ett icke uppdragsstyrt samarbete inom området med Naturvårdsverket, Trafikverket, Energimyndigheten, Transportstyrelsen och Boverket (SIKT).
- I Naturvårdsverkets och Konjunkturinstitutets uppdrag att utveckla en vägledning för att bedöma klimatpolitikens effektivitet ska Trafikanalys bistå.
- I Tillväxtverkets uppdrag att inrätta och medverka i ett regionalt analysnätverk för hållbar regional utveckling i hela landet 2022–2030 ska Trafikanalys medverka.

Trafikanalys deltar även i ett flertal nätverk kopplade till relevanta frågor. Myndigheten deltar i flera nätverk bland annat för analys- och utvärderingsmyndigheter (dels på myndighetschefs nivå, dels via särskilda undernätverk kring metod-, informationssäkerhets- och kommunikationsfrågor), kring klimat- och miljöfrågor och om statistikfrågor m.m. I anslutning till arbetet med prognoser för fordonsflottans utveckling har ett samverkansforum skapats tillsammans med de myndigheter som nyttjar Trafikanalys prognoser. Trafikanalys är också adjungerade i samverkansgruppen för ASEK för att följa arbetet.

För att tillgodose ett bra verksamhetsstöd deltar myndigheten i ett flertal nätverk. Det är bland annat inom områdena ekonomi, informationssäkerhet, juridik, kommunikation, personal samt registratur.

Vidare är Trafikanalys verksjurist dataskyddsombud hos Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys). Trafikanalys delar arkivlokal med Tillväxtanalys.

Fakta om Trafikanalys

Myndigheten är lokaliserad på två orter, Stockholm och Östersund. Det är en enrådighetsmyndighet. År 2023 hade myndigheten en personalstyrka motsvarande 34 årsarbetskrafter. Verksamheten är huvudsakligen, till 87 procent, finansierad med anslag. Resten utgörs av bidrag. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till drygt 77 miljoner kronor. Av dessa utgjorde kostnader för personal 57 procent och lokaler 5 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till knappt 2,3 miljoner kronor.

Tabell 34 Intäkter, kostnader m.m. för Trafikanalys åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	64 590	67 616	68 508
Avgifter och andra ersättningar	2 871	2 216	267
Bidrag	1 815	3 127	8 116
Finansiella intäkter	0	87	314
Summa	69 276	73 046	77 206
Verksamhetens kostnader			
Personal	39 433	40 930	44 257
Lokaler	3 695	4 187	3 953
Övriga driftskostnader	25 808	27 584	28 690
Finansiella kostnader	1	6	13
Avskrivningar/nedskrivningar	339	339	292
Summa	69 276	73 046	77 206
Personal			
Årsarbetskrafter	34	33	34
Driftskostnad per årsarbetskraft	2 028	2 203	2 262
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 160	1 240	1 302
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	109	127	116

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för Trafikanalys

Är Trafikanalys uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Det offentliga åtagandet inom transportsystemet är mycket omfattande. Det är också till stor del ett statligt åtagande, som kan förklaras utifrån perspektivet att korrigera flera marknadsmisslyckanden. Trafikanalys har genom sitt uppdrag och den verksamhet som bedrivs en viktig analys- och utvärderingsuppgift i detta system. Med andra ord bedöms myndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverat offentligt åtagande, närmare bestämt ett statligt sådant eftersom det handlar om det nationella rikstäckande transportsystemet. Bedömningen är vidare att de motiv som förelåg vid myndighetens bildande är giltiga än i dag och om något snarast förstärkts genom att genomförandemyndigheterna har blivit större och att transportsystemet står inför stora utmaningar genom elektrifiering och behov av att åtgärda ett eftersläpande underhåll av den befintliga infrastrukturen.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet?

Givet transportområdets omfattning och komplexitet finns det andra myndigheter som bedriver näraliggande verksamhet, till exempel Naturvårdsverket och Konjunkturinstitutets arbete inom det miljöekonomiska området, men få av de konkreta uppgifter som är ålagda just Trafikanalys hanteras av andra myndigheter.

Det finns naturligen näraliggande verksamhet vid Trafikverket, som till exempel har i uppdrag att följa det internationella arbetet med samhällsekonomiska modeller och metoder. Vidare bedriver Trafikverket omvärldsanalys och leder även den grupp som tar fram underlag till samhällsekonomiska kalkyler på transportområdet (ASEK) inför planeringen av infrastrukturen. Trafikanalys funktion på det sistnämnda området är snarare att vara en oberoende aktör som tar fram ett bredare transportpolitiskt underlag baserat på befintlig forskning och följer det arbete som Trafikverket bedriver. I en viss mening kan man säga att Trafikanalys i delar kvali-

tetsgranskar Trafikverkets arbete och därtill fungerar som en second opinion för Regeringskansliet.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms Trafikanalys uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Mot bakgrund av de närliggande verksamheter som finns vid andra myndigheter och regeringens behov av systemövergripande analyser finner utredningen det motiverat att analysera Trafikanalys vidare.

1.24 Området ekonomisk tillväxt

Övergripande om tillväxtområdet

Ekonomisk tillväxt, dvs att mängden varor och tjänster ökar eller blir bättre, är avgörande för ett lands utveckling. Genom ekonomisk tillväxt blir landet rikare och har mer resurser att lägga på allehanda verksamheter, till exempel hälso- och sjukvården, försvaret eller socialförsäkringarna. Enskilda individer har också i genomsnitt större konsumtionsmöjligheter vilket ger ökad levnadsstandard och får man förmoda mer komfortabla och bättre liv. Vad som avgör tillväxten i ett land har under lång tid varit föremål för nationalekonomisk forskning. Till exempel har stor tankemöda lagts på att förstå varför vissa länder har ekonomisk tillväxt och därmed blivit rika och fått en hög levnadsstandard medan andra stått still i sin ekonomiska utveckling och förblivit fattiga och underutvecklade. I grova drag har forskningen kommit fram till att det handlar om faktorer som hur mycket ett land investerar i fysiskt kapital (maskiner, infrastruktur, produktionsanläggningar med mera), hur landet bygger upp sitt humankapital (framför allt gällande utbildningssystemet), hur mycket landets invånare arbetar samt sist men inte minst landets förmåga till innovationer, både avseende hur saker och ting görs – produktionsprocesserna – och att nya och bättre produkter ser dagens ljus. Dessa faktorer beror i sin tur på institutionella faktorer av olika slag, som exempelvis skattesystemet, graden av korruption, utbildningssystemet och många andra saker men också inkomstfördelningen i samhället.

Grundläggande förutsättningar för ekonomisk tillväxt är en väl fungerande infrastruktur och ett väl fungerande energisystem. De senaste decennierna har också betydelsen av miljö- och hållbarhetsaspekter kommit att få allt större tyngd i sammanhanget.

Tillväxtområdet är således mycket stort och komplext och det offentliga är involverat på en mängd olika sätt. Till skillnad från många andra områden i politiken är det svårt att på ett enkelt sätt säga vad motiven för det offentliga åtagandet är eftersom det handlar om så mycket. Förenklat skulle man kunna säga att på ett övergripande plan handlar det om att få till de olika faktorer som forskningen pekar på är centrala i sammanhanget, vilket naturligtvis är en gigantisk uppgift. En parallell skulle här kunna göras till den s.k. Lindbeckkommissionen i början av 1990-talet som efter en genomgripande analys av den svenska ekonomin och dess funktionssätt lanserade ett reformprogram i 113 punkter.⁶³ Den nu sittande Produktivitetskommissionen har ett liknande uppdrag.⁶⁴

1.24.1 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) bildades år 2009 genom att Institutet för tillväxtpolitiska studier och delar av dåvarande Glesbygdsverket slogs ihop. Sammanslagningen var en del i ett större paket där regeringen mellan år 2009 och 2011 inrättade fem analys- och utvärderingsmyndigheter med uppgift att utvärdera effekter av statliga insatser inom en viss sektor. I regeringens förvaltningspolitiska skrivelse från 2014 angav regeringen att dessa myndigheter har en viktig funktion när det gäller att utvärdera en viss sektor utifrån ett helhetsperspektiv och att ta fram underlag för en bedömning av hur effekter svarar mot politiska mål.

---

⁶³ SOU 1993:16. *Nya villkor för ekonomi och politik.*

⁶⁴ Fi 2023:3. Produktivitetskommissionen.

Uppgifter och verksamhet

Tillväxtanalys, som lyder under Klimat- och näringslivsdepartementet, ska enligt instruktionen utveckla och tillhandahålla kvalificerade kunskapsunderlag för tillväxt- och näringspolitiken samt utvärdera, analysera och redovisa effekter av statens insatser för hållbar nationell och regional tillväxt och näringslivsutveckling. Vidare ska myndigheten enligt instruktionen ta fram beslutsunderlag och rekommendationer för utveckling, omprövning och effektiviseringsamt vid behov peka på målkonflikter. Fokus ska ligga på samlade effekter av statens insatser inom tillväxt- och näringspolitik.

Tillväxtanalys har i uppdrag att utveckla utvärderings- och analysmetoder. Myndigheten får bedriva forskning inom sitt verksamhetsområde utifrån statistiskt material. Enligt instruktionen ska myndigheten varje år ta fram en utvärderings- och analysplan för de kommande tre åren. Analys- och utvärderingsplanen tas fram i samråd med berörda myndigheter (Almi, Energimyndigheten, Kommerskollegium, Sieps, Tillväxtverket och Vinnova samt med berörda departement (Finansdepartementet, Klimat- och näringslivsdepartementet, Landsbygds- och infrastrukturdepartementet, Utbildningsdepartementet samt Utrikesdepartementet).

Tillväxtanalys är statistikansvarig myndighet. Myndigheten ansvarar för officiell statistik enligt förordningen (2001:100) om den officiella statistiken. Ansvaret omfattar statistik för nystartade företag, internationella företag samt konkurser och offentliga ackord. Myndigheten publicerar årligen även statistik för omfattningen av och förändringarna inom riskkapitalinvesteringar i Sverige. Under 2024 eller 2025 förväntas statistikuppdraget ändras och breddas till Företagens demografi och globala värdekedjor. Detta är en del av harmoniseringen av statistik på EU-nivå.

Tillväxtanalys ansvarar för att administrera rapporteringen av statsstöd till EU:s rapporteringsverktyg.

Tillväxtanalys ska upprätthålla och utveckla mikrodatabaser för analys och utvärdering av tillväxt- och näringspolitik. Myndigheten ska enligt instruktion svara för insamling, förvaltning och utveckling av olika former av mikrodata för offentliga företagsstöd. Databaserna IFDB (individ- och företagsdatabasen), MISS (mikrodatabasen för statliga företagsstöd) och MIRK (mikrodatabasen för

riskkapital) är unika och är enligt myndigheten en förutsättning för analyser, utvärderingar och effektutvärderingar.

Vidare ska myndigheten bistå Klimat- och näringsdepartementet i arbetet i flera av OECD:s kommittéer och arbetsgrupper.

Enligt instruktionen ska Tillväxtanalys samverka med berörda aktörer när det gäller dokumentation och utformning av insatser för att dessa ska vara möjliga att utvärdera. Tillväxtanalys ska även föra en dialog med de genomförandemyndigheter som kan beröras av verksamheten. I regleringsbrevet ställer regeringen krav på Tillväxtanalys att redovisa vilka effektutvärderingar som har genomförts och hur myndigheten har arbetat för att utveckla förutsättningarna för att genomföra effektutvärderingar. I åiterrapporteringen ska framgå hur Tillväxtanalys har samarbetet med andra myndigheter och aktörer. Under perioden 2021–2023 fick myndigheten anslagsförstärkning för att öka volymen av effektutvärderingar. Från 2024 är den ökningen permanent.

Under 2024 har tillkommit två regeringsuppdrag och ett flertal samverkansuppdrag. Tillväxtanalys ska i samverkan med Digg, SCB, Tillväxtverket och Vinnova utveckla och införa en metod för gemensam datainsamling och datadelning av statlig finansiering till företag och företagsfrämjande aktörer. Uppdraget kommer framledes även att inkludera bland andra Energimyndigheten, Naturvårdsverket, och Jordbruksverket. Tillväxtanalys ska även göra en översyn av hur det statliga företagsfrämjande systemet kan bli så effektivt och ändamålsenligt som möjligt.

Myndigheten är organiserad i tre avdelningar; Konkurrenskraft och omställning (Krom), Företagsutveckling och regional ekonomi (Fore) samt Verksamhetsstöd (VS). Samtliga avdelningar har medarbetare på de två kontoren i Stockholm och Östersund.

Analys- och utvärderingar görs inom ramen för myndighetens analys- och utvärderingsplan, regeringsuppdrag och egeninitierade studier vid sidan av plan och uppdrag. Ämnesinriktning varierar beroende på interna prioriteringar och målgruppernas behovsbild. Tillväxt- och näringspolitik är ett betydligt bredare område än näringspolitik och regional utvecklingspolitik.

Samverkan med andra myndigheter

Tillväxtanalys har en omfattande samverkan med andra myndigheter, både samverkan som är reglerad i instruktion och regleringsbrev och annan, mer egeninitierad samverkan.

Den instruktionsenliga årliga analys och utvärderingsplanen tas fram i samråd med ett flertal berörda myndigheter och departement (se ovan). I samband med regeringsuppdrag till genomförandemyndigheterna anges ofta Tillväxtanalys som samrådspart. Som exempel kan nämnas de effektutvärderingar Vinnova haft i uppdrag att göra årligen sedan 2013. Även i uppdrag till Tillväxtverket och andra myndigheter anges ofta Tillväxtanalys som samrådspart. Under 2024 har Tillväxtanalys varit samverkanspart i två uppdrag till Konjunkturinstitutet.

Tillväxtverket koordinerar ett nätverk i anknytning till regeringens handlingsplan för genomförandet av den nationella strategin 2022–2024 för hållbar regional utveckling. Tillväxtanalys deltar i nätverket vars syfte är att stärka myndigheters förmåga inom sina verksamhetsområden för att kunna bidra till hållbar regional utveckling i alla delar av landet. Tillväxtanalys har även i uppdrag av regeringen att ingå i övervakningskommittén för regionala fonden.

Tillväxtanalys deltar även i det nationella analysnätverket för hållbar regional utveckling 2022–2030 regeringen har inrättat. Tillväxtanalys ska bidra med att identifiera gemensamma utmaningar, utvecklingsmöjligheter och prioriteringar. Nätverket ska bidra till lärande och kunskapsutveckling genom bl.a. analys, uppföljning, utvärdering och forskning som ska bidra till ett utvecklat och effektivt genomförande av den regionala utvecklingspolitiken.

Tillväxtanalys har ett samarbete med SCB i frågor som rör den officiella statistiken. Tillväxtanalys deltar i olika grupperingar i regi av SCB för att utveckla den officiella statistiken. I Tillväxtanalys uppdrag om att föra en databas med mikrodata (tre databaser: IFDB, MISS, MIRK) om statligt stöd till företag har flera genomförandemyndigheter uppdrag att förse Tillväxtanalys med data. Tillväxtanalys har därför ett nära samarbete i datadelningsfrågor med genomförandemyndigheterna.

I syfte att stärka förutsättningarna för effektutvärdering har Tillväxtanalys tagit initiativ till skriftliga överenskommelser med genomförandemyndigheterna. I överenskommelserna specificeras

vilken dokumentation som måste finnas samt vilken data som ska samlas in och sparas. I dagsläget har Tillväxtanalys överenskommelser med Tillväxtverket och Vinnova som sträcker sig fram till och med 2026. Ambitionen är att ha liknande överenskommelse med Energi-myndigheten.

Tillväxtanalys samarbetar med andra analys- och utvärderingsmyndigheter vid behov. Analys- och utvärderingsmyndigheternas GD-nätverk, metodnätverk och kommunikatörsnätverk har funnits i flera år och underlättat kontakter och samverkan.

Fakta om Tillväxtanalys

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och Östersund och hade år 2023 motsvarande 42 årsarbetskrafter. Inom ramen för regeringsuppdragen 2024 har antalet anställda ökat. Myndigheten är enrådgivningsmyndighet. Verksamheten finansieras i huvudsak med anslag, men i samband med tillkommande regeringsuppdrag finansieras cirka 15 procent av myndighetens budget genom bidrag kopplade till regeringsuppdragen. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till drygt 69 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personal- respektive lokalkostnader 70 respektive 7 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till drygt 1,6 miljoner kronor.

Tabell 35 Intäkter, kostnader m.m. för Tillväxtanalys åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag		69 960	67 798
Avgifter och andra ersättningar		23	50
Bidrag		2 735	1 194
Finansiella intäkter		104	362
Summa		72 281	69 404
Verksamhetens kostnader			
Personal		47 356	47 728
Lokaler		4 571	4 946
Övriga driftskostnader		20 462	16 333

	2021	2022	2023
Finansiella kostnader		29	39
Avskrivningar/nedskrivningar		402	358
Summa		72 281	69 404
Personal			
Årsarbetskrafter	40	41	42
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 663	1 766	1 643
Personalkostnad per årsarbetskraft*		1 155	1 136
Lokalkostnad per årsarbetskraft*		111	118

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för Tillväxtanalys

Är Tillväxtanalys uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Tillväxtområdet är komplext och involverar en rad olika områden i samhället och inom politiken. Tillväxtanalys uppgifter och verksamhet handlar om att genomföra analyser och utvärderingar utifrån ett tillväxtperspektiv. Detta är en viktig uppgift. Således bedöms myndighetens uppgifter och verksamhet vara ett motiverat offentligt, och närmare bestämt statligt åtagande i och med att det rör i princip all verksamhet som relaterar till tillväxtområdet. Vidare bedöms de motiv som låg till grund för bildandet alltjämt vara relevanta, om något kan de anses ha stärkts mot Sveriges relativt svaga tillväxtutveckling sedan finanskrisen 2008–2009.

Finns det andra myndigheter som bedriver näraliggande eller överlappande verksamhet?

Givet områdets storlek och komplexitet är det inte konstigt att det föreligger viss överlappning mellan Tillväxtanalys uppgifter och annan verksamhet. Detta gäller både vis-a-vis de primära genomförandemyndigheterna på området Tillväxtverket, Vinnova och Energimyndigheten och andra analys- och utvärderingsmyndigheter.

Rollfördelningen mellan Tillväxtverket, Vinnova, och Energi-myndigheten och Tillväxtanalys är i delar oklar. Genomförande-

myndigheternas uppdrag är i grunden att genomföra politiken, följa upp och utvärdera för den interna verksamhetsutvecklingen samt att i detta skapa förutsättningar för effektutvärdering. Tillväxtanalys har i uppgift att som fristående aktör utvärdera effekter av enskilda satsningar och åtgärder samt bedöma politikens samlade effekter.

Officiell statistik rörande företag och näringsliv förs i dag av både Tillväxtverket och Tillväxtanalys. Det kan finnas fördelar med att i så stor utsträckning samla den officiella statistiken inom företag och näringsliv inom en och samma myndighet (SCB:s statistik undantagen).

Vissa av analys- och utvärderingsmyndigheterna har ansvarsområden som överlappar eller är näraliggande med Tillväxtanalys uppdrag inom tillväxt- och näringspolitiken. Det gäller exempelvis kreativa näringar, infrastruktur, kompetensförsörjning/arbetsmarknad, regional utveckling, EU:s industripolitik samt effekter på svenska företag av geopolitik och chocker.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms Tillväxtanalys uppgifter och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Eftersom andra utvärderings- och analysmyndigheter bedriver näraliggande verksamhet finner utredningen det motiverat att analysera Tillväxtanalys vidare.

1.25 Kulturområdet

Övergripande om kulturområdet

Att definiera begreppet kultur är inte enkelt. I sin vidaste bemärkelse är det ett begrepp som omfattar alla bredare aspekter av människors livsstilar, inklusive språk, konst, traditioner, klädsel och sociala normer. Kulturområdet är sedan länge föremål för politiska insatser och rör en mängd olika aspekter av samhället. Den svenska kulturpolitiken handlar om att främja en levande och oberoende kultur. Det inbegriper kulturskaparnas villkor och människors tillgång till kultur i alla dess former samt hur kulturarvet ska bevaras, användas och utvecklas. Till kulturområdet kan också medieområdet räknas in.

Målen för den svenska kulturpolitiken är att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund, att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling. Den svenska mediepolitiken ska ge förutsättningar för en fri åsiktsbildning, fritt utbyte av idéer och reella möjligheter att granska olika företeelser och verksamheter i samhället. För detta behövs en mångfald av medier av hög kvalitet. Mediepolitiken omfattar dagspress, radio och television samt skydd av barn och unga mot skadlig mediepåverkan.

Ansvaret för kulturpolitiken ligger på Kulturdepartementet. Under departementet finns ett stort antal museer, teatrar, nämnder och andra myndigheter som verkar inom det breda kulturområdet.

Motiven bakom det offentliga åtagandet inom kulturområdet är flera

Det finns gott om privata initiativ och aktörer inom den breda kultursektorn. En del av dessa är kommersiella till sin natur, dvs. existerar på den privata marknadens villkor. Andra helt ideella, till exempel olika föreningar inom en mängd olika kulturrelaterade områden. Men det offentliga åtagandet inom sektorn är samtidigt betydande. Hur kan detta förstås utifrån utredningens analysram? För det första ur perspektivet marknadsmisslyckanden, dels eftersom till exempel det svenska kulturarvet, både det fysiska och det icke-fysiska har karaktär av kollektiva nyttigheter, dels eftersom det handlar om kunskapsuppbyggnad och kunskapsförmedling forskning, utbildning och andra informationsinsatser som det offentliga finansierar och också till stor del utför. Även statens stöd inom mediaområdet kan förstås utifrån detta perspektiv. Många mediamarknader är till exempel koncentrerade och domineras av ett fåtal stora aktörer, vilket kan göra att konkurrensen blir begränsad. För att åstadkomma en mångfald av aktörer stödjer staten sedan länge delar av mediamarknaden med presstödet.

Man kan även motivera det offentliga åtagandet inom kulturområdet utifrån rättvis/jämlikhetsperspektivet. Genom till exempel public service ges alla medborgare tillgång till nyheter, information, nöjen, musik med mera av god kvalitet, vilket sannolikt inte skulle vara fallet på en helt kommersiell mediamarknad.

För det tredje kan stödet till kultursektorn brett definierad motiveras utifrån perspektivet merit goods. Med andra ord, kultur i de många olika former stöds därför att statsmakterna anser att det är viktigt och berikande för samhället – det är en merit good.

1.25.1 Institutet för språk och fornminnen

Institutet för språk och folkminnen (Isof) har sin grund i ett insamlings-, dokumentations- och forskningsarbete av dialekter, namn och folkliga traditioner som inleddes under 1800-talets andra hälft. Myndighetens språkvårdande uppdrag är en följd av att staten successivt har tagit ett allt större ansvar för den offentliga språkvården. Fram till 1900-talets mitt hade verksamheten fokus på forsknings- och bevarandefrågor. Genom en aktiv insamlingsverksamhet försökte man behålla kunskapen om dialekter, namn och det immateriella kulturarvet i Sverige för framtiden och forskningen. Stora samlingar bestående av uppteckningar, inspelningar, fotografier med mera byggdes upp i Uppsala, Göteborg, Lund och Umeå.

Genom åren har Isofs verksamhet genomgått olika organisatoriska förändringar. Verksamheter har tillkommit till myndigheten, såsom språkvårdsuppdraget, medan annan verksamhet förts över till andra myndigheter. Ett exempel är att Svenskt visarkiv på 1990-talet fördes över till det som i dag utgör myndigheten Statens musikverk.

År 1972, fick Svenska språknämnden, som grundades 1944, en årlig statlig finansiering. Uppdraget var att följa svenska språkets utveckling i tal och skrift och utöva språkvårdande verksamhet. Kommittén för svenska språket föreslog 2002 bland annat nya nationella språkpolitiska mål och att en ny språkmyndighet skulle bildas (SOU 2002:27). Regeringen föreslog 2005 bland annat att språkvården skulle organiseras i myndighetsform och samordnas med myndigheten Språk- och folkminnesinstitutet (Sofi). Basen för den nya språkvården föreslogs, förutom Sofis verksamhet, vara den verksamhet som då bedrevs av Svenska språknämnden, Sverigefinska språknämnden och Klarspråksgruppen i Regeringskansliet. Därutöver bedömdes att den samordnade språkvården borde ha resurser för språkvård som rör svenskt teckenspråk och de natio-

nella minoritetsspråken. Betänkandet ledde fram till bildandet av Institutet för språk och folkminnen.

Uppgifter och verksamhet

Isofs övergripande uppdrag, enligt instruktionen, är att bedriva språkvård och på vetenskaplig grund öka, levandegöra och sprida kunskaper om språk, dialekter, folkminnen, namn och immateriella kulturarv i Sverige. Myndigheten ska främja utvecklingen inom sitt verksamhetsområde genom fördelning av statliga bidrag. Myndigheten ska även bedriva forskning inom sitt verksamhetsområde och verka för ökad kunskap i samverkan med andra, exempelvis universitet och högskolor.

Av instruktionen framgår bland att myndigheten särskilt ska samla in, bevara, vetenskapligt bearbeta samt sprida kunskap och material om det svenska språket, de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska, svenskt teckenspråk samt dialekter, folkminnen, folkmusik och namn i Sverige. Myndigheten ska också initiera och samordna lexikaliskt arbete i fråga om de främmande språk som är aktuella för tolk- och översättarutbildning samt vara engagerad i terminologiskt arbete som rör invandrarspråk, ge råd och upplysningar i språkfrågor, yttra sig i ärenden om fastställande av ortnamn och granska förslag till namn på allmänna kartor. Vidare ska myndigheten följa tillämpningen av språklagen (2009:600) och verka för att den offentliga förvaltningen använder svenska som huvudspråk och de nationella minoritetsspråken enligt gällande lagar och förordningar samt verka för att den offentliga förvaltningen använder ett vårdat, enkelt och begripligt språk, bland annat genom att ge ut skrivregler för den offentliga förvaltningen.

Den språkpolitiska delen har blivit allt viktigare och Isof arbetar i dag rådgivande och utredande med olika frågor som rör språkval och hur svenskan och andra språk används av statliga myndigheter och andra offentliga organ.

Inom myndigheten finns det en instruktionsenlig rådgivande nämnd för klarspråksfrågor. Nämnden ska bestå av högst nio ledamöter, varav fyra ledamöter utses av regeringen. Övriga ledamöter utses av myndigheten.

Myndighetens uppdrag är brett och instruktionen är inom vissa områden mycket detaljerad, medan andra uppgifter beskrivs mer övergripande. När myndigheten tagit fram egna inriktningsmål har den valt att göra en tydlig koppling till riksdagsbundna mål för eller gällande ramlagar inom språk-, kultur- och minoritetspolitiken.

Samverkan med andra myndigheter och civilsamhället

Isof har en omfattande samverkan med andra myndigheter, både sådan samverkan som följer av direkta uppdrag av regeringen och samverkan som sker på eget initiativ. Av instruktionen framkommer att myndighetens samverkan med myndigheter, och andra aktörer ska omfatta det civila samhällets organisationer.

Myndigheten ska enligt sin instruktion samverka med bland andra universitet och högskolor i samband med uppgiften att bedriva forskning och sprida kunskap. Inom detta område bedrivs ett aktivt samarbete med universitet i hela landet och myndighetens forskare anlitas i särskilda satsningar, undervisning och handledning i frågor som rör Isofs verksamhetsområden. Isof ska även följa upp det regionala utfallet av sin verksamhet och rapportera det till Statens kulturråd.

Vidare har Isof i dagsläget direkta samarbetsuppdrag i flera regeringsuppdrag enligt regleringsbrev eller särskilda regeringsbeslut. Det gäller till exempel att företräda Sverige i Unesco eller andra internationella sammanhang. Isof samverkar med andra kulturmyndigheter gällande samråd med de nationella minoriteterna.

Utöver formella samarbeten initierade av instruktion, regleringsbrev eller särskilda regeringsbeslut, samarbetar Isof med ett stort antal myndigheter och offentliga aktörer, både inom sina expertområden och inom administration, stöd och utveckling. Lantmäteriet och Skatteverket hör till några av de myndigheter som Isof samarbetar mest med, inte minst som expertorgan vid bedömningar av enskilda ärenden i person- och ortnamnsfrågor. Andra myndigheter och aktörer är till exempel Nordiska museet, Myndigheten för tillgängliga medier och Sametinget. Myndighetens samarbete med andra myndigheter är centralt för att kunna fullgöra uppdraget. Detta samarbete innebär också att de myndigheter som Isof samarbetar med kan uppfylla sina egna uppdrag på ett fullgott sätt.

Fakta om Isof

Myndigheten har sitt säte i Uppsala, men finns även i Göteborg och Stockholm samt har arkivsamlingar i Lund och Umeå (ursprungliga verksamhetsorter) som tillgängliggörs via samverkan. Myndigheten är en enrådighetsmyndighet och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 93 årsarbetskrafter. Som framgår av tabell 36 är verksamheten i huvudsak anslagsfinansierad. De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till drygt 109 miljoner kronor varav kostnader för personal, lokaler och övriga driftskostnader utgjorde 75, 2 respektive 14 procent av de totala kostnaderna. Driftskostnaden per årsarbetskraft var samma år knappt 1,2 miljoner kronor. Under åren 2022 – 2024 har Isof haft i uppdrag att bedriva språkcentrum för fyra av de nationella minoritetsspråken, samt utöka sin språkvårdande och bidragsgivande verksamhet för språken. Ansvar för de samiska språken ligger hos Sametinget. Myndigheten har för detta ändamål haft särskild finansiering på drygt 30 miljoner kronor per år och anställt medarbetare för att arbeta med uppgiften. Regeringen har i budgetpropositionen för 2025 aviserat att satsningen ska fortsätta, dock i betydligt mindre omfattning.

Tabell 36 Intäkter, kostnader m.m. för Isof åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	74 716	80 222	99 557
Avgifter och andra ersättningar	1 416	1 006	2 056
Bidrag	7 488	6 789	7 000
Finansiella intäkter	0	72	463
Summa	83 620	96 089	109 077
Verksamhetens kostnader			
Personal	65 546	68 889	81 553
Lokaler	8 440	8 815	11 357
Övriga driftskostnader	8 916	17 757	15 568
Finansiella kostnader	17	19	110
Avskrivningar/nedskrivningar	700	609	488
Summa	83 620	96 089	109 077

	2021	2022	2023
Personal			
Årsarbetskrafter	82	80	93
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 011	1 193	1 166
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 096	1 081	1 116
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	146	127	147

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för Isof

Är Isof:s uppgift och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Det offentliga åtagandet inom kulturområdet kan generellt motiveras på flera olika sätt: som främjare av det svenska kulturarvet som en kollektiv nyttinghet, som främjare av kunskapsuppbyggnad genom stöd till forskning med mera samt som utifrån att kultur kan ses som en merit good. Isof:s uppgift och verksamhet bland annat som en central aktör i främjandet av det svenska immateriella kulturarvet bedöms med bakgrund i dessa konstateranden vara motiverade statliga åtaganden. Vidare bedöms motiven som låg till grund för bildandet fortvarande vara giltiga.

Finns det andra myndigheter har näraliggande eller överlappande uppgifter?

Givet Isof:s breda uppdrag inom språk- och folkminnesområdet är det naturligt att det finns andra myndigheter och organisationer med näraliggande och i delar överlappande uppgifter och verksamhet.

Exempelvis bedrivs forskning och undervisning om svenska vid många universitet och högskolor i Sverige, men även forskning kring namn och dialekter.

När det gäller det som kallas folkminnesverksamhet ligger Isof och Nordiska museet tematiskt nära varandra i en del frågor. Bägge institutioner förvaltar samlingar inom området (men Isof har inga föremål) och det finns likartad expertis. Isof och Nordiska museet har under senare år tagit initiativ till ett utökat samarbete och erfarenhetsutbyte.

Både Riksantikvarieämbetet och Isof är statliga kulturarvsmyndigheter och har beröringspunkter och samarbeten. Isof bidrar med sakkunskap i bedömningen av ansökningar till stödet till ideellt kulturarvsarbete, vilket till stor del handlar om immateriellt kulturarv.

Svenskt visarkiv, som nu ingår i Statens musikverk, var länge en del av det som så småningom blev Isof. Ännu i dag har Isof fortfarande vissa samlingar kopplad till musik, och folkmusik finns inskrivet i Isofs instruktion. Musikverket och Isof samarbetar kring Unescos världsminnesförteckning och Musikverket finns med i det myndighetsnätverk som Isof upprättat för Unescos konvention om immateriellt kulturarv.

Slutligen inom ortnamnsvården arbetar Isof även med de territoriella minoritetsspråkens ortnamn (samiska och meänkieli). Även Sametinget har uppdrag som remissinstans till Lantmäteriet rörande samiska ortnamn. Uppdraget som namnvårdande, både inom ortnamn och personnamn, kan i viss mån vara överlappande med Lantmäteriet respektive Skatteverket.

Samlad bedömning

Isof:s uppgifter och verksamhet bedöms vara motiverade statliga åtaganden. Det finns flera andra myndigheter som i delar har näraliggande verksamhet, vilket är naturligt givet Isof:s breda verksamhetsuppdrag rörande det svenska språket, minoritetsspråken med mera. Utredningen finner det inte, trots att det finns vissa begränsade näraliggande verksamheter, motiverat att gå vidare med en analys av myndigheten.

1.25.2 Statens centrum för arkitektur och design

Arkitekturmuseet bildades 1962 av Svenska Arkitekters riksförbund. Vid grundandet donerades förbundets bild-, bok- och ritningssamlingar till museet. Liksom många andra privatorganiserade museer vid denna tid, förstatligades museet år 1978. Uppdraget vid bildandet var att samla och förvara arkitektoniskt värdefullt material, upprätthålla ett centralt register över historiskt material i andra arkiv samt att bedriva upplysningsverksamhet.

År 2009 utvidgades museets ansvarsområde till att omfatta design och Arkitekturmuseet tillfördes även ett mötesplatsuppdrag. Därmed hade den centrala statliga myndighet för politiken för arkitektur, form och design som efterfrågats i ett flertal tidigare rapporter och utredningar, formellt kommit på plats. För att förtydliga det vidgade uppdraget bytte myndigheten år 2013 namn till Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes). Samtidigt genomfördes en tydlig revidering av instruktionen där arkitektur- och designpolitikens helhet lyfts in som ett ansvarsområde i instruktionens portalparagraf. I budgetpropositionen för 2018 lämnade regeringen förslag om att stärka arkitektur-, form- och designområdet. I syfte att stimulera kunskapsutveckling inom arkitektur, form och design för hållbart gestaltade livsmiljöer tillfördes ArkDes en ny forskningsfunktion med inriktning på gestaltad livsmiljö.

ArkDes uppgifter och organisering har under åren utretts vid flera tillfällen.⁶⁵ År 2024 fick en utredare i uppdrag att utreda hur ArkDes uppgifter kan inordnas i Moderna Museet samt om det är ändamålsenligt att även inordna uppgifterna vid Statens konstråd i Moderna museet.⁶⁶

Uppgifter och verksamhet

ArkDes, som lyder under Kulturdepartementet, ska enligt instruktionen stärka kunskapen om och främja intresset för arkitekturens, formens och designens värden och betydelse för individen och för samhällsutvecklingen. Myndigheten ska verka för att dess verksamhet ska vara en angelägenhet för alla människor i samhället.⁶⁷

Myndigheten ska vidare vara en nationell mötesplats för aktörer inom sitt område. Myndigheten ska driva och stödja utställningsverksamhet och annan pedagogisk och debatterande verksamhet för att stärka arkitekturens, formens och designens ställning i samhället. Myndigheten ska verka för att de mål som riksdagen har fastställt för arkitektur, formgivning och design uppnås. Myndigheten ska särskilt:

---

⁶⁵ Se exempelvis SOU 2015:88. *Gestaltad livsmiljö - en ny politik för arkitektur, form och design*. SOU 2015:89. *Ny museipolitik*.

⁶⁶ Regeringen (2024). *Uppdrag att lämna förslag om organisationsförändring*. Ku 2024/00723.

⁶⁷ Förordning (2013:71) med instruktion för Statens centrum för arkitektur och design.

- samverka på nationell, regional och lokal nivå med andra berörda myndigheter, museer och enskilda aktörer, däribland det civila samhällets organisationer,
- bidra till kunskapen om en hållbar samhällsutveckling,
- följa utvecklingen av arkitektur, form och design och verka för ökad kunskap grundad forskning och samverkan med andra, exempelvis universitet och högskolor, och
- förmedla kunskap inom sitt verksamhetsområde.

Myndigheten ska vårda, förteckna, vetenskapligt bearbeta och genom nyförvärv berika de samlingar som har anförtratts myndigheten och hålla samlingarna tillgängliga för allmänheten. Samlingsområdet omfattar de föremål som har samband med myndighetens uppgifter inom arkitekturområdet. Myndigheten ska också bedriva internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete.

Myndigheten är organiserad i fem enheter: administrativa enheten, intendenterna, publika enheten, think tank och utställningsproduktion.

Samverkan med andra myndigheter

ArkDes genomför insatser i arbetet med målet för arkitektur, form och design och den gestaltade livsmiljön⁶⁸ både genom den egna verksamheten samt i samverkan med Boverket, Riksantikvarieämbetet och Statens konstråd, samt med andra aktörer i enlighet med regleringsbrevet.

Myndigheten koordinerar ett nätverk bestående av samtliga regioner Sverige. Vidare har myndigheten ett regeringsuppdrag att ingå i och bistå Rådet för hållbara städer.

Enligt myndighetens instruktion ska ArkDes samarbeta med Moderna Museet om gemensamma funktioner. Myndigheterna, som delvis delar byggnad, delar proportionerligt på rollen som säkerhetschef, deltar i upphandlingar för exempelvis bevakning och städning utifrån premissen att båda myndigheter ska ges möjlighet att avropa tjänsten och samarbetar i frågor kring byggnaden och omgivningarna på Skeppsholmen.

---

⁶⁸ Prop. 2017/18:110, bet. 2017/18:KrU1, rskr. 2017/18:316.

ArkDes deltar i många olika samarbeten med myndigheter, regioner, kommuner, civilsamhället, konstnärer, museer och många fler och får ofta förfrågningar om att delta i samarbeten och samverkan.

Myndigheten samarbetar med de olika aktörerna i Politiken för gestaltad livsmiljö, med Finlands Arkitekturmuseum och Nasjonalmuseet i Norge för den Nordiska paviljongen på Arkitekturbiennalen i Venedig och ingår i ett nordiskt nätverk bestående av samtliga ledande design- och arkitekturinstitutioner.

Samverkan sker även med kommuner och regioner genom de praktisknära forskningsprojekten runt om i hela Sverige. Vidare sker samverkan olika parter kring utställningsverksamheten och med andra museer såsom i Centralmuseernas samarbetsråd.

Fakta om ArkDes

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 38 årsarbetskrafter. Det är en enrådighetsmyndighet. Verksamheten är huvudsakligen finansierad med anslag. De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till drygt 83 miljoner kronor varav personal- och lokalkostnader utgjorde 42 respektive 20 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft var samma år drygt 2 miljoner kronor.

Tabell 37 Intäkter, kostnader m.m. för ArkDes åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	64 309	70 386	71 624
Avgifter och andra ersättningar	1 258	2 526	4 693
Bidrag	1 041	4 204	1 881
Finansiella intäkter	2	118	120
Summa	66 610	77 234	78 318
Verksamhetens kostnader			
Personal	26 242	28 211	33 137
Lokaler	16 677	17 948	20 673
Övriga driftskostnader	20 826	28 413	23 297

	2021	2022	2023
Finansiella kostnader	33	63	207
Avskrivningar/nedskrivningar	2 832	2 599	1 004
Summa	66 610	70 386	78 318
Personal			
Årsarbetskrafter	31	32	38
Driftskostnad per årsarbetskraft	2 056	2 330	2 029
Personalkostnad per årsarbetskraft*	847	882	872
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	538	561	544

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för ArkDes

Är ArkDes uppgift och verksamhet ett motiverat offentligt åtagande?

Det offentliga åtagandet inom kulturområdet är omfattande och kan motiveras utifrån perspektivet marknadsmislyckanden, rättvisa/jämlighets samt merit goods. ArkDes uppgift och verksamhet, som varande en del i detta åtagande inom arkitekturområdet, bedöms mot denna bakgrund vara ett motiverat statligt åtagande. De motiv som låg till grund för bildandet bedöms fortvarande vara giltiga.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande verksamhet?

ArkDes museiuppdrag kombineras av regeringen med uppdraget att verka för politiken för gestaltad livsmiljö. Kombinationen skapar förutsättningar för att bygga en stark och kunskapsintensiv organisation. Boverket som är förvaltningsmyndighet för fysisk planering, byggande och boende har sedan 2018 ett löpande uppdrag att förstärka arbetet med gestaltad livsmiljö, med fokus på att inspirera och engagera kommuner i planeringsfrågor samt att se över regelverk och styrsystem. Uppdraget kompletterar tillsammans med övriga utpekade myndigheter som arbetar med politik för gestaltad livsmiljö, ArkDes uppdrag.

Samlad bedömning

ArkDes uppgift och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande. Kulturdepartementet har initierat en utredning för att se över ArkDes, Statens konstråd och Moderna Museet, vilket motiverar att utredningen inte fördjupar analysen rörande ArkDes och Statens konstråd.

1.25.3 Mediemyndigheten

Den 1 januari 2024 slogs Statens medieråd och Myndigheten för press, radio och tv ihop och blev Mediemyndigheten. Sammanslagningen innebar att Statens medieråd inordnades i Myndigheten för press, radio och tv. Bakgrunden var regeringens bedömning att en sammanslagning skulle ge bättre förutsättningar att arbeta med omvärldsbevakning, analys och kunskapsspridning inom ett område med förändrade produktions- och konsumtionsmönster för medietjänster. En större organisation bedömdes bli mer stabil och mindre sårbar. Mediefältets utveckling, det ökade fokuset på medie- och informationskunnighet och de krav som följer av EU:s direktiv om audiovisuella tjänster kommer att innebära att uppdragen till myndigheten blir fler och mer omfattande. Myndighetens kompetens och kapacitet att genomföra uppdrag från regeringen bedöms att öka i en samlad myndighet. Vidare bedömdes det finnas samordningsvinster avseende kansli- och stödfunktioner samt lokal-kostnader genom en sammanslagning. Effektiviseringar bedömdes även kunna göras avseende vissa personella resurser, beroende på hur myndighetsledningen väljer att organisera verksamheten. Sammantaget bedömdes sammanslagningen ge en resursmässig effektivisering som innebär att en större del av anslaget kan användas till myndighetens kärnverksamhet.

Uppgift och verksamhet

Mediemyndigheten, som ligger under Kulturdepartementet, har enligt instruktionen att verka för yttrandefrihet, medie- och informationskunnighet samt möjligheterna till mångfald och tillgänglig-

het på medieområdet.⁶⁹ Myndigheten ska också verka för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare, ta tillvara deras erfarenheter samt verka för att skydda barn från skadlig mediepåverkan.

Myndighetens verksamhet kan sammanfattas i följande punkter:

- fördela ekonomiskt stöd till nyhetsmedier,
- besluta om åldersgräns för biograffilm,
- utfärda tillstånd och registrera radio- och tv-sändningar,
- utfärda utgivningsbevis för databaser,
- granska att medier följer lagar och regler,
- följa och analysera medieutvecklingen och barn och ungas medieanvändning,
- samordna det nationella arbetet med medie- och informationskunnighet,
- driva Safer Internet Centre Sverige tillsammans med barnrättsorganisationerna Bris och ECPAT.

Utöver den löpande verksamheten genomför myndigheten årligen ett antal utredningsuppdrag från regeringen.

Myndigheten är organiserad i fem avdelningar (tillstånd och mediestöd, tillsyn och granskning, utredning och analys, kommunikation och främjande samt administration) samt två nämnder och ett insynsråd.

Samarbeten med andra myndigheter

Mediemyndigheten har enligt instruktionen ett omfattande samverkansuppdrag.

Myndigheten ska inför beslut om tillstånd att sända tv, sökbar text-tv och kommersiell radio samråda med Konkurrensverket och Post- och telestyrelsen i konkurrensfrågor. Myndigheten ska samråda med Post- och telestyrelsen i frågor om sändningsstandarder.

---

⁶⁹ Förordning (2023:844) med instruktion för Mediemyndigheten.

Myndigheten ska samverka med Myndigheten för tillgängliga medier och Nordiskt informationscenter för medie- och kommunikationsforskning (Nordicom) vid Göteborgs universitet när det gäller uppgiften att följa och analysera utvecklingen inom medieområdet. Myndigheten ska samverka med Nordicom även i frågor om ägande- och branschstruktur.

Myndigheten ska samråda med Konsumentverket i frågor om sådana lämpliga åtgärder kopplade till audiovisuella kommersiella meddelanden som leverantörer av videodelningsplattformar ska vidta enligt radio- och tv-lagen (2010:696).

Myndigheten ska medverka till informationsutbyte med andra behöriga tillsynsmyndigheter i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/13/EU, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/1808.

Myndigheten ska samverka med berörda myndigheter och aktörer, däribland det civila samhällets organisationer, när det gäller medie- och informationskunnighet, att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare samt att skydda barn från skadlig mediepåverkan.

Utöver denna samverkan har myndigheten en rad andra samarbeten, inom Sverige, Norden men också internationellt.

Fakta om Mediemyndigheten

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och har cirka 65 medarbetare. Där en enrådighetsmyndighet. Myndigheten bildades år 2024 genom att Statens medieråd inordnades i Myndigheten för press, radio och tv ihop. Det saknas därför en årsredovisning för den sammanslagna myndigheten.

Analys av det offentliga åtagandet för Mediemyndigheten

Är Mediemyndighetens uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Det offentliga åtagandet inom medieområdet, ett åtagande som är omfattande och involverar ett flertal olika delar, kan motiveras både utifrån potentiella marknadsmisslyckanden, rättvise/jämlikhets-

perspektivet och merit-good argumentet. Mediemyndighetens uppgift och verksamhet fyller en viktig roll i detta. Således bedöms dess uppgifter och verksamhet vara ett motiverat offentligt åtagande och mer precist eftersom det rör all media, såväl privat som offentlig.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet?

I och med sammanslagningen mellan Statens medieråd och Myndigheten för press, radio och tv samt att Mediemyndigheten snart kommer att ta över av uppgiften från PRV att utfärda utgivningsbevis för periodisk skrift är myndighetsuppgifterna inom medieområdet i huvudsak hanterade inom en och samma myndighet.

Inom EU-regelverket för Digital Services Act (DSA) har ansvariga tillsynsmyndigheter nyligen pekats ut, men där kan det möjligen komma upp behov av justeringar när regelverket börjar tillämpas i större omfattning.

Mediemyndigheten har ett samordningsuppdrag vad gäller medie- och informationskunnighetsfrågor. Myndigheten för psykologiskt försvar har att hantera sådana frågor fast utifrån andra utgångspunkter (yttre hot etcetera). Myndigheterna har etablerat dialog kring detta.

Samlad bedömning

Mediemyndighetens uppgift och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande. Mot bakgrund av den nyligen genomförda sammanslagningen av två myndigheter finner utredningen det inte motiverat att analysera myndigheten vidare.

1.25.4 Myndigheten för kulturanalys

Kulturanalys bildades 2011. I propositionen *Tid för kultur* gjorde regeringen bedömningen att det fanns behov av en myndighet med uppgift att analysera, utvärdera och följa upp kulturpolitiska insatser (prop. 2009/10:3). I propositionen uttryckte regeringen att den nya myndighetens uppgift bör vara att analysera det samlade

utfallet av de kulturpolitiska insatserna och lämna förslag till regeringen om eventuella behov av ändringar i regeringens politik. Regeringen angav också att myndigheten bör ha ett övergripande analysansvar för hela kulturområdet. Förslaget motiverades främst utifrån grundprincipen att uppgiften att utföra en verksamhet ska vara avskild från uppgiften att utvärdera resultaten.⁷⁰

Kultur var vid den tidpunkten ett av de politikområden som saknade en oberoende analys- och utvärderingsmyndighet. I stället hade utförarmyndigheterna, främst Statens kulturråd och Riksantikvarieämbetet, till uppgift att utvärdera eller utöva tillsyn inom sina respektive områden. Behovet av analyser och utvärderingar av den statliga kulturpolitiken som genomförs oberoende av utförarförmyndigheter var följaktligen det centrala motivet till myndighetens bildande.

I Kultursamverkansutredningens betänkande (SOU 2010:11) föreslogs en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet – Kultursamverkansmodellen. Därtill föreslogs också att uppdraget att utvärdera effekterna av modellen skulle tillföras den nya analys- och utvärderingsmyndigheten (Kulturanalys) medan uppdraget att följa upp fördelade bidrag genom modellen skulle ligga hos utförarmyndigheten, Statens kulturråd. I Kultursamverkansutredningens betänkande föreslogs även att den nya analys- och utvärderingsmyndigheten skulle överta finansieringen av forsknings- och utvecklingsinsatser (FoU), som då låg hos Statens kulturråd. Något regeringen tog fasta på och lade fram och tillförde medel för från och med 2011 (prop. 2010/11:1). Vidare är från 2012 Kulturanalys ansvarig för all officiell statistik inom kulturområdet, utom biblioteksstatistiken. Detta ansvar flyttades över från Statens kulturråd.

Uppgift och verksamhet

Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys), som lyder under Kulturdepartementet, har enligt instruktionen i uppdrag att utvärdera, analysera och redovisa effekter av förslag och genomförda åtgärder inom kulturområdet. Detta ska göras med utgångspunkt

---

⁷⁰ Se exempelvis SOU 2008:118. *Styra och ställa - förslag till en effektivare statsförvaltning.*

i de nationella kulturpolitiska målen.⁷¹ I uppgiften ingår att analysera utvecklingen både inom kulturområdet och inom andra samhällsområden som har betydelse för kulturlivet.

I uppdraget ingår att bistå regeringen med stöd och rekommendationer för att utveckla den statliga kulturpolitiken.

Kulturanalys ansvarar även för officiell statistik inom områdena kulturmiljövård, museer, samhällets kulturutgifter och film.

Myndigheten har även i uppdrag att utveckla statistik inom scenkonst samt bild och form och publicerar även statistik över befolkningens kulturvanor.

Kulturanalys har flera specifika uppdrag i instruktionen. Ett exempel är att myndigheten vartannat år ska redovisa en samlad uppföljning av de kulturpolitiska målen, baserad på de analyser, utvärderingar och bedömningar som myndigheten har gjort. I instruktionen ingår även ett samverkansuppdrag som formuleras som att myndigheten ska sprida kunskap, erfarenheter och resultat från sin verksamhet till andra myndigheter och intressenter samt att myndigheten ska främja utvecklingen av utvärderings- och analysmetoder inom sitt verksamhetsområde.

Utöver det nationella uppdraget har Kulturanalys sedan hösten år 2016 i uppdrag av Nordiska ministerrådet att driva Kulturanalys Norden, som ett nordiskt kulturpolitiskt kunskapscenter till nytta för det nordiska kulturpolitiska samarbetet, nationella myndigheter, kulturlivet i de nordiska länderna och nordisk kulturforskning.

Myndigheten delar in sin kärnverksamhet i fyra verksamhetsområden: Statistik, Utvärdering och analys, Kommunikation samt Kulturanalys Norden. Därtill finns verksamhetsområdet Förvaltning, vilket omfattar verksamhetsstöd och ledning.

Samverkan med andra myndigheter

Enligt instruktionen ska Kulturanalys sprida kunskap, erfarenheter och resultat från sin verksamhet till andra myndigheter och intressenter. Kulturanalys arbetar aktivt med att förmedla utredningarnas slutsatser och rekommendationer till andra kulturmyndigheter genom att hålla presentationer av genomförda utredningar och genom att i egen regi anordna seminarier och konferenser samt

---

⁷¹ Förordning (2011:124) med instruktion för Myndigheten för kulturanalys.

genom att aktivt delta i andras motsvarande arrangemang. Myndigheten ska enligt instruktionen samverka och samråda med berörda myndigheter, institutioner och andra organ. Exempel på pågående samverkan med andra myndigheter i kärnverksamheten är:

- Samarbete med Statens kulturråd, Riksantikvarieämbetet och Mediemyndigheten gällande insamling av data från kulturverksamheter genom Kulturdatabasen.
- Samarbete med SOM-institutet vid Göteborgs universitet för att mäta invånarnas kulturvanor.
- Samarbete med SCB och andra statistikansvariga myndigheter inom ramen för samordningen av den officiella statistiken.
- Samarbete med Konstnärsnämnden om framtagande av statistik över konstnärers inkomster.
- Samarbete med Riksantikvarieämbetet om statistik över museernas lokalkostnader.
- Samarbete med analys- och utvärderingsmyndigheterna om utveckling av analys- och utvärderingsmetoder.

Myndigheten har även samarbeten med andra myndigheter inom det förvaltningsadministrativa området. I samband med myndighetens omlokalisering till Göteborg 2018 inleddes en samverkan kring förvaltningsgemensamma servicetjänster med Statens museer för världskultur, med vilka Kulturanalys är samlokaliserad. Utöver lokalfrågor har det gällt och gäller servicetjänster så som it, HR, reception och vaktmästeri. Denna samverkan omfattar också en mellan de båda myndigheterna delad arkiv- och registratorstjänst. Därutöver samverkar Kulturanalys också med Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) kring verksamhetsjuridiska tjänster.

Utöver de myndighetssamarbeten som anges ovan ingår Kulturanalys i flera myndighetsnätverk som syftar till kunskaps- och erfarenhetsutbyten mellan myndigheter. Analys- och utvärderingsmyndigheterna har ett GD-nätverk samt nätverk för metodfrågor, kommunikatörer och dataskyddsombud. Det finns även ett nätverk för små myndigheter där Kulturanalys medverkar. Ytterligare ett exempel är medverkan i det nationella analysnätverket för hållbar regional utveckling, som Kulturanalys har i uppdrag av regeringen

att medverka i. Utöver de samarbeten med andra myndigheter som redovisas ovan har Kulturanalys samarbeten med flera internationella organisationer och nätverk. Här ingår bland annat Nordiska ministerrådet, Compendium of Cultural Policies & Trends, Eurostat, UNESCO och nätverket för nordisk kulturstatistik.

Fakta om Kulturanalys

Myndigheten är lokaliserad till Göteborg och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 13 årsarbetskrafter. Det är en enrådighetsmyndighet med ett insynsråd. Verksamheten finansieras till största delen med anslag (78 procent) och bidrag (15 procent). År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till knappt 24 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personalkostnader 62 procent och lokalkostnader 8 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till knappt 1,8 miljoner kronor.

Tabell 38 Intäkter, kostnader m.m. för Kulturanalys åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	16 716	17 929	18 693
Avgifter och andra ersättningar	1 305	1 489	1 348
Bidrag	3 503	3 662	3 702
Finansiella intäkter	0	57	227
Summa	21 524	23 137	23 969
Verksamhetens kostnader			
Personal	13 281	14 062	14 795
Lokaler	1 744	1 755	1 914
Övriga driftskostnader	5 702	6 466	6 611
Finansiella kostnader	15	13	33
Avskrivningar/nedskrivningar	782	841	615
Summa	21 524	23 137	23 969
Personal			
Årsarbetskrafter	13	14	13
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 594	1 592	1 794
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 022	1 004	1 138
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	134	125	147

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för Kulturanalys

Är Kulturanalys uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Det omfattande offentliga åtagandet inom det breda kulturområdet kan motiveras ur flera perspektiv: risk för marknadsmisslyckanden, rättvisa/jämlikhet och att kultur i en vid mening är att betrakta som en merit good. Kulturanalys uppgift och verksamhet att analysera och utvärdera samt ansvara för statistik inom området är viktig för att kunna utvärdera den förda politiken. Med andra ord kan myndighetens verksamhet betraktas som en kugge inom politiken på detta område. Således bedöms myndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverat offentligt åtagande och ett statligt sådant eftersom uppdraget är rikstäckande. Vidare bedöms motiven bakom myndighetens bildande fortfarande giltiga.

Myndighetens uppdrag följer inte av några internationella konventioner. Däremot finns det flera internationella konventioner myndigheten relaterar till i analys- och utvärderingsverksamheten, bland annat: FN:s konventioner om mänskliga rättigheter, till exempel i frågor gällande konstnärlig frihet, Barnrättskonventionen, till exempel gällande barns rätt till kultur, Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, till exempel gällande tillgänglighet till kulturverksamheter, Konventionen för trygghet av det immateriella kulturarvet samt Världsarvskonventionen.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande verksamhet?

Såsom varande den enda analys- och utvärderingsmyndigheten inom kulturområdet finns inga andra myndigheter med liknande uppdrag. De bidragsgivande myndigheterna inom området har i uppdrag att följa upp hur bidragen används, vilket skiljer sig från Kulturanalys utvärderingsuppdrag. Ett undantag är emellertid att Konstnärsnämnden har i uppdrag att analysera konstnärernas ekonomiska och sociala villkor, något som även ryms inom Kulturanalys övergripande uppdrag.

Samlad bedömning

Kulturanalys uppgift och verksamhet bedöms vara ett motiverat offentligt åtagande. Det bedöms inte finnas näraliggande eller överlappande verksamhet av någon betydande omfattning hos någon annan myndighet. Utredningen finner det dock motiverat att fördjupa analysen av Myndigheten för kulturanalys inom ramen för uppdraget i tilläggsdirektivet.

1.25.5 Statens konstråd

Statens konstråd bildades år 1937 med den huvudsakliga målsättningen att konsten skulle ”bliva allas egendom”. Sedan dess har myndigheten arbetat med att göra konsten tillgänglig för alla. Men redan vid bildandet fick Statens konstråd också i uppdrag att skapa ökade arbetstillfällen och gynnsammare arbetsvillkor för svenska konstnärer. Parallellt växte den s.k. enprocentsregeln fram, vilken innebär att offentlig konst finansieras, på nationell, regional eller kommunal nivå, genom att cirka en procent av offentliga byggnaders produktionskostnader avsätts för konstnärlig gestaltning. Enprocentsregeln tillämpas utifrån politiska beslut eller policys.

I dag är Statens konstråds grunduppdrag detsamma som vid grundandet 1937 men uppdraget har tagit sig olika uttryck i olika tider. De nationella kulturpolitiska målen beslutades av riksdagen 1974 och är styrande för myndigheten. Målen betonar att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund, att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling.

Myndigheten stödjer det svenska konstlivet genom att ge uppdrag till konstnärer att gestalta gemensamma miljöer och byggnader i hela landet, samt förvärvar konst av levande svenska konstnärer till statens samling. Sedan år 2004 ansvarar myndigheten för tillsyn över myndigheters vård av statens offentliga konstsamling. Detta ansvar ger stärkta förutsättningarna att verka för att dels myndigheter vårdar den statliga offentliga konstsamlingen väl (cirka 100 000 konstverk), dels att byggnadsanknuten offentlig konst kan bevaras, användas och utvecklas som värdefulla delar av samhällets kulturarv. Myndigheten stödjer även det svenska

konstlivet genom sitt arbete med att främja samtidskonstens utveckling och spridning samt utveckla och sprida kunskap inom området offentlig konst och gestaltning av gemensamma miljöer. Sedan 2018 arbetar Statens konstråd också med genomförandet av politikområdet gestaltad livsmiljö. Det är ett arbete som görs inom samtliga verksamhetsgrenar och som är reglerat dels genom av riksdagen nationella mål, dels genom särskilt uppdrag i det årliga regleringsbrevet. Sedan 2018 har Statens konstråd även i uppdrag att verka för att statliga aktörer ska tillämpa enprocentsregeln när de bygger för statlig verksamhet, miljöer som till exempel campusområden, regementen och domstolar.

År 2024 fick en utredare i uppdrag att utreda hur ArkDes uppgifter kan inordnas i Moderna Museet samt om det är ändamålsenligt att även inordna uppgifterna vid Statens konstråd i Moderna museet.

Uppgift och verksamhet

Statens konstråd har i uppgift att beställa och förvärva god samtidskonst till statens byggnader och andra lokaler för statlig verksamhet samt medverka till skapandet och utvecklingen av offentlig konst och gestaltning av gemensamma miljöer.

Myndigheten har även i uppgift att förteckna samlingar av konst och konsthantverk som tillhör eller understöds av staten samt ha tillsyn över sådana samlingar och över hur statliga organ vårdar konstverk som tillhör staten och som är fast anbringade.

Statens konstråd har ett kunskapsspridande uppdrag. Myndigheten ska utveckla och sprida kunskap inom området offentlig konst och gestaltning av gemensamma miljöer samt uppgiften att främja samtidskonstens utveckling och spridning.

Enligt instruktionen ska myndigheten integrera ett jämställdhets-, mångfalds- och barnperspektiv samt ett internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete i sin verksamhet. Myndigheten har även i uppgift att samverka med berörda myndigheter och institutioner, det civila samhällets organisationer och andra aktörer som bedriver verksamhet av betydelse för konstområdets utveckling och gestaltningen av gemensamma miljöer. I regleringsbrevet

för 2024 har myndigheten ett särskilt uppdrag att verka för genomförandet av politiken för gestaltad livsmiljö.

Verksamheten är indelad i tre verksamheter: konstnärlig gestaltning, tillsyn samt utveckla och sprida kunskap.

Samverkan med andra myndigheter

I enlighet med särskilda uppdrag i myndighetens årliga regleringsbrev samverkar Statens konstråd med samverkansmyndigheterna för politikområdet gestaltad livsmiljö, dvs. Riksantikvarieämbetet, Boverket och ArkDes. Samverkan är organiserad i dels en styrgrupp, dels en arbetsgrupp och dels ytterligare ett antal myndighetsgemensamma nätverk.

Vidare ingår Statens konstråd enligt regleringsbrevet i det samverkansråd vid Statens kulturråd som samordnar de nationella kulturpolitiska intressena inom ramen för kultur-samverkansmodellen. Statens konstråds roll är främst att samverka inom två områden: offentlig konst och gestaltad livsmiljö samt konstaktörers förutsättningar och villkor.

Myndigheten samverkar även med ett tiotal övriga myndigheter och andra intressenter som ingår i Rådet för hållbara städer.

Statens konstråd har i uppdrag att samverka med de statliga fastighetsförvaltande myndigheterna och de statliga fastighetsbolagen (Akademiska Hus, Fortifikationsverket, Jernhusen, Statens fastighetsverk, Specialfastigheter, Swedavia och Trafikverket). Samverkan med de statliga fastighetsägarna och bolagen görs både för att utveckla enprocentsregeln när staten bygger och för att implementera politikområdet gestaltad livsmiljö i planering och byggande av samhällets gemensamma miljöer.

Utöver dessa av regeringen beslutade särskilda uppdrag samverkar myndigheten i enlighet med myndighetsinstruktionen med bland annat lärosäten gällande forskning om gestaltad livsmiljö och om offentlig konst. Myndigheten samarbetar även med privata aktörer, kommuner, regioner och civilsamhälle.

Fakta om Statens konstråd

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm med kontor, program- och utställningslokaler på Skeppsholmen och konstmagasin i Tumba. 2023 hade myndigheten en personalstyrka motsvarande 21 årsarbetskrafter. Myndigheten använder sig även av upphandlade curatorer och konstkonsulter (11 för 2024–2028) för dels beställningar och produktion av permanenta och tillfälliga konstnärliga gestaltningar för platser över hela landet, dels produktion av nya konstkollektioner på statliga myndigheter. Det är en enrådighetsmyndighet. Verksamheten är i allt väsentligt anslagsfinansierad. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till knappt 52 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personal- respektive lokalkostnader 37 respektive 11 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma är till knappt 2,4 miljoner kronor.

Tabell 39 Intäkter, kostnader m.m. för Statens konstråd åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	53 185	53 253	50 745
Avgifter och andra ersättningar	637	859	847
Bidrag	58	33	5
Finansiella intäkter	3	2	48
Summa	53 884	54 146	51 644
Verksamhetens kostnader			
Personal	18 560	17 934	18 900
Lokaler	4 157	4 250	5 890
Övriga driftskostnader	30 655	31 044	25 347
Finansiella kostnader	5	45	196
Avskrivningar/nedskrivningar	507	874	1310
Summa	53 884	54 146	51 644
Personal			
Årsarbetskrafter	22	20	21
Driftskostnad per årsarbetskraft	2 426	2 661	2 387
Personalkostnad per årsarbetskraft*	844	897	900
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	189	213	280

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för Statens konstråd

Är Statens konstråds uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Det offentliga åtagandet inom kulturområdet, dit vilket konsten räknas, är omfattande och kan motiveras utifrån samtliga tre argumenten för offentliga ingrepp: marknadsmisslyckanden, rättvisa/jämlikhet och att kultur vitt definierat kan betraktas som en merit good. När det gäller Statens konstråd uppgift och verksamhet kan dessa ses vara motiverade främst men inte uteslutande utifrån de två förstnämnda. Genom att beställa och förvärva samtidskonst till statens byggnader och andra lokaler för statlig verksamhet med mera görs konst tillgänglig för alla medborgare. Det hade sannolikt inte skett i samma utsträckning om uppdraget att beställa och förvärva samtidskonst skulle kommersiell grund. Således bedöms myndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverat offentligt åtagande, och ett statligt sådant bland annat eftersom uppdraget primärt rör statliga byggnader. Motiven bakom myndighetens bildande bedöms fortfarande som giltiga. Vikten av konst är inte mindre i dag än för snart 100 år sedan.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet?

Det finns inga uppgifter i Statens konstråds instruktion som är direkt näraliggande eller överlappande med andra myndigheter. Det finns en emellertid en viss överlappning med Konstnärsnämndens verksamhet IASPIS gällande artists in residence-program i form av att båda myndigheterna erbjuder arbetsmöjligheter för konstnärer. Det finns även en viss överlappning vad gäller verksamheten tillsyn över byggnadsanknuten konst med Riksantikvarieämbetets verksamhet inom kulturmiljöområdet och det moderna samhällets byggda kulturmiljöer.

Samlad bedömning

Statens konstråds uppgifter och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande. Det finns i delar verksamhet som är överlappande med andra myndigheters. Utredningen vill även uppmärksamma att Kulturdepartementet har initierat en utredning för att se över ArkDes, Statens konstråd och Moderna Museet (Ku2024/00723).

1.25.6 Statens försvarshistoriska museer

Myndigheten Statens försvarshistoriska museer (SFHM) bildades år 1976, då Armémuseum och Marinmuseum fördes samman. Armémuseum hade år 1932 brutits ur Armétygförvaltningen och blivit egen myndighet medan Marinmuseum fram till år 1976 lydde under Marinförvaltningen. Påföljande år tillfördes det nyorganiserade Flygvapenmuseum och från år 1992 Försvarets traditionsnämnd. Statens försvarshistoriska museer fördes år 1996 över från Försvarsdepartementet till Kulturdepartementet och 1997 lades Marinmuseum samman med Statens sjöhistoriska museer, sedermera Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM).

Bevarandet av föremål och traditioner har alltid spelat en viktig roll i den militära verksamheten. Regementsmuseer, traditionsrum och uppbyggnaden av s.k. rikssamlingar inom de tre försvarsgrenarna har handlat om att bevara historien och synliggöra ett levande kulturarv inom armé, marin och flyg. Till detta kommer den teknik- och samhällsutveckling som både påverkat och påverkats av militär verksamhet.

Det är svårt att hitta underlag för att kunna redogöra för de grundläggande motiven till varför myndigheten bildades. Mot bakgrund av att samtliga ursprungliga försvarsgrenar var representerade (och inte minst det namn som gavs myndigheten) finns det dock skäl att anta att ett centralt motiv var att bilda en myndighet som kunde arbeta med ett samlat perspektiv på försvarets historiska utveckling, samt hur de olika delarna påverkat samhället både var för sig och tillsammans.

Uppgift och verksamhet

SFHM har till uppgift att främja kunskapen om det svenska försvaret genom tiderna och om försvarets roll i samhällsutvecklingen. I myndigheten ingår Armémuseum i Stockholm, Flygvapenmuseum i Linköping samt Försvarets traditionsnämnd. SFHM prövar även frågor om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter.

Myndighetens verksamhet är indelad i följande områden:

- Samlingsförvaltning: dvs bevara och tillgängliggöra,
- Publik verksamhet: dvs värdskap och besöksservice, upplevelse-baserat lärande, kunskapsservice och FoU (inkl. Försvarets traditionsnämnd),
- Ledning och verksamhetsstöd: Statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter, internt stöd och ledning och utveckling.

Samverkan med andra myndigheter

Statens försvarshistoriska museer ska i lämplig omfattning samråda med Statens maritima och transporthistoriska museer i fråga om sjöförsvaret. Enligt instruktionen ingår tre ledamöter från Försvarsmakten, en ledamot från Statens maritima och transporthistoriska museer samt statsheraldikern vid Riksarkivet i Försvarets traditionsnämnd.

Inom ramen för sitt uppdrag samverkar SFHM med en mängd olika aktörer i Sverige och utomlands, såväl med andra statliga myndigheter som det civila samhällets organisationer.

Fakta om SFHM

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm, men har verksamhet även i Linköping där Flygvapenmuseum ligger, och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 77 årsarbetskrafter. Myndigheten är en enrådighetsmyndighet. Verksamheten finansieras i huvudsak med anslag (80 procent) och avgifter (18 procent). De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till knappt 151 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personalkostnader och lokalkostnader

40 respektive 35 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft var samma år 1,9 miljoner kronor.

Tabell 40 Intäkter, kostnader m.m. för SFHM åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	113 047	121 350	120 134
Avgifter och andra ersättningar	11 787	13 842	26 961
Bidrag	753	2 302	3 271
Finansiella intäkter	1	198	445
Summa	125 588	137 692	150 881
Verksamhetens kostnader			
Personal	52 227	55 306	60 658
Lokaler	43 085	47 483	52 462
Övriga driftskostnader	25 814	31 029	32 396
Finansiella kostnader	3	59	602
Avskrivningar/nedskrivningar	2 820	3 007	4 644
Summa	123 999	137 692	150 881
Personal			
Årsarbetskrafter	71	77	77
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 707	1 740	1 901
Personalkostnad per årsarbetskraft*	736	718	788
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	607	617	681

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för SFHM

Är SFHM:s uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Det offentliga åtagandet inom kulturområdet, där statens museer huserar, är omfattande och kan motiveras utifrån perspektivet marknadsmisslyckanden, rättvisa/jämlikhets samt merit goods. Statens försvarshistoriska museer, som också kan sägas vara en del av försvaret i den meningen att det gör oss medvetna om landets försvar ut ett historiskt perspektiv, kan motiveras på samma sätt. Således bedöms myndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Mot bakgrund av att det varit svårt att med full säkerhet kunna identifiera alla motiv till myndighetens

bildande är det svårare än för många andra av de mindre myndigheterna att uttala sig om huruvida de ursprungliga motiven är fortsatt giltiga eller om de har förändrats på något väsentligt sätt.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet?

Utredningen bedömer, med utgångspunkt i myndighetens instruktion, att det formellt inte finns näraliggande eller överlappande uppgifter i relation till andra myndigheter. SFHM är ensam ansvarig myndighet för uppgiften att främja kunskapen om det svenska försvaret genom tiderna och om försvarets roll i samhällsutvecklingen. Vad gäller lantförsvaret och statens trofésamling samt flygstridskrafterna ska dessa uppgifter enligt SFHM:s instruktion fullgöras av Armémuseum respektive Flygvapenmuseum. Vad gäller sjöförsvaret ingår Marinmuseum sedan 1997 i Sveriges maritima och transporthistoriska museer. De båda museerna ska i år fråga om sjöförsvaret samråda med varandra enligt sina myndighetsinstruktioner. SFHM och SMTM har avseende försvarets tre olika verksamhetsgrenar – armén, flyget och marinen – uppgifter och verksamhet som är likartad vad avser bevarandet av föremål och traditioner inom försvarsområdet.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms SFHM:s uppgifter och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Med anledning av att det finns näraliggande verksamhet i andra myndigheter finner utredningen det motiverat att fortsatt analysera SFHM.

1.25.7 Statens musikverk

Statens musikverk har under årens lopp genomgått flera sammanslagningar av verksamheter inom musik, teater och dans. Myndigheten fick sin nuvarande form 2011 genom en ombildning av kulturarvsmyndigheten Statens musiksamlingar.

Statens musiksamlingar bildades 1981 genom sammanslagning och förstatligande av Musikmuseet och Musikaliska akademiens bibliotek – två verksamheter som tidigare haft Kungl. Musikaliska Akademien som huvudman. 1999 tillfördes Svenskt visarkiv som tidigare ingick i Institutet för språk och folkminnen (Isof). Skälen till detta var att Visarkivet, med sin inriktning på musik, passade dåligt i Isof:s organisation och att man i stället ville samla statliga verksamheter med kulturarvsuppdrag på musikområdet i en myndighet.

Efter utredningen *Klenoder i tiden* 2009 överfördes stiftelsen Sveriges teatermuseum, Marionettmuseet samt något senare Arkivet för folklig dans till Statens musiksamlingar. Syftet med denna sammanslagning var att skapa bättre förutsättningar att bevara och tillgängliggöra teaterns och dansens kulturarv i en gemensam kulturarvsmyndighet. Resultatet blev en myndighet som härbärgerade alla tre konstarterna under en gemensam administrativ kapp.

Ytterligare verksamheter tillfördes efter Rikskonserterns nedläggning 2010. Samtidigt ändrades myndighetens namn till Statens musikverk. De nya verksamheterna var Caprice Records och Elektronmusikstudion EMS. Dessutom tillskapades en avdelning för bidragsgivning till det fria musiklivet. Bidragsgivningen flyttades 2022 över till Kulturrådet. Det övergripande motivet för sammanslagningarna har varit att föra samman verksamheter med liknande inriktning i en organisation med gemensam administration. De olika verksamheterna i Statens musikverk har alla sin egen historia och har bildats med olika syften, förutsättningar och målgrupper; från biblioteksverksamheten från 1771 till Caprice Records i början av 1970-talet.

Uppgifter och verksamhet

Statens musikverk räknas till de centrala museerna, men museiverksamheten är endast en av fem verksamheter. I Statens musikverk ingår även biblioteks- och arkivverksamhet, forskning, dokumentation, fonogramutgivning samt upplåtande av ljudstudior för elektronmusik. Musikverket är en expertmyndighet med en mångfald av verksamheter, samlingar och kompetenser inom musik, teater och dans. I myndigheten ingår Musik- och teaterbiblioteket, Svenskt

visarkiv, Caprice Music, Scenkonstmuseet och Elektronmusikstudion EMS.

Statens musikverk ska dokumentera, bevara, främja, bygga upp kunskap om och tillgängliggöra teaterns, dansens och musikens kulturarv.⁷² Dessutom har myndigheten uppdraget att främja kulturlivet, det vill säga stödja, underlätta och möjliggöra för kulturarbetare i deras verksamheter.

I regleringsbrevet för 2024 finns två uppdrag som specifikt rör verksamheterna:

- Statens musikverk ska bistå Institutet för språk och folkminnen i arbetet som expert i Unescos kommitté för det immateriella kulturarvet.
- Statens musikverk ska arbeta med digitalisering och tillgängliggörande av kulturarvet.

Samverkan med andra myndigheter

Myndigheten har uppdraget att stödja Isof i arbetet med nominering och utvärdering till UNESCO:s lista över immateriella kulturarv. Statens musikverk ansvarar för området musik, teater och dans.

Enligt myndighetens instruktion ska Statens musikverk samverka med universitet och högskolor i forskningsfrågor. Detta sker genom samarbeten i forskningsprojekt, seminarieverksamhet och publikationer. Myndighetens forskarutbildade personal handleder doktorander främst inom det musiketnologiska forskningsfältet.

Statens musikverk avdelning Musik- och teaterbiblioteket samarbetar med Kungliga biblioteket. Musik- och teaterbiblioteket ansvarar för registrering av musiklitteratur i den nationella biblioteksdatan Libris. Svenskt visarkiv samarbetar med Isof och stöttar dem med expertkompetens i folkmusikfrågor. Inom museiverksamheten finns ett nära samarbete med övriga centralmuseer genom CMS (Centralmuseernas samarbetsråd). Statens musikverk deltar i ett stort antal internationella nätverk för musik, teater och dans. Bland annat är man drivande i de nordiska nätverken för forskning och arkiv inom sina verksamhetsområden.

---

⁷² Förordning (2010:1922) med instruktion för Statens musikverk.

Fakta om Statens musikverk

Myndigheten är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 64 årsarbetskrafter. Myndigheten är en enrådighetsmyndighet. Verksamheten är i huvudsak finansierad med anslag (90 procent) men också med avgifter och bidrag. De totala verksamhetskostnaderna uppgick 2023 till drygt 109 miljoner kronor varav personalkostnader respektive lokalkostnader utgjorde 49 respektive 28 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick samma år till drygt 1,6 miljoner kronor.

Tabell 41   **Intäkter, kostnader m.m. för Statens musikverk**
åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	98 345	100 066	100 289
Avgifter och andra ersättningar	2 712	4 625	4 269
Bidrag	4 488	3 931	4 621
Finansiella intäkter	0	86	143
Summa	105 545	108 708	109 321
Verksamhetens kostnader			
Personal	53 925	53 322	53 456
Lokaler	29 852	29 160	31 042
Övriga driftskostnader	16 815	20 507	18 810
Finansiella kostnader	2	212	820
Avskrivningar/nedskrivningar	4 958	5 429	5 194
Summa	105 545	108 708	109 321
Personal			
Årsarbetskrafter	68	66	64
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 479	1 560	1 614
Personalkostnad per årsarbetskraft*	793	808	835
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	439	442	485

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för Statens musikverk

Är Statens musikverks uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Det offentliga åtagandet inom kulturområdet, där statens museer huserar, är omfattande och kan motiveras utifrån perspektivet marknadsmisslyckanden, rättvisa/jämlikhets samt merit goods. Statens musikverk är ett av de statliga museerna. Mot denna bakgrund bedöms myndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverat statligt åtagande. Vidare bedöms de motiv som förelåg vid bildandet alltså vara relevanta.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet?

Det finns vissa näraliggande verksamheter inom kulturarvssektorn vad gäller systemfrågor och databaser till exempel där det finns vinster att göra genom högre grad av samordning. Innehållsligt är Statens musikverks verksamheter däremot tämligen väl definierade och specifika för myndigheten genom inriktningen på musikens, teaterns och dansens kulturarv. I någon mån finns folkmusiksamlingar hos andra myndigheter som exempelvis Isof vilket kan ses som en överlappning.

Samlad bedömning

Statens musikverks uppgift och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande. Även om det finns vissa begränsade överlappade verksamheter med annan myndighet, så finner utredningen det inte motiverat att analysera myndigheten vidare.

1.25.8 Myndigheten för tillgängliga medier

Talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB) bildades år 1980 med uppgiften att i samverkan med andra bibliotek ge personer med funktionsnedsättning tillgång till litteratur i format som de kan ta del av. Bakgrunden var att utredningen *Kultur åt alla* (SOU 1976:20)

hade föreslagit att staten skulle överta De blindas förenings (DBF:s) punktskrifts- och talboksbibliotek. Problemet var att DBF:s bibliotek bara erbjöd en bråkdel av den svenska bokutgivningen och att den större delen av beståndet bestod av offentliga tryck som var av litet intresse för målgruppen. Utredningens utgångspunkt var att synskadade ska ha samma tillgång till böcker som seende genomsläslare. För att öka utbudet behövdes därför ett statligt specialbibliotek som även skulle ta ansvar för tillgången av barn- och ungdomslitteratur på punktskrift och då med särskilt fokus på eleverna i den statliga specialskolan Tomtebodaskolan för synskadade barn. TPB genomgick en stark digitaliseringsresa under 1990-talet. År 2013 bytte myndigheten namn till Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) och två år senare blev Centrum för lättläst (som bland annat ansvarar för utgivningen av lättlästa böcker) en del av MTM. Samtidigt fick MTM i uppdrag att vara ett nationellt kunskapscentrum för tillgängliga medier.

År 2020 fick MTM i uppdrag att främja universell utformning av nyheter, litteratur och samhällsinformation i samhället. År 2025 blir MTM tillsynsmyndighet för e-böcker och ändamålsenlig programvara enligt lagen om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet (2023:254).

Uppgift och verksamhet

Myndigheten för tillgängliga medier, som lyder under Kulturdepartementet, ska enligt instruktionen arbeta för att alla ska ha tillgång till litteratur, nyheter och samhällsinformation utifrån vars och ens förutsättningar oavsett läsförmåga eller funktionsnedsättning.⁷³ Mer precist har myndigheten till uppgift att:

- vara ett nationellt kunskapscentrum för tillgängliga medier,
- främja tillgänglighet till och universell utformning av litteratur, nyheter och samhällsinformation,
- i samverkan med bibliotek, skolor och andra aktörer i landet arbeta för att personer med funktionsnedsättning ska få tillgång till sådana exemplar av litterära verk som de behöver för att kunna ta del av verken samt tillgängliggöra lättläst litteratur,

---

⁷³ Förordning (2010:769) med instruktion för Myndigheten för tillgängliga medier.

- ge ut och distribuera lättläst litteratur i den utsträckning behoven inte tillgodoses på den kommersiella marknaden, och
- förbättra tillgången till innehållet i dagstidningar för personer med en funktionsnedsättning som gör att de inte kan ta del av en vanlig dagstidning samt tillgängliggöra lättläst nyhetsinformation.

Utöver det ska myndigheten, bland annat, ta fram riktlinjer och vägledningar inom sitt verksamhetsområde i den utsträckning som inte någon annan myndighet har detta till uppgift samt framställa, köpa in och överföra talböcker och punktskriftsböcker samt tillhandahålla dessa för försäljning. MTM ska göra kulturtidskrifter tillgängliga för personer med funktionsnedsättning, främja tecken-språkig litteratur, och stödja utgivning och distribution av den oberoende lättlästa nyhetstidningen 8 SIDOR.

Myndigheten ska även främja och följa nationell och internationell standardisering samt teknikutveckling och forskning inom sitt verksamhetsområde.

MTM har i uppgift att främja tillgång till punktskrift och taktilt illustrerade böcker för barn och ha en central utskrivningstjänst av punktskrift. Myndigheten ska förse högskolestuderande personer som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning med kurslitteratur som de behöver för att kunna ta del av litteraturen.

Myndigheten ska också inom sitt verksamhetsområde lämna information och råd till bibliotek, organisationer och andra förmedlare av tillgängliga medier.

Samverkan med andra myndigheter

MTM har inte några specifikt utpekade samverkansmyndigheter enligt instruktionen. Det finns emellertid flera myndigheter som är nödvändiga samverkansparter för att genomföra uppdragen i enlighet med instruktionen.

Genom ett regeringsbeslut har MTM i uppdrag att bidra till uppföljningen av funktionshinderpolitiken där Myndigheten för delaktighet (MFD) och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) är två samverkansparter. I främjandet av bok-

branschen och etablerandet av kommande tillsynsorganisation samarbetar MTM med bland annat Post- och telestyrelsen (PTS).

MTM har, som producent av tillgänglig litteratur en aktiv part i landets bibliotek, som ansvarar för förmedlingen. På statlig nivå är dialogen med Kungliga biblioteket (KB), Statens kulturråd (Kulturrådet), Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) och Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) viktiga parter. Samarbetet med MYH och SPSM rör produktion. Samarbetet med KB och Kulturrådet handlar kunskapsutveckling och aktiviteter kring läsfrämjande. Det finns också ett omfattande samarbete kring format och metadata med KB. Då biblioteksmyndigheterna (KB, MTM och Kulturrådet) också kommunicerar till biblioteken är gemensam planering och verksamhet en del av myndighetens löpande arbete. MTM har en beslutad överenskommelse om samverkansavtal med KB.

MTM har ett produktions- och utvecklingssamarbete med SPSM, då de tillsammans är de enda aktörerna inom punktskriftsområdet.

I arbetet med tillgänglig samhällsinformation är framför allt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), men också PTS, samarbetsparter för myndigheten. Som förmedlare och främjare av tillgängliga nyheter är Mediemyndigheten en samarbetsmyndighet.

Som Kunskapscentrum för tillgänglig läsning är landets lärosäten, Institutet för språk och folkminnen (Isof), SPSM, KB, Kulturrådet med flera samverkansparter. Här sker samverkan behovsstyrt utifrån vilka kunskapsprojekt som drivs.

Vid myndigheten finns tre råd (Brukarrådet, Vetenskapliga rådet och Insynsrådet) och två nämnder (Punktskriftsnämnden och Taltidningsnämnden). Ledamöterna i dessa råd och nämnder utgör viktiga samverkansparter med läsare, förmedlare, akademi, offentlig sektor och civilsamhället.

Fakta om MTM

MTM är sedan år 2020 lokaliserad till Malmö. Det är en enrådighetsmyndighet som år 2023 hade en personalstyrka motsvarande 79 årsarbetskrafter. Verksamheten är i huvudsak finansierad med anslag. De totala verksamhetskostnaderna uppgick samma år till knappt 203 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personalkostnader och kostnader för lokaler 35 respektive drygt 3 procent. Övriga

kostnader är huvudsakligen hänförliga till tillgängliggörandet av medier med mera för myndighetens målgrupper.

Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick år 2023 till knappt 2,5 miljoner kronor.

Tabell 42 Intäkter, kostnader m.m. för MTM åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	184 915	189 313	192 860
Avgifter och andra ersättningar	8 091	7 670	8 084
Bidrag	1 204	1 568	1 393
Finansiella intäkter	0	151	637
Summa	194 209	198 702	202 974
Verksamhetens kostnader			
Personal	63 532	68 950	71 310
Lokaler	5 647	6 105	7 066
Övriga driftskostnader	119 892	117 601	117 715
Finansiella kostnader	12	207	694
Avskrivningar/nedskrivningar	5 022	5 839	6 292
Summa	194 209	198 702	202 974
Personal			
Årsarbetskrafter	74	78	79
Driftskostnad per årsarbetskraft	2 555	2 470	2 482
Personalkostnad per årsarbetskraft*	859	884	903
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	76	78	89

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för MTM

Är MTM:s uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

MTM:s uppgifter och verksamhet kan sägas ligga under de breda paraplyerna kultur respektive mänskliga rättigheter, som båda är motiverade offentligt åtaganden utifrån de tre bedömningsperspektiv som utredningen använder för att analysera det offentliga åtagandet. MTM:s uppgift och verksamhet att möjliggöra för personer med syn- eller läsnedsättning att ta del av nyheter, litteratur, tidskrifter med mera på samma villkor som andra kan i likhet med Myndigheten för delaktighets uppgift och verksamhet motiveras

utifrån perspektivet marknadsmisslyckanden – det är till exempel osannolikt att de tjänster som MTM producerar och tillhandahåller skulle produceras av det privata marknadssystemet. Det kan även motiveras utifrån rättviseperspektivet – alla ska ha möjlighet att kunna läsa – samt att det kan betraktas om en merit good att alla medborgare oavsett förutsättningar ska ha möjlighet att läsa.

Motiven till myndighetens existens bedöms fortfarande giltiga och har stärkts med tiden. Läsning och text är en alltmer central del av det digitala informationsområdet. Det ställer högre krav på individens förmåga att ta till sig information för att kunna delta i samhället.

Finns det andra myndigheter med närallgande eller överlappande uppgifter och verksamhet?

MTM:s breda uppdrag kring tillgänglighet och läsning och funktion som kunskapscentrum för tillgänglig läsning gällande nyheter, samhällsinformation och litteratur gör att det finns områden som överlappar med andra myndigheter.

MTM främjar tillgänglig läsning i hela samhället och har samverkan med både KB och Kulturrådet. Både KB och Kulturrådet arbetar i viss utsträckning med samma målgrupp som MTM också arbetar med.

Mediepolitiskt har MTM och Mediemyndigheten överlappande ansvar vad gäller att främja tillgängliga nyheter.

Både MTM och Myndigheten för digital förvaltning (Digg) främjar digital tillgänglighet inom offentlig sektor. I standardiseringsfrågor rörande digital tillgänglighet finns överlapp.

MFD och MTM har till del överlappande uppdrag att främja tillgänglig samhällsinformation. MFD har ett övergripande ansvar för funktionshinderspolitiken och många av MTM:s uppdrag tangerar varandra. Tillsammans med MUCF har MTM uppföljningsansvar för demokratisk delaktighet.

MTM producerar kurslitteratur för studenter vid högre utbildning. SPSM producerar läromedel för grundskolan. MTM:s uppdrag kring produktion av teckenspråk och punktskrift överlappar med SPSM. Främjandet av det samma tangerar Institutet för språk och folkminnets (Isuf) uppdrag.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms MTM:s uppgift och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande. Det finns flera andra myndigheter som i delar har näraliggande och i vissa fall överlappande uppgifter och verksamhet dock utifrån olika ingångsvärden och grunduppdrag. Mot denna bakgrund finner utredningen det motiverat att fortsätta analysera MTM.

1.26 Barnrättsområdet

Övergripande om barnrättsområdet

År 1989 antog FN:s generalförsamling konventionen om barnets rättigheter, barnkonventionen, som innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn som är ett rättsligt bindande internationellt avtal för de länder som anslutit sig. Konventionen har 54 artiklar som uttrycker vilka rättigheter som barn, dvs. alla under 18 år, har. I dagsläget har alla världens länder utom USA antagit konventionen. I Sverige blev barnkonventionen lag år 2020.

Regeringens mål för barnrättspolitiken är att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande. Detta mål grundar sig bland annat på de åtaganden som Sverige gjort genom att ratificera barnkonventionen och syftar till att främja och skydda barnets rättigheter och intressen i samhället. Målet innebär att alla barn, oavsett bland annat ålder, kön och funktionsnedsättning, ska få sina rättigheter tillgodosedda och omfattar alla verksamheter där barn är berörda, till exempel utbildningspolitiken, migrationspolitiken, kulturpolitiken och socialtjänstpolitiken.

Inom regeringen är det Socialdepartementet som ansvarar för barnrättspolitiken men området omfattar flera andra departement. Under Socialdepartementet lyder, utöver Barnombudsmannen och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Allmänna arvsfonden som har ett barnrättsrelaterade uppdrag. Arvsfonden stödjer ideella föreningar och andra icke-vinstdrivande organisationer, som vill pröva nya idéer för att utveckla verksamheter för barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning på deras egna villkor.

Det offentliga åtagandet inom barnrättsområdet motiveras på flera olika sätt

Ansvar för barns välmående, säkerhet, utveckling med mera ligger i första hand på föräldrarna, vilket också framgår av barnkonventionen. Samtidigt kan utredningen konstatera att det offentliga åtagandet inom barn- och barnrättsområdet sedan länge är omfattande, i Sverige och i många andra länder. Obligatorisk och kostnadsfri skolgång för alla barn, kostnadsfri hälso- och sjukvård, inklusive tandvård är några exempel. Hur kan detta åtagande förstås utifrån utredningens analysram? Dels kan det förklaras med utgångspunkt från motivet marknadsmisslyckande och då främst kriteriet information och kunskapsuppbyggnad. Det offentliga tillhandahåller en mängd information gällande barns rättigheter, vad barn behöver för att må väl och utvecklas på ett bra sätt, t.ex. vad gäller kost, lek, inlärning, rörelse m.m., information som i så stor utsträckning som möjligt ska baseras på vetenskaplig grund. Dels kan det förklaras med utgångspunkt från motivet om att åstadkomma rättvisa och likvärdiga möjligheter för barn att lyckas i livande. Skillnaderna i förutsättningar och levnadsvillkor för olika barn skulle sannolikt vara större i ett samhälle där föräldrar själva och marknadssystemet i större utsträckning skulle bestämma. Sist men inte minst kan det förklaras utifrån motivet merit goods och merit bads.

1.26.1 Barnombudsmannen

Barnombudsmannen (BO) bildades år 1993 efter att Sverige, som ett av de första länderna i världen, ratificerat barnkonventionen. Arbetet för barns rättigheter har en lång tradition i Sverige som till exempel var första land i världen att förbjuda våld mot barn. Vid inrättandet av Barnombudsmannen konstaterades det att barn- domen i sig innebär utsatthet och beroende samt att barns behov ofta får stå tillbaka för vuxnas intressen. Behovet av ett tydligare barnperspektiv betonades, liksom att barnets ställning i samhället behöver stärkas. Det framhölls att en nationell ombudsman för barn och unga, med uppgiften att utifrån ett barnperspektiv bevaka barns och ungas intressen, skulle fylla en viktig funktion i samhället och att en sådan bevakning också ligger i linje med barnkonven-

tionen (prop. 1992/93:173). Det lyftes också att det bör finnas en återhållsamhet med att inrätta ombudsmän men att barn är den grupp i samhället som genom sin utsatthet och sårbarhet i första hand borde få en egen ombudsman. Det konstaterades vidare att starka principiella skäl talar för att ombudsmannen, myndigheter och frivilligorganisationer ska ha olika funktioner i arbetet med barn- och ungdomsfrågor.

Ungefär tio år efter att Barnombudsmannen inrättades uttalade regeringen att Barnombudsmannens insatser är av grundläggande betydelse, såväl i rollen som företrädare för barn och unga, som i rollen att driva på arbetet med att genomföra barnkonventionen. Det uttrycktes att Barnombudsmannens arbete varit framgångsrikt både när det gäller att stärka barns och ungas rättigheter och att driva på arbetet med att genomföra barnkonventionen i hela samhället. Regeringen bedömde emellertid att det fanns behov av att tydliggöra Barnombudsmannens självständighet och att stärka Barnombudsmannen i ombudsmannarollen. Lagen om Barnombudsman ändrades därför och Barnombudsmannen fick ytterligare befogenheter. Självständigheten ansågs viktig för att en ombudsman skulle kunna arbeta effektivt. Barnombudsmannens roll som företrädare för barns och ungas rättigheter och intressen (ombudsmannarollen) och självständighet från regeringen slogs fast i lag. Därutöver gavs ombudsmannen vissa rättsliga befogenheter gentemot andra myndigheter, kommuner och regioner (prop. 2001/02:96).

FN:s konvention om barnets rättigheter är grunden för Barnombudsmannens uppdrag. Barnombudsmannens verksamheter baseras vidare på de s.k. Parisprinciperna, som antagits av FN:s generalförsamling genom resolution 48/134. Där fastslås vilka principer som ska styra arbetet för nationella institutioner för mänskliga rättigheter. Av dessa följer att Barnombudsmannens mandat ska fastställas i lag (helst grundlag), mandatet ska vara så brett som möjligt, och Barnombudsmannen ska ha rätt att ta egna initiativ och att uttala sig i alla frågor som ryms inom ramen för dess befogenheter.

Uppgift och verksamhet

Barnombudsmannens, sorterar under Socialdepartementet, verksamhet regleras i lagen (1993:335) om Barnombudsman samt i myndighetens instruktion.⁷⁴ Myndighetens uppgifter, sammansättning och befogenheter är fastställda i lag av riksdagen.

Myndigheten har rättsliga befogenheter att begära information från och kalla in kommuner, regioner och förvaltningsmyndigheter till överläggning. Barnombudsmannen hävdar, med stöd i barnkonventionen, barns och ungas eget perspektiv och kräver respekt för deras grundläggande mänskliga rättigheter. En förutsättning för att kunna göra detta är att ha direkta kontakter med barn och unga. Barns delaktighet är således en central utgångspunkt verksamheten och delaktigheten genomförs exempelvis genom referensgrupper, intervjuer, gruppsamtal och genom att låta barn själva möta beslutsfattare. Barnombudsmannen har särskilt fokus på barn i utsatta situationer.

Barnombudsmannen har i uppdrag att bevaka efterlevnaden och driva på genomförandet av barnkonventionen.

Barnombudsmannen granskar angelägna frågor för barn inom ramen för myndighetens årliga rapport till regeringen och särskilda regeringsuppdrag.

En central del i uppdraget att bevaka och driva på genomförandet av barnkonventionen är att opinionsbilda för barns rättigheter och företräda barns och ungas intressen i den allmänna debatten. Barnombudsmannen bevakar att lagar och andra författningar samt deras tillämpning stämmer överens med barnkonventionen och hur barnkonventionen tillämpas av svenska domstolar och Riksdagens ombudsmän.

Myndighetens verksamhet är indelad i fyra verksamhetsområden; bevaka efterlevnaden av barnkonventionen, driva på genomförandet av barnkonventionen, ledning och styrning av verksamheten samt stödverksamhet.

I arbetet att bevaka efterlevnaden av barnkonventionen ingår bland annat att följa upp och utvärdera tillämpningen av barnkonventionen i berörda verksamheter hos myndigheter, kommuner och regioner, samla kunskap och sammanställa statistik om barns

---

⁷⁴ Barnombudsmannen har ett starkt oberoende till regeringen enligt Paris principerna och lagen (1993:335) om barnombudsman och lyder inte under regeringen på samma sätt som normala förvaltningsmyndigheter.

och ungas levnadsvillkor samt att ta fram underlag för förslag till de författningsändringar som behövs för att barns och ungas rättigheter och intressen ska tillgodoses.

Barnombudsmannen driver på genomförandet av barnkonventionen bland annat genom att informera, bilda opinion och ta initiativ till lämpliga åtgärder i övrigt, företräda barns och ungas rättigheter och intressen i den allmänna debatten samt lämnar en rapport till regeringen om de frågor om barn och unga som ombudsmannen anser att regeringen behöver ha kännedom om.

Samverkan med andra myndigheter och civilsamhälle

Myndigheten samarbetar med ett stort antal myndigheter och organisationer inom ramen för uppdraget.

Barnombudsmannens uppdrag kräver att myndigheten har bred kunskap om barn- och ungdomsfrågor där civilsamhällets organisationer är en källa till information om barn och ungas levnadsvillkor. Barnombudsmannen har därför ett nära samarbete med barnrättsorganisationer och barn- och ungdomsorganisationer.

Barnombudsmannen har även ett nära samarbete med andra myndigheter. Både för att bevaka efterlevnaden av barnkonventionen och driva på genomförandet. Till exempel har Barnombudsmannen inom ramen för kunskapslyftet för barnets rättigheter sedan år 2017 samarbetat med 26 myndigheter för att förbättra möjligheterna att tillämpa barnkonventionen i verksamheterna.

Under år 2024 har Barnombudsmannen samverkan inom olika regeringsuppdrag med Diskrimineringsombudsmannen, Inspektionen för vård och omsorg, Statens institutionsstyrelse, Sveriges kommuner och regioner (SKR), Uppsala universitet, länsstyrelserna, Polisen och Kriminalvården.

Barnombudsmannen samverkar med myndigheter även på andra sätt till exempel som expert i utredningar och inom ramen för andra myndigheters regeringsuppdrag. Ett centralt nätverk är Myndighetsnätverket för barn- och ungdomsfrågor som utgår från barnkonventionen och fokuserar på barnets rättigheter. Genom samverkan identifierar och samordnar de cirka 25 deltagande myndigheterna insatser som berör barn och unga. Myndigheternas generaldirektörer samlas i ett samordningsforum. Det finns också ämnesgrupper

för exempelvis barn och ungas rätt till utbildning, trygghet och delaktighet.

Fakta om BO

Myndigheten, som är en enrådgighetsmyndighet, är lokaliserad till Stockholm och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 21 årsarbetskrafter. Som framgår av tabell 43 är verksamheten huvudsakligen finansierad med anslag. Av de totala verksamhetskostnaderna, som samma år uppgick till drygt 39 miljoner kronor, utgjorde personalkostnader 61 procent, lokalkostnader 6 procent och övriga driftskostnader 31 procent. Driftskostnaden per årsarbetskraft uppgick till drygt 1,8 miljoner kronor. Myndigheten har från och med den 1 januari 2025 tecknat ett nytt hyreskontrakt avseende lokaler, som löper till och med den 31 december 2030.

Tabell 43 Intäkter, kostnader m.m. för BO åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	26 898	24 520	38 760
Avgifter och andra ersättningar	84	13	6
Bidrag	12 648	10 302	345
Finansiella intäkter	0	53	80
Summa	39 631	34 889	39 191
Verksamhetens kostnader			
Personal	27 084	22 622	23 742
Lokaler	2 167	2 237	2 408
Övriga driftskostnader	9 976	9 294	12 226
Finansiella kostnader	3	18	87
Avskrivningar/nedskrivningar	400	718	727
Summa	39 631	34 889	39 191
Personal			
Årsarbetskrafter	25	22	21
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 569	1 552	1 827
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1 083	1 028	1 131
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	87	102	115

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för BO

Är BO uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Det offentliga åtagandet inom barnrättsområdet kan förklaras i termer av att främja den samhällsekonomiska effektiviteten, åstadkomma likvärda livsbetingelser och möjligheter för barn samt genom olika ingrepp skydda barn från att skadas av andra och sig själva – det senare utifrån att barns konsekvenstänkande inte är lika väl utvecklat som hos vuxna. Barnombudsmannen har med utgångspunkt från barnkonventionen en nyckelroll i arbetet med att främja och säkerställa att Sverige lever upp till denna, som sedan ett par år tillbaka är lag. Mot denna bakgrund bedöms myndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverat offentligt och närmare bestämt statligt åtagande, ett åtagande som därtill följer av att Sverige anslutit sig till barnkonventionen. Utredningen kan också konstatera att de motiv som låg till grund för bildandet av myndigheten för drygt 30 år sedan fortfarande är högst giltiga. Även om samhällsutvecklingen sedan dess på många sätt varit positiv med stigande välbefinnande till följd av god ekonomisk tillväxt med mera finns det fortfarande många barn som lever i utsatthet, ekonomiskt och på andra sätt.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande verksamhet?

Det finns inte såvitt utredningen kan bedöma inte någon annan myndighet med näraliggande eller överlappande uppgifter med Barnombudsmannens. Det nyinrättade institutet för mänskliga rättigheter har en kompletterande och förstärkande roll i förhållande till Barnombudsmannen, i linje med vad regeringen uttryckte vid inrättandet av institutet. Det finns dock ingen annan myndighet som har uppdraget att företräda barnets rättigheter enligt barnkonventionen i Sverige. Alla myndigheter har en skyldighet att följa barnkonventionen men Barnombudsmannen ska bevaka dess efterlevnad. Det finns många myndigheter som har barn som målgrupp för delar av sitt arbete. De har dock inte den fristående ställning i enlighet med Parisprinciperna som Barnombudsmannen har och inte heller något opinionsbildande uppdrag.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms uppgift och verksamhet vara motiverade statliga åtaganden. Vidare finner utredningen att det finns andra myndigheter med uppgifter inom ramen för arbetet med mänskliga rättigheter som har näraliggande verksamhetsmässiga gränssytor med Barnombudsmannen. Utredningen finner det därför motiverat att analysera Barnombudsmannen vidare.

1.27 Föräldrarättsområdet

1.27.1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Frågor rörande internationell adoption handlades till en början (1960-talet) inom Socialstyrelsen. År 1972 inrättades en särskild nämnd vid Socialstyrelsen. I samband med en omorganisation bildades år 1981 myndigheten Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor, NIA. NIA blev år 2005 Myndigheten för internationella adoptioner, MIA.

I utredningen *Samordnat ansvar för vissa familjefrågor* (Ds 2014:17) föreslogs att MIA skulle få ett utökad uppdrag innefattande vissa familjefrågor och byta namn till Myndigheten för familjerätt och adoption. Syftet med förändringen var att genom förbättrad samordning av det statliga ansvaret för föräldrastöd och familjerättsliga frågor, där även internationella nationella adoptioner är en del, uppnå ökat medborgarfokus och helhetssyn på barnfamiljers situation, förutsättningar och behov, samt en tydligare utgångspunkt i barnets bästa. Myndigheten skulle också kunna bidra till bättre förutsättningar för ett jämställt föräldraskap. En renodling av ansvaret för vissa familjefrågor troddes också kunna minska överlappningen mellan olika myndigheters verksamhetsområden, öka effektiviteten och möjliggöra ökad fokus på ett viktigt område. Förslaget ansågs således ha fördelar både medborgarmässigt och när det gällde effektivare förvaltning. Rapporten föreslog att Myndigheten för familjerätt och adoption skulle få ansvaret för internationella och nationella adoptioner, familjerättsliga frågor om vårdnad, boende, umgänge samt fastställande av faderskap och föräldraskap, och 2016 bildades den nya myndigheten. Ansvaret för familjerätt och familjerådgiv-

ning flyttades därefter över från Socialstyrelsen och ansvaret för föräldraskapsstöd flyttades från Folkhälsomyndigheten.

Uppgift och verksamhet

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) är en statlig kunskapsmyndighet med ansvar för familjerätt, föräldraskapsstöd, familjerådgivning samt internationella adoptioner som lyder under Socialdepartementet.

Myndigheten har i uppgift att främja samordning av sådant stöd efter adoption som avses i socialtjänstlagen (2001:453) och samordna den föräldrautbildning som kommunen ska anvisa inför adoption. Myndigheten ska även bedriva och främja ett kunskapsbaserat arbete och ansvara för kunskapsförmedling av förebyggande insatser inom samarbetsamtal som inte sker på uppdrag av domstol, familjerådgivning, och stöd till föräldrar i föräldraskapet för att främja barnets utveckling och hälsa (föräldraskapsstöd).

När det gäller internationella adoptioner ska myndigheten särskilt övervaka att de svenska auktoriserade sammanslutningarnas arbete med internationell adoptionsförmedling sker i enlighet med lag och Haagkonventionen samt på ett i övrigt etiskt godtagbart sätt. MFoF ska även följa den internationella utvecklingen och samla information i frågor som rör adoption av utländska barn, och följa utvecklingen av kostnaderna för adoption av utländska barn.

Myndigheten ansvarar bland annat också i fråga om internationella adoptioner även för de uppgifter som åligger myndigheten enligt lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling och förordningen (2008:1239) om statsbidrag till auktoriserade adoptions-sammanslutningar och till riksorganisationer för adopterade.

Myndigheten är statistikansvarig myndighet inom familjerätt och familjerådgivning. Myndigheten ska i all sin verksamhet främja barnets rättigheter med utgångspunkt i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Myndigheten ska även främja jämställdhet och ett jämställt föräldraskap.

Myndighetens verksamhet är indelad i föräldraskapsstöd, familjerådgivning, familjerätt och internationell adoption. Föräldraskapsstöd är ett av myndighetens största och snabbast växande verksamhetsområden där samhällsutvecklingen under senare år har gjort

att ny kunskap och nya metoder är efterfrågad. Särskilt stort är behovet rörande familjer i utsatta områden och där det finns risk för rekrytering av barn och unga till gängkriminalitet. I myndighetens arbete med föräldraskapsstöd ingår bland annat att följa och analysera olika föräldragrupperns behov och att bidra med relevanta och aktuella kunskapsstöd.

Familjerådgivningen erbjuder stöd och hjälp vid problem i relationer i olika familjekonstellationer. Kommunerna är skyldiga att tillhandahålla familjerådgivning enligt socialtjänstlagen (2001:453) och MFoF driver sedan 2023, tillsammans med SKR, ett utvecklingsarbete för att stärka barnrättsperspektivet i familjerådgivningen. MFoF stärker och vägleder landets familjerådgivningar utifrån aktuell kunskap och gällande lagstiftning.

När det gäller familjerätt tar MFoF fram föreskrifter och allmänna råd som beskriver hur lagar och regler ska förstås och tillämpas. MFoF tar även fram kunskapsstöd till kommunerna gällande faderskap och föräldraskap, vårdnad, boende och umgänge inklusive informations- och samarbetsamtal.

MFoF är Sveriges centralmyndighet för internationella adoptioner enligt 1993 års Haagkonvention och ska som sådan säkerställa att varje internationell adoption sker med beaktande av barnets bästa och respekt för barnets grundläggande rättigheter. Bland annat så prövar MFoF svenska adoptionsorganisationers ansökningar om att få arbeta med internationell adoptionsförmedling i Sverige och i de länder varifrån adoption ska ske. I myndighetens uppdrag ingår också tillsyn av de auktoriserade organisationernas verksamhet samt att följa den internationella utvecklingen på området.

Samverkan med andra myndigheter

MFoF har en omfattande samverkan med kommuner och regioner, SKR och ett stort antal myndigheter, samverkan som i delar följer av instruktionen. Nedan följer några exempel.

MFoF ingår tillsammans med nio andra myndigheter i Rådet för styrning med kunskap som är ett samarbete kring den statliga kunskapsstyrningen av hälso- och sjukvård samt socialtjänst (förordning 2015:155).

MFoF samverkar med Jämställdhetsmyndigheten inom en rad frågor, bland annat inom frågor som rör jämställdhet och HBTQI, familjerådgivning samt våldsförebyggande föräldraskapsstöd till föräldrar i hederskontext. Inom det senare området samverkar MFoF även med Socialstyrelsen, Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck, MUCF, MFD, Vård- och omsorgsanalys och Skolverket.

Inom området brottsförebyggande föräldraskapsstöd samverkar MFoF med Brottsförebyggande rådet, Länsstyrelsen, Socialstyrelsen, Barnombudsmannen.

MFoF samverkar med Folkhälsomyndigheten inom flera områden, bland annat ANTDS-nätverket, frågor om jämställdhet och HBTQI och arbetet med att ta fram ett nationellt hälsoprogram för barn. I den senare frågan samverkar MFoF även med SBU, Socialstyrelsen, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Skolverket. MFoF samverkar även med Socialstyrelsen i dess uppdrag att motverka ryktesspridning och desinformation om socialtjänsten.

Inom området samrådsskyldighet adoption samverkar MFoF bland annat med Utlandsmyndigheter, Migrationsverket, Skatteverket och andra länders ambassader. Inom området ursprungssökning samverkar MFoF bland annat med andra länders centralmyndigheter, Migrationsverket, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Riksarkivet, Domstolar och Skatteverket.

Inom det administrativa området samverkar MFoF gällande it-drift och telefoni med Försäkringskassan och Vinnova och gällande kompetenslån arkiv med IVO.

Fakta om myndigheten för MFoF

Myndigheten är lokaliserad till Skellefteå och hade år 2023 en personalstyrka motsvarande 38 årsarbetskrafter. Det är en enrådighetsmyndighet. Verksamheten är huvudsakligen finansierad med anslag (85 procent) och bidrag (15 procent). De totala verksamhetskostnaderna uppgick år 2023 till drygt 50 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personalkostnader (70 procent) och lokalkostnader knappt 3 procent. Driftskostnad per årsarbetskraft 1,3 miljoner kronor.

Tabell 44 Intäkter, kostnader m.m. för MFoF åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	32 201	39 996	42 856
Avgifter och andra ersättningar	21	15	19
Bidrag	9 578	5 784	7 287
Finansiella intäkter	0	52	235
Summa	41 800	45 848	50 398
Verksamhetens kostnader			
Personal	30 391	32 562	35 474
Lokaler	1 183	1 220	1 450
Övriga driftskostnader	9 541	11 401	12 942
Finansiella kostnader	7	11	34
Avskrivningar/nedskrivningar	678	654	498
Summa	41 800	45 848	50 398
Personal			
Årsarbetskrafter	32	33	38
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 285	1 369	1 312
Personalkostnad per årsarbetskraft*	934	987	934
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	37	37	38

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det offentliga åtagandet för MFoF

Är MFoF:s uppgifter och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Ansvar för barns välmående, säkerhet, utveckling med mera ligger i första hand på föräldrarna, vilket också framgår av barnkonventionen. Samtidigt kan utredningen konstatera att det offentliga åtagandet inom barn- och barnrätts- men också familjerättsområdet sedan länge är omfattande, i Sverige och många andra länder. Obligatorisk och kostnadsfri skolgång för alla barn, kostnadsfri hälso- och sjukvård, inklusive tandvård för att ta några exempel.

Ett annat exempel är att staten inom socialförsäkringssystemet går in och betalar underhållsstöd när en förälder inte fullgör sina ekonomiska förpliktelser. Andra exempel är rådgivning till familjer och stöd i föräldraskapsfrågor. Området är stort och viktigt. Hur kan detta åtagande förstås utifrån utredningens analysram? Dels kan det förklaras med utgångspunkt från motivet marknadsmiss-

lyckande och då främst kriteriet information och kunskapsuppbyggnad. Det offentliga tillhandahåller en mängd information gällande barns rättigheter, vad barn behöver för att må väl och utvecklas på ett bra sätt, till exempel vad gäller kost, lek, inlärning, rörelse, vad som gäller familjerättsligt, vid adoptioner m.m., information som i så stor utsträckning som möjligt ska baseras på vetenskaplig grund. Dels kan det förklaras med utgångspunkt från motivet om att åstadkomma rättvisa och likvärdiga möjligheter för barn att lyckas i livande, något som sannolikt inte skulle bli fallet i ett samhälle där föräldrar själva och marknadssystemet i större utsträckning skulle bestämma – då skulle skillnaderna i förutsättningar och levnadsvillkor för olika barn vara större. Sist men inte kan det förklaras utifrån motivet merit goods och merit bads.

Således bedöms uppgiften och verksamheten vara ett motiverat offentligt åtagande och därtill ett statligt sådant efter verksamheten är nationell. De som motiv som låg till grund för bildandet bedöms vidare vara fortsatt giltiga. Slutligen följer uppgiften och verksamheten av internationella konventioner som Sverige har anslutit sig till.

Finns det andra myndigheter med näraliggande eller överlappande uppgifter och verksamhet?

Bildandet av MFoF innebar en renodling av ansvarsområden för de myndigheter som arbetar inom det breda barn- och familjerättsområdet, vilket innebar att överlappningarna med andra myndigheters uppdrag och arbete har minskat. Det finns dock näraliggande uppgifter hos andra myndigheter. Då både MFoF och Socialstyrelsen är kunskapsansvariga myndigheter för olika delar av socialtjänstens arbete kan det sägas att målgruppen ofta är den samma, även om sakfrågorna och arbetssätten skiljer sig åt. Även när det gäller tvärperspektivfrågor såsom jämställt föräldraskap, barnets rättigheter, hbtqi, våld och funktionshinder så finns det andra myndigheter med liknande mål, målgrupper och arbetssätt. Vissa regeringsuppdrag kan också vara utformade på ett sådant sätt att det ska finnas ett visst överlapp med verksamheter andra myndigheter ansvarar för. Både MFoF och Socialstyrelsens har till exempel i uppdrag att stödja familjecentralernas arbete med föräldraskapsstöd, men med olika metoder och arbetssätt. Andra exempel finns inom områdena brottsförebyggande föräldraskapsstöd, våldsförebyggande insatser

till föräldrar i hederskontext och framtagandet av ett nationellt hälso-program för barn och unga.

Samlad bedömning

MFoF:s uppgift och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande. De finns vissa näraliggande och överlappande verksamheter med andra myndigheter framför allt Socialstyrelsen, som motiverar att utredningen analyserar MFoF vidare.

1.28 Utbildningsområdet

1.28.1 Skolforskningsinstitutet

Skolforskningsinstitutet inrättades år 2015. Enligt direktiven (dir. 2014:7) till utredningen som förberedde inrättandet skulle myndigheten ansvara för att systematiskt väga samman och sprida forskningsresultat som kan bidra till ökad kunskap om vetenskapligt väl underbyggda och effektiva metoder och arbetssätt i skolväsendet. Syftet var att öka måluppfyllelsen och förbättra kunskapsresultaten i skolan. Som bakgrund hänvisar direktiven till bland annat slutbetänkandet *Att nå ut och nå ända fram* (SOU 2009:94) där det framgår att det bland verksamma inom skolväsendet fanns ett behov av att få del av forskningsresultat, men att de borde vara mer konkreta och lättillgängliga. Direktiven hänvisar vidare till att det framgår av skollagen (2010:800) att undervisningen i skolväsendet ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet samt att det kräver att verksamheterna i högre utsträckning präglas av ett systematiskt och vetenskapligt förhållningssätt. I direktiven görs även referenser till bland annat SBU:s oberoende utvärderingar, bland annat i form av systematiska översikter, som bidrar med kunskap om vilka metoder i vården som är de säkraste och mest effektiva.

Uppgifter och verksamhet

Enligt myndighetens instruktion ska Skolforskningsinstitutet, som lyder under Utbildningsdepartementet, bidra till att de verksamma inom skolväsendet ges goda förutsättningar att planera, genomföra och utvärdera undervisningen med stöd av vetenskapligt underbyggda metoder och arbetssätt.⁷⁵ Myndigheten ska bidra till goda förutsättningar för barns och elevers utveckling och lärande och till förbättrade kunskapsresultat för elever.

Myndigheten ska göra detta genom att validera forskningsresultat inom området och göra systematiska och andra forskningsammansättningar. Myndigheten ska kommunicera forskningsresultaten och presentera dem på ett sätt som är användbart för de verksamma inom skolväsendet. Vidare ska myndigheten identifiera områden inom skolväsendet där relevant praktisknära forskning saknas samt utlysa och fördela medel för praktisknära forskning inom områden där relevant forskning saknas.

Myndighetens kärnverksamhet är indelad i två verksamhetsgrenar – forskningssammansättningar respektive forskningsfinansiering. Organisatoriskt finns därutöver en kommunikationsfunktion och ett kansli.

Samverkan med andra myndigheter

Skolforskningsinstitutet samverkar utifrån sin uppgift med de övriga skolmyndigheterna om sammanställning och kommunikation av kunskap från forskning. Vidare samverkar Skolforskningsinstitutet med Vetenskapsrådet och andra forskningsråd kring frågor om forskningsfinansiering.

Myndigheten har för närvarande inga uttalade samarbets- eller samordningsuppdrag enligt instruktion, regleringsbrev eller särskilda regeringsuppdrag. Under senaste åren har dock institutet haft flera uppdrag som inneburit samverkan med övriga skolmyndigheter, bland annat uppdraget om kvalitet och likvärdighet (dnr U2020/00734/S).

Utöver särskilda regeringsuppdrag så har Skolforskningsinstitutet ett etablerat samarbete med de övriga skolmyndigheterna som tar utgångspunkt i myndighetens uppdrag. Skolmyndigheterna har till

---

⁷⁵ Förordning (2014:1578) med instruktion för Skolforskningsinstitutet.

exempel ett formaliserat myndighetsövergripande nätverk för närmare samarbete kring frågor om forsknings-spridning och forsknings-användning. Myndigheterna samverkar i nätverket kring bland annat frågor om behovsinventering och metodfrågor samt håller varandra informerade om vad som är på gång inom de olika myndigheterna.

I anslutning till institutets forskningsfinansiering är Vetenskaps-rådets utbildningsvetenskapliga kommitté (UVK) en viktig aktör för myndigheten att samverka med.

Institutet samverkar vidare i olika konstellationer av myndig-heter i nätverk, till exempel i ett nätverk för mindre analysmyndig-heter, i olika kommunikationsnätverk, i HR-nätverk etcetera.

Fakta om Skolforskningsinstitutet

Myndigheten är lokaliserad till Solna och hade år 2023 en personal-styrka motsvarande 14 årsarbetskrafter. Skolforskningsinstitutet är en enrådighetsmyndighet. Verksamheten är huvudsakligen anslags-finansierad. År 2023 uppgick de totala verksamhetskostnaderna till knappt 26 miljoner kronor. Av dessa utgjorde personal- respektive lokalkostnader 67 respektive 4 procent. Driftskostnaden per års-arbetskraft uppgick samma år till drygt 1,8 miljoner kronor per årsarbetskraft.

Tabell 45 Intäkter, kostnader m.m. för Skolforskningsinstitutet åren 2021–2023 (tkr)

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	23 935	25 189	25 572
Avgifter och andra ersättningar	0	2	2
Bidrag	47	0	5
Finansiella intäkter	1	30	120
Summa	25 222	25 222	25 700
Verksamhetens kostnader			
Personal	16 175	17 370	17 283
Lokaler	1 025	1 075	1 176
Övriga driftskostnader	6 689	6 680	7 139

	2021	2022	2023
Finansiella kostnader	3	3	8
Avskrivningar/nedskrivningar	94	94	94
Summa	25 222	25 222	25 700
Personal			
Årsarbetskrafter	15	15	14
Driftskostnad per årsarbetskraft	1593	1675	1828
Personalkostnad per årsarbetskraft*	1078	1158	1235
Lokalkostnad per årsarbetskraft*	68	72	84

Källa: Myndighetens årsredovisning.

* Egna beräkningar utifrån myndighetens årsredovisning.

Analys av det statliga åtagandet för Skolforskningsinstitutet

Är Skolforskningsinstitutets uppgift och verksamhet motiverade offentliga åtaganden?

Det offentliga åtagandet inom utbildningsområdet är mycket omfattande, ett åtagande som när det gäller förskolan, grundskolan och gymnasieskolan, primärt utförs i landets 290 kommuner. Detta åtagande kan utifrån det välfärdsekonomiska analysramverket förklaras med en kombination av marknadsmisslyckanden (det är svårt att vara konsument inom utbildningsområdet och att utbildning har positiva externa effekter), rättvisa-/jämlikhetsambitioner (alla barn och ungdomar i Sverige ska oavsett socioekonomisk bakgrund med mera ha tillgång till en likvärdig utbildning) och att utbildning för alla barn och ungdomar kan betraktas som merit good.

Skolforskningsinstitutets uppgift och verksamhet att systematiskt sammanställa forskning men också finansiera forskning om pedagogiska metoder som fungerar i undervisningen är en viktig kugge i detta utbildningsmaskineri som det offentliga åtagandet inom skolområdet innebär. Mer precist kan den kunskapsproduktion som myndigheten står för ses som en kollektiv nytting för främst alla lärare verksamma inom den svenska skolan. Således bedöms myndighetens uppgift och verksamhet vara ett motiverat offentligt åtagande och ett statligt sådant efter det är en nationell uppgift. Vidare bedöms motiven som låg bakom myndighetens bildande fortsatt vara giltiga – det finns fortsatt behov av att systematiskt sammanställa kunskap om fungerande undervisningsmetoder och finansiera forskning inom detta område.

*Finns det andra myndigheter som bedriver
näraliggande eller överlappande verksamhet?*

Skolforskningsinstitutets ena huvuduppdrag är att göra systematiska och andra forskningssammanställningar med god vetenskaplig kvalitet och presentera resultaten på ett sätt som är användbart för de verksamma inom skolväsendet. Både Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) har i sina instruktioner i uppdrag att sammanställa och kommunicera kunskap om resultat av forskning. Detta innebär risker för överlappning men samtidigt finns skillnader mellan myndigheterna. Skolverket gör inte systematiska forskningssammanställningar utan kunskapsöversikter. De senare kan grunda sig på både forskning och till exempel myndighetsrapporter och utvärdering av dokumenterade utvecklingsarbeten. Skolverket har dessutom generellt ett bredare uppdrag än Skolforskningsinstitutet, vars uppdrag begränsar sig på forskning om undervisning och göra resultaten tillgängliga för verksamma inom skolväsendet. Skolverket kan därmed inrikta sig på frågor om skolans organisering och ledning. SPSM:s uppdrag är avgränsat till insatser med relevans för det specialpedagogiska området med fokus på barn och elever med funktionsnedsättning. SPSM har gjort ett par systematiska forskningsöversikter, den första i samverkan med Skolforskningsinstitutet.

Även målgrupperna skiljer sig mellan myndigheterna, men överlappar delvis varandra. Medan Skolinspektionen riktar sig främst till huvudmän, skolchefer och rektorer riktar sig Skolforskningsinstitutet främst till pedagogisk personal, som lärare och förskollärare. Specialpedagogiska skolmyndigheten vänder sig primärt till specialpedagoger, speciallärare, lärare, beslutsfattare och i viss mån även vårdnadshavare. Skolverket, slutligen, riktar sig till alla professioner inom skolväsendet, samt till elever och vårdnadshavare.

Samlad bedömning

Skolforskningsinstitutets uppgift och verksamhet bedöms vara ett motiverat statligt åtagande. Utredningen finner det inte motiverat att analysera institutet vidare.

Översiktlig beskrivning av övriga analys- och utvärderingsmyndigheter

I denna bilaga ger vi en översiktlig beskrivning av de analys- och utvärderingsmyndigheter som endast omfattas av utredningens tilläggsdirektiv.

Vi redogör kortfattat för myndigheternas uppgifter och uppdrag. Därefter följer en beskrivning av regeringens styrning av myndigheten samt verksamhetens kostnader de senaste tre åren. För de permanenta kommittéerna (EBA, ESO och Delmi) redovisar vi enbart de totala kostnaderna för verksamheterna. Orsaken är att de permanenta kommittéerna inte är skyldiga att lämna in en årsredovisning.

Uppgifterna om myndigheterna är hämtade i offentligt material samt från det underlag som myndigheterna har skickat in till utredningen utifrån ett antal frågeställningar. Beskrivningarna av myndigheterna ska inte ses som fullständiga beskrivningar av myndigheterna och deras verksamhet.

Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi

Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) inrättades 1981 som en självständig tankesmedja under Finansdepartementet. Verksamheten lades ner 2003, men återinrättades 2007.

När ESO lades ner inrättades Expertgruppen för miljöstudier (EMS) som var verksam 2004 till 2012. Under 2004 bildades även Expertgruppen för studier i samhällsekonomi (ESS) som hade ett uppdrag som liknade ESO:s, men utan en särskild markering av oberoendet. ESS upphörde 2007.

I ESO:s direktiv betonar regeringen vikten av ett forum för möten mellan forskning och politik, med en kombination av hög grad av oberoende och en närhet till beslutsfattande (dir. 2007:46).

Myndighetens uppgift och uppdrag

ESO har i uppdrag att bidra till att bredda och fördjupa underlaget för framtida finanspolitiska och samhällsekonomiska avgöranden. ESO ska särskilt belysa dels hur befolkningen i förvärsaktiv ålder i än högre grad kan motiveras till arbete och egen försörjning, dels hur effektiviteten och produktiviteten och kvaliteten i de offentlig-finansierade verksamheterna kan förbättras.

Expertgruppens arbete ska inriktas på:

- att sammanställa kunskapsöversikter baserade på nationella och internationella utredningar och forskningsrapporter,
- ge impulser till forsknings- och utvecklingsinsatser rörande offentligeconomiska problem,
- ta fram underlag för omprövning av offentliga åtaganden,
- sprida kunskap och information om finanspolitiska och samhällsekonomiska frågor.

ESO ger forskare och institutioner i uppdrag att genomföra studier. Enligt direktivet är det författarna som svarar för innehållet i rapporterna. Enligt direktivet ska i huvudsak endast undersökningar av mindre omfattning genomföras i egen regi.

Regeringens styrning av myndigheten

ESO är en självständig kommitté under Finansdepartementet. Verksamheten regleras i ett kommittédirektiv.

Arbetet i expertgruppen leds av en ordförande för ESO:s styrelse. Tre experter är knutna till styrelsen, de deltar i mötena men är inte med och fattar besluten. Experterna är representanter från Finansdepartementets internationella och ekonomiska, budget- respektive skatte- och tullavdelning. Syftet med experterna är att säkerställa att de underlag som tas fram är av relevans för beslutsfattarna. Till studierna ska även knytas referensgrupper som består av olika sakkunniga: forskare, andra experter och tjänstemän med relevant sakkunskap från Regeringskansliet.

Ett kansli med fyra heltidsanställda är knutet till expertgruppen. Kansliet ansvarar för det löpande arbetet och medverkar i arbetet med att engagera forskare och utredare.

Finansiering av verksamheten

Under 2023 hade ESO en budget på 9,5 miljoner kronor.¹ Budgeten har varit relativt konstant sedan 2009.

Brottsförebyggande rådet

Brottsförebyggande rådet (Brå) inrättades som självständig myndighet 1974 i syfte att förbättra samordningen av insatserna mot brott.

Myndighetens uppgift och uppdrag

Brå ska bidra till kunskapsutvecklingen inom rättsväsendet och det kriminalpolitiska området samt främja brottsförebyggande arbete. Myndigheten ska löpande bistå regeringen i kriminalpolitiska frågor.²

Myndigheten är även statistikansvarig myndighet och ansvarar för den officiella kriminalstatistiken.³ Brå ska initiera och bedriva forsknings-, analys- och utvecklingsarbete. Brå genomför även den årliga nationella trygghetsundersökningen. Vidare anger instruktionen att myndigheten minst vart tredje år ska genomföra skolundersökning om brott samt vartannat år publicera statistik om hatbrott och året därpå genomföra en eller flera fördjupade studier om hatbrott (sedan 2022). Därutöver har Brå genomfört Politikernas trygghetsundersökning vid hittills sex tillfällen.

Myndigheten har en roll inom statens kunskapsstyrning. Brå ska bidra till att verksamheterna inom det kriminalpolitiska området bedrivs kunskapsbaserat. Det ska göras genom att identifiera utvecklingsområden för rättsväsendet och det brottsförebyggande arbetet,

---

¹ ESO (2023). *ESO:s uppdrag och verksamhet*.

² Förordning (2016:1201) med instruktion för Brottsförebyggande rådet.

³ Brå samarbetar med tio andra myndigheter inom ramen för arbetet med Rättsväsendets digitalisering. De andra myndigheterna är Brottsoffermyndigheten, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Kriminalvården, Kustbevakningen, Polismyndigheten, Rättsmedicinalverket, Skatteverket, Tullverket och Åklagarmyndigheten. Kansliet för Rättsväsendets digitalisering är placerat vid Brå.

ge underlag för åtgärder och prioriteringar, sammanställa och tillgängliggöra forskning om svensk polis och polisverksamhet samt ge metodstöd till rättsväsendets myndigheter och andra aktörer. Brå ska även bidra till utvecklingen och samordningen av det brottsförebyggande arbetet.

Brå ska enligt instruktionen även pröva frågor om statsbidrag. Brå fördelar bland annat medel till kommuner för brottsförebyggande åtgärder.⁴ Det handlar om 26 miljoner år 2023 och 52 miljoner 2024. Bakgrunden är en ny lag som trädde i kraft 1 juli 2023 om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.⁵

Inom Brå finns sedan 2018 Center mot våldsbejakande extremism (CVE) som har till uppgift att stärka och utveckla det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. CVE finansieras som en delpost i Brås förvaltningsanslag. CVE har fyra huvuduppgifter: att främja utvecklingen av förebyggande arbete på nationell, regional och lokal nivå, att verka för en högre grad av samordning och effektivitet i det förebyggande arbetet, att ge behovsanpassat stöd till kommuner, myndigheter och andra aktörer samt att samla och sprida kunskap om förebyggande av våldsbejakande extremism. Vid myndigheten finns även ett kansli till stöd för rådet för rättsväsendets digitalisering.

Inom ramen för sin forskningsverksamhet får Brå återkommande ganska detaljerade uppdrag i regleringsbrevet, och ibland följer det med extra finansiering med regeringsuppdragen. I regleringsbrevet för 2024 har Brå bland annat fått i uppdrag att utvärdera lagändringarna om förstärkta återfallsförebyggande åtgärder vilket berör Kriminalvårdens frivårdsarbete. Brå ska även studera vilka brott som begås av flickor och kvinnor i kriminella nätverk och komma med förslag på hur det kan motverkas. Det är ett uppdrag som kommer med extra finansiering på totalt 4,2 miljoner.

Regeringens styrning av myndigheten

Brå är en enrådighetsmyndighet och leds av en myndighetschef. Brå har ett insynsråd som består av åtta ledamöter som är utsedda av regeringen samt Brås generaldirektör, som är ordförande i rådet.

---

⁴ Förordning (2023:442) om statsbidrag till kommuner för brottsförebyggande åtgärder.

⁵ Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.

Myndigheten har även ett vetenskapligt råd knutet till sig. Medlemmarna i rådet förordnas av myndighetens chef. Det vetenskapliga rådet har en rådgivande funktion och ska bistå Brå med råd och vägledning i forsknings-, analys, utvecklings- och statistikverksamheten. Syftet är att säkerställa att den verksamheten bedrivs på vetenskaplig grund. Anställningen som chef för Center mot våldsbejakande extremism beslutas av regeringen.

Brå är en myndighet under Justitiedepartementet (utgiftsområde 4) och är lokaliserad till Stockholm. Antal årsarbetskrafter uppgick till 146 år 2023.

Finansiering av verksamheten

Kärnverksamheten består av tre verksamhetsgrenar: statistikverksamhet, forskningsverksamhet och verksamhet för kunskapsstöd.

Brå finansieras primärt av anslag, där den största intäktskällan är förvaltningsanslaget (236 miljoner för 2023). Myndighetens anslag har ökat under senare år och ligger 2024 på drygt 256 miljoner.⁶ I budgetpropositionen för 2023 tillförde regeringen 45 miljoner kronor i anslagsmedel över tre år i syfte att stärka Brås verksamhet (prop. 2022/2023:1). Bakgrunden är behovet av att kunna svara upp mot satsningarna på rättsväsendet. För ett utvecklat lokalt brottsförebyggande arbete och för att få en effektiv implementering av lagen om kommuners brottsförebyggande ansvar renodlade och stärkte regeringen Brås anslag med ytterligare 42 miljoner kronor 2023, varav 13 miljoner kronor för bidragsgivning (prop. 2023/2024:1).

Brå betalar ut bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete (via anslag 1.14 ap 1). Transfereringarna sker inom ramen för verksamheten kunskapsstöd. 2023 uppgick de totala transfereringarna till 46 miljoner kronor.

---

⁶ Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Brottsförebyggande rådet. Av förvaltningsanslaget på 256,5 miljoner så avser 40 miljoner verksamheten vid Nationellt centrum mot våldbejakande extremism.

Tabell 1 Intäkter, kostnader m.m. för Brå (tkr) 2021–2023

	2021	2022	2023
Verksamhetens intäkter			
Anslag	185 589	189 949	236 343
Avgifter och andra ersättningar	1 502	929	1 212
Bidrag	3 595	9 479	4 404
Finansiella intäkter	0	217	1 135
Summa	190 686	200 574	243 093
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	133 124	133 787	146 742
Kostnader för lokaler	18 240	20 003	21 506
Övriga driftskostnader	36 980	44 610	72 630
Finansiella kostnader	49	34	170
Avskrivningar/nedskrivningar	2 293	2 139	2 045
Summa	190 686	200 574	243 093
Personal			
Genomsnittligt antal årsarbetskrafter	140	135	146
Driftskostnad per årsarbetskraft	1 345	1 470	x

Källa: Brås årsredovisning 2023 och 2022.

Not: Statistik över genomsnittliga antal årsarbetskrafter och driftskostnad per årsarbetskraft saknas i årsredovisningen för 2023, med anledning av en driftstörning i Statens Servicecenter Primula. Uppgiften om antal årsarbetskrafter kommer från Regeringskansliet.

Tabell 2 Kostnader per verksamhetsgren (tkr)

	2021	2022	2023
Forskningsverksamhet	58 161	57 663	65 004
Statistikverksamhet	71 426	71 448	74 133
Verksamhet för kunskapsstöd	54 094	62 702	92 609

Källa: Brås årsredovisning 2023.

Expertgruppen för biståndsanalys

Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) bildades 2013 och regeringen förtydligade EBA:s uppdrag i ett tilläggsdirektiv 2016 (dir. 2016:71).

EBA har haft flera olika föregångare; Kommittén för analys av utvecklingssamarbete (SASDA) med sekretariatet SAU 1993–1995, Expertgruppen för studier av utvecklingsfrågor (EGDI) 1994–2007 och myndigheten Institutet för utvärdering av internationellt utvecklingssamarbete (SADEV) 2006–2012.

Myndighetens uppgift och uppdrag

EBA har i uppdrag att kontinuerligt utvärdera och analysera Sveriges internationella bistånd och bygga upp en långsiktig kunskapsbas av hög kvalitet. Syftet är att bidra till kunskap som grund för regeringens utveckling och styrning av biståndet.

EBA ska beställa eller genomföra utvärderingar, analyser och studier av hög kvalitet avseende biståndets genomförande, resultat och effektivitet.

EBA har formulerat tre övergripande frågeställningar för sin verksamhet:

- biståndets motiv och långsiktiga styrning
- biståndets prioriteringar och styrning – med fokus på regeringens prioriteringar i budgetproposition och strategier
- biståndets genomförande – EBA studerar vanligen inte enskilda projekt eller program, utan frågor av bredare policykaraktär. Ofta med kritiskt och omprövande perspektiv.

EBA ska ha en oberoende ställning i relation till det som den granskar och ska självständigt svara för val av studier och för kvalitet. EBA:s rapporter innehåller inte alltid rekommendationer. Rapportförfattarna ansvarar själva för slutsatser och eventuella rekommendationer.

Anställda vid EBA:s kansli kan genomföra studier om så anses lämpligt. I undantagsfall kan även ledamöter i expertgruppen författa studier, exempelvis om de har en unik kompetens. Men i de fallen ska det ställas mot frågor om eventuellt jäv.

Regeringens styrning av myndigheten

EBA är myndighet i form av en statlig kommitté under Utrikesdepartementet. EBA styrs genom ett kommittédirektiv och expertgruppen har högst tio ledamöter med kompetenser från olika biståndsområden (dir. 2016:71).⁷ EBA:s kansli har nio årsarbetskrafter.

EBA har enligt Statskontorets utvärdering mer omfattande redovisningskrav än de statliga kommittéerna ESO och Delmi.⁸ EBA

---

⁷ Dir. 2016:71.

⁸ Statskontoret (2018:16). *Översyn av Expertgruppen för biståndsanalys (EBA)*.

ska redovisa prognoser till Regeringskansliet fyra gånger per år samt presentera en redovisning av verksamheten en gång per år (senast den 31 mars). Redovisningen ska tjäna som ett underlag för regeringens bedömning av verksamhetens resultat och genomförande.

Finansiering av verksamheten

EBA har ett anslag på 22,8 miljoner som de får använda för sina förvaltningskostnader (UO7, anslag 1:6).⁹

Delegationen för migrationsstudier

Delegationen för migrationsstudier (Delmi) är en kommitté som tillkom genom regeringsbeslut i november 2013 efter en överenskommelse mellan regeringen och Miljöpartiet. Bakgrunden var ett identifierat behov av forskning på migrationsområdet. Syftet med att inrätta Delmi var att öka möjligheterna att använda forskningsresultat och öka analys- och utvärderingskapaciteten i Sverige inom migrationsområdet.

Myndighetens uppgift och uppdrag

Delmi har i uppdrag att tillhandahålla underlag för hur den framtida migrationspolitiken kan utformas. Detta ska ske genom analys och utvärdering av svenska och internationella forskningsresultat och annan verksamhet inom området. Delegationens uppdrag är både att framåtsyftande analysera och tillgängliggöra forskningsresultat samt att utvärdera den förda politiken.

Delmi ska vid behov initiera och bedriva egen forskning i syfte att fylla kunskapsluckor, men tillgången på resurser avgör i vilken utsträckning dessa projekt prioriteras. Delmi kan söka extern finansiering för projekt.

Delmi ska bland annat belysa samband mellan migration och utveckling, integration och arbetsmarknad. Delegationen ska tillgodose behov av forskningssammanställningar av god kvalitet med väl underbyggda och policyrelevanta studier, analyser och utvärderingar.

---

⁹ Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende anslag 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd.

Syftet är att bredda och fördjupa underlaget för migrationspolitiska avgöranden samt bidra till samhällsdebatten genom att bland annat sprida kunskap och information om migrationsfrågor och dess effekter på samhället hos allmänhet, icke-statliga organisationer och journalister. Delmi ska även främja möten och erfarenhetsutbyten mellan politiker, praktiker, forskare och civilsamhälle.

Delmis publikationer innehåller ofta policyrekommendationer eller en policyrelevant diskussion om konkreta rekommendationer inte är tillämpligt. Författarna ansvarar självständigt för studiens innehåll, slutsatser och rekommendationer.

Regeringens styrning av myndigheten

Delmi är en statlig myndighet under Justitiedepartementet. Delmi styrs genom ett kommittédirektiv (dir. 2013:102). Delmi har vid ett par tillfällen fått förlängt uppdrag genom nya tilläggsdirektiv och regeringen ska senast under 2024 utreda hur delegationens verksamhet bör bedrivas (dir. 2017:5 och dir. 2020:36). Under 2025 ska regeringen ta ställning till hur arbetet ska bedrivas i framtiden.

Som mer permanent kommitté har Delmi en något friare och mer oberoende roll jämfört med vanliga kommittéer. Detta eftersom direktiven anger vilka uppgifter kommittén ska ha, men inte vilka specifika frågeställningar som ska besvaras. Verksamheten regleras i kommittédirektiven och myndigheten får därmed inget regleringsbrev och inte heller några regeringsuppdrag. Delmi har under åren fått tilläggsdirektiv, men de har i praktiken endast inneburit en förlängning av utredningstiden. De har inte inneburit några förändringar i Delmis uppdrag. Delmi beskriver det som att de har ett dubbelt oberoende; både gentemot uppdragsgivaren och gentemot de forskare som anlitas.

Finansiering av verksamheten

Delmi finansieras genom Regeringskansliets förvaltningsanslag som även täcker kostnaderna för kommittéväsendet. Under 2023 hade Delmi kostnader på totalt 9,8 miljoner kronor (skr. 2023/24:103). Delmi har extern finansiering av vissa projekt, exempelvis genom samarbete med Vetenskapsrådet men även från EU-fonder.¹⁰

---

¹⁰ Under uppdragsperioden 2017–2020 beviljades Delmi medfinansiering från EU:s Asyl-, migrations och integrationsfond (AMIF) för ett projekt om återvändande och migration.

Utredningens användning av AI-assistenter

Utredningen har haft ett omfattande uppdrag och har givet utredningstiden inte haft möjlighet gå djupt in i varje enskild myndighets verksamhet. För att underlätta arbetet har utredningen använt så kallade AI-assistenter som ett verktyg i analysarbetet. I denna bilaga beskrivs utredningens användning av AI-assistenter.

AI-assistenterna har utgått ifrån en specifik kunskapsbas

Ekonomistyrningsverkets datalabb har på uppdrag av utredningen skapat och tillgängliggjort ett antal AI-assistenter för utredningen.¹ En AI-assistent (exempelvis ChatGPT) är en mjukvara baserad på artificiell intelligens i form av stora språkmodeller som använder avancerade algoritmer för att bearbeta och generera text baserat på användarinstruktioner. Språkmodellen är förtränad på stora mängder text och kan därefter finjusteras för att följa specifika instruktioner och begränsningar. Den kan bearbeta och analysera text, men skapar inte ny kunskap utan bygger sina svar på mönster i träningsdatan.

Utredningen har använt AI-assistenterna som ett verktyg för att snabbare få en överblick över materialet. Det har fungerat som ett komplement till övrig kartläggning och analys. Det är viktigt att poängtera att den återkoppling AI-assistenterna har bistått med endast har fungerat som underlag till utredningen avseende frågor och aspekter som kan vara värda att analysera närmare. AI-assistenternas återkoppling har därför fungerat som tillfälligt arbetsmaterial och preliminära grovutkast och som efter kvalitetsgranskning och

---

¹ I detta fall är assistenterna gjorda som s.k. GPT-er från Open AI. Se <https://openai.com/index/introducing-gpts/>. Utredningen använde modellen GPT-4o.

beaktande av andra källor har blivit föremål för omarbetningar och kompletteringar.

Utredningen har önskat inrikta AI-assistenterna så att de i sina svar ska utgå ifrån en specifik informations- och kunskapsbas som utredningen tillhandahållit. AI-assistenter kan generellt använda all information som finns tillgänglig på internet, men det är även möjligt att ange vilka specifika dokument och vilken informations- och kunskapsbas som AI-assistenten ska använda. AI-assistenterna som utredningen använt har fått tillgång till myndigheternas instruktion, deras respektive regleringsbrev för budgetåren 2022–2024 samt årsredovisningen för 2023. AI-assistenten har även fått ta del av det underlag respektive myndighet som omfattas av utredningens uppdrag har skickat in till utredningen med svar på ett specificerat antal frågor. För de permanenta kommittéer som ingår i utredningen har underlaget utgjorts av kommittédirektiv samt svaren på utredningens frågor.

Beroende på vilken typ av AI-assistent och implementering som används kan det finnas olika begränsningar i hur många dokument som kan behandlas samtidigt. I kommersiella tjänster som ChatGPT finns det ofta en övre gräns för mängden text som kan skickas med i en förfrågan, medan specialbyggda system med RAG (Retrieval-Augmented Generation) kan hantera betydligt större informationsmängder genom att dynamiskt hämta relevant information från en omfattande dokumentbas. I syftet att göra AI-assistenterna enkla att hantera för utredningskansliet gjordes de i detta fall på så kallade GPT-er. Givet den begränsning som dessa har, valde utredningen, utifrån en översiktlig analys av näraliggande och överlappande uppgifter, att dela in samtliga myndigheter i ett antal kluster. Exempelvis ett kluster bestående av myndigheter som genomför analyser och utvärderingar inom trygghetssystemen och migrationsområdet bestående av IAF, IFAU, ISF och Delmi. Ett annat exempel på ett kluster är myndigheter med uppgifter kopplade till arbetet med att främja mänskliga rättigheter (DO, BO, MFD, MTM, Forum för levande historia, MR-institutet, MFoF samt Jämställdhetsmyndigheten). När utredningen byggt klustren har utgångspunkten primärt varit de myndigheter som omfattas av utredningens direktiv men i vissa fall har även angränsande myndigheter lagts till, som exemplet med Jämställdhetsmyndigheten ovan visar.

Klustren har fungerat som en utgångspunkt för de frågor utredningen har ställt till AI-assistenterna, men utredningen har även haft möjlighet att skapa nya kluster och modifiera existerande kluster under arbetets gång.

Konfigurationen av AI-assistenterna

AI-assistenterna har fått instruktioner där det framgår att assistentens uppgift är att hjälpa en statlig kommitté att analysera möjliga organisationsförändringar i den svenska statsförvaltningen. För varje AI-assistent framgår:

- vilka specifika myndigheter som ingår i assistentens kunskapsbas,
- vilka dokument som finns för respektive myndighet som ingår i kunskapsbasen, samt
- att assistenten främst ska basera sina svar på informationen som finns i kunskapsbasen.

Instruktionerna till assistenterna tydliggör även syftet med utredningens uppdrag utifrån skrivningar i direktiven. Instruktionen anger även vilka aspekter utredningen enligt direktivet ska beakta i sin analys (det offentliga åtagandet, organisatorisk tydlighet och skalfördelar). Vidare anger instruktionen ett antal kriterier som assistenten kan använda, men inte är begränsad till, i resonemang om olika alternativ eller förslag till organisatoriska förändringar. Instruktionen anger följande kriterier:

- Verksamhetskompatibilitet: att myndigheterna bör ha liknande eller kompletterande uppdrag och mål samt att liknande arbetsprocesser och metoder kan underlätta integrationen och skapa synergier.
- Effektivitet och kostnadsbesparingar, avseende resursanvändning och administrativa besparingar.
- Kvalitetsförbättringar, som exempelvis förbättrad service, bredare kompetensområde och djupare expertis inom myndighetens verksamhetsområde.

- Strategisk anpassning – att sammanslagningen bör stödja övergripande politiska och strategiska mål (exempelvis ökad rätts-säkerhet, bättre hantering av samhällsutmaningar eller ökad innovationsförmåga) och vikten av hänsyn till långsiktig hållbarhet och stabilitet i den nya organisationen.
- Juridiska och regulatoriska överväganden.
- Intressenternas perspektiv, såväl medborgares behov eller anställdas synpunkter.

I enlighet med offentlighetsprincipen har utredningen arkiverat såväl AI-assistenternas instruktioner, underlag samt de kluster som fungerat som utgångspunkt för frågorna. Dokumentationen av materialet syftar till spårbarhet och möjlighet att upprepa analyserna. Det gör det möjligt för den intresserade att återskapa AI-assistenterna och ställa frågor till samma material som utredningen använde. Utredningen har därmed inte arkiverat AI-assistenternas återkoppling eftersom det endast varit tillfälligt grovutkast och preliminärt arbetsmaterial.

Statens offentliga utredningar 2025

Kronologisk förteckning

---

1. Skärpta krav för svenskt medborgarskap. Ju.
2. Några frågor om grundläggande fri- och rättigheter. Ju.
3. Skatteincitament för forskning och utveckling. En översyn av FoU-avdraget och expertskatte- reglerna. Fi.
4. Moderna och enklare skatteregler för arbetslivet. Fi.
5. Avgift för områdessamverkan – och andra åtgärder för trygghet i byggd miljö. LI.
6. Plikten kallar! En modern personal- försörjning av det civila försvaret. Fö.
7. Ny kärnkraft i Sverige – effektivare tillståndsprövning och ändamålsenliga avgifter. KN.
8. Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan. U.
9. På språklig grund. U.
10. En förändrad abortlag – för en god, säker och tillgänglig abortvård. S.
11. Straffbarhetsåldern. Ju.
12. AI-kommissionens Färdplan för Sverige. Fi.
13. En effektivare organisering av mindre myndigheter – analys och förslag. Fi.

Statens offentliga utredningar 2025

Systematisk förteckning

Finansdepartementet

Skatteincitament för forskning och utveckling. En översyn av FoU-avdraget och expertskatte-reglerna. [3]

Moderna och enklare skatteregler för arbetslivet. [4]

AI-kommissionens Färdplan för Sverige. [12]

En effektivare organisering av mindre myndigheter – analys och förslag. [13]

Försvarsdepartementet

Plikten kallar! En modern personal-försörjning av det civila försvaret. [6]

Justitiedepartementet

Skärpta krav för svenskt medborgarskap. [1]

Några frågor om grundläggande fri- och rättigheter. [2]

Straffbarhetsåldern. [11]

Klimat- och näringslivsdepartementet

Ny kärnkraft i Sverige – effektivare tillståndsprövning och ändamålsenliga avgifter. [7]

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Avgift för områdessamverkan – och andra åtgärder för trygghet i byggd miljö. [5]

Socialdepartementet

En förändrad abortlag – för en god, säker och tillgänglig abortvård. [10]

Utbildningsdepartementet

Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan. [8]

På språklig grund. [9]